T.C

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

BURSALI EMRÎ MURAD EFENDİ VE DİVANI

(DOKTORA TEZİ)

Hazırlayan

İbrahim İmran ÖZTAHTALI

Tez Danışmanı

Prof.Dr.İsmail Hakkı AKSOYAK

ANKARA-2009

ONAY

İbrahim İmran ÖZTAHTALI tarafından hazırlanan "Bursalı Murad Emrî Efendi ve Divanı" başlıklı bu çalışma,11.03.2010 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda (oybirliği/oyçokluğu) ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı / Eski Türk Edebiyatı dalında Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

[ ]

Başkan

Prof.Dr.COŞKUN AK

[ ]

Üye (Danışman) Prof.Dr. İsmail Hakkı AKSOYAK

[ ]

Üye Prof.Dr.FİLİZ KILIÇ

[ ]

Üye Prof.Dr.CEMAL KURNAZ

[ ]

Üye Prof.Dr.AHMET MERMER

ÖN SÖZ

Kaynaklarda "arayışlar dönemi" olarak nitelendirilen 19. yüzyıl, gerek askerî, siyasî, fennî gerekse sosyal alanlarda eskiden yeniye geçişin hız kazandığı bir yüzyıl olmuştur. Her yönüyle Batı'yı takibin zorunlu bir hal aldığı bu asırda, edebiyat da bu takip ve intibaktan nasibini alarak klasik şiirin gelenekçi yaklaşımını değiştirmeye hız vermiştir. Gayet tabidir ki bu değişimin merkezi başta payitaht İstanbul olmuştur. Buradaki farklılaşmayı yakından takip edebilen taşradaki kentlerde bu değişimin yansımaları hızlı olmuştur. Bu şehirlerden biri de İstanbul'un hemen yanı başındaki Bursa'dır. Çalışma konusu olarak Murad Emrî Efendi'yi ve Divanını seçmemizdeki nedenlerin başında, bir taraftan bu yüzyılın sonlarında divan şiirindeki farklılaşmayı, metinle birlikte ortaya koyabilmek, bir taraftan da tarihin her döneminde önemli bir kültür merkezi olmuş Bursa'nın 19. yüzyılın sonlarında bir "yaban gülü"yle nasıl aydınlanıp farklı, hoş kokulara bulandığını göstermektir.

Osmanlı Devleti'ne başkentlik yapmış, varlıklarıyla bir kültür ve edebiyat kenti olan Bursa, bugün olduğu gibi tarihinin her döneminde edebiyat ve sanatla ilgilenenleri bir araya getiren bir cazibe merkezi olmuştur. Murad Emrî Efendi de 1882'de Bursa'ya gelen şair ve kültür adamlarından biridir.

Murad Emrî Efendi'nin kendisinin de mütevazı bir tavırla ifade ettiği gibi, şairlik yönüyle ilgili bir iddiası yoktur. O, hayat karşısında hissedişlerini, düşüncelerini ve hayata bakışını anadilinin verdiği haz ve güçle, tasarrufu çerçevesinde dile getirerek divanında bir araya toplamıştır. Bununla birlikte Bursa'ya geldiği günden itibaren, 1890-1916 yılları arasında, kent kültürüne hizmetleri açısından bakıldığında eşine az rastlanan bir kişilik olarak karşımıza çıkar. Şehrin ilklerine imza atarak, Bursa'nın "Bursa" ismiyle ilk sivil gazetesini, "Fevâ'id"

ismiyle kentin ilk edebî nitelikli mecmuasını ve "Sanayi" adıyla da Bursa'nın ilk ekonomi dergisini çıkarmıştır. Yine Bursa'da ilk şahıs kütüphanesini açarak halkın hizmetine sunmuş, Matbaa-i Emrî adıyla kurduğu kendi matbaasında sayısını tam olarak tespit edemediğimiz, kitap, dergi, ders notu basarak Bursa kültürüne büyük hizmetlerde bulunmuştur.

Çalışmamızın asıl bölümünü şairin divanı oluşturmakla birlikte, vücuda getirdiği diğer eserleri de imkânlar ölçüsünde incelemeye ve Murad Emrî Efendi'nin şahsî ve edebî kişiliğinin bu eserlere yansımasına da dikkat çektik. Özellikle de imtiyaz sahibi olduğu gazetelerde çıkan yazıları ve bakış açısı, Murad Emrî'yi tanıma ve onu anlama konusunda dayanaklarımızdan birini oluşturmuştur. Bu gazeteleri imkânlar ölçüsünde, ulaşabildiğimiz kadarını inceleyerek kullandık. Bu gazetelerdeki metinleri okurken gazetelerin yıllar karşısında oldukça yıpranmış olması ve başka nüshalarına ulaşamamamız zaman zaman okuma konusunda bizi sıkıntıya sokmuştur.

Giriş bölümünde arayışlar dönemine ışık tutması amacıyla devrin gelişmelerine ve bunların nedenlerine genel bir bakış açısı oluşturulmuştur.

I. Bölümde şairin hayatı, divanı dışındaki diğer eserleri, edebî kişiliği ve iş yaşamı incelenmiştir. Bursa ve Fevâ'id gazetelerinin ilk nüshalarındaki mukaddime bölümlerinde Murad Emrî Efendi kendi kaleminden tercümeihâlini yazmış, şairin yaşamıyla ilgili bilgiler kendi ağzından anlaşılır bir dille yazıldığından hayatıyla ilgili bölüme de o şekilde yansıtılmıştır.

Şairin divanı dışındaki diğer eserleri tespit edilerek eserlerin muhtevaları incelenmiş, yazarıyla ilişkisi mütalaa edilmiştir. Daha önce ayrı birer eser olarak basılan "Tahmislerim", "Tahmis-i Terkib-i Bend-i Ziya Paşa" divanın son baskılarında divan metnine de dâhil edilmiştir. Bunların dışında "Bursa Kaplıcaları"

adlı eseri de tespit edilerek incelenmiş, iki eserine; "Mudhikat-i Dehr" ve "Hatırat ve Alacalı Defter"e ulaşılamamıştır.

Murad Emrî Efendi'nin edebî kişiliği gerek divanı, gerekse diğer eserleri ve gazetelerindeki yazıları esas alınarak çerçevelendirilmiş, şairle ilgili görüşler de bu değerlendirmelere eklenmiştir. Şairliği ve yazarlığı dışında, unutulmaya yüz tutmuş ediplerin yazma halindeki çeşitli eserlerini editörlük yaparak matbaasında basmış olması, Murad Emrî Efendi'nin ayrı bir yönünü daha ortaya koymaktadır.

İş yaşamında oldukça renkli ve başarılı olan Murad Emrî Efendi'nin çıkardığı üç gazete ile Bursa basınının kurucusu kabul edilerek "gazeteci kimliği"; o yıllarda Bursa'da sayılı matbaalardan birinin sahibi olarak "matbaacı kimliği" ve elindeki çok miktardaki kitabı önceleri ücretsiz, daha sonraları ise kiralayarak Bursa halkının hizmetine sunmasıyla "kütüphaneci ve kitapçı" kimliği kendi ifadeleri ve kaynaklar ışığında değerlendirilmiştir.

Divan birkaç bölümden oluşmaktadır. Daha önce müstakil olarak basılan "Tahmislerim" ve "Tahmis-i Terkib-i Bend-i Ziya Paşa" adlı eserler divanın çalıştığımız son baskısında birleştirilerek bir araya getirilmiştir. H. 1329'da Matbaa-i Emrî'de basılan bu son nüshada diğer eserlerin klişeleri hazır olduğundan sayfa numaraları da mevcuttur. Bu nedenle her bölüm kendi içinde sayfa numarası almıştır. Ayrıca Murad Emrî Efendi, oğlu Lutfi Efendi ve kızı Lutfiye Hanım'ın ölümünden sonra yazdığı bölümün de sayfa numarası yoktur. Biz herhangi bir karışıklığa sebep olmaması için divana baştan itibaren sayfa numarası verdik.

II. Bölümde divanın incelenmesine geçilmiş, divanın şekil özellikleri incelenerek; şiirlerin nazım şekilleri, vezin, kafiye, redif ve dil özellikleri incelenmiştir. Divanın muhtevasında dikkati çeken hususiyetlerde; aşk, sevgili, din ve tasavvuf, efsanevi kişilikler gibi konuların divanda kullanılış şekilleri ele alınarak

klasik divan şiirinde gelenek içi yönelimler incelenmiştir. Emrî'nin Bursalı diğer divan şairleriyle ilgisi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Divanda gelenek dışı nitelikler ve değişimler; yeni hayaller, şekilsel yenilikler tespit edilmeye çalışılmış, Emrî'nin Batı etkisinde şiir yazan çağdaşlarıyla münasebetleri, özellikle Fevâ'id ve Bursa gazetelerindeki haber ve metinler göz önünde tutularak tespit edilmiştir. Sonuç bölümünde ulaşılan bulgular değerlendirilmiştir.

III. Bölümde divan metni transkripsiyon alfabesiyle verilmiştir. Divanın yazma nüshasının olmayışı, basımı sırasında Matbaa-i Emrî'de tek klişe kullanılması, başka bir yerde de basılmamış olması, zaman zaman metnin okunması sırasında sıkıntılara neden olmuştur. Çalışma genel dizinle sona ermektedir.

19. yüzyıl Bursa'sı için çok önemli bir kültür adamı olan Murad Emrî Efendi, şiirleriyle olmasa da yaptığı sosyal ve kültürel çalışmalarla, çıkardığı gazetelerle, bastığı yüzlerce kitapla Bursa halkının aydınlanmasına çalışmış, bugünün Bursa'sının kültürel yapısının şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Bu çalışmamızın tamamlanmasında tüm tez metnini baştan sona okuyarak yolumu aydınlatan danışmanım Prof.Dr. İsmail Hakkı AKSOYAK'a ve emeği geçen herkese müteşekkirim.

İbrahim İmran ÖZTAHTALI

Aralık 2009

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ ..... **İ**

İÇİNDEKİLER ..... **V**

KISALTMALAR ..... **Viİİ**

GİRİŞ **1**

19. YÜZYILDA DİVAN ŞİİRİ ve DEĞİŞİM **2**

I.BÖLÜM: DİVAN EDEBİYATININ SONBAHARINDA BURSA'DA BİR YABAN GÜLÜ: MURAD EMRÎ EFENDİ **16**

A. ŞAİRİN HAYATI **17**

B. ESERLERİ (DİVANI DIŞINDAKİLER) **33**

1. Tahmis-i Terkib-i Bend-i Ziya Paşa 33
2. İhyâ-yı Asâr-ı Eslâf (Tahmislerim) 37
3. Mudhikat-i Dehr 38
4. Hatırat ve Alacalı Defter 38
5. Bursa Kaplıcaları 38

C. EDEBÎ KİŞİLİĞİ **41**

1. Şairliği Üzerine Kaynaklarda Söylenenler 41
2. Kendi Sanatı Hakkındaki Düşünceleri 43
3. Şiir Tenkitçiliği 45
4. Edebî Kişiliğine Etkisi Olanlar 50
5. Şairliğinin Etkileri 51
6. Ehl-i Beyt Sevgisi 52
7. Eğitim Anlayışı 55
8. Bir Tahmis Şairi Olarak Emrî 64

D. İŞ YAŞAMI **66**

1. Matbaacı Kimliği ve Matbaa-i Emrî 66

Matbaa-i Emrî ve Ciltevi 69

Matbaa-i Emrî'de Basılan kitaplar 70

2. Kütüphaneci, Kitapçı Kimliği ve Kütüphane-i Emrî 73
3. Gazeteci Kimliği 76

Fevâ'id 79

Bursa Gazetesi 90

Sanayi Risalesi 94

II. BÖLÜM: DİVANIN DEĞERLENDİRİLMESİ 97
1. DİVANIN TERTİP ŞEKLİ, MÜNDERECÂTI ve NAZIM ŞEKİLLERİ 98
2. VEZİN 112
3. KAFİYE ve REDİF 116
Kafiye 116
Redif 119
4. DİL ve ÜSLUP ÖZELLİKLERİ 122
Dilinin Sadeliği 122
Söz Tekrarları 127
Dedim-Dedi, Mürâca'a Tarzı 131
Atasözleri, Deyimler 133

A. DİVANIN MUHTEVASINDA DİKKATİ ÇEKEN HUSUSİYETLER 149
1. Tasavvuf ve Din 149
2. Aşk 156
3. Sevgili 161
4. Âşık 175
5. Rakip 179
6. Şarap 183
7. Sosyal Hayat 191
a. Tarihi –Efsanevî Kişiler, Din ve Devlet Büyükleri 191
b. Ferdî Şikâyetleri ve İstekleri 207
c. Gönül 218
d. Şehirler 223
e. Vatan-Gurbet 225
f. Yaşam 228
8. Murad Emrî Efendi'nin Bursalı Diğer Divan Şairleriyle Münasebetleri 229

B. DİVANIN GELENEK DIŞI NİTELİKLERİ ve DEĞİŞİMLER 230

III. BÖLÜM: DİVAN METNİ 256

TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ VE METİN TESPİTİNDE TUTULAN YOL 257

DİVAN METNİ 260

SONUÇ 1412

KAYNAKÇA 1418

Özet 1428

Abstract 1430

FOTOĞRAFLAR VE GAZETE KAPAKLARI 1432

GENEL DİZİN 1442

KISALTMALAR

s. : Sayfa

C. : Cilt

Age : Adı geçen eser

Agm. : Adı geçen madde

b. : Beyit

bk. : Bakınız

bs. : Basım

kt. : Kitap

Kt. :Kıt'a

M : Milâdî

Mer. : Mersiye

Mez.Ş.: Mezar şiiri

Mr. : Murabba

Muh. :Muhammes

Muh.Kt.: Muhammes kıt'a

Müf. : Müfret

Bt. :Bent

DİA : Diyanet İslâm Ansiklopedisi

G. : Gazel

H : Hicrî

hzl. : Hazırlayan

Kd.Mün: Kaside tarzında yazılmış münacaat

ö. : Ölümü

S : Sayı

Tb. :Terkib-i bent

Tc. :Terci-i bent

TDK : Türk Dil Kurumu

Th. :Tahmis

Tr. :Tarih

vb. : Ve benzeri

yy. : Yüzyıl

GİRİŞ

19. YÜZYILDA DİVAN ŞİİRİ ve DEĞİŞİM

Osmanlı İmparatorluğu'nda 17. yüzyılda başlayan duraklamanın ardından 18. yüzyılda görülen askerî, ekonomik ve teknolojik gerileme nedeniyle devletin Batı karşısında bilim ve teknikte gelişmeleri takip ederek kendisi yenilemesi, zorunlu bir hal almıştır. Bu durumda devletin idâmesini ve bütünlüğünü koruyabilmesi açısından ilk yenilikler askerî eğitime yönelik olmak zorundaydı. Medresenin yanında toplumun ihtiyaçlarını karşılamaya hazırlayan eğitim programlı okullar açılıyordu.[1] Bu amaçla önce Mühendishâne-i Bahrî-i Hümâyûn (1773), Mühendishâne-i Berrî-i Hümâyûn (1794), Mekteb-i Tıbbiyye (1827) ve Mekteb-i Harbiyye (1834) gibi çeşitli eğitim müesseseleri kurulmuştur. Bu öğretim kurumlarında okutulacak ders kitaplarının hazırlatılması için Encümen-i Dâniş, eğitim-öğretim işleriyle doğrudan ilgilenmesi için de Maârif-i Umûmiyye Nezâreti kurulmuştur. Osmanlının başkentinde girişilen modernleşme gayretleri eski başkent Bursa'yı da doğrudan etkiliyor, yakındaki bu yenilikler takip ediliyordu. Başta gazetecilik olmak üzere yayın hayatına canlılık gelmiş ve bu çabalar yenileşme hareketinin güçlenmesinde önemli etken olmuştur.[2]

Edebî açıdan baktığımızda ise 18. yüzyılın, özetle ifade etmek gerekirse, divan şiirinin sınır ve imkânlarının sonuna kadar zorlanıp kullanıldığı bir yüzyıl olduğu görülmektedir.[3]

---

[1] Mehmet ÇAVUŞOĞLU, Türk Şiiri Özel Sayısı II, (Dîvân Şiiri), Türk Dil Kurumu, Sayı 415-416-417/Temmuz-Ağustos-Eylül 1986, Ankara 1986, s.16.

[2] İsmail ÜNVER, "XIX. Yüzyıl Dîvân Şiiri", Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, C. XXXII, S. 1-2, Ankara 1988, s. 131

[3] Rahşan GÜREL, *Enderûnlu Vâsıf Divanı*, Kitabevi Yayınları, İstanbul, s. 20.

Osmanlı Devleti, 19. yüzyıla III. Selim (1789-1807)'in saltanatının son yıllarında girer. "İlhâmî" mahlasıyla şiirler de yazan III. Selim, Osmanlı sultanları arasında şiir ve edebiyatla ilgilenen son padişah olarak bilinir. 19. yüzyıl aynı zamanda, Osmanlı Devleti'nin siyasî ve sosyal yapısında önemli yeniliklerin yapıldığı bir devredir. Yeniçeriliğin kaldırılması (1826) ve Tanzimat'ın ilânı (1839), askerî ve siyasî hayatta ileriye yönelik atılan iki önemli adım olarak kabul edilir. Esasen Tanzimat'ın ilânından çok önceleri görülmeye başlanan Batılılaşma faaliyetleri, siyaset, toplum ve edebiyat olmak üzere başlıca üç alanda gelişir ve etkisini gösterir.

Modernleşme doğrultusunda atılan bu adımlara ve bunların ardından eğitim alanında görülen gelişmelere rağmen, yenilik hareketlerinin toplumun yüzyıllardır süren alışkanlıklarını birdenbire değiştirmesi ve ortadan kaldırması tabiî ki beklenemezdi.[4] Belki de bu nedenle edebiyat, özellikle de şiir alanındaki değişiklikler, askerî alandaki değişiklikler kadar hızlı bir gelişme içinde olamamıştır. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın söylediği gibi "Eski, yürüyen hayat karşısında son sözünü söylemesine rağmen, cemiyetin içinde bütün unsurlarıyla çok derin surette hâkimdi. Bütün hayat onunla dolu idi."[5] Köklü bir geçmişe sahip, varlığını devletin hemen hemen her köşesinde sürdüren divan edebiyatı, yenileşme çabalarının oluşturduğu yeni durumlara ve formlara diğer alanlarda olduğu gibi hemen giremez, mücadele etmeden sessiz sedasız bir şekilde teslim olup, divan edebiyatının ortadan kalkması, yaşamın ta kendisi anlamına gelen edebiyat için düşünülemezdi. Bununla birlikte yeni şiir, eski şiirden tamamen kopmuş değildi. Muhteva dışında, yeni ile eski şiir arasında önemli bir fark yoktu. Dil, vezin, nazım şekilleri büyük oranda eskiyle aynıydı. Ayrıca, yeni şiirin önde gelen isimlerinden Namık Kemal, Tevfik Fikret, Cenap Şahabettin gibi şairler eski şiiri öğrenerek yetişmişler, daha önceleri bol bol

[4] İsmail ÜNVER, *age,* s.131.
[5] İsmail ÜNVER, *age,* s.131-132.

eski şiir örnekleri vermişlerdi. Bu bağlamda birkaç dalı budanarak farklı şekil, tür ve konuların aşılandığı bir gül ağacına benzeyen şiir, aynı topraktan, aynı köklerle beslenmeye devam ediyordu. Bir başka deyişle yenileşme yolundaki şiir estetiğine başlangıçta divan şiirinin kaynaklık ettiğini söylemek de mümkündür.[6]

Divan şiirinin 19. yüzyılda da varlığını sürdürdüğünün dikkat çekici göstergelerinden biri de bu yüzyılda eski şiir geleneğini sürdüren şair sayısının önceki yüzyıllardan az olmamasıdır. Türkçe Yazma Divanlar Kataloglarında bu yüzyıla ait yüzlerce şairin divanı kayıtlıdır.

19. yüzyılda başta İstanbul ve hemen yanı başındaki payitaht-ı kadîm Bursa olmak üzere devletin hemen her yerinde matbaanın tanınması, sayılarının hızla artmasıyla kitapları yazarak çoğaltma sıkıntısı da ortadan kalkmış, her türlü neşriyatın yanında yüzlerce divan da basılmıştır.[7] Bununla birlikte divanı elde bulunmayan şair sayısı da az değildir. Bu yüzyılın önde gelen divan şairleri arasında ölüm tarihlerine göre şu isimleri sıralamak mümkündür: Enderûnlu Vâsıf (ö. 1824), Keçeci-zâde İzzet Molla (ö. 1829), Dâniş (ö. 1830), Pertev Paşa (ö. 1837), Aynî (ö. 1837), Akif Paşa (ö. 1845), Leylâ Hanım (ö. 1848), Âlî (ö. 1856), Şeyhülislâm Arif Hikmet (ö. 1859), Şeref Hanım (ö. 1861), Leskofçalı Gâlib (ö. 1867), Osman Nevres (ö. 1876), Yenişehirli Avnî Bey (ö. 1883), Kâzım Paşa (ö. 1889), Hersekli Arif Hikmet Bey (ö. 1903).[8] Aynı yüzyılda Bursadaki şair sayısı da az değildir: Sami Bey, Recep Vahyî, Bahaeddîn Bey, Mekkî Bey, Mehmed Rıf'at Bey, Muallim Feyzî Efendi, Mahmud Kemaleddîn-i Fenârî Bunlar arasında sayılabilir.

19. yüzyılın ilk yarısında divan şiirinin genel görünümü geçen yüzyıldan çok farklı değildir. Artık değerler dünyası değişen, gelişmeler karşısında mağlup olan ve

---

[6] İsmail ÜNVER, *age,* s.132.

[7] Geniş bilgi için bkz., Haluk İPEKTEN; Mustafa İSEN, Basılı Dîvânlar Katoloğu, Akçağ Yayınları, Ankara 1997.

[8] İsmail ÜNVER, *age,* s.132.

eskiden beri sınırlı temellerin etrafında dönen divan şiiri, aşınmış hayaller ve tekrarlanan mazmunlarıyla kimsenin duygularını uyandırmıyordu. Bu durumun farkına varan bazı şairler eski temleri hece vezniyle yenileştirmeyi, yeni terkiplerle, kelime oyunlarıyla bir şeyler yapmayı deneseler de başarılı olamadılar. Bir başka şair grubu ise bayağılıktan öteye gitmeyen bir realizm ve sensüalite gösterişini yenilik ve değişiklik zannediyordu.[9] Ayrıca divan şiiri, yeni edebiyat karşısında gücünü kaybetmiş, hatta kendi geleneği içinde bile değerini koruyamaz duruma düşmüştür.[10] Nedim'in ardından hissedilen; ancak başlangıcı çok daha öncelere uzanan bir zevk bozulması, ifade oyunlarına dayanan buluşlardan öteye geçememesinden kaynaklanan bir yoksulluk, mesnevîlerde Nâbî'den bu tarafa yapılmaya çalışılan; fakat bir türlü sırrı bulunamayan bir yerli icat arzusu, daha ziyade nesre ait hususiyetlerin artması, bu yarım asrın şiirinin de temel özellikleridir.[11] Yapılan bütün yenileşme çalışmalarına karşın, bu yüzyılın ikinci yarısında divan şiirinin kendi yolunu takip ettiği görülmektedir. Tanpınar'ın tespitine göre ne 1810-1815 yılları arasında doğan şairlerde, ne de on yıl ara ile onları takip edenlerde, Vâsıf'ın diline ve sansüalitesine karşı bir tepkiden başka bir yenilik görülmez.[12] Yine Tanpınar'a göre, 19. yüzyıl ortalarında şairler, bir taraftan Vâsıf'la birlikte çözülüş evresine giren bir dil anlayışına kendilerini sıkı sıkıya kapayarak, kelimeler ve deyişler aracılığıyla da olsa sanatlarında, hayattan gelen her şeyi reddederken, öbür yandan da dikkatle seçilmiş asil ve üst üste, yahut iç içe parıltılarla dolu bir dilde içlerindeki vahdet ve visal hasretini teganni etmişlerdir.[13]

19. yüzyılda divan şairlerinin yetişmesinde iki önemli çevrenin büyük katkısı olmuştur. Bunlardan birincisi devlet dairelerinin kalemleridir. Dönemin pek çok şairi

---

[9] Kenan ERDOĞAN, "Said Paşa Divanı'na Göre 19. Yüzyıl Divan Şiirinde Görülen Bazı Değişimler", VII. Milletler Arası Türkoloji Kongresi Bildirileri, Kasım 1999, s.90.
[10] Mine MENGİ, Eski Türk Edebiyatı Tarihi, Akçağ Yayınları, Ankara 1994, s.229.
[11] Ahmet Hamdi TANPINAR, *19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi,* Çağlayan Kitabevi, İstanbul 1997, s.77.
[12] Ahmet Hamdi TANPINAR, *age, s.*252.
[13] Ahmet Hamdi TANPINAR, *age, s.*254.

meslek hayatına kâtiplikle atılmış, mahlaslarını girdikleri dairenin başkanından yahut bir büyüğünden almışlardır. Diğer önemli çevre ise tarikat çevreleridir.[14] Bu dönem şairlerinden bir tarikata mensup olmayan yok gibidir. Bunun yanında, tüm şairlerin tasavvufî şiirler yazdığını söylemek de mümkün değildir; zira bunlardan çoğunun şiirlerinde rindâne ve âşıkane bir eda hâkimdir. 19. yüzyılda, bütün çabalara rağmen yeni şiir karşısında gittikçe gücünü kaybeden ve kendi geleneği içinde bile değerini koruyamayan divan şiirinin genel durumunu, Ünver'in tespitine göre üç nokta etrafında belirlemek mümkündür.

1. Encümen-i Şu 'ara[15]

Encümen-i Şu'ara, 19. yüzyılda klâsik şiirin yaşanan hayatın ihtiyaçlarına cevap veremediğini gören bir grup aydın, özellikle Divan edebiyatı geleneği doğrultusunda şiir çalışmalarıyla tanınmış, neo-klâsizim yaratmaya çalışan edebî bir topluluktur.[16] Encümen-i Şuara'nın oluşumu 1861 yılı Haziran'ına rastlar.[17] Topluluk çalışmalarını 1862 yılı Ocak ayına kadar yaklaşık bir yıl sürdürür. 1862 yılının ortalarından itibaren topluluk üyeleri yavaş yavaş dağılmaya başlar. Bazı şahsi nedenler ve tayinler şairlerin bir araya gelmelerine imkân vermez. Bu önemli topluluk, divan şiirini canlandırmak, ona yeni bir ruh vermek, yeni bir dil zevki meydana getirmek ve eskinin tematik yapısını yeni ve titiz bir şekilde ifade etmek amacıyla çalışmalarını sürdürmüş, fakat başarılı olamamıştır. Çünkü onlar da bir başka devirde yaşamaktadırlar ve onları koruyanlar arasında saray yoktur.[18]

---

[14] İsmail ÜNVER, *age*, s.132.

[15] Daha geniş bilgi için bkz. M. Kayahan ÖZGÜL, "XIX. Asrın Özel bir Edebiyat Mahfeli Olarak Encümen-i Şuara" Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara 1998

[16] Musrafa İSEN-Cemal KURNAZ, "XIX. Yüzyıl Divan Şiiri", Türk Dünyası El Kitabı, C.3, Ankara 1992, s.211.

[17] M. Kaya BİLGEGİL, Ziya Paşa Üzerine Bir Araştırma, Ankara 1979, s.26

[18] İnci ENGÜNÜN, Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat'tan Cumhuriyet'e (1839-1923), Dergâh Yayınları, İstanbul 2006, s.454.

Encümen-i Şu'arâ, aynı yıllarda benzer örneklerine rastlanan örneğin Cem'iyyet-i İlmiyye-i Osmâniyye gibi belli bir tüzüğü olan resmî ya da yarı resmî bir kuruluş olmayıp, daha ziyade aynı ortak zevki paylaşan, bir yerde toplanıp şiir ve edebiyat sohbetleri yapan, türlü vesilelerle daha önceleri de tanışmış ve bir kısmı aynı dairelerde birlikte çalışmış, birkaçı dışında hemen hemen aynı kültür ve anlayışta kişiler olmaları dolayısıyla bir araya gelmiş şairlerin oluşturduğu bir dost meclisi hüviyetindedir.[19] Bu topluluk üyelerinin bir araya gelmesindeki nedenler arasında şunları sayabiliriz: Şairlerin, soy veya memuriyet gibi nedenlerle Rumeli ile bağlantıları vardır. Şairlerin hemen hepsi devlet memurudur ve birçoğu çalıştıkları kurumlarda tanışmışlardır. İlgili dönemde devlet ricalinin ve sanatkârların devam ettiği konaklarda Encümen şairleri de boy gösterir. Hemen hepsi bir tarikat mensubu olan bu şahsiyetlerin bir bölümü, müdavimi oldukları tekke veya dergâhlarda tanışmış; bu muhitlerde dinî, fikrî, edebî konularda tartışmışlardır. Ayrıca, Encümen şairlerinin devam ettikleri kahvehane ve meyhaneler vardır; buralarda da edebî ve kültürel faaliyetlerini sürdürmüşlerdir.[20] Divan şiirin yeniden canlanması için "Sebk-i Hindî" akımına sarılan, tasavvufa yeni bir yaklaşım getirme çabasında olan ve eskinin daha ziyade tematik yapısını özleyen topluluk üyeleri, Hersekli Arif Hikmet Bey'in Lâleli Çukurçeşme'deki evinde her hafta salı günleri toplanırlar. Bir dost meclisi havasında geçen bu toplantılarda şairler, yazdıkları şiirleri toplantıya getirir ve şiirlerin topluluk içinde yüksek sesle okunması işini genç Nâmık Kemâl, eleştiri ve değerlendirme sürecinde meclisin yönlendirilme ve yönetilmesi işini ise Leskofçalı Gâlib yerine getirir. Gâlib iyi bir şair olmakla birlikte peltek olduğu için fazla konuşmaktan kaçınır ve onun şiir konusundaki görüşlerini daha ziyade, güzel konuşmasıyla da tanınan ev sahibi Arif Hikmet Bey nakleder.[21]

---

[19] Ahmet Hamdi TANPINAR, *age*, s.261; DİA, "Encümen-i Şuarâ", DİA, TDV Yayınları, İstanbul 1995, C.11, s.180.

[20] M. Kayahan ÖZGÜL, Türk Edebiyatı Tarihi, , Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 2006, C.3s.76.

[21] Ahmet Hamdi TANPINAR, *age*, s.261; DİA, *age*, s.180.

Tanpınar Encümen-i Şuara'yı, 16. yüzyıl Paris'indeki "Le Pleiade" grubunun edebî zihniyetine benzer bir temele oturduğunu söyleyerek: "eski şiirimizin son pleiadı" ifadesini kullanır.[22] Encümen-i Şu'arâ'ya devam eden şairler arasında şu isimler yer alır: Encümen-i Şuara'nın reisi Leskofçalı Galip Bey (1829-1867), toplantılara ev sahipliği yapan Hersekli Ârif Hikmet Bey (1839-1903), Mehmet Lebib Efendi (1785-1867), Mustafa İzzet Efendi (1801-1876), Nakşibendi Şeyhi Osman Nurettin Şems Efendi (1813-1893), Koniçeli Musa Kâzım Bey (1821-1889), Üsküdarlı İbrahim Hakkı Bey (1822-1895), Manastırlı Hoca Salih Nailî Efendi (1823-1876), Manastırlı Salih Fâik Bey (1825-1900), Ziya Bey (1829-1880), İbrahim Hâlet Bey (1837-1878), Recaizade Mehmed Celal Bey (1838-1882), Mehmet Memduh Fâik Bey (1839-1925), Niğdeli Deli Hikmet Bey (?-1888'den sonra), Namık Kemal Bey (1840-1888), Mustafa Refik Bey (1843-1865).[23]

Encümen-i Şuara, şiir dilinde bazı arayışlara yönelmiştir. Divan şiirinin birikimini muhafaza ederek yeni temlere yer verilmesi, terkipsiz sözler ve süsten uzak bir anlatım olarak "sade Türkçe", Türkî-i Basît'in bir başka adı olan "saf Türkçe" şiir anlayışı, Sebk-i Hindî üslûbunu taklit gibi özellikler Encümen üyelerinin şiirlerinde göze çarpar. Topluluğa mensup şairlerin çoğu, eski kültürü iyi bilen, edebî zevki olan ve nazım tekniği güçlü, geleneğe hakim kişilerdi. Bu şairlerin divanları incelendiğinde, genellikle kasîdede Nefî'yi, gazelde ise yine 17. yüzyılın sağlam ve ahenkli ifadeleri, renkli hayâlleri ve ince zevkleriyle tanınmış şairlerinden olan Nâ'ilî-i Kadîm ile Fehîm-i Kadîm'i örnek aldıkları görülür. Toplulukta yer alan şairler de şiirlerinde örnek aldıkları şairlerin şiirsel tutum ve davranışlarına uymaya çalışmış; ancak bu yolda hepsi aynı başarıyı gösterememiştir. Fakat 19. yüzyıl divan şiirinin en güçlü isimlerinin bu topluluk şairleri arasından çıktığını söylemek mümkündür. Bunlar arasında bilhassa Leskofçalı Gâlib ve Hersekli Arif Hikmet hem

[22] Ahmet Hamdi TANPINAR, *age*, s.26.
[23] M. Kayahan ÖZGÜL, *age*, s.77-78.

topluluğun, hem de son dönem divan şiirinin en güçlü ve başarılı temsilcileri arasında gösterilmektedirler.[24]

19. yüzyıl, Türk edebiyatı açısından bir çeşitlilik ve arayışlar dönemidir. Encümen mensuplarıyla ilgili yaygın kanaat, yeni yönelişler olarak bilinse de bu düşüncenin aksine, büyük ölçüde ve tam anlamıyla eskiye dönüşü temsil etmedikleri de dile getirilen bir görüş olarak dikkati çekmektedir. Bu görüşe göre topluluk mensuplarının klâsik nazım şekillerine, nazîreciliğe, mazmun sistemine bağlanmaları, divan şiirinin en meşhur şairlerini örneksemiş olmaları onların tamamen eski şiirin devamı olarak gösterilmeleri için yeterli değildir. Geleneği birçok yönüyle sürdürmelerine rağmen onları gelenekten ayıran dikkat çekici özellikler de bulunmaktadır. Encümen-i Şuara içinde divan şiirini bazı yönleriyle eleştiren hatta eski şiire hakaret derecesinde yüklenenler, divan şiirine "nev-zemîn" bir yol açmaya çalışanlar, hece veznini, halk şiiri tarzını ve sade Türkçeyi benimseyenler, gazellerine örneği daha önce görülmeyen bir şekilde başlık koyanlar, yeni tematik arayışlar, özellikle siyasî-sosyal konularla ilişkisi olan kavramları kullananlar, Fransızca kelimeleri kullananlar bile vardır. Bu yönelişlerden hareketle divan şiirinin kelime dağarcığı ve içeriğinde bazı yenilikler yaptıkları görülen topluluk mensuplarının, oldukça uzun bir oluşum süreci geçirmiş geleneğin estetiğine fazla zarar vermeden yenileşmeyi denedikleri söylenebilir. Hatta bu bağlamda topluluk üyelerinin, daha sonra yenileşme dönemi edebiyatının öncüleri arasında yer alacak şairlerinin edebî görüşlerini belli ölçüde de olsa etkilediği

[24] M. Orhan SOYSAL, Eski Türk Edebiyatı Metinleri, Ankara 1978, s.549; DİA, *age*, s.180; İsmail ÜNVER, *age*, s.133.

söylenebilir.[25] Encümen-i şuara faaliyetleri 19. Yüzyıl divan şiiri adına en olumlu çıkıştır.[26]

2. Mahallileşme Hareketini Sürdürmeye Çalışanlar

"Mahallileşme" hareketi 18. yüzyılda Nedîm'le en güçlü temsilcisini bulmuş, yüzyılın ikinci yarısında yozlaşmaya başlamıştır. 19. yüzyılda ise büyük oranda bayağılığa düşmüştür. Halk söyleyişini aşırıya kaçarak şiire sokmaya çalışan ölçüsüzlüklerin bulunması, şiirlerin duygu derinliğinden ve hayâl zenginliğinden yoksun kalması, önceki divan şairlerinin üzerinde hassasiyetle durdukları "aşk" manevî yaklaşımdan çok cinselliğin ağır basması, sadece yazılmış olmak için vezne uydurulmuş kafiyeli sözler izlenimini veren beyitlerdeki zevksizlikler, bu istikametteki şiirlerin genel özellikleridir. Murad Emrî Efendi'nin şiirlerinde de mahallileşme hareketinin izleri görülse de, bu etki yozlaşma boyutunda olmamış, bilakis Türkçe kelimeleri kullanmaya özen gösterme, açık ve anlaşılır bir Türkçe kullanma şeklinde gelişmiş, bu durumu da divanın mukaddimesinde dile getirmiştir. Eski kültürün gittikçe yıprandığı böyle bir dönemde, bu tür şiirlerin oldukça ilgi gördüğü, yüzyılın başında düzenlenmiş olan Şefkat Tezkiresi'ne seçilen örneklerin çokluğundan da anlaşılmaktadır.

Bu dönemdeki İzzet Molla, Âkif Paşa, Ethem Pertev Paşa, Münif Paşa, Âdile Sultan gibi şairlerin 16. yüzyılda Meâlî ve Zaîfî gibi şairlerden başlayarak Nedim ve Şeyh Gâlib gibi şairlerle devam eden heceyle şiir yazma eğilimine ilgi gösterdikleri ve geleneği devam ettirerek divan ve halk şiirinin yakınlaşmasında etkili olduklarını

---

[25] Mehmet Korkut ÇEÇEN, Encümen-i Şuara'nın Tanzimat Birinci Dönem Sanatçılarına Etkisi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 15, Sayı 2, 2006, s.19; DİA, *age*, s.180-181.

[26] Mustafa İSEN-Cemal KURNAZ, *age*, s.211.

görüyoruz.[27] Murad Emrî Efendi de halk şairlerinin gazellerine yazdığı tahmislerle bu etkinin bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Öte yandan Mehmed Ali Hilmi Baba (ö.1907), Kara Şemsî (ö.1884), Dertli (ö.1845), Bayburtlu Zihnî (ö.1859), Erzurumlu Emrah (ö.1854), Şem'î (ö.1841), Tokatlı Nûrî (ö.1883) gibi tekke ve halk şairleri de yayınladıkları divanları ve çoğu aruzla yazılmış şiirleriyle divan şairlerine gittikçe yaklaşıyorlardı.[28] Bu yaklaşımlar karşılıklı etkileşimi beraberinde getirmiştir.

Mahallileşme akımını sürdürmeye çalışan şairlerin divanları incelendiğinde, geleneğin nazîre anlayışını yıprattıkları, nazireyi basitçe taklit ya da tehzil hâline getirdikleri görülmektedir.[29] Bu gruba giren pek çok şair arasında Enderûnlu Vâsıf, Hızırağa-zâde Sa'îd, Refi'-i Kalayi, Keçeci-zâde İzzet Molla ve Fatin Efendi gösterilebilir. Bunlardan Vâsıf'ın "Kadın söyleyişiyle ananın kızına öğütleri" ve "Kızının anasına cevabı" başlıklı iki muhammesi, yüzyıl divan şiiri bakımından önem taşımamakla birlikte, İstanbul'un kenar mahalle kadınlarının dilini, hayata bakış açılarını göstermesi bakımından değerlidir.[30] Şiirlerinde mahalli renkler bulunması ve divan şairleri arasında en çok tahmis yazan şair olarak Murad Emrî Efendi de bu grup içinde anılabilir.

3. Dinî-Tasavvufî Şiirler Yazanlar

Başlangıcından itibaren divan edebiyatının her döneminde dinî-tasavvufî şiirlerin belli bir ağırlığı olmuştur. 19. yüzyılda da bu durum değişmemiştir. Mehmed Ali Hilmi, Şemsi Hayâl, Nasır Abdülbâki Dede, Müştak Baba, Safâyî Dede, Türâbî Baba, Şeyh Nazîf ve Osman Şems, Mehmed Şemseddin Efendi gibi tasavvufî şiirler yazan şairler yanında, Kâzım Paşa gibi "âl-i aba" mersiyeleriyle tanınmış şairler de

[27] Geniş bilgi için bkz., Cemal KURNAZ, "Divan Şairlerinde Hece Vezniyle Şiir Yazma Eğilimi" ve "Klâsik Mûsikî Bestekârlarında Hece Vezniyle Şiir Yazma Eğilimi", Türküden Gazele, Ankara 1997.
[28] Kenan ERDOĞAN, *agb*, s.93.
[29] İsmail ÜNVER, *age*, s.135.
[30] Enderûnlu Vâsıf Dîvânı, Hazırlayan: Rahşan Gürel, Kitabevi Yayınları, İstanbul , s.186.

vardır. Ayrıca, şiirlerinin çoğu din dışı olduğu hâlde, divanlarında dinî ve tasavvufî şiirler bulunan şairler de çoktur. Bu gruba giren şairlerin de genelde eskiyi tekrarladıkları ve bu yüzyılda yeni bir Şeyh Gâlib yetişmediği bilinen bir gerçektir.[31] Murad Emrî Efendi dîvanında daha çok din dışı konulara yer vermekle birlikte, özellikle yaşadığı dinin istikametinde öğüt verici sosyal mesajların bulunduğu şiirler yazmış, Kerbela hadisesine sık sık şiirlerinde yer vererek Ehl-i Beyt sevgisini dile getirmiştir. Divandaki mersiyelerin tamamında, muhammes ve kıt'alarda zaman zaman bu konuya yer vermiştir. Bursa'da 19. Yüzyılda önemli bir tarikat merkezi olan Mısrî Dergâhı'nın son posnişîni olan Mehmed Şemseddin Efendi[32], Murad Emrî Efendi'nin kadim dostlarından biridir. Müşterek gazel dahi yazmalarını sağlayan bu sıkı dostluğun zaman zaman Murad Emrî Efendi'nin dinî duygu ve unsurlar içeren şiirler de yazmasına vesile olduğu düşünülebilir.

Kendine özgü bir sistemi olan divan şiirinin nazım şekli ve vezin sistemine bu edebiyata mensup şairler, asırlar boyu sıkı sıkıya bağlı kalmışlardır. Ancak 18. yüzyıldan itibaren bu bağlılık yavaş yavaş zayıflamaya başlamıştır.[33] Bu durum 19. yüzyıl divan şiirinde hayli ileri bir boyuta ulaşır. Örneğin bu dönem edebiyatımızda da pek çok kasîde yazılmıştır; ancak bazı kasidelerde şeklin muhtevayla ilgili yönlerinin ortadan kalkmaya başladığı, yalnızca on beş beyitten fazla ve aynı kafıyelenişle yazılmaları yönünden şekille ilgili; fakat muhteva bakımından klâsik kasideyle hiç ilgisi olmayan şiirlerin kaleme alındığı görülür. Bu tür kasîde örneklerinden hareketle, nesipsiz kasîde yazımının yaygınlaştığı, kasîde içinde tarih düşürüldüğü ve kimi örneklerde mahlas kullanılmadığı görülmektedir.[34]

---

[31] İsmail ÜNVER, *age*, s.136.

[32] Mehmed Şemseddin, Yâdigâr-ı Şemsî, Hazırlayan: Mustafa KARA – Kadir ATLANSOY, Uludağ Yayınları, Bursa 1997, s.10.

[33] İbrahim BÜLBÜL, Keçeci-zâde İzzet Molla (Seçmeler), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1988, s. 2.

[34] M. Fatih ANDI, Servet-i Fünûna Kadar Yeni Türk Şiirinde Şekil Değişmeleri, Kitabevi, İstanbul 1997, s. 192.

Gazel bu dönem şiirinde de iç yapıda ve muhtevadaki çözülme ile dağılmaya rağmen, en çok yazılan nazım şekli olmuş, bununla birlikte sanat değeri taşıyan gazel sayısında büyük bir düşüş meydana gelmiştir. Gazel şekli üzerinde meydana gelen değişiklik ve tasarruflar arasında mahlas kullanmanın önemsenmeyerek terk edilmesi, tarih gazellerinin yazılması, gazellere başlık konulması, matlasız gazeller yazılması, müşterek gazeller yazılması vb. sayılabilir.[35] Müşterek veya müşâare usulüyle yani ortak-karşılıklı olarak gazel söyleme uygulaması, üzerinde ayrıca durulması ve incelenmesi gereken bir edebiyat olayıdır. Özellikle Encümen-i Şu'arâ'ya mensup şairlerin divanlarında sıkça karşılaşılan bu tür gazeller iki, üç hatta dört şair tarafından ortaklaşa meydana getirilen şiirlerdir. Beyit sayısı yirminin üzerine çıkabilen bu gazellerdeki dikkat çekici özellik, her beytin ayrı bir şair tarafından söylenmiş olmasıdır. Ortaklığa katılan bütün şairler, dönüşümlü olarak karşı karşıya gelmekte; fakat beyitlerin anlam bütünlüğü korunmaktadır. Mehmed Şemseddin Efendi ile Murad Emrî Efendinin de birlikte yazdıkları iki müşterek gazel bulunmaktadır. Bunlardan biri Murad Emrî divanında, diğeri ise Mehmed Şemseddin Efendi'nin divanındadır. Şemseddin Efendi'nin divanındaki gazel çok dikkat çekicidir. Her beytin ilk mısraı Şemdeddin Efendi'ye ikinci mısra Murad Emrî'ye aittir. İlginç olan nokta ise mısraların ilk harflerine bakılınca iki şairin isimleri çıkmaktadır. Bir başka deyişle "akrostiş" yapmışlardır. Bu yüzyılda Kâzım Paşa, Nâmık Kemâl, Halet Bey ve Hersekli Arif Hikmet Bey'in ortaklaşa söyledikleri bu tür gazel örnekleri ünlüdür.[36]

Bu yüzyılda gazellerin yanı sıra en çok rağbet gören nazım şekilleri arasında kıt'alar ile bentli şekiller bulunmaktadır. Bilhassa tarih kıt'alarının sayısı, geçmiş yüzyıllara oranla hayli artmıştır. Bir örnek olmak üzere, Pertev Paşa divanındaki tarih kıtalarının sayısının, eserdeki diğer bütün nazım şekillerinin toplamından daha

[35] M. Fatih ANDI, *age*, s.104-105.
[36] İsmail ÜNVER, *age*, s.138.

fazla olduğu söyleyebiliriz. Ayrıca Murad Emrî Efendi'nin 139 adet tahmisi de divanda gazellerden sonra en çok yer tutan manzumelerdir. Tarih kıtalarının sadece sayısı değil, kullanım alanları da hayli genişlemiştir. Şairlerin, değişik türden olaylar için çok sayıda tarih düşürmüş olmaları, bir yönüyle 19. yüzyıl tarihinin ve sosyal hayatının edebiyata yansıması olarak da değerlendirilebilir. Bentli nazım şekilleri arasında terkîb-i bendler en çok ilgi gören nazım şekilleridir ve Bağdatlı Rûhî'nin ünlü terkîb-i bendine yazılmış nazîre örnekleri bulunmaktadır. Bunlar arasında Kâzım Paşa ve Ziya Paşa'nın yazdığı nazireler anılmaya değer örneklerdendir. Murad Emrî de Ziya Paşa'nın terkîb-i bendini mükemmel şekilde tahmis etmiştir. Şarkılar da bentli nazım şekilleri arasında çokça ilgi görmüş, genelde konuları aşk ve sevgilinin güzelliğine tahsis edilmekle birlikte, 19. yüzyılda farklı konuları içine alan şarkılar da yazılmıştır. Matbu divanında büyük bir yekûn teşkil eden şarkılarıyla Vâsıf ve Osman Nevres'inkiler başta olmak üzere, bu dönemde yazılan şarkıların çoğu bestelenmiş olup bugün bile beğeniyle dinlenmektedirler.[37] Daha önceki yüzyıllarda mürettep divanlarda az veya çok yer verilen ruba'iye, bu dönemde eskiye oranla daha az sayıda yer verildiği, yazılanların neredeyse tamamının geleneğe sıkı sıkıya bağlı şairlerce kaleme alınmış olduğu, Batı etkisinde yeni arayışlar içinde olan şairlerin ise artık bu nazım şekline ilgi göstermedikleri görülür.[38]

19. yüzyıl divan şiirinde, nazım şekillerinin sayıları bakımından da dikkat çekici değişiklikler görülmektedir. Örneğin mesnevi nazım şekli, birkaç örnek dışında neredeyse divanlarda görülmez. Mesnevî şekliyle yazılmış manzumeler de değişik türde yazılmış ve kısalmış, çeşitli konularda yazılmış uzun mesneviler görülmez olmuştur. Keçeci-zâde İzzet Molla'nm "Mihnetkeşân" ve "Gülşen-i Aşk" adlı eserleri ile Selâmî'nin "Mevlid"i, Mehmed İzzet Paşa'nın "Yûsuf u Züleyhâ"sı,

[37] Bayram Ali KAYA, Osman Nevres ve Dîvânı, İnceleme – Metin, Gökkubbe, İstanbul 2007, s.18, Agâh Sırrı LEVENT, Edebiyat Tarihi Dersleri (Tanzimata Kadar), İstanbul 1932, s.404; İsmail ÜNVER, *age*, s.137.
[38] M. Fatih ANDI, *age*, s.210.

Osman Nevres ve Aynî'nin divanlanndaki küçük mesnevîleri ve içerik bakımından farklı olmakla birlikte, Ziya Paşa'nın "Harâbât Mukaddimesi" de dönemin mesnevî örnekleri arasında anılabilir.[39]

Sonuç olarak 19. yüzyıl, Türk edebiyatı açısından bir çeşitlilik ve arayışlar dönemidir. Bu yüzyılın ikinci yarısından itibaren hissedilir bir şekilde önemli değişiklikler görülmeye, edebî tür ve şekiller arasında yer ve mahiyet değişmesi meydana gelmeye başlamıştır. Tanpınar'ın ifadesine göre bu değişiklik, aslında o zamana kadar yerleşmiş olan değerlerin bir yer değiştirmesidir ve eski şiirimizi o zamana kadar idare eden "mutlak"ın hemen her sahada yıkılmış olduğu anlamına gelir.[40] Bu yıkılışın bir sonucu olarak da bütün edebî türlerde mevcut gelenekten yer yer ayrılmalar, farklılaşmalar görülür, bazı yeni arayışlar içine girilir. Bu değişim ve yenileşme sürecinin ortasında divan şiiri vardır.[41]

Murad Emrî Efendi'nin geleneğe her ne kadar bağlı olsa da İstanbul'a sık sık gitmesi değişimi takip etmesini, birçok yönüyle de geleneğin içinde olmasını sağlamıştır. Bunun en önemli göstergeleri, Fevâ'id ve Bursa gazetelerinde yayımlanan makale ve şiirlerdir. Resim altı şiirleri, baklava, güllaç konulu gazeller bu duruma örnek olarak da gösterilebilir.

[39] M. Kayahan ÖZGÜL, *age*, s.6.
[40] Ahmet Hamdi TANPINAR, age, s.79.
[41] M. Fatih ANDI, age, s.15.

I.BÖLÜM: DİVAN EDEBİYATININ SONBAHARINDA BURSA'DA BİR YABAN GÜLÜ: MURAD EMRÎ EFENDİ

A. ŞAİRİN HAYATI

Bursalı bir gazeteci ve divan şairi olarak bilinen Murad Emrî Efendi, 1268 (1850) yılında Tırhala'da doğmuştur.[42] Divandaki tahmislerin birinde doğum tarihiyle ilgili şöyle bir ipucu da verir:

Heyhât bilirim ṭāliʿimi burc-ı ḥamelden
Yıḳmış görürüm her işimi ta ki temelden (Th.1/7-4.bt-1.2.b.)

Buradan hareketle şairin doğumunun 21 Mart-21 Nisan arasında olduğu düşünülebilir. Emrî, Fevâid Gazetesi'nin ilk sayısında yer alan mukaddimede: "Tırḥala sancaġınıñ merkezi bulunan Yeñişehir-i fenār ehālīsindenim, masḳat-ı reʾsim orasıdır." demektedir. Babasının adı Sâdık'tır.[43] Mülâzım Abdülkadir Bey "Bursa Tarihî Kılavuzu" isimli eserinde Emrî'nin Mora Yenişehirli olduğunu söyler.[44] 1878 Berlin Antlaşması gereğince Teselya ile birlikte Tırhala'nın Yunanistan'a bırakılmasından sonra ailesiyle birlikte göçmen olmuş, 1882'de Bursa'ya yerleşmiştir.[45] Henüz dört yaşındayken babası vefat etmiş, okuma-yazma bilmeyen akrabaları tarafından kısa bir süre okula gönderilse de daha sonra okuldan alınmış, o da sanata sülûk ederek saraçlık öğrenmiştir.[46]

Murad Emrî, her fırsatta okumaya yazmaya olan ilgi ve isteğini dile getirmeye çalışarak, Fevâ'id'in mukaddimesinde: "Felegiñ bi'l-mecbūriye germ ü serdini ögrendim; zemān-ı şebābımda bir çoḳ şedāʾid-i dünyevīye hedef oldum,

---

[42] Murad Emrî Efendi Dîvânı, Mukaddime, Matbaa-i Emrî, 1329 Bursa; Bursa Gazetesi, sayı 1, Matbaa-i Emrî, 1307 Bursa; Favâ'id Gazetesi, 1.Sayı, Hüdâvendigâr Vilâyet-i Celîlesi Matbaası, Bursa 1305.

[43] İbnülemin Mahmut Kemal İNAL, Son Asır Türk Şairleri, Dergâh yayınları, C.I, İstanbul 1988, s.315; Mehmed Nâil TUMAN, Tuhfe-i Nâilî, s.60, sıra: 216, Raif KAPLANOĞLU, Bursalı Şair Yazar ve Ünlüler Ansiklopedisi, Avrasya Etnoğrafya Vakfı Yayınları No:5, İstanbul 1998, s.129.

[44] Mülâzım Abdülkadir, *Bursa Tarihî Kılavuzu,* hazırlayanlar: Mehmet Fatih BİRGÜL-Dr.Levent Ali ÇANAKLI, Bursa İl Özel İdaresi, İstanbul 2008, s.203.

[45] Bursa Ansiklopedisi, Murad Emrî maddesi Hazırlayan: Yılmaz AKKILIÇ, BURFED Yayınları No 3, Bursa 2002, s.644.

[46] İbnülemin Mahmut Kemal İNAL, *age*, s.315.

oḳumaḳ yazmaḳ ögrenmek heves-i ṣamīmīsinde bulunduġum ḥālde taḥammülsüz bir çoḳ mānicler ẓuhūr etdigi cihetle muvaffaḳ olamadım." diyerek gençlik yıllarının oldukça kötü koşullarda geçtiğini, içindeki tahsil görme isteğinin bir türlü gerçekleşemediğini dile getirmiştir. Eğitimiyle ilgili bu isteğine karşın Bursa Gazetesi'nin mukaddimesinde de şöyle der: "Lakin ne çāre ki bir ḳaç kerreler derūn-ı dilde beslemekde olduġum maḳṣūdumu ḳuvveden fiʿle iḫrāc eylemek sevdāsıyla ṣarf etmiş olduġum saʿy ü ġayret verāʿ-ı perde-i taḳdīrden ḫāṭır u ḫayāle gelmez birṭaḳım mevāniʿiñ rū-nümā olmasıyla hebā olaraḳ ḥalḳa-i der-i maḳṣūda dest-res olamadıġımdan ṭolayı müstaġraḳ-ı deryā-yı ḥayret olup āşufte bār u perīşān-ḥāl ḳaldım." Düzenli bir okul hayatı olmasa da Emrî, İstanbul'a gittikçe alabildiği kadar kitap almış, kendini yetiştirmek, içindeki bilgi açlığını bastırmak için çabalanıştır. Fevâ'id'in mukaddimesinde de bunu şu şekilde dile getirir: "Kendimi añlamaġa başladım, görülen lüzūma mebnī Der-saʿādete gidip geldikce oḳumaḳ yazmaġa olan meyl ü maḥabbetimiñ icbārıyla ḳırḳar ellişer parça kitāb mübāyaʿa ediyordum, böyle böyle mükemmel bir kütüp-ḫāne yapdım, vaḳt bulduḳca bunları kendi kendime oḳuyup añlamaġa çalışırdım. Yazı da ḳaralıyor idim, bu ḥāl ile büyüdüm." Kendini yetiştirme çabaları, zaman içinde Emrî Murad Efendi'nin tahsil yolunda oldukça ilerlemesini sağlamış, bu yolla da iş bulmuştur. "Düşündügümü kāġıd üzerine ḳoyabilecek, ḥesābımı kitābımı dürüstce yapacaḳ bir dereceye geldim, baʿdehu baʿżı çiftlikler neẓāretinde bulundum."[47]

Murad Emrî Efendi ailesiyle birlikte 1300'de (1882) Bursa'ya göç eder. Bunu da divanının mukaddimesinde şöyle ifade eder: "Ṭoḳsan yedi vaḳʿa-i elīmesinde sāʾiḳa-i ṭabīʿiyyesiyle üçyüz tārīḫinde masḳaṭ-ı reʾsim olan Yeñişehir-i fenār'a merbūṭ Ṭırnova ḳaṣabasından Burusaya hicret edildigi zemān…" Bu göçün nedenini de Bursa Gazatesi'nin ilk sayısına yazdığı mukaddimede şöyle dile getirir: "Vaṭan-ı aṣlī ʿācizi bulunan Yeñişehir-i fenār ḥasbe'l-īcāb (Yunanistan'a) terk olduḳdan ṣoñra

[47] Fevâ'id, mukaddime, s.2.

yine zīr-i cenāḥ-ı müstevcib-i iflāḥ-ı salṭanat-ı seniyyede bulunmaḳ ārzū-yı vicdāniyesiyle iḫtiyār-ı hicret ederek eslāf-ı ʿiẓām-ı oṣmāniyānıñ pāy-ı taḫt-ı ḳadīmi bulunan maḥrūsa-i Burusada iḳāmet ve tavaṭṭuna ḳarār-dāde oldum.” Bursa’ya göçle birlikte Emrî için yeni bir dönem başlar. Emrî’nin ilme ve tahsile olan hassasiyeti, kendi deyimiyle aşkı, onun yeni uğraş alanları olan kütüphaneciliğe ve gazeteciliğe başlamasını sağlar. Bursa’nın tahsil olanaklarını görünce de zamanın gençlerini kıskanır. Fevâ’id’in mukaddimesinde bunu şöyle dile getirir: “āh ne olaydı da zemān-ı şebābım meʿārifiñ vesāʾit-i taḥṣīliyesiniñ kesb-i suhūlet eyledigi bu ʿaṣr-ı celīlü’l-ḳadr-i ḥamīdiyede ʿavdet etmiş olaydı…” İlim çevrelerinden uzak kalmamak için gösterdiği gayret, Emrî’nin bu alanda ilerleyeceğinin de işaretlerini vermiştir. Bursa Gazetesi’nin mukaddimesinde, “Küçük yaşımdan berü aṣḥāb-ı faẓl ü ʿirfān ve heves-kārān-ı meʿārifi sevmekde ve müverribāne ḫidmetlerinde bulunmaḳla kesb-i iftiḫār eylemek fikr ü ārzūsunda bulunmakda idim.” diyerek küçük yaşlardan beri maʿârifin içinde olma istediğini anlatır. İlk ciddî girişimini Fevâ’id’de: “Fıṭraten ʿāşıḳı olduġum meʿārife velev ufaḳ olsun bir münāsebet peydā etmiş olmaḳ ve erbāb-ı maʿrifetde min-ġayri ḥaddin[48] ḫidmet etmek içün bu kerre Burusa’da bir kitāb-ḫāne teʾsīs eyleyip ʿāḳıbet kitābcı oldum.” diyerek dile getirir. Sırf ilim çevrelerinden, eğitim ve öğretim çevrelerinden kopmamak, küçük de olsa bu çevrelerdeki insanlarla ilgi kurmak için bir kütüphane kurar. O güne dek edindiği kitapları Bursalıların hizmetine sunar. Bunun ardından ilkini (17 Teşrinişāni 1887) 1 Rebīʿü’l-evvel 1305’te, Hudâvendigâr Vilâyet-i Celîlesi Matbaʿası’nda bastırdığı Fevâ’id adlı gazeteyi neşreder. Gazetenin ilk sayısını ücretsiz dağıtır. Bu sayının sonunda Fevâ’id’i çıkarış nedenini de şu sözlerle açıklar: “Maḳṣadımız mekātip-i idādiye ve rüşdiye hattā ibtidāʾiye şākirdānınıñ taḥṣīl-i ʿulūm ve fünūna saʾy ü ġayretlerini tezyīd ile meʿāric-i insāniyeniñ tā evc-i bālāsına terfiʿ ve işbu fusḥat-ı ʿālem-i medeniyetde esb-i himmet ve saʿylarıyla gūy-ı ādemiyyeti çevgān-ı

[48] “Haddim olmayarak”

ġayretlerine rabṭ edip nāʾil-i maḳṣūd olmalarına ʿācizāne bir ḫidmet olduġundan yazdığımız ʿibāreler ġāyet açıḳ ve sāde ve tekellüfāt-ı bedīʿiyyeden āzāde vāḳıʿ olduġu erbāb-ı feżāʾil ve udebāʾ-ı zī-şemāʾil ṭarafından iʿtirāz olunmayacaġı ümmīdi pek ḳavīdir çünki "Kelîmu'n-nâsi ʿalâ kadri ʿavfin lehum"[49] ve "efḍālü'l-kelām mā ḳale vedelle"[50] cümleleri maʿlūm-ı ẓerāfetleridir." Fevâid'in ilk sayısından sonra Murad Emrî Efendi bir matbaa kurar.[51] Gazete, Emrî'nin kendi adıyla anılan, Matbaa-i Emrî'de basılmaya devam eder. Emrî, çocukların eğitim-öğretim konusundaki sıkıntılarını ortadan kaldırmak için çıkarttığı Fevâ'id'in ardından 5 Kânûn-ı evvel 1306/1890 yılında Bursa Gazetesi'ni çıkarmaya başlamıştır.[52] Emrî Bursa gazetesini çıkarış nedenini de gazetenin 2. sayısında "ifâde-i mahsûsa" başlığı altında şu şekilde ifade eder: "Maḳṣad ve meslek-i ʿācizānemiz ise işbu ḫidmete bi'l-iştirāk vilāyetimize ʿāʾid maʿlūmat ve icrāʾāti maḥal-i sāʾireye īṣāl ve pāy-i taḫt-ı salṭanat-ı seniyye ve velāyāt-ı sāʾire-i şāhāneye müteʿallıḳ maʿlūmāt ve icrāʾātden vilāyetimiz ahālisini ḫaberdār etmekdir." Bursa gazetesini, ilki 1 Kanûn-ı Evvel 1306/1890'da çıkan Sanayi gazetesi takip eder[53]. Birkaç sayı çıktıktan sonra devamı gelmez. Murad Emrî Efendi böylece Bursa basın tarihinin kurucuları arasında yerini alır. Emrî Efendi'nin gazeteci kimliği aynı zamanda onun mesleği olarak da belirginleşir. Emrî Efendi Bursa gazetesinin 138. Sayısında "İhtar-ı Mahsusa" başlığı altında gazetenin çıkarılış nedeniyle ilgili şunları söyler: "Ġazetemiziñ teʾsīsinden maḳṣad-ı devlet ve memlekete ve ʿumūma ḥüsn-i ḫidmetden ʿibāret olmaḳla Burusa ile neşr olunacaḳ resmī ve ġayr-ı resmī her nevʿ iʿlānātıñ ġāyet ehūn fiyāʾtla ḳabūl ve ders edilecek ve niẓāmen ġazetelerle neşr edilmesi lāzım gelen ʿilānāt ṣāḥiplerimiziñ fıḳrādan bulunduḳlarına dāʾir rüʾvesā-yı muḥākim tarafından verilecek ʿilm ve ḫaber üzerine o miṣilli ʿilānātıñ bilā ücret derc ve neşr olunacaġını

[49] "İnsanların sözü başkalarına karşı davranışlarına göre değerlendirilir."
[50] "En iyi söz kısa ve öz olandır."
[51] Bursa Ansiklopedisi, *agm*, s.644.
[52] Mülazım Abdülkadir, *age*, s.203.
[53] Mülazım Abdülkadir, *age*, s.203.

iḫṭār eyleriz.” Böylece gazetenin Bursalıların hizmetinde olduğunu bir kez daha hatırlatır.

Emrî Efendi’nin ailesiyle ilgili araştırmalarımızda son kuşak akrabalarına ulaştık. Murad Emrî Efendi’nin ilk evliliğinden Lutfi Efendi (d.H.1308-M.1880) ve Lutfiye Hanım dünyaya gelir. Lutfi Efendi 17 yaşında (ö.H.1315-M.1897), Lutfiye Hanım da 23 yaşında veremden hayatını kaybeder. Divana sonradan eklendiği anlaşılan bir bölümde onlarla ilgili bilgiler verir. Emrî, divana bu bölümü eklemesini de şu şekilde ifade eder: “Zāde-i ṭabʿ olmaḳ iʿtibārıyla ʿindimde pek ḳıymetdār olan işbu ġazeliyyāt ve āṯār-ı ṯāʾireyi şekl-i maṭbūʿa vażʿ ederken ẕāten dāʾimā yād-ı taḥassüriyle dem-güẕār olduġum maḫdūm-ı merḥūmum, henūz bahār-ı ḥayātınıñ on yedinci sālini ikmāl etmeden āġūş-ı ebediyete doġru ecniḥa-güşā-yı iʿtilā olan “Luṭfī”cigim ḫāṭıra geldi. Onuñ murġ-ı rūhu ṭāʾir-i riyāż-ı cinān olduġu vaḳt yapdırtdıġım “resmi”niñ ḳılişesi esāsen mevcūd olduġından bilmesiyle bu eṯerde de ʿaynı ẓarfa maẓrūf olmaḳ hevesi uyandı.” Öyle anlaşılıyor ki Emrî, kendi gençlik döneminde yaşadığı sıkıntıları oğluna yaşatmamak ve onu istediği şekilde yetiştirmek arzusuyla doluyken, Lutfi Efendi’yi kaybetmesi, Emrî’nin hayata bakışını değiştirmiştir. Bu büyük acıyı tarif ederken: “Henūz pek genc iken mezārıñ āġūş-ı siyehine tevdīʿ etdigim o ṯemere-i fuʾādımıñ ufūl-ı ḥazīn-i ebedīsiyle ḳalbime açılan cerīḥa-i iltiyām**-ı** nā-peẕīriñ nev-ḥāṭṭ-ı ıżṭırābını -velev ki ḳısmen olsun- şu eṯere de yazıyorum.” demektedir. Divanı basıma hazırlarken bu kısmı ekleme gayesini de yine şu sözlerle anlatır: “Bād-ı ṣarṣar**-ı** eceliñ maḥv u tebāh etdigi o gülbün**-i** nev-resiñ eşk-i ḫūn-āb-ı taḥassürümle memlū olan şu eṯerimde yād-ı ḫāṭırātı ʿindimde ihmāli ġayr-ı cāʾiz bir vażīfe-i vicdāniyedir.” Bu durum Emrî Efendi’yi o kadar üzmüştür ki şiir yazma konusunda da karamsarlığa düşmüş, “Benim için ġazel yazmaḳ, şiʿr söylemek artıḳ bir āheng-i melāl terennüm etmekden başḳa bir şey degildir.” demesine neden olmuştur.

Lutfi Efendi hastalığının son dönemlerini yatakta geçirmiştir. Emrî, o günleri düşündüğünde şu manzumeyi hatırlar:

Nihāl-i vird-i cennetden mi ḳoymuş tāze ruḫsārıñ
Semā-yı sermediyyetden mi inmiş nūr-ı dīdārıñ

Meleklerden mi taḳlīd eylediñ nāzende reftārıñ
Perīlerden mi ögrendiñ bu ser-bestāne eṭvārıñ

Ne verd-i bāġ-ı cennetsin ne envār-ı seḥersiñ sen
Perīlerden meleklerden güzel nevʿ-i beşersin sen

Emrî, en çok etkilendiği aşağıdaki beyti de tekrar edip durduğunu söyler:

Ṣabāḥ-ı ḥaşre dek oġlum devām etsin enīnimde
Bulunsun gözlerimde girye ān-ı vā-pesīnimde

Lutfi Efendi'yi onun hastalığının son dönemlerinde şöyle anlatır: "Luṭfî" giriftār olduġu o ẓālim, ġaddār ḫastalıġıñ ḥummā-yı āteşīninden ārām buldıġu demler, şevḳ u ġayret-i şebāb ile der-ḥāl maṭbaʿaya cān atar; ışrār ṣūretiyle edilen istirāḥat teklīflerine raġmen sinninden meʾmūl edilmeyecek bir ḫazīne-i kemāl, bir genc-i ʿirfān olduġunu teslīm etdirirdi." Ne kadar anlatırsa anlatsın Lutfi Efendiyle ilgili hislerini bitiremeyeceğini söyleyerek şöyle der: "Bināʾen ʿaleyh ne ḳadar yazsam merḥūmuñ ġaybūbet-i ebediyesinden müteḥaṣṣıl teʾeṣṣürāt-ı ḳalbiyemi taṣvīr edemeyecegimden iṭnāba lüzūm görmüyor yalñız şu iki manẓūmeyi beyān-ı iḥtisāsāta tevkīl ediyorum." Bu iki manzumenin matla'ları şu şekildedir:

Merṣiye ṭarzında tārīḫ[54]

Baḥr-i bī-pāyān mısıñ başımdan aşdıñ ey keder

Ṭaġ mısıñ bir lemḥa ḳalḳ üstümden artıḳ ey melāl[55]

Levḥ-i mezār:[56]

Bir peder lisānından

Bitdi āmāl-i kemālim ḳaldı bir yād-ı ḥazīn

Gitdi Luṭfī olmadan luṭfı baña şādı resān[57]

Bu manzumelerin ardından Lutfi Efendi'nin mezar taşına yazılan metin yer alır. Emir Sultan Mezarlığı'na defnolunan Lutfi Efendi'nin mezar taşına, çok aramamıza rağmen ulaşamadık.

"Ġaybūbet-i ebedīsiyle el-ān giryān ü elemnāk olduġum maḫdūm-ı maġfūrumuñ kitābe-i seng-i mezārıdır:

Ey zāʾir

Fenā-yı beşere bir nişāne-i cāmid olan bu ḫārā-pārenüñ zīr-i ẓalīlinde yatan vücūd, Burūsa ġazetesi ṣāḥib-i imtiyāzı Emrī Efendiniñ maḫdūmu Luṭfī Efendi'dir.

Bahār-ı ḥayātınıñ on yedinci devre-i inkişāfında bütün meḥāsini pençe-i veremle inḥilāl eden bu nā-kām genc bugün sizden ancaḳ bir Fātiḥa bekler. Sene 1313"

---

[54] Bu manzume Fevâ'id'in 4. Sene 18. Nüshası (1 Rabiulahir 1315)'nda yayınlanmıştır. Manzumenin başında şu yazılıdır: "ṣaḥib-i imtiyāz ʿizzetlü Emrī Efendiniñ maḫdūm-ı merḥūmu ḥaḳḳında efendi-i mumā-ileyhiñ lisānıñdan söylenmiş merṣiye ṭarzında bir ḳıṭʿa-i ṭārīḫdir" Bu başlıktan sonra manzumenin 10. Beytinin ardından "müteveffāya ḫiṭāb" başlığıyla iki beyt daha yazılmıştır. Manzumenin sonunda ise Muallim Feyzî adı yazılmıştır. Emrî, divanda bu manzumenin müellifini belirtmemiştir.

[55] Divan-ı Murad Emrî, Matbaa-i Emrî, 1329 Burusa, s.227. Divan metnine sonradan eklenen bu bölüme sayfa numarası verilmemiştir. Fakat divana müteselsil sayfa numarları verildiğinde manzume 227. sayfaya denk gelmektedir.

[56] "Levh-i Mezar" şiiri, Fevâ'id'in 4. Sene, 17. Nüshası'nda (17 Ağustos 1897 – 18 Rebiulevvel 1315) s.261'de yayınlanmıştır. Bu şiir Recep Vahyî Efendi'nindir. Emrî, Divanı'nda şiirin müellifi belirtilmemiştir.

[57] Divan-ı Murad Emrî, Matbaa-i Emrî, 1329 Burusa, s.227.

Fevâ'id'in 18 Temmuz 1897'de çıkan 4. sene, 15. nüshada Lutfi Efendi'nin ölüm haberi duyurulur. Bu sayının kapağında da onun yegâne resmi, kapak olur.

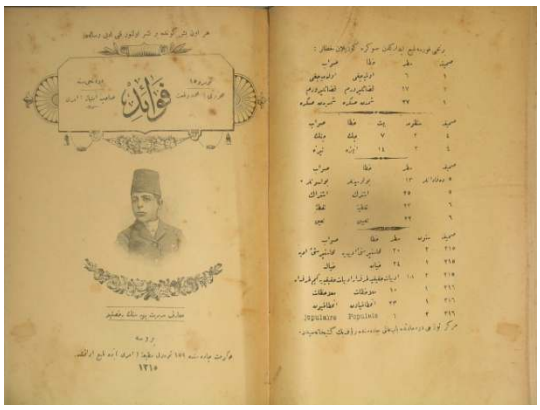

Bu nüshanın ilk yazısı "Te'essüf" başlığı ile Mehmed Rif'at[58] tarafından kaleme alınır. Bu yazıda Lutfi Efendi'nin ölümüyle ilgili bilgiler verilirken, şahsi özelliklerinden de bahsedilir, ölümü "Lutfi Efendi'nin şükûfe-i ömrü veremin pençe-i kahrında geçen cuma gecesi sona ermiştir." denilerek (15 Safer 1315 - 16 Temmuz 1897 Cuma günü) duyrulur. Emir Sultan Mezarlığı'na defnedildiği de şu şekilde ifade eder: "naʿş-ı maġfiret-naḳşı ihtifālāt-ı lāzıme ile ḳaldırılaraḳ Emir Buhārī ḥażretleriniñ türbe-i şerīfi ḳurbunda tehyī edilen ḳabr-i maḥṣūṣa defn edildi."

[58] Mehmed Rif'at Efendi ile ilgili yaptığımız araştırmada "Son Asır Türk Şairleri", İslâm Ansiklopedisi" gibi temel müracaat kaynaklarında bir bilgiye rastlayamadık. Fevâ'id'in 9 Cemâzî ü'l-âhir 1314 tarihli 4. Sene 1. Nüshası'ndan itibaren Murad Emrî Efendi Baş muharrirliğe Mehmed Rif'at Efendi'yi getiriyor. "İfâde-i Fevâ'id"'in arkasından Mehmed Rif'at Efendi'nin kaleme aldığı "İfâde-i Mahsûsa" başlıklı makale yer alır. Bu makalede Memed Rif'at Efendi, Murad Emrî Efendi'nin verdiği ser-muharrirlik görevini nasıl kabul ettiğini ve Fevâ'id'in çizgisinin bu tarihten sonra nasıl olacağını anlatır. Bunu ifade ederken de öncelikle bir edip olarak kendi çizgisini şöyle ortaya koyar: "ʿĀlem-i maṭbūʿātda sebḳ eden ḫidemāt-ı fevḳa'l-ʿādesine bir żamīme-i aczī olmaḳ fikr-i ḥamiyyetkārānesiyle fevāʾid'in şeklen ve ḥacmen bir ṣūret-i müstaḥsineye ifrāġını taṣmīm eyleyen kitābī-i ġayūr Emrī Efendi risāleniñ ḳısm-ı edebīsince de baʿżı taʿdīlāt icrā etmek üzere faḳīri (muḥarrir-i edebī) intiḫāb eyledi. Ben de iḳtidārsızlıġımı bildigim ḥālde mücerred edebiyāta olan büyük büyük ḥürmetlerime ḳarşı küçücük bir ḫidmet gösterebilirim ẓannıyla ḳabūlde tereddüd eylemedim. Muvaffaḳiyetimi Cenāb-ı Ḥaḳ'dan temennī ile bu bābda bir iki söz söylemek isterim. Bendeñiz ṭarz-ı ʿatīḳ düşmanı olmamaḳla berāber edebiyāt-ı cedīde ṭarafdārıyım." Anlaşıldığı gibi Fevâ'id'in çizgisinde önemli bir değişiklik olmaktadır. Aslında dönemin değişim rüzgârına Fevâ'id de ayak uydurmaktadır. Daha sonraki nüshalarda bu değişimin somut izleri takip edilir. Mehmed Rif'at Efendi Fevâ'id'in hemen hemen bundan sonraki her nüshasında kaleme aldığı manzum ve mensur eserlerini yayımlar. 4. sene 1. nüshadaki "Semâya Karşı" adlı şiir Mehmed Rif'at Efendi'nin Fevâ'iddeki ilk şiiridir. Mehmed Rif'at Efendi'nin başmuharrirliğe getirilmesiyle Fevâ'id'de Tevfik Fikret, Cenap Şehabettin gibi ünlü şairlerin şiirleri de yayımlanmaya başlamıştır.

Lutfi Efendi'nin tahsil hayatı, Reyhan Paşa İbtidadiyesi'nde başlar. Daha sonra Askerî Rüşdiye'de ve Mekteb-i İdâdiye-i Mülkiye'de devam eder. Bu okulun dördüncü sınıfında okurken hastalanır. Te'essüf başlıklı bu yazıda Mehmet Rif'at Efendi bu konuyla ilgili şunları söyler: "Muḳaddimāt-ı ʿulūmu Reyhān Paşa İbtidāʾiyesinde ikmāl etmiş ve rüşdiye-i ʿaskerīyeden daḫı şahādetnāme aḫzine muvaffaḳ olaraḳ mekteb-i idādī-yi mülkiye daḫlile dördüncü ṣınıfa ḳadar teraḳḳī eylemişken vücūduna ʿārıż olan żaʿf-ı ʿumūmī ḥasebiyle taḥṣīlden menʿ edilmişdi ki o żaʿf-ı ʿumūmīniñ netice-i dil-sūzı bugün bizi şu göz yaşlarıyla ḳarışmış ṣaṭırları yazmaġa mecbūr eyledi." Lutfi Efendi'nin son derece zeki ve çalışkan bir talebe olduğunu, özellikle de yazmaya olan yeteneğini, "ḫilḳaten mālik olduġu ẕekā-yı fevḳa'l-ʿāde sāyesinde taḥṣīl ve terbiyede pek ileri gitmişdi. Burusa refīḳımızıñ taḳdīr ve taḥmīn etdigi vechle merḥūmuñ İstanbul'da bulunduġu ṣırada pederiyle muḥarrir-i ʿācize gönderdiği mektūblar ve ara sıra ḳaraladığı ṣaṭırlar mürūr-ı zemān ile selāset-i ifādeye mālik bir muḥarrir olacaġına delīl idi." Yazının devamında Lutfi Efendi'nin şiire, resme, musikiye ve antikacılığa meraklı olduğu, güzel bir şiire, latif bir levhaya kayıtsız kalmadığı söylenmektedir. Biri eski sikkelerden diğeri de pullardan oluşan iki nefis koleksiyonunun olduğu da bu yazıda söylenmektedir. Lutfi Efendi ölümüne yakın zamanlara kadar Matbaa-i Emrî'ye gelmeye devam etmiş, hastalığının son zamanlarındaki uyarılara da kulak asmamıştır. Mehmet Rif'at aralarında geçen bir konuşmayı şu şekilde aktarır: "Ān-ı vā-pesīninden bir hafta olana ḳadar pederiniñ tesviye-i muṣālaḥı ile uġraşmaḳdan menʿ edilemedi. Ġayūr genc aʿżā-yı ʿumūmiyesindeki mürdelige raġmen maṭbaʿadan bir gün eksik olmadı. Żaʿf-ı ḥālinden baḫṣ ile maṭbaʿaya gelmemesini birḳaç kerre birāderāne niyāz etmişdik faḳat ḥamiyetli Luṭfī pederine ḳarşı vicdānen maḥṣūṣ olduġu maḥabbete bināen niyāzlarımıza ḥakīmāne bir ṭavr ile şu:

İbrāz-ı müsāʿide ḳuṣūr etme ki olmuş
Vā-beste bu ʿālemde günüñ ḥarekāta
Mevtā yaraşır var ise rāḥat döşeginde
İḳdām u taḥammül gerek erbāb-ı ḥayāta

ḳıṭʿayı oḳurdu."

Lutfi Efendi'nin ölümünün duyulması üzerine Müstecâbi-zade İsmet Bey, Kadir-zade Hâşim Bey gibi muharrirler Murad Emrî Efendi'ye taziyename gönderdiler. Kadir-zâde Hâşim Bey'in taziyenamesinin ilk cümlesi şöyledir: "Ey Emrī-i keder-dīde dün bayṭar mektebine gelen bir Burusa ġazetesi vāḳiʿa-ı cān-sūzdan bizi ḫaberdār eyledi o ġazete degil bir āteş-pāre idi."[59] İsmet Bey ise şöyle yazar: "ʿAzīzim Emrī Efendi necl-i necīb-i ʿālileri Luṭfī beginñ ḫaber-i irtiḥāli ġazeteñizde kemāl-i teʾsīrle gördüm. Bundan dört sene maḳdem Burusa'da bulunduġum esnāda "aġa bey" ḫiṭābıyla yanımdan ayrılmaḳ istemeyen bu maʿṣūm-ı pāk-nihādıñ:

Şehāb-ı leyl gibi parlayıp nihān olduñ
Sen ey şükūfe-i cennet açılmadan solduñ

…" Bu taziyenamelerin hepsinde Emrî Efendi'nin acısını hafifletmek ve teselli etme çabası vardır.

Fevâ'id'in 4. sene 16. nüshasında (2 Ağustos 1897-3 Rabiulevvel 1315) taziyeler devam eder. Bu sayının kapağında Emrî vardır.[60]

[59] Fevâ'id, sayı 15, s.229.

[60] Kapak resinin altında: "Burusa Ṣanāyiʿ Fevāʾid ġazeteleri ṣāḥib-i imtiyāzı Emrī Efendi" yazmaktadır.

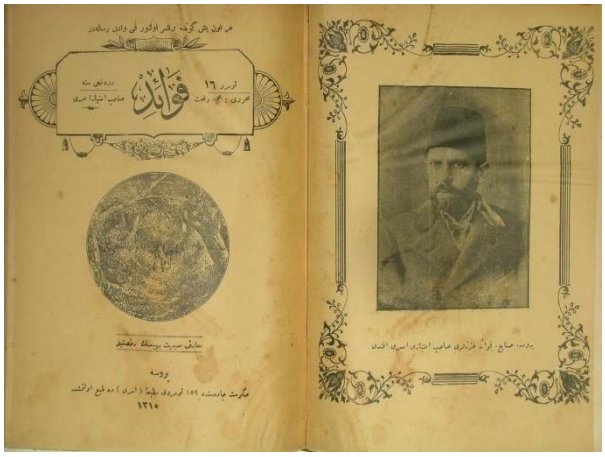

Murad Emrî Efendi Lutfi Efendi'nin ardından dört sene sonra 1319'da 23 yaşındaki kızı Lutfiye Hanımı da aynı hastalıktan kaybeder. Divandaki bu özel bölümde mezar kitabesini de vererek şunları söylüyor: "Cenāḥ-ı ḥimāyetime iki ġonce-i emel terk ile yigirmi üç yaşında terk-i daġdaġa-i ḥayāt eden kerīme-i şehīdemiñ kitābe-i seng-i mezārıdır:

Emir Sultan Mezarlığı'nda medfûn Lutfiye Hanım'ın mezar taşında şunlar yazmaktadır:

"Zāʾir

Bu mezār şehīde-i veremüñ ḥaclegāhı ḳurbunda ḳazıldı. Yalñız yigirmi üç bahārıñ ḫāṭırat-ı temāşāsı iki öksüzle peder ü māder-i mükedderiniñ ve refīḳ-i giryān-ı ḥayātınıñ elem-i hicrānıyla mezc eden bu merḥūme Burusa ġazetesi ṣāḥibi Emrī Efendi'niñ kerīmesi ve İsmāʿīl Rüşdī Efendi'niñ ḥalīlesi Lüṭfiye Ḫanım'dır.

Ḥayātında şifādan ḳaṭʿ-ı ümīd etmişdi. Şimdi hīç bir iḫtiyāc-ı dünyevī ile muḳayyed bulunmuyor. Ser-güẕeşt-i cerīḥadārına muṭṭaliʿ olanlardan yalñız bir

Fātiḥa ister ki her maḫlūḳ-ı uḫrevīniñ yegāne medār-ı iḥtiyācı bu sūre-i mübārekdir. Sene 1319”

Murad Emrî Efendi bu bilgileri verdikten sonra bir kat’a söylemiştir:

Ḳıṭʿa

Serviler etmiş ḳıyām mevtālarıñ ḥayrānıdır
Der şu vādīde yatanlar hep ecel ḳurbānıdır
Zīr-i ḫākde görünce bay ü gedā mecnūn yatar
Kimisi arslanı dehriñ kimisi sulṭānıdır

Emrî Efendi tespit edemediğimiz bir tarihte de eşini kaybeder.

Yār ölünce n’eylesin n’etsin ne yapsın ʿālemi
Ser-te-ser dünyā yıḳılmış Emrīye bilmem ne var (G.135/5)

Bunun üzerine, eşinin ailesi, henüz 13 yaşında olan, ölen eşinin kız kardeşi Fatma Hanım’ı[61] Emrî Efendi’ye verir.[62] Lutfiye Hanım ile İsmâil Rüşdî Efendi’nin, Lutfiye Hanım’ın mezar taşındaki kitabeden anlaşıldığı üzere, iki evladı vardır. Bunlardan biri erkek diğeri kızdır. Erkek olan Fuad Efendi (d.1898-ö.1979), kız olan ise Nadide Hanım (d.1896-1971)’dır. Fuad, soyadı kanunundan sonra “TOGAR” soyadını alır. Askerî Tıbbiye’yi bitirerek doktor olur. Dr.Fuad TOGAR[63] uzun yıllar ülkesine

[61] Nilüfer ALPMAN ve çocukları bu kadını “Fatoş Anne “ olarak bilmekteler.

[62] Nilüfer ALPMAN’ın sözlü ifadeleridir.

[63] Dr.Fuad TOGAR, Askeri Tıp Akademisi’ni bitirdi. 1925 yılı sonlarında Afgan hükümeti; kral, hanedan ve Afgan halkı için özel bir tabip gönderilmesi için Türkiye Cumhuriyeti’nin Kabil Sefareti’nden talepte bulunmuştu. Afganistan’dan gelen bu isteği karşılamak üzere Atatürk Dr.Kamil Rıfkı Bey’i görevlendirildi. Dr.Kâmil Rıfkı Bey, Dr. Rebi Barkın ve Dr. Fuat Togar’ı da bu ekibe dâhil etti. Birlikte Afganistan’a gittiler, bu ülkede 17 yıl kaldılar. Afganistan’daki ilk Tıp Fakültesi olan Kabil Tıp Fakültesi’ni kurdular.

1928 yılının Kasım ayında ülkedeki bir ayaklanma sonucu hastane tahrip edilince Türk heyeti Türkiye’ye döndü. İsyandan sonra başa geçen Muhammed Nadir Şah’ın daveti üzerine 1930’da tekrar Afganistan’a döndüler. Ekip Mekteb-i Tıbbiye adlı okulda tıp eğitimi verdi. Afganistan’ın ilk hekim diplomaları 1935 yılında bu okuldan yetişen öğrencilere verildi.

hizmet eder, evlenmez.[64] Nadide Hanım ise Muallim Hüseyin Remzi ALPMAN (d.1893-ö.1956) ile evlenir. Nadide Hanım'ın üç çocuğu olur: Nilüfer Mukaddes, Korkut ve Umur. Umur ALPMAN (d.1927-ö.1944) 17 yaşında ölmüştür. Korkut Bey evlenmez. Nilüfer Hanım 1946'da İstanbul Üniversitesi Tarih Bölümünü bitirir. Daha sonra bir asker olan Şükrü ALADAĞLI ile evlenir. Bu evliliğinden halen hayatta olan iki oğlu olur: Kâşif ve Tunç. Nilüfer ALPMAN hâlen Bursa'nın Mudanya ilçesinde ikâmet etmektedir.

Murad Emrî Efendi'nin elimizde iki fotoğrafı mevcuttur. Biri orta yaşlarda çektirdiği fotoğraf, diğeri ise ömrünün son dönemlerine ait fotoğraftır. Emrî'nin gazete ve divan mukaddimelerinde anlattığı, çocukluk ve gençlik dönemlerinde yaşadığı sıkıntılar adeta yüzüne yansımıştır. Orta boylu, zayıf, sert bakışlı, hareketli, alnında ve yüzünde derin çizgiler olan renkli gözlü bir kişidir. Birçok kıt'asında resminin lisan-ı halle onu anlatacağını dile getirir:

Lisān-ı ḥāl ile söyler saña ḥāl-i perīşānım
Baḳınca resmime bende neler var gösterir bir bir
Ḳabūl et işte taṣvīrim efendim yādıña olsun
Düşündüm hem-dem olmaḳlıḳ içün yoḳ ġayrı bir tedbīr[65]

Bir zemān ḫandān iken şimdi perīşān bu neden
Gösteren her ḥālimi işte bu resmim yādigār
Saña olsun gör anı çekdiñ bu dil āyīneden
Nīk ü bed anda görürsen her ne kim var āşikār[66]

[64] Nilüfer ALPMAN'ın ifadesine göre Dr.Fuad Bey, vasiyet olarak annesinin mezarına gömülmek istemiştir. Emir Sultan Mezarlığında bulduğumuz kabri, sonradan 1115 numaralı aile mezarlığına çevrilmiştir. Hüseyin Remzi Bey, Nadide Hanım ve Dr.Fuad Bey için tek bir mezar taşı yaptırılmıştır.
[65] Murad Emrî, Divan, Kt.23.
[66] Murad Emrî, Divan, Kt.28.

Murad Emrî Efendi, divanındaki şiirlerin okunmasıyla kendisinin daha iyi anlaşılacağını da yine kendi dilinden seslendirir:

İstese raḥm eyler isterse beni ber-bād eder
İstese şu ḳalb-i vīrānım hemān ābād eder
Ḳahr ederse kim nedir öldürse kim feryād eder
Kim oḳur anlar neyim bu defter [ü] dīvānımı
Emrīde ārzū eder görmekle bürhānımı (Muh.16/5.bt)

Çektiği dertleri yazıp şerh ederek ortaya koyar divanında:

Artıḳ yazayım şerḥ edeyim dildeki derdi
Görsüñ oḳuyan hem de desin baḳ ne çekerdi
Herkes desin ʿālemde anı çoḳca severdi
Ḳalmış buluṭ altında benim bir ḳamerim var
İşte o sebebdir ne gecem ne seḥerim var (Muh.18/4.bt)

Emrî Efendi 18 Kanunuevvel 1332/1335 (31 Aralık 1916)'da Yeşil'deki evinde 73 yaşında ölmüştür.[67] *Hüdavendigar Gazetesi*'nde Emrî'nin ölümü: "Murad Emrî 73 yaşında öldüğü halde, Kanunuevvel'in 18. günü akşamı Yeşil'deki evinde öldü. Cenazesi dünkü gün Yeşil Camii'den kaldırılıp Emir Buharî civarında gömüldü." haberiyle, *Ertuğrul Gazetesi*'nin 4 Kanunusani 1332 tarihli sayısında da: "Murad Emrî Efendi geçen pazartesi ölmüştür." haberiyle duyurulmuştur. O dönemde Bursa'nın ileri gelenlerinden ve Emrî Efendi'nin yakın dostu Şemsî-i Mısrî Efendi (Mehmed Şemseddin Efendi) şu tarihi söylemişdir:

Bī-nuḳaṭ bir çıḳdı tārīḫ Şemsī-i Mıṣrī aña
İrciʿī emri gelince oldu Emrī emre rām 1335

[67] Murad Emrî Efendi'nin Yeşil Cami'nin doğu tarafındaki avlu girişinin tam karşısında bulunan Akyokuş Sokak No:13'teki evin oda duvarlarında kalemişi süslemeler vardır. Bu ev Murad Emrî Efendi'nin yazlık evidir. Asıl evi, Kayhan civarındadır. Şu an mevcut değildir.(Geniş bilgi için bakınız: Eser ÇALIKUŞU, Murat Emrî Efendi'nin Evi, Bursa Araştırmaları Dergisi, sayı 15, Kış 2006, s.37.) halen ayakta olmakla birlikte 2007 tarihinde çıkan bir yangında çatısı tamamen yanmıştır. Akrabaları Kâşif ve Tunç ALPMAN Emrî'nin evini restore ettireceklerini ifade ettiler.

Murad Emrî Efendi'nin ölüm haberlerinde yaşıyla ilgili olarak verilen bilgi şairin divandaki bir kıt'asındaki bilgiyle çelişmektedir. Divanda "Kıt'alarım" bölümünü müteakip bir resmini basmış, altına da şu kıt'ayı yazmıştır:

Ḥāl-i ḥāżırdır bu resmim sinnim oldı altmış üç
Geçmiş eyyāmı taḫattur etdirir bī-iḫtiyār
Şimdilik tabʿı ḫitāma erdi bu dīvānımıñ
Resm-i nā-çīzimle birlikde ḳala hem yādigār

Murad Emrî Efendi Emir Sultan Camii etrafındaki mezarlığa defnedilmiştir. Tüm çabamıza rağmen mezar taşını bulamadık. Muhtemeldir ki sonradan açılan yol üzerinde kaldığından kaybolmuştur. Emrî Efendi divanında "Seng-i mezārıma hakk edilmek üzere söyledigim tārīḫdir." diyerek mezar taşına yazılmak üzere kaleme aldığı tarih beytini şu şekilde verir:

Ölürsem ben yazılsın seng-i ḳabrim üzre bu tārīḫ
Bilinsin Emrī dünyādan hemān ʿuḳbāya ʿazm etdi

Arkasından da aşağıda matlaını verdiğimiz mesnevi tarzında kafiyelenmiş on beyitlik bir manzume yazar:

Ey zāʾirān ey zāʾirān
Sen ki başım üzre ṭuran[68]

Emrî Murad Efendi, her ne kadar düzenli bir eğitim görmemişse de kendini yetiştirmek için gösterdiği gayret, onun maarif yolunda nice okumuşları geride bırakmasına yetmiştir. Mizac olarak Emrî Efendi, zeki, neşeli ve terbiyeye önem veren, oturup kalkmasını bilen bir kişidir. İbnülemin Mahmut Kemal İnal, Emrî'nin

[68] Murad Emrî Efendi Divanı, Matbaa-i Emrî, Burusa 1329, s.224.

mizacı için şunları söylüyor: "Emrî Efendi vaktiyle hemşehrilerinden Hüseyin Hâşim Bey merhumla birlikte bir gece fakirhaneye gelmişti. Şen, şuh, zeki ve terbiyeli bir zat idi. Şiir ve nesir ile bir münasebeti olmadığı halde hayatının son zamanlarında koca bir divan-ı eş'ar ortaya koyması, hemşehrleriyle beraber benim de hayretimi mûcip olmuştu. Şemsî-i Mısrî Efendi ile hem-zeban olarak:

Kendisi ümmî iken bilâhere himmet edip
Say ü gayretle mükemmel şair olmuş ol hümâm

beytini okuyup başka söyleyecek söz bulamadık."[69]

Emrî'nin Tahmis-i Terkib-i Bend-i Ziyâ Paşa adlı eserinin başında yer alan ve Y. Sabri imzasını taşıyan "Bir İfade" başlıklı yazıda, Emrî Efendi'nin son derece mütevazı olduğuna da değinilmiştir.[70] İnsanların kalplerini kırmaktan çekinen, alçak gönüllü bir kişi olarak tanımlanır. Mehmed Şemseddin Efendi ile yakın dostluklarını ve eğitime düşkünlüğünü de düşünecek olursak bu vasıflar Murad Emrî Efendi'yi tanımlar. Son derece azimli ve iradelidir. Y.Sabri Efendi Emrî'nin azmini söyle dile getiriyor: "Onuñ ṭabʿ-ı mecbūlündeki ʿazmi hīç bir ḳuvvet tezelzüle uġratamaz"

Murad Emrî Efendi, yaradılış olarak mert ve rint bir tabiata sahiptir. Kalp kırmaktan korkan, ince ruhlu bir yapıdadır. Aynı zamanda kimseye eyvallahı olmayan bir tutumla hayatını sürdürür. O dönemde Bursa'da Ahmet Vefik Paşa'nın odasına kapıyı vurmadan giren tek kişidir.[71] Kimseye minnet etmez, şan şöhret peşinde de değildir. Buna bir işaret olarak da, ne Bursa Gazetesi'nde ne de Fevâ'id'de kendi şiirlerine yer vermez. Divandaki şu mısralar da bu tutumunu ortaya koyar:

---

[69] İbnülemin Mahmut Kemal İNAL, age, s.216.

[70] Murad Emrî, *Tahmis-i Terkib-i Bend-i Ziya Paşa, Matbaa-i Emrî, 1329 Bursa, s.3.*

[71] Tunç ve Kâşif ALADAĞLI'nın anlatılarından alınmıştır.

Şu cihānda kimseye minnet edersem yūf baña
Ġayrı senden yāre ben ḫidmet edersem yūf baña

Yoḳdur aṣlā ḫāṭırımdan geçmiyor ārzū hele
Şān u şöhret manṣıb-ı devlet dilersem yūf baña

Öyle merdem kimseye minnet edersem etmeyem
İstemez benden gider daʿvet edersem yūf baña (G.52/1-2-3)

Şu mısralar da Murad Emrî Efendi'nin rint yaratılışına işaret eder:

Emr̄ vaḳtim ben geçirmek isterim rindān ile
Mey ile maḥbūb ile ben her zemān meşreb bu yā (G.53/5)

B. ESERLERİ (DİVANI DIŞINDAKİLER)

Murad Emrî Efendi Divanı'nın 1329 tarihli baskısının kapak içinde şu ibare yazılmıştır: "Ṣāḥib-i eṣeriñ der-dest ṭabʿ ü neşri olan āṯār-ı sā'iresi: Dīvān-ı Emr̄, İḥyā-yı Āṯār-ı Eslāf, Muḍḥikāt-ı Dehr, Ḫāṭırāt – Alacalı Defter"

1. Tahmis-i Terkib-i Bend-i Ziyâ Paşa

Eserin editörlüğünü Y.Sabri Efendi yapmıştır. Eserin kapağında eserin adı ve müellifi yazıldıktan sonra: " merḥūm müşārün ileyhiñ fotoġrafları altına yazdıḳları bir ḳıṭʿa-i ġarrā" başlığı yazılmış altında da:

Cism-i zārım ḫākde pinhān olunca isterim
Bir zemān olsun Żiyā ʿālemde nāmım pāyidār
Sīretim āṣār-ı ḫāmemden ḳılınsın ictihāt
Ṣūretim bu resmle ḳalsın cihānda yādigār

ḳıtʿası vardır.

Bu sayfanın hemen arkasında divanda olmayan bir muhammes bulunmaktadır:

Ḳalmadı dünyāda varım yoḳ benim bir gül-femim
Gör dağıldı mey döküldü hem daḫı cām-ı Cem
Ol sebebden söylemem ben çünki ṭoġru ebkemim
Ben perīşānım perīşānlar olupdur hem-demim
Öyle bir dīvāneyim dīvāneler hep maḥremim

Gözlerim dünyāyı görmez var bunuñ bir ḥikmeti
Ben çekildim iḫtiyār etdim nihāyet ʿuzleti
Tārumār etdim ṭaġıtdım dildeki cemʿiyeti
Ben perīşānım perīşānlar olupdur hem-demim
Öyle bir dīvāneyim dīvāneler hep maḥremim

Bir zemānlar genc idim herkes benimle iftiḫār
Ḥāṣılı eyler ṭururdu baña derdi baḫtiyār
Şimdi de ġam kūşesin ġayrı ben etdim iḫtiyār
Ben perīşānım perīşānlar olupdur hem-demim
Öyle bir dīvāneyim dīvāneler hep maḥremim

Şimdi düşdüm ben devāsız çāresiz bir ʿillete
Güç taḥammül eylemek hecr-i firāḳ-ı miḥnete
Ben ḥāżırlandım ḥarām olsun bu dünyā rıḥlete
Ben perīşānım perīşānlar olupdur hem-demim
Öyle bir dīvāneyim dīvāneler hep maḥremim

Bir gülüñ sevdāsıyla feryād ü efġān eyledim
Bülbülāsā gülşen-i ḥüsnüñde nālān eyledim
Kendimi ʿaşḳıñ yolunda Emrī giryān eyledim
Ben perīşānım perīşānlar olupdur hem-demim
Öyle bir dīvāneyim dīvāneler hep maḥremim

Eserin iç kapağından sonra "Bir ḫāṭıra olmaḳ üzre sāḥib-i eseriñ ilk defʿa söyledigi ġazelini şu zāde-i ṭabʿını da teberrüken derc ediyoruz." demekte ve Emrî Efendi'nin divana dâhil etmediği ilk gazellerinden birini vermektedir:

Bir zemānlar ben geçirdim vaḳtimi ḫūbān ile
Şimdi pīr oldum da ḳaldı āh ile efġān ile

Kūşe-i vaḥdet benimçün gelmiyordu ḫāṭıra
Ben ṣanırdım dehri vermişler baña fermān ile

Sen ṣaḳın maġrūr olup gezmeyegörseñ fānīdir
Bir düşün elbet bulursuñ kendini ʿirfān ile

Yıḳma bir ḳalbi çalış iʿmāra beytullahdır
Anı iṣbāt eylemişler ḥażret-i furḳān ile

Ġayrı Emrī pīr olup ṭutdum ṭarīḳ-ı rıḥleti

Ben gidersem baḫtiyārım dehrden īmān ile

Gazelin ardından eserin basım yeri ve tarihi verilir. “Maṭbaʿ-i Emrī Burusa 1329” bunu Emrî’nin bir kıt’ası takip eder:

Reşk eder göñlüm saña baḳdıḳca ey ʿaks-i vücūd
Bende varken biñ keder yoḳ sende ġamdan bir eṣer
Ḥāṣılı mesʿūdsuñ nisbetle her yüzden baña
Sen ḳalırsıñ ben edersem ṣaḥn-ı ʿālemden güzer

“Bir İfade” başlığıyla Y.Sabri Efendi’nin takdim yazısından sonra tahmise geçilir. Y.Sabri Efendi eseri şöyle takdim eder: **“**Burusanıñ zavallı, bed-baḫt memleketimiziñ ufḳ-ı münevverini dūçār-ı kesāfet edecek baʿżı maʿāyib-cūyānıñ tesvīlāt-ı gūn-ā-gūnuna raġmen şu eṣeri Żiyā Paşa merḥūm gibi bir nādire-i ḫilḳatiñ terkībini taḫmīs eden Emrī Efendi pederimiziñ eṣer-i güzīni enẓār-ı ḳadr-şināsın vażʿ etmekle mufaḫḫirim.”

Tahmisin sonunda “Muṣul vālī-i ʿālīşānı edīb-i bülend Süleyman Naẓīf Bey Efendi ḥażretleri ṭarafından ʿināyet buyrulan taḳrīż-i belīġdir.” başlığıyla Musul Vâlîsi Süleyman Nazîf Bey’in taktim yazısı yer alır: “Ṭābiʿ-i keremkār ve şāʿiri zī-iḳtidār Emrī Efendi, Żiyā Paşanıñ terkīb-i meşhūrunu taḫmīsen vücūda getirilen eṣer-i nefīseniñ bir nüsḫasını da bu ʿācize itḥāf etmek ṣūretiyle īṣār-ı elṭāf buyurmuşuñuz Naẓīr ve taḳlīdi mümteniʿ ẓannolunan bu eṣeri hem de taḫmīs etmek pek büyük bir muvaffaḳiyetdir. (Ẓafernāme) ṣāḥibiniñ rūḥu bu muvaffaḳiyete hem teşekkür hem de ġıbṭa eder. Ṭabiʿat-i şāʿirāneñiziñ āṣār-ı inkişāfını şimdiye ḳadar izhār etmekden istiġnā göstermesi Edebiyāt-ı ʿOṣmāniye nāmında żarar olmuş o żararı telāfi edecek ṣūretde mütevāliyen neşr-i āṣār etmeñizi hep ricā ederiz ve şimdilik bu muvaffaḳiyet-i taḫmīsi müstefīdāne tebrik ederim efendim.” diyerek Emrî Efendi’nin şiir yazmadaki başarısını vurgulamıştır. Daha sonra terkib-i bent tahmis edilmiştir. Tahmis tamamlandıktan sonra “son” ifadesinin ardından “Merḥūm-ı müşārun ileyhiñ

taḫmīs olunan diger gazelleri miyānıñdan tercīḥen işbu taḫmīsleri daḫı ʿilāveten derc eyledik" ibaresiyle Ziyâ Paşa'nın iki gazeli tahmis edilir. "Ḫātime" başlığıyla

Ḥaddimi gerçi bilirken ḫāme aldım destime
Öyle bir dāhīye pey-rev müstaḥīl idi baña
Rūḥ sevḳ etdi Żiyānıñ geldi bir ḫᵛāhiş dile
Edelim yād raḥmet ile olalım biz de sezā

Kıt'ası yazılarak "Fī 10 Kānūn-ı Ṣānī sene 329" tarih ibaresiyle kitap son bulur.

2. İhyâ-yı Asâr-ı Eslâf (Tahmislerim)

Y. Sabri Efendi *Tahmis-i Terkib-i Bend-i Ziyâ Paşa'nın* başlangıcında yazdığı "bir ifade" başlıklı yazıda Murad Emrî Efendi'nin yazdığı diğer tahmislerin de basılacağını şöyle ifade eder: "Emrī Efendi on biñe ḳarīb ġazeliyāt ve soñra Fużūlī, Muḥibbī, Nefʿī, Nābī, Bāḳī veḳıs aleyhi el-bevākī[72] tārīḫ-i edebiyāt-ı Oṣmāniyeniñ dāʾire-i muḥākemātına idḫāl etdigi efāżılıñ eñ müntaḫib ve güzīde şiʿrlerini ve ġazellerini taḫmīs etmişdir ki bunları ṣırasıyla "İhyā-yı Āṣār-ı Eslāf" nāmı altında bir mecmūʿa-i edebiye ile enẓār-ı ḳarīne vażʿ edecegiz."

Eser, "Tahmislerim" adıyla 1330'da Matbaa-i Emrî'de basılır. Bu eserde 92 farklı şairin 139 şiiri tahmis edilir. Eserin baş kısmına Emrî Efendi "Tahmislerim" başlıklı bir yazı yazar. Bu yazıda Ziya Paşa'nın terkib-i bendine yazdığı tahmisin ardından bu tahmisi Emrî'nin yapamayacağına dair çıkan laflara bir cevap olarak diğer tahmisleri gösterir. Emrî bunu şöyle ifade eder: "Żiyā Paşa merḥūmuñ terkīb-i bend-i meşhūrunu taḫmīs etdigim zemān şu cürʾet her nā-şināsāneniñ tezyīf ṣūretiyle ʿaks-i teʾṣīr ḥāṣıl edecegi ẓannında idim. Faḳaṭ mesʿele bir ʿaḳs ẓuhūr etdi. Çünki

[72] "Kalanları da buna kıyas et."

gelişigüzel bir ḳarīḥa ile yazılan o beyitleriñ bütün nefā'is-i lafẓiye ve maʿneviyesine raġmen benim degil, yüksek bir ḳalemiñ maḥṣūlü olduġu şāyiʿasına ḳarşı ḥayret etdim. Bināenʿaleyh şu ẕehāb ü işāʿāt-ı bāṭılı izāle içün [taḫmīsler]mi vażıʿ-ı enẓār ediyorum. Maḳṣadım kendime bir ḳudret-i ʿilmiye ve edebiye ʿaṭfıyla tefaḫḫür degil, bir ḥaḳīḳatı meydāna ḳoymaḳdır."[73] Bu yazı Emrî'nin alçak gönüllülüğünü bir kez daha ortaya koyar.

Tahmis edilen şiirler arasında: 1 terkib-i bend, 1 mersiye, 1 nutk, 136 gazel bulunmaktadır. Bazı şairlerin birden fazla şiirinin tahmis edilmiş olması dikkat çekici iken, bazen aynı şiirin iki kez farklı biçimlerde tahmis edilmesi de dikkat çeker.

3. Mudhikât-i Dehr

Bu eserle ilgili herhangi bir kayda rastlayamadık.

4. Hatırat ve Alacalı Defter

Bu eserle ilgili herhangi bir kayda rastlayamadık.

5. Bursa Kaplıcaları

Murad Emrî Efendi'nin *Bursa Kaplıcaları* isimli eseri, Bursa Gazetesi'nin muhtelif sayılarında "fünûn" bölümünde bir makalât-ı fenniye olarak tefrika edildikten sonra Matbaa-i Emrî'de 1308'de basılmıştır. Kitabın iç kapağında şu bilgiler yer alır: "Burusa ġazetesinde tefriḳa ṣūretinde derc eyledikden ṣoñra birinci defʿa olaraḳ ayrıca kitāb şeklinde başılmışdır. Ṣāḥib ü nāşir-i eṣer M. Emrī, Burusa çārsū-yı kebīrde Temürḳapuda Geyve Hanı'nda Maṭbaʿa-i Emrī 1308"

İç kapaktaki bu bilgilerin ardından Emrî Efendi'nin yazdığı mukaddime yer alır. Muḳaddimede padişaha dua edildikten sonra: "Cenāb-ı rabb-i muġān pādişāh-ı iskender-tüvān ve şehinşāh-ı meʿāli-ʿünvān velī-i niʿmet-i bī-imtinān sevgili

[73] Murad Emrî, Tahmislerim, Matbaa-i Emrî, 1330 Bursa, s.2.

pādişāhmız efendimiz ḥażretlerini alā-āḫirü'z-zemān erīke-pīrāy-ı şevket ü şān buyursun āmin. Sāye-i teraḳḳiyāt-vāye Ḥażret-i şāhānelerine maẓhar olduġumuz elṭāf u ʿināyāt-ı ḫüsrevāneniñ bī-ḥad ü pāyān ve bi'l-cümle tebʿa u zīr-i destān-ı hümāyunlarınıñ nāʾil-i teshīlat firavān bulunduġu derkār ve bu ḫuṣūṣ Burusamızın ḳaplucalarında icrā edilmiş olan teraḳḳiyāt ile de āşkārdır." Eserin yazılış nedenine geçilir: "ʿĀdī şulardan bāḫṣ olan maḳālāt-ı fenniyemizden şoñra Burusamıza baḫşāyiş-i ilāhī olan ḳapluca şularından baḫṣ etmegi ṣıḥḥat ḳadar ehemmiyetli ve ʿumūma menfaʾatlü maʿmūl eyledigimizden Burusa ḳaplucaları nāmıyla işbu maḳālāt-ı fenniyemizi profesör Bernar nām ṭabībiñ sözlerini esās ittiḫāz ederek neşre ibtidār eyleriz." Sağlıkla ilgili genel bilgiler verildikten sonra : "Ṣıḥḥat: ʿilmi ʿilm-i edyāna bile taḳdīm etdirilmiş olan bir emr-i muʿteberdir. Ṣıḥḥat: ancaḳ ḫastalıḳda ḳadrini eyüce taḳdīr eyledigimiz bir niʿmetdir." Denildikten sonra mukaddime şu şekilde tamamlanır: " Burusanıñ mevcūd ḳaplucalarınıñ duçār-ı noḳṣan olan ekṣer-i ṣıḥḥatleri iʿādeye ḥüsn-i ḫidmetleri meşhūrdur bināberīn ḳaplucalar ḥaḳḳında bir fikr-i müstaʿyim alınmaḳ **"**min külli'l-vücūd ehem"[74] olduġundan bu maḳālāt-ı fenniyemiz ʿalāe'l-ḫuṣūṣ ümmīd-i ṣıḥḥat eyleyerek şehrimize gelmiş bulunan ḫastegān içün elzemdir.

Sāye-i şāhānede ḥattā baḥānen müracaʿāt edilmek üzere müheyyā olan müteʿaddid ḥekīmlerin ifādāt-ı selāmet-baḫşālarınıñ teshīl-i icrāsına medār olursaḳ bizim içün büyük muvaffaḳiyetlerdendir." Hatime bölümünde Bursa'ya gelen ziyaretçilerin gezip dolaşabilecekleri yerlerin de bir listesi verilmiştir: "Li-ecli't-tedāvī Burusa'ya gelenler ḥaḳḳında tefrīc-i ḳali mūcib olacaḳ mesīreler ve şāyān-ı temāşā maḥaller bunlardır:

Müʾesse-i devlet-i ebed-müddet-i ʿOṣmāniye olan Sulṭān ʿOṣmān Ḫan ṭābe serāhu ḥażretleriniñ türbe-i şerīfeleri. Sulṭān Orḫan ḥażretleriniñ türbe-i şerīfeleri, Ḫüdāvendigār ḥażretleriniñ türbe-i şerīfeleri, Yıldırım ve Çelebi Sulṭān Meḥmed Ḫan

[74] "Her yönüyle çok önemli"

ve Murād-ı ṣānī ḥażretleriniñ türbe-i şerīfeleri, Emir Sulṭān – İsmāʿil Ḥaḳḳı – Ḥażret-i Üftāde – Molla Fenārī – Molla Ḫüsrev – Seyyid Nasr – Abdāl Murād – Üç Kuzular Türbeleri ve Ulucāmiʿ – Yeşil Cāmiʿ-i şerīfi – Yıldırım Cāmiʿ-i şerīfi – Şehādet Cāmiʿ-i şerīfi – Mekteb-i ʿidādī-i ʿaskerī – Mekteb-i ʿidādī-i mülkī – Ḳaṣr-ı hümāyūn civārı – Zirāʿat mektebi – Temennā-yı kebīr – Teferrüc – Işıḳlar – Ḳara bıñar – Kestānelik – Ḳaraman köyü mesīresi – İnḳaya – Ḳażı köşkü – İstasyon-ı kebīr – ʿAcemler mevāḳiʿ idir.” Kitabın sonuna içindekiler bölümü de eklenmiştir.

“mevādd-ı mündericesi”

3 - Muḳaddime

4- - Ṣıḥḥat ḥaḳḳında birḳaç söz

5 - Ḳapluca ṣuları naṣıl ısınır

6 - Ḳaplucalarıñ menāfiʿi ve bir miṣāl

16 - Burusa ḳaplucalarınıñ ʿadedi

31 - Ḳaramuṣṭafa nām ḳapluca taḥlīli

34 - Eski ḳapluca ṣuyunuñ taḥlīli

35 - Yeñi ḳapluca ṣuyunuñ taḥlīli

36 - Eski ḳapluca ṣuyunuñ taḥlīli

37 - Eski ḳaplucanıñ maḥsenātı

42 - Eski ḳapluca fāʾide eyledigi ʿilletler

50 - Ḳaramuṣṭafa ḳaplucasınıñ mahsenātı ve fāʾide eyledigi ʿilletler

57 - Kükürdlü nām ḳaplucanıñ beyānı

58 - Kükürdlü nām ḳaplucalarıñ maḥsenātı ve hangi ʿilletlere nāfiʿ eddigi

76 - Bādemli baġçedeki ḳaplucalar

76 - Ḳaynarca ḳaplucası

77 - Keṣretle kükürdī hāvī olan yeñi ḳaplucanıñ ḥavāṣ-ı ṭabīʿyesi yaʿni taḥlīli nāfiʿ olduġu ʿilletler

78 - Göz ayazması

90 - Ḳaplucalarıñ evḳāt-i istiʿmāli ve defʿāt-i istiḥmāmı

104 - Uṣūl-i ḥimye

109 - Burusa ziyāret ve temāşā maḥalleri

Bursa Gazetesi'nin 110 numaralı nüshasında kitabın basıldığı duyurulmuş ve kitapla ilgili şu bilgilere yer verilmiştir: "Bursa Kaplıcaları nâm kitap gazetemizde tefrika sûretiyle derc edildikten sonra birkaç def'a olarak basılmıştır. Bu kitap kaplıcalara girenler içün nâfi'dir. Başlıca mavâd-ı münderecesi

1. Her kaplıcanın tahlilat-ı kimyeviyesi ile havâmî ve menâfi'i ve hangi illetlere fâ'ide-bahş oldukları
2. Kaplıcaya girenlerin ri'âyet etmesi ehem ve elzem olan vesâyâ-yı umûmiye
3. Kaplıcaların derece-i harareti ile müddet-i isti'mâli hangi evkat ve mevâsimde daha nâfi' olduğu, günde kaç kerre girileceği
4. Kaplıcaya duhûl esnasında iltizâm, usûl-ı sıhhıyye ile birçok ma'lûmat-ı cedîdeden ibârettir.

Derûn-ı kitâpta kaplıca sularının fâ'ideli olduğu ta'dâd olunan hastalıklar nâm-ı hekim Hâzık tarafından ta'yin kılınmıştır. Fiyatı 5 guruşdur."

"Bursa Kaplıcaları" adlı kitabın o dönem de oldukça revaçta olan kaplıca turizmine katkı sağladığı âşikardır. Kitap Bursa'ya gelenler için âdetâ bir elkitabı mahiyetinde tertip edilmiştir.

C. EDEBÎ KİŞİLİĞİ

1. Şairliği Üzerine Kaynaklarda Söylenenler

Murad Emrî Efendi'nin şairliği ile ilgili söylenenler oldukça sınırlıdır. Çoğu kez şairliğinden ziyâde, onun Bursa kültür hayatına katkıları konu edilerek adından

bahsedilmiştir. Y.Sabri imzasıyla divanına derc edilen makalede: "..... Bir mevhūbe-i ilāhiye olmaḳ üzre Emrī Efendi, fıṭrī, ḥaḳīḳī bir şāʿirdir ve söyledigi şiʿrler de dāʾimā iltizām-ı nezāhet eder hecvden ḫoşlanmaz ve bütün bu feżāʾil-i maʿneviyesine bir de maḥviyyet ʿilāve eden Emrī Efendi on biñe ḳarīb ġazeliyāt ve soñra Fużūlī, Muḥibbī, Nefʿī, Nābī, Bāḳī ve veḳıs aleyhi el-bevākī[75] tārīḫ-i edebiyāt-ı Oṣmāniyeniñ dāʾire-i muḥākemātına idḫāl etdigi efāżılıñ eñ münteḫib ve güzīde şiʿrlerini ve ġazellerini taḫmīs etmişdir." denmektedir.

Divanı büyük bir cilttir. Münacatlar, natlar, mersiyeler, tahmisler, muhammesler, gazeller, kıtʿalar, beytlerle mâl-â-mâldır.[76]

İbnülemin Mahmut Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri* adlı eserinde Emrî'nin şairliği hakkında şunları söylemektedir: "Bursa'da reji nezareti muʿavinliğinde bulunmuş olan Mehmed Nâilî Efendi'nin terceme-i haline dair Sems'i-i Mısrî efendi tarafından gönderilen varakada "Emrî Efendi'nin matbu divanındaki bi'l-cümle asar, Nâilî Efendi'nin tashihat-ı kalemiyesinden geçdiğinde şübhe yoktur. O divanın tabʿına bir tarihi vardır." deniliyor. Hakikat-i hal bizce meçhul olmakla beraber divanındaki kıtʿa-i tarihiyeye bakılınca Nailî Efendi'nin, eşʿar-ı Emrî'yi tashîhât-ı kalemiyeden geçirecek bir liyakat-i şiʿriye sahibi olmadığı anlaşılıyor."[77] "Şiir ve nesir ile bir münasebeti olmadığı halde hayatının son döneminde koca bir divan-ı eş'ar ortaya koyması, hemşehrleriyle beraber benim de hayretimi mucib olmuşdu. Şemsî-i Mısrî Efendi ile hem-zebân olarak:

Kendisi ümmi iken bilâhere himmet edip
Saʿy ü gayretle mükemmel şâir olmuş ol hümâm[78]

[75] "Kalanları da buna kıyas et."
[76] İbnülemin Mahmut Kemal İNAL, *age*, s.316.
[77] İbnülemin Mahmut Kemal İNAL, *age*, s.316.
[78] Emrî Efendi'nin vefatına, Şemsî Efendi'nin tanzim ettiği manzume-i tarihiyyenin bir beytidir.

beytini okuyup başka söyleyecek söz bulamadık. Kıymet-i şiiriyeye gelince şiir denilebilecek güzel sözler beş on sahifeden ibaret olsa da kadimden beri tab olunmamağa mahkûmdur demekle iktifa ederim."[79]

2. Kendi Sanatı Hakkındaki Düşünceleri

Murad Emrî Efendi, şiirleriyle ilgili değerlendirmesinde, bu alanda herhangi bir iddiasının olmadığını vurgulayarak, hayatının son döneminde şiire heves ettiğini, bir eğlence olarak şiir yazmaya başladığını söyler. Bursa, Feva'id ve Sanayi Gazetelerini çıkarmaya başlayınca bu mecradaki kişilerle ilişkisinin arttığını ve bunlardan da güç aldığını vurgular.[80] Divanın mukaddimesinde bu düşüncesini şöyle dile getirir: "Zemīn ü zemānı idāre edebilecek ẕevāta, maʿnen māddeten istifāde teʾmīniyle ḫidemātıma teşrīk etdim. Ṭabīʿi o müsteṣnā ḳalemleriñ parlaḳ ẕekālarıñ muʿārefe ḫuṣūṣiyesiyle fikren müstefīż oldu. Taḥsīlim saṭḥī olmaḳla berāber ṣoñ zemānlarımda maḥżā bir eglence ḳabīlinden olmak üzre şiʿire heves etdim. Ḳaraladığım ġazellere bir ḳıymet-i edebiye ʿaṭf etmek ʿaḳlımdan geçmez faḳaṭ zāde-i ṭabʿ olmaḳ, vāżıḥ ve Türkçe yazılmış bulunmaḳ ile berāber raḥmete vesīle olmaḳ için remād-ı nisyān ile mensī ḳalmasını ārzū etmedigimden işbu dīvānı tertīb etdim."

Emrî'nin şiirlerine edebî bir değer biçmeyişi ve bunu açık yüreklilikle ifade edişi, onun tabiatındaki mütevazılığın da bir göstergesidir. Şiir yazma konusunda kendini usta saymayan Emrî, "Bināʾen ʿaleyh meşhūd olacaḳ naḳāʾiṣ-i lafẓiyye ve maʿneviyye maḳṣaddaki ḥüsn-i niyyete baġışlanur ümīdindeyim." diyerek divandaki eksiklik ve hataların da mazur görülüp bağışlanmasını diler.

---

[79] İbnülemin Mahmut Kemal İNAL, *age*, s.317.
[80] Murad Emrî, Divan, mukaddime, s.2.

Murad Emrî Efendi Senih Efendi'nin gazelini tahmis ederken son beşlikte mütevazı tavrını koruyarak şöyle der:

Emrī olmaz olamaz sizlere ḥāşā ki ḫalef
Yazdıġıñ şiʿri okur bilir ise o da şeref
Size pey-rev ne ḫalef ne de ʿālemde selef
Ey Senīḥ ġam yeme ẕem dense cenāb-ı Āṣaf
Ġazelim ben daḫı tanẓīrine himmet etdim

Emrî, Diyarbakırlı Saʿid Paşa'nin şiirini tahmis ederken de tevazusunu, kendini bir çırak olarak addederek göstermiş ve tahmisin başlığını, "Diyarbakırlı Saʿid Paşa merḥūmun manẓūme-i ʿārifānelerine bir muḳābele-i tilmīẕānedir" şeklinde koymuştur.

Murad Emrî Efendi, Sâmi'nin gazelini tahmis ederken şiiriyle ilgili şunu söyler:

Atarlar her zemān Emrī seniñ eşʿārıña hep seng
Alır her kim oḳur taḫmīsi kesb eyliyor hem reng
Ẓarīf ü nüktedānlar şīvesinden olmamış dil-teng
Görürlerse bu naẓm-ı dil-nişīni Sāmiyā lā-şek
Olurlar pey-reviñ ehl-i süḫan āheste āheste (Th.113/7.bt)

Buradan anlaşıldığına göre Emrî'nin şiiriyle ilgili tenkitler de yapılmıştır. Bunlardan biri Ziya Paşa'nın Terkib-i Bendi'ne yazdığı tahmisiyle ilgilidir. Bu tahmisi Murad Emrî Efendi'nin yazdığına bir türlü inanmak istemezler. Emrî de bunun üzerine tüm tahmislerini bir araya topladığı "Tahmislerim" adlı kitabını basar.

Emrî Efendi, Divanda merhum oğlu ve merhume kızı için tertip ettiği bölümde, oğlu Lutfi Efendi'nin ölümünden sonra duyduğu derin acıyla şiire bakış açısını: "Benim için ġazel yazmaḳ, şiʿr söylemek artıḳ bir āheng-i melāl terennüm etmekden başḳa bir şey degildir."diyerek ifade eder.

Divanda muhtelif yerlerde şiiriyle ilgili ifadeler de kullanır. Gelenekte en yaygın temennilerden olanı hayır dua ümididir. Bununla birlikte bilinmek, tanınmak arzusu da dile getirilmiştir.

Ḫayr ile yād eylesin her kim oḳur eşʿārımı
Emrī yazmaḳdan Murād dīvānı bir nām isterem (G.351/5)

Şiir yazma uğraşı içinde sevgili için hergün manzumeler, beyitler yazdığını da ifade eder:

Hep seniñçündür bu daʿvālar bu ġavġālar begim
Emrīyim her gün birer manẓūme īcād eylerim (G.356/5)

Anıñ ḥaḳḳında Emrī ḫaylī ebyāt eyledim īcād
Nice eşʿārı iṯbāt eyleyip dīvāna beñzetdim (G.367/5)

Be hey cāna gelir bir gün bulursuñ etdigin bir bir
Neler yazmış seniñ çün Emrī ḥıfẓ etmiş dīvānında (G.423/5)

Ḳadrini bilmez bilir ẓannetme ʿālemde o kim
Yazdığım ḥaḳḳında şiʿiri Emrī evrād etse de (G.432/5)

3. Şiir Tenkitçiliği

Murad Emrî Efendi her ne kadar kendini bir şiir ustası saymasa da şiirle ilgili düşüncelerini Fevâ'id'in muhtelif sayılarında yaptığı değerlendirmelerle dile getirmiştir. Bu değerlendirmelerde genellikle iyimser ve yapıcıdır. Fevâ'id Gazetesi'nin hedef kitlesini oluşturan talebelerin, kendi deyimiyle, nev-hevesanın hevesini kırmamak ve onları şiir yazmaya teşvik etmek için değerlendirmeleri ölçülü ve iyimser olmuştur. Fevâ'id'in 3. sene 49. nüshasında askerî idâdi öğrencisi Nâci

Efendi'nin yazdığı 14 kıt'alık "Güneş" isimli manzumeye Fevâ'id'de şu değerlendirmeyi yapmıştır: "Güneşiñiz pārlaḳ düşmüşdür taḳdīr ederiz. Faḳat (keyhān), (pür-güyān), (mevmūḳ), (eylerler) gibi ġayr-i meʾnūs kelimātı kullanmañız bir de meṣelā (yüzden) kelimesiniñ (bizden) lafẓına ḳāfiye olamayacaġını naẓar-ı diḳḳate alaraḳ ḳavāʾid-i şiʿrine reġā'ib etseñiz yazacaġıñız parçalar herkesce taḳdīr olunur. (Güneş)iñiziñ içinde baʿżı terākīb-i ġayr-ı meʾnūsada vardır. Diḳḳat ederseñiz (āfitāba) ʿārıż olan o lekkelerden eṣer ḳalmaz." Yine Fevâ'id'in 4. sene 2. sayısının kapağında Ali Hikmet ve Vefik Efendilerin gazelleri değerlendirilirken onları kırmadan, şiir yazmaya devam etmeleri tavsiye edilmiştir.

Murad Emrî Efendi Bursa gazetesinin 80. nüshasında "Şuʿarāya Recā" başlıklı yazıda Matbaa-i Emrî'de eki basılmakta olan "Güldeste-i Ahlâk" isimli eser için gönderilen şiirlerin nasıl olması gerektiğini şöyle açıklar: "Maṭbaʿamızıñ āṣārından olup yigirmi paraya kitāb-ḫānemizde ṣatılmaḳda olan (Güldeste-i Aḫlāḳ) nām manẓūm risāleniñ ẕeylinde daḫı beyān edildigi vechile edebiyāt sözü mūcib-i edeb olmasından ṭolayı verilmiş ism olmasa naẓaran hevesān-ı nā-meşrūʿayı taḥrīk eden ve münḥaṣıran mey ve dil-berden baḥṣ eyleyen eşʿār ʿaddü'l-edibbā pek maḳbūl degildir. Bināberīn muḫtaṣaran mey ve dil-berden bāḥiṣ ve pek çoḳ yerlerden vārid manẓūm varaḳaları yazamamaḳda olduġumuzdan ve bu eṣerleri teḥrīr eyleyen ḳuvvetü'l-ʿāda ẕevātda āṣār-ı iḫtidār gördüġümüzden min baʿd[81] irsāline ʿināyet buyrulacaḳ eşʿārıñ mümkün mertebe ḥikemī olmalarını recā ederiz. Meṣelā Gülistānıñ ve Meṣnevī-i şerīfiñ ʿibret-āmīz ve manẓūm baʿżı ḥikāyeleri manẓūmen Türkceye naḳl olunur ve saʿy ve ġayret ṣadāḳat… gibi ʿilm ve aḫlāḳ erkānıñdan olan maddeler ḥaḳḳında eşʿār yazılırsa āṣār-ı maḳbūle müteḥażżır olunmuş olur." Bu açıklamadaki samimiyet ve iyi niyet Hâce-zade Râsih Efendi'nin Bursa gazetesinin 83. nüshasında yayınlanan mektubu göndermesine vesile olur. Bu mektupta, şair

[81] "Sonradan"

olmamalarına rağmen şiir yazmaya heveslendiklerini söyleyerek basılacak bu eke arkadaşı Osman Hâzım Efendi ile birlikte şiirlerini gönderirler.

Râsih Efendi'nin mektubu şöyledir: "Burusa ġazetesi muḥarrirligi cānib-i ʿālīsine efendimiz! Burusa'nın geçenki nüsḫasında (şuʿarādan recā) ser-levḥalı iḫṭārıñızı oḳudum gerçi şāʿir degilsem de şiʿr yazmaġa heveskār olduġumdan bunu kendimce bir teşvīḳ ʿadd ederek melfūf ġazeli ve ʿOṯmān Ḥāzım Efendi birāderimiziñ naẓīresini taḳdīm-i ḥużūr-ı edībāneleri ediyorum. Her ikimiz de nev-heves olduġumuz cihetle bi'ṭ-ṭabīʿ āṯārımız ḥaṭādan ḳurtulamayacaḳ ise de her ḥālde saʿy ve ġayretimize ve ḥüsn-i niyetimize delālet edecekdir ve nice senelerde iktisāb etmiş olduġunuz tecārüb ve ʿirfānıñ netīce-i muḥaṣṣalası demek olan ḥüsn-i işābeti ʿaleyhinde kimseniñ şaḳḳ-ı şefe mecāli bulunmayan nesāyiḥ-i ʿāliyelerine ilk niyet edenlerden olmaġla kesb-i maġfiret eyleriz. Ḫᵛāce-zāde Rāsiḫ." Görülen o ki Emrî ulaşabildiği herkesi şiire ve edebiyata yönlendirerek bu güzel uğraşı sevdirmeye çalışmaktadır.

Çağdaşı Bursalı şairlerin şiirlerine Fevâ'id'de yazdığı değerlendirmeler, genellikle hissîdir. Şiirin verdiği duygu ve düşünceler hakkında yorum yapar. Şiirin teknik yönleriyle ilgili değerlendirme yapmaz. Fevâ'id'in 2. sene 24. nüshasında sayfa 188'de Tepedelenlizâde Kâmil Bey'in "Altı Yaşındaki Kerimesi Mezarında Bir Vâlidenin Tahassürü" adlı şirine yine bir şiirle karşılık vererek şöyle der:

"Fevāʾid"

Kāmil ! ne ḥazīn ṭabīʿatıñ var
Sevdā-zedegānı eyler ibkā
Bir ḫāme-i pür-ḥaḳīḳatıñ var
Her naġmesi ḳalbe nevḥa-baḫşā

Her beyit ḥazīn-i şāʿirāneñ
Giryede çeşm-i ʿāşıḳāndır
Rengīn o ḳadar seniñ terāneñ

Enmūzec-i fikr-i şāʿirāndır

Yine yeni yetişen şâirlerden Hakkı Efendi'nin "Tevhid" isimli şiirine manzum bir değerlendirme yapılmıştır:

Gören taḳdīr eder bī-şübhe Ḥaḳḳī

Bu şiʿr-i dil-keş ü ġarrā-meʾālī

Olur ehl-i ḳalem yekser mübāhī

Sizi gördükce beyān-ı meʿālī[82]

Fevâ'id'in 2. sene 26. sayısının baş makalesi Murad Emrî'nin şiire bakış açısını da yansıtmaktadır. Bu makale: "Bizce şiʿriñ ʿatīḳı cedīdi yoḳdur" cümlesiyle başlamaktadır. Metin şöyledir: "Bizce şiʿriñ ʿatīḳı cedīdi yoḳdur. Bir ḳalb-i ḥazīniñ tercemān-ı teʾessürāt ve ḥissiyātı olan her manẓūm eşer bir şiʿrdir. Bu taḳdīrce bize göre yüzlerce sene evvel dedigimiz yolda söylenmiş bir manẓūme şiʿr olduġu gibi bugün yine o yolda söylenilen bir manẓūme de şiʿr olmaḳ meziyetini ḥāʾizdir. Yoḳsa ḳānūn-ı elfāẓıñ fevḳıne çıḳıp da edebiyāt-ı cedīde nāmı altında neşr olunan aḳvāl-i maġşūşa hiçbir vaḳitde şiʿrden maʿdūd olamaz. Edebiyāt-ı ʿatīḳayı mücerret ʿatīḳ olduġu içün naẓar-ı ehemmiyetden ışḳāṭ etmek naşıl cāʾiz olabilir. İşte ḳoca Fużūlī meydānda. Nāmı tā-be-ḳıyāmet unudulmaḳ ḳorḳusundan maṣūndur. İrtiḥāl edeli dört yüz seneye ḳarīb olduġu ḥālde o zemāndan beri eşʿār-ı ʿāşıḳānelesi misḳ-i taḳlīd-i imtiḫāz eden yoḳdur. Naġme-serayān-ı şevḳ ü hevādan hīç biri kendiniñ kūyuna varamamışlardır. Fi'l-ḥaḳīḳa her biri bir āteş-pāre-i ḥissiyāt olan o ġazeller nedir? Teʾsīr-i āteşīni bütün ehl-i ḥāli giryān eden o edā-yı ḥazīn ʿāşıḳāne Fużūlīye maḫṣūṣ baḫşāyiş-i fıṭratdandır ki taḳlīdi nā-ḳābildir. Fużūlīniñ māhiyet-i edebiyesi böyle üç buçuḳ sözle añlaşılamaz.

[82] Fevâ'id, 2. Sene, 26. Nüsha, s.204.

O bizim büyük şāʿirimizdir. Bir de bizde vaḳtiyle yazılmış eşʿārıñ güzellerini ġazeller teşkīl eder. Baʿż ẕevāt ġazel vādīsi maḥdūd olduġundan ʿaleyhinde bulunurlar? Fi'l-ḥaḳīḳa dāʾire-i şiʿr maḥdūd olamamalıdır. Faḳat ġazel maḥdūddur diye naẓar-ı iʿtibāra almamaḳ şiʿrden añlamamaġa tevaḳḳuf eder. Ġazel şiʿriñ ġarāmīāt ḳısmıdır. ʿArabda Türkde ʿAcemde yaşamış bu ḳadar bedāyiʿ perverān-ı ḫayāliñ eñ refīḳ eñ ḥissī āṣārı ġazeliyātdan ibāretdir dense cāʾizdir. Ġazel gibi āheng-i ifādeye revnaḳ-ı dīger veren bir zemīn-i laṭīfi bıraḳıp da her zemān ġarb vādīsine sapmaġa neden mecbūr olalım. Ben şarḳlıyım. Beni müṭālaʿasıyla leẕẕet-yāb-ı teʾeṣṣür eden şiʿrler ṭarz ve edā-yı meʾlūfumla yazılmış olan eṣerlerdir. Edebiyāt-ı ʿOṣmāniye ʿAcemleri taḳlīdden ḥuṣūle geldigi içün bizim ṭabiʿī edebiyātımız degildir diye beş altı yüz seneden beri ʿumūmen taḳrīr etmiş ṭarz-ı edebimizi terk eyleyerek meʾnūs olmadıġımız lisānların edebiyātını taḳlīde yeltenirken ne söyledigimizi şaşırdıḳ. Taḳlīdden şikāyet ederken daha fenā taḳlīde tutulduḳ. Bu ḫallere vaḳtiyle denildigi gibi: "'Acemistān bayılır ḫande-i istihzādan" ḥāṣılı biz ġazel vādīsini terk edemeyiz. Size iḫbār eden yoḳ. İstedigiñiz vādīde söyleyebilirsiñiz. Şunda üç beş kişiden ʿibāret ḳaldıñız denilecek olursa cevāben milletiñ ḥaḳḳını bir istiʿdād-ı şāʿiriyetle mefṭūr olur mu yetişmekde olan eẕkiyāsı bu vādīyi iḥyā edecek ḳadar çoḳ olduġunu kemāl-i iftiḫār ile beyān ederiz. Ātīdeki ġazel ḥażret-i Fużūlīye naẓīre olaraḳ yazılmışdır." denildikten sonra Müstecâbi-zâde İsmet Bey'in gazeli yer alır. Her ne kadar bu başmakalede Murad Emrî'nin imzası olmasa da Fevâ'id adına yazılıyor olması, Murad Emrî Efendi'nin geleneğe bağlı olmakla birlikte yeni tarzda şiir yazmanın da karşısında olmadığının bir göstergesidir.

4. Edebî Kişiliğine Etkisi Olanlar

Murad Emrî Efendi düzenli bir tahsil görmemiştir. Daha ziyâde kendi imkânlarıyla ve bir yaban gülü misali kendi kendini yetiştirme çabası içinde ona yol gösteren, şiir konusunda ona kılavuzluk eden bir usta olmamıştır. Matbaasına sık sık gelen şairlerle yaptığı söyleşiler ve okuma yazma alışkanlığı onun gelişmesini sağlayan yegâne dayanaklar olmuştur. O dönemde yakın arkadaşları olan Mahmud Kemaleddin Fenarî, Hüseyin Hâşim Bey, Sâmi Bey, Mehmet Şemseddin Efendi gibi şairler de onun şiire olan ilgi ve hevesini arttırmıştır. Divanın mukaddimesinde onlardan etkilendiğini şu cümlelerle dile getirir: "Ṭabīʿī o müsteṣnā ḳalemleriñ parlaḳ ẕekālarıñ maʿārefe ḫuṣūṣiyesiyle fikren müstefīż oldum."

Şiirlerinde etkisi olanlarla ilgili en önemli dayanaklardan biri tahmisleridir. Tahmis, beğenilen şiirlere yapılan eklerle oluşturulur. Bu eklerin tahmis edilen şiirle bütünleşmesi ve adeta asıl mısralardan ayırt edilememesi tahmisin başarısını gösterir. Şiirleri tahmis edilen şairler de beğenilen, örneksenen şairlerdir. Murad Emrî Divanı'nda, bunların başında Fuzûlî, Bağdatlı Rûhî ve Ziyâ Paşa gelmektedir. Murad Emrî, 92 farklı şâirin şiirini tahmis ederek adeta şiir yazma alıştırması yapmış hem de kaleminin gücünü, örneksediği usta şâirlerin kalemleriyle örtüştürmeye çalışmıştır. Şu kıt'ada Ziyâ Paşa'dan etkilendiği açıktır:

Rengine aldanma dehriñ bir zemān çünki dönek
Her gün ʿālemde bu çarḫ göstermede bir başḳa reng
Vermiyor bir ʿāşıḳa meydān muḥaḳḳak kör felek
Etdirir bir gül içün biñ ḫār ile bir ḫayli cenk[83]

Yine Ziyâ Paşa'nın Terkib-i Bendi'ne yazdığı tahmisin son beyitlerinde, Murad Emrî, Ziyâ Paşa'dan etkilendiğini şöyle dile getirir:

Her ḥālini söyle bile ol devri zemānıñ

[83] Murad Emrî, Divan, Kt.91.

Emrī gibi bir pey-revi var duysa fiġānıñ
Etmişse ḳuṣūr ʿafv edecek göstere şānıñ
Taḥsīnini ʿarż eyleyip evvelce Żiyānıñ
Bu beyti ḥużūrunda oḳu ḫatm-i kelām et

Gösterdi bize gösterecek baḳ neyi miḥver
Yazdıḳları tā ḥaşre degin nice muʿammer
Yoḳdur eşi dünyāyı ararsañ da ser-ā-ser
Meydān-ı süḫanda yoġ ıken sen gibi bir er
Bir şāʿir-i Rūm oldu saña şimdi berāber

5. Şairliğinin Etkileri

Murad Emrî Efendi'nin etkisi, şairliğinden ziyade Bursa için yaktığı kültür meşalesiyle insanları aydınlatma çabası olarak ortaya çıkmaktadır. Bursa'daki eğitim kurumlarına bastığı çok sayıda kitap ve ders notundan, unutulmaya yüz tutmuş ediplerin eserlerine yaptığı editörlüğe; aynı dönemde çıkardığı üç ayrı gazeteyle, Fevâ'id Gazetesi'yle edebiyatın, Sanayi Gazetesi'yle ekonominin, Bursa Gazetesi'yle de halkın nabzını tutarak insanları bilgilendirip aydınlatmaya çalışmıştır. Belki kendi tarzıyla değil ama şiire ilgi duyan nev-hevesâna yazdıkları şiirleri değerlendirip ustalar gibi yazmaları için verdiği öğüt ve fikirler nice güzel şairin yetişmesine katkıda bulunmuştur.

Murad Emrî Efendi'nin etkisini sadece şairliği esas alınarak sınırlandırmamak gerekir. Kendi yazdığı şiirlerle olmasa da neşrettiği gazetelerde yayımladığı birbirinden güzel ve sağlam şiirlerle birçok kişiyi bu yolda etkilemiştir. Şairliği

konusunda herhangi bir iddiası olmayan Emrî Efendi, 19. yüzyıl Bursa'sının aydınlık yüzlerinden biridir.

6. Ehl-i Beyt Sevgisi

Divan şiirinin her döneminde Hazret-i Peygamber'e duyulan sevgi, na'tlarla divanların başköşelerini süslemiştir. Şairler her fırsatta Fahrü'l-kâinât'a karşı hislerini dile getirmişler, Onu övmeye sa'y u gayret sarfetmişlerdir.

19. yüzyılda "Ehl-i beyt" sevgisi, Hz. Hüseyin'in Kerbelâ'da şehit edilmesi olayıyla, önceki dönemlere göre çok daha ön plâna çıkmıştır. Divanların münderecâtında önceleri daha ziyâde bir tarihi olay olarak telmih vesilesi yapılırken, bu dönemde "Kerbelâ" hadisesi müstakil olarak ele alınmaktadır. 19. yüzyıl şairleri böyle bir temayül içindedirler. Murad Emrî Efendi de divanının ilk şiirlerini münacatlardan sonra Mersiye başlığıyla "Kerbelâ" konusuna ayırmıştır.[84] Muhammes şeklinde yazdığı dokuz mersiyede Emrî, Ehl-i beyt'e olan sevgisini dile getirmiştir:

Geldi ol māh-ı muḥarrem ehl-i beyt mātem demi
Açdı eski yaralar yoḳdur bunuñçün merhemi
Oldu ḳurbān Kerbelāda etdi giryān dīdemi
Āl-i evlād-ı resūlüñ ḳurretü'l-ʿayn demi
Kerbelāda kim ʿaceb oldu Ḥüseyniñ maḥremi (Mer.1/1.bt.)

Muḥarremdir bugün feryād benimdir
Fidāye şimdicek ḥāżır tenimdir
Bugün muṭlaḳ benim ʿayn-ı cemimdir

[84] Mehmet ARSLAN-Mehtap ERDOĞAN, Kerbelâ Mersiyeleri, Tunceli Üniversitesi Alevilik Uygulama ve Araştırma Merkezi yayınları, Ankara 2009, s.227-232.

Dökülen dīdeden yaşlar yemimdir

Baña ṣabrı verir Allah kerīmdir (Mer.5/1.bt)

Muharrem ayı geldiğinde şairin içini bir acı kaplamakta, olayın acısını yüreğinin derinliklerinde hissetmektedir.

Muḥarrem geldi diller başladı nālān u feryāda
Degil bir ben bütün ʿuşşāḳ o ehl-i beyt içün dāda
Şehīd oldı zemīn ü āsumān şarşıldı şehzāde
Ḥüseyn oldu şehīd eyvāh gelip ḳavm-i Yezīd şāda
O dem Cibrīl nedendir gelmedi emrile imdāda (Mer.2/1.bt)

Hazret-i Ali, Emrî Efendi'nin kalbinde çok önemli bir yere sahiptir:

Ḳalbimde ne var ṣor o da evrād-ı ʿAlīdir
Her şām u seḥer nāle ü feryād-ı ʿAlīdir
Her ḳanda baḳarsa görecek şād-ı ʿAlīdir
Hep beklenilen isteriz imdād-ı ʿAlīdir
Dillerde gezen söylenilen nād-ı ʿAlīdir (Mer.7/1.bt)

Murad Emrî Efendi, Şeyh Zekâî Efendi'nin Ehl-i beyt konulu mersiyesini de tahmis etmiştir:

Ḫāṭıra geldi imāmeyn Emrī nālān eyledi
Aġladı māh-ı muḥarremdir gözün ḳan eyledi
Her gece tā ṣubḥa dek āh ile efġān eyledi
Āteş-i ġamdır göñül mülkün perīşān eyledi
Ḳalb-i mecrūḥ Ẕekāʾi nār-ı ġayretle yanar
Āh vāh etmekte her ḥālde bu gün dīrīneler
Daġ daġ oldu Ḥüseyniñ mātemiyle sīneler
Çāk çāk oldu dil-i ʿuşşāḳ için āyineler (Th.9/5.kt.-5.bt)

Emri Efendi Dertli'nin gazelini tahmis ederken de yine Ehl-i beyt sevgisini dile getirir:

Varı yoġu terk edip bizler Ḥüseyniñ ʿaşḳına
İştirāk etdik o maḥbūbu sevenler ʿaşḳına
Ölmemek ḳābil midir ol ġonca-ı ḥaḳ ʿaşḳına
Baş u cān terk etmişiz bizler imāmeyn ʿaşḳına
Bende-i şāh-ı şehīd-i Kerbelā derler bize (Th.52/3)

Şair, Ebyat bölümünde de Kerbelâ'da olanların aklından çıkmadığını, bu nedenle de Yezitlere lanet ettiğini dile getirir:

Gitmiyor fikr ü ḫayālimden belā-yı Kerbelā
Ol sebebdir eylerim lāʿnet Yezīdān āline (E.27)

Her âşığın kalbinde kerbelâ hadisesinin derin üzüntü yarattığını, bunu anlayabilmek içinde bir âşığın kalbine girmek gerektiğini söyler Emrî:

Vāḳıʿa-i Kerbelā-yı dil-sūzu gel ṣorma baña
Añlamak lāzım ise gir gör bir ʿāşık ḳalbine (E.28)

7. Eğitim Anlayışı

Murad Emrî Efendi tam bir eğitim aşığıdır. Küçük yaşlardan itibaren içindeki okuma yazma hevesi, yaşadığı tüm talihsizliklere rağmen hayatının sonuna kadar devam eder. Bu anlayışın ilk göstergesi Bursa'ya göçtükten sonra kurduğu kütüphanedir. Bu kütüphanenin kuruluş amacı, insanların karşılıksız olarak kitap okumalarını sağlamaktır. Bir başka deyişle eğitime hizmettir. Bunu, Bursa gazetesinin 13 Kasım 1890'da çıkan ilk sayısında şöyle ifade eder: "…mükemmel bir kütüp-ḫāne heyʾete īṣāl eyledigimi ve ḥuṣūl-i maḳṣūda muḳaddime-i muvaffaḳıyyet

olmaḳ üzere evlād-ı vaṭanıñ muḥtāciyetine meccānen kitāb vermek gibi ufaḳ tefek ḫidmetlerde bulunabilecegimi dīde-i meserretle müşāhede eylediginde…[85]"

Murad Emrî Efendi'nin eğitime verdiği önemin en büyük göstergesi ise Fevâ'id gazetesidir. Bu gazetenin çıkarılış amacı eğitime hizmettir. Fevâid'in 1.sene 1. nüsha sayfa 8'de bunu, şu şekilde dile getirir: "Maḳṣadımız mekātib-i ʿidādiye ve rüşdiye ḥattā ibtidāʾiye şākirdānınıñ taḥṣīl-i ʿulūm u fünūna saʿy u ġayretlerini tezyīd ile meʿāric-i insāniyeniñ tā uc bālāsına terfiʿ ve işbu fesaḥat-i ʿālem-i medeniyetde esb-i himmet ve saʿylarıyla kūy-ı ādemiyeti çevgān-ı ġayretleriyle rabṭ edip nāʾil-i maḳṣūd olmalarına ʿācizāne bir ḫidmet olduġundan yazdığımız ʿibāreler ġāyet açıḳ ve sāde ve tekellüfāt-ı bedīʿyeden āzāde vāḳiʿ olduġu erbāb-ı feżāʾil ve edibbā-i zī-şemāʾil ṭarafından iʿtirāż olunmayacağı ümīdi pek ḳavidir. Çünki kelimü'n-nās ʿalā ḳadr ʿavf lehüm[86] ve efḍālü'l-kelām mā ḳale ve delle[87] cümleleri maʿlūm-ı ẓarāfetleridir."

Emrî Efendi'nin çok istemesine rağmen istediği eğitim olanaklarına sahip olamayışı, hayatını bu yola adamasının, gençlerin tahsiline katkıda bulunmasının en önemli nedenidir. Emrî Efendi eğitimle ilgili düşüncelerini gerek Fevâ'id'de gerekse Bursa Gazetesi'nde birçok kez dile getirir. Eğitimi Fevâ'id'in mukaddimesinde şöyle tarif eder: "Maʿārif dedigimiz şems-i ʿālem-firūzuñ ferdi olan maʿrifet bir nūr-ı dāʾimīü'l-lemeʿān-ı cihān ḳıymetdir ki her hangi bir vücūda tecellī eylese o vücūdu her nerede olursa olsun maşrıḳü'l-kemālāt eder." Yine Fevâ'id'in 1. Sene 2. Sayısında Bursa İdâdiye-i Mülkiye Mektebi Tarih-i Tabiiye muallimi Celâl Bey'in Murad Emrî'ye gönderdiği mektupta, okuttukları derslerle ilgili kaynak sıkıntısı çekildiğini, derslerle ilgili bilgilerin derlenip toparlanıp basılarak Fevâid'in kuruluş amacı doğrultusunda öğrencilerin hizmetine sunulmasının isabetli bir çalışma

[85] Bursa Gazetesi, 1. Sene, 1. Nüsha, s.1.
[86] "İnsanların sözü başkalarına karşı davranışlarına göre değerlendirilir."
[87] "En iyi söz kısa ve öz olandır."

olacağını vurgular ve böyle bir çalışma yapılmasını ister.[88] Yine bu sayıda Halil Edip Bey imzalı bir başka mektupta şöyle denilmektedir: "Fevāʾidiñ ilk nüsḫasını idāre-ḫāne-i ʿāciziye göndermişsiñ oḳudum pek ziyāde memnūn oldum vaṭan-ı selāmet ve saʿādetine ḫidmet edecek eṭfāliñ taṣfiye-i vicdānına teẕkiye-i aḫlāḳına ḫādim olacaḳ böyle bir eṣer-i pür-fevāʾid neşrine himmet ve ġayretiñizden ṭolayı sizi muḳaddes vaṭanım nāmına tebrīk ile ḥüsn-i muvaffaḳiyetiñizi elṭāf-ı ṣamadāniyeden temennī eylerim. Mecmaʿ-ı edibbā ve ẓürefā sevgili vaṭanımıñ bir zemāndan beri maʿārifce vilāyāt-ı şāhāneniñ pek çoġunda geri ḳalması beni pek ziyāde dāġdār-ı telhīf eyliyordu inşāallah himmetiniz devām eder ve bu yolda size pek çoḳ pey-revler ẓuhūr eyler de o telhif mübeddel-i sürūr u inbisāṭ olur birbirini velī eden ṭaḳattuf-resā ġāʾilelerden ser-āzād olduḳca Fevāʾid'e yazı yazmaġa da çalışırım faḳat yazacaġım degersiz eṣerleri mecmuʿa-i nefīseñize derc eder misiñiz orasını bilemem. Ḫalīl Edīb", Emrî Efendi buna benzer birçok mektup alarak çocukların eğitimi için harcadığı gayret ve hizmete mukabil tebrik edilmiştir. Murad Emrî Efendi'nin Fevâid 1. sene, 2. nüsha 16. sayfasında mektep şakirdanının ihtiyaç duyduğu ders notlarını yayınlayacağını duyurarak Celâl Bey'e şöyle cevap verir: "Mekteb-i iʿdādiye-i mülkiyede tedrīs olunan maʿden dersleriniñ bir miḳdārı daha evvelce şākirdanıñ ellerinde bulunmaḳ üzere ʿilāve-i maḫṣūṣa ile tabʿ edilmiş olduġu ve bundan böyle meẕkūr dersleriñ mā-baʿdi işbu nüsḫamıza bir vech-i ātī derc edildigi gibi gelecek nüsḫalarımıza daḫı derc olunacaġı beyān olunur." Bu başlangıçtan sonra Fevâʾid'in hemen hemen tüm nüshalarında ders notlarına yer verildiği gibi Matbaa-i Emrî'de tespit edebildiğimiz kadarıyla otuz yediyi aşkın ders kitabı basılmıştır.[89] Ayrıca

[88] Fevâ'id gazetesi, 1. sene, 2. nüsha, s.10-11.

[89] "Kitāb-ḫānemizde mekātibe maḫṣūṣ fürūḫt olunan kitāblardan baʿżılarınıñ esāmīsi bir vech-i zīr beyān olunur: Manṭıḳ, Taṭbīḳāt, ʿİlāveli Uṣūl Defteri, Ḳavāʾid-i ʿOṯmānī, Münteḫābāt-ı Gülistān, Ṣarf-ı ʿArabī, Muḫtaṣar Ḳavāʾid, Naṣīḥatü'l-ḥükemā, Hendese, Hesāb, Ġramer, Elifbā-yı fransavī, Meşḳ-ı fransavī, ʿİlm-i ḥāl (Süleymān Paşanıñ), Taʿlīm-i ḳırāʾat (birinci ḳışım), Taʿlīm-i ḳırāʾat (ikinci ḳışım), Taʿlīm-i ḳırāʾat (üçüncü ḳışım), Taʿlīm-i ḳırāʾat (dördüncü ḳışım), Mükemmel Elifbā, Ḳaṣīde-i Emālī Tercemesi, Mebādī Coġrafya, Suʾāl-Cevāb Ḳavāʾid, ʿİlm-i ḥesāb-ı muḳaddemetü'l-iktisāb, Mecmūʿa-i mükāleme, Bedraḳa-i mühendisīn, Ḳavāʾid-i fārisiye, Veżāʾif-i inās, Uṣūl-ı taʿlīm,

öğrencilerin tahsile özenmeleri ve gayret göstermeleri için Fevâʾid'de yarışmalar düzenler. Genellikle Hesab'dan sorular sorularak doğru cevaplayanlara hediyeler verilir. Bu hediyeler bazen ücretsiz abonelik bazen de kitap olur. Bu yarışmalardan birinde Emrî Efendi şöyle diyor: "Birinci suʾāle mekteb-i ʿidādī ṭalebesinden maṭlūbe-i muvāfiḳ cevāb getiren efendiye Fransızca luġat kitābı verilecekdir." Murad Emrî'nin eğitime bakışında sürekli bir teşvik vardır.

Fevâʾid'in 1. sene 5. nüsha 34.sayfasında Mahmud Kemâleddin Fenârî'nin "Tahsil" isimli şiirine atıfta bulunarak öğrencilere şu tavsiyede bulunur: "Şākirdān efendiler, her biri bir gencīne-i ḥikmet demek olan şu mıṣraʿ-ı ʿāliye-i fārisiyeyi[90] biʾẕ-ẕāt istiḫrāca ṣarf-ı himmet ederek bu bābda da ibrāz-ı müʾeṣṣir-i ʿirfān etmelidirler." Fevâ'id'in mukaddimesinde çocuklara seslenerek, vatanın onlardan hizmet beklediğini bunun için de sadece çalışmalarını ister: "Ey millet-i Oṣmāniyeniñ yegāne ümīdgāhı olan evlād-ı vaṭan! Bu devr-i pür-meymenetiñ ḳıymetini taḳdīr ile çalışıñız ki vaṭan sizden ḫidmetler bekliyor! İstiḳbālimiziñ saʿādetini teʾmīn edecek bir şey varsa o da siziñ şimdiki saʿy u ġayretiñizden vücūda gelecek ṣemerelerdir. Zinhār kūşişde reḥāvet göstermeyiñiz ki **āvne-i** ḥayāt-ı insāniyeden taḥṣīl-i ʿulūm ve fünūna eñ ziyāde müsāʿade-kār ḥayātıñ faṣl-ı evveli demek olan genclikdir. Her daḳīḳası bir ʿömr-i beşer ḳadar ḳıymetdār olan şu zemān-ı cemīl-i saʿādeti bu devr-i celīl-i ḥamīdīde beyhūde yere ifnā etmeyiñiz! ʿömr-i ʿazīziñizden istifādeye ġayret ediñiz! Bu cihetle maṭmaḥ-ı naẓarı olduġuñuz millet-i mübeccele-i ʿOsmāniyeyi de bit-tabiʿ müstefīd etmiş olursuñuz!" Emrî, gençliklerinin kıymetini bilmelerini, maarif yolunda en verimli dönemin gençlik yılları olduğunu vurgular.

Fevʾâ'id'in 1.sene 15. nüshasında da her kademeden öğrenciye seslenerek kendi çocukluk dönemindeki eğitim olanaklarıyla, onların dönemini karşılaştırarak

---

ʿOṣmānlıcadan Fransızcaya cep luġatı, ʿAmelī naẓarī ʿilm-i ḥesāb, ʿAmelī naẓarī ʿilm-i ḥesāb taṭbīḳātı, Rehber-i ʿilm-i hesāb, Memālik-i ʿoṣmānıye coġrafyası, Ṣıḥḥat-nümā-yı ʿāile.

[90] "Çend gūyī ki çünīn reft ü çünān ḫ͡vāhed şod - Ki ez muḫālif nā-cins iḫtirāz künīd – İn naḳş mānd ez ḳalemet yādigār-ı ʿömr"

ne kadar şanslı olduklarını vurgular. Eğitimde başarılı olabilmenin, iyi yazılar yazabilmenin yolunun çok okumaktan geçtiğini, ancak çok çalışarak başarılı olunabileceğini öğütleyerek kendi durumunu da ortaya koyar ve öğrencilere şöyle seslenir: "Efendiler!

Size mümkün mertebe añlayabilecegiñiz ifādeler ile baʿżı eserler yazmaġı çoḳdan beridir ārzū ediyordum: Faḳat muvaffaḳ olamadım. Niçün mi? Söyleyim: İnsān ifādeden ziyāde istifādeye muḥtācdır. Hele bendeñiz gibi taḥsīli pek nāḳış olanlar, bu noḳṭaya çoḳ diḳḳat etmelidir.

Telāşdan, ġāʾileden ḳurtulabildikçe müṭālaʿaya ṭalıyordum; yazı yazmaġa mecbūriyet görmedikce elime ḳalem almaġı cānım istemiyor. Vāḳıʿā siziñ yaşıñızda iken bile ṣāḥib-i āṯār olmaḳdaki merāḳım fevḳa'l-ʿāde idi. Ḥattā o hevesle yaza, çize birṭaḳım ṣaçmalar da vücūda getirdim. Ne çāre ki bunuñ daha ilerisi biraz biraz degil birçoḳ oḳumaġa vābeste!

Evet! insān pek güzel yazmaḳ içün pek mükemmel oḳumalıdır. Āh şu bulunduġuñuz zemān-ı maʿrifetde ben de sizinle hem-sāl bulunmuş olaydım ne ḳadar mesʿūd olacaḳ imişim.

Faḳat heyhāt! !

Mevḳiʿ miñ, zemānımıñ, ḥālimiñ bir arada ṭoparlansan müsāʿadesizlikleri beni ārzū etdigim dereceye vardıramadı, hele baḳalım…

Vaṭan ümmīdleri ne muṭlu size ki velī niʿmetimiz pādişāh-ı meʿārif-penāhımız efendimiz ḥażretleriniñ sāye-i himāye-i müşfiḳānelerinde her dürlü ḳolaylıḳlar ile hüner, maʿrifet ḳazanıyorsuñuz! Çalışıñız!

[Zemān zemān-ı teraḳḳī, cihān cihān-ı kemāl]

Baḳıñız teneffüs, ṭaʿtīl zemānlarıñızıñ bile fāʾideli bir ṣūretle geçmesiçün size maḫṣūṣ olmaḳ üzere risāleler mecmūʿalar da çıḳarılıyor. Bu da az niʿmet midir!

Bizim vaḳtiyle pek çoḳ intiẓārlar, fedākārlıḳlar ile getirdebilip biñ dürlü ṣıḳındılarla oḳumaġa çabaladığımız muġlaḳ ġazetelere, kitāblara muḳābil siz yerñizde ucuz ucuz

mecmūʿalara veẓāʾifiñize ʿāʾid pür-fevāʾid risālelere dest-res oluyorsañız, baḫtiyārsıñız.

Efendiler! istiḳbālimizi pek büyük ḥāżırlıḳlar ile istiḳbāl etmeliyiz; öyle iki satır yazı yazabilip de kendini [oldum…] ẓannedenler bundan ṣoñra gülünc olacaḳlardır.

İnsān idrāk edebilecegi zemān kemālinde aḳrānına fāʾiḳ olmaḳ iḫlāfına da faʾideli ḫidmetlerde bulunmaḳ ister ise hemān şimdiden ṭurmamalı, çalışmalıdır. Bu bābda söylenecek daha ne ḳadar sözler var !! Faḳat tamāmen beyānına imkān yoḳ.

İleriye ṭoġru [ferāʾidü'l-favāʾid] ʿünvānıyla yazacaġım eṣercikler, ḥikāyecikler benim isteyip de söyleyemedigim fikirleri de tamamiyle naẓar-ı mütālaʿañıza ʿarż edecekdir. Benin bu bābdaki ḫidmetim, yalñız ifādeden tercemeden ʿibāret gibi bir şey ḳalacaḳ ise de siz bunları sāde bir ḥiḳāye ʿādī bir söz olaraḳ telaḳḳī etmeyip yazılmasında ki ḥikmeti, nükteyi bulmaġa çalışmañız iḳtiżā eder. Bu ḫuṣūṣda da dirāyetiñizi, istiʿdādıñızı iṣbāt etmelisiñiz.[91]" Murad Emrî Efendi ilkini hemen bu yazının ardından yayınlayarak, öğrencilerin kişisel gelişimleri için "Ferâ'idü'l-fevâ'id" başlıklı yazılar yazmaya başlamıştır. Genellikle konularını; çalışma, gayret etme, tevazu, kanaat etme gibi anafikirlerin oluşturduğu yazılarda, zaman zaman eğitimle ilgili kıt'alara da yer vermiştir:

Ḳanāʿat pek büyük sermāyedir kim
Anıñla bay olur muḥtāc olanlar
Ṭamaʿ-dār oldu mu eñ başlı zengīn
Olur elbette her yüzden muḥaḳḳar[92]
….

[91] Fevâ'id gazetesi, 1. sene, 15. nüsha, s.114-115-116.
[92] Fevâ'id gazetesi, *age*, 18. nüsha, s.148.

Olur ṣormaḳ ile ḥāṣıl kemālāt
Ṭoġar mı māderinden kimse ʿālim
Cihānda ac ḳalınmaz gerçi ammā
Muḳadder rızḳı kesb etmek de lāzım[93]
…
Saʿy ile nāʾil-i emel olunur
Hīç oyuncaḳla genc mi bulunur
Terk-i cān etmeyince bir ʿāşıḳ
Vaṣl-ı cānāna olmuyor lāyıḳ[94]

Murad Emrî Efendi Fevâ'id'in 2. sene 1. nüsha 6. Sayfasında "tavsiye" başlıklı bir yazı yazar. Yazının alt başlığı, "nev-hevesân-ı etfâle"dir. Öğrencilerin ilk vazifelerinin padişaha dua etmek olduğunu söyledikten sonra ikinci vazifelerinin okumak olduğunu vurgular. Dünyada okumadan daha büyük bir kaynak olmadığını, can için nasıl yemek yemek gerekirse, ruh ve vicdan için de okumanın o kadar gerekli olduğunu söyler. Okumanın yararlarını örnekler vererek açıklar. Büyük zatların, okuma sayesinde öğrendikleri ilim ve irfânı tazelediklerini, eğer okumaktan vazgeçmiş olsalardı, öğrendiklerini unutacaklarını söyleyerek çocukların uygun zamanlarda mutlaka okumaları gerektiğini tavsiye eder.

Murad Emrî Efendi eğitimle ilgili düşüncelerini ortaya koyarken bir öğrencinin sorumluklarını da ortaya koyar. Bursa Gazetesi'nin 116, 117, 118. Nüshalarında "Talebenin Vezâ'ifi" başlıklı yazıda elli maddede bir öğrencinin nasıl olması gerektiği anlatılmış, görünümü, tutum ve davranışlarının nasıl olması gerektiği sıralanmıştır. Otuzuncu madde şöyle diyor: "Ṭalebe emirlerine ve muʿallimlerine iṭāʿat ve ḥürmet edecekleri gibi yek-dīgerleriyle ḥüsn-i muʿāşeret eyleyecekler ve muʿallimleri ders-ḫāneye duḫūllerinde ḳıyām ile selāmlayaraḳ

[93] Fevâ'id gazetesi, *age*, s.149.
[94] Fevâ'id gazetesi, *age*, s.149.

muʿallim ṭarafından otur emri verilmedikce oṭurmayacaḳlardır.” Otuz birinci maddede sınıf adâbı ile ilgili kurallar verilir: “Her bir şākird ders eṣnāsında verilen derse diḳḳat edecek ve muʿallim ṭarafından ḳanġısına suʾāl īrād edilir ise yalñız o cevāb verip digerleri kendisine ḫiṭāben bir suʾāl vārid olmadıḳca bir şey söylemeyecekdir.” Ayrıca sadece okul içinde değil mezuniyet sonrası okul dışında da nasıl olmaları gerektiğine yer verilmiştir. Kırkıncı madde: “Meʾzūn olan ṭalebe ḫāricde edeb ve terbiye dāʾiresinde geşt ü güzār edecekler ve oṭurulması ve gidilmesi cāʾiz olmayan maḥal-i münāsebede bulunmayacaḳlardır.”

Murad Emrî Efendi, hayat-ı beşerdeki tüm uçurum ve girdaplardan kurtulmanın ancak tahsil sayesinde mümkün olacağına inanmaktadır.[95] Emrî Efendi divanında Fahrî’nin “tahsil” redifli gazelini tahmis ederken eğitime ve ilme bakışını tekrarlar. [96] Bu tahmiste Murad Emrî, tahsilin ister zengin, ister yoksul olsun herkes için övünülecek bir meziyet olduğunu, insanı yüceltecek, yükseltecek yegâne varlığın yine tahsil olduğunu vurgular:

Bu ʿālem cism olursa bil yine bu cānıdır taḥṣīl
Bu gün bālāya pervāz etdiren insānıdır taḥṣīl
Bütün bay ü gedānıñ her zemān çün şānıdır taḥṣīl
Maʿārif bir gül-i raʿnā anıñ reyḥānıdır taḥṣīl
Maʿārif bir gül-i gūyā anıñ elḥānıdır taḥṣīl

Eğitimden mahrum kalan birine kimsenin sahip çıkmayacağını, hiçbir yerde rahat edemeyeceğini söyler:

[95] Fevâ’id gazetesi, age, 2. Sene, 24. Nüsha, s.176.
[96] Murad Emrî, Divan, Th./72.

Maʿārifden ḳalan maḥrūm aña kimse degil ḥāmī
O bī-çāre denir olmaz anıñ bir yerde ārāmı
Perīşān-ḥāl olur yoḳdur anıñ dünyāda encāmı
Maʿārif ehli dünyādan gider ise ḳalır nāmı
Ḥayāt-ı cāvidānīniñ güzel reyḥānıdır taḥṣīl

Emrî Efendi'ye göre cehâlet, insanı bir girdab gibi yok eder, bilgi ve eğitim ise insana kılavuz olur. Eğitim, canı bu yolda feda edecek kadar önemlidir.

Cehālet ʿādetā bir ādeme olmaḳdadır gird-āb
Maʿārif ögretir insāna ʿālemde daḫı ādāb
Maʿārif uġruna etmek fidā-yı cān eder īcāb
Maʿārif teşnegānı ān-be-ān andan olur sīr-āb
Fażīlet bezminiñ bir muʿteber erkānıdır taḥṣīl

Tahsil irfan sahibi kişilere daima feyz vererek mutlu olmalarını sağlarken, cehalet insanı mutsuz eder.

Maʿārif dā'imā baḫş-ı fuyūż ile eder dil-şād
Cehālet de anıñ ʿaksiñe her ferdi eder ber-bād
Teġāfül olmasa ölmezdi Şīrīn yoluna Ferhād
Maʿārifden alan behre cehāletden olur āzād
ʿUmūmen derd-i insānıñ hemān dermānıdır taḥṣīl

Fahrî'nin "Tahsil görmek, Allah'ın açık emirlerindendir."[97] Fikrini destekleyerek, vaktin boşa geçirilmemesini, cehaletin insana sefalet getireceğini, bu duruma düşmemek için gayretle çalışmak gerektiğini öğütleyerek tahmisi tamamlar.

[97] Divan metni Th.71/5.

Geçirme vaḳtini beyhūde durma her zemān saʿy et
Cehāletden sefālet bil gelir hem nāgehān saʿy et
Ne derse Emrī doġrudur gelir bir gün inan saʿy et
Maʿārif rāhına ʿāzim olup Faḫrī hemān saʿy et
Cenāb-ı kibriyānıñ naṣṣ ile fermānıdır taḥṣīl

Murad Emrî Efendi'nin tek dayanağı okuyup yazmaktır. Her fırsatta bu fikr-i tahsini vurgular. Ziyâ Paşa'nın terkib-i bendine yazdığı tahmisin 12. bendinin 7. beytini tahmis ederken:

Her ḥālde çalış olmaġa her vech ile ekmel
Olma şaḳın ʿālemde saña gülmeye echel
Ṭurma oḳu yaz denmeye tā kim saña tenbel
Noḳṣānını bil yā bir işe başlama evvel
Yā başladıġıñ kārı pezīrā-yı ḫitām et

diyerek bu arzusunu âdetâ vasiyet eder.

8. Bir Tahmis Şairi Olarak Emrî

Beşleme anlamına gelen "tahmis" bir gazelin her beytinin başına getirilen aynı vezinde yazılmış üç mısra ile yapılmaktadır. Divan şiirinde oldukça çok kullanılmıştır.[98] En fazla işlenen musammat türü tahmistir.[99] En çok tahmis yazan şairler arasında Şeyh Gâlib (öl.1789; 17 tahmis), İzzet Molla (öl.1829-30; 13 tahmis), Leylâ Hanım (öl.1848; 12 tahmis)[100] sayılabilir. Tespit edebildiğimiz kadarıyla divan edebiyatında sadece tahmislerden oluşan müstakil tek eser, Murad Emrî Efendi'nin

[98] Halil Erdoğan CENGİZ, "Divan şiirinde Musammatlar", Türk Dili Dergisi Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri), Sayı: 415, 416, 417, Ankara 1986, s.348.
[99] İskender PALA, Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü, Akçağ Yayınları, Ankara 1995, s.518.
[100] İskender PALA, *age*, s.518

“Tahmislerim “ yahut “İhyâ-yı Âsâr-ı Eslâf” adıyla yayımladığı eseridir. Murad Emrî Efendi’nin kendisini bir tahmis şairi olarak gördüğü bu eserde; 1 terkib-i bent, 1 mersiye, 1 nutuk, 136 gazel olmak üzere toplam 139 tahmis yer almaktadır. Ulaşabildiğimiz kaynaklar ışığında bu sayı, divan edebiyatının en çok tahmis yazan şairi olarak Murad Emrî Efendi’yi göstermektedir. Bu nedenle Murad Emrî Efendi’ye bir “tahmisler şâiri” diyebiliriz.[101] Toplamda 92 farklı şâire 139 tahmis yazmıştır. Bunların başında 14 tahmis yazdığı Fuzûlî başta gelmektedir. Onu 6 tahmisle Bağdatlı Rûhî, 5 tahmisle Şeref Hanım, takip eder. Tahmis edilen şiirlerin muhtevası genel olarak hikemî tarzda olup ilâhî ve beşerî aşkın konu edildiği şiirlere de rastlanmaktadır. Tahmis edilen şâirler ve şiir sayıları şöyledir[102]: Ākif Paşa 1, Alemī 1, Ali Paşa 2, Andelīb Fâ’iḳ Bey 1, Anī Ḫānım 1, Āşıḳ Emrāḥ 1, ʿĀşıḳ ʿÖmer 1, Bursalı Belīġ 1, Bezmī 1, Cevrī Efendi 1, Dehrī 1, Derdli 1, Esʿad Muḫliṣ Paşa 1, Esrar Dede 1, Faṣīḥī 1, Faḫrī 1, Faṭīn 1, Fiġānī 2, Fıṭnat Ḫānım 1, Fużūli 14, Gafūrī 1, Gālib Dede 1, Gavsī 1, Gül Baba “Miṣālī” 1, Hādī 1, Halīm Efendi 1, Halīm Girāy 1, Hāñ 1, Ḳadirzāde Hāşim Bey 1, Hayālī 1, Hüsrev 1, Hüsrev Burusalı Monla (Molla) 1, İzzet Monlā 1, Kemāl Paşazāde 1, Kuddusī 1, Leylā Ḫānım 3, Maḥmud Celāle’d-din Paşa 2, Maḥmūd Kemāle’d-dīn Fenārī 1, Mehmed ʿAli Ḥilmi Baba 4, Mekkī Beg “Burusa ḥākimi” 1, Mihrī 1, Muḥibbī 2, Müştāk 1, Nābī 3, Nāmıḳ 1, Namıḳī 1, Nāẓım 1, Nedīm 2, Nefʿī 3, Nemcī 1, Neş’et 1, Nevres 1, Ni’metī 1, Nigāhī 1, Nihād 1, Niyāzī 1, Rāsim 1, Rāsiḫ Efendi 1, Rāzī 1, Revānī 1, Revnaḳ 1, Rıżā Paşa 1, Rifʿat Bey “Kānī Paşazāde” 1, Rūḥī-i Baġdādī 6, Sabrī “Burusalı” 1, Sabūḥī 1, Safā Beg 1, Safvetī 1, Sālikī 1, Sāmī Bey 1, Sāniḥ 1, Selāmī 1, Senīḥ Efendi 2, Seḥerī 1, Sermed 1, Sıdḳī 2, Suʿād 1, Sulṭān Selim 1, Şemʿī 1, Şemseddin Efendi “Burusa'da Āsitāne-i Mışrī Post-Nişīni Şeyh” 3, Şeref Ḫānım 5, Şeyḫulislām Yaḥyā Efendi 1, Ulvī Efendi 1, Ümīdī 1, Vāṣıf 1, Vecdī 1, Zātī 1, Zekā’ī 2, Zekā’ī Dede 3, Zihnī Efendi 1, Ziyā Bey “Adanalı” 1, Ziyā Paşa 3.

---

[101] Mustafa KARA, Bursa Defteri, Bursa Gazeteciler Cemiyeti, Aralık 2004, s.126.

[102] Burada şâirlerin isimleri alfabetik olarak sıralanmıştır.

Tahmisler içinde dikkati çeken noktalardan biri Murad Emrî'nin halk şiirine ve şâirlerine olan yakınlığıdır. Tahmisleri arasında divan şâirleri dışında halk şâirlerinin şiirlerini de tahmis etmiştir.

D. İŞ YAŞAMI

1. Matbaacı Kimliği ve Matbaa-i Emrî

İlimle, eğitimle ve kitaplarla bu kadar ilgi olan birinin elbette matbaayla ilgilenmemesi düşünülemezdi. Önce Ulucami yakınlarında bir kütüphane, 1885'te de "Emrî Matbaası" adıyla bir basımevi açtı.[103] O sırada Hükûmet Caddesi olarak anılan bugünkü Cumhuriyet Caddesi'nde Doruk İşhanı karşısındaki Kapalıçarşı'ya çıkan ara sokakta Geyve Han içindeydi. "Matbaʿa-i Emrî çarşu-yı kebirde temir kapıda Geyve hanıñda 65 numaradadır.[104]" Bu basım evi daha sonra Setbaşı Caddesi 12 numaraya taşındı.[105] Bu bilgilerin dışında matbaanın yeriyle ilgili bir başka kayıt da Hükûmat Caddesi 109 numarada olduğudur.[106] Matbaanın yeri ile ilgili son kayıt Divanın içinde "Kıt'alarım" başlıklı bölümü müteakip koyduğu resminin altında yazılı:

"Ḥāl-i ḥāżırdır bu resmim sinnim oldı altmış üç
Geçmiş eyyāmı taḫaṭṭur etdirir bī-iḫtiyār
Şimdilik ṭabʿı ḫitāma erdi bu dīvānımıñ
Resm-i nā-çīzimle birlikde ḳala hem yādigār
Sene 1330

[103] Mülazım Abdülkadir, *age*, s.203.
[104] Bursa Gazetesi, 112. Nüsha, s.8.
[105] Bursa Ansiklopedisi, Emrî maddesi, Haz: Yılmaz AKKILIÇ, BURFED Yayınları No:3, s.644.
[106] Fevâ'id, 4. Sene, 1. Nüsha, kapak içi.

Murad Emrī

Burusa'da Sedbaşı Caddesi'nde numero 12'de Matbaʿa-i Emrī" ibaresidir. 1912 yılında Matbaa-i Emrî'nin Setbaşı Caddesi numara 12'de faaliyet gösterdiği anlaşılmaktadır.

Matbaanın açılış amacını da şöyle ifade eder: "Sāye-i terakḳḳī-vāye-i ḥażret-i tācdāride günden güne tevsīʿ ederek az bir müdet ẓarfında ʿādetā ..... baḫş yār ü aġyār olacaḳ mükemmel bir kütüp-ḫāne heyʾete īṣāl eyledigimi ve ḥuṣūl-ı maḳṣūda muḳaddime-i muvaffaḳıyyet olmaḳ üzere evlād-ı vaṭanıñ muḥtāciyetine meccānen kitāb vermek gibi ufaḳ tefek ḫidmetlerde bulunabilecegimi dīde-i meserretle müşāhede eyledigimde

"Ḥuṣūl-ı ārzū mā-fevḳıne taḥrīṣ eder şaḫṣı"

mıṣrāʿı feḥvāsınca dehā bālāya naẓar endāz olaraḳ bir maṭbaʿa da güşād eyledim.[107]"

1307/ 1889 yılında Ulucami yanında bir leblebici dükkânında çıkan yangın Ulucami'nin batısında bulunan Fetvahane'ye kadar olan kısmı yakmıştır.[108] Bu yangın Emrî Matbaası'nı da yok etmiştir. Murad Emrî bu olayı şöyle anlatır: "udebā-yı zemāneniñ mā-bihü'l-iftiḫārı muḥarrir-i (Fevāʾid) Yeñişehir Fenarī merḥūm (Maḥmūd Kemāleddīn) Efendiniñ irtiḥāl-i dār-ı beḳā etmesi üzerine risālemiz taʿṭīl ve anı müteʿāḳib (cenāb)-ı ḥāfıẓ-ı ḥaḳīḳī ʿumūm-ı memālik-i şāhāneyi āfāt-ı semāviye ve arżiyeden muḥāfaẓa buyursun üç yüz yedi senesiniñ ramażān-ı şerīfinde ḳażā-yı nāgehānī ḳabīlinden olaraḳ ẓuhūr eden bir ḥarīḳ-ı ḫāmāḳsūzda kütübḫāne ve maṭbaʿam muḥtariḳ olduysa da "yanan yeriñ otu çabuḳ biter" meṡel-i meşhūrunca sāye-i ḥażret-i giti sanātide çoḳ bir zemān mürūr etmeksizin hem kütüb-ḫānemi hem de maṭbaʿamı ḥāl-i evveline ircāʿ edip iḳmāl-i nevāḳış ve teraḳḳīne ümīdvār olmaġla…[109]" Bu ifadeden anlaşıldığı üzere kütüphane ve matbaa aynı yerdedir. Yangın hem matbaaya hem de kütüphaneye zarar vermiştir.

---

[107] Bursa gazetesi, mukaddime, 1. nüsha, s.1.
[108] Mülazım Abdülkadir, *age*, s.203.
[109] Bursa gazetesi, mukaddime, 1. nüsha, s.1.

O dönemde Bursa'da matbaa sayısının oldukça az olması, maarifle ilgilenen birçok yazar ve şâirin Murad Emrî'ye yakın olmasını sağlamıştır. Matbaa eğitim alanında adeta sihirli bir kutudur. Bu alanda yapılabileceklerin sınırını oldukça genişletmiştir. Emrî Efendi hem bu olanakları iyi kullanmış hem de kendini yetiştirebileceği bir ortam tesis etmiştir.

Kendi eserlerini kolayca basma ve yayma imkânının dışında, gelmiş geçmiş değerli yazar ve şâirlerin yazma halindeki eserlerine bir takdim yazısı yazarak kendi matbaasında basıyor, editörlük de yapıyordu. Ulaşabildiğimiz kaynaklar ışığında "Tercüme-i Hal-i Hazret-i Emir Sultan, Hayrullah Nedim, Nâşir: Murad Emrî, Bursa 1309 Matbaa-i Emri. 26 s.", "Menakıb-ı Eşref Rumî, Hayrullah Nedim, Nâşir: Murad Emrî, Bursa 1315 Matbaa-i Emrî 13 s." Bunlardan bazılarıdır. Günümüzde basının değer ve gücünü düşündüğümüzde o dönemde de aynı güç ve değerin Emrî Efendi'yi faaliyet gösterdiği iş sahasında oldukça geliştirtiği düşünülebilir.

Emrî Matbaası'nın bir başka özelliği de toplayıcılığıdır. Şairlerin toplanma yerlerinden biri de dükkânlardır.[110] Emrî Matbaası'na gerek iş, gerekse sohbet için birçok şair gelirdi. Bu yönüyle de 19. yüzyıl Bursa edebî hayatının cereyan ettiği mekânlardan biri olduğu düşünülebilir. Fevâ'id 3. sene 22. nüshasında "Ḥ" imzasını taşıyan "Pek Sevdim" isimli şiirin ardından Murad Emrî şöyle der: "Maṭbaʿamızda bulunan bir şāʿir şu manẓūmeyi görünce beyt-i ātīyi söyledi:

Aġlamaḳ gülmek müsāvīdir ḥaḳīḳat ehline
Gerçi ḥande gülde girye bülbül-i şeydādadır"

[110] Haluk İPEKTEN, Divan Edebiyatında Edebî Muhitler, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1996, s.238.

Matbaa-i Emrî ve Ciltevi

Bursa'da ilk matbaa Süreyya Paşa'nın valiliği sırasında (1867) taş ve hurufat baskısı yapabilecek şekilde kurulan Hüdâvendigar Vilayet Matbaası'dır. Burada basılan Hüdâvendigar gazetesi de Bursa'nın ilk süreli yayınıdır.[111] Gazetenin amacı devlet emirlerini ve çeşitli duyuruları yayımlamaktır. Bu gazetenin ilk sayısı 8 Şubat 1869 tarihini taşımaktadır. Bu matbaanın kurulmasının arkasından sırasıyla; Feraizcizâde Mehmed Şakir Efendi tarafından açılan Feraizci-zâde Matbaası 1874, Murad Emrî tarafından açılan Matbaa-i Emrî 1885, Muin-i Hilâl Matbaası 1908, Orhaniye Matbaası 1916 ve Kardeş Matbaası 1921 yılında kurulmuştur.

Murad Emrî Efendi, Matbaa-i Emrî'de Fevâ'id, Bursa ve Sanayi gazetelerinin basımı dışında Bursa'daki okullarda ihtiyaç duyulan ders notları, çeşitli risâle, kitap ve her nev'î defter de basıp satıyordu. Bursa gazetesinin muhtelif nüshalarında: "Matbaa-i Emrî, Çarşu-yı kebirde Demirkapı Geyve Hanı'nda 56 numaralı matbaamızda her nev' kitap ve resâ'il ve defâtir sâ'ir matbaalara nispetle ehven ve gâyet nefis bir surette tab' edilir." İlanı yer alıyordu. Emrî Matbaası'nda basılan kitaplar da Fevâ'id ve Bursa gazetelerinde tanıtılarak "Yeni Kitaplar" başlığıyla duyuruluyordu. "Yeni Ta'lim-i Kıra'at" adlı eserin ikinci kısmının basımı şu şekilde duyurulmuştur: "Usûl-ı terbiye ve ahlâk ile **mütevâvil** me'ârif-i ibtidâ'iye üzerine makâlimât, hikâyât ve malumât-ı sıbyâniyâ bu nâm ile bi'l-hassa matbaamızda basılmış olan kitap fevâ'id-nişāb**,** fezâ'il-i ilmiyeyi mini mini çocuklara anlatacak ve onlara birçok malûmât-ı ibtidâiye öğredecek vechle sade olarak tertib edilmişdir. Küçük çocuklar bu kitabı anlayabildikleri için lezzetle okudukları bi't-tecrübe ortaya

[111] Ömer S. KURMUŞ, Bursa'da Basılan Kitaplar 1869-1928, Türk Dünyası Araştırmaları, 76. Sayı, Şubat 1992, s.157.

çıkmıştır. Harfleri eyüce tanıyan şâkird bu kitabı anlayarak okuyabilmekdedir. Gıdâ-yı manevî sabiyân kıra'atdan evlâdını hisse-yâb etmek isteyen her pedere tavsiye olunur. Fiyatı ise ancak 60 paradır." Matbaanın ayrılmaz bir parçası da cilt evidir. Murad Emrî Efendi Fevâ'id'de cilt evinin açıldığını şöyle duyurur: "Maṭbaʿa-i Emrīde bir cild-ḫāne daḫı teʾsīs edilmiş olduġundan bu ṣanʿat-ı nefīsede taḥammül ve taḳrīr eden bir mücellid maʿrifetiyle alafranġa ve ġāyet naẓar-rubā cildler yapılmaḳda ve fiyatca daḫı ehveniyyeti mürācaʿat edenleriñ memnūnīyetlerini celb eylemekdedir." Bursa gazetesinin 143. nüshasında cilt evinin başka bir yere nakli ilan edilir: "Bu āna ḳadar maṭbaʿamızda istiḫdām edilen mücellid aṣḥāb-ı meʿārife bir suhūlet olmaḳ üzere ḥükūmet ḳonaġı ḳarşısında istīcār edilen bir dükkāna naḳl edilmişdir." denilmektedir. Ayrıca Matbaa-i Emrî'de 1324 yılının Teşrin-i Evvel'inde (1908) Abdülkerim Fehim Efendi ile Süleyman Âdil Efendi, "Bârika-i İrşâd" adlı bir gazete çıkarmışlardır.[112] 1328/1912 yılında "Hukûk-ı İbâd Gazetesi" Matbaa-i Emrî'de basılmıştır.[113]

Matbaa-i Emrî'de Basılan kitaplar

Murad Emrî Efendi çıkardığı gazetelerin dışında çıkardığı resâil ve kitaplarla da Bursa kültür hayatının önemli bir ihtiyacına cevap vermektedir. Y Sabri: "İnḳılāb-ı ictimāʿī-i Oṣmāniyeniñ Burusa'da inkişāfına inkār ve teʾvīle meydān bırakmayacaḳ bir verziş-i şecīʿ ile ḫizmet eden Emrī Efendi bugün bir pīr faḳaṭ civān-reftār bir pīr-i ḳıymet-dārdır." diyerek Emrî Efendi'nin Bursa'ya kattıklarını özetler. Eğitimden sanayiye her türlü konuda neşriyat üreten Emrî Efendi Kitabhane-i Emrî'de bunların satışını da yapıyordu. Ulaşabildiğimiz kaynaklarda Emrî Matbaası'nda basılmış kitaplar şunlardır:

---

[112] Mülazım Abdülkadir, *age*, s.204.
[113] Mülazım Abdülkadir *age*, s.206.

Bârika-i Edeb, Kânipaşa-zâde Rıf'at Bey, Yayımlayan: Murad Emrî, Matbaa-i Emrî, Bursa 1308, 72 s.

Beyne'l-eman Meşhur Olan Nazım-ı Manzume-i Mevlid-i Nebevi Şeyh Süleyman Çelebi Aleyhi Rahmetullahi'l-Eliki'l-Ala Hazretlerinin Tercüme-i Hal ve Menakıbı, Hayrullah Nedim, Matbaa-i Emrî, Bursa 1323, 7 s.

Böcekçilik, Karabet T. Nehabedyan, Matbaa-i Emrî, Bursa 1316, 24 s., l Levha.

Bursa Kablucaları, Murad Emrî, Matbaa-i Emrî, Bursa 1308, 112 s.

Bursa'da Câri, Sular Hakkında Hasib Efendi Merhumun Miyahiyesi, Hasib, Bursa, Matbaa-i Emrî, 10 s.

Divan-ı Emrî, Murad Emrî, Matbaa-i Emrî Bursa 1329, 52 s.

Divan-ı Murad Emrî, Matbaa-i Emrî, Bursa 1329, 132+68+16 + 116+21+5 s.

Divan-ı Rızaî, Rızaî, Yayımlayan: Murad Emrî, Matbaa-i Emrî, Bursa 1314, 22 s.

Güldeste-i Ahlâk, Hacı Zâhid, Yayınlayan: Murad Emrî, Matbaa-i Emrî, Bursa 1307, 24 s.

Medeniyet-i İslâmiye Hakkkında Birkaç Söz, Ali Vehbi, Yayımlayan: Murad Emrî, Matbaa-i Emrî, Bursa 1308, 159. s.

Menâkıb-ı Eşref-i Rumî, Hayrullah Nedim, Yayınlayan: Murad Emrî, Matbaa-i Emrî, Bursa 1315, 13 s.

Menâkıb-ı Eşrefzade Abdullah Rumî, A. Sabri, Matbaa-i Emrî, Bursa 1318, 64 s.

Minhac-ı Hukuk-ı Ceza, Fehmi M. Sami, Matbaa-i Emrî, Bursa 1309, 194 s.
10 Temmuz 1324, Halil Rüşdî, Matbaa-i Emrî, Bursa 1324, 136 s.

Sadabad Mesiresinde Okunmuş İki Nutuk, Hüseyin Hâsim, Yayımlayan: Murad Emrî, 9 s.

Şebâb Hatıralarından Mensur Şiirler, Baba Efendi-zade Mehmed Bahâ, Matbaa-i Emrî Bursa 1324, 32 + 2 s.

Şekerleme Pakedi, M. Safa, Matbaa-i Emrî, Bursa 1314, 26 s.

Şeyh İmam Busurî Rahmetullahi'l-Gani El-Mungî Hazretlerinin Tercüme-i Hal ve Menakıbı, Hayrullah Nedim, Matbaa-i Emrî, Bursa 1322, 8 s.

Tahmis-i Terkib-i Bend-i Ziyâ Paşa, Murad Emrî, Matbaa-i Emrî, Bursa 1329, 24 s.

Terceme-i Hal-i Hazret-i Emir Sultan, Hayrullah Nedim, Yayımlanan: Murad Emrî, Matbaa-i Emrî, Bursa 1309, 26 s.

Tuhfetü'l-Asri fi-Menakıbi'l-Mısrî, Mustafa Lütfi, Matbaa-i Emrî, Bursa 1309,133 s.

Vesaik-i Kadime-i Edebiye, Mehmed Ziyâ, Matbaa-i Emrî Bursa 1313, 135 s.

Vücud-ı şükrü'l-insân 'ala-Nimetü'l-mennan, İmam-ı Gazalî, Çeviren: Ali Beyzade Hafız Celâleddin Livaneti, Emrî Efendi Matbaası, Bursa 1323, 91+3 s.

Tahmislerim, Murad Emrî Efendi, Matbaa-i Emrî, Bursa 1330.

Kütüphanelerde tespit edebildiğimiz bu eserlerin dışında Fevâ'id ve Bursa gazetelerinde basıldığı duyurulan kitaplar da şunlardır:

"Muhtasar Nahv-i Osmanî"

"Yeni Ta'lim Kıra'at 1. ve 2. Kısım"

"Sarf-ı Osmanî"

"Istılahat-ı Ticariye ve Tarikat-ı Kanuniye"

"Divançe-i Nazım"

2. Kütüphaneci, Kitapçı Kimliği ve Kütüphane-i Emrî

Bursa'nın ilk modern kitapçısı olan Murad Emrî Efendi'nin dükkânı ve kütüphanesi vilâyet binasının karşısında 1910'u yıllara kadar varlığını sürdürmüştür.[114] Okumayı hayatının en önemli amaçlarından biri sayan Murad Emrî, 1850'den önce sık sık gittiği İstanbul'dan azımsanmayacak kadar kitap edinmiştir.[115] Ailesiyle birlikte Bursa'ya yerleştikten sonra elindeki bu kitapları Bursalıların yararlanabileceği düşüncesiyle küçük bir kütüphane kurarak hizmetlerine sunmuştur. Emrî, çocukluğundan beri içinde büyüttüğü tahsil arzusunu gerçekleştirememenin verdiği acıyı hissederek, en azından bu istikamette bir hizmet yaparak mutlu olur. Bu düşüncesini şöyle dile getirir: "Böyle bir ıẓṭırāb-ı derūna mübtelā olduġum eṣnāda āb-ı zer ile teye-i şāyān işbu

Nā-ümīd olma dilā düşdüñ ise baḥr-i ġama

Seyr-i ʿummān-ı felāket geçer inşāllāh

beyti ānsızın vārid-i ḫāṭır-ı ʿācizi oldu. Ṣanki ḫᵛāb-ı ġafletden bīdār oldum. O āndan iʿtibāren cenāb-ı müfettihu'l-ebvābda ḥażretleriniñ feth̠-i bāb-ı muvaffaḳiyyet buyurmasına dīde-dūz-ı inżār ve men ṭalebe vecede[116] maḳāl-i ḥikmet-i meʾālince dest-i āver-rīsmān maḳṣūd olmaḳ esbābınıñ istiḥṣāline teşmīr-i sāḳ ġayret eyledim ve biġāyetillâhi teʿālā bir ufacıḳ kütüb-ḫāne küşādına muvaffaḳ oldum.[117]" Görülüyor ki iyi niyetle başlayan bir işin arkasından da güzel gelişmeler oluyor. Bu girişim Emrî'nin kütüphane ve kitapçılık işinde ilerlemesini de sağlamıştır. Bu ilerlemeyi de

[114] Raif KAPLANOĞLU, Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Bursa (1876-1926), Avrasya Etnoğrafya Vakfı Yayınları, İstanbul 2006, s.92.
[115] Fevâ'id gazetesi, mukaddime, 1. nüsha, s.1.
[116] "İsteyen bulur."
[117] Bursa gazetesi, mukaddime, 1. nüsha, s.1.

şu şekilde dile getirir: “Sāye-i terakḳḳī-vāye-i ḥażret-i tācdārīde günden güne tevsīʿ ederek az bir müdet ẓarfında ʿādetā ..... baḫş yār ü aġyār olacaḳ mükemmel bir kütüp-ḫāne heyʾete īṣāl eyledigimi ve ḥuṣūl-i maḳṣūda muḳaddime-i muvaffaḳıyyet olmaḳ üzere evlād-ı vaṭanıñ muḥtāciyetine meccānen kitāb vermek gibi ufaḳ tefek ḫidmetlerde bulunabilecegimi dīde-i meserretle müşāhede eyledigimde

“Ḥuṣūl-i ārzū mā-fevḳıne taḥrīṣ eder şaḫṣı”

mıṣraʿı feḥvāsınca dehā bālāya naẓar endāz olaraḳ bir maṭbaʿa da küşād eyledim.[118]”

Murad Emrî Efendi sahip olduğu kitaplara karşı o kadar büyük bir sevgi beslemektedir ki onları birer kadim dost olarak düşünmekte, onlardan ayrılacağı günün ızdırabını yaşamaktadır. Kendi deyimiyle kitaplar onun canının birer parçası olmuşdur. “Ey benim sevimli kitaplarım” ifadesi de bunu açıkça ortaya koyar. Bursa gazetesinin 60. nüshası’nda “Kütüp-ḫāne Füruḫtu” başlıklı yazıda bu sevgiyi şöyle dile getirir: “Bī-çāre dostum ecel-i bī-amāndan taḫlīs-i girībān edemedi; birḳaç gün ṣoñra o cemʿiyetli kitāb-ḫānesi de perīşān olacaḳ kemāl-i ḫ ̆āhiş ü iḳdām ve farṭ-ı ʿaşḳ u ġarām ile cemʿ ü telfīk eyledigi kitāblar biñlerce eyādī-i ecānib meyānıñda tevzī ve taḳsīm olunacaḳ iʿtā-yı mezīd ile muḥāfaza olunduḳları bu küçük ḳabīneden tebʿīd ve tecrīd olunacaḳ kitāblar ile başḳalarınıñ kitāb-ḫāneleri zenginleşecek ve ṣırası gelince onlar da be-heme-ḥāl giriftār-ı indirās zevāl olacaḳdır. İşte insānıñ ẕātında olduġu gibi bi’l-cümle emvāl u eşyāsında daḫı ṭāliʿ ḥükm-fermādır. Ey benim sevimli kitāblarım! Birgün gelecek ki siz de maṣa üzerine dizilerek füruḫt olacaksınız. Dīger ādemler bi’l-iştirā size mālik olacaḳlar ve iḥtimāl ki mālik lā-ḥaḳḳıñız ḳadar size müstaḥaḳ ve lāyıḳ olamayacaḳlardır. “min külli’l-vücūd”[119] baña āʾid ve rāciʿdir. Ben bunlarıñ ḳafesini birer birer intiḫāb ederek aldım ve alnımıñ teriyle birikdirdim. Kitāblarımı ne ḳadar severim ya! Bu derece saʿy u ḳūşiş ve iḳdām u verzīş ile tedārik etdigim kitāblar artıḳ cānımıñ bir parçası gibi oldular! Lakin ne çāre ki bu ʿālem-i fenāda hīç bir şeyʾde sebāt yoḳdur. Cāmiʿ-i ṣervet ve

[118] Bursa gazetesi, mukaddime, 1. Nüsha, s.1.
[119] “Her yönüyle”

leṭāfet-i bāḳiye ve kāfe-i ʿulūm ve fünūn ve feżāʾil ve kemālāta menbaʿ-ı mālā nihāye olan kütüb-i nāfiʿanıñ müddet-i ḥayātımızda mālik olabilecegimiz kāfe-i emvāl-i seriʿü'l-zevāle merciʿ ve fāʾiḳ olduġunu yine o kitāblarıñ mütālaʿasından añlayamamış isek ḳuṣūr ve ḳabāḥat bizdedir." Bu ifadelerden de anlaşıldığı gibi Murad Emrî Efendi kitap aşığı bir kişi olarak bütün iyiliklerin, ilmin ve faziletin kaynağının kitaplar olduğuna inanmaktadır. Onu kitapçı ve kütüphaneci yapan da bu inançtır. 1307 yılındaki büyük yangında Emrî kütüphanesi de zarar görmüş, fakat Emrî Efendi kütüphaneyi kısa sürede eski zenginliğine ulaşmıştır.[120] Cami-i kebir karşısında olan Kitaphâne-i Emrî, 1892 yılı haziranında dâ'ire-i hükûmet karşısında 140 numaralı dükkâna taşınmıştır.[121]

Kütüphâne-i Emrî'de daha önce ratlanmayan bir uygulama da yapılmaktadır. Murad Emrî Efendi Bursalılara mütalaa etmeleri için verdiği kitapların hor kullanıldığına kanaat getirince, kitapların daha özenli okunması ve muhafaza edilmesi için kitapları abonelik usûlüyle kiralamaya başlar. Bursa gazetesinin 144. nüshasında bu uygulamayı Emrî Efendi damadı İsmâil Efendi imzasıyla şöyle duyurur: "Kitāb-ḫānemizde mevcūd olan roman ve sāʾir āṯār-ı cedīdeyi müṭālaʿa ārzūsunda bulunan ẕevāta bu āna ḳadar intiḥāz olunan uṣūl-i vechile kitāb verilmekde idiyse de baʿżı kitāblarıñ yırtılmış ve cildleri bozulmuş olduğu ḥālde iʿāde edilmesi kitāb-ḫānemizi iżrār eylediginden baʿdemā aṣḥāb-ı müṭālaʿaya uṣūl-ı sābıḳa dāʾiresinde kitāb veremeyip şarṭ-ı ātī ile iʿṭāya mecbūr olduġumuzu ve abone olmayan ẕevātdan hīç bir kimseye daḫı berāy-ı müṭālaʿa kitāb veremeyecegimizi maʿü'l-iʿtiẕār beyān ederiz. Baʿdemā kitāb-ḫānemizden abone ile kitāb alıp okumaḳ ārzūsunda bulunanlar bir ay için yigirmi ġuruş iʿṭā etmekle berāber kitābı naṣıl almışlar ise öylece iʿāde edecklerini teʾmīn etmek üzere abone yazıldıḳları zemān yarım lira daḫı dipozito bıraḳmaları uṣūl-i ittiḥāz ḳılınmışdır. Müdīr-i Kitāb-ḫāne-i Emrī, İsmāʾil"

[120] Bursa gazetesi, mukadime, 1. nüsha, s.1.
[121] Bursa gazetesi, 81. nüsha, s.1.

3. Gazeteci Kimliği

Murad Emrî Efendi Bursa'da ilk sivil gezete imtiyazını almış, Fevâ'id, Bursa ve Sanayi gazetelerini çıkartarak Bursa'da gazeteciliğin kurucusu sayılmıştır. Emrî Efendi gazetecilik mesleğine nasıl ve ne amaçla başladığını kendi imzasıyla Bursa gazetesinin 2. nüshasında açıklar. Bu açıklama "İfāde-i maḫṣūṣa" başlığını taşır. Önce gazete kavramının nasıl ortaya çıktığına değinir: "Mesāʾil-i mülkiye ve siyāsiye ve umūr-ı nāfiʾa ḥaḳḳında beyān-ı maʿlūmat etmek üzere evḳāt-ı muʿayenede neşr olunan evrāḳ-ı ḥavādiṯ bundan 332 sene maḳdem Avrupa'da iḥdāṯ olunmuşdur." Daha sonra gazetenin misyonuna geçerek şunları söyler: "Ġazeteler her dürlü efkār-ı nāfiʿa ve ʿulūm ve fünūn ve terbiye-i ʿumūmiyeniñ teraḳḳīne medārı olacaḳ maʿlūmātın teshīl-i intişārına ve aḫẕ u iʿṭāca her kesin muḥtāc olduġu maʿlūmāt-ı cedīdeniñ daḫı ḳolaylıkla telaḳḳīsine medār olmaḳ ve günden güne ḥuṣūle gelen teraḳḳiyāt-ı ṣanāʿiye ve aḫz-i iʿaṯ ve keşfiyātdan cümleyi ḫaber-dār etmek gibi ḳavāʾid-i muḥassenātı cāmiʿ olduḳları müsellimātdandır." İnsanların gelişmesi ve olup bitenlerden haberdar olmalarının yolu gazete okumaktır. Emrî Efendi gazete neşretmenin şanlı fakat zor bir meslek olduğunu, "Bununla berāber ġazete neşrile istifāde-i ʿumūmiyeye iʿāz-ı ḫidmet ṭarīḳını iltizām eñ şānlı bir meslek olduġu cāy-ı tereddüd degilse de bu yoldaki ḫidmetiñ cidden īfāsı ḥaḳīḳaten müşkil ve ehemmiyetli oduġu da herkesce muṣaddıḳdır." sözleriyle dile getirir. Bu durumu bildiği hâlde cesaretle bu işe girer: "Menāfiʿ-i ʿumūmiyeye böyle bir ḫidmet-i külliyede bulunmaḳ ʿācizleri gibi her vechle bir bī-ḳudretiñ kārı olduġunu taḳdīr edenlerden olduġumuz ḥālde mücerred erbāb-ı ḳudret ve muʿāvenetiñ bu bābda bī-dirīġ buyurulacaḳ ʿumum-ı maḫṣūṣalarınıñ baḫş eyledigi cesāret bizi böyle bir cürʾete sevḳ etmişdir. Ḳaldı ki ġazeteler ḳavāʾid-i ʿadīdeyi şāmil olduḳları cihetle

bunlarıñ taʿaddī-i muḥassenāt-ı vāḳıʿalarınıñ daḫı ötesinde degil ḳat ḳat tekzībini istilzām eder.” Böyle bir hizmetin Bursa gibi bir şehirde boşa gitmeyeceği, Bursa’nın ve Bursalıların bu hizmeti hak ettiği düşüncesindedir: “Ḫudāvendigār vilāyet-i celīlesi vilāyāt-ı şāhāneleriniñ eñ cesīm ve mümtāzlarından ve ehemmiyet-i mevḳıʿiyye ve maḫṣūṣayı cāmiʿ olup ḫuṣūṣuyla maṭlaʿ-ı envār-ı salṭanat olan Burusa gibi bir şehr-i şehīr buna merkezdir. Vilāyet-i celīle birbuçuḳ milyona ḳarīb nüfūṣu muḥtevī olup ahālisiniñ cümlesi teraḳḳīyye bir istiʿdād-ı ṭabiʿiyi ḥāʾiz ve zeḳā-yı fevḳa’l-ʿalādeye mālikdir.” Emrî Efendi, bu zamana kadar Bursa’da, bu misyonu vilâyetin resmî gazetesi olan Hüdâvendigar Cerîde-i Resmiyesi’nin yürüttüğünü, bundan böyle bu hizmete ortak olarak, amacının tüm Osmanlı halkını Bursa’da olanlardan, Bursalıları da Osmanlı topraklarında olup bitenlerden haberdar etmek olduğunu söyler: “İşte bu gibi ḫaṣāʾisi hāʾiz bulunan işbu vilāyet-i cesīmeye maṭbūʿātca edilecek ḫidmeti vilāyete maḫṣūṣ olaraḳ çıḳarılan “ḫüdāvendigār” cerīde-i resmīyesi şimdiye ḳadar başlu başına derʿuhde etmişdir. Maḳṣad ve meslek-i ʿācizānemiz ise işbu ḫidmete bi’l-iştirāk vilāyetimize ʿāʾid maʿlūmat u icrāʾāti maḥāl-i sāʾireye īṣāl ve pāyi taḫt-ı salṭanat-ı seniyye ve velāyāt-ı sāʾire-i şāhāneye müteʿalliḳ maʿlūmāt ve icrāʾātden vilāyetimiz ahālisini ḫaberdār etmekdir. Şaḫṣiyāt ve efʿāl-i maḫṣūṣa-i ẕātiyeye müteʿalliḳ ḫuṣūṣātdan baḥṣe ise Burusa’mız mucānebet edecekdir.” Makalenin son kısmında gazetenin bir millet için ne kadar önemli olduğuna, gelişmiş ülkelerde matbuata önem verilerek halkın yaydınlatıldığına değinir. “Ḫātime-i maḳāl olaraḳ şurasını beyān etmek isteriz ki ʿale’l-ʿumūm evrāḳ-ı ḫavādiṯ bir mesʾele-i medeniyet iṭlāḳına sezādır. Çünki bir memleketiñ emr-i tefevvuḳ ve taḳaddümi muṭlaḳā o bābda istiṭlāʿ-ı aḥvāle mevḳūfdur. Zemānımızda zirāʾat ticāret ṣınāʿat cihetleriyle medeniyyet-i ʿālemde müstefīd olan memleketler rekābet-i ṭabiʿyeden ḥisse-dār olanlardır. Buña ise nevʿ-i beşer ʿale’l-infirād ḳadar olamayıp mutlaḳā bir vāsıṭaya muḥtācdır ki o da maṭbūʿātdır. Bugünkü günde milyonlarla ḫalḳ bu yoldan istifāde ediyorlar. İnsānıñ efkār ve aḫlāḳca muḥtāc olduġu taṣfiye ve tedbīrātıñ eñ ziyāde ʿibret ve meleke ile ḫuṣūle geldigi müsellem

olduġu içün ġazeteleriñ vuḳūʿat-ı kevniyeden verdikleri ḫaberler bir memleketiñ ḫalḳını ḫilḳaten ve ʿaḳlen daḫı müstefīd edebilir.” Son cümleleri böyle bir hizmeti üstlendiği için övünçlü olduğunu ifade eder. “Sāye-i ʿalā-yı ḥażret-i pādişāhi de memālik-i ʿoṯmāniyeniñ maṭbūʿātca ḥāʾiz olduġu teraḳḳī, ḥüsn-i aḫlāḳ ve medeniyyetce kesb-i vuḳūf gibi ḫaṣāʾiṣ-i maḳbūleyi intişāra medār olduġundan bu yolda iḫtiyār etdigimiz ḫidmet sezā-yı mütefaḫḫirindir.”

Murad Emrî Efendi, bir gazeteci olarak Bursalılara bir gazetenin nasıl olması gerektiğini anlatmak istedi. Bu amaçla Bursa gazetesinin 66. nüshasında “Gazete nedir?” başlıklı bir yazı yazdı. Bu yazıda gazeteyi: “Ġazeteler nāfiʿ-i ʿāmmeye ʿāʾid olan her ḫuṣūṣda ahālimiziñ vekīl-i ʿumūmīsi ve tercemān-ı efkārıdır.” cümlesiyle tanımlar ve gazetenin nasıl olması gerektiğini anlatmaya devam eder: “Ġazeteyi yalñız yalan yanlış birṭakım şuʾūnāt mecmūʿası olmaḳ üzere telaḳḳī etmemelidir. Aḫṭār-ı cihānıñ ḥavādisini yine cihāniyāna īṣāl eden ġazetelerdir. ʿUmūma āʾid ḫidmetde bulunan ẕevāt-ı ḥamiyet-şiʿārı ʿumūm lisānıñdan olaraḳ taḳdīr eder ve şebāb-ı vaṭanı taḥṣīl-i ʿilm ü ṣanāyiʿe teşvīḳ eyleyen ġazetelerdir. Dünyānıñ bir köşesinde iḫtirāʿ olunup ahāliye suhūlet-baḫş olunan bir ālet-i ṣanāʿiyeniñ vücūdundan ḫalḳı ḫaberdār eden ve bir ṭaḳım edviye-i taġmanıñ ṣūret-i istiʿmālinden herkese maʿlūmāt veren ve’l-ḥāṣıl aʿżāsından bulunduġu cemʿiyetiñ edecegi her gūne istifādeye yegāne vāsıṭa olan ġazetelerdir.” Murad Emrî, gazetelerin sadece insanlara haber iletmediğini, onların insanî gelişimlerini de etkilediğine de değinir: “Ġazeteleriñ aḫlāḳ ḫuṣūṣunda olan ḥüsn-i teʾsīri aṣlā inkār olunamaz. Çünkü ekṣer ġazete sütunları ḥüsn-i aḫlāḳa ḫidmet eden her dürlü maḳālāta güşādedir. Küll-i yevm ġazetelerde neşr olunmaḳda olan ḥikmet-āmīz ebyāt ve eşʿār ve ḥikāyāt-ı laṭīfe işbu ifādātımızıñ ṣıḥḥatine birer delildir.” dedikten sonra Bursa Gazetesi’nde yayınlanan birçok makalenin bu şekilde olduğunu ve bu makaleleri okuyan kadir-şināslardan övgüler aldıklarını söyler. Daha sonra şark insanının gazetenin değerini yeteri kadar bilmediğinden şikâyet ederek şöyle der: “Şu ʿaṣr-ı medeniyetde ġarb ahālisiniñ çiftcileri bile tevfīk ve ārām zemānlarını ġazete oḳumaḳla geçirdikleri

ḥālde vaṭanımızda oḳumaḳ yazmaḳ iḳtidārını ḥāʾiz olanlardan baʿżısı henüz ġazeteleriñ ehemniyetini lāyıḳ olduġu derecede taḳdīr edemiyorlar.” Emrî Efendi’ye göre böyle bir görev üstlenmek vatana yapılabilecek en büyük hizmetlerden biridir. “Vaṭana ḫidmet teʿāvün ve tenāṣur ile olur teʿāvün ve tenāṣur da heyʾet-i içtimāʿiyeniñ yek-dīgeriyle müdāvele-i efkār etmekle olur. Bu ise ancaḳ tercemān-ı ʿumūmī vaẓīfesiyle mükellef olan ġazeteler vāsıṭasıyla olabileceğinden ġazete böyle bir fikr üzerine müṭālaʿa olunmaḳ lāzım gelir.” Bursa gazetesinin 58. nüshasında “Ġazeteniñ ehemniyeti” başlıklı yazısıyla da gazetelerin önemini dile getirir.

Bursa’da hakkında soruşturma açılan ilk gazeteci Murad Emrî Efendi’dir. 1890’da Bursa Ticaret ve Sanayi Odası’nın işbirliği yapacağı umuduyla “Sanayi Risalesi” adında bir ekonomi dergisi yayımladı. Bu dergide yer alan “Sanayiin Terakkisine Mani Olan Adliye Nizamnâmesi’dir” başlıklı yazısı dolayısıyla hakkında kovuşturma başlatılmıştır.

Fevâ’id

Fevâ’id Gazetesi Murad Emrî Efendi’nin maarif yolunda hizmete talip olduğunda attığı en önemli adım olmuştur.[122] 1. sene 1. sayı 17 Kasım 1887 Perşembe günü yayımlamıştır. Bu yayın Bursa’nın ilk sivil gazeteciliğinin de başlangıcı olmuştur. Gazetenin kapak sayfası bir çerçeve içine alınmış bu çerçevenin sağ üst köşesine **“**Birinci sene”, “Pencşembe”, “Nüsḫa 1” ibareleri yazılmıştır.

[122] Fevâ’id’e ait birkaç ciltlik bir koleksiyon Bursa Yazma ve Eski Basma Eserler Kütüphanesi’nde numara: 4571’de ve İstanbul Beyazıt Devlet Kütüphanesi, Hakkı Tarık Us Kolleksiyonu 0580, 0234 numaralarda kayıtlıdır.

Çerçeve içinde: “fi 1 rebiʿ i’l-evvel sene 1305”(17 Kasım 1887) tarihi yer almaktadır. Ortada bir daire içine “Fevāʾid”, kapak sayfasının sağ tarafına Hüseyin Haşim’in bir manzumesi yazılmış:

Küçükdür ḥacmi ammā pür-fevāʿid
Çıḳar eṭfāl içün ḫoş bir eserdir
Eder ṭullāb elbet istifāde
Fevāʿid bir debistān-ı hünerdir

Bu dörtlüğün tam karşısında Mahmud Kemâleddin Fenarî’nin :

Kesb-i feyż et ḳalma her bī-behreniñ iḥsānına
Merd içün düşmānıñ ölümdür düşerseñ dāmına
Ver cilā-yı iʿtilā cürʾet-i istiḳbāliñe
Baḳma ḫalḳ-ı ʿālemiñ tazyīḳ u istiḥsānına

dörtlüğü yer almaktadır. Ortadaki dairenin altında: “Ay ibtidāsı ile onbeşinde neşr olunur bu risāle-i müstecmiʿ Fevāʿiddir. Mübāḥaşı edebiyāt, fünūn ve sāʾiredir. Fevāʿidi bütün eṭfāl-i şehre ʿāʾiddir.” metnin altında, “Heyʾet-i taḥrīriye, muʿallimīn” ibaresi yer alır. Buradan da anlaşıldığı gibi gazetenin hedef kitlesi çocuklardır. Edebiyat ve fen konularında faydalı bilgilerin toplanacağı gazetenin yazar kadrosunu da muallimler oluşturmaktadır. Bunu altında: “Bir senelik abone bedeli 6 ġuruşdur. Ḫāricden abone olanlar içün posta ücreti 3 ġuruşdur. Posta ücreti verilmeyen mektūblar ḳabūl olunmaz.” denilerek abonelik koşullarını da ifade etmişlerdir. Bu metnin altında: “Merkezi Burusa’da cāmiʿ-i kebīr ḳarşısında Kitabḫāne-i Emrī’dir. Evrāḳ heyʾet-i taḥrīriye nāmına olaraḳ oraya gönderilmelidir.” yazmaktadır. Bu metnin sağında: “Bir nüsḫası 10 paradır.”, solunda ise: “Birinci nüsḫası meccānen” diyerek birinci nüshasının ücretsiz dağıtıldığını bildirmektedir. Sayfanın alt kısmında ise: “Maʿārif neẓāret-i celīlesiniñ ruḫṣatıyladır.” yazmakta, bunun altında da: “Ḫudāvendigār Vilāyet-i Celīlesi Maṭbaʿası’nda ṭabʿ olunmaḳdadır.” yazılmıştır. Bu ifadeden de anlaşıldığı üzere Matbaa-i Emrî henüz faaliyete geçmemiştir. Gazetenin ilk 21 nüshası Bursa’nın o dönemde tek matbaası

olan resmî Vilâyet Matbaası'nda basılmıştır. İlk sayının ilk yazısı "Mukaddime" başlığıyla Murad Emrî imzasını taşır. Gençlere seslenen Emrî Efendi, maarifi tanımladıktan sonra, içinde bulundukları asrın tahsile ne kadar elverişli olduğunu, bu fırsatı iyi değerlendirerek vatana olan hizmet borçlarını ödemeleri için sadece çalışmalarını öğütler: "Maʿārif dedigimiz şems-i ʿālem-firūzuñ ferdi olan maʿrifet bir nūr-ı dāʾimīü'l-lemʿān-ı cihān-ḳıymetdir ki her hangi bir vücūda tecellī eylese o vücūdu her nerede olursa olsun maşrıḳü'l-kemālāt eder. O iklīl-i ibtihāc-ı girān-behā her hangi bir reʿs-i mesʿūda muḳārin olsa ṣāḥibini mā-dāmü'l-ḥayāt ser-tāc-ı ʿālemiyān eder. İşte nūr-ı mübīn, ʿaṣr-ı güzīn ʿirfān-ı ḳarīni ġıbṭa-baḫşā-yı iʿṣār olan şehriyār-ı maʿārif-perver ve şehinşāh-ı sütūde-seyr efendimiz ḥażretleriniñ sāye-i maʿālīvāye-i cenāb-ı ẓıllullahīlerinde mülkümüzde daḫı şaʿşaʿa-nümā olmaġa başlamışdır." Âdetâ Osmanlı'nın son dönemindeki eğitim problemlemleri ve bunlarla ilgili açılımlarla yeni bir başlangıç yapılarak bu konudaki geri kalmışlık çözümlenmeye başlar. Emrî Efendi, bu çözüme katkısını coşkusuyla dile getirir:

"Memālik-i maḥrūsatü'l-mesālik-i şāhāneniñ eṣer-i saʿy ve himmeti olmaḳ üzre muntaẓam mektūblar küşād olundu. Memālik-i ʿOṣmāniyeniñ her ḳıṭʿasını bir dārü'l-meʿārif şeklinde görmek ārzū-yı samīmīsinde bulunan efkār-ı ʿāliye erbābınıñ vicdānlarına ḥayāt tāze sereyān etmege başladı. Mesʿūddur o evlād-ı vaṭan ki böyle bir ʿaṣr-ı ʿāliyede bulunmaḳ şeref-i cān-ḳıymetini iḥrāz ile ışrāḳ etmeye başlamış olan envār-ı maʿārifden müstenīr olmaḳdadır! Baḫtiyārdır o şebāb-ı zemān ki böyle bir devr-i ʿāliyyü'l-ʿala yetişerek rūz u şeb niʿmet-i ʿuẓmā-yı maʿrifetden istifāde ile tenvīr-i eẕhān ve tahliye-i vicdān etmekdedir." Emrî Efendi coşkulu üslûbuyla devam eder: "Ey millet-i ʿOṣmāniyeniñ yegāne ümmīdgāhı olan evlād-ı vaṭan! Bu devr-i pür-meymenetiñ ḳıymetini taḳdīr ile çalışıñız ki vaṭan sizden ḫidmetler bekliyor! İstiḳbālimiziñ saʿādetini teʾmīn edecek bir şey varsa o da siziñ şimdiki saʿy ve ġayretiñizden vücūda gelecek ṣemerelerdir. Zinhār kūşişde reḥāvet göstermeyiñiz ki āvene-i ḥayāt-ı insāniyeden taḥṣīl-i ʿulūm u fünūna eñ ziyāde müsāʿade kār-ı ḥayātıñ faṣl-ı evveli demek olan genclikdir. Her daḳīḳası bir ʿömr-i beşer ḳadar

ḳıymetdār olan şu zemān-ı cemīl-i saʿādeti bu devr-i celīl-i ḥamīdīde beyhūde yere ifnā etmeyiñiz! ʿömr-i ʿazīziñizden istifādeye ġayret ediñiz! Bu cihetle maṭmaḥ-ı naẓarı olduġuñuz millet-i mübeccile-i ʿOsmāniyeyi de bit-tabiʿ müstefīd etmiş olursuñuz!" Emrî Efendi daha sonra gençlerin durumuyla kendi gençliğini mukâyese ederek ne kadar talihsiz olduğunu dile getirerek Fevâ'idi çıkarış nedenini söyler: "Siziñ gibi müntesib maʿārif genclere ʿācizāne bir ḫidmetde bulunmaḳ içün bu defʿa da işte böyle bir risāle neşrine mübāşeret eyledim." Murad Emrî Efendi Fevâ'id'i çıkarış nedenini ilk sayının sonunda da şöyle ifade eder: "Maḳṣadımız mekātip-i idādiye ve rüşdiye hattā ibtidāʾiye şākirdānınıñ taḥṣīl-i ʿulūm ve fünūna saʾy ü ġayretlerini tezyīd ile meʿāric-i insāniyeniñ tā evc-i bālāsına terfiʿ ve işbu fusḥat-ı ʿālem-i medeniyetde esb-i himmet ve saʿylarıyla gūy-ı ādemiyyeti çevgān-ı ġayretlerine rabṭ edip nāʾil-i maḳṣūd olmalarına ʿācizāne bir ḫidmet olduġundan yazdığımız ʿibāreler ġāyet açıḳ ve sāde ve tekellüfāt-ı bedīʿiyyeden āzāde vāḳıʿ olduġu erbāb-ı fezāʾil ve udebāʾ-ı zī-şemāʾil ṭarafından iʿtirāz olunmayacaġı ümīdi pek ḳavidir çünki kelīmu'n-nāsi ʿalā kadri ʿavfin lehum[123] ve efḍālu'l-kelām mā ḳāle ve delle[124] cümleleri maʿlūm-ı ẓarāfetleridir."[125] Emrî Efendi Fevâ'id'i çıkarış amacı doğrultusunda hadefine ulaşmaya çalışır. İlerleyen zamanda çok sayıda teşekkür mektubu alarak kutlanır. Bu mektuplardan biri de Bursa Mekteb-i İdâdiye-i Mülkiye üçüncü sınıf şakirdanı Devrekli Ahmed Hayri'ye aittir. Mektupta Ahmed Hayri Fevâ'id'in bir nüshasını okuduğunu fakat birkaç kez okudukça farklı faydalarını gördüğünü söyleyerek elinden düşürmediğini ekler. Yedi faydasını anlatır.[126]

Murad Emrî Efendi, ilerleyen nüshalarda her düzeydeki okul çocuklarının hem kişisel gelişimlerini hem de akademik başarılarını arttırmak için sıkı bir yayın atağına başlar; okuldaki derslere katkısı olması için Fevâ'id'in son sayfalarında ilgili muallimlerin gönderdiği ders notlarını yayınlar. Öğrencilerin kişisel gelişimleri için

[123] "İnsanların sözü başkalarına karşı davranışlarına göre değerlendirilir."
[124] "En iyi söz kısa ve öz olandır."
[125] Fevâ'id, 1. sene, 1. nüsha, s.8.
[126] Fevâ'id, 2. nüsha, s.13.

hemen hemen her nüshada çeşitli şiirler, hikâyeler, makaleler yayınlar ve değerli büyüklerin hayat serüvenlerini anlatır.

Emrî Efendi'nin çocukların gayretlerini arttırmak için bulduğu bir yol da nüsha sonlarında sorduğu matematik sorularıdır. Bu sorulara, doğru cevap veren şakirdana ücretsiz abonelik veya kitap hediye edilmektedir.

Murad Emrî Efendi, Fevâ'id'in ilk yılında yakın dostu ve hemşehrisi Mahmud Kemâleddin Fenarî'den büyük destek almış ve gazetenin sermuharrirliğini ona vermiştir. O da Fevâ'id'de bir teşekkür ve tebrik manzumesi yazar:

Fevāʿid heyʾet-i ʿāliye-i taḥrīriyesine

[tebrīk ve teşekkür]

Heyʿet-i muḥtereme! saʿyıñızda olsun meşkūr
Böyle bir himmet-i vālaya teşekkür olunur

Dīde-i mefḫareti etdi fevāʿid tenvīr,
Ḳalbimiñ nūr-ı mübāhātı olunmaz taṣvīr

Müsteʿid, sürekli taḳdīrlere ḫidmetiñiz
Pek çoḳ alḳışlanacaḳdır hele cemʿiyyetiñiz

Müstefīd eyleyiñiz nev-hevesān-ı vaṭanı!
Sever Allah vaṭan nāmına ḫidmet edeni;

Olalım ḫādim-i millet hepimiz saʿy ederek,
Görünür şāhid-i raʿnā-yı teraḳḳī giderek;

Edebiyyāt, fünūn, bir de ṣanāyiʿ, bunlar;
Muḳterin olduġı her milleti mesʿūd eyler

Bunlarıñ her birisinden de fevāʿid ṭolsun!
Yaʿni her nüsḫası bir bāġ-ı meʿārif olsun!!

Baḳmayıñ safsaṭa-perdāzlarıñ her sözüne,
Çalışıñ girmege rūşen-naẓarıñ gözüne

Birtaḳım bī-ḫaberān bunları efsāne bilir,
Öyle efsürde-dilān "ḫas-ı teraḳḳī" ne bilir?!

Kilk-i ser-keş ṣadediñ ḫāricine çıḳdı yine
Gelelim baḥṣimiziñ biz yine eski yerine

Ṭabʿ olunmuş bir iki parçada āṣārımdan?
Naṣıl iẓhār-ı mesārr eylemeyim ya, buña ben?!

Ḫāmem olduḳca ser-āzāde-i meşġūliyyet,
Eder āṣārımı taḳdīm ḫużūr-ı heyʿet;

Çoḳ zemān neşr-i fevāʿid de ṣebāt eyleyiñiz!
Ḥāʾiz-i şān olaraḳ ḫatm-i ḥayāt eyleyiñiz.

Burusa fi 2 Ḳānūn-ı evvel sene 303 Maḥmūd Kemāle'd-dīn-i Fenārī[127]

[127] Fevâʿid, 1. sene, 4. nüsha, s.26.

İlk nüshanın baş kısmında: “Kāffe-i ḫuṣūṣātda müdīr Ṣaffet Efendi’ye mürācāʿat olunur.” ibaresindan anlaşıldığı kadarıyla Fevâ’id’in ikinci senesinde gazetenin müdürlüğüne Saffet Efendi getirilir.

Fevâʾid’in kapağında “Sahib-i imtiyazı ve naşiri: Murad Emrî” kaydı da vardır. Basıldığı yer olarak “Bursa’da Hükümet karşısında Matbaa-i Emrî” gösterilmektedir. “Mahall-i tevzii: Bursa'da Hükümet karşısında Kitaphane-i Emrîdir” ibaresinden anlaşılmakladır ki, Murad Emrî Efendi ilk zamanlar, şimdiki Cumhuriyet Caddesi'nde, eski Doruk Tütün Deposu'nun -Halen Doruk İşhanının- bulunduğu yerdeki hükümet konağının karşısında, yani şimdiki Cumhuriyet Caddesi ile Ticaret Odası önünden Kapalıçarşı’ya çıkan sokağın köşesinde bir matbaa kurmuş, burada hem Fevaid’i basmakla, hem de bir bölümünü kitaphane olarak işlettiği dükkânında, Fevâ’id’in satış ve dağıtım işlerini yürütmektedir.

Satış şartları, "Şerait-i iştirası" başlığı ile şöyle belirtilmekte: “Bursa için bir seneliği 10, taşra için posta ücretiyle beraber 20 kuruşdur. nüshası 10 paradır.”

Ulucami etrafındaki büyük yangın ve Kemâleddin-i Fenârî’in ölümü üzerine gazete birinci yılın sonunda 21. nüsha çıkarıldıktandan sonra tatil edilmek zorunda kalınmıştır. İkinci senenin ilk nüshası 13 Şubat 1894’te “İkinci sene 1. nüsha” başlığıyla çıkar. Her yıl sayı numaraları teselsül etmez ve nüsha numarası birden başlar. Bu nüshada Emrî Efendi, “arz-ı merām u maḥmidet” başlığıyla yazdığı yazıda Padişaha övgü ve duanın ardından gazetenin on beş günde bir çıkarılacağı duyurarak durumu şöyle anlatır: “Bu cümleden olaraḳ fünūn u edebiyātdan baḥṣ etmek ve on beş günde bir kerre çıḳarılmaḳ üzere biñ üç yüz beş senesi ġurre-i rebiʿ ü’l-evvelinde bir daḫı fevāʾid nāmında bir risāle meydān-ı intişāra vażʿ etmiş idik ki muʾaḫḫaren risāle-i meẕkūre muḥarrirligini derʿuhde iken şāʿir-i şīrīn-maḳāl Maḥmūd Kemāleddīn Efendi merḥūmuñ irtiḥāli ve müteʿāḳiben dehşet-niṣār ẓuhūr olan ḫarīḳdan maṭbaʿa ve idāre-ḫānemiziñ vuḳūʿ-ı ihtirāḳı ḥasebiyle ancaḳ yigirmi birinci numeroya ḳadar neşrolunabilip üç yüz altı senesi ġurre-i muḥarremü’l-ḥarāmında bi’l-mecbūriye ve bi’l-iḫtiyār taʿṭīl edilmiş idi. Faḳat risāleniñ devām-ı intişārı

istifāde-cūyān-ı memleketiñ ve bi'l-ḫaṣṣa şākirdān-ı mekātibiñ izdiyād-ı kemālāt-ı ʿilmiyelerine ḫādim olacağı içün evlād-ı vaṭanıñ böyle bir vāsıṭa-i teraḳḳīden maḥrūmiyetleri ṣāḥib-i risālece ḥaṣbe'ṣ-ṣadaḳa bir daġ-ı derūn olmaḳda idi. Bināen ʿaleyh ḫidmet-i muḳaddese-i sābıḳasından uzun müddet mehcūriyeti revā göremeyen ṣāḥib-i Maṭbaʿa-i Emrī bendeleri Fevāʿid'in tekrār neşrine müsāʿde buyrulmasını istirḥām eylemesi üzerine li-yedi'l-arż risāle-i meẕkūreniñ "kemā fi's-sābıḳ"[128] intişārı ḫuṣūṣuna irāde-i seniyye-i ḥażret-i ḫilāfet-penāhī şeref müteʿallıḳ buyurulmuş ve bir manṭūḳ-ı emr ü fermān kemālāt-ı beyān-ı cenāb-ı pādişāhī fevāʾid bu yevm-i muḳaddes ü dil-fürūzda teyemmünen tekrār intişāra başlamışdır ki sāye-i fuyūżāt-ı sermāye-i ḥażret-i şehinşāhīde baʿdemā her pencşembe günleri muntaẓaman ṭabʿ u tevzīʿi muḳarrer bulunmuşdur."

Fevâ'id'in 3. sene 1. nüshası 5 Eylül 1894'te çıkarılır. Gazete bir önceki senede olduğu gibi devam eder.

Fevâ'id'in 4. sene 1. nüshası büyük değişikliklerle 15 Kasım 1896'da çıkar. Risale artık pazar günleri çıkmaktadır. Fevâ'id'in başmuharrirliğine Mehmed Rif'at getirilir. "İfāde-i Fevāʾid" başlığıyla yazılan ilk yazıda, risalenin neşrinin gecikeceği vurgulanarak bunun nedenleri anlatılır. Daha sonra da başmuharrir Mehmed Rıf'at'ın "İfāde-i Maḫṣūṣa" başlıklı yazısı yer alır. Bu yazıda "ʿĀlem-i maṭbūʿatda sebḳ iden fevḳa'l-ʿādesine bir żamīme-i ağrî olmak fikr-i ḥamiyetkārānesiyle Fevāʾid'iñ şeklen ve mecmāen bir ṣūret-i müstaḥsineye ifrāġını taşmîm eyleyen kitâbî-i ġuyūr Emrī Efendi risāleniñ ḳışm-ı edebīsince de baʿżı taʿdīlāt icrā etmek üzere fakīri (muharrir-i edebî) intihâb eyledi." diyerek bu görevi üstlendiğini bildirir. Yazının devamında "Bendeñiz ṭarz-ı ʿatīḳ düşmanı olmamaḳla berāber edebiyāt-ı cedīde ṭarafdārıyım." cümlesiyle Fevâ'id'in bundan sonra nasıl bir çizgide olacağının da işaretlerini vermiştir. Bu ve bundan sonraki içeriğin Murad Emrî Efendi'nin kontrolünden geçmemesi düşünülemez. Bu da Murad Emrî Efendi'nin her ne kadar klâsik bir divan

[128] "Daha önce geçtiği gibi"

şairi olarak görünse de kişiliğindeki gelişmeye açık karakterin bir gereği olarak Mehmed Rıf'at'ın Fevâ'id'deki icraatını desteklediğine işaret eder. Mehmed Rıf'at'ın başmuharrirliğiyle birlikte, eski tarzda yazılmış şiirlerin yanında Edebiyât-ı Cedîde taraftarı şairlerin şiirleri Fevâ'id'de ön plâna çıkmaya başlar. Bunun yanında şiir yazmaya yeni başlayanların gazeteye gönderdikleri şiirler de gazete yönetimi tarafından değerlendirilerek geribildirim verilir. Örneğin, Hamdi Efendi'nin şiirine şu değerlendirme yapılmıştır: "(Fevâid) Birinci ḳıṭʿanıñ ikinci mıṣraʿındaki (topladım) taʿbīri yañlışdır. Bir gül topladım denilemez. Bir gül ḳopardım denilir. Burada toplamaḳ fiʿliniñ birḳaç güle şumūlü var. Ḥāl bu ki siz bir gül murād ediyorsuñuz. İkinci ḳıṭʿanın ikinci mıṣraʿındaki (hīç)i çekmemişsiñiz. İkinci ḳıṭʿadaki dördüncü mıṣraʿınıñ meʾāli pek ḳaranlıḳ"

Fevâ'id'in bu dönemden sonra dikkat çeken bir başka yönü de risaleye İstanbul'dan şiir yollayan şairlerdir. Bunlar arasında Tevfik Fikret, Süleyman Nesib, Siret Bey, Cenap Şehabettin dikkat çekicidir. Mehmed Rıf'at'ın "Tevfīḳ Fikret Beg Efendi ḥażretlerine yādigārımızdır." başlıklı şiiriyle ilgili şu dipnot da ilginçtir. "Bundan bir sene evvel iki ayrı vezinle bir manzum hikâye yazmak istiyordum. Vezin intihabı konusunda Tevfik Fikret Bey Efendi'ye müracaat ettim. O da bu manzumenin veznini tavsiye etti. Hikâyenin yarısına yakınını yazdığım sıralarda Cenap Şehabettin Bey Efendi de bu vezinde bir şiir yazdılar. Bu veznin kâşifi Tevfik Fikret Bey Efendi'dir. Kendi reyleriyle evvelâ istimal eden bendenizim." Bu sözleri buraya yazmamın maksadı Şehabettin Bey'i taklit etmiş gibi bir kinayeye hedef olmamaktır. [129] Tevfik Fikret'in "Güzelsin", "Bir levha", "Tevhid", "Kılıç", "Şaire Dâir" şiirleriyle; Cenap Şehabettin'in "Bir Dağdan İnerken", "Hayâl-i Mâder" şiirleri dikkat çeker.

Fevâ'id çok geniş bir yazar kadrosuna sahiptir. Alfabetik olarak:

[129] Fevâ'id'in 4. sene, 2. nüsha s.21.

A. Rüşdî

Abdullah Mazhar Bey

Abdülhakim Hikmet

Abdülkerim Hâdi Efendi

Abdürrahim Nâfiz

Ahmed Hamdi

Ahmed Mâcid Efendi

Ahmed Reşid Bey

Ahmed Rıf'at Bey (Üsküdardan)

Ali Hikmet Bey

Ali Suad

Aziz Bey Efendi

Bahâ Bey

Bahaeddin Bey Efendi (Vali Yardımcısı)

Besim Bey Efendi

Binbaşı Hilmi Bey (Islahhane Müdürü)

Burhan-zade Nâci

Cenab Şahabettin

Çatalcalı Memduh Bey

Çiftçi Ahmed Rıza

Ebuttahir Mehmed

Ekrem Bey

Fâik Ali Bey

Ferâizci zade Fâ'iz Sâlih Efendi

Hacı Ali Rıza Efendi

Hakkı Bey

Hâlid Eyüp Bey

Halil Hakkı Bey

Halil Ziyâ Bey

Hamdi Bey

Hasan Süheyl Bey

Hasan Tahsin (Kandiye Mutasarrıf ve Kumandanı)

Hasköylü Tahsin Basri

Hıfzî

Hüseyin Cemil Efendi

İsmâil Rüşdî

Kadirzade Hüseyin Hâşim Bey

Kadri Necib Bey

M. Hayreddin Bey

Mehmed Behâî Bey

Mehmed Ekrem Bey

Mehmed Necib Bey

Mehmed Rıf'at

Mehmed Sami Bey

Mehmed Sermed Bey

Mehmed Şevked

Midhat Bey

Midhat Hamdi (Dersaadet Liman Muhasebesinden)

Muallim Feyzi Efendi

Muharrem Hasbi

Muharrem Hasbî (Balıkesirde Muallimîn-i İdadiyeden)

Müstecâbizade İsmet Bey	Safâ Bey
N. Vecdî	Şahabzade Fuad
Nâci Efendi	Şefik Zihnî
Nâdir Bey	Şevked İlhâmi Bey
Niyâzi Bey	Şevked Kademî
Osman Fâiz	Tepedelenlizade Kâmil Bey
Ömer Nâci	Tevfik Fikret
Paşa-zâde Yusuf Ken'an	Vefik Bey
Recep Vahyî Bey	Yenişehir Fenarî Şükrü Bey zade Ali
Refîk Bey Efendi	Hâfî
Remzî	Yenişehir Fenarî Hasan Nazmi
Ruşendil Bey	Zeyneb Nesîbe Hanım
Sa'di	Ziver Bey (Trabzon Maarif Müdürü)

İçlerinde o dönemin ünlü yazar ve şairleri de bulunmaktadır.

Fevâid'in 4. sene, 7. nüshasının kapağının iç kısmında bir ilan yer alır. Bu ilanda her hafta edebi bir müsabaka yapılacağı duyurulur: "Fevāʾidiñ gelecek haftaki nüsḫasından iʿtibāren zemīni ṭarafımızdan taʿyīn edilmek üzere bir müsābaḳa-i edebiye açacaġız. Bu müsābaḳaya dāḫil olacaḳ āṯār baʿzen neṯr baʿzı kerre de manẓūm olacaḳdır. Birinciligi ḳazanan ẕāta fevāʾidimiziñ bir senelik abonesi ihdā olunacaḳdır. Gönderilecek āṯārıñ mufaṣṣıl olmaması şarṭdır. Gelecek hafta çıḳacaḳ nüsḫamız içün 'ḳar fırtunnası' ʿünvānlı bir manẓūme isteriz." denilerek ilk haftanın yarışma konusu da belirlenerek, şairlerden "Kar Fırtınası" konulu şiir yazmaları istenir. Fakat daha sonraki nüshalarda bu yarışma ile ilgili bir ifade yer almaz.

Fevâid'in bir risale olarak çıkarılan nüshalarının dışında zaman zaman özel tefrikaları da olmuştur. Bunlar arasında; Mehmed Rıf'at'ın 1 Ağustos1310'da Siret Bey'e yazdığı "Berk-i jāle-dār" isimli mektup, Saʿid Bey'e yazılmış "Enîs" başlıklı mektup ve M. Safâ Bey'in "Afyon şikârı" başlıklı yazısı yer alır.

Fevâid'in 1313 tarihli bir de "Nüsha-i Güzide"si mevcuttur. Bu özel sayının kapak sayfasında: "Meṣārif-i ṭabʿiyesi bi't-tenzīl-i eşmānı evlād-ı şühedā ve ġuzāta-ı ʿasākir-i şāhāneye ʿāʾid olmaḳ üzere taḫt-ı riyāset-i ʿulyā-yı ḥażret-i tāc-dārīde bulunan pāzār-ı şefḳate dest-āvīz-i nāçīzdir.

Ḥürmet bu ġāziyāna bu er oġlu erlere

Raḥmet şehīd olanlara raḥmet o ʿaskere

Burusada Matbaa-i Emrî 1313"

metni yer almaktadır. Osmanlı-Yunan savaşının arkasından Osmanlı ordusuna destek için çıkarılan bu nüshada olabildiğince seçkin yazarlara yer verilmiş, başta Tevfik Fikret, İsmail Safa, Cenap Şehabettin, Süleyman Nazif, M. Sami Bey, Besim Bey, Süleyman Nesib Bey, Recep Vahyi, Ömer Naci olmak üzere birçok şairin şiirleri yayımlanmıştır.

Fevâid Gazetesi'nin ulaşabildiğimiz son nüshası 5. sene 2. nüshadır. Bu nüsha 13 Temmuz 1898'de çıkarılmıştır.

Bursa Gazetesi

Bursa'nın bilinen en eski gazetecisi Murat Emrî Efendi, 6 Teşrinisani 1306 - 18 Kasım 1890'da "Bursa" adı ile haftalık bir gazete çıkarmaya başlamıştır. Gazete, haftada bir, perşembe günleri yayımlanmaktadır. Bursa Eski Basma ve Yazma Eserler Külüphanesi'nde 5578 numarada kayıtlı olarak l. sayıdan itibaren üç cilt halindeki koleksiyonu gayet iyi muhafaza edilmiştir. Ankara'da Milli Kütüphane'de 1956 SC 12'de kayıtlı olduğu tespit edilmişse de, yaptığımız araştırmada bu kayıtta gazeteye ulaşamadık.

Bursa Gazetesi 23x30 ebalında 4 yaprak, 8 sayfa olarak Matbaa-i Emrî'de basılmıştır. Gazetenin ilk nüshasında padişaha övgü ve duanın ardından "muḳaddime" başlıklı yazıda Murad Emrî Efendi önce kendi hayatıyla ilgili detayları vererek o güne nasıl ulaştığını anlatır. Daha sonra da Bursa Gazetesi'ni nasıl çıkardığını şu sözlerle anlatır: "…Bu mülk ü millete maḫṣā ʿināyet-i rabbānī ve żamīr ü münīr cihān bānileri mülheme-i siccānī bulunan pādişāh-ı ʿümrān-perver ve şehenşāh-ı meʿāli-güster efendimiz ḥażretleri ecdād-ı ʿiẓām mülūkānelerinin pāy-i taḫt-ı ḳadīmi bulunan maḥrūsa-i Burusa'nıñ uṣūl-i cedīd üzere tezeyyüd-i iʿmārını ārzū buyuraraḳ işbu ārzū-yı ḫilāfet-penāhīlerini icrā maḳṣadıyla iʿāşem vüzerā-yı salṭanat-ı seniyesinden vezīr-i meʿālī mīr Maḥmūd Celāleddīn Paşa ḥażretlerini vālī-i vilāyet taʿyīn ve vaẓīfe-i muḳaddese-i meẕkūreyi müşārun ileyh ḥażretlerine tevdīʿen ihzāmete irāde-i mekārim ʿādetā cedārileri şeref müteʿallıḳ buyrulmuş olmaġla paşa-yı müşārün ileyh beldemize bi'l-vürūd rıżā-yı irtiżā-yı…… ḥażret-i şehriyārīye muvāfıḳ ve sevgili pādişāhımıza ḫayr duʿā ḳazandırmaḳ uġrunda her dürlü teşebbüsāt-ı ciddiyede bulunduḳlarını çeşm-i meserretle müşāhede eyledigimde "Müzdā-yı diliñe dem-i vuṣlat-ı maḳṣūd erdi" diyerek muʿāvenet-i fetḥimānelerine müracaʿatla ʿarż-ı merām ve rīş-i derūna merhem-i merḥamet-i devletlerini istirḥām edip nām-ı ʿāciziye siyāsī bir ġazete imtiyāzı **aḫẕiyle** tesrīr buyurulmaḳlıgımı niyāz eyledim. Cenāb-ı vācibü'l-vücūd ḥaḳḳ-āsifānelerinde nev-cihāt-ı cihān-ı derecāt ḥażret-i pādişāhiyi dāʾim ü müzdād buyursun. Haftada üç defʿa çıḳarılmaḳ üzre "Burusa" ʿünvānı altında bir ġazete imtiyāzı istiḥsāline bendelerini çerāġ buyurdular ne büyük himmet ! Ne büyük efendilik." Murad Emrî Efendi, Bursa gazetesinin çıkarılış amacını da "İḫtār-ı Maḫṣūṣ" başlığıyla yazdığı yazıda şöyle dile getirir: "iḫtār-ı maḫṣūṣ: Ġazetemiziñ teʾsīsinden maḳṣad devlet ve memlekete ve ʿumūma ḥüsn-i ḫidmetden ʿibāret olmaḳla burusa ile neşr olunacaḳ resmī ve ġayr-ı resmī her nevʿ iʿlānātıñ ġāyet ehven fiyāʾtla ḳabūl ve ders edilecek ve niẓāmen ġazetelerle neşr edilmesi lāzım gelen ʿilānāt ṣāḥiplerimiziñ fuḳarādan bulunduḳlarına dāʾir rüʾesā-yı meḥākim tarafından verilecek ʿilm ü ḫaber üzerine o

miṣilli ʿilānātıñ bilā-ücret derc ü neşr olunacaġını iḫṭār eyleriz.[130]" Yine Bursa gazetesinin 2. nüshasında "İfāde-i Maḫṣūṣa" başlıklı yazısında bu amacı destekleyerek şöyle der: "Maḳṣad ve meslek-i ʿācizānemiz ise işbu ḫidmete bi'l-iştirāk vilāyetimize ʿāʾid maʿlūmat ve icrāʾāti maḥāll-i sāʾireye ĭṣāl ve pāy-i taḫt-ı salṭanat-ı seniyye ve velāyāt-ı sāʾire-i şāhāneye müteʿallıḳ maʿlūmāt ve icrāʾātden vilāyetimiz ahālisini ḫaberdār etmekdir. Şaḫṣiyāt ve efʿāl-i maḫṣūṣa-i ẕātiyeye müteʿalliḳ ḫuṣūṣātdan baḥṣe ise (Burusa)mız mucānebet edecekdir."

Murad Emrî Efendi 24 Teşrinievvel 1307 (5 Kasım 1891) tarihli 49. nüshada bir buçuk yıllık bir aradan sonra gazetenin tekrar çıkmaya başlaması münasebetiyle kaleme alınmış "Taḥdĭṣ-i Niʿmet ve ʿArż-ı Maḥṣūṣ" başlıklı makalede bu hususu açıklığa kavuşturmaktadır. Bu makaleden anlaşıldığına göre Murad Emrî Efendi, bir gazetenin çıkarılması için o zamana göre gerekli olan her şeyi güçlükle ve borç harç ile bir araya gelirip Bursa'yı çıkarmaya başladıktan kısa bir süre sonra bir yangın felaketine uğramıştır. Bu yangında bütün matbaası yandığı için Murat Emrî Efendi gazetesini bir süre kapatmak zorunda kalmıştır. Fakat Emrî Efendi toparlanıp matbaasını yeni başlan düzene koyduktan sonra Bursa Gazetesi tekrar basılmaya başlamıştır.

Gazetenin başlığı üstünde kaçıncı nüsha olduğunu belirten numara, gün "perşembe" ve kaçıncı sene olduğunu belirten ibâreler sıralanmıştır. Sağ üst köşede mahal-i idaresi: "Camiʿ-i kebir ḳarşısında Kitāb-ḫāne-i Emrîdir umūr-ı idāre ve umūr-ı taḥrĭriye ve ġazeteye müteʿalliḳ ḫuṣūṣāt-ı sāʾire içün ṣāḥib-i imtiyāz nāmına mürācaʿāt olunur posta ücreti verilmemiş mektūblar ḳabūl olunmaz mütekātib-i vāride ġazeteye derc olunsun olunmasın iʿāde olunmaz." denilmektedir.

Sol üst köşede ise; "Peşĭnen iştirāsı seneligi Burusa'da 30 ve ḫāricde 40 ġuruşdur" kaydı vardır. Daha sonra ise ilan tarifesine yer verilmiştir: "ʿĀdĭ ʿilānātıñ beher saṭırından l ve banḳa ve şirket ve umūr-ı sarrāfiyeye müteʿalliḳ olandan 2 ve

[130] Bursa Gazetesi, 138. Nüsha, s.1

havādiṯ ṣırasında geçirilmek istenen ʿilānlardan 5 ġuruş alınır" dendikten sonra başlığın altında "Haftada bir neşr olunur ʿOṯmānlı ġazetesidir" ibaresi görülmektedir. Bunun altında iki çizgi arasında sağda Arabî tarih, solda miladî tarih belirtilmekte ve iki tarih arasında da "Fenne ve eğitime dair yazılara sütunlarımız açıktır." ibaresi görülmekledir.

Gazete üç sütun üzerine tertiplenmiştir, dili oldukça ağırdır. Gazetenin yayın politikası, padişaha bağlılığı her nüshada vurgular.

Bursa gazetesinde hemen her konuda makaleler yer aldığı gibi Bursa ve havalisinden bol haber de yayımlanmaktadır. Bu arada vilayete ait bazı kararlarla, memurlara ait tayin, nakil ve terfiler de haber olarak yayımlanmaktadır. Haber başlıklarından Gazete yönetiminin Bursa'nın hemen bütün ilçeleri ile yakın vilâyetlerde muhabirler bulundurduğu anlaşılmakladır.

Gazetenin sahibi Murad Emrî Efendi faal, becerikli bir işadamıdır. Bir taraftan matbaa işletmekte, bir taraftan da aynı yerde bir kitaphane ile ayrıca Bursa Gazetesi'ni idare etmekledir. Vilayete ait resmî ilanlar daha ziyade Hüdavendigar Gazetesi'nde yayımlandığı için Murad Emrî Efendi Bursa Gazetesi ile Bursa'daki ticarî çevrelere özel ilan-reklam fikrini kabul ettirmiştir. Nitekim, Bursa Gazetesi'nde zamana göre oldukça yoğun bir özel ilan ve reklam yayınına rastlanmakladır. Ayrıca ilan tarifesinden de anlaşıldığı gibi, normal ilan dışında "neşriyat ilanı" sisteminin de Bursa'da ilk uygulamasını Murad Emrî Efendi başlatmıştır. Hemen hemen her nüshada yeni kitaplar tanıtılmaktadır.

Bursa gazetesi başlığı sarı yaldızla ve temiz, bir baskıyla yayımlanmakta idi. İdarehane başlangıçta Camikebir karşısında iken 8 Haziran 1308 (1892)den itibaren Hükümet karşısındaki Kitaphane-i Emrî olarak değiştirilmiş, matbaa da Kapalıçarşı Demirkapı Geyve Hanı 56 Numaraya nakledilmiştir.

Bursa'daki basın hayatı içinde "Bursa" ismi birçok gazete tarafından kullanılmıştır. Bunlardan Murad Emrî Efendi'nin Bursa'sı ile Hüdavendigâr gazetesinin devamı olan, önce Resmi Bursa, daha sonra da Bursa olarak yayınını

sürdüren ve 1953 yılına kadar gelmiş olan Vilâyete ait gazete ve cumhuriyetin ilânından sonra Muin-i Hilâl Matbaası'nda basılan Yeni Bursa gazeteleri ayrı ayrı gazetelerdir ve birbirleriyle herhangi bir ilişkisi yoktur.

Murad Emrî Efendi'nin Bursa'sının kapanış tarihi belli değildir. Fakat 1927 Bursa Salnamesi'nde Bursa'daki gazeteler sayılırken Yeni Bursa'dan bahsedildiği halde Bursa'nın adı geçmemektedir.

Sanayi Risalesi

Bursa'da ilk gazete 1869 yılında *Hüdavendigâr* ismi ile neşr olunmuştur. Vilayetin resmi gazetesi olarak Vilayet Matbaası'nda basılmıştır. 21 yıl sonra 1890'da Murad Emrî Efendi Sanayi adlı bir risalenin imtiyazını almıştır. Fakat gazeteyi basıp dağıtacak mali imkânları yoktur. Ticaret Odası'na müracaatla yardım ister.[131]

Murad Emrî Efendi, her bir mesuliyeti, yazı, tertip, baskı masrafları tamamiyle kendisine ait ve yıllık abone bedeli 20 kuruştan olmak üzere vilayet dâhilinde, gerekse dışında abone temin edildiği takdirde, Oda'ya 500 aboneye % 20, 750 aboneye % 25 ve 1000 aboneye karşı % 30 komisyon bırakacağını teklif, buna mukabil ticaret ve sanayi hakkında malumat verilmesini talep eder. Odaca, gazetenin neşr olunmasından genel olarak herkesin istifade edeceğini ve hem de odanın masraflarına katkıda bulunacağını düşünerek durum olumlu karşılanır.[132]

Sanayi Risalesi, 15 günde bir, yalnız ticaret, ziraat ve sanayi haberlerini yaymak maksadıyla 5 Teşrinisani 1306 (15 Kasım 1890) tarihinden itibaren intişara başlar.

---

[131] Mustafa TAYLA, Bursa Basını (1868-1983), Bursa Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, Bursa 1997, s.30

[132] Mustafa TAYLA, *age*, s.31.

Sanayi Risalesi'nin ilk sayısında "Sanayiin terakkisine mâni olan Adliye Nizamnamesidir" başlıklı bir makale çıkmıştır. Bu makaleye istinâden savcılık, gazete hakkında soruşturma açar.

Savcılığın Vilayet kanalı ile Oda'ya gelen tezkeresi, 18 Kanunuevvel 1306 (18 Aralık 1890) tarihli idare heyetinde okunmuş ve "işbu tabirden murat" şöyle açıklanmıştır: "Bütün esnaf ve erkânın eskiden beri maiyetlerine aldıkları çırakları birkaç seneler bulundukları sanatta çalıştırarak öğrendikleri sanatın derecesine göre esnaf kethüdaları (kâhyaları) marifetiyle merkum şâkirtler kalfa veya usta çıkmakta ve bunlar kethüdaları tarafından gösterilen usul dâiresinde hareket etmeleri bilbey yine icrâ-yı sanata devam etmekte oldukları hâlde birkaç seneden beri bu usûl ve eski geleneklere ri'âyet edilmeyerek sanatkârlar maiyetlerine giren şakirtleri ancak 3,5 ay devam ile esnaf ve erkânın rey ve malumatı olmaksızın, kendisi bulunduğu sanatı kendi istekleri doğrultusunda tahsil etmeksizin dükkân ve destgâh küşâdı ile ustalık etmekte ve yolsuz çürük çarık mallar imal edilmekte ve bu hal iç sanayiinin rağbetten düşmesini ve bilâhare Avrupa mallarının aranmasına neden olmakta olup bu da esnafın dâhilî bir nizamnâmesi olmamasına ve serbest ticaretin bu makule yolsuz iş yapanların men'ine dâir adliye nizamâtında sarahati mahsusa bulunmamasından dolayı esnafın muamelât ve imâlâtını haleldâr edenler mülahazasından ibâret olup, yoksa Nizâmat-ı Adliye hakîkaten kul hakkını muhafazaten tanzim edilmiş bir nizamname olarak mevki-i icrâya vaz'ından beri Hukuk-ı umumiyeye daim fevâid temin edilmiş olmakla esnaf için dâhili bir nizamnamenin vücudu elzem bulunmakla keyfiyetin cevaben makamı Vilayet-i Celileye arz...

Oda bu mütalaa ile işin içinden sıyrılmak isterse de, bu sefer Vilayet, 5 Kanunsani 1306 ve 547 adetli yazısı ile "Bu maklûle yolsuzlukların men'i için esnaf dâhili nizamnamesinin tanzimini, Oda'ya verir. O zaman Odaların bünyesinde şimdiki gibi muhtelif meslek teşekkülleri olmadığından, her sanatkârın imalatında ne gibi tedabir ile ıslah temini esbabını, kendilerinden mütalaaları alındıktan sonra bilahare bir nizamname hazırlanmasını kararlaştırır ve bir tamim yayınlar.

Gazete iki sayı çıktıktan sonra kapandı. Bu sefer Vilayet, 20 Mayıs 1307 tarih ve 140 adetli tezkeresi ile Oda'dan abone bedelleri celp ve teslim edildiği halde gazetenin neden neşr olmadığının 24 saat içinde bildirilmesini ister. Yine Oda'yı bir telaştır alır. Murad Emrî Efendi Oda'ya davet edilerek gazetenin tatile uğraması sebebi sorulur. Efendi mumaileyh, mevcut abone ll adettir. Odaca 500 abone temin edilmedikçe neşrine devam edilemeyeceği cevabını verir. Bilahire keyfiyet müzakere edilerek, Odaca bu bapta taahhütte bulunulduğuna dair bir gûne bir mukavele kaydına tesadüf edilememiş ve neşrine devam edilmeyen bir gazeteye gerek merkez ve gerekse mülhakatça rağbeti umumiye celbi mümkün olamayacağı derkar bulunmuş olmakla Vilayete cevap verilir.

Müsbet bir zat olduğu anlaşılan Murad Emrî Efendi merhumun matbaası, Tuzpazarı'ndan çıkan Devlet Tiyatrosu'nun arkasındaki sokakta idi.

II. BÖLÜM: DİVANIN DEĞERLENDİRİLMESİ

1. DİVANIN TERTİP ŞEKLİ, MÜNDERECÂTI ve NAZIM ŞEKİLLERİ

Murad Emrî Efendi'nin divanının araştırmalarımıza rağmen yazma bir nüshasını bulamadık. Tezimizdeki Divan metni, Murad Emrî'nin ölümünden beş yıl önce 1330 (1912) yılında kendi matbaasında, Matbaa-i Emrî'de basılmış nüshaya dayanmaktadır.[133] Divan'ın iki basma nüshası daha mevcuttur.[134] Bu nüshalardan biri 52 sayfadan ibarettir. Bu nüshada Tahmis-i Terkib-i Bend-i Ziyâ Paşa, diğer tahmisler ve sayfa numarası olmayan, Emrî'nin çocuklarına ayırdığı bölüm yer almaz. Bu nüshanın da basım tarihi, 1329 (1911) olarak görünse de diğer nüshalardan önce basıldığını söylemek yanlış olmaz. Çünki; Tahmis-i Terkib-i Bend-i Ziya Paşa ve diğer tahmisler (Tahmislerim ya da İhyâ-yı Âsâr-ı Eslâf) Ayrı birer eser olarak basılmışlardır. Emrî Efendi, Divan'ın son baskılarında bunları da Divan metnine dâhil etmiştir. Bu kanımızı destekleyen ise, bu bölümlerin her birine birden başlayarak ayrı sayfa numarası verilmiş olmasıdır. Nitekim çocuklarına ayırdığı ve kendisinin de sonradan eklediğini söylediği bölümün sayfa numaraları yoktur. Üstelik bu bölümde yer alan Lutfi Efendi'nin ölümünden duyduğu üzüntüyü anlattığı bölümün sonuna 1 Nisan 1330 tarihini yazmıştır. Bu da gösteriyor ki Divan son olarak 1330'da tekrar basılmıştır. Daha önceden klişeleri hazırlanmış bölümleri, bir sonraki baskıda Divan'a eklemek zor olmamıştır. Bu münasebetle elimizdeki Divan metnini kısmî bir külliyat olarak da düşünmemiz mümkündür. Divan toplam 376 sayfadan oluşmaktadır. Daha önce de söylediğimiz gibi sayfa numaraları düzenli

[133] Divan-ı Murad Emrî, Matbaa-i Emrî, Bursa 1330, 132+68+16 + 116+21+5 s.
[134] Divan-ı Emrî, Murad Emrî, Matbaa-i Emrî Bursa 1329, 52 s., Divan-ı Murad Emrî, Matbaa-i Emrî, Bursa 1329, 132+68+16 + 116+21+5 s.

değildir. Herhangi bir karışıklığa meydan vermemek için Divan'ın sayfa numaralarını yeniden düzenledik.

Klâsik edebiyatımızda mürettep bir divan meydena getirilirken genel olarak öncelikle dîbâce kısmına yer verilirdi. Şairler bu kısımda kendi hayatları, eserleri, şiir ve edebiyat ile ilgili düşüncelerini dile getirirlerdi. Bundan sonra şiirler belirli bir düzen içinde, genellikle de nazım şekilleri esas alınarak sıralanırdı. Bunun yanı sıra çok sık görülmemekle birlikte divanların nazım türleri esas alınarak da tertib edildiği görülür.[135] Murad Emrî Divanı ise daha farklı bir şekilde tertip edilmiştir. Divan: Mukaddime, Münacatlar, Mersiyeler, Tahmisler, Muhammesler, Terci-i bent, Terkib-i bent, Gazeller I. Bölüm, Mezar şiirleri ve Divan'a sonradan dahil edilen başlıksız özel bölüm, Gazeller II. Bölüm, Muhammes Kıt'alar, Kıt'alar, Ebyat şeklinde düzenlenmiştir.

Divan'ın 1330'daki son baskısının dış kapağında Emrî Efendi'nin fotoğrafı ve altında yazılı:

Ḥāl-i ḥāżırdır bu resmim sinnim oldı altmış üç
Geçmiş eyyāmı taḫattur etdirir bī-iḫtiyār
Şimdilik ṭabʿı ḫitāma erdi bu dīvānımıñ
Resm-i nā-çīzimle birlikde ḳala hem yādigār

kıt'ası vardır. Kapağın iç kısmında: "Ṣāḥib-i eṣeriñ der-desit ṭabʿ ve neşri olan āṣār-ı sāʾiresi: dīvān-ı emrī
iḥyā-yı āṣār-ı eslāf
muḍḥikāt-ı dehr
ḫāṭırāt, alacalı defter
kayıtları bulunmaktadır. Her ne kadar bu kayıtta zikredilen "muḍḥikāt-ı dehr ve ḫāṭırāt, alacalı defter" eserlerinin neşredildiği söylense de bu eserlere tüm çabamıza

[135] Bayram Ali KAYA, Osman Nevres ve Dîvânı, İnceleme-Metin, Gökkubbe, İstanbul 2007, s.63.

rağmen ulaşamadık. Neşrolduğu söylenen bu eserler arasında başka bir eseri olan "Burusa Ḳaplıcaları"ndan bahsedilmemiştir.

Divanın birinci sayfasında "Dīvān-ı Murād Emrī" başlığının altında:

Eyledim ḥaḳdan iʿāẕe destime aldım ḳalem
Besmeleyle başladım sehl-i umūr ḳılsın beni
Ḥamdü lillah ḥak muvaffaḳ eyledi luṭf-ı kerīm
Kim oḳur dīvānımı raḥmetle yād etsin beni

kıt'ası yazılmış altına da "Maṭbaʿa-i Emrīde ṭabʿ olunmuştur" kaydından sonra 1329 tarihi yazılmıştır. Bu iç kapağın da daha önceki baskıdan kalan klişe olduğu anlaşılmaktadır. İkinci sayfada "muḳaddime" bulunmaktadır. Murad Emrî Efendi kısaca kendinden bahsettikten sonra divanından ve şiirinden bahsederek bu konuda bir iddiasının olmadığını vurgular. Divan'da şiirler, dördüncü sayfada dokuz beyitlik

Ser-i bismillaḥirraḥmenirraḥīm
Şükr-i ḫallāḳ-ı Ḫudāvend-i ʿalīm

matlalı aruzun *fāʿilātün fāʿilātün fāʿılün* kalıbıyla yazılmış bir münacaatla başlar. İlk şiiri aynı vezinle yazılmış 14 beyitlik

Yoḳ iken bu ʿālemi var eylediñ
Yā İlāhi ḥikmet iẓhār eylediñ

matlalı ikinci münacaât takip eder. Allah'ın birliğini ve kulun aczini dile getirdikten sonra Murad Emrî Efendi'nin Ehl-i beyt sevgisini dile getirdiği, Hz.Hüseyin'in şehit edildiği Kerbelâ hadisesini konu alan 9 adet mersiye yer almaktadır. Bu mersiyelerden ilki aruzun *fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün* kalıbıyla yazılmış:

Geldi Ol māh-ı muḥarrem ehl-i beyt mātem demi
Açdı eski yaralar yoḳdur bunuñçün merhemi
Oldu ḳurbān Kerbelāda etdi giryān dīdemi
Āl-i evlād-ı resūlüñ ḳurretü'l-ʿayn demi
Kerbelāda kim ʿaceb oldu Ḥüseyniñ maḥremi

bendiyle başlar. Muhammes-i mütekerrir şeklinde yazılmış 5 bentten oluşmaktadır. İkinci mersiye de mütekerrir muhammesin ikinci tipiyle aruzun *mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün* kalıbıyla yazılmış:

Muḥarrem geldi diller başladı nālān u feryāda
Degil bir ben bütün ʿuşşāḳ o ehl-i beyt içün dāda
Şehīd oldı zemīn ü āsumān şarşıldı şehzāde
Ḥüseyn oldu şehīd eyvāh gelip ḳavm-i Yezīd şāda
O dem Cibrīl nedendir gelmedi emrile imdāda

bendiyle başlar.

Kaʿbe-i ʿulyā deseñ elbet sezādır Kerbelā
Öyle bir ʿālī maḳām hem dil-rubādır Kerbelā

Ey şehīd-i Kerbelā ey şehīd-i dil-rubā
Ey şehīd-i pür-ʿaṭā mātemiñle merḥabā

matlalarıyla başlayan üçüncü ve dördüncü mersiyeler aruzun *fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün* kalıbında beşer beyitli gazel tarzında yazılmıştır.

Beşinci mersiye de beş bentten oluşmuş, aruzun *mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün* kalıbıyla yazılmış mütekerrir muhammestir.

Muḥarremdir bugün feryād benimdir
Fidāye şimdicek ḥāżır tenimdir
Bugün muṭlaḳ benim ʿayn-ı cemimdir
Dökülen dīdeden yaşlar yemimdir
Baña ṣabrı verir Allah kerīmdir

bendiyle başlar.

Altıncı mersiye, yedi bentten oluşmuş, aruzun *feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün* kalıbıyla müsemmen şeklinde yazılmıştır.

Aġla ey dīdelerim aġlamanıñ geldi demi

Çek hemān ṭurma ki geldi o zemānıñ elemi

Vaḳtidir terk ede gör ṭurma hemān cām-ı Cemi

Mā-cerā-yı elemi yaz eline al ḳalemi

Kerbelāda dökülen ḥāṣılı eşk ile demi

Dem-be-dem yāda getir şāh-ı şehīd muḥteremi

Ḳalb-i pāk müʾmin olan sevmede ol muḥteşemi

Mātemiñ ṭut o zemān bilmege bulursuñ keremi

bendiyle başlar.

Yedinci mersiye, *mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün* vezniyle yazılmış, beş bentten oluşan bir mütekerrir muhammestir.

Ḳalbimde ne var ṣor o da evrād-ı ʿAlīdir

Her şām u seḥer nāle ü feryād-ı ʿAlīdir

Her ḳanda baḳarsa görecek şād-ı ʿAlīdir

Hep beklenilen isteriz imdād-ı ʿAlīdir

Dillerde gezen söylenilen yād-ı ʿAlīdir

bendiyle başlar.

Sekizinci mersiye, *fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün* vezniyle yazılmış, altı bentten oluşan,

Kim demez çünkü buyurmuşdur cenāb-ı Kirdgār

Geldi Cibrīl söyledi bu emri ol dem āşikār

Ẕātına evlādına cānlar fidā etsek ne var

Gelmemiş kevn ü mekāna böyle bir ʿālī-veḳār

Lā-feta illā ʿAli lā-seyfe illā Ẕü'l-feḳār[136]

bendiyle başlayan yine bir mütekerrir muhammestir.

Dokuzuncu ve son mersiye ise Hz. Ali için yazılmıştır. Bu mersiye de, beş bentten

[136] "Genç ancak Ali'dir, kılıç ancak Zülfikardır."

oluşmuş, aruzun *fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün* vezniyle yazılmış mütekerrir muhammestir.

Her ne dem kim saña gelse nūr-ı ʿaynım bir belā
Ṭurmadı sen lā-fetā illā ʿAliyyü'l-Murtażā[137]
İlticā ile odur ʿuşşāḳa bir bāb-ı ʿaṭā
Evliyādır evliyādır hem de rūḥ-ı evliyā
Ḳanda varsañ ġayri yoḳdur hep hebādır hep hebā

bendiyle başlar.

Divanın 13. sayfasından itibaren Tahmis-i Terkib-i Bend-i Ziyâ Paşa başlar. Daha önceden hazır olan iç kapak sayfası klişesinde:
"Taḫmīs-i Terkīb-i bend-i Ziyā Paşa, eṣer, M. Emrī" ifadelerinden sonra; "Bir ḫāṭıra olmaḳ üzre sāḥib-i eṣeriñ ilk defʿa söyledigi ġazelini şu zāde-i ṭabʿını de teberrüken derc ediyoruz." yazılmış ve Murad Emrî Efendi'nin

Bir zemānlar ben geçirdim vaḳtimi ḫūbān ile
Şimdi pīr oldum da ḳaldı āh ile efġān ile

matlalı gazeli yazılımıştır. Daha sonra da eserin basım yeri ve tarihi yazılmıştır: "Maṭbaʿa-i Emrī Burusa 1329" Bu iç kapak numunesinden de anlaşıldığı gibi Eserin daha önceki baskısına ait klişeler olduğu gibi Divan'a aktarılmıştır. On dördüncü sayfada Murad Emrî'nin 30-35 yaşlarında çektirdiği bir fotoğraf ve altında da şu kıt'a yer alır:

Reşk eder göñlüm saña baḳdıḳca ey ʿaks-i vücūd
Bende varken biñ keder yoḳ sende ġamdan bir eṣer
Ḥāṣılı mesʿūdsun nisbetle her yüzden baña
Sen ḳalırsın ben edersem ṣaḥn-ı ʿālemden güzer

Ziyâ Paşa'nın terkib-i bendine yazılan tahmisin başında Y.Sabri imzasını taşıyan bir takriz mevcuttur. Takdim yazısında Y. Sabri, Murad Emrî Efendi'nin "fıtrî" bir şair

[137] "Genç ancak ʿAliyyü'l-Murtazâ'dır."

olduğunu anlatarak, onun karakterini över. Y. Sabri, şiire bakış açısını da anlatır. Bu nadide eseri ortaya koymaktan duyduğu övüncü dile getirir. Murad Emrî Efendi bu tahmisi öyle ustaca yapmıştır ki şuara arasında bu tahmisi Emrî Efendi'nin yapamayacağına dair söylentiler çıkmıştır.[138] Bunun üzerine Murad Emrî Efendi'nin diğer tahmisleri de "Tahmislerim - İhyâ-yı Âsâr-ı Eslâf" adıyla neşredilmiştir. Y Sabri'nin yazdığı takrizde de Murad Emrî Efendi'nin şairliği övülerek dolaylı olarak da olsa bu söylentilere cevap verilmştir.

17. sayfadan itibaren Ziya Paşa'nın 12 bent, vasıta beyitleriyle birlikte 131 beyitten oluşan terkib-i bendi, her beytine üçer mısra ekleyerek tahmis edilmiştir. Böylece beşer mısralı 131 bent oluşturulmuştur. Terkib-i bend'in her beytine yapılan eklentiler, beytin anlamıyla çok iyi bütünleşmiş ve tam bir bütünlük sağlanmıştır.

Divan'da Terkib-i bendin tahmisinin hemen ardından "Merḥūm-ı müşārunileyhiñ taḫmīs olunan diger gazelleri miyānıñdan tercīḥen işbu taḫmīsleri daḫı ʿilāveten derc eyledik" başlığıyla Ziya paşa'nın:

"Āṣafiñ miḳdārını bilmez Süleymān olmayan
Bilmez insān ḳadrini ʿālemde insān olmayan"

Matlalı gazeli ile

"Görmeden āṯār-ı nīsānıñ bahār elden gider
Güller āḫir rām olur ammā hezār elden gider

matlalı gazeli de tahmis edilmiştir. Bunların arkasından bölüm Murad Emrî'nin:

Ḥaddimi gerçi bilirken ḫāme aldım destime
Öyle bir dāhīye pey-rev müstaḥīl idi baña
Rūḥ sevḳ etdi Żiyānıñ geldi bir ḫ̆āhiş dile
Edelim yād raḥmet ile olalım biz de sezā

kıt'asıyla tamamlanarak sonuna "Fī 10 Ḳānūn-ı ṯānī sene 329" tarihi eklenmiştir. Müstakil bir eser olarak da basılan "Tahmis-i Terkib-i Bend-i Ziyâ Paşa" burada

[138] İhyâ-yı Âsâr-ı Eslâf, mukaddime, s.1.

sona erer. Tahmislere devam edilir. Bu tahmisler arasında dikkati çeken noktalardan biri de Murad Emrî Efendi'nin halk şairlerine yakınlığıdır. Âşık Ömer, Dertli, Erzurumlu Emrah gibi halk şairlerinin şiirlerini de tahmis etmiştir. Tahmisler bölümü Yenişehir Fenârî Kadirzâde Hâşim Bey'in gazelini tahmisle 144. sayfada sona erer. Bundan sonra:

Resūl-i Rabb-i ʿālem Mustafāsıñ yā Resūl Allah
Bu ḫalḳa hem ṣafā hem de ʿātāsıñ yā Resūl Allah

mısralarıyla başlayan Divanın tek na'tı yer almaktadır. Divan'ın 146. Sayfasından itibaren "Muhammesler" başlamaktadır. Divanın arka kapak sayfasındaki muhammesle birlikte tahmisler arasında yer alan muhammes-i mütessâ da ekleyecek olursa, Divan'da toplam 91 muhammes bulunmaktadır. Bu kısmın ilk şiiri, yine Murad Emrî Efendi'nin adeta iç dünyasını anlatan:

Ṭutma gel bir kimseye ʿālemde sen zinhār kīn
Çünki bilmezsiñ göñül şehrinde var kimler mekīn
Ḫāṭırın yıḳma ṣaḳın bir kimseniñ andan çekin
Bir zemān sen ḳalb-i ʿuşşāḳı şikest etme ṣaḳın
Anı bilmezsiñ olur belki o dil ḥaḳḳa yaḳīn

bendiyle başlar. Kalp kırmanın ne büyük bir yanlışlık olduğunu dile getirerek öğüt verir. Ve bu düşüncenin içinde kendini de şöyle tanımlar:

Emrīniñ ʿālemde ḳalmış ḳalbi bir cānānı bir
Verseler dünyāyı almaz yārı bir yārānı bir
Varsa derd-i derūnu var anıñ dermānı bir
Bir zemān sen ḳalb-i ʿuşşāḳı şikest etme ṣaḳın
Anı bilmezsiñ olur belki o dil ḥaḳḳa yaḳīn

Muhammesler bölümünün son şiiri de yine kalp kırgınlığı üzerine yazılmıştır. Bu kez kırılan kalp, Murad Emrî Efendi'nin kalbi, kıran ise sevgilidir:

Taʿmīr olmaz çünkü yıḳdıñ ḳalbi vīrānım benim
Ben unutmam etdigiñ tā çıḳmadan cānım benim

Ġayrı senden raḥm eder kim görse giryānım benim
Sen yine ṣormaz görürsüñ āh u fiġānım benim
Çāk çāk etdiñ ġamıñla āh girībānım benim (M-89/1)

Sevgilinin dışında herkesin çektiği aşk acısının farkında olduğunu ve acıdığını, tek acımayanın sevgili olduğunu vurguluyor.

Bu son muhammesin ardından Musul Valisi Süleyman Nazif Bey Efendi tarafından Tahmis-i Terkib-i Bend-i Ziya Paşa için yazılan takriz yer alır. Takrizde naziri ve taklidi mümkün olmayan bu esere yazdığı tahmisten dolayı Murad Emrî Efendi'yi tebrik ederek yazmaya devam etmesini diler.

Takrizin ardından gazellerin ilk bölümü "ibtidâ-yı gazeliyat" başlığıyla başlar. Bu bölümün kafiyelenişinde (pe), (çim), (je) harfleri kullanılmamış, kalan diğer her herften bir kafiye olacak şekilde toplam 29 gazel yazılmıştır. İlk gazelde Murad Emrî, Divan'ın yazılış, tertib ediliş nedenini de yine geleneğe uygun bir şekilde anlatır:

Geldi hātifden baña gūş eyledim bir ḫoş nidā
Besmeleyle başla şu dīvāna dendi ibtidā

Her ne kim varsa derūnunda çalış iẓhārına
Ders-i ʿaşḳı yaz oḳu her dem görünsün bir ṣafā

Kāʾināta kendini göstermege cehd eyle kim
Sen giderseñ ḳubbe-i ʿālemde ḳalsın ḫoş ṣadā

Kimseye bildirme derdiñ tā bulunca bir ṭabīb
Keşf ede emrāż-ı rāzıñ ol saña ḳılsın devā

Bul yorul bir mürşid-i kāmil aña et intisāb
Ṭut bıraḳma dāmen-i dil-dārı artıḳ Emriyā (G-1)

Gazellerin ilk bölümü şairin tam adını da mahlas olarak kullandığı “Emrî” redifli şiirle sona erer:

Seniñ ol āteş-i ḥüsnüñle gör pervānedir Emrī
Firāḳıñla seniñ Mecnūn degil de ya nedir Emrī

Düşüp ṣaḥrālara cānān diye ḥasretle ġam-ālūd
Bu vādīde görenler her zamān dīvānedir Emrī

Ġurūr etme güzellik fānidir her ḥālde faḫr eyle
Bu gün ḫūbān içinde sevdigiñ bir dānedir Emrī

Niçün imsāk edersiñ iltifātın söyle ey şāhım
Ḳabūl et bezmiñe gelmiş deme bīgānedir Emrī

Gel artıḳ iltifāt eyle ṣaḳın ḫᵛōr baḳma ʿuşşāḳa
Niçe dil-dār yetişdirmiş büyük bir lānedir Emrī

Murād Emrīniñ ʿālemde ne söyler ḫāmesin baḳma
Ne kim söylerse her ḥālde o bir efsānedir Emrī (G-29)

Bu bölümün ardından “Seng-i mezārıma hakk edilmek üzere söyledigim tārīḫdir.” başlığıyla ölümünden sonra mezar taşına yazılmak üzere söylediği bir tarih beyti:

Ölürsem ben yazılsın seng-i ḳabrim üzre bu tārīḫ
Bilinsin Emrī dünyādan hemān ʿuḳbāya ʿazm etdi

Ve *müstefʿilün müstefʿilün* vezniyle yazılmış on beyitlik mesnevi tarzında yazılmış:

Ey zāʾirān ey zāʾirān

Sen ki başım üzre ṭuran

matlalı bir mezar şiiri yer almaktadır.

Bu şiirin ardından daha önce ayrıntılı bir şekilde değinilen Murad Emrî Efendî'nin çocuklarına ayırdığı bölüm gelmektedir. Bu bölümde Emrî Efendi'nin veremden ölen oğlu Lutfî Efendi'nin bir resmi ve Lutfî Efendi'nin ölümünden duyduğu üzüntü yer almaktadır. Divan'a sonradan, sayfa numarası verilmeden eklenen bölümde Lutfî Efendi ve yine veremden ölen kızı Lutfiye Hanım'ın mezar kitabeleri de bulunmaktadır. Bölümde Muallim Feyzî Efendi'nin "mersiye tarzında tarih" ve Recep Vahyî Efendi'nin "levh-i mezar" isimli birer şiiri de bulunmaktadır. Bölümün sonunda:

Serviler etmiş ḳıyām mevtālarıñ ḥayrānıdır

Der şu vādīde yatanlar hep ecel ḳurbānıdır

Zīr-i ḫākde görünce bay ü gedā Mecnūn yatır

Kimisi arslanı dehriñ kimisi sulṭānıdır

kıt'ası bulunmaktadır. Gazellerin ikinci bölümü bu kıt'anın ardından yine "ibtidâ-yı gazeliyat" başlığıyla başlar. Bu bölümde 445 adet gazel bulunmaktadır. Murad Emrî Efendi de geleneğe uygun olarak Divanda en fazla gazel nazım şekline yer vermiştir. Elifbâ tertibine uymuş, (cim), (je), harfleri dışında her harften sırasıyla; (elif)45, (be)33, (pe)4[139], (ta)5, (se)1, (cim)9, (çim)1, (ha)2, (hı)1, (dal)3, (zal)1, (ra)124, (za)23, (sin)1, (şın)10, (sat)1, (dat)1, (tı)1, (zı)1, (ayın)3, (gayın)2 (fa)4, (kaf)10, (kef)20, (lam)14, (mim)24, (nun)30, (vav)4, (he)27, (lamelif)1, (ya)38 gazel yazmıştır. Yine geleneğe uygun bir şekilde, en fazla gazeli kafiye bakımından hayli müsâit olan (re), (elif), (ya), (be), (nun) harfleriyle yazmış olan Murad Emrî Efendi'nin gazellerinin beyit sayıları da ortalama olarak dört ile yedi arasındadır.

[139] (be) harfiyle kafiyelenmiş gazeller içinde 7, 18, 25. ve 28. gazeller (Pe) harfiyle kafiyelenmiştir. Fakat bu gazeller için ayrı bir başlık açılmamıştır.

Divanın "İbtida-yı gazeliyat" bölümlerinde bulunan gazeller içinde dört beyitten oluşan 14, beş beyitten oluşan 432, altı beyitten oluşa 12, yedi beyitten oluşan 10, sekiz betitten oluşan 3, dokuz beyitten oluşan 1 adet gazel bulunmaktadır. Toplam olarak iki bölümdeki gazel sayısı 472'dir. Bu bölümde gazellerin arasında bir "murabba'-i müzdevice" dikkat çekmektedir. 106 numaralı gazelin ardından aruzun "müstefʿilün müstefʿilün" vezninde:

Geldi bahār ey dil-firīb
Başlar fiġāna ʿandelīb
Der yā ḥabīb der yā ḥabīb
Göster baña vech-i necīb (Mr.-1/1)

bendiyle başlayan murabba-i müzdevice, baharın gelişiyle Murad Emrî Efendi'nin içinde bulunduğu durumu anlatarak, bahar mevsimiyle birlikte sevgiliye olan hasreti artarak bülbüller gibi figan ettiğini, sevgiliden bir haber ümidiyle beklediğini ifade eder.

Bu bölüm, "son" ifadesiyle 472. gazelde sona erer. Bunu ardından "Bursa reji neẓāret-i muʿāvin-i sābıḳı şāʿir-i ḥassās edīb-i nükte-şinās Nā'ilī Efendi ḥażretleri ṭarafından işbu dīvānımızıñ ḫitām-ı ṭabʿına tanẓīm ü ihdā eyledikleri kıṭʿa-i tārīḫiyyedir." başlığıyla Divanın tamamlanış tarihini gösteren aruzun "fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün" vezniyle yazılmış kıt'a yer alır:

"Tārīḫ"

Ḥabbeẓā Emrī Efendi baḫş edip bir yādigār
İṣr-i eslāf üzre yazdı böyle raʿnā bir eṣer
Etdi imdād çārda maʿṣūm-ı pāk tārīḫine
Ṭabʿ olundu Emrīniñ dīvānı zībā muʿteber Sene 1330

Gazellerin ikinci bölümünün ardından özel bir manzume gelmektedir. Manzume "Bir genciñ maḥkemede berā'etına ḳarşı söylenmişdir." başlığını taşımaktadır. Bu manzume, sekiz beyitli ve aruzun "feʿilātün feʿilātün feʿilātün

feʿilün” vezniyle gazel tarzında yazılmıştır. Geleneğin dışında farklı bir konuda yazılan bu gazel, namus davasına mahkemede idamla yargılanan bir gencin rahat ve neşeli tavırlarıyla mahkemeye gelişiyle, beraat etmesini anlatmaktadır. Gazel aynı zamanda ikinci bölüm gazellerinin de sonuncusudur.

Geldi gördüm gülerek maḥkemeye serv-i ḫirām
Hep şaşırdıḳ baḳa ḳaldıḳ aña etdikde ḳıyām

Ol tebessüm ederek dedi reʾīse ebkem
Beni maḥkūm edecek var mı ʿaceb sende niẓām

Ben yaşarsam yaşarım nāmūs içün dünyāda
Ġam yemem doġru verilse baña ḥükm-i iʿdām

Hep baḳıp ḥayret ile bizde o mehveş yüzüne
Lerze geldi o bütün heyʾete ṣarṣıldı maḳām

Bārekallah diyerek olmuşuz engüşt-i dehān
Hep dedik biz bir aġızdan sözüne eyle devām

Baḳdı heyʾet buña yoḳ çāre berāʾat edecek
Dedi git müttefeḳen biz saña verdik iʿlām

Heyʾete ḳalḳdı dedi çoḳca teşekkür ederim
ʿĀdilāne şu siziñ maḥkemeñiz buldu ḫitām

Her sözü vehbī anıñ Emrī düşünme o ḳadar
Ḳalḳdı gitdi gülerek vermede her yana selām (G-473)

Son gazelin ardından “Dīvān-ı Emrīden Muḥammes Ḳıṭʿalar” başlığından sonra

Ḳızıl ırmaġa döndü aġlamaḳdan çeşm-i giryānım
Görür bilmezlenir nedendir nāzlı cānānım
Fidā etsem de bilmez bilmemek ister ser ü cānım
Çekip çāk eyledim işte sebeb oldu giryānım
Ḫarāb etdi anıñ ābādı müşkil ḳalb-i vīrānım (M.Kt.1)

dizeleriyle kıt'alar başlar. Bu bölümde toplam 18 muhammes kıt'a yer almaktadır. Bu bölümün ardından "gazel" başlığıyla gazellerin ikinci bölümünde 161. sırada yazılmış

Ḫastayım hecriñle cānān bende dermān ḳalmadı
Geşt edip bu ʿālemi ʿālemde Loḳmān ḳalmadı (G.-161/1)

matla'lı gazel yer almıştır.

"Ḳıṭʿalarım" başlığıyla
Ġam firāḳ eksik degil bilmem neden her ḫāneden
Uçsa murġ-ı dil gözü bilmem ḳalır mı lānede
Kendini maʿşūḳuna her bir zemān irgürmege
Öyle ḳuvvet var naẓar et ol per pervānede (Kt.-1)

mısralarıyla toplam 136 kıt'anın yer aldığı bölüm başlamaktadır. Bölümün sonunda Murad Emrî Efendi'nin bir fotoğrafı ve fotoğrafın altında şu kıt'a yer almaktadır:

Ḥāl-i ḥāżırdır bu resmim sinnim oldı altmış üç
Geçmiş eyyāmı taḫaṭṭür etdirir bī-iḫtiyār
Şimdilik ṭabʿı ḫitāma erdi bu dīvānımıñ
Resm-i nā-çīzimle birlikde ḳala hem yādigār

Bu kıt'ayı Murad Emrî Efendi'nin divana dâhil etmediği ve en eski gazellerimden dediği, aruzun "mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün" vezniyle yazılmış,

Gelenler öyle ṣandım hep felekden dāda gelmişdir
Meger ruḫsār içün bu ʿāleme feryāda gelmişdir

matla'lı, atmaya kıyamadığı ilk gazellerinden biri yer alır. Bundan sonra Divanın son bölümü olan "ebyāt"

Bülbülāsā gül yüzüñ gösterme feryād etdirir
Ben gibi bir ʿāşıḳa her vechile dād etdirir (E.1)

beytiyle başlar. Divan, 42 numaralı beyitle sona erer.

O şūḫ-ı nāzenīn ʿuşşāḳına nāz etmek isterken
Anıñ rūyundaki ebrūları müjgān hücūm etmiş (E.42)

2. VEZİN

Murad Emrî Efendi Divanın tamamında 12 farklı vezin kullanmış, klasik şiir geleneğine uygun olarak en çok kullanılan vezinleri tercih etmiştir. Vezinlerin uygulamalarında zaman zaman hataya düştüğü de görülür. Fuzûlî'nin *fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün* veznindeki gazeli tahmis edilirken son bendinin ilk mısraında son tefilesinde vezin hece fazlalığı nedeniyle hatalıdır.

Biz bu gün maḥrūm olup her dürlü esrārdan
Olmuş iken bir zemānlar hem daḫı dīdārdan
Ḥāṣılı mümkin mi ayrılıḳ düşünce yārdan
Ḫˇāb görmez çeşmimiz endīşe-i aġyārdan
Pās-bān-ı genc-i esrārız maḥabbet bekleriz (Th.18/4.bt)

Yine, *mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün* veznindeki 180. gazelde dördüncü beytin birinci mısraında vezin kusurludur:

Düşüp ḳaldım rehā olmaḳda müşkildir

Saña Emrī gelirse ḫoş olur imdāda bülbül

Murad Emrî Efendi'nin şiirlerinde tespit edebildiğimiz vezin hatası yapılan şiirler şunlardır:

29. tahmisin 4. bendinin 2.mısraı, 29. tahmisin 5.bendinin 5.mısraı, 78.tahmisin 1.bendinin 5.mısraı, 25.tahmisin 2.bendinin 5.mısraı, 58.kıtanın 2 ve 4. mısraı, 26.ebyatın 1.mısraı, 180.gazelin 4.beytinin 1.mısraı.

Murad Emrî Efendi, Rūḥī-i Baġdādī'niñ *feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün* vezinli ġazelini taḫmīs ederken tahmisin son bendinde vezni değiştirerek, fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün şekline çevirmiştir.

Her zemān maʿşūḳuna cān vermede ʿāşıḳlarıñ
Öyledir ḳānūn-ı ʿaşḳda siz biliñ ṣādıḳlarıñ
Gösterir ẓan etme ʿaşḳ āteşi yanıḳlarıñ
Raḥmı olur mu dedim ʿāşıḳa maʿşūḳlarıñ
Nedir ey Rūḥī-i şeydā bu tecāhül dediler (Th.100/5.bt)

Murad Emrî Efendi'nin büyük oranda vezin hâkimiyetine sahip olduğunu, şiirlerinde vezin kusurlarına yukarıda ifade ettiğimiz gibi az sayıda rastlandığını, hemen her şairde görülebilen kusurlar bir yana bırakıldığında, şairin tercih ettiği vezinleri kullanmada başarılı olduğu söylenebilir.

Murad Emrî Efendi vezinler konusunda da büyük oranda geleneğe bağlı kalmış ve divan şiirinin en çok kullanılmış olan bahirler ile kalıplarını tercih etmiştir. Bununla birlikte yine genel temayüle uyarak, 19. yüzyılda şairlerin pek tercih etmedikleri rubai şeklinde şiir yazmadığından rubai kalıbı da kullanmamıştır. Bu çerçevede şairin en çok kullandığı beş vezin şöyledir:

1.	Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün (Remel)	561 adet şiirde
2.	Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün (Hezec)	167 adet şiirde
3.	Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün (Remel)	71 adet şiirde

4.	Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün (Hezec)	58 adet şiirde
5.	Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün (Remel)	16 adet şiirde

Divanın bütününde kullanılan vezinlerin oranları ise şu şekildedir:

1.	Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün *(Remel)*	*%0.11*
2.	Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün *(Hezec)*	*%18.19*
3.	Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün *(Remel)*	*%7.73*
4.	Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün *(Hezec)*	*%56.31*
5.	Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün *(Remel)*	*%1.74*
6.	Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün *(Remel)*	*%64.37*
	Mefāʿīlün Mefāʿīlün Feʿūlün *(Hezec)*	*%0.43*
	Müstefʿilün Müstefʿilün Müstefʿilün Müstefʿilün *(Recez)*	*%0.10*
	Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūlün *(Hezec)*	*%0.10*
	Müstefʿilün Müstefʿilün *(Recez)*	*%0.21*
	Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün *(Remel)*	*%0.10*
	Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün *(Hezec)*	%0.10

Divanda şiirlerde kullanılmış olan aruz kalıplarının şiirlere göre dağılımı tabloda görülmektedir.

3. KAFİYE ve REDİF

Kafiye

Murad Emrî Efendi'nin şiirlerinde yapı bakımından mütemadiyen tam ve zengin kafiyeyi kullanmakla birlikte yarım ve tunç/cinaslı kafiyelere de yer verdiği görülmektedir. Pek çok divan şairi gibi Murad Emrî Efendi de büyük oranda Arapça ve Farsça sözcüklerle kafiye yapma yoluna gitmiş Türkçe sözcükler çok az kafiyelendirilmiştir. Bu kafiyelerde genellikle de eylem çekimleri kullanılmıştır: ḳandım saña-yandım saña (G.50), bakıyor-yaḳıyor (G.169), çıḳ çıḳ-sıḳ sıḳ (G.305), ḳaldıḳ-daldıḳ (G.313).

Divan şiirinde kafiyeler genellikle aynı dilden sözcüklerle yapılır. Bunun yanında kafiyeyi oluşturan sözcüklerin de dilbilgisi açısından aynı fonksiyona sahip olmaları da önemlidir. Böylece isimle isim, sıfatla sıfat, fiille fiil vb. sözcükler birbiriyle kafiye yapılmıştır. Murad Emrî Efendi de bu hususa genellikle dikkat etmiş, daha çok isimle isim, sıfatla da sıfatı kafiye yapmış, eylemleri daha az tercih etmiştir: ʿālem baña-Edhem baña (G.72), zārım görüp-derd-i bīmārım görüp (G.77), terk-i ḫ̆āb-ıżṭırāb (G.83), hicrān olup-zindān olup (G.85), giryān oldu hep-nār-ı sūzān oldu hep (G.92), mihmāna şeyḫ-meydāna şeyḫ (G.130), ʿirfāna ṣor-insāna ṣor (G.254), āzād eylemez-ābād eylemez (G.264), ḫaber gelmez-ẓafer gelmez (G.276), fettān- perīşān (G.395), dīde-i giryānıma-āteş-i sūzānıma (G.425). Bunların dışında Divande buna aykırı kafiyeler de mevcuttur: ʿandelīb-necīb (G.75), hicrān-ı ġarīb-giryān ġarīb (G.78), ʿālī-cenāb-āfitāb (G.95), ḫarāb-ṣevāb (G.100), ḫarāb-inḳılāb (104), ḫırām eyler ḳadeḥ-rām eyler ḳadeḥ (G.128).

Kafiye açısından dikkat çeken manzumelerden biri gazeller gölümündeki ellinci şiirdir. "sana" redifli bu gazelin kafiye düzeni tamamen Türkçe sözcüklerden kurulmuştur.

Kafiyelerin nazım türlerine göre yüzdeleri şu şekildedir:,

Münacaatlar: Tam kafiye %100

Mersiyeler: Yarım kafiye %33.33, tam kafiye %77.77

Na't: Yarım kafiye % 100

Tahmisler: yarım kafiye %13.66, tam kafiye %79.85, zengin kafiye %5.75

Muhammesler: Yarım kafiye %3.37, tam kafiye %83.14, zengin kafiye %7.86, tunç/cinaslı kafiye %2.24

Muhammes kıt'alar: Tam kafiye %94.44, zengin kafiye %5.55

Kıt'alar: Yarım kafiye %7.35, tam kafiye %63.97, zengin kafiye %18.38, tunç/cinaslı kafiye %5.38

Ebyât: Yarım kafiye %8.51, tam kafiye %38.29, zengin kafiye %17.02, tunç/cinaslı %8.51, kafiyesiz%25.53

Gazeller: Yarım kafiye %8.43, tam kafiye %83.54, zengin kafiye %21.72, tunç/cinaslı kafiye %7.17, kafiyesiz %0.42

Bu kafiyelerden bazıları şu şekildedir:

Yarım Kafiyeler:

sezādır Kerbelā- dil-rubādır Kerbelā (Mer.3/1.b), demi- elemi (Trc.b 1.bt/1.b), dīdelerim- nelerim (Kt.3), güldür sen beni-öldür sen beni (Kt.13), ḥażret-i Ḥaḳḳa-ilġa (Kt.127), olur-bulur (Kt.132), biri-güzeli (Müf.17), dil-ārā-tenhā (G.41), dil-rubā-bī-riyā (G.44), dil-rubā-vefā (G.51), bū-cādū (G.405), perī-maḥūrı (G.459)

Tam Kafiyeler:

ḥāl- āb-ı zülāl (Mer.1/2.b), dil-rubā- merḥabā (Mer.4/1.b), şehīd- ʿīd (Trc.b.4.bt./1.b), cenāb-ı Kird-gār- āşikār (Mer.8/1.bt), celāle- suʾāle (Th.1/2.bt), tīġ- dirīġ- ledīġ-Belīġ (Th.5/6.bt), enīn- rūy-ı zemīn- metīn- yaḳīn (Muh.1/3.bt), seḥer geldi- neler geldi- ġonca-ter geldi- ter geldi- ḫaber geldi (Muh.2/1.bt), zemāndır-şāndır- ibn-i fülāndır-māye-i cāndır (Th.1/1.bt), ḫāk edeyim-imsāk edeyim-pāk edeyim-çāk edeyim (Th.6/3.bt), ʿaẕāb eyler firāḳ-kebāb eyler firāḳ-ḫarāb eyler firāḳ-ḥicāb eyler firāḳ (Th.12/1.bt), vaḳt-i āh u zār-hezār-baḫtiyār-iftiḫār (Muh.Kt.8), şek-melek (Kt.45), mest-i şarāb-terk-i ḫˇāb (G.2), rindān ḳadeḥ- devrān ḳadeḥ (G.6), feryād-nā-

şād (G.8), heves- nefes (G.12), ʿandelīb-necīb (G.75), terk-i ḫ̆ʿāb-ıżṭırāb (G.83), dil-firīb-ʿandelīb-ḥabīb-vech-i necīb (Mur.Müz.1), yār ʿabeş-inkār ʿabeş (G.117), ʿilāç-iḫtiyāç (G.118), mihmāna şeyḫ̆-meydāna şeyḫ̆ (G.130), bād-ābād-feryād (G.131), iştihār-güẕār (G.135), suʾāl- ḳāl (G.343), ḥāl- māh-ı hilāl (G.345), yekūn-rāciʿūn (G.388), fettān-perīşān (G.395), maġdūrı- meksūrı (G.458), serv-i ḫ̆irām- ḳıyām (G.473)

Zengin Kafiyeler:

dil-i divāneden-pervāneden-cānāneden-dāneden-illā neden (Muh.5/1.bt), rengini-ferhengini-evrengini-āhengini-gülbengini (Muh.86/1.bt), nāmaḥrem misin-ḫ̆ürrem misin (Kt.5), nāmeñiz- ḫ̆āmeñiz (Kt.7), müsteşnā-istişnā (Müf.7), nidā-ibtidā (G.1), cefā-vefā (G.61), ġayret et- ḥayret et (G.113), raḫ̆neler-deler (G.157)

Tunç/cinaslı Kafiyeler:

açıyor-ṣaçıyor (Trc.b.3.bt./1.b), āhıma-māhıma-eyvāhıma-rāhıma-Allāhıma (Muh.58/1.bt), anıñ seniñ-dıraḫ̆şānıñ seniñ-hicrānıñ seniñ-ḳanıñ seniñ-ʿahd u peymānıñ seniñ (Muh.76/1.bt), bir-tedbīr (Kt.26), neden-sīneden (Kt.30-112), isterim-bisterim (Kt.36), cāndan çıḳar-andan çıḳar (Kt.116), aġlar-baġlar (Kt.129), yār-iḫtiyār (Müf.11), neden-āyīneden (Müf.14), güldür-güldür (Müf.29), bister istemez-ister istemez (Müf.41), zār olmak da güc-ṭaḳat-güẕār olmaḳ da güc (G.5), pervānedir Emrī- nedir Emrī (G.29), ṣafā ʿālem bu yā-mübtelā ʿālem bu yā (G.32), yār saña-aġyār saña (G.56), ḫ̆ırām eyler ḳadeḥ-rām eyler ḳadeḥ (G.128), ʿaks-i idbār gösterir-bār gösterir (G.195), ʿīd olur-tevḥīd olur (G.230), gülzāra çek-zāra çek (G.324), āl-emṣāl (G.338) v.b.

Redif

Murad Emrî Efendi yaşamı boyunca kitaplarla ve kitapseverlerle bağını sıkı tutmuş, özellikle sık sık İstanbul'a giderek ilgili ortamlarda bulunmuştur. Sözden ziyade anlama önem veren bir şair olarak Murad Emrî'de Encümen-i şu'ara şairleri gibi redife önem vermiş şiirlerinde redif kullanmaya adeta özen göstermiştir. Onun şiirlerinde redif, en önemli âhenk unsurlarından biri olarak göze çarpmaktadır. Redifin hemen hemen her çeşitini kullanmış olan Murad Emrî Efendi daha ziyâde kelime bazındaki rediflere itibar etmiş, hem Arapça hem Farsça hem de Türkçe sözcükleri redif olarak kullanmıştır. Her türden kelimeyi redif olarak kullanmıştır. Divanda "elden gider" redifli 136. Gazelin Avnî mahlasıyla şiir yazan Fatih Sultan Mehmet'in aynı redifli gazeline nazire olduğu anlaşılıyor. Bu gazelin üçüncü beytinde redif "dilden gider şeklinde değiştirilmiştir:

Sen ṣanırsıñ başına ṭaḳdıñ unutduñ her dili
Elde ḳalmaz bir gün elbetde inan dilden gider

Tek Bir Ekten Meydana Gelen Redifler:

dem*i* (Mer.1/1.bt-G.459), zemān*dır* (Th.1/1), mevcūdiyyet*i* (Th.87/1), māye*si* (Th.116/1-G.453-454), dāne-i şāhāne*yi* (Th.118/1.bt), bāb-ı Rıżā*dır* (Th.119/1.bt), destār*dır* (Th.130/1.bt), cānāne*miz* (Muh.4/1.bt), dil-i divāne*den* (Muh.5/1.bt), çāre*ler* (Muh.17/1.bt), ḳadem*iñ* (Muh.20/1.bt), çeşm-i giryān*ım* (Muh.Kt.1), meh-pāre*yi* (Kt.49), çāre*siz* (Kt.53), ʿālī-cenāb*āsā* (G.43), perçem*ler* (G.139), yaman*dır* (G.153-154), efġān*a* (G.410), feryād*a* (G.420), cānāne*ye* (G.421).

Ek Grubundan Meydana Gelen Redifler:

Ben*imdir* (Mer.5/1.bt), aç*ıyor* (Mer.6/3.bt), eşk-i Ceyḥūn*um mudur* (Th.20/1.-3.bt), aġzı şu*landı* (Th.58/1.bt), ḫurrem *misin* (Muh.6/1.bt), dīde-i giryān*ımız* (Muh.10/1), cān*ımı* (Muh.16/1.bt-G.440-447-457), uṣan*dım* (Muh.19/1.bt),

nāmaḥrem *misin* (Kt.5), mümkün *müdür* (G.148-159), müjgān*ıñdadır* (G.167), bak*ıyor* (G.169), şeb*inden* (G.401), dil-rubā*lardan* (G.402), āheng*ine* (G.407), dīdār*ına* (G.412-433), baḫt-ı dūn*umla* (G.413), cānān*ıma* (G.414-425), zār-ı tedbīr*ine* (G.416-427), dil-i bīmāre*sine* (G.417), yāre*leri* (G.435), dermān*ını* (G.436-439-446-449-455), aḥvāl*imi* (G.445), çāre*mi* (G.471).

Tek Bir Kelimeden Meydana Gelen Redifler:

Ṭurmayalım (Mer.6/2.bt), olmayan (Th.2/1.bt), bulmadıḳ (th.5/1.bt), bekleriz (Th.18-41/1bt-G.260), istemez (Th.27/1.bt-G.262), ʿaşḳ (Th.78/1.bt), etdiler (Muh.83/1.bt), beni (Trb.1/2.bt), oldu (Muh.86/1.bt), olacaḳ (Muh.Kt.3), saña (Muh.Kt.4), ṣandılar (Muh.Kt.5), eyledigim (Kt.4), nedendir (Kt.34-G.228), istemez (E.22-G.268), eyledim (E.39), ḳalmamış (E.42), ʿabeş (G.4), yetişir (G.10-176), felek (G.22), saña (G.38-56-57-59-68), baña (G.40-45-47-60-62-63-69-71-72-74), aña (G.70), ġarīb (G.78-80), olup (G.85-86), et (G.112-113-116), dediler (G.137-184-211), ṣorsalar (G.138), eyler (140-142-150-164-256), göster (G.143-177), derler (G.151-252), olur (G.160-162-198-215-225-230-237-253-255-257), öldürür (G.183), bekler (G.156-190-233), dönmüşdür (G.189-192), eylemez (G.264-266), olmaz (G.270-272-274), gelmez (G.275-276), henüz (G.277-278-279), çalış (G.289-290-291), yoḳ (G.311), gözleriñ (G.315), etdigiñ (G.316-317), görmedik (G.322), felek (G.323), göñül (G.335-336-337-342), güzel (G.344), eyledim (G.359-360), dedim (G.369), neden (G.379-381), duymasın (G.399), bile (G.409-430), ile (G.411-416-424), gele (G:418), görünce (G.428), ola (G.429-431), etse de (G.432), eyledi (G.437-464), beni (G.441-456), iki (G.443), seni (G.444-466), gibi (G.452-463-465), eglencesi (G.460), ḳalmadı (G.461), olmalı (G.467-468-469-470).

Hem Ek Hem de Kelimeden Meydana Gelen Redifler:

Şairin sık kullandığı redif çeşitlerinden biri de hem ek hem de sözcükten oluşan rediflerdir:

ʿAlīdir (Mer.7/1.bt), ḥüsn-i dıraḫşānıñ seniñ (Th.7/1.bt), kemānım gelmedi (Th.13/1.bt), insāna etmişlerdeniz (Th.19/1.bt), ʿAnḳāya beñzersiñ (Th.22/1.bt), ḳānımı Yārab (Th.23/1.bt), cānıdır taḥṣīl (Th.71/1.bt), Mustafāsıñ yā Resūl Allah (Nt.1.b), dermānıñ seniñ (Muh.Kt.7), güldür sen beni (Kt.13), cānānı añdım aġladım (E.2), rindān ḳadeḥ (G.6), esrārı şeyḫ (G.7), bülbül-i şeydāda yoḳ (G.21), varken güzel (G.23), pervānedir Emrī (G.29), cānānım fidā olsun saña (G.37), insānlar saña (G.73), mübtelādır hep (G.99-102), cānāna bu şeb (G.103-108), hicrānı güc (G.122-123-124-125), bī-ḫaber (G.165-179), yāre beñzetdim (G.366-367), dil-cūlarla sen (G.400), ʿāşıḳadır mübtelā (G.434), cigerim yaraladı (G.438), dermāndan ġayrı (G.442), cānım gibi (G.448), dil-rubālardan biri (G.451).

Birden Çok Kelimeden Meydana Gelen Redifler:

Murad Emrî Efendi'nin çokça kullandığı redif çeşitlerinden biri de brden çok kelimeyle oluşturulanlardır:

Elden gider (Th.3/1.bt), taʿyīb eylemem (Th.3/1), eyler firāḳ (Th.13/1.bt), eyler gider (Th.30/1.bt), olduġum bilmez misiñ (Th.31/1.bt), gözler gözlerim (Th.34/1.bt), olduġun görsem (Th.35/1.bt), eyledi gitdi (Th.43/1.bt), ḫaberim yoḳ (Th.56/1.bt), olduġum demdir bu dem (Th.96/1.bt), artar eksilmez (Kt.11), āh eyledim (Kt.58), olmak da güc (G.5), saña maḫṣūṣ (G.14), ʿālem bu yā (G.30-32-34), olur ʿālem bu yā (G.33), olur peydā (G.39), edersem yūf baña (G.52), meşreb bu yā (G.53), olmuş saña (G.54), düşmüş baña (G.55), olmuş saña (G.66), etdim bu şeb (G.76-84), oldu hep (G.81-92), ne ḥācet (G.114-115), olmak ne güc (G.120), olmaḳ da güc (G.121), ḳoymuş ad (G.133), elden gider (G.136-234), olsun da gör (G.140), etdiñ yeter (G.193), saña maḫṣūṣ (G.292), içinde bülbülem (G.362), ararsañ işte ben (G.389), eyler beni (G.450), eyler seni (G.462), et beni (G.472)

4. DİL ve ÜSLUP ÖZELLİKLERİ

Şairin dili, yazdığı dilin en üst düzeyde kullanıldığı bir ifade biçimidir. Malzemesi sözcükler olan şair, hayal dünyasının süzgecinden geçirdiği duygu ve düşüncelerini en güzel biçimde ortaya koyabilmek için dilinin sınırlarını sonuna kadar zorlamak zorundadır. Divan şiirinde şairin dilini büyük ölçüde kafiye, redif, vezin gibi ritmik ilerleyişi sağlayan biçimsel unsurlar ile söz sanatları ve mazmunlar belirlemektedir.[140] Divan şairlerinin sıkı sıkıya bağlı oldukları bir sanat anlayışı da ne söylendiğiyle birlikte nasıl söylendiğidir. Bu anlayış, şairin dil ve üslûp özelliklerinin tespit ve tahlilinde onun diline dair daha gerçekçi ve kuşatıcı bilgile ulaşılması açısından önemlidir.

Bir divan şairinin dil ve üslûbuna dair yapılacak olan incelemenin her şeyden önce belirli bir yönteme dayanması ve bulguların tespitinden öte, derinlemesine tahlile dayanan bir çalışma olması gerekir.[141] Bununla birlikte şairin kişisel üslûbunu incelemeden önce divan şiirinin ortak zemininin sistematik olarak incelenmesi gerekir. Şüphe yok ki böyle bir uğraş şairlerin üsluplarıyla ilgili önemli ipuçları verecek, dönemin şiir zevk ve temayüllerini ortaya koymada yararlı olacaktır. Bu dairede Murad Emrî Efendi'nin dil ve üslûp özelliklerine ait bulgular ile ulaşılan bazı tespit ve hükümler, aşağıda belli başlıklar açılarak açılarak verilmiştir.

Dilinin Sadeliği

İstanbul dışında olmasına rağmen bir ayağı her zaman İstanbul'da olan bir taşra şairi[142] Murad Emrî Efendi divan şiirinin özellikle 19. yüzyılda, doğal bir süreç

[140] Muhsin MACİT, Dîvân Şiirinde Âhenk Unsurları, Akçağ Yayınları, Ankara 1996, s.9.
[141] Hatice AYNUR, 15. Yüzyıl Şâiri Çâkerî ve Dîvânı, İnceleme-Tenkitli Metin, İstanbul 1999, s.23.
[142] Kayahan ÖZGÜL, age, 392.

içinde nasıl sadeleştiğini ve dilde sadeleşme konusunda divan şairlerinin sağladığı katkıları göstermesi açısından üzerinde durulması gereken isimlerden biridir. Murad Emrî Efendi'yi bu konuda önemli kılan yönlerinden biri de Bursa gibi Osmanlı döneminin çok önemli bir kültür merkezinde neşr olunan üç gazetenin imtiyaz sahibi aynı zamanda muharriri olmasıdır. İmtiyaz sahibi olduğu gazetelerde kullnılan dil her ne kadar ağır görünse de dönemin gazeteleriyle mukayese edildiğinde dil açısından farklı olmadığı görülür. Gerek Bursa gazetesinde gerekse Fevâ'id'de her fırsatda Türkçe konusunda hassasiyetini dile getiren Murad Emrî Efendi gazetelerindeki yazılarında da son derece anlaşılır, açık ve yalın bir Türkçe kullanmıştır. Böyle bir dil anlayışının Murad Emrî Efendi'nin düzenli bir eğitim görmemesiyle ilgisi yoktur. Zira bazı yazılarında son derece ağır bir Osmanlı Türkçesi de kullandığı dikkat çeker.

Türkçe konusundaki hassasiyetini gösteren önemli kanıtlardan biri, Fevâ'id'in "Nüsha-i Güzide" olarak neşr olunan nüshasında Sabah Gazetesi'nin 31 Teşrin-i evvel 1313 tarihli nüshasında M. Şekîb Bey'in yazdığı; Türkçenin fikrî ifadede yetersiz olduğuna dair makaleye karşı yazılan, Diyarbekirli Zülfikâr Ağa-zade Fazlı'nın makalesidir. Bu makale her ne kadar başka birinin imzasını taşısa da, gazete sahibi olarak Murad Emrî Efendi'nin de konuyla ilgili düşüncelerini taşır. Karşı makale, lisanımızın fikrî meseleleri ifadede yetersiz olmadığını, yetersizliliğin nedeninin fikri ifade edenin fikrî yetersizliği olduğu vurgulanır.

Murad Emrî Efendi Divanında da olabildiği kadar sade bir dil kullanmaya özen göstermiştir. Divanın mukaddimesinde de anlaşılır, açık bir Türkçeyle yazmaya özen gösterdiğini şu sözlerle dile getirir: "Ḳaraladıġım ġazellere bir ḳıymet-i edebiye ʿaṭf etmek ʿaḳlımdan geçmez faḳaṭ zāde-i ṭabʿ olmaḳ, vāżıḥ ve türkce yazılmış bulunmaḳ ile berāber raḥmete vesīle olmaḳ için remād-ı nisyān ile mensī ḳalmasını ārzū etmedigimden işbu dīvānı tertīb etdim." Murad Emrî için şiirlerinde anlaşılır, açık bir Türkçe kullanmak, şiir dilinin temel düsturlarından biri olmuştur. Bu, şair için divanının mukaddimesinde dile getirilmiş bir övünç kaynağı olarakda düşünülebilir.

Murad Emrî'nin tahmis ettiği şairler arasında Âşık Ömer[143], Erzurumlu Emrah[144], Dertli[145] gibi halk ozanlarının olması, şairin halk şiirine ve diline olan temayülünü göstermektedir. Bu şiirlerde ozanların dili oldukça anlaşılırdır, bununla birlikte Murad Emrî'nin ekleri de daha sade bir Türkçe ile yapılmıştır:

Çıḳsa gül uġrunda ġam etmez de cānı bülbülün
Derd vurdu hep açıḳ yoḳdur nihānı bülbülün
Güller açdı geldi āh etmek zemānı bülbülün
Nev-bahār oldu yine artdı fiġānı bülbülün
Gör ne leẕẕetler verir şi̱r[i̱n][146] dehānı bülbülün (Th.128/1.bt)

Gazellerinin birçoğuna da konuşma üslûbunun hâkim olduğu görülmektedir.

Ben yañıldım dil verip ḳandım saña
Bilmiş ol baḳdıḳca āh yandım saña (G.50/1)

Bilmezem āh içün bu ḥāl nedir
Bir ḳuṣūr etdim de aldandım saña (G.50/2))

Görse ḥālim raḥm eder şefḳat eder insān baña
Dost aġlar bi'l-ʿakis memnūn olur düşman baña (G.49/1)

Kimse ġayb etmez baña versem nihāyet cān aña
Çünki vaḳtiyle dedim ben neyleyim cānān aña (G.70/1)

[143] Bkz. Th.45
[144] Bkz. Th.128
[145] Bkz. Th.52
[146] Yard.Doç.Dr.Metin KARADAĞ, Karşılaştırmalı-Transkripsiyonlu Erzurumlu Emrah Divanı, Uludağ Üniversitesi Necati Bey Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü, Fakülte Yayın no:36, Balıkesir 1992, s.311'deki metin esas alınarak eklenmiştir.

Gelse aġyār alayım fikriyle **yāri yārān**
Götürür gövdeleri gör bu gice ḳan dediler (G.132/2)

Baş açıḳ yalın ayaḳ geldim saña
Ḳoy desin herkes baña dīvāne şeyḫ (G.130/4)

Çoḳ cefā etdiñ bıraḳdıñ bir zamānlar sen beni
Vaḳtile çoḳ aġladıp ḳalbimi şimdi ḫurrem et (G.116/3)

Yār deyü düşdük şu vādīlerde mecnūnlar gibi
Vaḥşī ḥayvānlar ile şu vādīde meskūn olup (G.110/4)

Murad Emrî Efendi, bir üslûp özelliği olarak şiirlerinde hasbihal tarzına çokça yer vermiştir.

Şu gelen kim deyü ṣordum baña cānān dediler
Olacaḳ ismini ṣordum aña Burhān dediler

O nezāketle tebessüm ederek verdi selām
Yüzünüñ dānesine mühr-i Süleymān dediler

Anuñ emṣāli bulunmaz aña meftūn hele sen
Gelecek gün olacaḳsın hele ḳurbān dediler

Yüzünüñ reng-i laṭīfi veriyor cāna ṣafā
Bu nedir ṣordum ise gül-i reyḥān dediler

Anıñ Emrī bulunur mu şu cihānda eşi yoḳ
O melek bence ne çāre aña insān dediler (G.184/1)

Dediler ʿāşıḳsıñ ancaḳ her sözüñ ḥaḳdır seniñ
ʿĀşıḳ-ı ṣādıḳ deyü tebrīkle taḥsīn etdiler (G.210/2)

Düşürüp dağlara yavrum neye ḥasretde koduñ
Beni dīvāne edip gel buña bul çāre dedim (G.369/2)

Ḥāṣılı ʿaşḳıñ yolunda çoḳça zaḥmetler alıp
Çoḳ çalışdı Emrī dīvāne dedirdi adını (G.449/5)

Murad Emrî Efendi konuşma dilinde sık sık müracaat edilen unsurlarından olan yansıma sözcüklerini de kullanmıştır:

Sāḳī kerem et bādeyi ver kendi eliñle
Cām-ı meyi gel ver içelim ḥāṣılı lıḳ lıḳ (G.307/2)

Bir ḫaylī zemān oldu seni görmeyeli ben
Sāʿat gibi ḳalbim o sebeb etmede tıḳ tıḳ (G.307/3)

Görsüñ de begeñsin bizi dost ḳahr ola düşmān
Tā ṣabaḥa ḳadar ḳaynadalım ṣoḥbeti fıḳ fıḳ (G.307/4)

Divanın son gazeli, günlük hayattan alınmış bir tablo gibidir. Bir gencin mahkemede beraat etmesini anlatan bu gazelde Murad Emrî Efendi âdetâ bu olayı konuşma diliyle naklen anlatır:

Ol tebessüm ederek dedi reʾīse ebkem
Beni maḥkūm edecek var mı ʿaceb sende niẓām

Ben yaşarsam yaşarım nāmūs içün dünyāda
Ġam yemem doġru verilse baña ḥükm-i iʿdām

Hep baḳıp ḥayret ile bizde o mehveş yüzüne
Lerze geldi o bütün hey'ete ṣarṣıldı maḳām

Bārekallah diyerek olmuşuz engüşt-i dehān
Hep dedik biz bir aġızdan sözüne eyle devām

Baḳdı hey'et buña yoḳ çāre berā'at edecek
Dedi git müttefiḳen biz saña verdik iʿlām

Hey'ete ḳalḳdı dedi çoḳca teşekkür ederim
ʿĀdilāne şu siziñ maḥkemeñiz buldu ḫitām

Her sözü vehbī anıñ Emrī düşünme o ḳadar
Ḳalḳdı gitdi gülerek vermede her yana selām (G.473)

Söz Tekrarları

Güzel Türkçemizin anlatım gücünü arttıran unsurlardan biri de söz veya kelime grubu tekrarlarıdır. Divan şiirinin genelinde olduğu gibi Murad Emrî Efendi divanında da söz ya da kelime grubunun tekrarına dayalı bir anlatım tekniği sıkça kullanılmıştır. Bu kelime ya da grupların belirli aralıklarla tekrarı, âhenk ve anlamla bütünleştiğinde poetik bir fonksiyon üstlenir, duygu ve düşüncenin etkili bir şekilde dile getirilmesini sağlar. Bu yönüyle divan şiirinde aynı seslerden oluşan tekrarların

(tekrîr) yanında, benzer seslerin de tekrarı yapılmakta cinas, iştikak, kalp, aks, iâde ve tarsî gibi söz sanatlarının kullanıldığı şiirlerde benzer seslerin tekrarından doğan bir âhenk meydana gelir.[147]

Söz tekrarlarının önemli bir bölümünü ikilemeler oluşturur. Şiirde anlamın çok daha etkili bir şekilde ifade etmesini sağlayan ikilemeler, ayrıca belli bir kavram veya ifadenin okuyanın zihninde yer edip kalıcı bir iz bırakmasını da sağlar.[148]

Ḳatlime çıḳsa ne ġam fermān fermān üstüne
Etmediñ çünki beni şādān şādān üstüne
Dökse çeşmim ġam yemem al ḳan al ḳan üstüne
Süzme çeşmiñ gelmesin müjgān müjgān üstüne
Urma zaḫm-ı s̄ineme peykān peykān üstüne (Th.40/1.bt)

İltifāt et İltifāt et İltifāt et İltifāt
İltifātından d̄iger yoḳdur baña h̄içbir necāt
Cān u dilden sevdim etsem ġam degil terk-i ḥayāt
Bezm-i ʿālemde hemān ey sāḳi-i mā'ü'l-i ḥayāt
Devr-i laʿliñ şerbetinden başḳa devrān istemem (Th.67/4.bt)

Gelir var ḥikmeti bilmem neden āheste āheste
Ṣunar destiñdeki peymāneden āheste āheste
Olur üftādesi her kim gören āheste āheste
Gelince bezme ol nāzik beden āheste āheste
Gider dilden o dem gerd-i miḥan āheste āheste (Th.113/1.bt)

[147] Muhsin MACİT, age, s.20-21.
[148] Cem DİLÇİN, "Fuzulî'nin Şiirlerinde İkilemelerin Oluşturduğu Ses, Söz ve Anlam Düzeni", Türklük Bilgisi Araştırmaları, Abdülbaki Gölpınarlı Hâtıra Sayısı, 19, Harvard 1995, s.163.

Derd verdi bulur elbetde yine çāresini
Düşünür şefḳati var raḥmı o āvāresini
Deldi müjgān ġamı sīnemi etdi göz göz
Ṣarsa ṣarsa yine yār ṣarmadadır yāresini (Kt.40)

Ben ġam-ı hicrāndayım āh āh o cānān bī-ḫaber
Bilmiyor derd-i derūnum ede dermān bī-ḫaber
Sīnemi göz göz edip müjgān ile baġrım delip
Nīm nigāhı mest edip āh çeşm-i mesti bī-ḫaber (Kt.44)

Her cefāsı bir ṣafā her bir ṣafāsı pür cefā
Böyledir şimdi güzeller umma anlardan vefā (G.61/1)

El-vedāʿ ey ḳurratü'l-ʿaynım cevānım el-vedāʿ
El-vedāʿ geldim demekçün dehre ẓannım el-vedāʿ (G.296/1)

Geldik seni görmeklige cānān hele çıḳ çıḳ
Ṣor ḫāṭır-ı nā-şādımızı sen daḫı sıḳ sıḳ (G.307/1)

Zaman zaman ikilemelerde yansıma sözcükler de kullanılmıştır.

Sāḳī kerem et bādeyi ver kendi eliñle
Cām-ı meyi gel ver içelim ḥāṣılı lıḳ lıḳ (G.307/2)

Bir ḫaylī zemān oldu seni görmeyeli ben
Sāʿat gibi ḳalbim o sebeb etmede tıḳ tıḳ (G.307/3)

Görsüñ de begeñsin bizi dost ḳahr ola düşmān
Tā ṣabaḥa ḳadar ḳaynadalım ṣoḥbeti fıḳ fıḳ (G.307/4)

Gel Emr̄iniñ ʿālemde hemān göñlünü şād et
Düşmān kim ise ḫāṭırını ḳahr ile yıḳ yıḳ (G.307/5)

Söz ve anlam bakımından güçlü bir yapının kurulmasında bir anlatım tekniği olarak karşımıza çıkan ikilemelerin de önemli bir yeri vardır. Divan şairleri içinde bu tekniği oldukça iyi kullanan şairler arasında Necatî, Bâkî ve Fuzûlî sayılabilir.[149] Divan şiirinin geleneksel yapısında değişmelerin hız kazandığı 19. yüzyılda Murad Emrî Efendi'nin şiirlerinde ikilemeler ve kelime tekrarlarına sıkça yer verdiği görülmektedir.

Ẓāhiren şefḳat maḥabbet gösterir maʿnen bıḳar
Raḥmı yoḳ insāfı yoḳ meyli anıñ imdāda yoḳ (G.309/4)

Çıḳıñ seyre gelir yārim o nazlım şānlıdır şānlı
Anıñ vechin görüp de sevmeyen var mı ʿaceb bir ferd (E.19)

Baḳma s̄inem göz göz eyler t̄ir-i müjgānıñ seniñ
Zor olur yara açarsañ bulmaġa merhem saña (G.38/2)

B̄i-fütūr çoḳ eyliyor ʿuşşāḳa cevr ü cefā
B̄i-vefādır b̄i-vefādır b̄i-vefādır b̄i-vefā (G.51/4)

N'eyleseñ n'etseñ ne yapsañ ol gül-i ruḫsāre sen
Kendini gel yorma Emr̄i hep hebādır hep hebā (G.51/5)

Divanda bir beyitte de ilk hecenin tekrarıyla pekiştirme zarfı yapılmıştır.

[149] Cem DİLÇİN, *age*, s.161.

Lāl olur bir kimse baḳsa dīde-i mestānene
Ḳıbḳızıl olmuş ḳızarmış lebleri ḳor gül gibi (G.465/4)

Dedim-Dedi, Mürâca'a Tarzı

Kaşgarlı Mahmud'un Divânü Lugâti't-Türk isimli eserinde ilk örnekleri görülen "dedim-dedi" tarzında söylenmiş şiirler daha sonraki yüzyıllarda hem halk şiirinde hem de divan şiirinde değişik şekillerde görülmektedir. Halk şiirlerinde daha çok âşık şiiri içinde geçmekte olan "dedim-dedi" âşık tarzı bir kullanım olarak sevgili ile âşığın arasında geçen ve âşığın dilinden anlatılan bir karşılıklı bir söyleyiş biçimidir.[150] Halk şiirine yakınlığı olduğu Dertli, Aşık Ömer ve Erzurumlu Emrah gibi halk şairlerinin şiirlerini tahmis etmesinden anlaşılan Murad Emrî Efendi de divanda birkaç şiirde bu tarzı kullanmıştır:

Pertev-i dīdārına ṭuġra dedim dedi o şūḫ
İsmi var ben cismine ʿanḳā dedim dedi o şūḫ
Cümleniñ yektāsı müs̱tesnā dedim dedi o şūḫ
Ġırre oldu ḥüsnüne cānān dedim dedi o şūḫ
Pādişāh-ı ḫayl-i ḫūbān olduġum bilmez misiñ (Th.31/4)

[150] Daha geniş bilgi için bkz., H. Dilek BATİSLAM, "Dîvân Şiiriyle Halk Şiirinde Ortak Bir Söyleyiş Biçimi (Mürâca'a-Dedim-Dedi)", Folklor-Edebiyat, c.VI. S.22, Ankara 2000, s.201-211.

Şu güzel kim deyü ṣordum baña cānān dediler
O melek bence n'içün āh aña insān dediler
Gören elbet ana şādān baña giryān dediler
Şu gelen dil-beriñ ismin baña burhān dediler
Aña emṣāli bulunmaz şuḫ-ı sulṭān dediler (Muh.56/1)

Gelecek bezmimize gösterecek şān dediler
Edecek gönlümüzü ḥāṣılı şādān dediler (G.137/1)

Bu tarzda daha çok sevenin yani âşığın iltifatlarına karşılık sevilenin yani sevgilinin küçümsemesi ve üstünlüğü dile getirilir.

Gül dedim gülmem dedi gitsem ḳabul eyler mi yār
Bezmine alsa ne var ol nev-cüvān ben iḫtiyār (E.11)

Atasözleri, Deyimler

Divan şiirinde şairin kalıplaşmış, özlü, hoşa giden ve genel geçer bir doğruluk taşıyan "mesel" veya "darbımesel" olarak da adlandırılan atasözlerini çok sık kullandıkları görülür. Şiirde verilmek istenilen düşüncenin atasözü ile onaylanarak herkes tarafından kabul görmesi sağlanır. Bu yaklaşımla söyleyiş güçlendirilerek âdetâ düşünce, şair tarfından atasözü ile belgelendirilir. Bu nedenle mesel getirmek, dîivân şiirinde bir sanat sayılmış, "îrâd-ı mesel" olarak adlandırılmıştır. Murad Emrî Efendi bu sanatı şiirlerinde oldukça fazla kullanarak ifade gücünü daha etkili bir hale getirmiştir.

Kim ʿaceb görmüş güzellerden mürüvvet merḥamet
Eski sözdür ***beklenir mi hīç zehirlerden şifā*** (G.51/2)

Fiġān etdikce ḫūbān ẕevḳ alır āhıla zārımdan
Düşende dost olur mu bir zamān bir kimseden imdād (G.8/2)

Göz görünce ḳıymeti olmaz bilinmez bu meṣel
Ol zamān ḳadrin bilirsiñ sen nihān olsun da gör (G.141/4)

Ne gelse hep gelir sūfī ḥarīsiñ dest-i ḳahrından
Bu meşhūr bir meṣeldir ***hīç zevāl mestāneden gelmez*** (G.267/5)

İḫtiyār oldumsa gönlüm tāzedir eski meṣel
Ḳanda görsem bir güzel ben anda ḥāżır nāẓırım
Ḥāṣılı bī-çāre gönlüm ʿaşḳ deyü atdı temel
İstemem dil-bersiz olsa cennet ü baġ-ı İrem (Kt.111)

Var mı görmüştür vefā maḥbūb sevenlerden biri
Eskiden ḳalma meṣeldir ***ḳaç görürseñ bir güzeli*** (E.17)

Tā ezelden söylenir ḫalḳıñ dilinde bu meṣel
Ẕerre ʿaḳlıñ var ise rāh-ı ʿadīle sālik ol (Th.121/3.bt)

15. yüzyıldan itibaren divan şiirinde deyimlerin çok sık kullanıldığı görülmektedir. Bu kullanım divan şiirinin son döneminde de bir anlatım özelliği olarak şairlerin çokça müracaat ettikleri bir ifade zenginliği olmuştur. Murad Emrî Efendi de şiirlerinde anlatımı güçlendirmek için deyimlere oldukça yer vermiştir. Divanında tespit ettiğimiz deyimler ve kulanım şekilleri şu şekildedir:

Oyun etmek:

ʿAşḳ beni etdi esīr ḳaldım elinde pek zebūn
Gör düşürdü gönlümü bir dāma pek ***etdi oyun***
Kim görürse ẓanneder vardır hele bende cünūn
Ṣubh-dem gülzār içinde çaldı bülbül erġanūn
Eyyühe'l-ʿuşşāk ḳūmū inneküm lā-tesmaʿūn[151] (Th.4/1.bt)

Aklı bozmak, Yemini bozmak:

Vechiñi gördüm de ***bozdum ʿaḳlı*** da iẕʿānı da
Görmezem bir ḫāldeyim ben dostu da düşmanı da
Añlamam bilmem nedir ben vaṣlı da hicrānı da
Baġlanıp zülfüñde ***bozdum ʿahdi*** de peymānı da
Ḥüsnünü gördüm unutdum dīni de imānı da[152] (Th.10/1.bt)

[151] "Ey Aşıklar kalkın, gerçekten de duymuyor musunuz onu?"
[152] Ali ALPARSLAN, age'de "Ḥüsnünü gördüm unutdum dīni de imānı da" mısraı, "Çeşmini gördüm unutdum derdi de dermānı da" şeklinde yazılmıştır.

Ser verip sır vermemek:

Eyledim mādam ʿaşḳı iḫtiyārımla ḳabūl

Sırrı verme ver seri etme ṣaḳın andan nükūl

Nār-ı ʿaşḳıyla yanarsañ yine sen olma melūl

Çünki ṭīr-i hecr ile olduñ zaḥmnāk ey göñül

Çek çevir kendini bir[153] ḳaşu kemān lāzım saña (Th.13/3.bt)

Kan dökmek:

Ben ***dökersem*** yoluña ġam degil aṣlā ***ḳanım***

Ben fidā eyler isem hīç fütūr etmem cānım

Bilmiş ol sen odur artıḳ saña ḳarşu şānım

Ey benim ḥüsn-i ḥasen ḫulḳ-ı ḥasen cānānım

Kaʿbe-i vaṣlına irgür saña ḳurbān olayım (Th.16/2.bt)

Canı ağzına gelmek:

Rāhını bekler dururken belki cānānım gelir

Ẓulmet-i ḳalbim feraḥ bulsun dıraḫşānım gelir

İltifat bekler iken aġyār destimden alır

Ben anı gördükce billāh ***aġzıma cānım gelir*** (Kt.98)

Aklı yağma etmek:

Pāyiñe yüzler süren āh eşk-i Ceyḥūnum mudur

Āh ü feryād eyleyen dil murġ-ı meskūnum mudur

ʿAḳlımı yaġma eden āh yoḳsa gül-gūnum mudur

Çaġlayan cūy-ı sirişkim çeşm-i pür-ḫūnum mudur

Keşret-i ʿaşḳım mı bilmem ṭāliʿ-i dūnum mudu (Th.20/1.bt)

---

[153] Hasibe MAZIOĞLU, *age*'de "kendini bir" kelimesi, "kendine ki" şeklinde yazılmıştır.

Sine delmek:

Deldi sīnem ṣormadı kimse baña bu yāre ne

Demedi ʿālem görüp başımdaki bu ḳara ne

Ṣardı derdi cismimi bir ṣorsa bu bīmāre ne

Mübtelādır derd-i aġyāra ṭabībim çāre ne

Ḫasta-i hicrān [olan] tedbīr-i dermān istemez (Th.27/3.bt)

Ateş kesilmek:

Baksañ a, ***āteş kesildi*** baña dünyā pīrehen

Ölmeden öldüm bu gün ṣardı beni şanlı kefen

ʿAşḳ yoluna cān fidā etmiş var ise işte ben

Eyledim dārü's-selāmı kendime beytü'l-ḥazen

Ḥasret-i ḥāl-i siyāhımla gidersem Şāma ben (Th28/9.bt)

Her gören añlar bilir āh bu dīde-i giryānımız

ʿAşḳdan ***āteş kesildi*** görseler her yānımız

Ḳande varsaḳ isteriz ġayrı degil cānānımız

Ṣanmañız kim geceler bī-hūdedir efġānımız

Mülk-i ʿaşḳ içre ḥişār-ı istiḳāmet bekleriz (Th.18/7.bt)

Kanı serin olmak:

Emriyā her ne yazarsa ol düşünmekde derīn

ʿĀḳıbet endīş olur kim ki ***ola ḳanı serīn***

Ḫāmesin söyletmede gördükde ol bir nāzenīn

Hādiyā ṭabʿım gibi şiʿrimde oldu āteşīn

Şāʿirim elbet bilirler şiʿr āşnālardan biri[154] (Th.29/5.bt)

Kan içmek:

Ḥasret-i cānān elinden Emrī gör ***ḳanlar içip***

Defter-i aʿmālini efʿālini her dem görüp

Ḫāṣılı dünyā vü ʿuḳbādan bile yārden geçip

Yandılar Ferhād u Mecnūn mest-i cām-ı ʿaşḳ olup

Ey Fużūlī biz olar yatdıḳca nevbet[155] bekleriz (Th.40/8.bt)

Ḥasret-i cānān elinden Emrī gör ***ḳanlar içip***

Defter-i aʿmālini efʿālini ġayri dürüp

Ḫāṣılı dünyā vü ʿuḳbādan bile yārdan geçip

Yatdılar Ferhād ü Mecnūn mest-i cām-ı ʿaşḳ olup

Ey Fużūlī biz olar yatdıḳca ṣoḥbet bekleriz(Th.18/8.bt)

[154] Vezin kusurludur.

[155] Abdülbâki GÖLPINARLI, Fuzûlî Divanı, s.67'de "nevbet" kelimesi "şoḥbet" şeklinde yazılmıştır.

Duman etmek:

ʿAşḳıñ beni dīvāne inān eyledi gitdi

Her bir işimi öyle ***dumān eyledi*** gitdi

Ortada baña çoḳca ziyān eyledi gitdi

Ḳaşıñ belimi bükdü kemān eyledi gitdi

ʿAşḳıñ beni rüsvā-yı cihān eyledi gitdi (Th.43/1.bt)

Ağzı sulanmak:

Ruḥsārī-i dil-dārı gören ***aġzı şulandı***

Beñzer baña bir çoḳlarınıñ baġrı da yandı

Bilmezdi göñül n'olduġunu şimdi inandı

Gül mevsimi geldi yine gülzār donandı

Bülbülleri hep ḫᵛāb-ı sükūnetle uyandı (Th.58/1.bt)

Bir söyleyip iki dinlemek:

Her ḥālde güzel rāz-ı derūnuñ baña söyle

Bir söyle iki diñle bu ʿālem daḫı böyle

Baʿżen ḳuluñ Emrī daḫı söyler ise diñle

Red eyleme Rāzīyi biraz merḥamet eyle

Ḳaç kere gelip dāmenine düşdü ḳapandı (Th.58/5.bt)

Gönül almak:

Zümre-i ḫūbān gelip şu ḳalbi iʿmār etse de

Şu ḫarābezāra dönmüş göñlü gülzār etse de

Ḥāşılı ***göñlüm alıp*** ʿaşḳın verip yār etse de

Biñ perī peyker melek [rū] ʿarż-ı dīdār etse de

Yārdan ġayrı cihānda kimse yār olmaz baña (Th.59/4.bt)

Saçlarını yolmak:

Göñül her ḳanda varsa hep arar dil-dārını bulsun
Deyr-i ʿālemde bir ʿāşıḳ ṭurmasın peymāneler ṭolsun
Görüp bu ḥāli aġyār her zemān çün ***ṣaçlarıñı yolsun***
Ḫaber ver ser-güẕeştin defter-i ʿuşşāḳa ḳayd olsun
Miyān-ı ehl-i dilde sen naṣıl yād olmaḳ istersiñ (Th.64/3.bt.)

Bağrını delmek:

Söylemem derd-i derūnum kimseye etmem ʿıyān
Başḳa bir ḥāle giriftārım gözüm görmez cihān
Deldi bağrım tīr-i müjgānıyla artıḳ el-amān
Çeşm-i mesti tīġ çekmiş ġamzeden bir ḳahramān
Ābrū-yı müşgini bir şimşīrden ḫālī ḳırāb (Th.72/4.bt)

Kanına girmek:

Hīç gelir mi ḫāṭıra yār var iken ferdā benim
Olsa billāhi istemem başdan başa dünyā benim
Girmek ister ***ḳanıma*** ol dīde-i şehlā benim
Cānıma ḳaṣd eyledikce ey gül-i raʿnā benim
Nāleme ḥayretde ḳaldı bülbül-i şeydā benim (Th.85/1.bt)

Temkini bozmak:

Zemān geldi sen artıḳ gel de diñle hep bu ġam-gīni

Düşeli ḥasret-i hecr-i ġama ***bozmuşdu temḳiñi***

Efendim sevdigim luṭfen gelip ṣor çeşm-i nem-gīni

Ṭabībā ḫāk-i kūy-ı yārdandır eşk teskīni

Baña etdirme[156] zaḥmet göz yaşarır tūtiyālardan (Th.93/3.bt)

Kan dökmek:

Nedir var ise ʿiṣyānım hemān söyle a sulṭānım

Seniñçün ḳaldı bir cānım verem gel ṭurma ***dök ḳanım***

Benim bitmez mi hicrānım anıñçün işte efġānım

Benim ey māh-ı tābānım fidādır yoluña cānım

Yanar bu ḳalb-ı sūzānım dil-i dīvāne ġam-ı muʿtād (Th.101-3.bt)

Defteri dürmek:

Ṣūfī biñ türlü miṣāli naḳle getürme

Sedd eyleme her bābı bıraḳ ẕevḳi yitürme

ʿAşḳ dersin oḳu biz görelim ***defteri dürme***

Vāʿiẓ bizi taḫvīf ile teşvīşe düşürme

Sen maḥkeme-i rūz-ı cezādan mı gelirsiñ (Th.104/4.bt)

[156] Abdülbaki GÖLPINARLI, *age*, s.116'da, "Baña etdirme" ifadesi, "Bize artırma" şeklinde geçmektedir.

Bağrına ateş dolmak:

Görenler der ne ḥāldir vech-i gülzār yine ṣolmuş

Baḳanlar hep görür ***āteş*** ile ***baġrım*** benim ***ṭolmuş***

Yine ben bī-ḫaber kendi elimle ṣaçlarım yolmuş

Hilāl ebrūvānıñ ṣafḥa-i sīnemde naḳş olmuş

Ḫayāliñ ġurbet ilde ḥançer-i müjgāndır sensiz (Th.107/5.bt)

Gözleri yolda kalmak:

Ḳalmışım yārsız anıñ çün ***yolda ḳaldı gözlerim***

Belki cānānım gelir gelsin nihāyet gözlerim

Her zemāñ cān u göñülden Emrī yāri özlerim

Yeridir kūş-i şehinşāha irerse sözlerim

Ey Ümīdi her kelāmıñ bir dürr-i şehvārdır (Th.130/4.bt)

Kara don giymek:

Nerde ḳaldı dīde-i mestānemiz bir dānemiz

Gelmedi boş ḳaldı eyvāh bilmiş ol kāşānemiz

Ḳara don giysiñ giyinsiñ ḫāne-i vīrānemiz

Geldi eyyām-ı bahār feryāda başlar ʿandelīb

Ẓannedersem gül içün bī-çāreye herkes raḳīb (Muh.12/4.bt)

Al kana boyanmak:

Çeşmim sen sebeb ṣorsañ a ***al ḳana boyandı***

Baġrım yine āteşlere āteşlere yandı

Āhım o ḳadar çıḳdı ki tā ʿarşa dayandı

Ḳalmış buluṭ altında benim bir ḳamerim var

İşte o sebebdir ne gecem ne seḥerim var (Muh.18/2.bt)

Hoplatmak / kanını içmek:

Bir zemān Emrī gülerdi şimdi de āh etmede

Gelsin ʿuşşāḳ görsün ʿālemde zemānım gitmede

Bī-vefālar bī-vefālar dökdü ***ḳanım içmede***

Kendi ḥālimde gezerken gör beni ***ḥoplatdılar***

Çoḳ degersiz ṣandılar ucuz bahāya ṣatdılar (Muh.52/3.bt)

Ağzının suyu akmak:

Cefā vü cevr eden ʿuşşāḳa varsa anı **egdirdiñ**

Yalatmış kelb gibi bir çoḳlar ardınca dadandırdıñ

Kimine gösterip rūbar-ı zemān ***aġzın sulandırdıñ***

Yeter bir çoḳ zemān ḫudʿalarıñla sen yalandırdıñ

Geçen gün ṣūret-i ḥaḳdan gelip ẓannetme ḳandırdıñ (Muh.57/1.bt)

Tel takmak:

Sen yaşa ellerle dünyāda olunca pāyidār

Ben ölürsem ***tel ṭaḳıñ*** eyle anıñla iftiḫār

Etdiğiñ efsāneler sence ṣanırsıñ iḳtidār

Gün gelir eyler bu ḥāliñ bilmiş ol sen tārumār

Var yıḳıl git durma ḳarşımda pelīd ibn-i pelīd (Muh.77/5.bt)

Bağrını delmek:

Gel ***bağrımı del*** gör yüregimde nelerim var

Baḳ gör neler etdi baña āh ṭāliʿ-i idbār

Bilmem şu yıḳılmış dili kimler ede iʿmār

Ḥasretde ḳoyup gitdi o mehveş keder oldu

Artıḳ baña hicrānı elemler yeter oldu (Muh.85/2.bt)

Kulak vurmak:

Gördügüñ her kimseyi ẓannetme ḫurrem ġamlıdır

Bir ***ḳulaḳ ur*** gelmede her ḫāneden bir başḳa ses (G.12/4)

At oynatmak:

Neler söyler neler dil-dārına bī-çāre ʿāşıḳlar

Ne ***atlar oynadır*** düşkün ki meydān bulsa her ḥālde (G.27/2)

Kurmak:

Ben senden anı beklemiyorken bu ne ḥālet

Ḳahr etmege ***ḳurduñ*** beni aġyārı hem iḥyā (G.41/2)

Ciğeri yakmak:

Gelip sen kendini göster meger ʿālī-cenābāsā

Baḳıp ***yaḳma cigergāhım*** a sulṭānım kebābāsā (G.43/1)

Kaş göz etmek:

Baḳmaḳ ister her zamān dīdārına göñlüm velī

Ben ne ṣuç etdim ki ***ḳaş göz etmede*** ʿ işyān baña (G.74/2)

Daldan dala oynatmak:

Nisbet etseñ az gelir feryād-ı zārı bülbülüñ

Emrīyi ***oynatmada daldan dala*** bir dil-firīb (G.94/5)

İnceden inceye hesap yapmak:

Her ne cevr etmiş ise dil-dār baña bir gün olur

Ṣorarım o meh-liḳādan ***inceden inceye ḥesāb***(G.104/4)

Baş açık yalın ayak gelmek:

Baş açıḳ yalın ayaḳ geldim saña

Ḳoy desin herkes baña dīvāne şeyḫ (G.130/4)

Başa bela almak:

Bir ***belā almışdır ʿāşıḳ başa*** cānān ḳoymuş ad

Baḳdı bir vech-i dil-ārāya dırāḫşān ḳoymuş ad (G.133/1)

Kan gövdeyi götürmek:

Gelse aġyār alayım fikriyle **yāri yārān**

Götürür gövdeleri gör bu gice ḳan dediler (G.137/2)

Aklını oynatmak:

Bir baḳınca ***oynadıp ʿaḳlım*** perīşān eyledi

Neye aldı göñlümü vermez aña merhūn mudur (G.148/4)

Can yakmak:

Ḥāṣılı her kūşeye açmış birer ʿālem ṭurur

Emrī ʿuşşāḳ rāhına ***cān yaḳmaġa*** çıḳmış ṭurur (G.155/5)

Gözü kanında olmak:

Ṣanma bilmem bilirem her ḥālini dil-dārımıñ

Sen benim varımda aġyārıñ ***gözü ḳanımdadır*** (G.167/4)

Ağzı açık bakmak:

Baḳ şu ruḫsāra dökülmüş ṣanki murġān dāneler

Ol sebebden ***aġzın açmış baḳmada*** dīvāneler (G.174/1)

Ciğerden kan almak:

Perīşān eyliyor ḥālim benim zülfün perīşānlar

Cigerden ḳan alır elbet ḫūn-ı ʿālūd müşgānlar (G.175/1)

Dört gözle beklemek:

Bugün bayramdır artıḳ luṭf ḳıl gel bezm-i rindāna

Seni ***dört gözle*** meclisde elinde Emrī cām ***bekler*** (G.190/5)

Oyun etmek:

İltifāt gösterdiñ evvel ben de düşdüm dāmına

Emrīye sen ḫaylīden ḫaylī ***oyun etdiñ*** yeter (G.193/5)

Hesap kitap olması:

Baña cevr ü cefāyı çoḳ edip ḥālā nedendir bu

Gelip geçmiş anıñla çoḳ ***ḥesābım hem kitābım var*** (G.194/2)

Çapkın kanlı:

Sürseler ḥāşā demem ben yārime vicdānlıdır

Urmaḳ öldürmek diler ẓannım o ***çapḳıñ ḳanlıdır*** (G.206/1)

Kurmak:

Kim añlar kim bilir derdim aña ben eylesem taʿrīf

O ***ḳurmuş*** Emrīyi öldürmege nā-çār nedendir (G.228/5)

Bir gönülde iki sultan olmaz:

Yār bir Allah bir efkār bir bilmiş ol

ʿĀdet olmuş ***bir göñülde iki sulṭān istemez*** (G.262/3)

At olur meydan olur:

Her ne derlerse desinler ben sözümde ṣābitim

At olunca Emrī mümkin mi ki meydān olmamaḳ (G.305/5)

Yanıp yıkılmak:

Öylece meyle bu şeb mest ü müdam olmuş idik

Bilmedik n'oldu bize ṣoñra *yıḳıldıḳ yandıḳ* (G.313/3)

Kılı kırk yarmak:

Bir perīniñ āteş-i sevdāsına düşmüş yine

Bir *ḳılı ḳırḳa yarar* ẓannetme mecnūndur göñül (G.341/2)

Bir *ḳılı ḳırḳa yarar* her ḥāle vāḳıfdır bugün

Kim görür ẓannetmede bu Emrīyi sersem henūz (G.278/5)

Kansız olmak:

Yāri aġyārıñ elinde gördügüm ān ben o ān

Öldürür maḥv eyler dünyāda ben *ḳansız mıyım* (G.358/4)

Gözü yolda kalmak:

Emrī *yollarda gözüm ḳaldı* ne yanda güzelim

Nerde ḳaldı neye gelmez o nezāketli begim (G.361/7)

Ayaklarına kara su inmek:

Her gün ararım kūyuna varsam ṣorarım ben

İndi aramaḳdan ayaġa Emrī ḳara ṣu (G.405/5)

Sitem yağdırmak:

Yaġdırır her ḳanda varsam başıma bir çoḳ ***sitem***

Emrī artıḳ ben taḥammül edemem āh sengine (G.407/5)

Kanına girmek:

Ḳoy beni derd-i ġam-ı hecriñle feryād eyleyem

Kimse ʿayb etmez ***girsem ḥasretinden ḳana*** ben (G.383/3)

Çekme şimşīriñ ḳıyarsıñ cānıma cānānıma

Söylerim billāḥi seni ***girmek*** dilerseñ ***ḳanıma*** (G.414/1)

Kanını içmek:

Sen ṭabīb ṣormaz geçersiñ derdimiñ dermānını

Ẓannedersem ***içmek*** istersiñ bir ʿāşıḳ ***ḳanını*** (G.446/1)

Dinini imanını sevmek:

İltifāt göster seniñ bir bendenim efgendenim

Gel beni üzme ***seversen dīnini īmānını*** (G.446/2)

Bunların dışında zaman zaman da deyimi oluşturan kelimeler ya değiştirilmiş ya da Türkçeleri yerine Arapça veya Farsça kelimeler kullanılmıştır:

Kur'ana el basmak:

Anı terk etmemek ġayrı güzel sevmek içün hem de

Anıñ çün Emrī ʿālemde ***dü destiñ urdu Ḳur'āna*** (G.419/5)

Koynunda yılan beslemek:

Dost deyü aldanma aġyārıñ, raḳībiñ fendine

Beslemek ḳoynunda müşkil ẓannedersem mārı güc (G.125/3)

Yolu şaşırmak:

Düşün bir sen derūnumda saña ḳarşı olan āhım

Naṣıl ki sende var āhlar benim de var seḥergāhım

Düşeli Emrī sevdāya ***şaşırdım*** ʿādetā ***rāhım***

Açılıp çeşmim ey māhım cemāliñ göster ey şāhım

Ḫalāṣ eyle beni Necmī enāniyyet-i ḥicābından (Th.102/5.bt)

Kulağına küpe olmak:

Maḳrūn-ı ḥaḳīḳat sözü ***et gūşuna mengūş***

Göñlüm seni etmiş ise sende der-i āgūş

Ṣabr et siteme her söze baḳ olmaġa ḫāmūş

Erbāb-ı vefā eyleyemez ʿahd-i ferāmūş

Yār olsa n'ola ol geçen eyyām-ı maḥabbet (Th.25/4.bt)

Ateşle sarmak:

Ey yār-i cefā-cū baña cevri yaparsın

Ḥasretde ḳoyup cismimi ***āteşle ṣararsın***

Etdiklerine gün gelecek sende bıḳarsın

Ey cān alıcı sen yine bu cāna ḳıyarsın

Alma kime ḥāżırladıġım ṣoñra ṭuyarsıñ (Muh.51/1.bt)

A. DİVANIN MUHTEVASINDA DİKKATİ ÇEKEN HUSUSİYETLER

Divan şiirinde sürekli bir çevrim içinde yüzyıllarca ele alınan aşk, âşık, sevgili, tabiat, din, tasavvuf, rint-zahit çatışması, gül-bülbül, âşık-sevgili-rakîb, tarihî-efsanevî şahsiyetler, mitolojik unsurlar ve naklî telmihler, felekten, tâlihten şikâyet ve benzeri tahlili unsurlar Murad Emrî Efendi divanında da vardır ve diğer dîvan şairlerinin şiirlerindekilerle büyük oranda benzerlik gösterir. Bu unsurların Murad Emrî divanında nasıl şekillendiğini görebilmek, şiirleri ve şairi daha doğru analiz edebilmemizi mümkün kılacaktır. Bu anlayış ve yaklaşım çerçevesinde din-tasavvuf, aşk ve sosyal hayat olmak üzere üç ana grup belirlenmiştir.

1. Tasavvuf ve Din

Murad Emrî Efendi'nin bir tarikatla doğrudan bağı olduğunu gösteren bir kayıt yoktur. Fakat bir gazelinde mürîd olmak istediğini şöyle ifade eder:

Et ḳabūl geldim saña mihmāna şeyḫ
Ben mürīd olmaḳ içün meydāna şeyḫ (G.130/1)

Mürşit ve irşat kavramlarıyla ilgili mısralar da şunlardır:

Bul yorul bir mürşid-i kāmil aña et intisāb
Ṭut bıraḳma dāmen-i dil-dārı artıḳ Emriyā (G.1/5)

Kimi ister şeyḫ-i kāmil ki bula irşādını
Kimi de destin öpüp irşād olur ʿālem bu yā (G.33/3)

Ayrıca 18. tahmiste Fuzûlî'nin gazelini tahmis ederken İlâhî aşkın gerçek zafer olduğunu söyleyerek kendisinin de bu yolda ilerlediğini, kendisini bu yoldan hiçbir gücün döndüremeyeceğini söylemektedir. Bu durumun tahmis ettiği gazelin ve şairin etkisiyle söylenmiş olabileceği de ihtimal dâhilindedir.

ʿAşḳ yolunda cān fidā etmiş olan buldu ẓafer
Ol sebebdir ben de ol rāha varıp etdim sefer
Dönmezem öldürseler döndürse cānānım meger
Sākin-i ḫāk-i der-i mey-ḫāneyiz şām ü seher
İrtifāʿ-ı ḳadr içün bāb-ı saʿādet bekleriz (Th.18/2.bt)

Mısrî Dergâhı Şeyhi Mehmed Şemseddin Efendi ile yakın dostluğu olması zaman zaman divandaki şiirlerine de yansımıştır.

Ḥażret-i şeyḫiñ öpüp destin gelip irşādına
Geldim eyvāh ile ḳaldım ḳapıñda bir zemān
Çünki vardım luṭfunu etme dirīġ bir bendeñe
Var nice beñzer baña bābıñda eyler el-āmān (Kt.60)

ile

Her zamān lāzım olan esrārı şeyḫ
Tā ki teʾsīr eyleye güftārı şeyḫ (G.7/1)

"şeyh" redifli gazelinde de Mehmed Şemseddin Efendi'yi düşündürmektedir. Gazeller arasında sık sık "burhan" kelimesi sevgili, dost manasına kullanılmıştır. Bir özel isim gibi kullanılan kelime, mürşit anlamına da geldiğini göz önüne alacak olursak bu gazeller de Mehmed Şemseddin Efendi'yi düşündürebilir.

Şu güzel kim deyü ṣordum baña cānān dediler
O melek bence n'içün āh aña insān dediler
Gören elbet ana şādān baña giryān dediler
Şu gelen dil-beriñ ismin baña burhān dediler
Aña emṡāli bulunmaz şuḫ-ı sulṭān dediler (Muh.56/1)

ʿĀşıḳ-ı ṣādıḳlarıñ āh cānı bir cānānı bir
ʿĀşıḳ-ı bīmārlarıñ Loḳmānı bir dermānı bir
Dönmez aṣla bir zemān iḳrārına eyler ṣebāt
Bir mürīdiñ şeyḫine īmānı bir burhānı bir (Kt.100)

Var derd ü ġamım söyleyemem olsa da Loḳmān
Çünki bulamaz ben bilirim derdime dermān
Yārsız göremem istemezem taḫt-ı Süleymān
Başdan başa olsa n'edeyim yoḳ ise burhān (Kt.107)

Etmek dilerim herkese ʿālemde mevālāt
Şeyḫimde benim var bilirim ḫaylī kerāmāt
Bābında bulursuñ dilesen her ne ki ḥācāt
Küncīde durur ḥırḳamız altında künūzāt
Dervişleriz gerçi naẓarda fuḳarāyız (Th.1/11-5.bt)

Birkaç gazelde de şeyhe şöyle seslenir:
Tekke-i ʿaşḳıñ ṭavāf etdimse ḳabżıñ bulmadım
Etmiyor Emrī neden şeyḫim beni irşād henüz (G.277/5)

Çünki geldim saña şeyḫim beni irşāda çalış
Var benim derd ü ġamım söyleyemem şāda çalış (G.290/1)

Ṣıdḳ ile ṭutdum yapışdım ben bıraḳmam dāmenin

Bāb-ı luṭfuñ beklerim şeyḫim bu gün irşāda gel (G.339/4)

Emrî, şiirlerinde zaman zaman tasavvufla ilgili kelimeler de kullanılmıştır. Sûfînin cennet beklentisini ve bu durum karşısındaki tutumu şöyle anlatır:

Maḥbūb seçelim raġmına sūfī-yi ḥarīṣiñ

Görsün geçelim raġmına sūfī-yi ḥarīṣiñ

Ẕevḳı edelim raġmına sūfī-yi ḥarīṣiñ

Sāḳī içelim raġmına sūfī-yi ḥarīṣiñ

Kim maḳṣadı kevṯer emeli ḥūr-ı cināndır (Th.1/1-5.bt)

Sûfînin durumunu da şöyle aktarır:

Etmekde **sūzīn** gūşuna mengūş nice ṣūfī

Olmuş seniñ evṣāfıña ḫāmūş nice ṣūfī

Olmaḳda hele ḫāne-i berdūş nice ṣūfī

Hecriñle seniñ dersen unutmuş nice ṣūfī

Vechiñde olan ḫāṭırı ezberlediler mi (Th.131/3.bt)

Mihr-i vechiñ var yeter mühr-i Süleymān olmasın

Sen yetersin ʿāleme bir başḳa sulṭān olmasın

Her sözün bir emr-i kāfī ġayrı fermān olmasın

Sen var iken istemem ḥūrī ü ġılmān olmasın

Baña yār ṣūfiye şerbet olsun īmān olmasın (Muh.23/1.bt)

Bir mürşide intisab edilmesi gerektiğini de şu mısralarla anlatır:

Bir şāha varıp olmalıyız ḫāṣılı bende

Aġyār şu bizim ḫālimize etmede ḫande

Her ḥālini görmek şu cihānıñ ḳanı dīde
Biñ ders-i maʿārif oḳunur her varaḳında
Yā Rab ne güzel mekteb olur mekteb-i ʿālem (Th.1/2-9.bt)

Şeyhlerle ilgili ilginç bir yaklaşım ortaya koyduğu mısralar da vardır:

Her derde müvellid olur ʿālemde mecāzāt
Bir şeyḫi görürseñ deme var anda kerāmāt
Varma küberā bezmine gel eyle mübālāt
Anlar ki verir lāf ile dünyāya niẕāmāt
Biñ dürlü teseyyüb bulunur ḫānelerinde (Th.1/5-8.bt)

Bir manzumede mevlevî dergâhlarını anımsatan "semâ-hâne" kelimesi de geçmektedir.

Varam ben ḳūy-ı dil-dāra niyāza başlasam cāne
O da raḥm etse merdāne ḳabūl etse o mihmāne
Aña cānım semāḫāne niṯār etsem o sulṭāne
Temām eṭvārı ḫūbāne edālar hep levendāne
Nigāh-ı nāzı mestāne kemān ebrūları bī-dād (Th.101/2.bt)

Murad Emrî Efendi, inancı kuvvetli mütevazı bir Müslümandır. Şiirlerinde bu istikâmette geleneksel kullanımlar vardır:

Biz ḫāk olalım pāyına her şāh ü gedānıñ
Bizler ḳulu ḳurbānıyız ol bāb-ı Rıżānıñ
Encāmı olur ṣanma ḫayır, ḥāl-i riyānıñ
Sāḳī içelim ʿaşḳına rindān-ı Ḫudānıñ
Rindān-ı Ḫudā vāḳıf -ı esrār-ı nihāndır (Th.1/1-4.bt)

Bütün İslāmiyānıñ nūr-ı çeşmi ḫāk-i pākidir
Cihānıñ en muḳaddes bir maḳām-ı ʿarş-ı ḫākidir
Anıñ meftūnu olmuş cümle ʿuşşāḳ sūz-nākidir
Felekde māh-ı nev bāb-ı selāmıñ sīne çākidir
Bütün ḳandīl-i cevzā maṭlaʿ-ı nūr-ı żiyādır bu (Th.76/2.bt)

Baña tevfīḳın Ḫudā etmiş naṣīb
Var benim ḳalbimde hep ẕikr-i necīb
Görse terk eyler gelen hem ʿandelīb
Sen anı ṣaḳla naẓardan yā ḥabīb (Kt.85)

Emrî, inancı doğrultusunda Allah'tan başka bir şeye ibâdet edilmeyeceğini vurgular:

Ḥaḳdan kime ġayrı ederiz biz de ʿibādet
Her kārda İlāhī dileriz senden ʿināyet
Var mı saña bir ẕerre ʿaceb etse rekābet
Her nesne ḳılar varlıġıña ḥüsn-i şehādet
Her ẕerre eder vaḥdetiñe ʿarż-ı güvāhī (Th.1/3-2.bt)

Zamanın değişmesiyle ibâdet şeklinde değişikler olduğunu, değişimi hoş görmediğini, buna karşı tutumunu da şöyle anlatır:

Cānāneden ʿuşşāḳa ferāġat modalandı
Bir başḳa şekil aldı ʿibādet modalandı
Her ḥālde meveddedle maḥabbet modalandı
Sirḳat çoġalıp lafẓ-ı ṣadāḳat modalandı
Nāmūs tamām oldu ḥamiyyet yeñi çıkdı (Th.1/10-2.bt)

Çıḳsa da görse bu ḥāli Ḥażret-i Monlā-yı Rūm
Edemez farḳ ol ḳadar kim kendine mensūb mudur
Elde baston başda sikke ṣıḳca bir pantol giyip
Ḥāl ü eṭvārı anıñ bir mendebūr meczūb mudur (Kt.73)

Zaman zaman Hıristiyanlıkla ilgili kelimeler de Murad Emrî'nin şiirlerine girer:

Kırḳ kilīsādan geçip içdim şarāb-ı ḥasreti
Tā ki hicrān baña gösterdi manastır ʿālemi
Ol sebebdir iḫtiyār etdim ben artıḳ vuṣlatı
Sen ḫulūṣ-ı ḳalb ile gel yarama ver merhemi (Kt.78)

Emrî beşerî dünyadan bir beklentisinin olmadığını dini ve imanının kendisine yeteceğini söyler:

Var yoḳ hep bir benimçün hem bile bu dehr-i dūn
Ḳalsa Emrī baḫtiyārım dīn ile īmān baña (G.45/5)

Bezm-i ʿālem bezm-i cām bezm-i maḥabbet başḳadır
Müʾminiñ var mı olur mu dīn ü īmāndan leẕīẕ (G.134/3)

Ehl-i ʿaşḳıñ derd-i verdi her zemān cānānadır
Ḳalb-i pāk müʾminleriñ de dīn ile īmānadır (G.227/1)

Emrî, İslâm dininin kutsal kitabının yanında diğer uhrevî dinlerin kitaplarını da sevgisine şahit tutar:

Çünki sevdim ben anı ez-cān-ı dil her vechile
Anı terk etmem cihānda şāhid olsun dört kitāb (G.88/4)

Çünki sevdim ben seni artıḳ bıraḳmam bir zemān
Seni terk etmem muḥaḳḳaḳ şāhid olsun dört kitāb (G.95/4)

Murad Emrî'nin yaşamı büyük acılarla doludur. Bu acılara göğüs germek için dua etmek ve duanın hazzını hissetmek ister:

Tebeşbüş eylemek lāzımdır Emrī̇
Eliñ ḳaldır eder belki duʿādan ḥaẓ (G.295/5)

Divanda din kavramının geçtiği diğer beyitler şunlardır:

Sevdigim bir ḫoş şikārdır ḫaylī̇ce ṣayyādı var
Baña göster dī̇n-i mektebliniñ hem adı var (G.245/1)

Kendime mürşī̇d edindim ben seni ey meh-liḳā
Ṣormaḳ icāb eyledi kimdir ʿazī̇z pī̇riñ seniñ (G.318/4)

Aldı göñlüm her ne isterse yapar artıḳ baña
Öyle rabṭ etdi beni başındaki destār ile (G.415/2)

2. Aşk

Türk edebiyâtının her alanında her yönüyle en çok işlenen evrensel temalardan biri aşk olmuştur. Aşk, divan şiirinin belleğini oluşturur.[157] O kadar çeşitli boyutlarda işlenmiştir ki aşk, bazen basit çekici bir arzu olmuş bazan da hastalık derecesine ulaşan karşı koyulmaz bir tutkuya dönüşmüşür. Divan edebiyâtımızda bu konunun işlendiği müstakil mesneviler yazımlı, özellikle de gazellerin başlıca teması olmuştur. Divan şiirinde aşk, hakîkî (İlâhî) ve mecâzî (beşerî) olmak üzere iki grupta

[157] İskender PALA, Ansiklopedik Dîvân Şiiri Sözlüğü, Akçağ Yayınları, Ankara 1995, s.53.

ele alınmış, bazı şairler şiirlerinde hakîkî aşka (Nesîmî), bazıları mecâzî aşka (Nedim), bazıları da her ikisine de (Fuzûlî) bir arada yer vermişlerdir.[158]

Murad Emrî Efendi aşk konusunu çoğu divan şairinde görüldüğü gibi sevgili, âşık, rakîb üçlüsü etrafında ele almaktadır. Emrî'nin divanında görülen aşk bazı şiirlerinde rindâne bir edâ ile söylenmekte birlikte hemen hemen tamamında beşerî aşktır. Açıkça ilâhî aşk teması işlenmemiştir.

Cahillerin aşkı anlayamayacağını, çektiği acılara âşığın seve seve boyun eğdiğini ve kabullendiğini, bütün bunların da aşk kitabında açıkça izah edildiğini şöyle dile getirir:

Olamaz hīç bu uġurda baña kimse ḥāʾil
Her ne derlerse desinler buña ʿāşık ḳā'il
ʿĀşḳ kitābında muṣarraḥ bunu bilmez cāhil
Cānı cānān dilemiş vermemek olmaz ey dil
Ne nizāʿ eyleyelim ol ne seniñdir ne benim (Th.6/5.bt)

Âşık sevgilinin her sözünü bir emir telakki eder. Onun dışında başka biriyle olması mümkün değildir. Emrî, mezkûr sevgilinin son aşkı olduğu düşünerek âşığın her şeyi bildiğini söyler:

Kimse olmaz ġayrı senden hem-demim hem āşinā
Her sözün bir emr ü fermāndır benim çün ey şehā
Ẓannedersem sende ʿaşḳım bulmadadır intihā
Āteş-i cān-sūz-ı [dil fikr-i[159]] dehān-ı dil-rubā
ʿĀşıḳıñ maʿlūmudur peydāsı da pinhānı da (Th.10/3.bt)

Fuzûlî zaman zaman gazellerinde ilâhî aşkı terennüm etmiştir. Emrî de tahmis ettiği bu gazelde ilâhî aşkı kasdederek gerçek zaferin bu aşka âşığın canını feda

[158] İskender PALA, *age*, s.54.
[159] Emrî divanında bu kısım boş bırakılmıştır.

etmesiyle elde edileceğini hatırlatır. Bu nedenle Emrî de, bu yola girdiğini ve hiçbir gücün kendisini bu yoldan döndüremeyeceğini söyler:

ʿAşḳ yolunda cān fidā etmiş olan buldu ẓafer
Ol sebebdir ben de ol rāha varıp etdim sefer
Dönmezem öldürseler döndürse cānānım meger
Sākin-i ḫāk-i der-i mey-ḫāneyiz şām ü seher
İrtifāʿ-ı ḳadr içün bāb-ı saʿādet bekleriz (Th.18/2.bt)

Aşk öyle bir güce sahiptir ki lezzeti âşığa çok farklı tatlar verir. Aşkın öyle bir şiddeti vardır ki âşığı mecnun edip dağlara, çöllere düşürür. Aşkın öyle bir etkisi vardır ki âşığı âdetâ bir duvara döndürür:

ʿĀdetā bī-hūş eder kim leẕẕet-i ʿaşḳıñ bizi
Ṭaġ ü ṣaḥrāya ṣalar hem şiddet-i ʿaşḳıñ bizi
Her zemān mecnūn eder gör ġayret-i ʿaşḳıñ bizi
Ṣūret-i dīvār edipdir ḥayret-i ʿaşḳıñ bizi
Ġayrı seyr-i bāġ edip biz künc-i miḥnet bekleriz (Th.18/5.bt)

Aşk vazgeçilmezdir. Candan, dünyadan ve hatta sevgiliden vazgeçilir ama aşktan vazgeçilmez. Aşkın tezahür ettiği gönül, âşık hangi yaşta olursa olsun yaşlanmaz. Murad Emrî Efendi yaşı ilerlemiş olmasına rağmen aşkın esaretinden hiçbir zaman kurtulamadığını, nerde bir güzel görse gönlünün kaydığını, bu derdin devasını da ancak aşk Lokman'ının bilebileceğini dile getiri:

Derūnumda yanar āteş başımda her zemān sevdā
Degil bir ʿāşıḳıñ ḳalbinde eksik derd-i vā-veylā
Pīr oldum nerde görsem bir güzel sevmekdeyim ḥālā
Beni bu ḥāllere ilḳā edendir bir ṣaçı Leylā
Bu derdiñ çāresin ʿālemde Loḳmān olmayan bilmez (Th.88/4.bt)

Aşk derdine düşen, derdini gizler. Ağlamaktan gözyaşları tükenir ve kan ağlamaya başlar. Böylece ömrü hazan mevsimine döner:

Derd-i ʿaşḳa dūş olan derdin nihān eyler gider
Eşk-i çeşmi aġlamaḳdan hem de ḳan eyler gider
Gülşen-i ʿömrün nihāyet pür-ḫazān eyler gider
Dil ki zaḫm-ı ʿaşḳla teslīm-i cān eyler gider
Ḫūnla ḳabrin ser-ā-ser gülsitān eyler gider (Th.30/1.bt)

Emrî rindâne bir yaklaşımla vaktiyle aşkın cefasını çok çekmiş, onunla çok uğraşmış fakat yine de zevki de sefayı da aşk acısında bulmuştur. Gönül kuşu habersizce aşk ikliminde gezmemeli aşk sahrasında gönül kuşunu avlayacak çokça avcı vardır:

Vaḳtile çoḳca yoruldum ben cefā-yı ʿaşḳda
Ḥāṣılı uġraşdım ʿālemde fidā-yı ʿaşḳda
Yine ben anda bulup ẕevḳ ü ṣafā-yı ʿaşḳda
Gezme ey gönlüm ḳuşu ġāfil feżā-yı ʿaşḳda
Kim bu ṣaḥrānıñ güẕergāhında çoḳ ṣayyādı var (Th.49/5.bt)

Emrî yine rintçe bir edâ ile aşk defterine, defter-i bâlâya mert bir âşık olarak yazılmak ister. Ah u figânı arşa çıkar:

Emriyi yaz defter-i bālāya ʿaşḳın merdidir
ʿAşḳ yolunda cān fidā etmekde ʿaṣrıñ ferdidir
Yol alıp ʿarşa çıḳan hem āh u zārı medidir
Gerçi ben bir Derdliyim derdim yetimler derdidir
Çek elin bizden ṭabīb[ā] bī-devā derler bize (Th.52/5.bt)

Aşk denizi Emrî'yi öyle bir hale sokmuştur ki mahzun gözleri yaş yerine kan dökerek garip kalmıştır:

Öyle bir ḥāle giriftār etdi kenz-i ʿaşḳ beni
Dīde-i maḥzūn dökdügü yaş yerine ḳanım ġarīb (G.80/3)

Aşk hakkında kim dedikodu yaparsa aşkın kanunları onu çarpar ve bundan da sorumlu olur:

Kim anıñ ḥaḳḳında söz söyler de eyler güft-gū
Çarpılır ḳānūn-ı ʿaşḳa hem daḫı mesʾūl olur (G.257/4)

Gönülde öyle dermansız bir yara vardır ki belki aşk kitabı açılıp okunursa bu yaraya tesir eder.

O dilde öyle ḫūnkāra o derd-i bī-āmān yāre
Oḳursam belki teʾsīr eyliyor ʿaşḳıñ kitābından (G.379/3)

Kim ki aşkın düşmanı olur berbâd olarak kahrolur. Aşk insanı her azan âbât eder. Aşk öyle bir hükümdardır ki her ne isterse yapabilecek bir güce sahiptir:

Ḳahr ola ber-bād ola kimdir o kim düşmān-ı ʿaşḳ
Eyleyen ābād degil mi her zemān insān-ı ʿaşḳ
Her ne isterse yapar denmiş aña fermān-ı ʿaşḳ
Taḫtgāh etdi vücūduñ şehrini sulṭān-ı ʿaşḳ
Dil serāyında bir ʿaceb dīvān-ı ʿaşḳ[160] (Th.78/1.bt)

Eğer aşk kitabına bakarsan onda sonumu görürsün. Sonumu görünce de nasıl bir halde olduğumu anlarsın. Böylece de neden ağlayıp inlediğimi anlayacaksın.

Baḳarsañ ʿaşḳ kitābında görürsüñ anda icmālim

[160] Vezin bozuktur.

Bilirsiñ ṣoñra gördükde benim ḥāl ile aḥvālim
Nedendir ol zemān farḳ edeceksiñ zār ile nālem
Efendim saña lāyıḳ nesne çoḳ destimde ammā kim
Eşkin ellerine kāse-i serden sefālim var (Th.124/4.bt)

Murad Emrî de bir zamanlar divane âşıklara gülermiş. Âşıkların durumlarına şaşırırken şimdi kendi de bir sevdâya düşmüş. Derde düşmeden önce kendi halinde gezerken güzeller onu da âşık edip kandırdılar. Değersiz sanıp çok ucuza sattılar.

Ben de vaḳtiyle gülerdim ʿāşıḳ-ı şeydālara
Bu ne ḥāldir der iken ben de düşüp sevdālara
Baḳmıyorken bir zemān böyle uzun ġavġālara
Kendi ḥālimde gezerken gör beni ḥoplatdılar
Çoḳ degersiz ṣandılar ucuz bahāya ṣatdılar (Muh.52/4.bt)

3. Sevgili

Murad Emrî Efendi genellikle divan şiiri geleneğine uygun olarak sevgili üzerinde bazan bir bütün olarak durmuş, bazan da sevgilinin özelliklerini ayrı ayrı işlemektedir. Emrî'de görülen sevgili tipi, sadece gelenekte örneklerini çok sık gördüğümüz her nasıl hareket ederse etsin üstün ve baş tacı yapılan, soyut yönleri ağır basan bir sevgili tipinden oluşmaz. Bir başka ifadeyle Emrî, sadece soyut bir sevgili portresi çizmez. Şiirlerinde kimi zaman uğruna canını feda edecek kadar kara sevda olmuş bir âşık edasıyla sevgiliye köle olur, kimi zaman da onu yerin dibine sokacak kadar karalar. Yaşadığı aşklar, gönlünü kaptırdığı sevgililer nedeniyle onların maddî ve manevî özelliklerini de belirterek gerçek sevgili tabloları sunar.

Klâsik şiirin geleneğine uygun olarak sevgili âşığa yüz vermez, halbu ki âşık, canını vermeye, sevgiliye kurban olmaya hazırdır.

Etdirse beni kār bulacaḳ kūyuna iskān
Olmaz, olamaz hem bulamaz ben gibi mihmān
Olsa baña yār bende olurdum aña ḳurbān
Ḫāricden eger olsa temāşāsına imkān
Müdhiş görünür heykel-i müsteḥāb-ı ʿālem (Th.1/2-5.bt)

Sevgiliye karşı ilginç bir yaklaşım da sevgiliye olan aşırı düşkünlüğün, sevgilinin elden kaçmasına neden olacağıdır. Emrî de bunu dile getirerek sevgiliye gereğinden fazla ilgi göstermemek gerektiğini ifade ediyor:

Pek ḫarīṣ olma ṣanırsam yāre yār elden gider
Pek güvenme gün doġar ṣoñra nehār elden gider
Mevsim[i] fevt etme zīrā gül-ʿi zār elden gider
Görmeden āṣār-ı nīsānıñ bahār elden gider
Güller āḫir rām olur ammā hezār elden gider (Th3/1.bt)

Murad Emrî Efendi uzun zamandır âşığı, hayrânı olduğu sevgiliyi görünce, âdetâ gaflet uykusunda olan gönlünü uyandırır. Herkesin etrafında olduğu, kolay elde edilemeyişi, sertliği ve değerliliği bakımından bir şimşir ağacına benzetir sevgiliyi. Emrî bu sevgilinin adını da vermekten çekinerek divan metninde boş bırakmıştır. Bu da sevgilinin gerçekliğinin bir işareti olarak düşünülebilir. Bu sevgili, Emrî Efendi'nin yaşlarında, fakat çok genç ve taze görünmektedir.

Müjde ey dil geldi ....[161] ḫ˘āb-ı gafletden uyan
Sen anıñ meftūnusuñ ḥayrānısıñ ḫaylī zemān
Geldi tebrīke gören ol ḳadd-i şimşādı duyan

[161] Divanda bu kısım üç nokta ile boş bırakılmıştır.

Ṣolmamışdır gül-ʿiẕārı ṣolmamış ġonca-dehān
Ben pīr olduḳça o da olmaḳdadır bir nev-civān (Muh.48/1.bt)

Divan şiirinde klasik sevgili cevr ü cefâ eden, âşığı sürekli inciten bir özelliğe sahiptir. Bu incitme soyut; fikrî ve hissî bir incitmedir. Sevgili âşığın kedisine hasretlik çekmesini ister. Fakat Emrî geleneğin dışına çıkarak birgün gelecek sevgilinin yaptığı bu eziyetlerden bıkacağını. Boş yere, cevr ü cefâ ile kendisinin canını alacağın söyler:

Ey yār-i cefā-cū baña cevri yaparsın
Ḥasretde ḳoyup cismimi āteşle ṣararsın
Etdiklerine gün gelecek sende bıḳarsın
Ey cān alıcı sen yine bu cāna ḳıyarsın
Alma kime ḥāżırladıġım ṣoñra ṭuyarsıñ (Muh.51/1.bt)

Sevgili gelenek içinde âhû bakışlı bir ceylana benzetilir. Âşığa dünya dertleri (yaşam savaşı) az gelirken, bu yetmiyormuş gibi bir de âhû bakışlı bir güzele köle olmuştur. Sevgiliyle aralarında geçen münasebeti anlatmaya mecbur olmak istemez âşık, fakat yine de bir köle gibi değerinin anlaşılamayarak çok ucuza değişildiğini söyler:

Bir zemānlar az gelirken āh baña bu dehr-i dūn
Şimdi bir āhū baḳışlı ḫūb beni etdi zebūn
Gel beni söyletme çünki mā-cerāmız pek uzun
Kendi ḥālimde gezerken gör beni ḥoplatdılar
Çoḳ degersiz ṣandılar ucuz bahāya ṣatdılar (Muh.52/2.bt)

Emrī saña derse gel efendim anı hoş gör
Çünki saña ṣādıḳ hele denmiş aña nañkör
ʿAşḳıyla yanan ben ḳulunu ṣanmada meyḥur
Naṣıl edeyim ben seni bu serime āgāh
Baḳmam baḳamam inse yere gökde olan māh (Muh.54/5.bt)

Sevgili güzelliği açısından meleğe benzetilir. Ayrıca bir meleğin fiziki olarak neye benzediği ve nasıl olduğu konusunda bir tanımlama yoktur. Bu nedenle dünyada olmayan bir şeye benzetilerek yüceltilir. Böylesi bir güzelliğe sahip sevgiliye insan demek de doğru olamaz. Sevgili hep mutlu, âşık ise kederlidir. Bu muhammeste Emrî, sevgilinin adını da "burhan" olarak zikreder. Fakat gerçekte özel bir isim midir, yoksa bir rumuz olarak mı kullanılmaktadır bu açık değildir. Buradaki cananın eşi bulunmaz bir güzelliğe sahip olduğunu da vurgular:

Şu güzel kim deyü ṣordum baña cānān dediler
O melek bence n'içün āh aña insān dediler
Gören elbet ana şādān baña giryān dediler
Şu gelen dil-beriñ ismin baña burhān dediler
Aña emṣāli bulunmaz şuḫ-ı sulṭān dediler (Muh.56/1.bt)

Sevgilinin yaptığı eziyete karşılık Emrî de sevgilinin kahır görmesini diler Mevlâ'dan. Sevgilinin içinde bulunduğu durumu ve tutumu da beğenmeyen şâir, sevgilinin bu hallerle güzelliğini kaybettiğini söyleyerek binlerce evi yıkarak vâ-veylâ ettiğini, yalan ve hileleriyle âşığı aldatmaya çalıştığını fakat âşığın her ne olursa olsun buna kanmayacağını vurgular. Bu açık bir isyandır:

Bu gün Emrī̆yi ḳahr etdiñ seni de eyleye Mevlā
Bu gün bir başḳa reng aldıñ deme ben güzelim ḥālā
Niçe bin ḫānümān yıḳdıñ ḳopardıñ ḫaylī̆ vā-veylā
Yeter bir çoḳ zemān ḫud'alarıñla sen yalandırdıñ
Geçen gün ṣūret-i ḥaḳdan gelip ẓannetme ḳandırdıñ (Muh.57/5.bt)

Murad Emrî Efendi kendini aşk şehîdi sayar. Mezar taşına da bunun nakş edilmesini ister. Sevgili yoluna şehîd olan âşık, sevgilinin de başında bekleyen bir türbedar olmasını ister. Onun yoluna ölmenin şan olduğunu ifade eder:

Seng-i ḳabrimde yazılsıñ ben şehī̆d-i dil-berim
Oḳuyan bilsin bunuñ altındadır ten ü serim
Türbedār olsun benim başımda yārim isterim
Cānımı cānān yolunda terk edersem baña şān
Ṣoñra ḳabrim ṭaşına yazsın şehī̆d-i ʿāşıḳān (Muh.59/4.bt)

Sevgili karşısında eli bağlı bir âciz olarak kaderine boyun eğen âşık, sevgilinin ilgisizliğine dayanamaz. Ya öldürmesini ya da ilgi göstererek güldürmesini ister. Eğer sevgili ilgi gösterirse perişanlıktan kurtulacağına inanır:

Ey perī̆ öldür beni yāḫūd beni et telḫ-kām
Belki bu ḥāl-i perī̆şānım bulur bir intiẓām
Her ṣınıf ḳānūna rabṭ oldu bize yoḳdur niẓām
Ḥāṣılı güldürmek öldürmek elindedir temām
Bir eli baġlı ḳuluñ ḳarşıñda etmekde ḳıyām (Muh.60/1.bt)

Sevgilinin sadece fiziksel özellikleri değildir âşığı divane eden. Utandığında yanakları gonca gibi kızaran, mahcup, hoş sözlüdür. Âdetâ sözlerine bal şekeri katılmıştır. Aynı zamanda da tazedir bir gonca gibi. Gelecekte güzellere sultan olacak kadar da güzeldir:

Ḳızarır ġonca gibi baḳmaġa gelmez yüzüne
Ṣanılır bal şekeri ḳatdı da söyler sözüne
Baḳ çıḳsañ göreceksin neleri var gözüne
Gelecek gün o perī mihr-i dıraḫşān olacak
Ne ḳadar varsa güzel anlara sulṭān olacak (Muh.71/3.bt)

Bahsi geçen güzelin yaşı küçüktür. Güzelliği ise büyüktür. Çokça Mecnunları olan bir Leyladır:

Küçücük ḳalbi büyük fikrine aʿlāda bilir
Bu gidişle o küçük nev-rese bālāda bilir
Var aña ḫaylīce Mecnūn aña Leylā da bilir
Gelecek gün o perī mihr-i dıraḫşān olacak
Ne ḳadar varsa güzel anlara sulṭān olacak (MUh.71/4.bt)

Sevgili âşığı perişan ederek sevdiğine pişman etmiş, Âşık bu dilbere gönül vereli hayata küstürmüş:

Ḥāl ü aḥvālim perīşāndır benim çoḳdan beri
Çoḳ ḫaṭā etdim sevip ben sen gibi bir dil-beri
Baʿd ez-īn dünyāya baḳmam istemem ġayrı ḥayāt
Ben saña dil, sen de ʿaşḳıñ verdiğiñ günden beri (Kt.10)

Sevgili her nasıl olursa olsun, âşık için esas olan aşktır. Âşıklıktır. Sevgilinin yapması gereken âşığı inandırmaktır yoluna. Bu kıt'ada Murad Emrî Efendi sevgilinin yalan da olsa seviyormuş gibi görünmesinin bile, onun yoluna canını feda etmesine yeteceğini söyleyerek, önemli olanın âşıklık olduğunu vurguluyor. Zaten sevgilinin güzelliğine vurulmuş Emrî gibi onlarca gönlün sevgilinin tuzağına düştüğünün de farkındadır:

Sen beni ḳandır inandır yoluña bu cān fidā
Ben anı gerçek telaḳḳi eylerim olsa yalān
Sende bu ān var iken bende daḫı yanmış ʿabā
Ben gibi var dāmına düşmüş nice sāde-dilān (Kt.17)

Murad Emrî Efendi her ne olursa olsun âşkından ve sevgiliden vazgeçemeyecek, onun yoluna can feda edebilecekken bu kıt'ada sevgilinin cevr ü cefasından şikâyet ederek, artık sevgili bir melek dahi olsa istemeyeceğini, çok insafsız olduğunu, geri dönmeyeceğini dile getiriyor. Dikkati çeken nokta ise vazgeçilen aşk değildir:

Sen beni cānān uṣandırdıñ seni çoḳdan berü
İstemem olsañ melek billāh şimden girü
Hālime baḳdımda kendi kendime raḥm eyledim
Sūz-ı ʿaşḳıñ maḥv ederse ġayr etmem ser-fürü (Kt.22)

Divan şiiri geleneğinde sevgiliye karşılık gelen rumuz gül, âşığa karşılık gelen ise bülbüldür. Emrî bu kıt'asında sevgili için hem gül hem de bülbül karşılıklarını kullanmıştır:

Ḳanġı baġıñ bülbülü ḳanġı gülistānıñ gülü
Sevdigim bilmem ʿaceb ḳanġı çemenzār bülbülü
Baḳ ṭoḳunma aġzına alma yaḳar āteş miṣāl
Kim anı rūyuna serpmiş dāne dāne fülfülü (Kt.69)

Murad Emrî Efendi beşerî bir aşk ve gerçek bir sevgili yaklaşımıyla güzelleri de tasnif eder. Ne kadar nezaketli olursa olsun kenar dilberlerinin -burada görgü, muhit ve yaşam tarzı kasdedilmiş olsa gerek- cezbedici, gerçek bir sevgili olamayacağını, şehirli güzellerin daha çekici ve işveli olduğunu söyler:

Nāzik olsa nāzenin olmaz kenār dil-beriñ
Şīvesi çoḳça olur şehrī olursa bir güzel (E.40)

Sevgilinin sözlerinde durmayışı, vefasızlığı ve acımasızlığı geleneğe uygun bir şikâyet olarak dile getirilir.[162] Sevgili kimi zaman hilekâr ve kötüdür:

Göñül verdim de aldandım ne çāre sen gibi yāre
Baña vaʿd-ı vaʿīdiñ çoḳ niçün ḳalḳarsıñ inkāre
Düşünmezsiñ niçün Emrī gibi bir dertliye çāre
Yazıḳdır merḥamet eyle Selāmīʿāşıḳ-ı zāre
Firāḳıñ āteşinde yana yana neyyir āh etdi (Th.15/5.bt)

Var ise söyle baña derdine dermān olayım
Emrederseñ baḳaraḳ vechine ḫandān olayım
Merḥamet et baña yavrum saña ḥayrān olayım
Pādişāhım saña ben bende-i fermān olayım
Ḫāk-i pāyiñde şehā ḫāk ile yeksān olayım (Th.16/1.bt)

Sevgilinin davranışsal özelliklerini Emrî şöyle dile getiriyor:

Nice maʿlūm sevdigim ʿālemde doġru sözlüdür
Uṣludur nāmūsludur vicdānı pāk bir nāzlıdır
Ġayra etmez iltifāt luṭfu anıñ pek gizlidir
Bir zemān görmek ile ḳanmaz gözüm aç gözlüdür
Vech-i yāri görmeye tekrār gözler gözlerim (Th.34/4.bt)

Sevgilinin sözü âşığın kulağına küpe olacak kadar doğru ve değerlidir. Kudretlidir.

[162] Agâh Sırrı LEVEND, Divan Edebiyatı, Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve mefhumlar, Enderun Kitabevi, İstanbul 1984, s.582.

Her ne derse ʿāşıḳa her bir sözün mengūş eder
Cān ü dilden emr ü fermānın anıñ hep gūş eder
Ḫışmla baḳsa bütün arslanları ḫāmūş eder
Dest-i ḳudretden şarāb-ı zindegānı nūş eder
Tā ebed maḫmūr olup ʿilmiyle ʿirfān istemez (Th.89/4.bt)

Sevgilinin kaşları minbere benzetilmiş, âdetâ elbiselerinin altında bir ka'be saklıdır. Allah insanların kalbindedir. Kalp Ka'be kadar kutsaldır.

Kim görür minber ṣanur rūyundaki ebrūlarıñ
Kaʿbe-i dīdārını setr eylemiş kisveleriñ
Ol sebebden ṣaçdı ʿuşşāḳına ʿanber būlarıñ
Āftāb-ı ʿalem-ārā gördügünce ruḫlarıñ
Ẕerreveş titrer felek üzre ḥubāb üstündedir (Th.125/2.bt)

Murad Emrî Efendi rüyasında sevgiliyle olan birlikteliğini ve tutkusunu şöyle dile getirir:

Vallāhi bu şeb sevdigim āh cāndan uṣandım
Bir ġaflet ile rūyuna baḳdım saña ḳandım
Gördüm olacaḳ kendime rām öylece ṣandım
Maʿnāda görüp luṭf ediyor ṣandım inandım
Ol ẕevḳ ile ben gözlerimi açdım uyandım

Yumdum gözümü belki gelir bir daḫı ol yār
Geçmiş ola yāhū diyerek ḳarşıma aġyār
Geldi dedi de işte vekīlim o sitemkār
Maʿnāda görüp luṭf ediyor ṣandım inandım
Ol ẕevḳ ile ben gözlerimi açdım uyandım (Muh.19/1-2.bt)

Sevgilinin hançere benzetilen kaşlarıyla âhû bakışları Emrî'yi divane eder:

Öldürür bir gün nihāyet çekdigim ḳayġu beni
Ṣormayor ḥālim nedir bir kerre ol māh-rū beni
Her zemān delmekde sīnem ḫançer-i ebrū beni
Bir baḳışda etdi ḥayrān gözleri āhū beni
Ey meded dīvāne oldum acıyıñ yā hū beni (Muh.29/1.bt)

Geleneğin dışında bir özelliği olarak sevgili âşıkla konuşarak onu sevgiğini söyler. Bunun karşısında âşık farklı hallere girer:

Başḳa bir ʿālemdir ʿālemde güzel sözler açıp
ʿĀşıḳa bir ḥāl olur sevdim seni derken güzel (G.23/3)

Sevgili yiğitlik gösterip mertçe davranırken âşığın başka birine meyl etmesi mümkün olamaz:

Ben naṣıl meyl-i maḥabbet gösterem bir ġayrıya
Gösterirken sevdigim her ḥālde merdānlıḳ baña (G.31/2)

Sevgili nezaket kaynağıdır. Güzelliğiyle herkesşin dilindedir sevgili:

Ol ḳadar nāziksiñ ʿālemde nezāket maʿdeni
Kim demez bu ḥüsn ile bir āfet-i devrān saña (G.42/4)

Sevgili âşığa karşı ikiyüzlüdür. Hem dost gibi görünür. Hem de arkasından oyunlar düzenler:

Gösterip evvelce ülfet Emrīye gör ṣoñradan
Kāse kāse zehr içirdi diyerek zemzem baña (G.63/6)

Âşık bunu bilir ama yine de sevgilinin elinden zehri zemzem gibi şifa niyetiyle içer:

Ṣormam ʿālemde şifā ʿadd eylerim verse gelip
Dest-i cānāndan zehir olsa baña zemzem olup (G.86/4)

Sevgili tipinin güncel resmi, onun yaşam biçimi ve davranışlarıyla: yanakları al al renkte, gözleri bal renginde meşrebi ise şuhdur:

Ruḫları al sözleri bal meşrebi şūḫ dil-rubā
Söylesin bülbül gibi ġonca-dehān meşreb bu yā (G.53/2)

Sevgili benzersiz bir güzelliğe sahiptir, fakat bir o kadar da acımasızdır. Yaptığı eziyetlerin birgün hesabını da verecektir:

Şimdi yoḳ beñzer saña ʿaṣrıñ ferīdi, şāhısıñ
Ey ḳamer-ṭalʿat melekler hep miṯāl olmuş saña (G.54/2)

Bu ḥesābı senden elbette ṣorarlar gün olur
Emrīye cevr ü cefā etdiñ vebāl olmuş saña (G.66/5)

Öyle ki sevgili âşığın ne halde olduğunu bili ama bilmemezlikten gelir. Âşık bunu sevgiliye yüklemeye kıyamaz ve talihine atar suçu. Zalim sevgilinin yaptığını Leyla Mecnun'a yapmamıştır:

Bilirken ṣormuyorsuñ sen benim bir kere aḥvālim
Yine ṣuç sende bulmam hep benim bu kendi iḳbālim
Saña ḳarşu hele ʿuşşāḳ içinde var mı emṯālim
Seniñ etdikleriñ cevr ü cefāyı baña ey ẓālim
Ne Leylā etdi Mecnūna gedāsına ne şāh etdi (Th.15/4.bt)

Sevgilinin âşığa yaptıklarının sonu gelmez. Sararıp solsa da cevr ü cefaya devam eder. Üstelik yaşlandıktan sonra eski ilgi ve hürmeti de kaybetmiştir.

Yetmiyor mu ḥüsnüñe baḳ ṣolduġuñ ʿibret saña
Gelmiyor mu bir dem olsun öyle bir ḥayret saña (G.68/1)

Geçdi çaġıñ ḳalmadı sende leṭāfetden eṯer
Etmiyor bir kimseler şimdengerü ḥürmet saña (G.68/2)

Emrî, bazen sevgilinin ilgisizliğinden bazen de tam tersine ilgisinden söz eder:

Bekleriz gelsin de göstersin o ʿıyd-i ekberi
Öldürür her gün ġamıyla yılda bir kez yād eder (G.147/3)

Öyle bir āhengi var dil-dārımıñ herkes bilir
Her ḫuṣūṣda Emr̄iyi bir günde biñ kez şād eder (G.147/5)

Sevgilinin güzelliğine rekabet edebilecek bir güzellik yeryüzünde yoktur. Olsa olsa gökteki ay ona rakip olabilir. Sözlerinin tatlılığıyla da Hüt hüt misalidir:

Yoḳdur anıñ emṯāli güzellikde nihāyet
Etse aña eylerse reḳābet ḳamer eyler (G.164/5)

Ṭatlı ṭatlı söylüyor söz herkesi ḥayrān eder
Gūyā Hüdhüd dersiñ almış tā Süleymāndır gelir (G.164/1)

Murad Emrî Efendi sevgiliye ait iyi ve kötü tüm niteliklerini divanın ayazdığını da şu dizelerle dile getirir:

İstemez taʿr̄ife ḥācet yoḳdur Emr̄i dil-beri
N̄ik ü bed her ḥāli ḳayd olmuş o dīvānımdadır (G.167/5)

Divan şiirinde âşığın gönlü kuşa benztilir. Şu dizelerde Emrî, bu kez sevgiliyi bir güvercine benzetiyor:

ʿ Adāletden çerāġı ḥüsnüne baḳdım münevverdir
O bir maḥbūb-ı ẕī-şāndır görenler der kebūterdir (G.188/1)

Divan şiirinde gelenek sevgiliyi her ne yaparsa yapsın haklı bulur. Emrî, sevgiliyle âşık arasındaki münasebeti, âşığın sevgiliyi azarlamasına kadar getirir:

Görünmez kimseler bilmez benim bir ıẓṭırābım var
Beni söyletseler cānāna çün bir çoḳ ʿ itābım var (G.194/1)

Geleneğe uygun olarak dert de derman da sevgilidedir:

Etdigi cevr ü cefāya eder isterse yine
Açdığı yāreye anda yine merhem bulunur (G.201/3)

Âşığın kalbi, gönlü âdetâ sevgilinin avcundadır. Sevgili, cefasıyla ezilen garip gönle acımaz.

Ezildi ḳaldı destinde o maḥbūbuñ ġarīb göñlüñ
Niçün yoḳ söyleyim bī-raḥma inṣāfa ḳıyāmet var (G.208/4)

Emrî, Her ne olursa olsun sevgilinin niteliklerinden biri olan âşığa eziyetini ve bir avcı misâli gönül kuşunu avladığını başkalarının dilinden şöyle ifade eder:

Luṭf eder istese ḳahrıyla yıḳar ʿ āşıḳını
Cevri yoḳ olsa cihānda eder īcād dediler (G.211/3)

Beni bir dāma düşürdü o nigār öldürecek
Çeşm-i şehlāsı göñül murġuna ṣayyād dediler (G.211/4)

Bir başka beyitte Emrî sevgilinin salınışını Tuğba ağacının fidanına benzetir. Sanki cennetten kopup gelmiş bir cennet meyvasıdır.

Ol ḫırām etdikce ṭūbī naḫlveş şu vādide
Gūyā cennetden ḳopup gelmiş anıñ meyvasıdır (G.212/4)

Rindane bir tavırla Emrî, güzel sevmenin ruha gıda olduğunu söyleyerek, âşığın bu durumdan memnun olduğunu ifade eder:

Her zemān sev güzeli rūḥa ġıdādır a ḳuzum
Hīç güzel sevmez idi ʿāşıḳ olan görse ḫisār (G.236/3)

Sevgilinin namusunun konu edildiği bir beyitte, mert bir güzelin yüzünü göstermediğini, iyi bilinmek için namusuna sahip çıktığını ifade eder:

Cihānda merd olan dil-ber gelip ʿarż-ı cemāl etmez
Güzeller dāʾimā nāmūsunu nīk nām içün ṣaḳlar (G.242/3)

Sevgili güzelliğinin kalıcı olduğunu düşünür halbu ki zaman baki olmayan bu güzellikleri de alıp götürür. Sevgili ancak aynaya baktığında bunu fark eder ve hüzünlenir:

Ẓanneder bāḳī ḳalır genclik güzellik her zemān
Kendini āyīnede görse güzel maḥzūn olur (G.253/6)

Birçok beyitte de sevgiliyi yüceltir Murad Emrî:

Saña lāyıḳdır desem ben āfet-i devrān güzel
Az gelir etsem yoluna cānımı ḳurbān güzel (G.344/1)

Yüzüñ gördüm ḳızarmış bir gül-i ḫandāna beñzetdim
Ḫaṭā etdim melekmiş bilmedim insāne beñzetdim (G.367/1)

Emrî, sevgiliyi sık sık rüyasında görür. Sevgili şaire elini uzatır, âşığın canının en uç noktasından tutar:

Maʿnāda gelip sevdicegim destiñ uzatdı
Ṭutdu ḳoparınca olacaḳ cāmıñ evcinden (G.384/4)

Sevgili âşık münesebetine dikkat çekici bir örnekte, âşık sevgiliyi tehdit eder ve onu üzmemesini söyler. Aksi halde bu yıkılmış gönül sevgiliyi de yıkarak toprak tapar:

Gel doḳunma ḳalb-i vīrānım ḫarāb eyler seni
Ḫāk ile yeksān eder bir gün türāb eyler seni (G.462/1)

4. Âşık

Divan şiirinde şair "âşık-maşuk-ağyar" üçgeninin birinci kişisidir ve dâimâ âşıktır.[163] Murad Emrî Efendi'nin şiirlerinde âşık tipinin daha ziyade geleneksel yapısını korumakla birlikte farklı duyuş ve yaklaşımlarla beşerî bir tip olduğu görülmektedir. Zaman zaman da âşık, rind meşrepli bir yapı sergilemektedir.

Emrî kendisini âşıklık yolunda Mecnûn ve Ferhat'a benzeterek meşhur âşıklarla eş tutar:

ʿĀşıḳ denilir bizlere Mecnūn ile dengiz
Ferhād ile hem-dem olacaḳ mesken-i sengiz
Herkes gibi bizler daḫı hem nevʿine rengiz
Teẕkīr olunur laʿn ile Ḥüccāc ile Cengiz
Tebcīl olunur Nūşirevān ile Süleymān (Th.1/7-5.bt)

Âşığın gönlünde her zaman sevgili, fikrinde ise daima ağyar vardır. Bu da âşığın çekdiği acıları arttırır:

[163] İskender PALA, *age*, s.52.

Her zemān baḳsañ görürsüñ cān u dilde dār olup
Sevdigi bir ʿāşıḳıñ fikrinde hem aġyār olup
Ol sebebden derdi artar dāʾimā bīmār olup
Āferīn ol merde kim ḳurbān-ı tīġ-ı yār olup
Hep sirişk-i dīdeveş ḫūnun revān eyler gider (Th.30/2.bt)

Söyledir yār her zemān meydān baġışlar ʿāşıḳa
Cānānı eyler fidā her an baġışlar ʿāşıḳa
Kendini eyler durur ḳurbān baġışlar ʿāşıḳa
Rü'yet-i dīdār-ı cānā cān baġışlar ʿāşıḳa
Cānımı versem n'ola ben bir nefes dīdār içün (Th.39/3.bt)

Divan şiiri geleneğinde âşık sevgiliye olan hasreti nedeniyle her dâim ağlayıp inleyerek feryad etmektedir. Kim ki ona dikkatli bir şekilde baksa engin bir denizde sabretmenin ne kadar zor olduğunu anlar:

Ḳalınca yāre ḥasret aġlar ʿāşıḳ kendi kendine
Bilir her kim baḳarsa dīde-i imʿānla rengine
Naṣıl ṣabr eylesin kim ki düşerse baḥr-i engine
ʿAceb sen kūh-kenlik eylediñ mi nām-ı Şīrīne
Ne ḳoz ḳırdıñ ki bilsem şimdi Ferhād olmaḳ istersiñ (Th.64/4bt)

Murad Emrî Efendi aşağıdaki dizelerde tasavvufî bir yaklaşımla âşığın kalbinde her zaman Allah'ın huzurunun olduğunu, gönlün bu huzurla nurla dolduğunu, gamı ve kederi unutup mutluluğunu ifade ederek, bu uşşak da olsa, gönül kırmamak gerektiğini, belki de o kalbin Allah'a yakın olabileceğini söyler:

ʿĀşıḳıñ ḳalbi dem-ā-dem ḥaḳḳa olmuşdur ḥużūr
Öyle bir örnek-i ʿālidir göñül kim doldu nūr
Ġam nedir bilmez o mihmān ḫāne olmuş pür-sürūr

Bir zemān sen ḳalb-i ʿuşşāḳı şikest etme ṣaḳın
Anı bilmezsiñ olur belki o dil ḥaḳḳa yaḳīn (Muh.1/2.bt)

Âşık acınacak bir durumdadır. Emrî Efendi âdetâ sevgliliye âşığa nasıl davranması gerektiğini anlatarak nasihat eder:

Var mı sende merḥamet şefḳat maḥabbet ʿāşıḳa
Çünki var etme dirīġ göster nihāyet ʿāşıḳa
Bir zemān etme ṣaḳın yavrum ḥaḳāret ʿāşıḳa
Varınca beñzer baña bekler durur āvāreler
Bāb-ı luṭfuñda seniñ luṭfun diler bī-çāreler (Muh.17/2.bt)

Âşığın divan şiiri geleneğinde en dikkat çekici taraflarından biri, canan yolunda canını feda etmesidir. Âşık canını sevgiliye seve seve verecek kadar cömerttir.[164] Sevgili de bu durumu görüp âşığa acıyarak şevkat gösterir:

ʿĀşıḳ elbette vere cānını cānānesine
O da bu ḥāli görüp raḥm ede dīvānesine (E.10)

Murad Emrî Efendi'nin Ehl-i beyt sevgisi oldukça güçlüdür. Ona göre Kerbela vakasının gönülleri yakan acısı ancak âşığın kalbinde görülebilir:

Vāḳıʿa-i Kerbelā-yı dil-sūzu gel ṣorma baña
Añlamak lāzım ise gir gör bir ʿāşık ḳalbine (E.28)

Âşık gönlündeki esrarı açık etmez. Fakat bunun ortaya çıkması da onu güç durumda bırakır:

Gerçi ʿāşıḳ fāş-ı esrār eylemek lāyıḳ degil
Vaḳt olur ki ʿaşḳ u sevdā āşikār olmaḳ da güc (G.5/4)

[164] İskender PALA, *age*, s.52.

Sevgilinin çekdirdikleri âşığı sürekli ağlatmaktadır öyleki onun feryadı ta arşa dek çıkar. Âşığın çektiği ahların yerde kalmayacağını söyleyerek yine sevgiliyi uyarır:

ʿArşa dek feryād u efġānı çıḳar dil murġunuñ

ʿĀşıḳa etdirme çünki yerde ḳalmaz āh u zār (G.135/3)

Sevgili de âşığı görmek için dolaşır. Âşık olan kişi de her dâim sevgiliye gözcü olur:

Dāʾimā ṭurmaz gezer yār beni görmek diler

ʿĀşıḳ olan her zamān yāre nigehbān olur (G.160/2)

Emrî, âşıkların her sözünün doğru olduğuna inanıldığına, onu sadık bir âşık olduğundan tebrikle alkışladıklarını şöyle ifade eder:

Dediler ʿāşıḳsıñ ancaḳ her sözüñ ḥaḳdır seniñ

ʿĀşıḳ-ı ṣādıḳ deyü tebrīkle taḥsīn etdiler (G.210/2)

Emrî'ye göre âşığın sahip olması gereken özelliklerden biri de anlayışlı olmasıdır. Zamanenin güzelleri hem kemal ister hem de zenginlik diyerek gerçek bir sevgili portresi çizer:

Ferāset ʿāşıḳa lāzım, güzelce intiḳāl ister

Zemāne ḫūbları hem sīm ü zer hem de kemāl ister (G.238/1)

Yine gelenek dâhilinde Emrî'ye göre âşığın kalbindeki ilham, onun her derdi bir zevk gibi algılamasını sağlar:

Cevr görse ẕevḳ deyü eyler telaḳḳī her zemān

ʿĀşıḳıñ ḳalbinde ilhām her zemān mevcūd olur (G.253/4)

Şair kendisini sevgilinin yoluna canını feda edecek kurbanlık bir koyuna benzetir. Meleyerek kapısında kurban olmayı beklerken, sevgilinin neden henüz kendisini kurban etmediğine de hayıflanır:

Ben meler bekler ṭurur kūyunda yārdan isterim
Beklerim etmez neden tekbīr ile ḳurbān henūz (G.279/2)

5. Rakip

Rakip, dîvan şiirinin "âşık-sevgili-rakip" üçgeninde âşığın sürekli mücadele ettiği, âşığa ortak olmaya çalışan kişidir. Sevgiliye ilgide birbirlerine üstün çıkmaya çalışan rakip ve âşığın düşmanlıkları her fırsatta dile getirilir. Rakip, âşığın gözünde tüm hoş olmayan özellikleri taşıyan kötü kişidir. Rakiple mücadele ve rakibin sevgiliyle münasebeti âşığa en az sevgilinin cevr ü cefası kadar acı verir. Kimi şiirlerde rakip kimilerinde de ağyar olarak geçer. Murad Emrî'nin şiirlerinde de rakip bu niteliklerini gelenek çerçevesinde korumuştur. Bazen gelenek dışındaki durumları da yadırgar:

Dil-dār içün aġyāra şikāyet yeñi çıḳdı
Bilmez idi ʿuşşāḳ bu cināyet yeñi çıḳdı
Nā-ehl olana ʿaṭf-ı kifāyet yeñi çıḳdı
İḳbāl içün aḥbābı siʿāyet yeñi çıḳdı
Bilmez idik evvel bu rivāyet yeñi çıḳdı (Th.1/10-1.bt)

Emrî Efendi, hem kendini hem de gönlünü garip adleder. Herkes sevgilisinin yanında iken o yalnızdır. Bahar mevsimi gelip de bülbül feryada başlayınca gül için herkes bu garipe rakip olur.

Her gelen dil-dārın almış ẕevḳe dalmış ben ġarīb
Ben ġarīb gönlüm ġarīb her dürlü ḥālim mużḍarīb

Var bunuñ bir ḥikmeti bilmem nedir sırrı ʿacīb
Geldi eyyām-ı bahār feryāda başlar ʿandelīb
Ẓannedersem gül içün bī-çāreye herkes raḳīb (Muh.12/1.bt)

Âşık, sevgilinin kendisine yüz vermeyip ağyara yakın olmasından kıskançlık ve üzüntü duyar. Sevgilinin ilgisizliği âşığın ahlarına aldırış etmeyişi onun en büyük acısıdır. Âşık sevgiliyi görebilmek için yolarını gözler, fakat o rakiple birlikte görününce âşık nispet olsun diye Allah'a yakarır:

Baḳmıyor inṣāfı yoḳ bir kerre olsun āhıma
Beklerim ben reh-güẕerde baḳmaḳ içün māhıma
Merḥamet etmez bilirken ol benim eyvāhıma
Dün gece aġyār ile birlikde çıḳdı rāhıma
Aña nisbet ben de yalvardım güzel Allāhıma (Muh.58/1.bt)

Âşık, bu durumdan duyduğu üzüntüyü dile getirdikten sonra Emrî Efendi, muhammesin son bölümünde aşk üçgeninin kenarlarını çizerek sevgilinin bu davranışını kötü bir huy olarak telakki eder:

İşte aġyār işte yār işte göñül gözdür baḳan
Bir düşün şu ʿālemi ṣoñra deme sen el-amān
Böyle bir bed-ṭıynete Emrī baḳar mı bir zemān
Dün gece aġyār ile birlikde çıḳdı rāhıma
Aña nisbet ben de yalvardım güzel Allāhıma (Muh.58/4.bt)

Âşık, sevgilinin pakiple münasebetini dışarıdan izler. Meclislerde rakiple şarap içmesini kıskanırken sevgilinin güzelliğini yüceltip, onu kansızlık ve acımasızlıkla suçlar:

Dün gece aġyār ile sen nūş ederken bādeler
Bezmime gelmiş de baḳmış ḫaylīce üftādeler
Ḥāline aḥvāline ḥayrān seniñ şeh-zādeler

Yoḳ mudur cevr eyliyorsuñ ẕerrece ḳanıñ seniñ
Nerde ḳaldı nūr-ı dīdem āh u peymānıñ senīn (Muh.76/3.bt)

Rakip aynı zamanda sevgilinin mahallesini bekleyen bir bekçi, köpek olarak da vasıflandırılır. Murad Emrî Efendi, âşığın sevgilisi için oralarda dolaşırken ağyarın gaflette olmadığını şöyle dile getirir:

Kūy-ı cānāne ṭolaşmaḳdan murād cānān ise
Ṣanma sen aġyārı ġāfil reh-güẕār olmaḳ da güc (G.5/2)

Âşık, sevgiyle beslediği aşkın büyüklüğü ve onu paylaşmanın korkusuyla sevgiliye mesaj göndererek: "Sevgiliye söyleyin rakibin meclisine sakın meyl etmesin. Sevgiliyi rakibin yanında görmektense ölmeyi yeğlerim." diyor:

Bezm-i aġyāra ṣaḳın meyl etmesin siz söyleyiñ
Görmedense dest-i aġyārda ölümdür şān baña (G.40/3)

Âşık, sevgiliyi rakiple görmemek için uzak durmayı tercih eder:

Kendime bir ḥāl olur görsem raḳībi yār ile
Yār ile aġyārı görmeñ eylerim ben ictināb (G.104/3)

Öte yandan da sevgilinin rakipsiz sevilemeyeceğini dile getirir. Âdeta dikensiz bir gülün meşakkatsiz kazanılmış birşey gibi önemsenmeyeceğini, ağyar olmadan da sevgilinin bir kıymetinin olmayacağını dile getirir şair:

İstemem ben yāri aġyarsız baña baḫş etseler
Ẕevḳı vardır bir gülüñ yanında biñ ḫār olmalı (G.470/1)

Âşık, sevgiliye duyduğu aşkı ve çektiği sıkıntı dile getirmek ister. Fakat rakip birtürlü fırsat vermez:

İsterim her ḥālimi ʿarż etmege cānānıma
Vermiyor bir dem raḳīb-i bed-liḳā meydān baña (G.49/3)

Emrî Efendi, Sevgiliyi övdüğü bir gazelin sonunda ağyar ile çok dedikodu ettiklerini söyleyerek âşık ile rakibi bir araya getirir:

Dün gece biz eyledik aġyār ile çoḳ ḳıl ü ḳāl
Emrī̄ ḥaḳḳında neler bilmem suʾāl olmuş saña (G.54/5)

Bir beyitte Murad Emrî Efendi, rakibi âşığın sevgiliye duyduğu aşkı alevlendiren, coşturan, sevgilinin kıymetini arttıran bir unsur olarak tanımlar. Âşığın zevk almasının nedenini de yine ağyara bağlar:

Ḳıymeti yāriñ bilinmez olmasa aġyār hele
Ẕevḳ alınmaz olmasa bir yāre ḳarşı bir raḳī̄b (G.94/3)

Rakip âşığın sevgiliye ulaşmasını engeller. Sevgiliyi görmemesi için türlü oyunlar eder. Âşık da bu durum karşısında rakibin mahvolmasını ister:

Vermedi meydān nedendir yāri görmeklik raḳī̄b
Dilerim maḥv olduġuñ göstersin āh ʿan-ḳarī̄b (G.101/1)

Âşık, rakibin bu türlü oyunlarla meclise girmek istediğini, bunun için de türlü yalanlar içinde olduğunu söyleyerek sevgiliye öğüt verir:

O bezme hem-dem olmaḳlıḳ diler aldanma sen zinhār
Ne kim söylerse bilmiş ol saña aġyār riyādır hep (G.102/4)

Emrî Efendi ağyarı kötülemeye devam eder:

Ẕannederdim yāri aġyārsız varıp gördüm hele,
Bezm-i cānāndan raḳī̄b-i bed-liḳā Mervān çıḳar (G.145/3)

Yine bir başka beyitte şair ağyarı sevgilinin bezminde onunla sevgili arasında menfur bir hal görür:

Bezm-i yāre vardım Emrī̄ anda gördüm bir raḳī̄b
Baḳdım aġyār yār ile menfūr şeklin gösterir (G.214/5)

Ağyar âşık için olabilecek en kötü suretlere benzetilir. Bu beytte de ağyar yılana benzetilmiştir:

Geçen şu dil-bere baḳdım anı ben yāre beñzetdim
Yanında gördügüm aġyār ṣanki māra beñzetdim (G.366/1)

6. Şarap

Divan siirinde en sık karşılaşılan unsurlardan biri de mey, bâde, sahba, bintü'l-ineb adlarıyla anılan şaraptır. Divan şairleri şarabı bazen keyif verici bir, gam giderici bir gerçek içecek olarak, bazen de ruh coşkunluğu vererek âşığı farklı atmosferlere taşıyan tasavvufî anlamında kullanılmıştır.[165] Bezm ve meclislerin vazgeçilmez unsurudur. Divan şiirinde olduğu gibi halk ve tasavvuf şiirinde de "şarap" kullanılır. Aşkı Allah'a ulaşma yolu kabul eden tasavvuf ehli, şarabı da ruh coşkunluğu için bir araç olarak görür.[166] Murad Emrî Efendi şarabı genel olarak gerçek anlamında kullanmıştır. Tahmisler faslında tamamlanan gazeller içinde tasavvufî yanı ağır basan şiirler de vardır. Bu şiirler tamamlanırken bu tasavvufî yaklaşıma Emrî Efendi de refakat eder. Bazen de rindâne bir tavırla işlenen mısralara yine rindâne bir eda ile katılır:

Dostlar içelim ẕevḳ edelim şimdi zemāndır
Hem bezm olalım mest ü müdām bizlere şāndır
Herkes desin ʿālemde fülān ibn-i fülāndır
Sāḳī̄ getir ol bādeyi kim māye-i cāndır
Ārām-dih-i ʿaḳl-ı melāmet-zedegāndır

Ey ṭālib-i rindān içelim bādeyi her an

[165] Hüseyin AKKAYA, *age*, s.85.
[166] İskender PALA, *age*, s.68.

Ol mertebe tā kim olalım biz bize ḥayrān
Çünki ezelī dendi bize ḥāṣılı insān
Bir cām ile yap ḫāṭırı zīrā dil-i vīrān
Mehcūr-ı ḫarābāt olalı ḫaylī zemāndır (Th.1/1-3.bt)

Göstermege baḳ olmasa da ḫalḳa sürūruñ
Gitsin anı düşmānına ḳoy varsa ġurūruñ
Elṭāf-ı Ḫudā ʿafv eder elbette ḳuṣūruñ
İç bāde güzel sev var ise ʿaḳl-ı şuʿūruñ
Dünyā var imiş yā ki yoġ olmuş ne umūruñ
Ben ḳahrolayım başḳaca bir yāri seversem
Cānım çıḳa cānān içün aġyāra gidersem
Zehr olsuñ eger bādeyi ben yārsız içersem
Nā-mert olayım çarḫa eger minnet edersem
Cevriñle seniñ ben keder etsem mi sanırsıñ (Th.1/8-10.bt)

Şair, yarin meclisten ayrılmasıyla tüm düzenin bozulduğunu, onsuz ne şarap ne de kadehin kaldığını ifade eder:

Yār gidince bezm-i meyde ḳalmadı aṣlā niẓām
Mey döküldü cām ḳırıldı yoḳdur eski intiżām
Şimdi meydān ḳaldı aġyārıñ elinde ve's-selām
Erġanūn[167] ṭutdu piyāle teşne-gān[168] doldurdu cām
Muṭribā çal naġmeyi yā eyyuhe'l-mustaġfirūn[169](Th.4/2.bt)

[167] Fuzûlî divanında bu kelime "erġavān" şeklindedir.
[168] Fuzûlî divanında bu kelime "nesteren" şeklindedir.
[169] "Suçlarının örtülmesini, yargılanmayı dileyenler"

Meyhane ağzına kadar dolmuş, meyhanenin çırağı şarap dağıtır. Âşıklar, şarap içmek için birbirlerini âdetâ ezmektedir. Dikatlice bakıldığında tüm âşıkların aklının başından gittiği, sarhoş olduğu görülür.

Mey-kede dolmuş leb-ā-leb muġ-beçe bāde-fürūş
Herkes eyler biñ tehālükle elinden bāde-nūş
Ḳalmamış hīç kimsede diḳḳatle baḳsañ ẕerre hūş
Lāle pür-ḫūn, gül füsūn, bülbül de ḥayrān u ḫamūş
Gülsitān-ı ʿāleme geldik ṭarāvet bulmadıḳ (Th.5/5.bt)

Ayrılık acısı, âşığın gönlüne azap verir. Aşk acısıyla yakarken ciğerini ayrılık, âdetâ kebaba çevirir. Şarap bu halleri görse başka bir renk alır.

Her zemān maḥzūn olan göñlüm ʿaẕāb eyler firāḳ
Baġrım āteşden ciger-gāhım kebāb eyler firāḳ
Görse başḳa reng alır gül-reng şarāb eyler firāḳ
Gāh olur ol rütbede ḥālim ḫarāb eyler firāḳ
Kim olur nādim yine benden ḥicāb eyler firāḳ (Th.12/1.bt)

Murad Emrî Efendi Zihnî Efendi'nin gazelini tahmis ederken sevgiliye şöyle seslenir: Âşıklar meclisine şarabı elinle getir, mecliste sen zevk almaya bak, kimse sana gam keder vermesin.

Bezm-i ʿuşşāḳa şarābı dest-i ʿaşḳınla getür
Ẕevḳe baḳ bil kimseden ʿālemde sen etme fütūr
Bilmiş ol ẕevḳ u ṣafāyı anda mevcūd her ḳuṣūr
Al ḫumārım bir ḳadeḥde cām-ı laʿlinde bitür
Her meyiñ bir ẕevḳi her cām-ı lebiñ bir dādı var (Th.17/4.bt)

Âlemde meclise bu düzenini sağlayan kızıl şaraptır. Hergün âşığa nizamı, intizamı gösteren de öğreten de kızıl şaraptır:

Bezme ʿālemde veren bu intiẓāmı mey ḳızıl
Gösteren hem ʿāşıḳa her gün niẓāmı mey ḳızıl
Ögreden hem intiẓāmı iḫtirāmı mey ḳızıl
Leb ḳızıl ruḫlar ḳızıl destiñde cām-ı mey ḳızıl
Kim ḳızıl dīvāne olmaz görse dīdārıñ seniñ (Th.32/2.bt)

Emrî Efendi Fuzûlî'nin gazelini tahmis ederken âşığın, aşk şarabını yudumlayarak gönlünü aşk denizine salmasını ister:

Çünki düşdüm bezm-i ʿirfāna edeb yāhū ṭaḳın
ʿAşḳ şarābın nūş edip rindāna gel sen ol yaḳın
Baḥr-i ʿaşḳa ṣal çekinme ṭurma sen dil ẕevraḳın
Vermegil zāhid baña ḳorḳu cehennemden ṣaḳın
Cennetimdir ʿārıż[ı] zülfü dürür dāmım benim (Th.60/4.bt)

Âşığı sarhoş eden içtiği şarap mı, yoksa sevgilinin gözleri midir? Onu sabah akşam inleten aşk acısıyla çektiği ahlarıdır.

Mest eden bādeñ mi yoḳsa çeşm-i mestānım mıdır
İñleden şeb tā seḥer āhıyla efġānım mıdır
Yoluna ḥāżırlanān olmaḳ fidā cānım mıdır
Bī-ḫod oldum bilmedim ḳarşımda cānānım mıdır
Gördügüm ḥülyā mı şübhem var ʿaceb rüʾyā mıdır (Th.63/4.bt)

Şemsî'nin gazelini tahmis ederken de o manevî aşkı terennüm eder:

Gel ṣarıl gel cān u dilden ḳoḳ şu güller ṣolmadan
Cām-ı ʿaşḳı ṭurma nūş et bāde sāġar dolmadan
Terk-i cānān etme ey dil başḳa bir dost bulmadan

Mūtū ḳable en temūtu[170] sırrına maẓhar olmadan

Ḥaşr u neşrī bunda gördü nefḫa-i ṣūr olmadan (Th.90/4.bt)

Murad Emrî Efendi eski meclisleri anarak hayatının sonbaharında, geçirdiği güzel günleri anımsar ve onu en iyi sevgilinin tanımlayabileceğini söyler:

Baña bigānedir ẕevḳ ü ṣafālar āşinā ġamlar

Ne rindān ḳaldı ne sākī ne bāde-i cām ile Cemler

Ḫāyāl oldu bize artıḳ o geçmiş eski ʿālemler

Meyi maḥbūb-ı ẕevḳi her zemān rindāne ṣorsunlar

Ṣorarlarsa bilir her ḥāl beni cānāna ṣorsunlar (Muh.9/4.bt)

Murad Emrî Efendi'nin şarabı ve içki meclisini en yoğun zikrettiği şiirinde sevgili ve şarap ilişkisini şöyle dile getirir:

Meyle maḥbūb ile herkes gidiyor gül diyerek

Çekilip gülşene ʿuşşāk daḫı sünbül diyerek

Geliyor sāḳī elinde dolu cām mül diyerek

Gözlemede gülerek elde de bir bāde gelir

Gören ʿālemde ṣanır ol pīri imdāda gelir

Hele mey-ḫāne-i ʿālemde hele mest ü müdām

Çekilip destine almış dolu bir bāde-i cām

Gözü yollarda gelir beklemede yāri ḳıyām

Gözlemede gülerek elde de bir bāde gelir

Gören ʿālemde ṣanır ol pīri imdāda gelir (Muh.11/2-3.bt)

[170] "Ölmeden önce ölünüz." (Hadis-i şerif)

Şarap güzelsiz olmaz. Hem içmek hem de sevmek gerekir. Yıkılan gönül ancak bu şekilde imar edilebilir.

Gelse yār biz de gidip seyr-i çemenzār edelim
İçelim bāde güzeller severek kār edelim
Yıḳılan taḫt-ı dili ḥāṣılı ʿimār edelim
Gözlemede gülerek elde de bir bāde gelir
Gören ʿālemde ṣanır ol pīri imdāda gelir (Muh.11/4.bt)

Altın bir kadehle sevgilinin sunduğu şarap, kalpleri mutluluğa gark etmektedir.

Alıp destinde bir zerrīn ḳadeḥ ṣunmaḳ diler bāde
Merām u maḳṣadı tebdīl içün hep ḳalbleri şāde
Ġarībim bī-kesim duymuş yetişdi geldi imdāde
Bu bezme şimdilik sāḳī elinde bāde gelmişdir
Bu şeb üftādegānı ol perī teʿaddāda gelmişdir (Muh.14/2.bt)

Şarap, dertleri bertaraf etmenin bir yoludur aynı zamanda:

Sākiyā destine al gel bize bir bāde getir
Bezm-i ʿuşşāḳa a mīrim seni yāda getir
İçelim defʿ edelim ġamları ẕevḳ eyleyelim
Ṣoñra söylen bizi bülbül gibi feryāda getir (Kt.119)

Emrî Efendi, sakinin elinden şarap içerek zevk etmek ister, çünkü ömrünün son zamanlarını zevk içinde geçirmeyi diler:

Ṭoldur içelim ṣāḳi getür elde piyāle
Ẕevḳ eyleyelim çünkü ʿömr erdi zevāle (E.15)

Aşk şarabını sakinin elinden içip sevgilinin meclisinde dünya dertlerini unutmak ister:

ʿAşḳ şarabın dest-i sāḳīden bu şeb nūş eyledim
Bezm-i cānāna düşüp dehri ferāmūş eyledim (E.39)

Sevgilinin elindeki şarabın ışıltısı onun yüzüne aks eder. Ney ve şarap eşliğinde güneş doğuncaya kadar meclis sürer:

Ṭut düşürme sāḳiyā destinde sen cām-ı şarāb
Rūyuna ʿaks eylesin ʿuşşāḳ edince intiḫāb (E.44)

Neyle meyle neşʾe-yāb oldu seniñle ḥāżırūn
Öylece vaḳtiñ geçürdüñ tā ṭoġunca āfitāb (G.2/2)

İçki meclisinde ilgisiz olmak da sevgilinin verdiği şarabı içmemek de abestir:

Meclis-i meyde bulunmaḳ hele bī-gāne ʿabeş
Bāde nūş eylememek verse de cānāna ʿabeş (G.4/1)

Şarap içip de sarhoş oldu mu âşık tüm sırlarını tek tek ortaya koyar. Şarap öyle bir tabiptir ki birçok derde şifa olur:

Gizli derdiñ var ise eyler cihānda āşikār
Bir ṭabībdir kim eder her derde biñ dermān ḳadeḥ (G.6/3)

Emrî Efendi aşk şarabını öyle bir içmiş, sarhoş olmuştur ki meyhanenin köşesi onun için bir emzara dönmüştür.

Öyle nūş etdim şarāb-ı ʿaşḳı bī-hūş olmuşum
Ẓannedersem kūşe-i mey-ḫāne medfendir baña (G.35/2)

Zevkin ve rahatlığın bir göstergesidir şarap. Emrî ise içinde bulunduğu dertlerin kucağındayken ancak onun çaresinin bir kadeh zehr olduğunu düşünür:

Herkesiñ bir ẕevḳı var hem bādeler nūş eyliyor
Bir ḳadeḥ zehr içmege artıḳ ġıdā düşmüş baña (G.55/3)

Şarap, âşık için Zemzemdir aynı zamanda:

Sāḳīye baḳdım neder destiñde ṣordum bu nedir
Ṣundu bir bāde eliyle al dedi zemzem baña (G.69/3)

Sevgilinin bakışları o kadar etkileyici, sarhoş edicidir ki şarap etkisini yitirir âşığa tesir etmez.

Dīde-i imʿān ile baḳdım seniñ çeşmānıña
Öyle mest oldum ki teʾsīr etmiyor ġayrı şarāb (G.83/3)

Emrî Efendi, sevgilinin dudaklarını hatırlayarak kendini şaraba verir:

Bezm-i ġamda bir zamān ḫūlyā ile hem-bezm idim
Lebleriñ ḫāṭırladım nūş-ı şarāb etdim bu şeb (G.84/2)

Şarabın tesiri güçlüdür ki sakinin elinde âdetâ edalı bir şekilde salınan sevgiliye benzer. Âşığı ram eyleyerek tüm kalpleri cezp eder:

Sāḳiyā destinde gör ṣanki ḫırām eyler ḳadeḥ
Ceẕb eder her ḳalbi hem ʿāşıḳı rām eyler ḳadeḥ (G.128/1)

Kadeh içki meclisine girince sakiye başka bir neşe verir:

ʿArż-ı endām ediyor baḳsaña rindāna ḳadeḥ
Başḳa bir neşʾe verir sāḳī-i devrāna ḳadeḥ (G.129/1)

Sâkinin elinden şarap nuş etmek için bekler âşıklar:

Bekliyor sāḳī elinde bāde ver mestāneler

Bir bir ardınca gelir dönsün bugün peymāneler (G.197/1)

Ṭurmasın peymāneler ṭolsun da dönsün sākiyā

Bir ḳadeḥ meyle bu şeb talṭīfe rindān şān olur (G.198/3)

Sāḳī kerem et bādeyi ver kendi eliñle

Cām-ı meyi gel ver içelim ḥāṣılı lıḳ lıḳ (G.307/2)

7. Sosyal Hayat

a. Tarihi –Efsanevî Kişiler, Din ve Devlet Büyükleri

Murad Emrî Efendi, divan şairlerinin gelenek çerçevesinde ele alarak telmihler yaptığı rumuz ve mefhumları usulüne uygun olarak kullanmıştır. Tarihî ve efsanevî şahsiyetler temsil ettikleri duygu ve düşünce ile Emrî Efendi'nin şiirlerine girmiştir. En çok rastlanan kişilikler divan şiirinde aşkı ve tutkuyu temsil edenlerdir. Âşığı, Mecnun ve Ferhat, sevgiliyi ise Leyla ve Şirin temsil eder. Murad Emrî Efendi kendini bazen Mecnun bazen de Ferhat yerine koyar. Daha çok Halk edebiyatı numunelerinde geçen "Aslı ile Kerem" aşkını Emrî Efendi kendini Kerem'e benzeterek divanına da almıştır.

Murad Emrî Efendi âşıklık istidadının Mecnun ve Ferhat ile eş değer olduğuna inanır, bazen aşkta onları geride bıraktığını söyler:

ʿĀşıḳ denilir bizlere **Mecnūn** ile dengiz

Ferhād ile hem-dem olacaḳ mesken-i sengiz

Herkes gibi bizler daḫı hem nevʿine rengiz

Teẕkīr olunur la‘n ile Ḥüccāc ile Cengiz

Tebcīl olunur[171] Nūşirevān ile Süleymān (Th.1/7-5.bt)

Bir ṣaçı **Leylā** içün ṣaḥrādayım dīvāneveş

Rūyuna baḳdım da ḳaldım bir zemān mestāneveş

Belki rūyun gösterir ol sevdigim dürdāneveş

ʿĀşıḳ iseñ baḳ[172] cemāl-i şemʿine pervāneveş

ʿĀşıḳa lāyıḳ mıdır[173] bülbül gibi etmek enīn (Th.11/3.bt)

Bilirken ṣormuyorsuñ sen benim bir kere aḥvālim

Yine ṣuç sende bulmam hep benim bu kendi iḳbālim

Saña ḳarşu hele ʿuşşāḳ içinde var mı emṣālim

Seniñ etdikleriñ cevr ü cefāyı baña ey ẓālim

Ne **Leylā** etdi **Mecnūna** gedāsına ne şāh etdi (Th.15/4.bt)

Aldanırsıñ gördügüñ her dil-bere etme heves

Ṣoñradan nādim olursuñ boş yere yorma nefes

Her şeyi etmez taḥammül çünki nārindir ḳafes

Sen misiñ **Leylā**-yı ʿaṣrıñ serseri **Mecnūnu** pes

Her leb-i **Şīrīne** ʿaṣrıñ kūh-ken **Ferhādı** var (Th.17/2.bt)

Ben degil miydim seniñle ʿahd u peymān eyleyen

Şimdi de sensiñ beni bu ʿahde peşimān eyleyen

ʿĀdetā **Mecnūn** gibi ṭaġlarda nālān eyleyen

Ol ṣaçı **Leylā** demez kūyunda cevlān eyleyen

Beste-i zencīr-i ʿaşḳım kendi **Mecnūnum** mudur (Th.20/2.bt)

Yārdan ġayrı gelir ẓannetme dünyā fikrime

Gelmiyor **Mecnūn** bile olsam da **Leylā** fikrime

Biñ güzel olsa da baḳmam bī-muḥābā fikrime

---

[171] “Olunur” kelimesi, Önder GÖÇKÜN, *age*, s.54’te, “edilir” şeklindedir.

[172] Coşkun AK, Muhibbî Divanı, Kültür ve Turizim Bakanlığı, Ankara 1987, kelime “yan” şeklindedir.

[173] Coşkun AK, *age*’de kelime “durur” şeklindedir

Ḳalbini taḫrīb içün ṣaplandı gūyā fikrime

Atılıp yaydan hemān tīr-i ḳażālardan biri (Th.29/2.bt)

Beni **Mecnūna** döndürdü nihāyet ol ṣaçı **Leylā**

Baḳılsa iftirāḳından göñül etmekde vā-veylā

Derūnumda bir āteş var durur gitmez neden ḥālā

Firāḳ-ı yāre cān etmez taḥammül ḳorḳarım zīrā

Ser-i ʿuşāḳ-ı ḥasretden büyük derd ü belā gelmez (Th.37/4.bt)

Ġayrı bülbülden bilen var mı gülü zībā nedir

Ṣorsalar **Mecnūn** bilir ḥāl-i dil-i **Leylā** nedir

Ben gibi herkes de bilmez ʿālemi ḥālā nedir

Öyle sermestim ki idrāk etmezem dünyā nedir

Ben kimim sāḳī olan kimdir mey ü ṣahbā nedir (Th.61/1.bt)

Cevr-i yāriñ deme ʿuşşāḳına hem miḥnetdir

İşte **Mecnūn** ile **Ferhād** size bir ʿibretdir

Yār ile tenhā ḳalıp bil anı sen ʿuzletdir

Ṭavḳ-ı zencīr-i cünūn dā'ire-i devletdir

Ne revā kim beni andan çıḳara żaʿf-ı tenim (Th.55/3.bt)

Beñzedir bilmem neden **Ferhāda** gördükde beni

Sevḳ eder hīç raḥmı yoḳ hep dāde gördükde beni

Atmaḳ ister bu ne ḥāl ābāda gördükde beni

Reşk eder her ḳayddan āzāde gördükde beni

Bir perīniñ dām-ı gīsūsunda meftūn olmasam (Th.69/3.bt)

Başım uġratdım telāşa ol gözü şehlā ile

Olmuşam **Mecnūn** gibi ben ol ṣaçı **Leylā** ile

Ölürüm ẓannım ḳalırsam böyle bir sevdā ile

Āh bilmem kim ne ẕevḳ almaḳda istihzā ile

Böyle pür-ḫūn eylemekden bu dil-i sūzānımı (Th.74/2.bt)

Ḥasretinden çoḳ zemāndır bilmiş ol nā-şād idim

Hem daḫı laʿl-i lebi **Şīrīn** nev-**Ferhād** idim

Elde etmek çün gezerdim dāʾimā ṣayyād idim

Serv-ḳaddiñ sāyesinde ġuṣṣadan āzād idim

Başıma oldu belā zülf-i siyehkārıñ seniñ (Th.79/2.bt)

Nedir sevdā-yı āşḳı bilmege **Ferhāda** gitmişler

Anı ögrenmek isterler anıñçün dāda gitmişler

Düşüp ġam baḥrine anlar ṣanıp kim şāda gitmişler

Ḥarīm-i kūy-ı yāre dil-beri ber-bāda gitmişler

Dirīġā ḫʷāb-ı yāri dil-beri ber-bāda gitmişler (Th.81/1bt)

Bülbül-i şeydā olan bir mülke mālik oldu kim

Ṭālib-i **Leylā** olan bir mülke mālik oldu kim

Ḥāṣıl-ı iḥyā olan bir mülke mālik oldu kim

ʿĀşıḳ-ı Mevlā olan bir mülke mālik oldu kim

Maʿnāda şāh oldu pes mülk-i Süleymān istemez (Th.89/5.bt)

Gül müdür yā ġonca mıdır söyleden ol bülbülü

Bir ṣāçı **Leylā** içün **Ḳays** etdi kendüsin deli

Baġbān biñ ḫāra ḫidmetkār olur görse gülü

ʿĀrif olanıñ kelāmı ġayrıdan gelmez velī

Bes ene'l-ḥaḳ nice desin kişi Manṣūr olmadan (Th.90/6.bt)

Bilmiyor mu ʿacebā derdi nedir **Leylānıñ**

Gülüyor ṣor ne imiş maḳṣadı vā-veylānıñ

Uçacaḳsıñ hele bil ḳadrini sen bālānıñ

Ericek feyż-i Sübḥān keremi Mevlānıñ

Açılır gülşen-i dil ġoncesi ḫandān bulunur (Th.98/4.bt)

Devāsız derde düşdüm ey ṭabībān isterim imdād

Yıḳılmış göñlümü kimler ʿaceb kimler eder ābād

Arar **Şīrīn** deyu dağlar başında olmuşam **Ferhād**

Göñül bir bī-vefā dil-dāra dūş oldu eder feryād

Nigāhı āfet-i cān çeşm-i ḫūnu ġamzesi cellād (Th.101/1.bt)

Baḳ benim dīde-i giryānıma eşkim çaġlar

Oḳ gibi müjeleriñ sīnemi baḳma daġlar

Aṣılı zülf-i siyāhıñ deyu **Mecnūn** baġlar

Ḫasta olduḳca durur başım ucunda aġlar

Çoḳ **Keremler** görüben dīde-i giryānımdan (Th.29/3.bt)

Emrī hecr ü ġamları kendine yoldaş eylediñ

Bezm-i fürḳat ʿāleminde **Ḳaysı** ḳardāş eylediñ

Aġladıp çeşmānını her ḥālde ḳāryāş eylediñ

Çünki ey Yaḥyā maḥabbet sırrını fāş eylediñ

Destān etsin bütün dünyāya dīvānım seni (Th.132/5.bt)

Görse **Mecnūn** terk eder **Leylāsını Ferhād** hemīn

Hem leb-i **Şīrīnīni** ister aña olmaḳ yaḳīn

İftiḫār etsin yetişdirdi seni ḫāk-i zemīn

Sen var iken istemem ḥūrī ü ġılmān olmasın

Baña yār ṣūfiye şerbet olsun īmān olmasın (Muh.23/3.bt)

Gören her ḥālimi her hāl bilirler ʿaşḳa kim meyyāl

Baña **Mecnūn** ile **Ferhād** olur ẓannetme yek hem ḥāl

Gelir gün gösterir efʿālini kendiñdeki aḥvāl

Görenler ẓanneder āsūde ḥāl-i feryādımız yoḳdur

Baḳanlar der şu ʿālemde muḥaḳḳaḳ dādımız yoḳdur (Muh.37/4.bt)

Ġamıñla bir zemān eksik mi ṣandıñ bende vā-veylā

Bilirsin sen yine bilmezlenirsin çeşm-i müsteḫnā

Saña her ḥālde meftūnum buña şek eyleme aṣlā

Beni dīvāne etdiñ ʿāḳibet ey serv-i ḳad-bālā

Baña **Mecnūn** saña **Leylā** yine yoḳdur deyin ḥālā (Muh.38/1.bt)

Görmedim duydum demişler eskiden aʿlā imiş

Defter-i ʿuşşāḳa baḳmışlar anı bālā imiş

Ben anıñ **Mecnūnuyam** ḥālā baña **Leylā** imiş

Şolmamışdır gül-ʿizārı şolmamış ġonca dehān

Ben pīr olduḳça o da olmaḳdadır bir nev-civān (Muh.48/4.bt)

Ben gezer miydim bu şaḥrālarda **Mecnūn** olmasam

Ben arar mıydım o yāri aña meftūn olmasam

Baḥr-i ʿaşḳa ben ḳarışmazdım ki Ceyḥūn olmasam

Ben fidā cān mı ederdim yāre memnūn olmasam

Ḥāṣılı ölmez idim yoluñda medyūn olmasam (Muh.63/1.bt)

Bu gün Emrīniñ eflāki ṭutupdur āh u feryādı

Nice **Mecnūn** u **Leylāyı** nice **Şīrīn** ü **Ferhādı**

Bıraḳdı gitdi ḥayretde veren yoḳ gülüne şādı

Ḳapandı ḳaldı mektebde samur ḳaşlı civānım var

Anıñla kimse bilmez pek büyük ʿahd-i emānım var (Muh.73/5.bt)

Arıyor murġ-ı dilim ārzūluyor dānesini

Arıyor rū-yı dil-ārāda bula dānesini

Arıyor olsada **Mecnūn** saçı **Leylāyı** bula

Ḳo ne derlerse desinler dil-i dīvāne seni (Kt.35)

Eylerim ḥüsnüñ görüp bülbül gibi feryād neden

Eylemek lāzım iken āh etmediñ imdād neden

Kūhkehnelikde dolaşdırdıñ beni sen bir zemān

Ol seniñ laʿl-i lebiñ **Şīrīne Ferhād** neden (Kt.43)

Var yeriñ gönlümde gizli şaḳlarım ḥālā seni

İstemem gelse güzeller şāhı ben illā seni

Ḥasret-i hecriñ düşürdü ṭaġlara şaḥrālara

Ben gibi dīvāneye etsem gerek **Leylā** seni (Kt.122)

Benim bu çekdigim derdi ʿaceb var mı gören kimse

Ne bir **Mecnūn** ne bir **Leylā** ne bir **Şīrīn** ne bir **Ferhād** (G.8/4)

Senden ögrensin gelip ʿaşḳı nedir ey ʿāşıḳān

Sendeki Emrī maḥabbet **Ḳays** ile **Leylāda** yoḳ (G.21/5)

Perīşān-ḥāl olur mesken eder her ṭaġ u ṣaḥrāyı

Eder **Leylā** içün **Mecnūn** olur dīvāne vā-veylā (G.28/2)

Seniñ ol āteş-i ḥüsnüñle gör pervānedir Emrī

Firāḳıñla seniñ **Mecnūn** degil de ya nedir Emrī (G.29/1)

Kimi **Leylāsın** dilerken bulmada Mevlāsını

Kimi **Mecnūn** kimi de **Ferhād** olur ʿālem bu yā (G.33/2)

Öyle **Mecnūnum** ki ḥayrān oldu **Leylālar** baña

Mesken oldu şimdilik işte bu ṣaḥrālar baña (G.46/1)

Öyle ḥāliñ var ki kim görse saña ḥayret eder

Görse **Mecnūn** ḥāline ḥayrān ḳalır **Ferhād** saña (G.59/4)

Bir leb-i **Şīrīn** içün **Ferhād** gibi ṭaġlar delip

Bir ṣaçı **Leylā** içün Emrīyi gör **Mecnūn** olup (G.110/5)

Delip ṭaġlar deşip ṣaḥrālarda ḳaldımsa ben nā-çār

Baña pey-rev olur ṣanma ne bir **Mecnūn** ne bir **Ferhād** (G.131/1)

Kūh-kühenlikde gezer vuṣlat-ı cānān diyerek

Etmede laʿl-i lebi **Şīrīni** hep yād **Ferhād** (G.132/3)

Ḳanı **Mecnūn** ḳanı **Leylā** ḳanı **Ferhādile Şīrīn**

Hepsi fānī bāḳī ancaḳ kişiniñ īmānıdır (G.154/4)

Ḳande görsem bir güzel ḥāliñ nedir el ṣunmada

Her lebi **Şīrīniñ** ʿālemde bir **Ferhādı** var (G.168/2)

Var güzergāhımda var rāhımda çoḳ üftādegān

Baña beñzer ol perīniñ ḫaylīce **Mecnūnu** var (G.186/3)

Beni dīvāne deyü bağladı zülfüyle meded

Leb-i **Şīrīn** aña ben ʿāşıḳ-ı **Ferhād** dediler (G.211/2)

Görse bilesiñ terk edecek tāc ile taḫtıñ

Edhem gibi şu vādīde ʿüryān olacaḳdır (G.205/2)

Bir ṣaçı **Leylā** içün dīvāne dil her ṣubḥ u şām

Nerde görse bir leb-i **Şīrīn** aña **Ferhād** olur (G.215/3)

Herkesin kendince var bir sevdigi

Gördügüñ **Şīrīn**-lebiñ **Ferhādı** var (G.244/2)

Yalıñız bir ben degil herkes anıñ meftūnudur

Gördügüñ **Şīrīn**-lebiñ ben gibi biñ **Ferhādı** var (G.245/2)

Beni **Mecnūn** eyleyip ṣaḥrāları mesken edip

Ben gibi dīvāneniñ ʿālemde ol **Leylāsıdır** (G.246/4)

Ṣaçı **Leylāya** bağlanmış nice **Mecnūn** durur ṣaf ṣaf

Şu ṣaḥrālar şu vādīler begim divānesiz ḳalmaz (G.273/2)

Kūh-kenlikdeyim git bekle görürseñ Emrī

Leb-i **Şīrīninī** göstermege **Ferhāda** çalış (G.290/4)

Ḳanda görse bir leb-i **Şīrīn** olur **Ferhād** göñül

Ḳanda görse bir güzel ṣaydım deyü ṣayyād göñül (G.337/1)

Maḳṣadım sensiz seniñçündür bu ġavġālar begim

Ey leb-i **Şīrīn** piş Emrī gibi **Ferhāda** gel (G.346/5)

Ben düşüp **Mecnūn** gibi ṣaḥrālara kām isterem

Bir ṣaçı **Leylā** bulup etmekde bayram isterem (G.351/1)

Ḳanda varsa her zemān ister durur dil-dārını

Bir ṣaçı **Leylā** içün Emrī **Mecnūn** olmada (G.408/5)

Öyle **Mecnūn** deyü zülfünde esīr olmuş iken

Beni sevḳ etme şu ṣaḥrālara dīvānelige (G.427/2)

Ol ṣaçı **Leylāyı** gördükde dedim dīvāneyim

Öyle baġlandım görenler ẓanneder **Mecnūn** beni (G.456/4)

Ḳaysveş ṣaḥrāları gezer dururdu bir zemān

Gösterip **Şīrīn** lebiñ ol dem de **Ferhād** eyledi (G.464/4)

Murad Emrî Efendi dinî yönü kuvvetli, Osmanlı kültürüne ve hilâfete yürekten bağlı bir kişiliğe sahiptir. Şiirlerinde bu dinî yön ve gelenek gereğince

peygamberlere ve din büyüklerine de yer vermiştir: (Mahmud)Hz.Muhammed, Hz.İsâ, Hz. Nuh, Hz.Süleyman, Hz.İbrahim, Hz.Yusuf. Bunların dışında Hz.İsâ'nın annesi Meryem, Hızır aleyhisselam, Hz.Hüseyin de şiirlerde geçmektedir. Murad Emrî Efendi'nin Ehl-i beyt sevgisi oldukça derin ve samimîdir. Divanın başındaki mersiyelerin tamamında Hz.Hüseyin'in şehit edilmesi ve bundan duyulan üzüntü dile getirilir.

Çoḳ güzel gördümse de ancaḳ göñülde bir olur
Olsa olsa Emrīye cānān hele **Maḥmūd** olur (G.253/7)
Ṣafāsın bulmadım dehriñ cefāsı her zemān mevcūd
Ġamım var söylemem bir kimseye herkes bile mesʿūd
Düşürdü ṭāliʿ-i dönek beni ḥasret o dil-dāra
Anıñçün ġam gider derd u elem her an ṭurur **Maḥmūd** (Kt.121)
Çünki duyduḳ refʿ olundu cümle ʿālemde elem
Geldi dünyāya o ʿālī **Aḥmed-i Maḥmūd** şiyem
Gitdi ẓulmet perdesi teşrīfi oldu muḥteşem
Ṭoġdu ol ṣadr-ı risālet başdı ʿarş üzre ḳadem
Ṣaldı ol nūr-ı nübüvvet pertevi **fevḳa'l-ümem**[174] (Th.106/1)
Sensin **Ḫalīli** sevḳ eden aṣnām şikestine
Hem nār-ı gül-zār eden Nemrūd şiddetine
Mümkün mü ki idrāk kemāhi ḳudretine
Sendendir İlāhī yine mekr ü bu fitne
Bu mekr ü bu fitne yine sendendir ilāhī (Th.1/3-10.bt)
İnsānlıġa lāyıḳ ne ise etmeli insān
İnsān odur ʿālemde ola şefḳati her ān
Bilmem nerde ḳaldı düşün taḫt-ı **Süleymān**
Bir ʿabd-ı Ḥabeş dehre olur baḫt ile sulṭān

[174] "toplumların üstünde"

Daḥḥāk'ıñ eder mülkünü bir **Gāve** perīşān (Th.1/7-1.bt)

Bulunur ṣanma cihān içre muʿādil aña eş

Haydi olsun diyelim yerde **Yusūf** gökde güneş

O güzel ḥüsnüne ḥayrān ḳalıyor **Hind ü Ḥabeş**

Diyelim biz aña maḥbūb-ı zemān şān olsun

"Ṣavuluñ bey geçecek ʿazmine meydān olsun" (Muh.22/4.bt)

Var derd ü ġamım söyleyemem olsa da Loḳmān

Çünki bulamaz ben bilirim derdime dermān

Yārsız göremem istemezem taḫt-ı **Süleymān**

Başdan başa olsa n'edeyim yoḳ ise burhān (Kt.107)

Baḳ görürsüñ gel **ʿĪsāyı** ederseñ taḳdīr

Sen bilirsiñ o zamān Ḥażret-i **Meryem** ne imiş (G.13/2)

Cihānda **Āṣafıñ** tedbīri lāzım her zemān elzem

Muḥaḳḳaḳ iḫtiyāc eyler **Süleymān** olsa her ḥālde (G.27/4)

Yār olunca kūşe-i vīrāneler gülşenserā

Yūsufu görmek içün gülşen olur zindān baña (G.40/4)

Gösterir ẓannım maḥabbet her zemān ben ʿāşıḳa

Sevdigiçün ben gül **ʿĪsāları Meryem** baña (G.63/3)

Sevdikçün bir gül-i **ʿĪsāyı** ʿafv eyler Ḫudā

İftiḫār eyler ṣanırsam Ḥażret-i **Meryem** baña (G.69/6)

Sen nesiñ bilmem ki baḳsa ṭoymaz insānlar saña

Olsa emṣāliñ olurdu **Yūsuf-ı Kenʿānlar** saña (G.73/1)

Her ne isterseñ yaparsıñ var iken bu ḥüsn-i ān

Ḥükm edersiñ öyle kim ḥayrān **Süleymānlar** saña (G.73/4)

Olsa ʿālemde Eflāṭūn-ı zamān her vechile

Āṣafiñ miḳdārını ḫalḳa **Süleymān** gösterir (G.146/3)

Ben saña derdim güvenme ḥüsnüñe ol fānīdir

İşte geldi geçdi ʿömrüm ṣanki **Nūḥ** ṭūfānıdır (G.154/1)

Her biri bir dürlü ẕevḳ almaḳda bir ʿālemde kim
Nūḥa ṣor bilmez de bulmaz ġayrı ṭūfāndan leẕīẕ (G.134/4)
Nice **Yūsuf** geldi geçdi hem de nāmı ḳalmadı
Bu cihān ẓıll u ḫayāl dil-berleriñ giryānıdır (G.154/2)
Ḥükmünü icrā eder dil-ber olan ʿāşıḳa
Āṣafa mālik olan kendi **Süleymān** olur (G.160/3)
Bekāsı yoḳ bu dehriñ hem güzellik kimseye ḳalmaz
Gelip geçmişdir Emrī bilmiş ol birçoḳ **Süleymānlar** (G.175/5)
Gelip yerince baḳsınlar o dil-dārımı görsünler
Güzellikde naẓīri yoḳ benim **Yūsuf** miṯālim var (G.250/3)
Ṣorar iseñ **gel ʿīsāyı** ṣorup eyle ṭakdīr
Sen bilirsiñ o zemān ḥażret-i **Meryem** ne imiş (G.284/2)
Ne ben ne ġayrı bir kimse cihānda görmüş aḳrānıñ
Miṯāli olmayınca **Yūsuf-ı Kenʿāna** beñzetdim (G.367/3)
Emrīyim ārzūlarım her dem bulam ben yārimi
Ġam çeker miyim bulunca **Yusuf-ı Kenʿānımı** (G.447/5)
Seḥerde ederik hem naġmeler ʿazm-i çemen ḳılsañ
Alıp kendi eliñle ḫāmeler ʿazm-i çemen ḳılsañ
Bañā yazmaḳlıġa çoḳ nāmeler ʿazm-i çemen ḳılsañ
Giyip bir kere māʾi cāmeler ʿazm-i çemen ḳılsañ
Yem-i Ḥażarda **Ḫıżra** gökdeki **ʿĪsāya** beñzersiñ (Th.22/3.bt)

Bir kıt'ada da Hz.Mevlânâ konu edilmiş, Murad Emrî Efendi, Mevlevî tarikatı mensuplarının giyim kuşamlarının, tutum ve davranışlarının da yüzyılın değişim rüzgarından nasıl etkilendiğini gözler önüne serer:

Çıḳsa da görse bu ḥāli **Ḥażret-i Monlā-yı Rūm**
Edemez farḳ ol ḳadar kim kendine mensūb mudur
Elde baston başda sikke ṣıḳca bir pantol giyip

Ḥāl ü eṭvārı anıñ bir mendebūr meczūb mudur (Kt.73)

Murad Emrî Efendi, divan şiiri geleneği çerçevesinde dinî ve efsanevî kişiliklere de sık sık yer vermiştir. Bunlar arasında en sık geçen "Edhem"dir. Mansur, Rüstem, Dârâ, Cem, Lokman, Muhteşem, Kahraman, Karun, Nemrud, İskender, Felâtun, Şeddâd, Behzad, Nuşirevan, Hüccac, Cengiz de şiirlerde adı geçen kişiliklerdir:

Görseñ felegiñ var nedir **Edhemlere** ḳaṣdı
Yıḳmaḳ diliyor taḫtını **Rüstemlere** ḳaṣdı
Rindānı perīşān ede hem **Cemlere** ḳaṣdı
Ādem olanıñ ḫayrı olur ādemlere ḳaṣdı
İnsānlıġa insānda budur işte delālet (Th.1/6-6.bt)
Yāralar açdıñ muḥarrem sīneme gel merhem ol
Ol **Ḥüseyniñ** ʿaşḳına terk eyle ʿārı **Edhem** ol
Bendesi olsañ o şāhıñ iftiḫār et ḫürrem ol
Bī-vücūd ol ey göñül ehl-i fenāya hem-dem ol
Bezm-i ḫāṣ-ı ṣoḥbet-i erbāb-ı ʿaşḳa maḥrem ol (Th.9/1.bt)
Göñül görmek diler ārzū eder her ḥālde bir ʿālem
Göre kim anı görmüş terk-i tācvār eyle **Edhem**
Ola hem yār ile hem bezm ola cānān ile hem-dem
Gözüm dünyāyı görmez seyr-i gülşen eylesem bir dem
Ne Gülşen belki külḫān bā'iṣ-i aḥzāndır sensiz (Th.46/5.bt)
Kendimi bilmem ʿacīb bir ḥāle oldum mübtelā
Görse şu ḥāl-i perīşānım acır **Edhem** baña (G.63/5)
ʿĀrī var mı terk edip ḳaldım tehī destim bu gün
Görse baḳsa ḫālime taḥsīn eder **Edhem** baña (G.69/7)
Ben varırsam bezm-i yāre oldu bir ʿālem baña
Oynadır ʿaşḳım gör ol vāddedir **Edhem** baña (G.70/1)

Ben varırsam bezm-i yāre oldu bir ʿālem baña
Oynadır ʿaşḳım gör ol vāddedir **Edhem** baña (G.72/1)
Sensin Ḫalīli sevḳ eden aṣnām şikestine
Hem nār-ı gül-zār eden **Nemrūd** şiddetine
Mümkün mü ki idrāk kemāhi ḳudretine
Sendendir İlāhī yine mekr ü bu fitne
Bu mekr ü bu fitne yine sendendir ilāhī (Th.1/3-10.bt)
Firḳat-i derd-i ġamıñ öldürmek ister her zemān
Ben gibi bī-çāreyi āvāreyi ey nev-cüvān
Ben nedir sevdāyı bilmezken dūş oldum nāgehān
Gel yetiş imdādıma olmuş benim ḥālim yamān
Raḥma gel inṣāfa gel ben ʿāşıḳa ey **Ḳahramān** (Muh.32/1.bt)
Emrī geldi ḫāṭıra geçmiş olan ʿālemleri
Lāl ederken nīm-i nigāhı nice biñ **Rüstemleri**
Şimdi bilmem kimdir ʿālemde anıñ hem-demleri
Ṣolmamışdır gül-ʿiẕārı ṣolmamış ġonca-dehān
Ben pīr olduḳça o da olmaḳdadır bir nev-civān (Muh.48/5.bt)
Güzeller içre bālādır o dil-dārım hüveydādır
Anıñ ismi müsemmādır o bir **Rüstem** ü **Dārādır**
O her şeyden muʿarrādır hem Emrīye dil-ārādır
Fużūlī rind [ü] şeydādır hemīşe ḫalḳa rusvādır
Ṣoruñ kim bu ne sevdādır bu sevdādan uṣanmaz mı (Th.33/7.bt)
Muvaḳḳatdır neye baḳsam neyi görsem budur maḥsūr
Ḳanı **Ḳārūn** ḳanı **Dārā** ḳanı ʿālemde **İskender**
Bu dünyāya naẓar etseñ görürsüñ öyle ser-tā-ser
Gelenler hep deme memnūn kimi bī-çāre dönmüşdür
Kimi yāre kiminiñ ṭāliʿi idbāra dönmüşdür (Trc.1/4.bt)

Sendedir göñlüm ẓan etmem ola kim mübhem saña
Sen ḳabūl et her zemān çün hem odur hem-dem saña
Ḳahramānlıḳ göster ʿuşşāḳıñ desin **Rüstem** saña
Merḥamet bābıñ güşād et ḳul ola ʿālem sañā (Muh.Kt.4)
Kendi ḳadrin bil de artıḳ etme ġayra ser-fürū
Sendeki ḳudretile ḳuvvet **Rüstem** ü **Dārāda** yoḳ (G.21/4)
Ḫışımla bezme gelip baḳdım ḥalāvet gösterip
Saña kim derler suʾāl etdim dedi **Rüstem** baña (G.69/4)
Verir ḥayret anıñ çeşmi bütün ʿuşşāḳa ey Emrī
Nigāh-ı bī-emānı faṣl eder bir ḫaylī **Rüstemler** (G.139/5)
Ḥaḳlıdır ol nazenīnim nev-civān olsun da gör
Ol zamān sen de bilirsin **Ḳahramān** olsun da gör (G.141/1)
Bütün dünyā degerince benim bir nev-civānım var
Zebūn eyler görünce **Rüstemi** bir **Ḳahramānım** var (G.185/1)
Ṣebāt her ḳahrına etmek o yāriñ pehlevānlıḳdır
Bilip de anı hem etmek o da bir **Ḳahramānlıḳdır** (G.218/1)
Hest ü nīstine güvenme ʿālemin hīç bir zemān
Māl-ı **Ḳārūn** olsa dünyā rūzgār elden gider (G.234/2)
Felāṭūn-ı zemāndır bence maʿlūm ol şeh-i ḫūbān
Ḳuṣūr etsem yine ʿafv isterim hem iḫtimāl eyler (G.256/2)
Meclis-i mey ʿāleminde ẕevḳ edip āġyār ile
Öyle ẓulm etdi baña kim olsa **Şeddād** eylemez (G.266/3)
Ḥüsn-i ānından olur ḫāmūş görün üftādegān
Görse tācıñ terk eder hem destime **Dārā** neden (G.396/4)
Nice **Dārā** nice **Hārūn** nice **Ḳārūn Süleymānı**
Nice **Rüstemleri** yıḳmış ʿaceb bir pehlivāndır bu (G.406/3)
Gün gelir kendi görür güller gibi maḥv olduġuñ
Şānına maġrūr olursa ʿāḳibet-i **Dārā** gibi (G.452/3)

O perīniñ o ḳadar miḥneti var ʿāşıḳa
Eder etdikce baña ġamları īcād **Behzād** (G.132/4)
ʿĀşıḳ denilir bizlere Mecnūn ile dengiz
Ferhād ile hem-dem olacaḳ mesken-i sengiz
Herkes gibi bizler daḫı hem nevʿine rengiz
Teẕkīr olunur laʻn ile **Ḥüccāc** ile **Cengiz**
Tebcīl olunur[175] **Nūşirevān** ile Süleymān (Th.1/7-5.bt)

Divan şiirinde çok sık kullanılan kavramlardan biri de "Cem" dir. Şarap kadehinin mucidi olarak anılan Cem, Murad Emrî Efendi'nin şiirlerinde de zaman zaman kullanılmıştır.

Uṣandım mübtelāsı olduġum ben cām ile **Cemden**
Bu hāy-ı hūydan Emrī geçip hem meyl-i ʿālemden
ʿAceb kimler olur bilmem aña bu fānide tenden
Bedenden cānım al Rūḥī gibi ḳurtar beni ġamdan
Müyesser eyle yāḫud vuṣlat-ı cānānımı Yārab (th.23/7.bt)
Zeyn eder baṣsa eger bezme mübārek ḳademiñ
Başḳa bir ẕevḳi olur bilmiş oluñ cām-ı **Cemiñ**
Ġam gider ẕerresi ḳalmaz hele bende elemiñ
Ne zemān luṭf edeceksin baña söyle keremiñ
O zemān yüz sürelim pāyına sen **Muḥteşemiñ** (Muh.20/1.bt)
Ne isterseñ bulursuñ ararsañ şekl-i ādem de
Ṣāfā-yı ẕevḳi hem şevḳi nihāyet cām ile **Cem** de
Neler var söylemez rāz-ı derūnun ṣaḳlar ebkem de
ʿAdemden gelmeden bezm-i vücūda bāde oldum da
Lebin esrārınıñ biz vāle ü ḥayrānıyız cānā (Th.133/3.bt)

[175] "Olunur" kelimesi, Önder GÖÇKÜN, *age*, s.54'te, "edilir" şeklindedir.

Yeryüzündeki hastalıkların şifasını bilen Lokman, hastalıkları iyileştirirken âşığın derdine çare bulmakta kifayetsiz kalır. Âşığın derdinin dermanı sadece sevgilidedir.

Öyle bir derd ehliyim dermāna vardır iḥtiyāc
Her ḥuṣūṣda ḥāẕiḳ-i **Loḳmāna** vardır iḥtiyāc
Göñlümü teskīn içün bürhāne vardır iḥtiyāc
Görmeden dīdārını Allah alırsa cānımı
Ol zemān seyr eylesin çeşmimdeki al ḳanımı (Muh.16/2.bt)
Benim ḥāl-i perişānım bilen merdāne ṣorsunlar
Uzuncadır hele derdim devā-ı **Lokmāna** ṣorsunlar
Nedir hicrān nedir ḥasret gözü giryāna ṣorsunlar
Meyi maḥbūb-ı ẕevḳi her zemān rindāne ṣorsunlar
Ṣorarlarsa bilir her ḥāl beni cānāna ṣorsunlar (Muh.9/1.bt)
Bī-devā bir ḫasteyem ʿālemde **Loḳmān** bī-ḥaber
İstesem yoḳ çāre ṣorsam derde dermān bī-ḫaber
Ben ölürsem yār yolunda ḳabrimi ḥāżırlayıñ
Belki raḥm ile ṣorar geçdikce cānān bī-ḫaber (Kt.96)
Yār baña hem-dem olunca istemem dermān bile
Öyle derdim var ki kār etmez aña **Loḳmān** bile (G.430/1)
Derdliyim ben isterim dermān bir **Loḳmān** iki
Taḫt-ı dilde görmege cānān bir sulṭān iki (G.443/1)

Yine efsanevî bir kavram olarak “Anka” da kullanılmıştır:

Cemāliñ her görenler baḫtiyār ʿ**Anḳāya** beñzersiñ
Baḳanlar mest olur çeşmānına Mīnāya beñzersiñ
Açılmış ġonceāsā sünbül-i zībāya beñzersiñ
Yeşiller giydigiñce ṭūṭī-i gūyāya beñzersiñ

Siyeh-pūş olduġuñca Kaʿbe-i ʿulyāya beñzersiñ (Th.22/1.bt)

Pertev-i dīdārına ṭuġrā dedim dedi o şūḫ

İsmi var ben cismine **ʿAnḳā** dedim dedi o şūḫ

Cümleniñ yektāsı müştesnā dedim dedi o şūḫ

Ġırre oldu ḥüsnüne cānān dedim dedi o şūḫ

Pādişāh-ı ḫayl-i ḫūbān olduġum bilmez misiñ (Th.31/4.bt)

Cismini göstermiyor bilmem o şūḫ **ʿAnḳā** mıdır

Yan baḳar ʿuşşāḳa çeşmānı ʿaceb şehlā mıdır

Ḥükm ederseñ ṣordular senden seni **Dārā** mıdır

Kākülüñ sünbül ʿizāriñ ġonca-ı raʿnā mıdır

Gözleriñ nergis lebiñ kevşer ḳadiñ ṭūbā mıdır (th.63/1.bt)

Çoḳ zemānlar görmedim ḥasretdeyim dīdārına

Kendisi göstermiyor ol Emrīniñ **ʿAnḳāsıdır** (G.212/5)

b. Ferdî Şikâyetleri ve İstekleri

Şairler, zaman zaman kendi devirlerinde yapılan zulümlerden, nizamsızlıktan, su-i istimalden felekten, tarihten, kötü idarecilerden, zamaneden, dostlardan şikâyet ederler.[176] Şikâyetlerde en sık rastlanan kavram "felek"tir. Şair, kötü talihinden, feleğin cevr ü cefasından ve sevgiliye kavuşmasındaki yegâne engel olarak felekten şikâyet eder. Murad Emrî Efendi de deyim yerindeyse feleğin çemberinden geçmiş, kaderin en dar ve meşakkatli çehrelerini görüş bir kişidir. Divanda çok sık görülen bu şikâyetlerin bazıları nı buraya almakla yetiniyoruz.

Bu dünyanın mihnetini kimse çekmez, zira bir damla mutluluk şerbeti verir ardından ise zehri:

[176] Agâh Sırrı LEVEND, *age*, s.303.

Kimdir çekecek añlayamam miḥnet-i dehri
Bir ḳaṭre verir şerbeti ardınca da zehri
Kimdir ṭutacak ʿaks-i ẕuhūrunda sipihri
Ḥükmüñ ḳılar iẓḥār bu āṣār ile mihri
Emriñ eder ibrāz bu envār ile māhī (Th.1/3-3.bt)
Aġladır her gün felek güldürmüyor bir gün beni
Ḥāl-i aḥvālim görüp raḥma gelir ʿālem beni
Ṭāliʿ-i dūnum o yārla etmiyor hem-dem beni
Görmeden dünyā gözüyle alsalar bu cānımız
Ol zemān-ı maḥşerde diñle āh ile efġānımız(Muh.10/4.bt)

Her ne olursa olsun yaşamın zorluklarına sabretmek de gerekir:

Cevr ü siteme ẕevḳ ü ṣafāya bu nihāyet
Ṣabr etmeli kim bulmaḳ içün ġayrı selāmet
Her ḥāline dehriñ bu da bir eski dirāyet
Güftī be-kün ü bāz zenī seng-i melāmet
Dest-i men ü dāmān-ı tu der-rūz-ı ḳıyāmet[177] (Th.1/3-11.bt)

Bazen dünyanın mihnet ve gamına isyan bayrağı da çekilerek cevr ü cefadan duyulan bıkkınlık dile getirilir:

İster dil-i bīmārımız ʿālemde devādan
Bıḳdıḳ yetişir miḥnet ü ġam cevr ü cefādan
Göster bize ey ṭāliʿ-i dūn ġayrı ṣafādan
Bir ḳaṭre içen çeşme-i pür-ḫūn-ı fenādan
Başın alamaz bir daḫı bārān-ı belādan (Th.1/4-1.bt)

[177] "Allahım, bazı işleri yapmamız için önce bizi teşvik ediyor, sonra da kınayarak, taşa tutuyorsun. Kıyamet günü, ben de senin eteğini tutarak, bunun sebebini, hikmetini soracağım."

Yoḳtur çekecek ġayrı seniñ derd ile ḳahrıñ
İçdim bilirim şerbetini bāl deyu zehriñ
Biñ türlü belāsın çekegeldim şu sipihriñ
İḳbāline idbārına bel[178] baġlama dehriñ
Bir dā'irede[179] devr edemez çenber-i devrān(Th.1/7-2.bt)

Murad Emrî Efendi kara bahtından bahsederken burçlara da değinerek bu talihsizliğin burcundan kaynaklandığını ifade eder. Kötü talihinin hâlâ devam ettiğinden şikâyetçidir:

Heyhāt bilirim ṭāliʿimi burc-ı ḥamelden
Yıḳmış görürüm her işimi ta ki temelden
Baḫt-ı siyehim devr ediyor her bir emelden
Ekṣer görünür çünki cezā cins-i ʿamelden[180]
Encāmda āhenden ölür raḫne-i sūhān (Th.1/7-4.bt)

Emrî Efendi, Her ne kadar şikayet edilse de olanların hepsinin taktir-i İlâhi olduğu ve sorgulanmaması gerektiğini de söyler:

Her gece āġūşuma almış dururken yārimi
Şimdi kimlerdir görün bilmem ʿaceb dil-dārımı
Gör neler etdi neler şu ṭāliʿ-i idbārımı
Ben geçersem yoḳ benim ervāḥıma bir dāneden
Böyledir taḳdīr-i Mevlā ṣorma sen illā neden (Muh.5/2.bt)

[178] "bel" kelimesi, Önder GÖÇKÜN, *age*, s.54'te, "dil"dir.
[179] Divanda "dā'ire" kelimesinin imlâsı elif harfi düşürülerek yazılmıştır.
[180] "cins-i 'amelden" kelimesi divan metninde "cinsi ʿamelden" şeklindedir.

Felek, şaire bir gün olsun dün göstermez, herkese aşk şarabını dolu dolu verirken Emrî Efendi'ye de bir dolu zehir verir. Gönlü harab olan şair muradına eremez:

Bir dem olsun Emrīye göstermedi eyyām felek
Gösterip hicrān baña bilmem neden encām felek
Herkese bāde baña bir dolu zehr-i cām felek
Geldi eyyām-ı bahār feryāda başlar ʿandelīb
Ẓannedersem gül içün bī-çāreye herkes raḳīb (Muh.12/5.bt)
Eyledi ṭāliʿ perīşān baḳ beni cām-ı Cemim
Bir dem olsun vermedi meydān veren o gülfemim
Göñlümü etdi ḫarāb-ender-ḫarāb ol mehveşim
Mübtelā-yı derd olanlar olsun artıḳ maḥremim
Meskenim vīrāneler her ḥālde būmlar hem-demim (Muh.28/1.bt)
Ne bed-baḫtım beni şu ṭāliʿ-i dūnum helāk etdi
Hele ḥasret göñül maḥzūn dü çeşmim giryenāk etdi
Ġam-ı fürḳat nihāyet deldi baġrım derdnāk etdi
Ḥāżırlanmış gene anda aña bir ʿarż-ı ḥālim var
Ḫulūṣ-ı ḳalbe mālik bir gözü ḳaşı hilālim var (Muh.42/4.bt)

Zaman zaman felek şaire gülünsese de yine kötü talih buna müsaade etmez:

Diyemem çoḳca ġamım var hele ol yāre benim
Söylesem belki olur derdime bir çāre benim
Görünür ḥāṣılı dünyā gözüme ḳara benim
Dönüyor ṭāliʿ-i baḫtım yine idbāra benim
Açıyor hecri o yāriñ sīneme yara benim (Muh.45/1.bt)

Kötü talihin şaire ettiklerini de şöyle sıralar:

Baḳ ṭāliʿ-i nā-sāz baña baḳ gör neler etdi

Cismim giderek pister-i ġamlarla eritdi

Ḥasret cigerim deldi nihāyetde o gitdi

Ey cān alıcı sen yine bu cāna ḳıyarsın

Alma kime ḥāżırladıġım soñra ṭuyarsın (Muh.51/4.bt)

Bil çekilsem ġam yemem cānā yoluñda dāra ben

İftiḫārımdır gelirsem hem fiġān u zāra ben

Dönmezem aṣlā bu sözden gelmez inkāra ben

N'eylesem n'etsem ne yapsam ṭāliʿ-i idbāra ben

Baña gün göstermedi giydim nihāyet ḳara ben (Muh.64/1.bt)

Başım uġratdı felek bir olmadıḳ sevdālara

Eyledi Mecnūn düşürdü çoḳ ṣaçı Leylālara

Beklerim derde devā her gün ḳalır ferdālara

N'eylesem n'etsem ne yapsam ṭāliʿ-i idbāra ben

Baña gün göstermedi giydim nihāyet ḳara ben (Muh.64/4.bt)

Çoḳ zemāndır ḥasret-i hicrānına dil-dārımıñ

Ḳalmışam ben kūşe-i fürḳatde hem bīzārımıñ

Baḳ neler etdi baña şu ṭāliʿ-i idbārımıñ

Görmeyiñ dostlar benim siz baḳmayıñ efʿālime

Ben bile ḥayretdeyim maʿkūs olan iḳbālime (Muh.67/2.bt)

Hoş geçirdim vaḳtimi ben bir zemān cānān ile

Şimdi ḳaldım kūşe-i miḥnetde hem hicrān ile

Gitdi yār ḳaldım ġarīb ben bilmiş ol giryān ile

Degmez uġraşmaḳ fenāda çarḫ ile devrān ile

Aġladır bir gün seni ẓālim felek al ḳan ile (Muh.70/1.bt)

Bir dem olsun ey felek şād u ḫandān etmediñ
Ben gibi bir genci etdiñ ḳahr-ı fürḳatle zebūn
Genc iken aldıñ getirdiñ nāzenīnim ḫ̬āherim
Ġayrı lāzımdır demek innā ileyhi rāciʿūn[181] (Kt.55)

Feleğin dönekliğini de şöyle dile getirir şair:
Rengine aldanma dehriñ bir zemān çünki dönek
Her gün ʿālemde bu çarḫ göstermede bir başḳa reng
Vermiyor bir ʿāşıḳa meydān muḥaḳḳak kör felek
Etdirir bir gül içün biñ ḫār ile bir ḫaylī cenk (Kt.91)

Geldi cānān ḫāṭıra dil murġu feryād eyledi
Derd-i hecri yıḳdı ḳalbim ṣanki ābād eyledi
Bir dem olsun vermedi meydān felek bilmem neden
ʿAḳl u fikrim cismimi gör öyle ber-bād eyledi (Kt.102)

Felekten şikâyet bazen bizzat ona seslenerek dile getirilir:
Çek eliñ benden ne istersiñ doḳunma ey felek
Ben gibi bir ʿāşıḳ-ı bī-çāreden eyle ḥaẕer
Çünki bir arslan yatar ḳalbimde etme aṣla şek
Yalıñız bir ben miyim hem de cihānda yār sever (Kt.105)

Elde olsa aġlamam aġlatmasa devrān beni
Ṭaliʿ-i dūnum ayırdı ḫoş bir iḫvāndan beni (E.21)
Baña göstermiyor bir gün veren hepdir elem ṭāliʿ

[181] "Biz gerçekten de dönüp ona varacağız."

Beni öldürmek ister her zamān bilmem o kem ṭāliʿ (G.18/1)

Felek bir gün baña göstermedi aġlatdı her ḥālde

Eder ṣanma beni iḫvānıla bir bezm-i Cem ṭāliʿ (G.18/3)

Murad Emrî Efendi kötü talihin her muamelesine öylesine alışmıştır ki artık yapabileceği bir şey yoktur. Korkusu da kalmamıştır:

Düşüp olmuş esīriñ hem viṣāliñ eyler istirḥām

Ne isterseñ hemān yap Emrīye artıḳ görem ṭāliʿ (G.18/5)

Beni ḥasretde ḳoyup dīdemi ḫūn etdiñ felek

Verdi derd ü elemi cismi zebūn etdi felek (G.22/1)

Felek oyun eden kandırandır:

Ne etdi bilmez idim ben hele sevdā elemin

Düşürüp dāma nihāyetde oyun etdi felek (G. 22/2)

Ahir zamanın insanlarına güvenilmeyeceğini, sevgilinin sözlerinin de yalan olduğunu ve inenılmamasını söyler:

Zemānıñ dil-rübāsında vefā yoḳ söylerim her ān

Ne dirlerse inanma her söze āḫir zemāndır bu (G.26/2)

Felekten sürekli şikâyet edilmektedir. Fakat feleğin bir güzel tarafı da vardır, âşığa aşkı ve sevdayı öğretmiştir:

Bilmiyordum ʿaşḳ u sevdāyı felek ögretdi kim

Hep o yüzdendir gelen şimdi bu daʿvālar baña (G.46/2)

Şikâyetler devam eder:

Ben ne bedbaḫtım ki cānānım cüdā düşmüş baña

Herkese ẕevḳ u ṣafā billah cefā düşmüş baña (G.55/1)

Bu nedendir añlamam ṭāliʿ beni etdi zebūn

ʿĀleme aṭlas libās yanmış ʿabā düşmüş baña (G.55/2)

Āh bedbaḫtım ki düşdüm yārdan artıḳ ben cüdā

Ṣabrı müşkil derde düşdüm yoḳ hele dermān baña (G.60/2)

Bir zamān güldürmez ʿālemde felek üftādeyi

Ẕevḳ ederken ānsızın bezminde hicrān gösterir (G.146/2)

Çarḫ-ı devrān-ı felek her dürlü hicrān gösterir

Günde biñ dürlü cefā hem cevr-i devrān gösterir (G.209/1)

Ben ne yapdım n'eyledim bilmem felek her dem beni

Girye-i çeşmim nedendir eyleyüp ḳan gezdirir (G.226/2)

Çarḫ-ı gerdūn-ı felek her dürlü hicrān gösterir

Günde biñ derdli cefā hem cevr devrān gösterir (G.187/1)

Ḳanda varsam ṭāliʿim bir ʿaks-i idbār gösterir

Her nere baḳsam felek çarḫile bir bār gösterir (G.195/1)

Geldi eyyām-ı bahār geldi zemān-ı gül-ʿiẕār

Herkese gülzār-ı cennet Emrīye nār gösterir (G.195/5)

Ḳoyup ḥasretde aġlatdı felek güldürmedi aṣlā

O hicrān gösterip ḫalka dilerse nāmı göstersin (G.374/3)

Aslında âşık da şikâyetten usanmıştır. Bir an önce sevgiliye kavuşmak, muradına ermek ister. Kötü talihine seslenerek:

Gel beni söyletme ey ṭāliʿ-i maʿkūs bir zemān

Göster ʿālemde cemāliñ tāki ebkem et beni (G.472/4)

Sevgilinin cemalini görerek artık şikâyetlerini sona erdirmek ister.

Genellikle şikayet edilen felektir. Bir beytte kader kullanlmıştır. Fakat bu beytte şikâyet ön planda değildir.

Ṭāliʿ beni cānān yoluna gör heder eyler

N'eylerse baña ben bilirim hep ḳader eyler (G.164/1)

Şair, kendini dışarıda bırakarak olan bitenin tek sorumluısu olarak talihini gösterir:

Siz beni ʿayb etmeyiñ ḥāl-i perīşān olduġum
Yoḳ benim ẕerre ṣuçum bil ṭāliʿ-i idbārdadır (G.172/5)

Emrî Efendi bazen iyimser bir bakış açısıyla, ümidini gösterir:

Ẓannedersem pek yaḳında gidiyor āh ḳaralar
Ṭaliʿ-i dūnum açıpdır tā cigerde yāralar (G.204/1)

Felek şairi âdetâ bir köle gibi boynuna taktığı zincirle sevk ve idare emektedir.

Öyle bir ḥāle duş oldum bilemem ben beni ben
Ṭaḳdı boynuma felek çekdi çevirdi zincir (G.229/4)
Ḥaḳīḳatler maḥabbetler o eski ẕevḳ ü ʿādetler
Cihān bir başḳa reng aldı uçup gitdi nezāketler (G.239/3)

Murad Emrî Efendi'nin döneminden, yaşamın değişmesinden şikâyetleri 239. gazelinde şu şekilde bir araya toplanmıştır:

Sevgilinin ağyara birtakım işaretler ettiğini görür ve şaşırır.
Şaşırdım yāri aġyāra eder gördüm işāretler
Ne ḥāldir aña ṣordumsa dedi nevʿi ziyāretler

Bu tavrı hakaret olarak addeder ve zamaneye bağlar şair:

Ümīd etmez idik eyvāhlar olsun o dil-dāra
Zemāna baḳ neler gösterdi gördük çok ḥaḳāretler

Eski zaman muameleleri, muhabbetleri, zevkleri ve âdetleri artık geride kalmıştır. Sevgilinin o eski nezaketi kalmamış, yaşantı farklılaşmıştır:

Ḥaḳīḳatler maḥabbetler o eski ẕevḳ ü ʿādetler
Cihān bir başḳa reng aldı uçup gitdi nezāketler

Eski sevda hikâyelerinde sevgili ve âşık divanedir. Aşkları uğruna her zorluğa göğüs gererler. Sadakat en önemli karakteridir sevgililerin. Murad Emrî Efendi sevgilisinin verdiği sözü tutmadığını ve değiştiğini dile getirir:

N'içün evvelce gösterdiñ çevirdiñ şimdi yüz benden
Ne yanda ḳaldı bilmem ḥāṣılı eski rivāyetler

Sevgilinin samimiyetini kaybederek sahteleştiğini şöyle anlatır:

Hele sāḫte tebessümler nezāketlerle ülfetler
Baña göstermede ḥāṣā o ʿaḳlınca dirāyetler

Devrin hoş görüntüsüne ve zevkıne inanmamak, kanmamak gerektiğini bir gün gerçek yüzünü göstererek kıyameti koparacağına inanır şair:

Bu dehriñ bir zemān aldanma ḳanma ẕevḳıne zīrā
Gelir birgün ḳopar Emrī hemān başa ḳıyāmetler

Şairin şikâyetleri sadece bu dünyada kalmaz, aynı zamanda mahşerde de sevgiliyi yaptığı eziyetlerden dolayı şikâyet edeceğine yemin eder:

Söylerim billâh duyan elbet olur aḥvālimi
Ben şikāyet eylerim maḥşerde giryān etdiginiñ (G.317/4)

Şair, "felek" redifli 323. gazelinin tamamını felekten şikâyete ayırmıştır. Bunca şiâyete rağmen feleğin yaptıklarına bir teslimiyet de söz konusudur:

Vermiyor bir dem baña meydān felek bir ān felek
Etmiyor bilmem nedendir yāri bir mihmān felek

Bir gün olsun şād edip güldürmedi aġlatdı hep
Yıḳdı her yanım ḫarāb etdi benim düşmān felek

Ḳanda varsam ḥālimi görse acır dīvāneler
Tāliʿ -i dūn baña etdi bu dem ḳalkān felek

Her ne yapsa rāżīyam öldürse de güldürse de
Etse cānānıñ yolunda ġam yemem ḳurbān felek

Ḥasret-i hicrān düşürdü mihnet-i ġam baḥrine
Verse baḳ n'eyler cihānda Emrīye meydān felek (G.323/5)

Murad Emrî Efendi şahsî isteklerini de zaman zaman dile getirir. Bu isteklerin en yoğun olarak anıldığı şiir "isterem" redifli 351. gazeldir:

Şair, Mecnun gibi aşka tutulup çöllere düşmeyi bunun zevkine varmayı diler. Aşk şairin bayramıdır. Leyla gibi bir sevgili bularak bayram ister:

Ben düşüp Mecnūn gibi ṣaḥrālara kām isterem
Bir ṣaçı Leylā bulup etmekde bayram isterem

Sevgiliyle her dâim birliktelik, onunla sona ulaşmak ister:

Yār ile hem-bezm olam hem-dem olam her ḥālde ben
Her zemān birlik ṣafā etmekde encām isterem

Böylece aşk şarabını yudumlayacak bir bazm, birlikte olacak bir yar ister:

Bezmimiz şen ḳalbimiz rūşen ede bir ġonca-i fem
Sāḳī-i devrān gelince elde bir cām isterem

Kısacası şair, tüm vaktini sevgiliyle neşe ve mutluluk içinde yalnız olmak ister:

Ḥāṣılı ol yār ile dil-dār ile vaḳtim geçe
Gün geçip yār ile tenhā ḳalmaḳ aḳşam isterem

Bu gazelin maktaında Divanını oluşturmadaki maksadını da dile gerirerek şöyle der:

Ḫayr ile yād eylesin her kim oḳur eşʿārımı
Emrī yazmaḳdan Murād dīvānı bir nām isterem (G.351)

Son olarak da felekden bir istekte bulunarak hiç olmazsa ölmeden bir gün olsun onu güldürmesini, mutlu etmesini siter:

Ey felek öldürmeden güldür beni bir dem ola
Ḳahr ola aġyār hemīşe dost olan ḫurrem ola (G.431/1)

c. Gönül

Aşkın merkezi olan gönül, her haliyle müstakil bir varlık olarak düşünülmüştür divan şiirinde. Gönül kelimesiyle birlikte dil de kullanılır. Gönül âşığın aşkıyla ilgili her türlü değişimin ceryan ettiği yerdir. Âşık için gönül bir hitap yeridir; onunla konuşur, dertleşir. Gönül bir kuştur, gam ve kederle beslenir. Gönül aşkın yağmasına uğramıştır, o nedenle darmadağınık, perişan, dertli, biçare ve haraptır:

Geceler ṣubḥa dek derdiñle hep āh [u] fiġāndır dil
Alıp āġūşuna ʿaşḳıñ ḳalıp anda nihāndır dil
Anıñla uġraşır ḫaylī zemān bir pehlivāndır dil
Düşelden rāh-ı ʿāşḳ-ı yāre zār ü nā-tuvāndır dil
Ser-i kūyunda ḥālim yāre feryād etmeden ḳaldı (Th.48/4.bt)

Ġarīb ḳaldım nedense bilmedim ʿālemde dil-dārım
Nihāyet gönlüme baḳdım yıḳıḳ dīvāra beñzetdim (G.366/4)

Sevglilinin cevr ü cefası, ilgisizliği, ağyara olan yakınlığı, gönülde yaralar açar:

Yāra açdıñ şu ġarīb gönlüme sürsen tīr baḳ
Çoḳ ricālar ederim gel araya ḳoyma nifāḳ
Çünki her kes saña ḳarşı baña derler aḥmaḳ
Cemʿ-i ḫāṭır ḳala ḳapuñda cemīʿ-i ʿuşşāḳ
Saña lāyıḳ mı ki ben böyle perīşān olayım (Th.16/3.bt)

Sevgiliyi görebilmek için kuyuna sık sık sefer yapar gönül kuşu:

Geldi görebilmeklik içün ḫaylī seferdir
Ṣor murġ-ı dile ḥāli nedir gör o nelerdir
Gül-rūyuna baḳdım ki onuñ ġonca-ı terdir
Nāzlım uyu nāzlım ki dahā vaḳt-i seḥerdir
Çeşmānını ẓannetme henūz uyḳuya ḳandı (Th.58/2)

Gönül her ne olursa olsun bağışlayıcıdır. Çünki âşıktır. Öyle derin sevgisi ve saygısı vardır ki sevgiliye her gün sevgilinin kuyunu âdetâ tavaf eyler:

Göñül ḥāli ne cevr eylerse dil-dārıñ ʿafv eyler
O deñlü ḥürmeti vardır anı her gün ṭavāf eyler (E.32)

Gönül bir gonca gülü koklamak hevesindedir:

Ben anıñ efkendesi oldumsa ben cānān degil
Gösterir ẓāhirde ülfet ol baña bürhān degil
Ḳoḳlamaḳ ister göñül bir ġonca gül reyhān degil
İntiẓār-ı rü'yet-i cānān velī āsān degil
Vaṣl içün īmā'-ı ḳayd-ı imtinān etmek de güç[182] (Th.95/2.bt)

Gönül sevgilinin her türlü eziyetine katlanır. Ne yapsa ne etse yine de gönül onu ister. Çünki sevgili vazgeçilmezdir klâsik şiirde:

Dem-ā-dem etmede göñlüm nedendir āh u zār göñlüm
Ġam-ı fürḳatle her dem eylemişdir dāġ-dār göñlüm
Ne yapsa neylese ister anı bu āşikār göñlüm
Ḳoyuñ ol bī-vefā gelsin aña bir çoḳ su'ālim var
Tükenmez bitmez ʿālemde anıñla ḥasb-i ḥālim var (Muh.35/4.bt)

Gönül çektiği tüm acılara rağmen gösterdiği mukavemet ve sebatla takdire şayandır. Gönlün çektiklerini tüm dünya bilir sevgiliden gayrı:

Ey göñül tebrīke şāyānsın bütün dünyā bilir
Hīç ḫayāl ü ḫāṭıra gelmez iken bir nāmeñiz
Aldım öpdüm başıma ḳoydum şükür Mevlām dedim
Öyle yazmış ḥaḳlıyım tebrīk edersem ḫāmeñiz (Kt.7)

Gönül içindeki sevda ateşiyle yanıp kavrulurken âdetâ bir bülbül gibi sabah akşam feryad ve figan etmektedir:

[182] Mehmet ARSLAN, Şeref Hanım Dîvânı, *age*, s.325, 25. gazelde mısra, "vaṣl içün ammā raḳībe imtinān etmek de güç" şeklinde geçmektedir.

Göñül bir āteş-i sevdāya düşdü herçi bād-ābād
Anıñçün bülbülāsā eyliyor her ṣubḥ u şām feryād (G.131/1)

Gönül yaşlanmaz, her zaman tazeliğini ve heyecanını korur. Murad Emrî Efendi sık sık dile getirdiği gibi, yaşı ilerlemiş olmasına rağmen nerede bir güzel görse heyecanlanır ve meyl eder. Ayrıca sevgilinin yaşı geçmiş ve tazeliğini yitirmiş olsa da âşık yine de sevgiliden vazgeçmez:

Geçdi çağı sevmede şu dil-beri ḥālā göñül
Öyle Mecnūndur güzel görse ṣanır Leylā göñül (G.335/1)

Güzellerin meclisinde bazen gönül isyan eder. Bir türlü de onu teskin etmek, rahatlatmak mümkün olmaz:

Bezm-i ḫūbānda bu şeb etmiş neden ʿīsyān göñül
Olmuyor teskīn nedendir ḥāline el-ʾān göñül (G.336/1)

Gönül kuşu çektikleri karşısında çaresiz ve şaşkındır. Bu şaşkınlıkla güzellerden meded ve vefa bekler. Halbu ki zaman değişmiştir. Güzeller eskisi gibi değildir:

Bilmiyor ḥāl-i zemānı bilmiyor aḥbābını
Bekliyor şaşḳın güzellerden vefā imdād göñül (G.337/3)

Divan şiirinde "gönül" redif olarak da sıkca kullanılır. Murad Emrî Efendi de geleneğe uyarak bu önemli kelimeyi 336. ve 337. gazellerinde redif olarak kullanmıştır. Gönlünün her halini bu şiirlerde dile getirir:

Bezm-i ḫūbānda bu şeb etmiş neden ʿīsyān göñül
Olmuyor teskīn nedendir ḥāline elʾān göñül

Sevgili, âşığı aşkıyla delirtir. Dâimâ gam ve kederle doldurur. Bir türlü gönlü mutlu etmez:

Ḳoydu bir ḥāle beni mecnūnlar oldu hem-demim

Dāʾimā ġamnāk eder etmez niçün şādān göñül

Gönül kuşu, nerede bir güzel görse âdetâ hücum eder. Onun güzelliğine papılır:

Pek de meyyāl ḳanda görse bir güzel eyler hücūm

Bir perīniñ ḥüsnüñe olmuş durur mihmān göñül

Gönül, ferman, nizam dinlemez. Sevgilinin kimin sevgilisi olduğu da umurunda değildir. Şartlar ne olursa olsun gönül sevdi mi, ferman dinlemez:

Ḳanda görse bir güzel vardır dimez kim ṣāḥibi

Añlamaz ḥükm-i niẓāmı diñlemez fermān göñül

Âşığın gönlünün perişan, pejmurde oluşu kendini kaybetmesine, mecnunlaşmasına neden olur. O bile kendi ahvalinin farkında değildir. Emrî de nereye gitse kendi gibi bir sevgili arzular:

Kendine ṣorsañ o da bilmez nedir aḥvālini

Ḳanda varsa Emrīveş ister durur yārān göñül (G.336)

Gönül nerede dudakları Şirin'e benzer bir güzel görse Ferhat kesilir:

Ḳanda görse bir leb-i Şīrīn olur Ferhād göñül

Ḳanda görse bir güzel ṣaydım deyü ṣayyād göñül

Gönül aynı zamanda uslanmaz bir yapıya da sahiptir. Ne kadar cevr ü cefa görse de bir türlü akıllanmaz ve yine bir sevgilinin ellerine düşer:

Dil-rubālar dest-i ḳahrından çekip ḫaylī keder

Gördü biñ türlü belālar olmuyor irşād göñül

Bilmiyor ḥāl-i zemānı bilmiyor aḥbābını

Bekliyor şaşḳın güzellerden vefā imdād göñül

Zevke ulaşmak için edasını terk eden gönül, kendi isteğiyle düşer sevda ateşine. Şimdi ise feryad eyler:

Ẕevḳiñ icrā eylemek çün eyledi terk-i edā

İstedi düşdü nedendir eyliyor feryād göñül

Sevgili, ansızın giderek Emrî'yi dertlerle baş başa bırakır. Sevgilinin tuzağına düşmüş gönül kuşu, şimdi serbest kalmayı bekler:

Emr̄iniñ başın belāya ḳoydu gitdi nāgehān
Dāma düşmüş şimdi de bekler durur āzād göñül (G.337)

d. Şehirler

Murad Emrî Efendi'nin divanında geçen şehir isimleri oldukça sınırlıdır. Bu şehirler: Dımışk(Şam), Bağdat, Filistin, Bursa ve Manastır.

Geldi bize nevbet gidelim ġayrı **Dımışḳa**
Düşdük ġam-ı ʿaşḳa bu cihān derdi de başḳa
Ālūde olup leyl ü nehār āşḳ ile meşḳa
ʿAşḳ olsun o p̄ir-i mey-i perverde-i ʿaşḳa
Kim bādesi ṣad sāle vü sāḳ̄isi civāndır (Th.1/1-6.bt)

Estikçe ḳoduñ başımı biñ dürlü belāya
Ey bād-ı seḥer gel beni sevḳ etme firāḳa
Ḳoyduñ beni bunda düşürüp yāri ırāḳa
Uġrarsa ṣabā rāhıñ eger semt-i ʿIrāḳa
Baġdād iline doġru daḫı ʿazm-i ḫırām et (Th.1/12-8.bt)

Pek ḫaṭā etmem desem de **Yūsuf-ı Kenʿān** saña
Sen melek eyler ḫaṭā kim ki odur insān saña
Her gören dīdārını elbet ḳalır ḥayrān saña
Bir cānım var al seniñ olsun verem bürhān saña
Var seniñ dīniñ hemān lāzım olan īman saña (Muh.47/1.bt)

Murad Emrî Efendi'nin hayatının iki önemli şehri Bursa ve Manastır'dır. Bursa zorluklarıyla, şairin gençlik yıllarının geçtiği Manastır ise güzellikleriyle geçer.

19. yüzyılın sıkıntılarıyla birlikte Bursa'da yaşamanın zorluğunu şöyle dile getirir:

Görmedim ʿömrümde ben böyle müẕebẕeb bir zemān
Artıḳ imdād eylesin Allāhımız **Burusa** yaman (E.18)

Manastır şairin çocukluk ve gençlik dönemlerinin geçtiği önemli ve güzel bir bölgedir. Belki de ilk aşklarından birinin şehridir.

Düşünce sevdigim āġuşuna artıḳ baña ṣorsañ
Manastır şehrine beñzer benimçün ḫoş diyār olmaz (G.270/5)

Baksañ a, āteş kesildi baña dünyā pīrehen
Ölmeden öldüm bu gün ṣardı beni şanlı kefen
ʿAşḳ yoluna cān fidā etmiş var ise işte ben
Eyledim dārü's-selāmı kendime beytü'l-ḥazen
Ḥasret-i ḥāl-i siyāhımla gidersem **Şāma** ben (Th28/9.bt)

e. Vatan-Gurbet

Gariplik, yabancılık, vatan haricinde bulunma, yabancı yerlere gitme, vatandan uzak yer olarak tanımlanmaktadır. Gurbet kelimesiyle daha çok doğup büyünülen veya yerleşip kalınan ülke, şehir, kasaba, köy dışında kalan yer ifade edilir zıddı ise vatandır.[183] Garip kelimesi de aynı kökten gelen, yalnız, gurbette yaşayan, kimsesiz, yabancı, kendi memleketi dışında yaşayan şaşılacak şey, bambaşka anlamlarına gelir.

Gurbet ve vatan kavramları edebiyatımızın her döneminde çok yer verilen temalardan biridir. Bu tema divan şiirinde hem tasavvufî hem de maddî anlamada ele alınmış ve daha ziyade garip kelimesine yer verilmek suretiyle işlenmiştir. Pek çok insan gibi divan şairleri de vatanlarından ayrı kalmış, vatan hasretinin yarattığı duygusallık ve kendi kişisel tecrübeleriyle içli, samimî ve güzel beyitler söylemişlerdir. Divan şiirinde gelenek olarak görülen yaklaşımlardan biri de sevgiliden ayrı olmanın, ondan uzakta bulunmanın gariplik olarak değerlendirilmesidir. Gurbetin sevgiliden ayrı ve uzakta bulunulan yer olarak görülmesi birçok şair tarafından benimsenmiş ve soyut gurbet tabloları çizilmiştir.[184]

Murad Emrî Efendi'nin şiirlerinde gurbet kavramı, doğum yerinin ve gençlik yıllarının geçtiği yer olarak Tırnova düşünüldüğünde anlamını bulmaktadır. Şair Bursa'da yani gurbette olmanın zorluğunu "yaman Bursa" tanımıyla yapar. Manastır şehrinin güzelliği aklının bir köşesinde her zaman durur. Âşık sevgili için vatanını terk eder:

---

[183] Hüseyin AKKAYA, *age*, s.87.
[184] Hüseyin AKKAYA, *age*, s.87.

Bī̇zār idik vuṣlatdayız vaḥdetde hem leyl ü nehār
ʿĀlemde derd-i verdimiz her ṣubḥ u şām āh ile zār
Etmiş idik cānān deyü terk-i vaṭan terk-i diyār
Geldi şükür gelsin deyü bezme bu şeb āh nāzlı yār
Çoḳdan bu vaḳit ḫareme bizler çekerdik intiẓār (Muh.21/1.bt)

Dikkat çeken gelenek dışı bir yön ise Murad Emrî Efendi kendini vatanda, sevgiliyi gurbette sayar. Âşık gurbetteki sevgilinin yolunu bekler. Sevgilinin yolunu bekler.

Doḳunma ġurbet ellerde benim bir nev-nihālim var
Gelir belki gözüm yollarda ḳaldı iḫtimālim var
Görürsem ḫaylī̇den ḫaylī̇ aña bir çoḳ su'ālim var
Ḥāżırlanmış gene anda aña bir ʿarż-ı ḥālim var
Ḫulūṣ-ı ḳalbe mālik bir gözü ḳaşı hilālim var (Muh.42/1.bt)

Nūr-ı ʿaynımdan ḫaber yoḳ gitdi gelmez ġurbete
Ol sebebdir ben giriftār oldum artıḳ ʿillete
Bu firāḳ ẓannım sebeb olsa gerekdir rıḥlete
Ben taḥammül edemem ġayrı cefā vü miḫnete (Kt.115)

Bu yaklaşımın Murad Emrî Efendi'nin Bursa'ya göçünden önce gençlik yıllarında Tırnova'da bir sevdiğinin olduğunu düşündürmektedir. Sevgili terk ettiği memlekette kalmıştır.

Kimse kendi kendine terk eylemez iḫvānını
Genc olup maḥbūb iken terk-i diyār olmaḳ da güc (G.5/3)

Gariplik şairin neredeyse tüm bedenine ve ruhuna işlemiştir:

Ḳurretü'l-ʿaynım ġarīb gönlüm ġarīb ḫānem ġarīb
Ben ġarīb-i bī-kesim ġurbetde her yanım ġarīb (G.80/1)

Sevgiliden ayrı kalarak sessiz sedasız bir garip olmuştur:

Bī-kesim ben ġurbet elde ḳalmışım yārdan cüdā
Ḥāṣılı ben derd ile ʿaşḳa giriftārım ġarīb (G.82/3)

Sonunda o peri yüzlü sevgilinin hayali âşığın gözünden gider. Sevgili gurbette kalmıştır. Böylece "gözden ırak olan gönülden de ırak olur" sözünce âşık, sevgiliden uzaklaşır. Sevgilin gurbette olması âşığı hasta eder. Bunun sorumlusu kötü talihtir. Onun yaptığını kimse kimseye yapmaz:

Ol perī-peyker nihāyet Emrī gitdi dīdeden
Çünki gitdi ġurbete terk-i diyār eyyāmıdır (G.178/5)

Olmuşum bīmār-ı ḥasret yār gidince ġurbete
Kim kime etmiş baña şu baḫt-ı idbār etdigiñ (G.316/2)

Ben ġarīb gönlüm ġarīb eṭvār u aḥvālim ġarīb
Kendi ḫalimde yaşar bir bendeyim şānım mı var (G.243/2)

Sevgilin gurbete gitmesi âşık için büyük talihsizliktir. Âşık ya ölecektir bu hasretten ya da tahammül etmeye, sabır göstermeye devam edecektir.

Öyle bed-baḫt görmedim kendim gibi ʿālemde ben
Ḥasret-i fürḳatle ḳaldım yār gidince ġurbete
Elde olsa bir dem ayrılmam ben ol meh-pāreden
Ölmeli yāḫūd taḥammül etmeli bu ḥasrete (Kt.25)

f. Yaşam

Murad Emrî Efendi açık ve net sosyal yaşam resimleri vermez. Divanda iki manzumede gerçek yaşamdan birer kesit aktarılır. Şehidin türbesini bekleyen bir türbedar portresiyle aşk şehidi sayılmasını ister Emrî:

Seng-i ḳabrimde yazılsıñ ben şehīd-i dil-berim
Oḳuyan bilsin bunuñ altındadır ten ü serim
Türbedār olsun benim başımda yārim isterim
Cānımı cānān yolunda terk edersem baña şān
Ṣoñra ḳabrim ṭaşına yazsın şehīd-i ʿāşıḳān (Muh.59/4.bt)

Diğerinde ise Hz.Mevlânâ'nın yolunda olduklarını sanan, bastonlu, dar pantolon giyen, başında da sikke olan kişilerin ahvalinden söz ederek onları kınar:

Çıḳsa da görse bu ḥāli Ḥażret-i Monlā-yı Rūm
Edemez farḳ ol ḳadar kim kendine mensūb mudur
Elde baston başda sikke ṣıḳca bir pantol giyip
Ḥāl ü eṭvārı anıñ bir mendebūr meczūb mudur (Kt.73)

"ince ter" halk arasında hastalık belirtisi olarak bilinir. Bu inanış Emrî'nin gazeline de girmiştir:

O deñlü var ḥicābı kim ḥicābından anıñ her ān
Baḳınca ḥasta ẓannetme andan ince ter gelmez (G.276/3)

8. Murad Emrî Efendi'nin Bursalı Diğer Divan Şairleriyle Münasebetleri

Murad Emrî Efendi'nin şiire, edebiyata ve eğitime olan yakınlığı münasebetiyle Bursa'daki okuyan yazan çevrelerle ilişkisi oldukça yakındır. Diğer taraftan da gazete, kütüphane ve matbaa sahibi bir kişi olarak insanların ilgisini çeker. Matbaa-i Emrî ve Kitaphane-i Emrî okuyup yazan insanların buluştuğu, sohbet ettiği bir mekândır. Bu insanlar arasında dönemin divan şairleri de vardır: Mehmed Şemseddin Efendi, Tepedelenlizade Kâmil Bey, Recep Vahyî, Ferâizcizade Fâ'iz Sâlih Efendi, Mehmed Rif'at, Bahaeddin Bey Efendi (Vali Yardımcısı), Binbaşı Hilmi Bey (Islahhane Müdürü), Kadirzade Hüseyin Hâşim Bey, Mehmed Sami Bey, Muallim Feyzi Efendi, Müstecâbizade İsmet Bey, Osman Fâiz, Ömer Nâci, Yenişehir Fenârî Mahmud Kemaleddin Bey bunlar arasında sayılabilir. Murad Emrî Efendi bunların bir kısmının gazellerini tahmis ederek divanına dahil etmiştir. Daha önce bahsi geçtiği gibi Bursa gazetesiyle Fevâ'id'e gönderilen şiirlerle ilgili yapılan değerlendirmeler de bu münasebet çerçevesinde değerlendirilebilir. Bu değerlendirmelerde, "değerli dostum", "azizim" gibi kullanımlarla Emrî Efendi'nin adı geçen şairlerle ilişkisi hakkında bir fikir verir. Murad Emrî Efendi'nin dönemin divan şairlerinden olan Mehmed Şemseddin Efendi ile derin dostluğu kayda değerdir. Bu dostluk müşterek gazeller yazacak kadar sıkıdır.

Murad Emrî Efendi sık aralıklarla İstanbul'a da gitmekte oradaki şair ve ediplerle de bağ kurmaktadır. Bir İstanbul ziyaretinde hemşehrisi Hüseyin Haşim Bey'le birlikte İbnülemin Mahmud Kemal İNAL'ı ziyaret ederler.[185] Bursa gazetesinin 7 Şevval 1310 tarihli 118. nüshasında Muallim Naci'nin ölüm haberi duyurulmuştur. Kısaca Muallim Naci'den bahsedildikten sonra, ölümünden altı yedi ay önce Bursa'ya kısa bir ziyaret gerçekleştirdiği, bu ziyaret sırasında da Murat Emrî

[185] İbnülemin Mahmut Kemal İNAL, *age*, s.317.

Efendi'yi ziyaret ettiği belirtilmektedir. Bu ziyaret sırasında hem Kitaphane-i Emrî'ye hem de Matbaa-i Emrî'ye gelerek sohbet ettiğini ve Murad Emrî Efendi'nin burada gösterdiği gayretle neşriyatlarını takdirle karşıladığı söylenmektedir.[186] Bu haber, Matbaa-i Emrî'nin şairleri bir araya getiren bir mekân olduğunu düşüncesini destekler. Murad Emrî Efendi şair Re'fet'e imzalayıp verdiği divanın iç kapağına kıt'a şeklinde yazdığı taktim yazısında:

Kendi destimle oḳu verdim saña dīvānımı
Çünki oldu bilmiş ol hem māl mülk ü s̱ervetim
Gün gelir reḥmet edersin Ḥaḳḳ alınca cānımı
Pek sever gönlüm seni ẓannım bilirsin Reʾfeti

Anlaşıldığı kadarıyla Murad Emrî Efendi'nin çağdaşı Bursalı şairlerle ilişkisi dostluk ve iyi niyet çerçevesindedir. Elimizdeki kaynaklar ışığında münakaşa ettiği bir şaire tesadüf etmedik. Kendini her zaman şiir yazmaya çalışan bir çırak olarak gören Emrî Efendi, şairlere her zaman hürmet etmeye çalışmıştır. *Ertuğrul* gazetesinin 18 Mayıs 1911 tarihli 58. sayısında Sultani Mektebi Edebiyat Öğretmeni Muhittin Baha Efendi'nin ağzından şöyle bir haber çıkmıştır: "Malum olan *Bursa* gazetesi 2 haftadır izzetinefsimle oynamak istiyor. O derece ki yanıt vermeye gerek görmüyorum. Ben sadece Emri Efendi ile yazarı tarafından vaki olan bu saldırıları üzücü buluyorum." nereden kaynaklandığını ve hangi konuda olduğunu bilemediğimiz bir sürtüşmeyi belgeleyen bu haber dikkat çekicidir.

B. DİVANIN GELENEK DIŞI NİTELİKLERİ ve DEĞİŞİMLER

Divan şiiri, 19. yüzyıl ortalarına kadar kaynağını doğudan alan ve büyük ölçüde dinin beslediği bir kültürle süregelmiştir.[187] Var olanı döndürüp dolaştırıp terennüm etmeye devam eden divan şiiri, bu yüzyıldaki değişim ruzgarından

[186] Bursa gazetesi, 118. nüsha, s.4
[187] İsmail PARLATIR, Türk Dili Dergisi Türk şiiri Özel Sayısı IV(Çağdaş Türk Şiiri), XIX. yüzyıl Yeni Türk Şiiri, Sayı 481-482, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1992, s.1.

etkilenmek durumundaydı. Belki de "eski şiir" kavramı bu değişim süreciyle su yüzüne çıkmaya başlayacaktı. Eski kelimesi niteliğini kaybetme ve yerine yenisinin teşekkül etmesiyle ortaya çıkan bir ifadedir. Batı'nın ilerleyişi karşısında somut olarak geride kalan devlet, her alandaki bu gerilemeyi ortadan kaldıracak atılımlarla, Batıyla olan ilişkilerini artırarak değişme ve gelişme sürecini hızlandırdı. 19. Yüzyılın ikinci yarısında başlayarak Tanzimat Fermanı (3 Kasım 1839)'nın siyasî ve sosyal alanda kaydettiği yenileşme hareketleri ister istemez edebiyatta da kendini göstermeye başlar. Tanzimat hareketleri, temelde dünyaya bakış açısında bir zihniyet değişikliğinin göstergesiydi.[188] Divan şiirinin kaynağındaki yaklaşımlar, daha ziyade onun soyut bir dünyada, izafî bir atmosferde hayat sürmesine neden olurken, olup bitenler düşünce ve yaşayıştaki değişiklikler, şiirin bu soyut dünyadan çıkarak hak, adalet, eşitlik, hürriyet gibi somut temalarla işlenmesine neden olmuştur. Artık sevgili insanîleşmiş, divan şiirinin tepesindeki tahttan insanlar arasına, sıradan bir sevgili olarak inmiştir. Sevgili, aşk ve dünya üzerinde sıradan bakışlar dolaştırılmıştır. Her ne kadar eskiyi canlandırma, sevgiliyi gönül tahtına yeniden oturtmaya çalışılmışsa da değişimin önüne geçilememiştir. Şiirin bu yüzyılda böylesine bir değişme ve yenileşme yoluna girmesinde eski şiirin kendini yenileyememe sıkıntısının rolünü de göz ardı etmemek gerekir. Her son bir başlangıçtır. Sonla başlangıç arası ise değişikliklere direnmeye çalışılan geçiş dönemidir. Toplumun bir kısmı değişimi yaşatıp desteklerken bir kısmı da değişimin dışında kalmaya, direnmeye çalışır. Bu direnmenin içinde bile değişimin izlerini bulmak mümkündür. Murad Emrî Efendi, divan şiiri geleneğinin içinde istikrarlı görünse de değişimin emârelerini taşır. İlk dikkati çeken, divanın tertib edilişindeki değişikliktir. Teknolojinin gelişmesi, fotoğraf makinelerinin yaygınlaşması divanlara şairin resmini de basma olanağı sağlamıştır. Murad Emrî Efendi'nin divanı da müellifin bir fotoğrafı ve fotoğraf altında bir kıt'a ile başlamaktadır. Ardından da

[188] İsmail PARLATIR, *age*, s.3.

mukaddime yer alır. Murad Emrî Efendi'nin divanının bir başka farklılığı ise daha önce müstakil eserler olarak basılan "Tahmis-i Terkib-i Bend-i Ziya Paşa" ve "Tahmislerim" adlı iki eserin divana dâhil edilmesidir.

Bu yüzyılda rubaî ve mesnevî tarzında şiirlere pek rastlanmaz. Murad Emrî Efendi divanında da bu tarzda şiirlere ver verilmemiştir. Divanın düzenlemesi de müretteb bir divanın münderecatındaki düzenlemeden farklıdır. Divanda mukaddime, münacat, Kerbelâ, Ehl-i Beyt, ve Hz.Hüseyin ile ilgili dokuz mersiye, arkasından da "Tahmis-i Terkib-i Bend-i Ziya Paşa" adlı eserin taktim yazısı olan Y. Sabri'nin kaleme aldığı "bir ifade" adlı yazı yer almaktadır. Bu eserin bitiminde hatime kıt'ası vardır. Bunu tahmisler takip eder. Tahmislerin sonunda Na't yer alır. Muhammesler, gazellerin birinci bölümü, tarih ve mezar şiiri, Murad Emrî Efendi'nin çocukları için hazırladığı özel bölüm, gazellerin ikinci bölümü, muhammes kıt'alar, kıt'alar ve ebyat ile divan sona erer.

Yine bu yüzyılda dikkati çeken bir başka özellik de müşterek şiirlerdir. Divanda 142. gazel Yadigâr-ı Şemsî yazarı, Bursa Mısrî Dergâhı son postnişini Mehmed Şemseddin Efendi (ö.1936) ile müşterek yazılmıştır. Bursa'da yaşayan bu iki şiir dostu birlikteliklerini mısralara da aktarmışlar, beraber şiir söylemişlerdir.

Murad Emrî'nin divanında olmayan müşterek şiirleri de vardır. Bu şiirler divan şiiri geleneğinin dışında, örneği pek görülmeyen farklı bir tarzdadır. Söz konusu şiirler Mehmed Şemseddin Efendi'nin Güftâr-ı Şemsî isimli yayınlanmamış divanındadır. Birinci şiirde mısraların başındaki ilk harfler (Osmanlıca) yan yana geldiğinde şairlerin adını vermektedir. İkinci şiirde yer alan dört beytin ilk mısraı Şemseddin Efendi'ye, ikinci mısraı Murad Emrî Efendi'ye aittir. Bu uygulama "Akrostiş" olarak bilinmektedir. Mehmed Şemseddin Efendi divanında şu başlık yer alıyor: "Burusa ġazetesi ṣāḥibi Murād Emrî Efendi ile birlikte söylenilip her mıṣraʿ ıñ birinci ḥarfleriyle isimlerimiz çıḳar."

Meyl eder mi mā-sivāya āşıḳ-ı Yezdān olan
Maḥrem-i esrār olup her vechile ʿirfān olan

Ḥaḳḳ cemālin görmiye bed-baḫt deyi de ya nedir
Rāḥat olma bir zemān rüʿyet için giryān olan

Mest ü medhūş olmayan ʿaşḳıñ şarābıyla o kim
Añlamaz ẕevḳ-i sivāyı ʿaşḳıle sekrān olan

Dil naẓargāh-ı Ḫudādır beyt-i Mevlâdır göñül
Dergāh-ı Sübḥān yıḳmaz ṣāḥib-i īmān olan

Şek içinde ḳaldı cāhil çünki nefsin bilmedi
Olamaz iflāḥ cihānda ehl-i şek nā-dān olan

Meşreb-i ehl-i ḥaḳīḳatdir sivādan inḳıṭaʿ
Menzīl-i maḳṣūduna vuṣlat diler merdān olan

Sāḳī-i bezm-i ezelden kim ki almışdır naṣīb
Rāh-ı ʿaşḳa cān fidā eyler o ān insān olan

Yār-ı dāʾim Şemsī-i Mışrīye ḥubb-ı Ehl-i Beyt
Yā Aliyye'l-Mürtezā Emrī deyip ḳurbān olan
(27 şevvân 1331-15 Eylül 1329)

İkinci mısraın ilk harfleri bir araya getirildiğinde "دارم ىرما " "Murad Emrî" ismi ortaya çıkar

"Burusa ġazetesi ṣāḥib-i imtiyāzı Emrī Efendi'niñ ārzūsu ile birlikte söylenmiştir."

Fakīr: Cemāl-i dil-bere meftūn olan ʿāşıḳ figān eyler
Emrī: Görünce vech-i dil-dārı beyān-ı şamdan eyler

Fakīr: Visāl-i yār ile mesrūr olursa ʿāşıḳ-ı ṣādıḳ
Emrī: O bir yana naẓar etme: hemen terk-i cihān eyler

Fakīr: Göñül maḥbūba meyi etmez olur mu ʿaşḳa bī-ġāne
Emrī: Buña hāşā deriz çünki göñül meyl-i zemān eyler

Fakīr: Cemīl Ḥaḳḳdır cemāl Ḥaḳḳdır maḥabbet emr-i mevtādır
Emrī: Anıñçün ʿāşıḳ-ı efgende kendini dervīşān eyler

Fakīr: Maḥabbet bāis-i hilḳat olunca Şemsī-i Mışrī
Emrī: Maḥabbet küncini Emrī tutup dāʾim āmān eyler
(4 Zilkade 1331-22 Eylül 1329)

Bu şiirlerle birlikte Murad Emrî Efendi'nin üç müşterek şiirine ulaşılmaktadır.

Divanda dikkati çeken gelenek dışı bir başka konu da mezar taşı kültürüdür. İnsanlığın ortak kültürlerinden olan mezar taşları, türbeler ve bu kültürle ilgili metinler, toplumların hayata ve ölüme bakışlarını verdiği gibi bazı olayların da aydınlatılmasına ışık tutar. Murad Emrî Efendi divanda mezar ve ölüm şiirlerine sayfa numarası vermeden özel bir bölüm ayırmıştır. Bu Bölümde 17 yaşında ölen oğlu Lutfî Efendi ile 23 yaşında ölen Lutfiye Hanım'ın mezar kitabelerini ve hislerini dile getirmiştir. Hatta oğlu Lutfî Efendi'nin daha önceden çizdirdiği bir klişeyi de bu bölümün başına basar. Ayrıca kendi mezar taşına yazılmasını vasiyet ettiği bir manzume ve bir tarih beyti de bulunmaktadır:

Ölürsem ben yazılsın seng-i ḳabrim üzre bu tārīḫ
Bilinsin Emrī dünyādan hemān ʿuḳbāya ʿazm etdi

Bu bölümü yine ölüme bakış açısının yer aldığı bir kıt'a ile bitirir:

Serviler etmiş ḳıyām mevtālarıñ ḥayrānıdır
Der şu vādī̇de yatanlar hep ecel ḳurbānıdır
Zī̇r-i ḫākde görünce bāy ü gedā mecnūn yatır
Kimisi arslanı dehriñ kimisi sulṭānıdır

Divanın dikkat çeken bir başka yönü de tahmislerdir. Nazım şekillerine bakıldığında gazelden sonra en çok yazılan şekil, tahmistir. Murad Emrî Efendi bir "tahmisler şairi" olarak nitelendirilebilir. Divan şiiri tarihinde bilinen şairler arasında, tespit edebildiğimiz kadarıyla, en çok tahmis yazan şair, Murad Emrî Efendi'dir. Toplam 139 tahmis yazmıştır ki bunlar müstakil bir eser olarak da basılmıştır. Bunun yanında 92 farklı şairin şiirini tahmis etmesi bakımından da önemlidir.

Bunların dışında şiirler içinde de gelenekten farklı, değişime ışık tutan örneklere rastlanır. Murat Emrî Efendi değişime ve gelişmeye açık bir kişiliğe sahiptir. Yaşantısı ve icraatleri bunu açıkça ortaya koymaktadır. Geleneğe göre farklı, yeni veya şaire has orijinal kullanımlar şunlardır:

Sosyal yaşamın şiire konu olması, soyut bir bakış açısından somut yaklaşımlara ulaşır şiir. Madde şiire girer, insan çalışmak ve kazanmak zorundadır. Zenginlik güçtür. Düşene, zayıfa kimse acımaz:

Her ne ki dilerse yapacaḳsıñ anı her ḥāl
Her ḥālde çalış etme ṣaḳın kārını ihmāl
Ölseñ acıyan yoḳ saña olsañ daḫi pā-māl
Ḥükmüñ ki ola mūcib-i ḫayr ü şerʿ-i efʿāl
Yā Rab ne içün bu evāmir bu nevāhī̇ (Th.1/3-9.bt)

Mert yardılışlı, dürüst olan kötü mayalı namertlerle birlikte olmaz. Hem-dem olup gülüşmez. Kötü mayalı insanları âdetâ hayvana benzetir. Orijinal bir kullanımla " İnsan olan hayvan ile sevişmez" diyerek, konuyu vurgular:

Bed-māyeleriñ bezmine varmaz da görüşmez
Merd ehli olan nām-ı digerlerle gülüşmez
Her ḥalde o insan ise ḥayvānla sevişmez
Bed-baḫt [189]olanıñ baġına bir ḳaṭresi düşmez
Barān yerine dürr ü güher yaġsa semādan (Th.1/4-6.bt)

Emrî Efendi, güvercin yakalamak için elekle kurulan bir tuzağı mısralara taşır. Ne paşaya ne de beye iltifat etmeyeceğini dile getirerek mertliğini ifade eder:

Ben degişmem o perī-peykeri Emrī melege
Bu daḳīḳ-i yem-i ḥayret giremez her elege
İltifāt eylemem olduḳça ne paşa ne bege
Şemʿiyem kūşe'-i mey-ḫāneyi vermem felege
Gülşen-i bāġ-ı İremden baña yegdir vaṭanım (Th.6/7.bt)

Murad Emrî Efendi, gelenek dışı bir yaklaşımla aşkı verem hastalığına benzetir:

Bir veremdir ṣoñra ʿāşıḳlıḳ ḳomuşlar adına
ʿĀḳıbet yāri daḫı raḥm eylemez feryādına
ʿAşḳın olsun olsa da bāʾiṣ seniñ ber-bādına
Nev-cevānlıḳ ʿālemin tā kim getirse yādına
Daḫı pek pīr olmadan bir nev-cevān lāzım saña (Th.13/2.bt)

Divan şiirinde çok sık dile getirilmeyen intihar kavramı 19. yüzyıl şairlerinin şiirlerinde sık sık görülen yeni bir kavramdır. İntihar, İslâmî inançlara ters düşen, hoş karşılanmayan bir durumdur:

[189] Önder GÖÇKÜN, *age*, s.54'te, "Bed-baḫd" kelimesi, "bī-baḫt" olarak geçmektedir.

Ben anıñ bir bendesi efkendesiyim āşikār
Ol bilir bilmezlenir ḳaçmaḳdadır benden nigār
Yoḳsa etdirmek mi ister ben ġarībi intiḥār
Gönlümü şimşīr-i endūh-ı firāḳ[190] etdi figār
Dil-fikārı olduġum nā-mihribānım gelmedi (Th.14/2.bt)

Ġam mıdır cānān yolunda eylesem ben intiḫār
İntiḫār etsem keder etmem edersem iftiḫār
Eylerim her ḥālde ben āh ü fiġān leyl ü nehār
ʿĀrıż-ı dil-dārda yazılmadan ḫaṭ-ı ġubār
Ben yiyip esrār-ı ʿāşḳı vālih u ḥayrān idim (Th.24/2.bt)

Ġamım gitmez neden bilmem neden bu āh ü zār etsem
Ḫalāṣ olmaḳ ʿaceb mümkin mi derdden intiḥār etsem
ʿAceb āsūde ḥāl mümkin midir terk-i diyār etsem
Yine rez-duḫterīn peydā edip ʿazm-i kenār etsem
Ġamıñ ḫāṭırda nā-peydā vü pinhān olduġun görsem (Th.35/3.bt)

Şair yüzündeki beyaz tüyleri muhatap alarak, yaşlılığını müjdelediklerini, sevgilinin âşığı yaşlandırdığını, ecelin geldiğini ama sevgilinin hâlâ gelmediğini söyler:

Geldi aḳ mūlar benim rūyuma tebşīr eyledi
İḫtiyār olduñ dedi bu ḥālī tefsīr eyledi
Aldı gönlüm tā ezelden şimdi taḥḳīr eyledi
Miḥnet-i hecr-i cevān iken beni pīr eyledi
Āh kim geldi ecel ol bī-emānım gelmedi (Th.14/4.bt)

[190] Coşkun AK, Bağdatlı Rûhî Divanı (Karşılaştırmalı Metin), Uludağ Üniversitesi Yayınları, Bursa 2001, s.1031'de "firāḳ" kelimesi, "felek" şeklinde yazılmıştır.

Sevgililerden biri âşığa mektup yazar, âşığın bu mektubu açması şaire göre büyük bir hatadır. Çünkü mektubu okuyunca sevgilinin edaları ve âşığın çektiği acılar akla gelir.

Nāme yazmış baḳ ne söyler dil-rubālardan biri
Anı açmaḳ bence olmuşdur ḫaṭālardan biri
Oḳuyunca ḫātıra geldi edālardan biri
Geldi yāda vehleten geçmiş cefālardan biri
Çıḳa ʿarşa āġladım müdhiş ṣadālardan biri (Th.29/1.bt)

Murad Emrî Efendi, âşığı mecliste elden ele dolaşan kadehe benzetir.

Düşeli ʿaşḳ-ı sevdāya nedendir Emrī ṣolduñ sen
Düşünce bezm-i rindāna olup peymāne dolduñ sen
Ṣaçıñ dīvānelerveş ṭurmayıp derdiyle bulduñ sen
Bu ʿişretgāhda Mekkī ḳangı cāmıñ mesti olduñ sen
Esāsından ḫarāb olmuşken ābād olmaḳ istersiñ (Th.64/5.bt)

Âşık, sevgiliyi genellikle ağyarsız düşünemez, gelenekte rakibin sevgilinin meclisinde olmaması mümkün değildir. Emrî kendi meclisine sevgiliyi ağyarsız alır ve sever:

Ben bu şeb bezmime aldım yāri aġyār olmadan
Leblerin öpdüm teḫālüfle şeker-bār olmadan
Bülbüle vuṣlat devā-sāz-ı dil-i zār olmadan
Mest-i cām-ı şevḳ olup bir laḥẓa huşyār olmadan
Sāḳiyā ʿaşkıñla geçdi ṭoymadan devrānımız (Th.82/3.bt)

Allah insanların kalbinde zuhur eder. Hakikati gören âşık, kalp gözüyle görmeye başlar. Şair nefsine aldanmadan onu terbiye etmeyi "lâle takmak" ifadesi ile karşılıyor.

Sen ḥaḳīḳat-bīn olup aç dīde-i ḳalbiñle baḳ
Çek çevir nefsine aldanma aña bir lāle ṭaḳ
Yār yolun bulmaḳ içün ḳalbiñde nurdan şuʿle yaḳ
Sür çıḳar ġayrı göñülden tā tecellī ede Ḥaḳ
Pādişāh ḳonmaz serāya ḫāne maʿmūr olmadan (Th.90/2.bt)

Aşağıdaki dizelerdeki "neşterlemek" ifadesi divan şiirinde kullanılmayan bir başka kelimedir:

Bilmem şu benim cismim neşterlediler mi
Rūyuñdaki müjgānıñı ejderlediler mi
Gördükce seniñ gül vechiñi gülterlediler mi
Ey ḥüsnü güzel rūyunu enverlediler mi
Hem cismiñi ḫoş meşk ile ʿanberlediler mi (Th.131/1.bt)

Murad Emrî Efendi âdetâ Mecnun gibi ayrılık acısıyla gözyaşı dökmektedir, bunu da coşkuyla akan Ceyhun ırmağına benzetir:

Beni ḥasret-i ġam-ı hicrān edipdir ʿādetā Mecnūn
Anıñ çün eşk-i çeşmim aḳmadan olmuşdu bir Ceyḥūn
Diyemem ben yārime aġyār olup bu ḥālime memnūn
Olup her mūyı ten bir naḫl-i āteşbār-ı ʿaşḳ-ı efzūn
Füruġ-ı berḳ-i niṣārım dil-i nādāna düşdükce (Th.138/4.bt)

Şair, sevgiliye gelenekte görülmeyen bir şekilde açıkça aşk çağrısı yapar. Bu durum 19. yüzyılın şiir atmosferine uygun görünmektedir. Sarmaşmak, sevişmek kelimeleride geleneksel şiirde sık görülmez:

Gel sevişelim eglenelim cilveli dil-dār
Gel ẕevk edelim ṣarmaşalım duymadan aġyār
İncitme beni ben de seni ederim āzār
Aldatmaġa bilmem ne belā şīveleriñ var
Taʿdāt edemem var hele cilveleriñ var (Muh.13/2.bt)

Divan şiiri geleneğinde görülmeyen şairin orijinal bir kullanımı da "kadd u dalın bükülmesi" ifadesidir. Sevgilinin hasreti âşığın kolunu kanadını kırmıştır.

Ey gözüm nūru görürsün durumu aḥvālimi
Sen neden baḳmazsıñ ā yā defter-i icmālimi
Ḥasret-i hecriñ nihāyet bükdü ḳadd u dalımı
Varınca beñzer baña bekler durur āvāreler
Bāb-ı luṭfuñda seniñ luṭfun diler bī-çāreler (Muh17/4.bt)

"Bulut altında kalmış kamer" benzetmesi gerçekleşmemiş, açığa çıkmamış bir hayalin, isteğin göstergesi, orijinal bir kullanımdır. Aşk ateşiyle kavrulan âşığın ne gecesi ne de seheri vardır:

Ey baḫt-ı siyāh gel baña degme kederim var
Ben söyleyemem yār yüregim görenlerim var
ʿAşḳ āteşine yandı görürsün cigerim var
Ḳalmış buluṭ altında benim bir ḳamerim var
İşte o sebebdir ne gecem ne seḥerim var (Muh.18/1.bt)

Divan şiiri geleneğinde âşık dertli, sevgili ise bu derde deva olandır. Şair sevgili ile âşığı eşitliyor bir anlamda; sevgili ulaşılması zor, yükseklerde ta gönül tahtının tepesindedir. Âşık ona ulaşmak için çaba sarfeder, her türlü acıya ve güçlüklere göğüs gerer. Bu dizelerde ise Murad Emrî Efendi, sevgiliyle kendini aynı düzleme taşımıştır. Sevgili güzeldir, âşık ondan daha iyisini bulamaz fakat şair de en

az sevgili kadar yeterli görerek: “sen de benden iyisini bulamazsın” diyor. Eğer ikinci mısraın sondan bir önceki kelimesinde (مدنب) –de’yi ayrı kabul etmezsek, sevgili âşığı kabul ederse âşık da onu bende “köle” kabul edecektir. Âşık her ne olursa olsun sevgiliyi sever. Tüm cevr ve cefalara rağmen sever gelenekte. “Seni seveni sen de sev” sözünü kullanarak bunun karşılıklı olacağını dile getirir.

Senden ʿālemde güzel ben bulamam sen de beni
Sen ḳabūl et beni ben de edeyim bende seni
Bu miṣildir bileceksin seni sev sen seveni
Emr ederseñ yoluña ḫāk ile yeksān olayım
Var ise derdine söyle saña dermān olayım (Muh.41/3.bt)

Yine sevgilinin hal ve tavırlarına karşı kullanılan yeni, orijinal bir kelimeyle karşılaşıyoruz: “kalpazanlık”

Ṣaḳın aldanma dehre gel deme bu gül-sitānlıḳdır
Bu maʿmūr ṣandıġıñ ḥālim gelir gün bil vīrānlıḳdır
Çalışma celbine varıñ oda bir pāsbānlıḳdır
Be-hey cānım cefā etmek seniñ içün ḳalpazanlıḳdır
Sen ʿuşşāḳına luṭf eyle bu işde nev-cüvānlıḳdır (Muh.43/1.bt)

Emrî Efendi, sevgilinin tasvirini "fotoğrafını" ve mektubunu saklayarak, gönül yarasına bir avuntu bulmuştur. Kendisi yaşlandıkça sevgili genç kalmıştır. Bu ifade, sevgilinin fotoğraftaki yüzünün eskimemesi, değişmemesi dolayısıyla da hep genç kalması olarak da düşünülebilir. Hızla ilerleyen teknoloji ve yaşam da Murad Emrî'nin şiirlerine girmiştir:

Bir zemān taṣvīrini nezdimde hem-dem eyledim
Nāmesin dil-i yāreme sürdüm de merhem eyledim
Kūşe-i vaḥdetde kendi kendim ebkem eyledim
Ṣolmamışdır gül-ʿiẕārı ṣolmamış ġonca-dehān
Ben pīr olduḳça o da olmaḳdadır bir nev-civān (Muh.48/3.bt)

Sevgili, âşık için vazgeçilmezdir klâsik şiir geleneğinde. Şair, bu vazgeçilmezliği de artık dayanılmaz bir hal alan sevgilinin eziyetleri karşısında gözden çıkarmıştır ve "Getir gönlümü, al aşkını." der. Bir arzuhal yazsa âşık, sevgiliyi şikâyet etse, bu davaya bakacak bir merci bulunmaz:

Baña göstermiyor hecriñ ġamım çoḳdur şu dünyāyı
Seniñ çün ārżuḥāl etsem gören var mı bu daʿvāyı
Yeter artıḳ yeter faṣl edelim bizler şu ġavġāyı
Dolaşdırdı seniñ ʿaşḳıñ baña hep dāġ u ṣaḥrāyı
Getir göñlümü al ʿaşḳıñ yeter çekdim bu sevdāyı (Muh.49/1.bt)

Divan şiirinin sözcük denizinde görülen yeni kelimelerden biri de "verem"dir. Şairin yaşadığı dönemde korkulan ve sık görülen bir hastalıktır. Genellikle keder ve sıkıntıdan mütevellit olduğu düşünülen hastalık, gayet tabiî ki âşığın yakalanabileceği bir illettir. Çünki âşık keder ve ümitsizlik içinde yüzmektedir.

Çoḳdan çekerim derd-i verem, ʿillet-i sevdā
Öldürseñ eger işte bu cān ġayrı muḥyā
Sen cevr ü cefā etmedesiñ baḳ baña ḥālā
Ey cān alıcı sen yine bu cāna ḳıyarsın
Alma kime ḥāżırladıġım soñra ṭuyarsın (Muh.51/3.bt)

Hele bīmār-ı ʿaşḳ gördükçe ṣormaz der nedendir bu
Düşürdü derd-i hicrāna hele etdi verem ṭāliʿ (G.18/2)

"Top oynamak" ifadesi de gelenek içinde sık rastlanan bir kullanım değildir. Âşığın güzellerden aldığı darbeler kalbini bir viraneye çevirmiştir. Gizli yaraları aşikâr edip ortaya saçmışlardır. Âşık bu devrin güzellerinin Adetâ kendisini top gibi oynadıklarını söylerken hem bağlanamayacak kadar hafif olduklarını hem de bin bir türlü oyun yaparak kendisini aldattıklarını ortaya koyar.

Taʿmīr olmaz çünki ḳalbi tā temelden yıḳdılar
Açdılar gizli olan yaram beni aldatdılar
Ḥāṣılı şimdiki ḫūblar ṭop deyü oynadılar
Kendi ḥālimde gezerken gör beni ḥoplatdılar
Çoḳ degersiz ṣandılar ucuz bahāya ṣatdılar (Muh.52/1.bt)

Bursa birçok medeniyeti ve dîni hazmetmiş bir hoşgörü şehridir. 19. yüzyılın sonlarında da Yahudiler, Hıristiyanlar ve Müslümanlar uyum içinde yaşarlar. Murad Emrî Efendi, Yahudi bir güzele gönlünü kaptırmıştır. Bu durumu da şöyle dile getirir:

ʿAḳl u fikrim gözüm ʿālemde göñül etdi ḳıyām
Bir Yaḥudī güzeli gelse de ʿarż etse ḫırām
Edecek gelmez ise bizleri mecnūn encām
Çıḳamaz girdi ḳamışdan edecekdir bayram
O zemān belki gelir kim anı ʿafv ede ḫaḫam (Muh.66/1.bt)

Gelenekte aşkı için canını feda edebilecek olan âşıktır. Sevgili yoluna canını feda etmekten çekinmez. Bu yüzyılda durum bira değişmiş beşeri sevgililerle şartlar eşitlenmiş, sevgili de âşığa canını feda edecek duruma getirilmiştir:

Sen degil miydiñ diyen olsun fidā cānım saña
Şimdi ṣormazsıñ ʿaceb var mı bir ʿisyānım saña
Sen baña raḥm eyledikce ben de ḳurbān saña
Yoḳ mudur cevr eyliyorsuñ ẕerrece ḳanıñ seniñ
Nerde ḳaldı nūr-ı dīdem āh u peymānıñ senīn (Muh.76/2.bt)

Gelenekte pek görülmeyen bir tablo da âşık ve sevgilinin ateş başında muhabbetidir:

Göñül ārzū eder elbetde yāri
Bulup vermek içün anda ḳarārı
Bulunca yāri neyler gülʿ iẕārı
Baña ancaḳ odur ḳışıñ bahārı
Münāsib yār ile āteş kenārı (Muh.79/1.bt)

Âşığın çektiği hasret öyle bir ateşe dönüşmüştür ki içinde âdetâ vücudunu bir volkana dönüştürmüştür. Gelenekte pek rastlanmayan "volkan" benzetmesi de değişimin göstergelerinden kabul edilebilir.

Yeter artıḳ yeter ḥasret çekilmez ġayrı cāndır bu
Gelince ḫāṭıra gülrū, gelince ol siyāh ab-rū
Yanar ḥasret oduyla cism-i zārım ṣanki bir volḳan
Bilir bilmezlenir bu ʿālemi ʿālemde ol gül-rū (Kt.12)

Ben söyleyemem var nelerim derd-i serimde
Volḳan çıḳıyor ben bilirim kendi yerimde
Ben aġlar iken var mı refāh ġonca terimde
Ey tīr-i cefā zaḥman onulmaz cigerimde
Raḥm eyle nolur ḫāṭır-ı vīrāna ṭoḳunma (Th.8/7.bt)

Vardır hele sevdā-yı maḥabbet serimizde
Yoḳ ẕerre vefā öyle biliñ dil-berimizde
Bir ben bilirim añlayamaz kimse bu ḥāli
Volkan çıḳıyor görmüyor ʿālem yerimizde (Kt.83)

Ṣardı hicrān āteşi başdan başa bu cismimi
Gel ṭoḳunma şimdi patlar bağrıma volḳanlıdır (G.206/4)

Teknolojik gelişmeler ve bu gelişmelerin hayata kattıkları da divan şiirine girmeye başlar bu yüzyılda. Bunlardan biri de fotoğraf makineleridir. Murad Emrî Efendi bu gelişmeyi şiirlerine de yansıtır. Fotoğrafını sevgiliye taktim ederek, fotoğrafının, içindeki her acıyı ortaya koyacağını ifade eder:

Lisān-ı ḥāl ile söyler saña ḥāl-i perīşānım
Baḳınca resmime bende neler var gösterir bir bir
Ḳabul et işte taṣvīrim efendim yādıña olsun
Düşündüm hem-dem olmaḳlıḳ içün yoḳ ġayrı bir tedbīr (Kt.26)

Yâdigâr kalan resimler Emrî Efendi'nin yaşadığı acıların izlerini taşır:

Bir zemān ḫandān iken şimdi perīşān bu neden
Gösteren her ḥālimi işte bu resmim yādigār
Saña olsun gör anı çekdiñ bu dil āyīneden
Nīk ü bed anda görürsen her ne kim var āşikār (Kt.28)

Resmimi tevkīl edip görsün seni
Destiñe alsañ görürsüñ sen beni
Yek vücūd yek cān gibi ḥikmet hemīn
Ben ḫulūṣ ḳalb ile sevdim gözüm nūrı seni (Kt.29)

Fotoğraflar, eskiyi yâd etmenin bir vasıtası olmuştur:

Bir düşündüm nerde ḳaldı mektebiñ ʿālimleri
Ḫoş geçirdik vaḳtimiz her vechile biz bir zemān
Size ihdā eylerim ḫāṭırla eski demleri
Resmimi al baḳ bilirsin ben kimim sen nāgehān (Kt.27)

Ben gidersem saña resmim işte olsun yādigār
Baḳ da ḫāṭırla desem eski zemānlar nerdedir (E.33)

"Hikmet" kelimesi özellikle fotoğraf ifadesinin geçtiği manzumelerde de sık sık tekrar edilir. Bu durum kelimenin bir sevgili adı veya ölen eşinin adı olduğunu düşündürmektedir.

Her gören derdi bunuñ var ḥikmeti
Şimdi düşdük ayrı bilmem bu neden
Ben ḫulūṣ-ı ḳalb ile verdim saña
Resmimi çekdim ḳopardım sīneden (Kt.30)

Resmime baḳdıḳca baḳ var ḥikmeti
Her gören bilsin saña meftūnluġum
Bir zemān bozmam ḫulūṣ-ı niyeti
Ḥālime baḳ gör benim mecnūnluġum (Kt.31)

Ḫākine yüz sürmege resmimi tevkīl eyledim
Sen ḳabul et var gözüm elbet bunuñ bir ḥikmeti
Ben saña hicrānımı giryānımı hem söylesem
Var bilirsiñ her zemān bende ḫulūṣ-ı niyeti (Kt.32)

Gözüm dünyāyı görmez her zemān zindāndır sensiz
O maʿmūr gördügüm kāşāneler vīrāndır sensiz
Nihāyet görmezem bu kāʾinātı var baña ḥikmet
Dü çeşmim ḥasret-i hicrān ile giryāndır sensiz (Kt.89)

Murad Emrî Efendi sevgiliye verdiği resmini başkalarının elinde görünce eski güzel günleri hatırlayarak sevgiliye sitem eder:

Resmimi eller elinde gördüm eyvāh eyledim
Ḫāṭıra geldi o eski demleriñ ʿālemleriñ
Kendime kendim yine derd-i derūnum söyledim
Nerde ḳaldı verdiġiñ şu yarama merhemleriñ (Kt.38)

Şiirler arasında ramazana dair geçen tek manzume şudur:

Biliñiz dīdesi fettān saña ḳurbān sen inan
Baña sen vaʿd-i viṣal etdin o īfā ne zemān
Geçiyor günlerimiz şanma ki avdet eyler

Geldi geçdi gidiyor ġayrı mübarek Ramaẓān (Kt.48)

Murad Emrî Efendi'nin en büyük ızdıraplarından biri de evlat acısıdır. Veremden genç yaşında kaybettiği oğlu ve kızının ölüm acıları onda derin yaralar açmıştır:

Luṭfu luṭfundan laṭīf olmaz baña bir iltifāt
Luṭfu çoḳ iḥsānı çoḳ bir sende var ey serv-i nāz
Luṭf-ı Ḥaḳla luṭfī sen dünyāda bulduñ nev-ḥayāt
Luṭfunu Luṭfī dirīġ etme budur senden niyāz (Kt.126)

Geldi artıḳ çāk çāk etmek zemānı sīnemiñ
Gitdi dünyādan bıraḳdı baña ḥasret āteşi
Doymadan dünyāsına mesken edindi ḫāki gör
Ḫāṭırımdan geçmiyordu böyle ʿibret āteşi (Kt.54)

Resmine baḳdım seniñ gördüm de bildim n'oldıġun
Vaḳtiyle derdim saña ʿālemde insān yavrusu
Bārekallāh şimdi gördüm añladım miḳdārını
Belde süngü elde mavzersin bir arslan yavrusu (Kt.57)

Geldi öpdü destimi ḥayretle ben
Rūyuna baḳdım ben āh eyledim
Böyle nāzik dil-rubāyı görmedim
Tekbīr aldım baḳdım āh eyledim (Kt.58)

Kurban bayramında sevgilinin kendisini kurban etmesini ister Murad Emrî:

ʿĪd-i aḍhādir alıp gel destine sen ḥançeri
Boynumu urmaḳ içün tekbīr ile gel yanıma
Ol zemān ben baḫtiyār ad eylerim her ḥālimi
Ben saña ġāzī derim muṭlaḳ dökersen ḳanımı (Kt.59)

Bir kıt'ada Murad Emrî hakaretlerle ateş püskürür sevgiliye. Onu namussuzlukla itham ederek dünyada sadece ikisi kalsa da artık bir arada olamayacaklarını haykırır:

Bir sen bir ben ḳalırsaḳ istemem nāmerd seni
Var yürü kendiñ gibi kendine bul bir mübteẕel
Sende nāmusdan eṣer yoḳ ey rezīl alçaḳ denī
Yoḳ ne yapsañ sende ḥayṣiyyet ki gelsin bir ḫalel (Kt.79)

Geleneksel şiirin 19. yüzyılla birlikte sevgiliye yaklaşımında önemli değişiklikler olmuştur. Kaf dağının ardından, âşığın ayaklarının dibine indirilmiştir sevgili. Beşerileşen ve değerini zaman zaman hakaret edilecek kadar ayaklar altına alınan sevgili artık sıradan yaşamın sıradan bir parçası olmuştur. Öyle ki yaşlanmayan, güzelliğini her dâim sürdüren sevgili âşığa yaptığı türlü oyunlarla hem kalp güzelliğini hem de yüz güzelliğini kaybetmiştir:

Pek bozuldu hele ḳalbiñ gibi vechiñ güzelim
Saña kim derse güzel aġzı kapansın demeden
ʿAks-i rūyuna naẓar ḳıl deme ki bī-bedelim
Haydi git ṭurma yanımda a ḳuzum ekşimeden (Kt.128)

Şehirli güzellerin çekiciliği ve nezaketi de şaire göre oldukça farklıdır:

Nāzik olsa nāzenin olmaz kenār dil-beriñ
Şīvesi çoḳça olur şehrī olursa bir güzel (E.40)

O eski âşıklar da yoktur zamanede sevgililer de… Ne Mecnûn'un sadakati kalmıştır artık âşıklarda, ne de Leylâ'nın vefası sevgililerde.

Zemānıñ dil-rubāsında mürüvvet merḥamet yoḳdur
Ṣadāḳat gitdi Mecnūnla vefā da ḳaldı Leylāda (G.420/2)

Murad Emrî Efendi şaririn şiir yazmasını sevgilinin varlığına bağlar:

Bir zemān aġzı ḳapanmaz şāʿiriñ varken güzel
Gel de söylet durma sen bāri anı erken güzel (G.23/1)

Sevgilinin oyunlarından âşık bezmiştir artık. Sevgilinin sözüne güvenilmez olmuştur. Sevgilinin âşığı sormasını, sevgilinin ağyarla önceden hazırladığı bir plan olarak görür Emrî:

Ḫaber aldım bugün cānān beni ṣormuş yalandır bu
Yapılmış dest aġyārıla düzülmüş bir plandır bu (G.26/1)

Divanda gelenek dışı bir yaklaşım da âşığın sevgiliye lânet okumasıdır:

Git görünme dīde-i pür-ḫūnuma şimdengerü
Baña çoḳ cevr eylediñ etsin cihān laʿnet saña (G.68/4)

Murad Emrî Efendi, dünyanın geçiciliğini Bâkî'nin adını da zikrederek onun meşhur söyleyişiyle ifade eder:

Gelen gitmiş nedendir olmuyor bāḳī cihān mülkü
Gider bu bezm-i ʿālemden ḳalan bir ḫoş ṣadādır hep (G.102/3)

Dehre hem meyl etmemiş etmez ölünce bilmiş ol
Ṭabʿ-ı maḥṣūlünden āḫir Emrīniñ dīvān çıḳar (G.145/5)

Emrî Efendi, belki de o dönemde çok kullanılan Rumca bir kelimeyi de şiirine dâhil ediyor. “kopil” babası belli olmayan, sokak çocuğu anlamlarında kullanılıyor:

Ne güzel gözleri var yan bakıyor
Şu ṭuran Rūm ḳopili cān yaḳıyor (G.169/1)

19. yüzyılın buhranlı dönemlerinde beliren bir kavram da “intihar”dır. Dinen haram olan bu tutum dönemin şiirinde sık sık geçmektedir. Murad Emrî Efendi de gelenekte rastlanmayan bu eğilime kapılır zaman zaman:

Dest-i aġyārda görüp de yeʾsi mahzūn olmadan
Görmedense görmemek pek intiḫār eyyāmıdır (G.178/4)

Ḫayr-ı fāl ʿadd edip ben dün gece maʿnāda dil-dārı
Anı aġyār elinde gördügümde intiḫār etdim (G.364/3)

Âşıkla sevgili arasındaki münasebet dilden dile dolaşmaya başlayınca, dedikodular yüzünden âşığın sevgiliyle arası açılır:

Ḥāṣılı çoḳ söz olup andan aña her bir yaña
Emrīyi cānān ile bir ḥaylī gergin etdiler (G.210/5)

Şeytanlığı Emrî şöyle tanımlar:

Her ne kim eylerse eyler kendine bilmiş oluñ
Kendiñ aldat ġayrıya aldanma şeyṭānlıḳ budur (G.223/3)

Divan şiirinde görülmeyen bir başka kelime de “kangıren”dir. Devasızlığın bir göstergesi olarak âşığın çektiği aşk acısı, sevgilinin açtığı yaralar kangıren olmuş bir yaraya benzetilmiştir:

Ben āh etdikçe sūzişle derūnumdan çıḳar āteş
Baḳılsa yarama yoḳ çāre olmuş ḳanġıran derler (G.252/2

Bir gazelinde de Emrî Bursalılara seslenerek sitem eder:

Ne müşkil añlamaḳ bilmek bu ḫalḳıñ ḥāl ü aḥvālin
İki söz söyleyen bir şāʿire āteş-zebān derler (G.252/5)

Murad Emrî Efendi, yine mütevazılığını ortaya koyar:

O kendi kendine birḳaç sözü söyler ṭururken hem
Bugün Emrīye ḥāşā şümme ḥāşā nükte-dān derler (G.252/6)

Gelenek çerçevesinde âşığa "kızıl divane" benzetmesi yapılmasına da pek rastlanmaz:

Kızıl dīvāne olmuşlar görenler ḫatt-ı ḥüsnüñ hem
Degil bir ben bütün ʿuşşāḳ hele memnūndur sensiz (G.263/4)

"Irgat" kelimesi de divan şiirinde sık kullanılan bir kelime değildir. Murad Emrî Efendi kendini sevgilinin güzellik bağında çalışan bir ırgata benzetir:

Toplamak çün dāneyi ben leblerimle bir zemān
Çoḳ çalışdım bāġ-ı ḥüsnüñde demez ırġād henüz (G.277/4)

Acıyla dövünen insanlar elleriyle göğüslerini döverler. Âşık da aşk acısıyla dövünürken sinesini âdetâ defe benzetir:

Hep seniñçün etdigim etdi beni āhım telef
Ol sebebdir iñlemekden ṣanki sīnem oldı def (G.303/1)

Yine çağın getirdiği yeniliklerden biri de “saat” kavramıdır. Divan şiirinin sözcük kadrosuna yeni yeni girmiş bu kavramı Emrî, saatin tık tık sesini kalbinin atışına benzeterek şöyle kullanır:

Bir ḫaylī zemān oldu seni görmeyeli ben
Sāʿat gibi ḳalbim o sebeb etmede tıḳ tıḳ (G.307/3)

Murad Emrî Efendi insanoğlunun en temel felsefelerinden birini de şu şekilde dile getirir: “zaman sana uymazsa, sen zamana uy”

Her rengine her fendine her ḥāline dehriñ
Uymazsa saña uymaġa baḳ Emrī zemānıñ (G.332/3)

Murad Emrî Efendi divan şiiri geleneğinin ortak temennisine katılarak, şiirlerini okuyanların hayır duasını ister. Bununla birlikte daha önce tevazu ile, kaçındığı bir başka isteğini daha dile getirir. Tanınmak, bilinmek istediğini de bir beyitte şöyle söyler:

Ḫayr ile yād eylesin her kim oḳur eşʿārımı
Emrī yazmaḳdan Murād dīvānı bir nām isterem (G.351/5)

Şiir yazma uğraşı içinde sevgili için her gün manzumeler, beyitler yazdığını da ifade eder:

Hep seniñçündür bu daʿvālar bu ġavġālar begim
Emrīyim her gün birer manẓūme īcād eylerim (G.356/5)

Anıñ ḥaḳḳında Emrī ḫaylī ebyāt eyledim īcād
Nice eşʿārı iṯbāt eyleyip dīvāna beñzetdim (G.367/5)

Be hey cāna gelir bir gün bulursuñ etdigin bir bir
Neler yazmış seniñ çün Emrī ḥıfẓ etmiş dīvānında (G.423/5)

Ḳadrini bilmez bilir ẓannetme ʿālemde o kim
Yazdıġım ḥaḳḳında şiʿiri Emrī̄ evrād etse de (G.432/5)

Aña ʿarż etmege ḥāl-i perī̄şānım yazar ḫāmem
Oḳur ẓannıyla yazardım hem döküp bir ḫaylī̄ göz nūrı (G.458/4)

"imza" kavramı da artık mühür basma kavramının yerini almaya başlamıştır bu yüzyılda. Emrî, güzel sevmemeye söz vererek, bu sözün altını imzalar:

Defter-i ʿuşşāḳa ḳayd oldum ezelden şimdiden
Sevmemek çün ġayrı bir yār Emrī̄ imżā eyledim (G.360/5)

Emrî Efendi, sevgilinin sözünü verdiği öpücüğü olmak için bir kayli uğraştığını dile getirerek sevgilinin nazına atıfta bulunur:

Baña bir būse vaʿd etmiş iken evvelce dil-dārım
Anı almaḳ içün ḫaylī̄ ṣavaşdım iştiġāl etdim (G.372/3)

Murad Emrî Efendi gelenek çerçevesinde daha önce rastlanmayan bir kullanıma da yer verir bir şiirinde. Âşık, aşk sevdasıyla hasta olmuş, güçten kuvvetten düşmüştür. Gerçekte hastalık çeken biri, ayağa kalkmakta, doğrulmakta zorluk çeker. Bu haldeyken âşık, sevgilinin kapısında bir hayli uzun süre lutuf bekler. Bu bekleyiş sırasında âdetâ oraya saplanıp kalmıştır. Bu ifade için Emrî, "kadd-dal" ifadesini kullanır:

Anıñ sevdā-yı ʿaşḳıyla olup bī̄mār hele ḳaldım
Ben Emrī̄ bāb-ı luṭfuñ beklemekden ḳadd-dāl etdim (G.372/5)

Murad Emrî Efendi, Sultan II. Mahmut'un hekimbaşısı Abdülhak Molla'nın ecza dolabının üzerine yazdırdığı âzâdeyi anımsatarak kendisinde asla riyanın olmayacağını şöyle dile getirir:

Her ne istersen ara derde dermāndan ġayrı
Bulunur bende bu ʿālemde riyādan ġayrı (G.442/1)

Sevgiliye ilginç bir yaklaşım da çokça konuştuğu yönündedir. Emrî Efendi, "dırdır etmesi" sözünü kullanarak bir bıkkınlığı da dile getirerek, bu dırdır yüzünden sonunda öleceğini söyler. Aslında bu günümüzde de sık sık dile dolanan bir deyim olarak kullanılmaktadır: "Hanım dırdırından ölmek"

Çünki Emrī cismini bīmār-ı ʿaşḳ etdiñ beni
Bir gün elbetde seniñ dırdırın türāb eyler beni (G.450/5)

III. BÖLÜM: DİVAN METNİ

TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ VE METİN TESPİTİNDE TUTULAN YOL

Elif	ا	a,e, ā	Sad	ص	ṣ
Be	ب	b	Dad	ض	ż,d
Pe	پ	p	Tı	ط	Ṭ
Te	ت	t	Zı	ظ	ẓ
Se	ث	s̱	Ayın	ع	ʿ
Cim	ج	c	Gayın	غ	ġ
Çim	چ	ç	Fe	ف	f
Ha	ح	ḥ	Kaf	ق	ḳ
Hı	خ	Ḫ	Kef	ك	k, g, ñ
Dâl	د	d	Lâm	ل	l
Zel	ذ	ẕ	Mim	م	m
Re	ر	r	Nun	ن	n
Ze	ز	z	Vav	و	v, o, ö, u, ü
Je	ژ	j	He	ه	h, e, a
Sin	س	s	Ye	ي	ī, i, ı, y
Şin	ش	ş			

Metin Tespitinde Tutulan Yol:

Çalışmada *Yazım Kılavuzu*'[191]nun kurallarına uyulmuş, günümüz imlâsına bağlı kalınmıştır. Metin kısmında takip edilen yazım özellikleri de şöyledir:

1."-up" gerundiumunun sonu metinlerde "b" olarak geçtiği halde, Türkçe kelimelerin sonunda "b" bulunmadığından "-up/-üp" şeklinde kullanılırken yuvarlak olan vokaller de düzleştirilmiştir.: Heb>hep, olub>olup, varub>varıp, artub>artıp gibi.

2.Türkiye Türkçesinde uzun vokal bulunmadığından Türkçe kelimelerde vezin sebebiyle uzun okunan vokaller transkripsiyonda gösterilmemiştir.

3. "ne" sözcüğü ile yapılan birleşmelerde düşen vokal kesme işareti ile gösterilmiştir: N'itmek, n'ola gibi.

4.Vezin gereği "Emrî, sakî, Leylî" gibi sözcüklerin uzun "i" vokali kısa gösterilmiştir.

5."dürr, kadd" gibi şeddeli kelimeler, Farsça tamlama hâlinde kullanıldıkları zaman, vezin gerektiriyorsa ikiz konsanantı düşürülerek kullanılmıştır: Dür-i, kad-i gibi.

6.Arapça ve Farsça birleşik kelimelerde, kelimeler arasına kısa çizgi konulmuştur: Dil-dûz, dem-be-dem gibi.

7.Farsça kelimelerdeki "vav-ı ma'dule" harflerin dizisi üzerinde gösterilmiştir: H^{v}ār gibi.

8.Metinlerde Arapça ve Farsça beyit, ayet ve sureler transkripsiyon alfabesi ile yazılmış, dipnotta anlamları verilmiştir.

[191] İmlâ Kılavuzu, TDK, Ankara, 2009.

9.Metin içinde yer almayan; ancak anlam açısından bulunması gereken kelimeler köşeli parantez içinde yazılmıştır: Derd [ü] gam gibi.

10.Metinde bazen "niçe, yir", bazen "nice, yer" şeklinde yazılan kelimelerin transkripsiyonu "nice, yer" olarak yapılmıştır.

11.Bazı kelimeler vezin gereği konuşma diline uygun şekilde kullanılmıştır: Hüsün, bezim, seyir gibi.

DİVAN METNİ

[Dış Kapak]

Dīvān-ı Murād Emrī

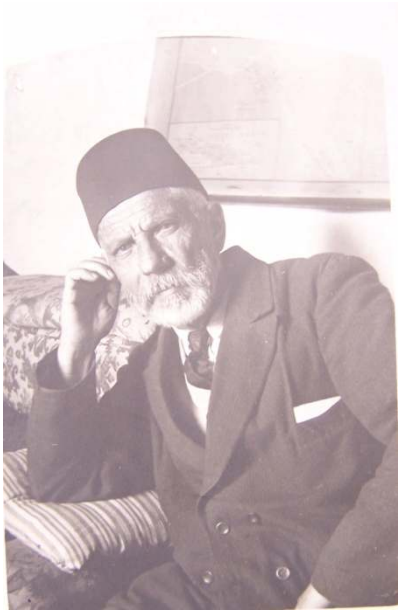

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Ḥāl-i ḥāżırdır bu resmim sinnim oldı altmış üç

Geçmiş eyyāmı taḫattür etdirir bī-iḫtiyār

Şimdilik tabʿı ḫitāma erdi bu dīvānımıñ

Resm-i nā-çīzimle birlikde ḳala hem yādigār

Sene 1330

Murad Emrī

Burusada Sedbaşı Caddesinde numaro 12’de Matbaʿa-i Emrī

[İç Kapak]

Dīvān-ı Murād Emrī

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Eyledim ḥaḳdan iʿāẕe destime aldım ḳalem

Besmeleyle başladım sehl-i ʿumūr ḳılsın beni

Ḥamdü lillah ḥak muvaffaḳ eyledi luṭf-ı kerīm

Kim oḳur dīvānımı raḥmetle yād etsin beni

Maṭbaʿa-i Emrīde ṭabʿ olunmuşdur

1329 sene

Muḳaddime

Ṭoḳsan yedi vaḳʿa-i elīmesinde sāʾiḳa-i ṭabīʿiyyesiyle üç yüz ṭārīḫinde masḳaṭ-ı reʾsim olan Yeñişehir Fenāre merbūṭ Ṭırnova ḳaṣabasından Burusaya hicret edildigi zemān keşāfet-i ẓulm ü cehl içinde pūyān olan bu pāy-i taḫt-ı ḳadīmde nūr-ı maʿārifle tenvīr-i eẕhān için şehr-i şehīrüñ nāmına iżāfetle “Burusa” ġazetesini ve

edebiyātıñ, ṣınāyiʿiñ teʾmīn-i teraḳḳīyātı fikriyle de “Fevāʾid” “Ṣınāyiʿ” ġazetelerini neşre şürūʿ etmiş idim

İşbu veẓāʾif-i mühimmeyi kemā hiye ḥaḳḳuhā[192] īfā etmek muḳtedir bir heyʾet-i taḥrīriyyeniñ vücūduna ve hele her şeyden aḳdem büyük bir şecāʿat-i medeniyyeye mütevaḳḳıf idi

Çünki devr-i sābıḳıñ siyāset-i dāḫiliyyede taʿḳīb etdigi ḫaṭṭ-ı ḥareket ve düstūr-ı esāsı tebaʿasını ʿimān-ı cehl içinde boġmaḳ idi

Zemīn ü zemānı idāre edebilecek ẕevāta, maʿnen māddeten istifāde teʾmīniyle ḫidemātıma teşrīk etdim

Ṭabīʿi o müsteṣnā ḳalemleriñ parlaḳ ẕekālarıñ maʿārefe ḫuṣūṣiyesiyle fikren müstefīż oldum

Taḥsīlim saṭḥī olmaḳla berāber ṣoñ zemānlarımda maḥżā bir eglence ḳabīlinden olmak üzre şiʿire heves etdim

Ḳaraladıġım ġazellere bir ḳıymet-i edebiye ʿaṭf etmek ʿaḳlımdan geçmez faḳaṭ zāde-i ṭabʿ olmaḳ, vāżıḥ ve Türkce yazılmış bulunmaḳ ile berāber raḥmete vesīle olmaḳ için remād-ı nisyān ile mensī ḳalmasını ārzū etmedigimden işbu dīvānı tertīb etdim

Bināʾen ʿaleyh meşhūd olacaḳ naḳāʾiṣ-i lafẓiyye ve maʿneviyye maḳṣaddaki ḥüsn-i niyyete bağışlanur ümmīdindeyim

Ve min allahi’t-tevfīḳ

Murād Emrī

[192] “Onun hakkı olduğu gibi”

Münācāt

1[Kaside]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Sırr-ı bismillaḥirraḥmanirraḥīm

Şükr-i ḫallāḳ-ı Ḫudāvend-i ʿalīm

2 Ḥamdü lillāh ol Ḫüdāvend-i raḥīm

Ol Kerīm [ü] ol Ġaffūr [u] ol Ḥalīm

3 Oldu ḳudret-baḫş fikr-i ḳāṣıra

Geldi meydāne bu dīvān-ı raḳīm

4 Destime aldım devāt ü ḫāmeyi

Başladım iḫlāṣ ile mevlā kerīm

5 Her ne derlerse desinler ḥaḳḳıma

Bilirim ben kendimi ḳalb-i selīm

6 Eyledim ḥaḳḳım ḥelāl ey pür-şiyem

Söyle her neyse murādıñ ey leʾīm

7 Bende yoḳ ḳudret kimiñ iḥsānıdır

Söyleyen kim eyleyen kimdir kelīm

8 Āl-i evlād u resūlüñ her zemān

Uġruna cānım fidā bī-renc ü bīm

9 Ṭut bıraḳma dāmen-i peyġam-beri

Olımaz kimse saña Emrī raḥīm

Münācāt

2 [Kaside]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Yoḳ iken bu ʿālemi var eylediñ

Yā İlāhi ḥikmet iẓhār eylediñ

2 Dest-i ḳudretle zemīn ü āsumān

Ḳudretiñle dehri gülzār eylediñ

3 Nāmıña dendi Ḫudā-yı lem yezel

Herkesi müştāḳ-ı dildār eylediñ

4 Kāʾināt başdan başa ḥükmüñdedir

Ḫoş yaratdıñ öyle ʿimār eylediñ

5 Kimini ʿuryān, kimini bī-ḫużūr

Kimini taḫtında ḫünkār eylediñ

6 Ṭaş çeker bir ḳısmı ırġadlar gibi

Baʿżısın şervetli tüccār eylediñ

7 Gül gibi bir ḳısmı ḫand-ā-ḫand olur

ʿAşḳile kimini nā-çār eylediñ

8 Ḥikmetiñ ḥayrān eder ʿālemleri

Ġoncayı ālūde-i ḫār eylediñ

9 Eylediñ şeyṭānı merdūd-ı cihān

Adımı kim cedd-i muḫtār eylediñ

10 Aḥmede ḳıldıñ Ebū cehli ʿadū

Ṣanki şaḳḳ-ı cennete nār eylediñ

11 Eylediñ Mūsāyı Firʿavna resūl

Ġālib-i küffār-ı seḥḥār eylediñ

12 Eylediñ Nemrūdu ḫalḳa şerm-sār

Kim Ḫalīle nārı gülzār eylediñ

13 ʿAḳl erişmez ḥāṣıl-ı esrārıña

ʿAḳl-ı küll erbābını zār eylediñ

14 Emr̄-yi ʿāciz daḫ̄l-i dergehiñ

ʿAfv ḳıl z̄rā günahkār eylediñ

Merṣiye

1 [[Muhammes-i müzdevic]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Geldi ol māh-ı Muḥarrem Ehl-i Beyt mātem demi

Açdı eski yaralar yoḳdur bunuñçün merhemi

Oldu ḳurbān Kerbelāda etdi giryān d̄idemi

Āl ü evlād-ı Resūlüñ ḳurretü'l-ʿayn-ı demi

Kerbelāda kim ʿaceb oldu Ḥüseyniñ maḥremi

2 Hīç ḫayāl ü ḫāṭıra gelmez idi baḳ bu ne ḥāl

Vermedi melʿūn neden bir ḳaṭre hem āb-ı zülāl

Vermedi vermezdi kimse mā-cerāya iḥtimāl

Böyle taḳdīr eylemiş yazmış ezelden Ẕü'l-celāl

Kerbelāda kim ʿaceb oldu Ḥüseyniñ maḥremi

3 Nice ṣaḥrālar gelip geçdi bulunca Kerbelā

Sürdü meydāna atın dedi Yezīdānā ṣala

Düşdü atından Ḥüseyn geldi o demde bir ṣadā

Kim ümīd eylerdi gelsin başa böyle bir belā

Kerbelāda kim ʿaceb oldu Ḥüseyniñ maḥremi

4 Ehl-i gök cümle melekler gördü feryād eyledi

Düşdü atından gelip Cibrīl imdād eyledi

Ben şehīd oldum dedi kendi dilin şād eyledi

Hep şehīdler geldi istiḳbāle taʿdād eyledi

Kerbelāda kim ʿaceb oldu Ḥüseyniñ maḥremi

5 Aġladır māh-ı Muḥarrem ʿāşıḳān giryān ile

Ehl-i Beyti kim sever aġlar gezer efġān ile

Kerbelā ṣaḥrāları ṭoldu bugün al ḳan ile

Ġayrı düşdü aġlamaḳ Emrī bize biñ cān ile

Kerbelāda kim ʿaceb oldu Ḥüseyniñ maḥremi

2 [Muhammes-i mütekerrir]

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Muḥarrem geldi diller başladı nālān u feryāda

Degil bir ben bütün ʿuşşāḳ o Ehl-i Beyt içün dāda

Şehīd oldı zemīn ü āsumān ṣarṣıldı şehzāde

Ḥüseyn oldu şehīd eyvāh gelip ḳavm-i Yezīd şāda

O dem Cibrīl nedendir gelmedi emrile imdāda

2 Bütün kevn ü mekān bir başḳa reng aldı nedendir bu
Düşünce ḫāke ol gül-ġonca çekdi ʿāşıḳān bir hū
Döküp ḳanıñ Ḥüseyniñ hem içipdir ol Ḥasan aġu
Ḥüseyn oldu şehīd eyvāh gelip kavm-i Yezīd şāda
O dem Cibrīl nedendir gelmedi emrile imdāda

3 Cenāb-ı Murtażānıñ ḳurret'ül-ʿaynı şehīd oldu
Bize dünyā ḥarām ḳavm-i Yezīde şimdi ʿīd oldu
Sebeb bu mā-cerāya ol Yezīd ibni Yezīd oldı
Ḥüseyn oldu şehīd eyvāh gelip ḳavm-i Yezīd şāda
O dem Cibrīl nedendir gelmedi emrile imdāda

4 Giyip ḳanlı kefen gelse ḥużūr-ı maḫşere ol şāh
Gören hep bir aġızdan çaġrışırlar āh ile eyvāh
Ne çāre böyle taḳdīr eylemişdir Ḥażret-i Allāh
Ḥüseyn oldu şehīd eyvāh gelip ḳavm-i Yezīd şāda
O dem Cibrīl nedendir gelmedi emrile imdāda

6 Gel artıḳ başla feryād u fiġāna bir zemān Emrī

Vedāʿ lar etdi dünyāya iki şeh-zādegān Emrī

Giyinsin ḳaralar ġayrı bütün islāmiyān Emrī

Ḥüseyn oldu şehīd eyvāh gelip ḳavm-i Yezīd şāda

O dem Cibrīl nedendir gelmedi emrile imdāda

3 [Gazel]

fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün

1 Kaʿ be-i ʿ ulyā deseñ elbet sezādır Kerbelā

Öyle bir ʿ ālī maḳām hem dil-rubādır Kerbelā

2 Ḳurratü'l-ʿ ayn-ı Resūldür hem ʿ Aliyyü'l-Murtażā

Anda medfūn hem imām-ı müctebādır Kerbelā

3 Ḫākine yüz sür görenler şād ile ḫandān olur

Nūra ġarḳ olmuş maḳām-ı evliyādır Kerbelā

4 Çün şehīd-i şāh sulṭānım Ḥüseyniñ cān evi

ʿĀşıḳ-ı ṣādıḳlara bāb-ı rıżādır Kerbelā

5 Nice cān gitdi nice ḳanlar döküldü ol zemān

Bilmiş ol Emrī naẓar-gāh-ı Ḫudādır Kerbelā

4 [Gazel]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ey şehīd-i Kerbelā [vü] ey şehīd-i dil-rubā

Ey şehīd-i pür-ʿaṭā mātemiñle merḥabā

2 Āl ü evlād-ı Resūl Küfeye etdi nüzūl

Her kese geldi melūl diñle şimdi mā-cerā

3 Kerbelāya ḫāżır ol pür-belāya ḥażır ol

Vāveylāya ḥażır ol ḥoḳḳa sen ol reh-nümā

4 Sensiñ aḫfād-ı Resūl sen şehīd olsañ melūl

Olmasañ eyle ḥulūl titriyor arż u semā

5 Geldi Cibrīl-i Emīn müjdeler dedi hemīn

Emrī Rabbü'l-ʿĀlemīn sizi bekler muṭlaḳā

5 [Muhammes-i mütekerrir]

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Muḥarremdir bugün feryād benimdir

Fidāye şimdicek ḥāżır tenimdir

Bugün muṭlaḳ benim ʿayn-ı cemimdir

Dökülen dīdeden yaşlar yemimdir

Baña ṣabrı verir Allah kerīmdir

2 Bugün eflāki ṭutdu āh u zārım

Benim bir yerde yoḳ āh ḳarārım

Fidā olsun Ḥüseyne cümle vārım

Dökülen dīdeden yaşlar yemimdir

Baña ṣabrı verir Allah kerīmdir

3 Feleklerde melekler āh u efġān

Ederler hep fidā cān ehl-i īmān

Şehīd oldu bugün ol şāh-ı sulṭān

Dökülen dīdeden yaşlar yemimdir

Baña ṣabrı verir Allah kerīmdir

4 Ḥüseyniñ mātemi işte bu gündür

Yezīdiñ ḫalḳına bayram dügündür

Behey ʿāşıḳ hele sen de dögün ṭur

Dökülen dīdeden yaşlar yemimdir

Baña ṣabrı verir Allah kerīmdir

5 Yezīdiñ cānına biñlerce laʿnet

Hem ʿuşşāḳa vere Mevlā selāmet

Sözüne gel ver Emrī sen nihāyet

Dökülen dīdeden yaşlar yemimdir

Baña ṣabrı verir Allah kerīmdir

6 [Terci'-i bent]

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Aġla ey dīdelerim aġlamanıñ geldi demi

Çek hemān ṭurma ki geldi o zemānıñ elemi

Vaḳtidir terk edegör ṭurma hemān cām-ı Cemi

Mā-cerā-yı elemi yaz eline al ḳalemi

Kerbelāda dökülen ḥāṣılı eşk ile demi

Dem-be-dem yāda getir Şāh-ı Şehīd muḥteremi

Ḳalb-i pāk müʾmin olan sevmede ol muḥteşemi

Mātemiñ ṭut o zemān belki bulursuñ keremi

2 Geldi vaḳti edelim āh u fiġān ṭurmayalım

Geldi vaḳti dökelim eşk ile ḳan ṭurmayalım

Biz anuñçün edelim terk-i cihān ṭurmayalım

Terk-i dār terk-i diyār hem daḫı cān ṭurmayalım

Şimdi de ṣızlayalım geldi zemān ṭurmayalım

Semt-i ʿuḳbāya Ḥüseyn oldı revān ṭurmayalım

Ḳalb-i pāk müʾmin olan sevmede ol muḥteşemi

Mātemiñ ṭut o zemān belki bulursuñ keremi

3 Kerbelā ḫāṭıra geldikde belālar açıyor

Göñlüme ḳalbime biñ dürlü ateşler ṣaçıyor

Dost olan cān veriyor düşman olanlar ḳaçıyor

Sīneme yareler açdı o zemāndan acıyor

Kerbelā ḫākine ḳanlar seyl olup da aḳıyor

Ol sebebden dil-i dīvāneme biñ derd ḳatıyor

Ḳalb-i pāk müʾmin olan sevmede ol muḥteşemi

Mātemiñ ṭut o zemān belki bulursuñ keremi

4 Oldu eyvāh bilelim Şāh Ḥüseyn oldı şehīd

Geldi peyġāmına Cibrīl bu seniñçün dedi ʿīd

Gördü bu ḥāli şaşırdı hele o ḳavm-i pelīd

Düşdü ḫāke ṣanki gökden yere indi ḫūrşīd

Her gören kesdi ḥayātından o şāhıñ ümmīd

Āl u evlād-ı Resūle neler etdi o Yezīd

Ḳalb-i pāk müʾmin olan sevmede ol muḥteşemi

Mātemiñ ṭut o zemān belki bulursuñ keremi

5 Ḥaḳḳa yüz döndürerek dehre çekince o gün

Eyledi ḳavm-i Yezīd ẕevḳ u ṣafālarla dügün

Biz de laʿnet edelim anlara olduḳ medyūn

Çünki ẓālimlere Allāh buyurmuş melʿūn

Kerbelā ḫāki olup ḳan-ı Ḥüseynle gül-gūn

Laʿneti ḳavm-i yezīde edelim biz her gün

Ḳalb-i pāk müʾmin olan sevmede ol muḥteşemi

Mātemiñ ṭut o zemān bilmege bulursuñ keremi

6 Baḳ neler etdi felek etdi felek etdi felek

Āl ü evlād-ı Resūl oldu şehīd yoḳ buña şek

Biz de anlar yoluna cān verelim varsa yürek

O gülü ġoncaları cān u göñülden severek

Ṭutalım mātemini ḳavm-i Yezīde söverek

Ḳıl şefāʿat bize hem Şāh Ḥüseynim diyerek

Ḳalb-i pāk müʾmin olan sevmede ol muḥteşemi

Mātemiñ ṭut o zemān bilmege bulursuñ keremi

7 Cān fidā etmedeyiz Emrī̇ yoluna her ḥāl

Ḥubb-ı evlād-ı Resūle olalım hep meyyāl

Etmeyip ḫākine yüzler sürelim biz ihmāl

Ḫāṭıra geldigi dem ḳavm-i Yezī̇dān derḥāl

Laʿnetullāhi aleyhim diyelim bizce ḥelāl

Edelim laʿneti olsun hele aḥfāda miṣāl

Ḳalb-i pāk müʾmin olan sevmede ol muḥteşemi

Mātemiñ ṭut o zemān belki bulursuñ keremi

7 [Muhammes-i mütekerrir]

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 Ḳalbimde ne var ṣor o da evrād-ı ʿAlīdir
Her şām u seḥer nāle vü feryād-ı ʿAlīdir
Her ḳanda baḳarsa görecek şād-ı ʿAlīdir
Hep beklenilen isteriz imdād-ı ʿAlīdir
Dillerde gezen söylenilen nād-ı ʿAlīdir

2 Her ḳanda baḳarsan görünen ḥażret-i Ḥaydar
Olmuş o velī zümresine şāh ile server
Her ḳanda geçer ismi dolar misk ile ʿanber
Hep beklenilen isteriz imdād-ı ʿAlīdir
Dillerde gezen söylenilen nād-ı ʿAlīdir

3 ʿĀlemleri şān ü şerefi ṭutdu nihāyet

Ben bendesiyim kim ki dedi buldu selāmet

Dīn uġrına cān verdi ḳazandı o şehādet

Hep beklenilen isteriz imdād-ı ʿAlīdir

Dillerde gezen söylenilen nād-ı ʿAlīdir

4 Dendi Esedullah ʿAlī nāmı o burhān

Yetmez mi ki dāmād-ı Resūl oldu o sulṭān

Hem vālididir Ḥasaneyniñ o kerīmü'ş-şān

Hep beklenilen isteriz imdād-ı ʿAlīdir

Dillerde gezen söylenilen nād-ı ʿAlīdir

5 Tā ḫaşre degin oldu aña Emrī ḳulu her ḥāl

Git pāyına sür sen de yüzüñ eyleme ihmāl

Hep bendesine şefḳati[193] etmede ibẕāl

Hep beklenilen isteriz imdād-ı ʿAlīdir

Dillerde gezen söylenilen nād-ı ʿAlīdir

[193] Mısra'da "şefkat" kelimesiyle birlikte "merḥamet" kelimesi de yazılmış, bu iki kelimeden hangisinin seçileceği okuyucuya bırakılmıştır.

8 [Muhammes-i mütekerrir]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Kim demez çünkü buyurmuşdur cenāb-ı Kird-gār
Geldi Cibrīl söyledi bu emri ol dem āşikār
Ẕātına evlādına cānlar fidā etsek ne var
Gelmemiş kevn ü mekāna böyle bir ʿālī-veḳār
Lā-feta illā ʿAli lā-seyfe illā Ẕü'l-fekār[194]

2 Ḳurratü'l-ʿayn-ı cihānıñ māh-ı tābāndır ʿAli
Çeşm ile baḳsa yıḳar ekvānı arslandır ʿAli
Ḥażret-i ḥakkıñ vekīli Şāh-ı Merdāndır ʿAli
Gelmemiş kevn ü mekāna böyle bir ʿālī-veḳār
Lā-feta illā ʿAli lā-seyfe illā Ẕü'l-fekār

[194] "Genç ancak Ali'dir, kılıç ancak Zülfikardır."

3 Hem ʿalīdir hem velīdir hem velīler serveri

Ḥażret-i peyġamberiñ dāmādı hem dānişveri

İstese ṣarṣar ṭutar hem tā temelden miḥveri

Gelmemiş kevn ü mekāna böyle bir ʿālī-veḳār

Lā-feta illā ʿAli lā-seyfe illā Ẕü'l-fekār

4 Serveri islāmiyānıñ fātiḥidir Ḫayberiñ

Hem anı şāh-ı Ḥüseyn ile Ḥasan iki dürüñ

Rāhı olmuşdur becāt ʿuşşāḳa ol dīn-perveriñ

Gelmemiş kevn ü mekāna böyle bir ʿālī-veḳār

Lā-feta illā ʿAli lā-seyfe illā Ẕü'l-fekār

5 Besledi nān ü naʿīmle ibn-i Mülcem ḫā'ini

Etmedi ḥaḳdan ḥayā ḳıldı şehīd dīn şāhını

Tā semāvāta çıḳardı ehl-i beytiñ āhını

Gelmemiş kevn ü mekāna böyle bir ʿālī-veḳār

Lā-feta illā ʿAli lā-seyfe illā Ẕü'l-fekār

6 Maẓhar-ı laʿnet olup Emrī o ḫāʾin dembedem

Āl-i evlād-ı resūle verdi bir ḫayli elem

Ḥaşre dek olsun muḥibbān-ı ʿAli āsūde ġam

Gelmemiş kevn ü mekāna böyle bir ʿālī-veḳār

Lā-feta illā ʿAli lā-seyfe illā Ẕü'l-fekār

9 [Muhammes-i mütekerrir]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Her ne dem kim saña gelse nūr-ı ʿaynım bir belā

Ṭurmadı sen lā-fetā illā ʿAliyyü'l-Murtażā[195]

İlticā ile odur ʿuşşāḳa bir bāb-ı ʿaṭā

Evliyādır evliyādır hem de rūḥ-ı evliyā

Ḳanda varsañ ġayrı yoḳdur hep hebādır hep hebā

[195] "Genç ancak ʿAliyyü'l-Murtazâ'dır."

2 Anda var sırr-ı velāyet andadır sırr-ı nebī

Ol sebebden söylenildi lā-fetā illa ʿAlī[196]

Kim ki etmezse saña maḥrūm ḳalır elbet belī

Evliyādır evliyādır hem de rūḥ-ı evliyā

Ḳanda varsañ ġayrı yoḳdur hep hebādır hep hebā

3 Cedd-i pākidir imāmeyn-i Muḥammed Muṣṭafā

Sev anı cān u göñülden tā ki rūḥ bulsun ṣafā

Kim ki evlādına etmişdir cefā laʿnet ana

Evliyādır evliyādır hem de rūḥ-ı evliyā

Ḳanda varsañ ġayrı yoḳdur hep hebādır hep hebā

4 Kerbelāyı bir düşüñ evlādına eyle selām

Ḳıymadan bilmem naṣıl etdi Yezīdān hep ḳıyām

Laʿnet olsun anlarıñ evlādına bu vesselām

Evliyādır evliyādır hem de rūḥ-ı evliyā

Ḳanda varsañ ġayrı yoḳdur hep hebādır hep hebā

[196] "Genç ancak Ali'dir."

5 Emrī ʿālemde muḥaḳḳaḳ Murtażādır bilmiş ol

Her ne gelse gelsin ʿālemde Rıżādır bilmiş ol

Çünki evvel hem de āḫir evliyādır bilmiş ol

Evliyādır evliyādır hem de rūḥ-ı evliyā

Ḳanda varsañ ġayrı yoḳdur hep hebādır hep hebā

Taḫmīs

Terkīb-i bend-i Żiyā Paşa

Eṣer

M. Emrī

Bir ḫāṭırā olmaḳ üzre sāḥib-i eṣeriñ ilk defʿa söyledigi ġazelini şu zāde-i ṭabʿını de teberrüken derc ediyoruz

G.1

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Bir zemānlar ben geçirdim vaḳtimi ḫūbān ile
Şimdi pīr oldum da ḳaldı āh ile efġān ile

2 Kūşe-i vaḥdet benimçün gelmiyordu ḫāṭıra
Ben ṣanırdım dehri vermişler baña fermān ile

3 Sen ṣaḳın maġrūr olup gezmeyegörseñ fānīdir
Bir düşün elbet bulursuñ kendini ʿirfān ile

4 Yıḳma bir ḳalbi çalış iʿmāra beytullahdır
Anı iṯbāt eylemişler ḥażret-i furḳān ile

5 Ġayrı Emrī pīr olup ṭutdum ṭarīḳ-ı rıḥleti
Ben gidersem baḫtiyārım dehrden īmān ile

"Maṭbaaʿ-i Emrī" Burusa

1329

Emrī

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Reşk eder göñlüm saña baḳdıḳca ey ʿaks-i vücūd

Bende varken biñ keder yoḳ sende ġamdan bir eṣer

Ḥāṣılı mesʿūdsuñ nisbetle her yüzden baña

Sen ḳalırsıñ ben edersem ṣaḥn-ı ʿālemden güzer

Bir İfāde

Burusa'nıñ zavallı, bed-baḫt memleketimiziñ ufḳ-ı münevverini dūçār-ı kesāfet edecek baʿżı maʿāyib-cūyānıñ tesvīlāt-ı gün-ā-gūnuna raġmen şu eṣeri Żiyā Paşa merḥūm gibi bir nādire-i ḫilḳatiñ terkībini taḫmīs eden Emrī Efendi pederimiziñ eṣer-i güzīni enẓār-ı ḳadr-şināsın vażʿ etmekle mufaḫḫirim

Emrī Efendī'niñ güzāriş-i ḥayāt-ı ḫuṣūṣiyesine vāḳıf olanlar -ki ʿadedi pek maḥdūddur- naṣıl bir ḫazīne-i ʿirfān olduġunu teslīm ve taḳrīr ederler

İnḳılāb-ı ictimāiʿ-i ʿOṩmāniyeniñ Burusa'da inkişāfına inkār ve teʾvīle meydān bırakmayacaḳ bir verziş-i şecīʿ ile ḫürmet eden Emrī Efendi bugün bir pīr faḳaṭ civān-reftār bir pīr-i ḳıymet-dārdır

Onuñ ṭabʿ-ı mecbūlündeki ʿazmi hīç bir ḳuvvet tezelzüle uġratamaz

Emrī Efendi, ḥayāt-ı şehr-engīziniñ şu ṩemere-i fażlını enẓār-ı ʿāmmeye vażʿ etmek ve ṣoñra bir cehl ü fenā şeklinde gösterilmek istenilen naṣıl bir ʿummān-ı ʿirfān olduġunu bi'l-eṩer irāe etmek istemezdi faḳat ḳabāḥat bende, şiʿr ṭabʿ-ı beşerdeki iḥtiyāc bedāyī-i perestīyi taṭmīn için söylenilmiş bir söz olduġu ḳabūl edildigi taḳdīrde bunuñ şekli ve ṭarz-ı inşādı ikinci derecede ḳalır, ben edebiyāt-ı cedīde'yi taḳdīr ve o revişe sālik olanları taḳdīs etmekle berāber ṭarz-ı ḳadīm üzre inşād olunan eşʿār ile ẕevḳ-yāb-ı edebim.

Bütün edvār ü ṭabaḳāt-ı edebiye bir muḥākeme-i manṭıḳıyye ile muṭālaʿa edilirse bugünüñ şāʿirlerine naẓaran şuʿarā-yı eslāf ü pey-revānı ḫürmetle maḫrūc-ı taḳrīrlerle tezkāra şāyāndır Şiʿr, fikrimce ẕāten doġru bir söz bir fikr degildir çünki vezniñ ḳafiyeniñ ve ṣoñra birçoḳ ṣanāyiʿ-i edebiyyeniñ esāret-i niḫrīrānesi altında söyleniyor.

Maʿhazā şunu da iʿtirāfa mecbūruz ki her kes şiʿr söyleyemez bunuñ için bir dehā-yı fıṭrī şarṭdır

Bir insān çalışır kātib olur faḳat şāʿir olamaz.

Bir mevhībe-i ilāhiye olmaḳ üzre Emrī Efendi, fıṭrī, ḥaḳīḳī bir şāʿirdir ve söyledigi şiʿrler de dāʾimā iltizām-ı nezāhat eder hicvden ḫoşlanmaz ve bütün bu feżāʾil-i maʿneviyesine bir de maḥviyyet ilāve eden Emrī Efendi on biñe ḳarīb ġazeliyāt ve soñra Fużūlī, Muḥibbī, Nefʿī, Nābī, Bāḳī veḳıs aleyhi el-bevākī[197] tārīḫ-i edebiyāt-ı ʿOṩmāniyeniñ dāʾire-i muḥākemātına idḫāl etdigi efāżılıñ eñ münteḫab

[197] "kalanları da buna kıyas et."

ve güzīde şiʿrlerini ve ġazellerini taḫmīs etmişdir ki bunları şırasıyla "İhyā-yı Āṯār-ı Eslāf" nāmı altında bir mecmūʿa-i edebiye ile enẓār-ı ḳārīne vażʿ edecegiz şu ḳadar var ki şu cürʾetimizi ḥadd-i nāşināsın diyenlere ol emre de ḥüsn-i niyyetimizi naẓar-ı inṣāfa almalarını tavṣiye eylerim

Y. Ṣabrī[198]

[198] Bu kişinin kim olduğu konusunda herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Metinde "pederimiz" ibaresi kullanılsa da Emrî Efendi'nin bu adda bir oğlu yoktur. Ancak Matbaa-i Emrî'de çalışan ve Emrî Efendi'nin kol kanat gerdiği bir kişi olduğu düşünülebilir.

Taḫmīs

Terkīb-i bend-i Żiyā Paşa

1.

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 Dostlar içelim ẕevḳ edelim şimdi zemāndır

Hem bezm olalım mest ü müdām bizlere şāndır

Herkes desin ʿālemde fülān ibn-i fülāndır

Sāḳī getir ol bādeyi kim māye-i cāndır

Ārām-dih-i ʿaḳl-ı melāmet-zedegāndır

2 Beyhūde telāş etme ṣaḳın gelme celāle

İżrār-ı zemān olma ṣaḳın düşme suʾāle

Gūş eyle sözüm kendini gel atma vebāle

Ol mey ki olur ṣayḳal-ı dil ehl-i kemāle

Nā-puḫteleriñ ʿaḳlına bādī-i ziyāndır

3 Ey ṭālib-i rindān içelim bādeyi her an

Ol mertebe tā kim olalım biz bize ḥayrān

Çünki ezelī dendi bize ḥāṣılı insān

Bir cām ile yap ḫāṭırı zīrā dil-i vīrān

Mehcūr-ı ḫarābāt olalı ḫayli zemāndır

4 Biz ḫāk olalım pāyına her şāh ü gedānıñ

Bizler ḳulu ḳurbānıyız ol bāb-ı Rıżānıñ

Encāmı olur ṣanma ḫayır, ḥāl-i riyānıñ

Sāḳī içelim ʿaşḳına rindān-ı Ḫudānıñ

Rindān-ı Ḫudā vāḳıf -ı esrār-ı nihāndır

5 Maḥbūb seçelim raġmına sūfī-yi ḥarīṣiñ

Görsün geçelim raġmına sūfī-yi ḥarīṣiñ

Ẕevḳı edelim raġmına sūfī-yi ḥarīṣiñ

Sāḳī içelim raġmına sūfī-yi ḥarīṣiñ

Kim maḳṣadı kevṯer emeli ḥūr-ı cināndır

6 Geldi bize nevbet gidelim ġayrı Dımışḳa

Düşdük ġam-ı ʿaşḳa bu cihān derdi de başḳa

Ālūde olup leyl ü nehār āşḳ ile meşḳa

ʿAşḳ olsun o pīr-i mey-i perverde-i ʿaşḳa

Kim bādesi ṣad sāle vü sāḳīsi civāndır

7 Bir göñlüñe ṣor anda mıdır yār ise şübheñ

Yā bezmine baḳ anda mı aġyār ise şübheñ

Kendin bilesiñ her ne ki esrār ise şübheñ

Pīr-i meye ṣor mesʾeleyi[199] var ise şübheñ

Vāʿizleriñ efsāneleri hep hezeyāndır

8 Her ḥālde saña lāzım iken olmaġa mümtāz

Her kes seni bilsin bu cihān içre ser-efrāz

Etse bile ṣabr et siteme bil anı sen nāz

Ben añladıġım çarḫ ise bu çarḫ-ı çep-endāz

Yaḫşī görünür ṣūreti ammā ki yamandır

[199] Önder GÖÇKÜN, Ziya Paşa, kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları:815, İzmir, 1987, s.50'de "mesʾeleyi" kelimesi: "mesʾelede" şeklinde geçmektedir.

9 Ḥasretle naẓar eyle sen ol māh-ı hilāle

Eylerse ṭulūʿ ermede āhı o zevāle

Sāḳī deme sen bāḳi ḳalır elde piyāle

Beñzer felek ol çenber-i fānūs-ı ḫayāle

Kim naḳş-ı temāşīli seriʿü'l-cereyāndır

10 Gördüm seni geldiñ bize sen mefḫaret-āmūz

Der ḥāline kim ki baḳa hep mekremet-āmūz

Sende bulun ʿuşşāḳına yār-ı maʿdalet-āmūz

Sāḳī bize mey ṣun ki dil-i tecribet-āmūz

Endīşe-i encām ile vaḳf-ı halecāndır

11 Göstermege baḳ olmasa da ḫalḳa sürūruñ

Gitsin anı düşmānına ḳoy varsa ġurūruñ

Elṭāf-ı Ḫudā ʿafv eder elbette ḳuṣūruñ

İç bāde güzel sev var ise ʿaḳl-ı şuʿūruñ

Dünyā var imiş yā ki yoġ olmuş ne umūruñ

2.

1 İster göñül olmaḳlıġa cānān ile hem-dem
Lāzım ki arar bezmine bir ġonca-i gülfem
Tā kim ola dil-yāreye her zaḫmına merhem
Yetmez mi bu ḳasr-i reviş-i aġreb-i ʿālem
Bir menzile irmez mi ʿaceb kevkeb-i ʿālem

2 Bāḳī̄ ḳalacaḳ anlara bu dehri ṣanırlar
Ġāfillerimiz ṣoñra görürler utanırlar
Fānī̄ bu cihān bāḳi Ḫudādır inanırlar
Şimdi uyuyanlar o zemānda uyanırlar
Bir subḫa resī̄de olur āḫir şeb-i ʿālem

3 İnsān olamaz dürr-i güher laʿle bürünse
Nā-merdine nā-merd dese merdüm de sevinse
Ādem denemez ḫāṣılı devletli de dense
Pā-māl eder encām kimiñ üstüne dönse
Āġāz edeli devre budur meşreb-i ʿālem

4 Her kim ki bilir kendini nā-dānla görüşmez

Nā-merd ile hem-dem olur ʿālemde gülüşmez

Bir bezmi ki keyfince bulur kimse ḳaçışmaz

Biñ böyle cihān-ı zer ü sīm olsa yetişmez

Mümkin mi ki isʿāf oluna maṭlab-i ʿālem

5 Etdirse beni kār bulacaḳ kūyına iskān

Olmaz, olamaz hem bulamaz ben gibi mihmān

Olsa baña yār ben de olurdum aña ḳurbān

Ḫāricden eger olsa temāşāsına imkān

Müdhiş görünür heykel-i müsteḥab-ı ʿālem

6 Ādem odur ʿālemdeki dāʾim ola şeksiz

Ādem aña denmez ki ola herkese renksiz

Pendim saña her dem olasın böyle göñülsüz

Almış yükünü şöyle ki seyrinde ḫalelsiz

Bir ẕerre daḫi ḳaldıramaz merkeb-i ʿālem

7 Var kimde ki ʿirfān bulunur anda kemālāt

Ḥaḳḳında bunuñ var nice biñlerle rivāyet

Kim ki düşünür kendi bulur fiʿle mecāzāt

Ebnā-yı beşerde ḳalacaḳ mı bu muʿādāt

Bilmem ne zemān ṭoġrulacaḳ meẕheb-i ʿālem

8 Geldik geleli ʿāleme etmekdeyiz āvāz

Nāz etmede yār etse de aġyārımız āġāz

Andan ederiz ġamla keder her zemān iḥrāz[200]

Her ṣafḥada bir şekl-i ḥaḳīḳat eder ibrāz

Her gün çevirir bir varaḳa maḳlab-ı ʿālem

9 Bir şāha varıp olmalıyız ḥāṣılı bende

Aġyār şu bizim ḥālimize etmede ḫande

Her ḥālini görmek şu cihānıñ ḳanı dīde

Biñ ders-i maʿārif oḳunur her varaḳında

Yā Rab ne güzel mekteb olur mekteb-i ʿālem

[200] Veznin son tefilesi kusurludur.

10 Gösterdi neler gösterecek baḳ saña ḳudret

Göstermede bir ferde ṣafā ġayrıya miḥnet

Bir kimseye ṣıḥḥat digeri çekmede ʿillet

Bu cism-i keṣīfiñ neresi merkez-i ḳuvvet

Yā Rab ne maṭıyyeyle gezer kāleb-i ʿālem

11 İʿcāz ile keşf eyledi biñ çāh-ı belāyā

Ol şāh-ı risālet gördü Ḳureyşden ḫaylī cefāyā

Sevdi seveli zātını Yezdān ü Ḫüdāvendā

Sübḥāneke yā men ḫalaḳa'l-ḫaḳla u sivā

Sübḥāneke sübḥāneke sübḥāneke elfā[201]

[201] " Bütün yaratılmışları ve geri kalanları yaratan (Ey Allahım) Seni tesbih ederim. Seni binlerce kez tesbih ederim."

3.

1 Kim taḳdir eder ḳudretini işte o dāhī̄
Ol kimse cihānda dilemez mesned u cāhı
Minnet mi eder görse gedā ile de şāhı
Ey kudretiñe olmayan āġāz-ı tenāhī̄
Mümkin degil evṣāfıñı idrāk-i kemāhī̄

2 Ḥaḳdan kime ġayrı ederiz biz de ʿibādet
Her kārda İlāhī̄ dileriz senden ʿināyet
Var mı saña bir ẕerre ʿaceb etse rekābet
Her nesne ḳılar varlıġıña ḥüsn-i şehādet
Her ẕerre eder vaḥdetiñe ʿarż-ı güvāhī̄

3 Kimdir çekecek añlayamam miḥnet-i dehri
Bir katre verir şerbeti ardınca da zehri
Kimdir ṭutacak ‘aks-i ẓuhūrunda sipihri
Ḥükmüñ ḳılar iẓḥār bu āṣār ile mihri
Emriñ eder ibrāz bu envār ile māhī̄

4 Kim ki diler ʿālemde bulur bāb-ı rıżāyı

İsterse o aʿlāyı dilerse o gedāyı

Gül bülbüle, bülbül güle etmekde nidāyı

Dil-sīr-i bisāṭ-ı niʿamıñ murġ-ı hevāʾī

Sīr-āb-ı zülāl-i keremiñdir ṣuda māhī

5 İsterse verir nūr-ı baṣar dīde ʿalīle

İsterse verir şefḳat ü inṣāfı baḫīle

ʿĀlemde ne isterse yapar baḳma delīle

Eyler keremiñ āteşi gül-zār Ḫalīle

Maġlūb olur peşşeye Nemrūd-ı mübāhī

6 Elbette o günler o zemānlar gelecekdir

Düşmenlere biñ dürlü belālar verecekdir

Kadrin ne imiş bay ü gedā hep bilecekdir

Ẓālimleri ʿadliñ ne zemān ḫāk edecekdir

Maẓlūmlarıñ çıḳmadadır göklere āhı

7 Āvāreleriñ eylese añlar mı rumūzāt

Bī-çārelere etmeli her ḥālde ʿināyāt

Meh-pārelere var bulunur ʿāli-maḳāmāt

Bī-gānelere münḥaṣır envāʿ-ı ḥuẕūẕāt

Miḥnet-zede-i ʿaṣḳıña maḫṣūṣ devāhī

8 Bulduñsa hemān eyleme terk dest-i haḳīḳī

Buldum deyü ʿālemde sevin ṣoñra refīḳi

Terk etme ṣaḳın elde iken böyle ṣefīḳi

Sensin eden iżlāl nice ehl-i ṭarīḳi

Sensin eden ihdāʾ nice güm-geşte-i rāhı

9 Her ne ki dilerse yapacaḳsıñ anı her ḥāl

Her ḥālde çalış etme ṣaḳın kārını ihmāl

Ölseñ acıyan yoḳ saña olsañ daḫi pā-māl

Ḥükmüñ ki ola mūcib-i ḫayr ü şerʿ-i efʿāl

Yā Rab ne içün bu evāmir bu nevāhī

10 Sensin Ḫalili sevḳ eden aṣnām şikestine

Hem nārı gül-zār eden Nemrūd şiddetine

Mümkün mü ki idrāk kemāhī ḳudretine

Sendendir İlāhī yine mekr ü bu fitne

Bu mekr ü bu fitne yine sendendir ilāhī

11 Cevr ü siteme ẕevḳ ü ṣafāya bu nihāyet

Ṣabr etmeli kim bulmaḳ içün ġayrı selāmet

Her ḥāline dehriñ bu da bir eski dirāyet

Güftī be-kün ü bāz zenī seng-i melāmet

Dest-i men ü dāmān-ı tu der-rūz-ı ḳıyāmet[202]

4.

1 İster dil-i bīmārımız ʿālemde devādan

Bıḳdıḳ yetişir miḥnet ü ġam cevr ü cefādan

Göster bize ey ṭāli‘-i dūn ġayri ṣafādan

Bir ḳaṭre içen çeşme-i pür-ḫūn-ı fenādan

Başın alamaz bir daḫı bārān-ı belādan

[202] “Yap ve oyna dedin, (sonra) kınama taşı atıyorsun. Kıyamet gününde elim eteğindedir.”

2 Bülbül gibi her şām ü seḥer başla fiġāna

Ṭut dāmen-i yāri o zemān başla amāna

Uymazsa zemān kendiñi uydur o zemāna

Āsūde olam derseñ eger gelme cihāna

Meydāna düşen ḳurtulamaz seng-i ḳażādan

3 İsterseñ eger ʿālemde beḳā mülk-i fenāda

Terk eyle eṣer tā bulasıñ soñra beḳāda

Ḫor baḳma bulursañ neleri köhne ʿabāda

Ṣābit-ḳadem ol merkez-i meʾmūn-ı rıżāda

Vāreste olup dā'ire'-i ḫavf u recādan

4 Her ḳande baḳarsañ neyi görseñ o ḫayālet

Aldanma ṣaḳın verme gönül dehre ḫacālet

Her derdi düşünmez olanıñ ḥāli sefālet

Dursun kef-i ḥükmünde terāzū-yı ʿadālet

Ḫavfıñ var ise Maḥkeme-i Rūz-ı Cezādan

5 Elbette olur dilde ṣafā ṭabʿ-ı beşerde

Vardır arasañ cevr ü cefā ṭabʿ-ı beşerde

Eksik mi olur gayri riyā ṭabʿ-ı beşerde

Her kim ki arar bū-yı vefā ṭabʿ-ı beşerde

Beñzer aña kim devlet umar żıll-ı humādan

6 Bed-māyeleriñ bezmine varmaz da görüşmez

Merd ehli olan nām-ı digerlerle gülüşmez

Her ḥalde o insan ise ḥayvānla sevişmez

Bed-baḫt [203]olanıñ baġına bir ḳaṭresi düşmez

Barān yerine dürr ü güher yaġsa semādan

7 ʿĀlemde ne ister bilemem yāri bulanlar

Bir gün boşanır ʿilmile ʿirfanla dolanlar

Var kimdeki söyler tükenir anda yalanlar

Erbāb-ı kemāli çekemez nāḳıṣ olanlar

Rencīde olur dīde-i ḫuffāş[204] żiyādan

[203] Önder GÖÇKÜN, *age*, s.54'te, "Bed-baḫd" kelimesi, "bī-baḫt" olarak geçmektedir.

[204] Divan metninde okunması oldukça zor bir kelimedir. Önder GÖÇKÜN, *age*, s.54'te ve Cem DİLÇİN, Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, TDK yayınları, Ankara 1992, s.244'te kelime: "dīde-i ḫuffāş" iken divan metninde kelime "dīde-i ḫuffāsın" şeklinde yazılmıştır.

8 Kimdir o kim ʿālemde ola yārla seferber

Hem-bezmi olup hem-demi ʾāḫar o muẓaffer

Dil-dār ile tā ḥaşre ḳadar öyle muʻammer

Her ʿākile bir derd bu ʻālemde muḳarrer

Rāḥat yaşamış var mı gürūh-ı ʻuḳalādan

9 Söyler mi ʿaceb sırrını her ādeme bilse

İnsan yine insan çula her ḥalde bürünse

Aġlar gelecek gün bu gün ʿālemde sevinse

Ḥāll etmediler bu luġāzıñ sırrını kimse

Biñ ḳāfile geçti ḥükemādan fużelādan

10 Ḳudret neler etmiş neler ʿālemde gör inşā

Yoḳtan bu cihānı yeñiden eyledi ifşā

Derse bilürüm ẕerresini kimse o ḥāşā

Ḳıl ṣanʿat-ı üstādı taḥayyürle temāşā

Dem urma eger ʿārif iseñ çūn ü çerādan

11 Her istedigi menzile birdenbire ermez

Her ʿāḳil olan boş boşuna bir yere gitmez

Ẕevḳ etse de ġam [u] elem ü şādına degmez

İdrāk-i meʿāli bu küçük ʿaḳla gerekmez

Zīrā bu terāzī o ḳadar ṣıḳleti çekmez

5.

1 Gördün mü beḳā sen gülün ol ġonca-i terinde

Bulduñ mu ṣafā bülbülüñ āh-ı seḥerinde

Yarsañ göreceksiñ neleri var cigerinde

Dehriñ ne ṣafā var ʿacabā sim ü zerinde

İnsān bıraḳır hepsini ḥīn-i seferinde

2 Ṯābit mi olur cismi o ḫurşīd ile mihriñ

Bāḳi nesi var söyle bilinsin baña dehriñ

Rākid ḳalamaz hem olamaz ābı da nehriñ

Bir reng-i vefā var mı naẓar ḳıl şu sipihriñ

Ne leyl ü nehārında ne şems ü ḳamerinde

3 Geldim geleli ʿāleme ben ḥāli perīşān

Her ḥālde olup görse ne hem dīdesi giryān

Yoḳdur sevilir göñlüme bir nesnesi şāyān

Seyr etdi hevā üzere denir taḫt-ı Süleymān

Ol salṭanatıñ yeller eser şimdi yerinde

4 Ḫoşça yaşamaḳ maḳṣad ise uyma zemānıñ

Her ḳandına aldanma saḳın açma dehānıñ

Yap ḫāṭırını yıḳma saḳın ḳalb-i virānıñ

Ḥür olmaḳ eger ister iseñ olma cihānıñ

Ẕevḳinde, ṣafāsında, ġamında, kederinde

5 Her ḥālde çalış yār ile yārān ile her ān

Hem-dem olasıñ tāki göñüller ola şādān

Aġyār göre dāʾim ola dīdesi giryān

Cānān gide rindān daġıla mey ola rīzān

Böyle geceniñ ḫayr umulur mu seḥerinde

6 Bāḳī̄ mi kalır şāh-ı zemān olsa da bi'l-farż

Ḳalmaz o güzel āfet-i cān olsa da bi'l- farż

Bir gün ṣararır gonca dehān olsa da bi'l- farż

Ḫayr umma eger ṣadr-ı cihān olsa da bi'l- farż

Her kim ki hasāset ola ʿırḳ [u] güherinde

7 Her dersi oḳu ṣoñra oḳut ol da muʿallim

Tā kim saña dünyāda denilsin mütekellim

Kendin yıḳılırsañ olacaḳsıñ müteʿazzım

Yıldız arayıp gökde nice ṭurfa müneccim

Ġaflet ile görmez ḳuyuyu reh-güzerinde

8 Her derde müvellid olur ʿālemde mecāzāt

Bir şeyḫi görürseñ deme var anda kerāmāt

Varma küberā bezmine gel eyle mübālāt

Anlar ki verir lāf ile dünyāya niẕāmāt

Biñ dürlü teseyyüb bulunur ḫānelerinde

9 Ẓannetme ki cāhil ne ki der anda yañılmaz

Baḳma sözüne her ne dese çünkü ḳanılmaz

Etseñ de luṭuf kimseye her ḥāl aranılmaz

Āyinesi iştir kişiniñ lāfa baḳılmaz

Şaḫsıñ görünür rütbe-i ʿaḳlı eserinde

10 Ḳıl bābına geldimse seniñ dostum ʿināyet

Her ḥālde büyüklerde budur meşreb ü ʿādet

Dünyāda sen iylik edegör bundan ʿibāret

Ben her ne ḳadar gördüm ise baʿẓı mażarrat

Ṯābit ḳademim niye bu reʾyin üzerinde

11 Her kimseyi her sırrıña gel eyleme āgāh

Etseñ gelecek gün edeceksiñ yine sen āh

Her ḥalde düşün her işiñe etmeden eyvāh

İnsāna ṣadākat yaḳışır görse de ikrāh

Yardımcısıdır doġruların Ḥaẓret-i Allāh

6.

1 Her kimde ki var göstere ʿālemde aṣālet
Bir bendesine luṭf u kerem etmeli ʿādet
İylik eden ʿālemde bulur kendi nihāyet
Ġadr ede reʿāyāsına vālī̄-yi eyālet
Dünyāda vü ʿuḳbāda ne ẕillet ne rezālet

2 Her kimse ne etmiş bulacak rūz-ı cezāda
Elbet kazanır kim ki ḳalur bāb-ı Rıżāda
Her kim ki iyilik edegör dār-ı fenāda
Lāyıḳ mıdır insān olana vaḳt-i ḳażāda
Haḳ żāhir iken bāṭıl içün ḥükm-i imālet

3 Her derde devā eylese bil anı fāsid
Her gördügünü kendine gül ṣanma o zāhid
Almaz alamaz belki ġamın etmede ʿāʾid
Ḳāḍī̄ ola daʻvācı vü muḥżir daḫı şāhid
Ol maḥkemeniñ ḥükmüne derler mi ʿadālet

4 Bilmem nesi var anlayamam dehri seversin

Bir gün olacak bencileyin sen de bezersin

Herkes gibi dehri bıraḳıp sen de gidersin

Ey mürtekib-i ḫar bu ne ẕillet ki çekersin

Birkaç ġurūṣa müddet-i ʿömrüñce ḫacālet

5 Sen umma eger ʿāḳil iseñ devr-i zemānıñ

Hīç ẕevḳ ü ṣafāsı mı olur fāni cihānıñ

Yok ḥāline aḥvāline hem de süflānıñ

Laʿnet ola ol māle ki taḥṣīline anıñ

Yā dīn ola yā ʿırz ola yā nāmūs ola ālet

6 Görseñ feleğiñ var nedir Edhemlere ḳaṣdı

Yıḳmaḳ diliyor taḫtını Rüstemlere ḳaṣdı

Rindānı perīşān ede hem Cemlere ḳaṣdı

Ādem olanıñ ḫayrı olur ādemlere ḳaṣdı

İnsānlıġa insānda budur işte delālet

7 Bulsa ne ḳalır ādem olan yār-ı şefīḳi

Dinlerse de söylerse de her yār-i haḳīḳi

Her nitse eder nīk u bed ʿālemde refīḳi

İnsan ana derler ki ede ḳalb-i raḳīḳi

Ālām beni nevʿi ile kesb-i melālet

8 Sen adam iseñ var saña bir ince suʾālim

Sen ḫalḳa deme var benim ʿālemde kemālim

Tefsīrine kāfī olamaz ḳīl ile ḳālim

Ādem oña derler ki ġarażdan ola sālim

Nefsinde daḫı eyleye icrā-yı ʿādālet

9 Elbette bulur kim ki eder kendi ihānet

İylik edegör sen de anı bekle nihāyet

Ben kimden işitdimse eder böyle rivāyet

Ṣādıḳ görünür kisvede erbāb-ı ḫıyānet

Mürşid ṣanılır vehlede erbāb-ı ḍalālet

10 ʿĀḳil kim odur kendini beyhūdeye yormaz

Ġāfil bu cihān varına her kārına doymaz

Düşmen seni dostum deyü bir vech ile ṣormaz

Ekṣer kişinin ṣūretine sīreti uymaz

Yārab bu ne ḥikmetdir İlāhī bu ne ḥālet

11 Üftāde-i ḥīzānına Mecnūn görünür olsa ʿaḳılda

Anla yaramaz olsa da eṣmār-ı naḫilde

Bir laḫẓa teʾennī eylemeli bārī daḫilde

Ümmīd-i vefā eyleme her şaḫṣı daġalde

Çok ḥacılarıñ çıḳtı ḥaçı zīr-i baġalde

7.

1 İnsānlıġa lāyıḳ ne ise etmeli insān

İnsān odur ʿālemde ola şefḳati her ān

Bilmem nerede ḳaldı düşün taḫt-ı Süleymān

Bir ʿabd-ı Ḥabeş dehre olur baḫt ile sulṭān

Daḥḥāk'ıñ eder mülkünü bir Gāve perīşān

2 Yoḳtur çekecek ġayrı seniñ derd ile ḳahrıñ

İçdim bilirim şerbetini bāl deyu zehriñ

Biñ türlü belāsın çekegeldim şu sipihriñ

İḳbāline idbārına bel[205] baġlama dehriñ

Bir dā'irede[206] devr edemez çenber-i devrān

3 Fikr etmeyen encāmını bī-zār olur āḫir

Etse digeri kendi de iżrār olur āḫir

Bulmazsa devā derdine bīmār olur āḫir

Ẓālim yine bir ẓulme giriftār olur āḫir

Elbette olur ev yıḳānın ḫānesi vīrān

4 Heyhāt bilirim ṭāliʿimi burc-ı ḥamelden

Yıḳmış görürüm her işimi ta ki temelden

Baḫt-ı siyehim devr ediyor her bir emelden

Ekṣer görünür çünki cezā cins-i 'amelden[207]

Encāmda āhenden ölür raḫne-i sūhān

[205] "bel" kelimesi, Önder GÖÇKÜN, *age*, s.54'te, "dil"dir.
[206] Divanda "dā'ire" kelimesinin imlâsı elif harfi düşürülerek yazılmıştır.
[207] "cins-i 'amelden" kelimesi divan metninde "cinsi ʿamelden" şeklindedir.

5 ʿĀşıḳ denilir bizlere Mecnūn ile dengiz

Ferhād ile hem-dem olacaḳ mesken-i sengiz

Herkes gibi bizler daḫı hem nevʿine rengiz

Teẕkīr olunur laʿn ile Ḥüccāc ile Cengiz

Tebcīl olunur[208] Nūşirevān ile Süleymān

6 Bir iş ki muvāfıḳ odur ol ḥükm-i şerīʿat

Haḳḳında anın var bileceksiñ niçe āyet

Herkes bilir ḥaḳḳına var başḳa rivāyet

Ḳābil midir elfāẕ ile taġyīr-i ḥaḳīḳat

Mümkin mi ki tefrīḳ oluna küfr ile īmān

7 Herkes anı ʿālemde bilir eyleme tezyīd

Bir noḳṭadadır istenilen ey ḳoca mürşid

Herkes baña ʿālim desin isterise ferīd

Bir ḫāk ile[209] inşā olunur deyr ile mescīd

Birdir naẕar-ı ḥaḳda mecūs ile müselmān

[208] "Olunur" kelimesi, Önder GÖÇKÜN, *age*, s.54'te, "edilir" şeklindedir.
[209] "ḫāk ile" kelimesi, Önder GÖÇKÜN, *age*, s.54'te, "ḫākden" şeklindedir.

8 Her ḥāl bilinir rāz-ı derūnu o bilinmez

Ḳudret ḳalemi her ne ki yazmış o silinmez

Aġyār sitemi yār elemi hecri çekilmez

Her derdiñ olur çāresi her inleyen ölmez

Her miḥnete bir āḫir olur her ġama pāyān

9 Ceht et saña her ferd ide ʿālemde maḥabbet

Her vechile ibrāz idegör sen de meveddet

Etdirmemege kendine bāḳ ḥāṣılı laʿnet

Gāh çāk olunur dāmen-i pākize-i ʿişmet

Gāh ʿiffet eder ādem[i] ārāyiş-i zindān

10 Her ḥāline efʿāline gel eyle mürāʿāt

Her derdine her yāre ne gel iste ʿināyāt

Tā kim saña herkes ide ʿālemde riʿāyāt

Ṣabr et siteme ister iseñ ḥüsn-i mükāfāt

Fikreyle ne ẓulm eylediler Yūsufʾa ihvān

11 Şübhe edemem ḳudretine ben anıñ aṣlā

İsterse yıkar ʿālemi başdan başa ḥālā

İsterse faḳīr etmede bir kimseyi aʿlā

Ẓālimlere bir gün dedirir ḳudret-i Mevlā

Tallāhi leḳad āṯerake Allahu ʿaleynā[210]

8.

1 Her ġoncayı gördükçe o gülfem mi ṣanırsıñ

Her bezme ṣafā vermede ʿālem mi ṣanırsıñ

Her ḥāli sükūt ādemi ebkem mi ṣanırsıñ

Her şaḫṣı ḥarīm-i ḥaḳa maḥrem mi ṣanırsıñ

Her tāc giyen çulsuzu Edhem mi ṣanırsıñ

2 Maḳsūda göre kendine hem-dem bulamazsıñ

Ṭabʿıñca güzel bir gül-i gülfem bulamazsıñ

Her yāre ki dil zaḫmına merhem bulamazsıñ

Dehri arasan binde bir ādem bulamazsıñ

Ādem görünen ḫarları ādem mi ṣanırsıñ

[210] "Yemin ederim ki Allah seni başımıza seçti."

3 Her kim ki arar būy-ı vefā yoḳ heman aġlar

Derdin diyemez hīç kese[ye] her an aġlār

Hem söyleyemez rāz-ı derūnun nihan aġlar

Çoḳ muḳbili gördüm ki güler içi ḳan aġlar

Ḫandān görünen herkes ḫürrem mi ṣanırsıñ

4 Hīç kimseyi beyhūde yere etme teʿaddī

Bir ḳalbi çalış yıḳmamaġa, yıḳma da kasdī

Tefvīz-i umūr eyle ṣaḳın çekme teʿaddī

Bil ʿilleti ḳıl ṣoñra müdāvāta taṣaddī

Her merhemi her yāreye merhem mi ṣanırsıñ

5 Her ḳalbe baḳarsañ göreceksiñ birer örnek

Her taḫta birer şāh oturup etmede āhenk

Dünyāya ḳapılma ana gel verme göñül pek

Kibre ne sebeb yoḳsa vezīrim diye gerçek

Sen kendini destūr-ı mükerrem mi ṣanırsıñ

6 Kimden kime ḳalmış bilemezsin bunu āyā

Her ḥālde bulun ādem iseñ ġayra müheyyā

Ḥükmüñ yine yoḳ ʿāleme olsañ da ṣüreyyā

Ey müfteḫir-i devlet-i yek-rūze-i dünyā

Dünyā saña maḥṣūṣ u müsellem mi ṣanırsıñ

7 İnsān olan olmaz ki ḳala ḥāl-i tamaʿ dan

Mümkün mü ki zāhid de geçe meyl-i tamaʿ dan

Derviş daḫı vāreste degil nuḳl-ı tamaʿ dan

Ḫālī̆ ne zemān ḳaldı cihān ehl-i tamaʿ dan

Sen zātıñı bu ʿāleme elzem mi ṣanırsıñ

8 Bilmez deme bir kimseye efkār-ı derūnuñ

Hem meşreb olan bilse bilir nār-ı derūnuñ

Ben sen biliriz yār ile aġyār derūnuñ

En ummadıġıñ keşf eder esrār-ı derūnuñ

Sen her kesi kör ʿālemi sersem mi ṣanırsıñ

9 Bilmem ne zemān ḫāṭırımı sen ṣoracaḳsıñ

Her ḥālde gelip kendini bir kez yoracaḳsıñ

Evvelce yıḳıp şimdi de göñlüm alacaḳsıñ

Bir gün gelecek sen de perīşān olacaḳsıñ

Ey ġonca bu cemʿiyeti her dem mi ṣanırsıñ

10 Ben ḳahrolayım başḳaca bir yāri seversem

Cānım çıḳa cānān içün aġyāra gidersem

Zehr olsuñ eger bādeyi ben yārsız içersem

Nā-mert olayım çarḫa eger minnet edersem

Cevriñle seniñ ben keder etsem mi sanırsıñ

11 Her nitse gelir gün yine aṣlın bulacaḳdır

Bilmem ki bu dehriñ nesi bāḳī ḳalacaḳdır

Her ẕevḳ ü ṣafānıñ ṣonu efġān ü firāḳdır

Allah'a tevekkül edeniñ yāveri ḥaḳdır

Nā-şād göñül bir gün olur şād olacaḳdır

9.

1 Dünyāya heves etmege iblīs ile denkdir
Her gün göreceksiñ anı bir başḳaca renkdir
Her ferd ile uġraşmaġa gelmez o da cenkdir
Pek rengine aldanma felek eski felekdir
Zīrā felegin meşreb-i nā-sāzı dönekdir

2 Al ḫāmeñi yaz derdini bu ʿāleme şān ver
Yazdıḳlarını ḥıfẓ ederek yāre nihān ver
İsterse bu cismiñde ne var sende hemān ver
Yā bister-i kemḫāda yā vīrānede cān ver
Çün bay u gedā ḫāke berāber girecekdir

3 Her ḥālde ṣaḳın ṭabʿı selīmiñ ġażabından
Söyler sözü āḥeste kelīmiñ ġażabından
Ḳorḳmaz kim imiş söyle elīmiñ ġażabından
Allaha ṣıġın şaḫs-ı ḥalīmiñ ġażabından
Zīrā yumuşaḳ ḫuylu atın çiftesi pekdir

4 Eylerise aldanma meveddedle tebessüm

Eyler size ṣanma o aṣāletle tebessüm

Gösterse bile ḳanma ʿadāletle tebessüm

Yaḳdı nice cānlar o nezāketle tebessüm

Şīrīn daḫı ḳaṣt etmesi cāna gülerekdir

5 Beyhūde telāş etme ṣaḳın kendini yorma

Her kimseniñ aḥvāline baḳ sen anı ṣorma

Aḥvāl hemān nīk ü bedi her şeyʾi görme

Bed-aṣla necābet mi verir hīç üniforma

Zerr-dūz palan ursañ eşek yine eşekdir

6 İsterseñ eger ʿaşḳ-ı ḥaḳīḳat o da bende

Beyhūde yere isteme her yerde neşīde

Her ḥālde bulursuñ beni sen işte bu reʾyde

Bed-māye olan añlaşılır meclis-i meyde

ʿİşret güher-i ādemi temyīze miḥekdir

7 Bir kimseyi beyhūde yere eyleme taḥḳīr

Bir ḳalbi yıḳarsañ anı baḳ etmege taʿmīr

İnsānlara insān gibi lāyıḳ ede tedbīr

Nuṣḥ ile yola gelmeyeni etmeli tekdīr

Tekdīr ile uṣlanmayanıñ ḥaḳḳı kötekdir

8 Ḥayvānlar alır leẕẕet ḥayvānla teleẕẕüẕ

İnsānlar eder ülfet insānla teleẕẕüẕ

ʿĀlim de eder ʿilmile ʿirfānla teleẕẕüẕ

Nā-dānlar eder ṣoḥbet-i nā-dānla teleẕẕüẕ

Dīvāneleriñ hem-demi dīvāne gerekdir

9 Ögretmede her ḥāli ʿaceb şimdi mekātib

Nā-ehle verilmekde iken ḫayli menāṣıb

Maʿẕūr ṭutulur dem-be-dem erbāb-ı muḥāsib

ʿAfvile mübeşşer midir aṣḥāb-ı merātib

Ḳānūn-ı cezā ʿācize mi ḫāṣ demekdir

10 Var kimde yalan mesned-i vālāda ser-efrāz

Bilse de cihān mesned-i vālāda ser-efrāz

Herkesce ʿayān mesned-i vālāda ser-efrāz

Milyonla çalan mesned-i vālāda [211]ser-efrāz

Bir kaç ġuruşu mürtekibiñ cāyı kürekdir[212]

11 Bilmem ne ḳazandıḳ u ne bulduḳ bu fenāda

Gāh ẕevḳı cefāda buluruz gūyā ki ṣafāda[213]

Bul ẕevḳ ü ṣafā ister iseñ bāb-ı Rıżāda

İmān ile dīn aḳçedir erbāb-ı ġınāda

Nāmūs u ḥamiyyet sözü ḳaldı fuḳarāda

10.

1 Dil-dār içün aġyāra şikāyet yeñi çıḳdı

Bilmez idi ʿuşşāḳ bu cināyet yeñi çıḳdı

Nā-ehl olana ʿaṭf-ı kifāyet yeñi çıḳdı

İḳbāl içün aḥbābı siʿāyet yeñi çıḳdı

Bilmez idik evvel bu rivāyet yeñi çıḳdı

[211] "mesned-i vālāda" kelimesi, Önder GÖÇKÜN, *age*, s.54'te, "mesned-i ʿizzete" şeklindedir.
[212] "cāyı kürekdir" kelimesi, Önder GÖÇKÜN, *age*, s.54'te, "cāy-ı kürekdir" şeklindedir.
[213] Mısra'da "gūyā ki" yerine "gehi" yazılırsa vezin düzelmektedir.

2 Cānāneden ʿuşşāḳa ferāġat modalandı

Bir başḳa şekil aldı ʿibādet modalandı

Her ḥālde meveddedle maḥabbet modalandı

Sirḳat çoġalıp lafẓ-ı ṣadāḳat modalandı

Nāmūs tamām oldu ḥamiyyet yeñi çıkdı

3 Meşhūr söz imiş ol küli taʿrīfe ne ḥācet

Bizden degil ʿālemde bu bir eski rivāyet

Dostum deyü var gel deme ʿālemde nihāyet

Düşmenlere aḥbābını ẕemm oldu ẕerāfet

Dil-dārdan aġyāra şikāyet yeñi çıḳtı

4 Gülzāra varıp söyle güle ġoncası ṣoldu

Gördükde de gülşene baḳ baḳ hele noldu

Müfsid çoġalıp ser-te-ser ʿālemlere doldu

Ṣādıḳları taḥkīr ile red ḳāʿide oldu

Ḫırsızlara ikrām ü ʿināyet yeñi çıḳdı

5 Vaḳtiyle ṣadāḳat sözü meşhūr idi gerçi

Her kimse bilir öylece mesrūr idi gerçi

Her nesneye baḳsañ o da maʿmūr idi gerçi

Ḥaḳ söyleyen evvel daḫı menfūr idi gerçi

Ḫā’inlere ammā ki riʿāyet yeñi çıḳdı

6 Ṣorsañ işimiz söylemede cümle kerāmāt

Yapdıḳlarını emr ediyor ṣanḳi hep āyāt

Gör millet-i merḥūmeyi anlarda emānāt

Evrāk ile iʿlān olunur cümle niẓāmāt

Elfāż ile terfīh-i raʿiyyet yeñi çıḳdı

7 Her ḥalde ararsañ bulunur ḥaḳḳı ṣarīḥi

Bir kimsede ḳalmaz alınır ḥaḳḳı ṣarīḥi

Çanlar gibi çalsın bilinir ḥaḳḳı ṣarīḥi

ʿĀciz olanıñ ketm olunur ḥaḳḳ-ı ṣarīḥi

Maḥmīleri her yerde ḥimāyet yeñi çıḳdı

8 Baḳma bu cihān içre ġama hem de sürūra

Aldandı o kim meyl ede gelmişse ġurūra

Ādem iseñ ādem gibi gel baḳ da umūra

İsnād-ı taʿaṣṣub olunur merd-i ġayūra

Dīnsizlere tevcīh-i reviyyet yeñi çıḳdı

9 Söylenmede her miḥnete pā-bend teraḳḳī

Olmuş ne zemān ʿillete pā-bend teraḳḳī

Gördüñ mü ʿaceb millete pā-bend teraḳḳī

İslām imiş devlete pā-bend teraḳḳī

Evvel yoġıdı işbu rivāyet yeñi çıḳdı

10 Ümmīd-i ṣafā ben göremem yoḳ şebimizde

Görsek bile ġamlar çekeriz hep düşümüzde

Şaşḳınlıḳ edip her işimizde gücümüzde

Milliyeti nisyān ederek her işimizde

Efkār-ı Frenge tebaʿiyet yeñi çıkdı

11 Ḥālā uyuruz bizleri ẓannetme uyandıḳ

Ġaflet ile çıḳmaz yola geldikde dayandıḳ

Belki buluruz eski olan ḥāli arandıḳ

Eyvāh bu bāzīçede bizler yine yandıḳ

Zīrā ki ziyān ortada bilmem ne ḳazandıḳ

11.

1 Her ḥālde gören bizleri āzād u rehāyız

Ẓannetmede iḫvān ile hem-bezmi ṣafāyız

Miḥnet-zedeyiz çekmede biñ dürlü cefāyız

Ẓāhirde görüp bizleri ṣanma ʿuḳalāyız

Biz bir sürü ʿāḳil ṣıfatında budalāyız

2 Ḳanmaḳ mı olur ḳāline efʿāli bilirken

Her vechile caġlı olan aḥvāli bilirken

Etmiş edecek böylece icmāli bilirken

ʿĀkil denilir mi bize kim ḥāli bilirken

Dil-dāde-i ālāyiş-i nīrenk-i hevāyız

3 Birgün varırız anlara gözler bulunursa

Nāme yazarız anlara sözler bulunursa

Elbette öper destini kūslar bulunursa

Yārān-ı vaṭandan bizi özler bulunursa

Düşdük sefer-i ġurbete muhtāc-ı duʿāyız

4 Her ḥāl beni rencīde eder ṭāliʿ-i idbār

Ṣormaz ediyor her zeman ʿālemde o bīzār

Ẓannım edecek gün gelecek ol beni ḫūn-ḫᵛār

Terkīb-i ʿacībiz iki ḫāṣiyetimiz var

Aḥbābımızıñ devletiyüz ḫaṣma belāyız

5 Etmek dilerim herkese ʿālemde mevālāt

Şeyḫimde benim var bilirim ḫayli kerāmāt

Bābında bulursuñ dilesen her ne ki ḥācāt

Küncīde durur ḥırḳamız altında künūzāt

Dervişleriz gerçi naẓarda fuḳarāyız

6 Yārsız nideyim olsa da cennet bu diyārı

Her ḳanda varırsam göñül isterdi o yārı

Kimler duyacaḳ dilde olan āh ile zārı

ʿUḳbāya yarar bir işimiz yoḳ ise bārī

Āzāde dil şā’ibe-i ẕerḳ ü riyāyız

7 ʿİzzetlülere bizleri taḥḳīr düşer mi

Şefḳatlülere bizleri taḥḳīr düşer mi

Ebhetlülere bizleri taḥḳīr düşer mi

Devletlülere bizleri taḥḳīr düşer mi

Biz ʿāciz isek de yine maḫlūḳ-ı Ḫudāyız

8 Bir ġonca-ı gül ḫāre esīr oldu göñül kim

Pervāne gibi nāra esīr oldu göñül kim

Yoḳ ġayrı buña çāre esīr oldu göñül kim

Bir āfet-i ḫūn-ḫˇāra esīr oldu göñül kim

Her tārına her laḥẓada biñ kerre fidāyız

9 Dil levḥine etdimse ḫaṭā yoḳ seni bālā

Hem defter-i iḫvānıma etdim seni imlā

Olsam yine terk eyleyemem ben seni aṣlā

Ḫāṭırda durur ṣoḥbetiniñ leẕẕeti ḥālā

Gerçi o şereften niçe yıldır ki cüdāyız

10 Var sende aṣālet bilirim hem de necābet

Var sende mürüvvet baña luṭf eyle ʿināyet

Verdimse göñül ẕerrece yoḳ bende nedāmet

Her cevrine rāżīleriz ey şāh-ı melāḥat

Bizler ki ḳuluz muʿtaşım-ı bāb-ı Rıżāyız

11 Göñlüm yine sende sen ʿaceb gözden ıraġ ol

Fikrimde ḫayālimdesin hep sözden ıraġ ol

Ārzū çekilen dīde-i dūzdan ıraġ ol

İster bize luṭf eyle diler bizden ıraġ ol

Dünyāda hemān sen şeref ü şān ile ṣaġ ol

12.

1 Bir şāha varıp kendiñi ḥaḳ-gūyi gulām et
Rāḥat yaşayım dersen eger lafẓa ṣıyām et
Her kim saña eylerse ḳıyām sende ḳıyām et
Her millet için bir düzüye ʿadlini ʿām et
Fikr-i Ġaẓab-ı Ḥażret-i Maʿbūd-ı Enām et

2 Her emriñe, fermānıña iḥsāna ḳanar ḫalḳ
Bir ʿaksi ẓuhūr etdigi taḳdirde yanar ḫalḳ
Senden ṣoracaḳ görse bile kār u hasār ḫalḳ
Bevvāl-i çeh-i zemzemi laʿnetle añar ḫalḳ
Sen Kaʿbe gibi kendiñi ḥürmetle be-nām et

3 Her ḥālde bulun çekme elem bāb-ı Rıżāda

Bulsun o belāsın bulunan varsa riyāda

Bulmazsa fenāda bulacaḳ rūz-ı cezāda

Encāmını[214] isterseñ eger mülk-i fenāda

Bir kimseyi incitmemege ḥaṣr-ı merām et

4 Her bir sözümüñ ḥükmünü var etme ferāmūş

Her pendimi diñle anı baḳ etmege mengūş

Cāhil sözü söyler iken ol sen hele ḫāmūş

Bir yerde ki yoḳ naġmeñi takdīr edecek gūş

Tażyiʿ-i nefes eyleme tebdīl-i maḳām et

5 Gel etme ġurūr olmaġa saʿy ile muẓaffer

Tā kim olasıñ devr-i zemān içre muʿammer

Merd olduġuñ ʿālem bile bilsin de muḳarrer

ʿAvret gibi maġlūb-ı hevā olma er ol er

Nefsiñ seni rām etmeye sen nefsiñi rām et

[214] Önder GÖÇKÜN, Ziya Paşa'nın hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği, Bütün Şiirleri ve Eserlerinden Açıklamalı Seçmaler, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001, s.166'da, "encāmını" kelimesi, "incinmemek" şeklinde yazılmıştır.

6 İster ne diler añlayamam yāri bulanlar

Feryād ediyor ayrı düşüp bunda ḳalanlar

İflāḥ bulamaz derd ü elem-i hecri alanlar

Mānend-i şecer nābit olur ṣābit olanlar

Her ḳanġı işiñ ehli iseñ anda devām et

7 Her ḥālde çalış olmaġa her vech ile ekmel

Olma ṣaḳın ʿālemde saña gülmeye echel

Ṭurma oḳu yaz denmeye tā kim saña tenbel

Noḳṣānını bil yā[215] bir işe başlama evvel

Yā başladıġıñ kārı pezīrā-yı ḫitām et

8 Esdikçe ḳoduñ başımı biñ dürlü belāya

Ey bād-ı seḥer gel beni sevḳ etme firāḳa

Ḳoyduñ beni bunda düşürüp yāri ırāḳa

Uġrarsa ṣabā rāhıñ eger semt-i ʿIrāḳa

Baġdād iline doġru daḫı ʿazm-i ḫırām et

[215] Önder GÖÇKÜN, *age*, s.166'da, "yā" kelimsesi, "işe" kelimesinden sonra yazılmıştır.

9 Vardıḳda aña şerḥ edegör kim dil ü cāndan

Bir şāʿiri var geçmiş idi söyle cihāndan

Baḥṣ eyle ḥużūrunda biraz devri zemāndan

Merdān-ı süḫendānı ziyāret edip andan

Ādāb ile git ravża-i Rūḥīye selām et

10 Her ḥālini söyle bile ol devri zemānıñ

Emrī gibi bir pey-revi var duysa fiġānıñ

Etmişse ḳuṣūr ʿafv edecek göstere şānıñ

Taḥsīnini ʿarż eyleyip evvelce Żiyānıñ

Bu beyti ḥużūrunda oḳu ḫatm-i kelām et

11 Gösterdi bize gösterecek baḳ neyi miḥver

Yazdıḳları tā ḥaşre degin nice muʿammer

Yoḳdur eşi dünyāyı ararsañ da ser-ā-ser

Meydān-ı süḫandā yoġıken sen gibi bir er

Bir şāʿir-i Rūm oldu saña şimdi berāber

soñ

Merḥūm-ı müşārünileyhiñ taḫmīs olunan diger gazelleri miyānıñdan tercīḥen işbu taḫmīsleri daḫı ʿilāveten derc eyledik

2

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Hikmeti farḳ eylemez ʿālemde ʿirfān olmayan
Añlamaz her ḥāli bilmez pāk-vicdān olmayan
Ḫānedānıñ ḳadrini söyler mi mihmān olmayan
Āṣafiñ mikdārını bilmez Süleymān olmayan
Bilmez insān ḳadrini ʿālemde insān olmayan

2 Maḥv eder sevdā nihāyet ʿāşıḳın āmālini
Tār ü mār eyler hemīşe rişte-i iḳbālini
Çokça gördük biz bu ʿālemde anıñ emṣālini
Zülfüne dil vermeyen bilmez göñül aḥvālini
Añlamaz ḥāl-i perīşānım perīşān olmayan

3 Merd olan ʿālemde nā-merde maḥabbet eylemez

Diñlemek her bir sözü kendince ʿādāt eylemez

Görmeden bir ḥāl ü aḥvāli rivāyet eylemez

Ẕevḳine[216] ḳāniʿ olan gerdūna minnet eylemez

ʿĀlemiñ sulṭānıdır muḥtāc-ı sulṭān olmayan

4 Sen gel ʿālemde ṣaḳın bir kimseyi etme melūl

Var ise ḳalbinde kin her ḥālde gel eyle nükūl

Her ne gelse anı Mevlādan bilip eyle ḳabūl

Kim ki ḳorḳmaz Ḥaḳdan andan ḳorḳar erbāb-ı ʿuḳūl

Her ne isterse yapar Ḥaḳdan hirāsān olmayan

5 Emrī ṣanma bu cihān bir kimseye bāḳī ḳalır

Her neye baḳsañ ne görseñ fānidir aṣlıñ bulur

Ḳalb-i mūru yıḳma gel deme ṣaḳın andan nolur

İʿtirāẕ eylerse bir nā-dān Żiyā ḫāmūş olur

Çünki bilmez ḳadr-i güftārın süḫan-dān olmayan

[216] Önder GÖÇKÜN, *age*, s.205'te "Ẕevḳine" kelimesi, "Rızḳına" şeklinde geçmektedir.

3

fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün

1 Pek ḫarīṣ olma ṣanırsam yāre yār elden gider

Pek güvenme gün doġar ṣoñra nehār elden gider

Mevsim[i] fevt etme zīrā gül-ʿi zār elden gider

Görmeden āṣār-ı nīsānıñ bahār elden gider

Güller āḫir rām olur ammā hezār elden gider

2 Cevr ederse ben daḫı cānānı taʿ yīb eylemem

Çünki yoḳ cānān giden rindānı taʿ yīb eylemem

Yār elinden mest olan mestānı taʿ yīb eylemem

Nev-cevān sevmekde ben pīrānı taʿ yīb eylemem

Ḥüsn olur kim seyr ederken iḫtiyār elden gider

3 Vardır ʿālemde devāsı bilmiş ol her ʿilletiñ

Ẕevḳi olmaz bir zemān sizler biliñ hem zilletiñ

ʿĀḳil isen bir zemān bozma ṣaḳın nīk-niyyetiñ

Rızḳ-ı maḳsūma ḳanāʿatdir meʾāl[i] ḥikmetiñ

Gāh ḥarīṣ[217]-i nev-şikār ile şikār elden gider

4 Bāki ḳalmaz cism-i cān bir gün olur aṣlıñ bulur

Her gelen gitmekde bāḳī deme bir kimse ḳalır

ʿĀḳil iseñ dostuna dost deme düşmenden n'olur

Sār-bān-ı vaḳt iseñ hażm ile zīrā vaḳt olur

Bir ṭopal merkeb belāsıyla ḳaṭar elden gider

5 Añlamaz bir kimseye söyler mi Emrī ʿilletiñ

Söylemez söylerse de bozmaz o bir ān ḫaṣletiñ

Birgün elbette olur ẕevḳ ü ṣafāsı miḥnetiñ

Ḳıllet-i idrākden ṣanma Żiyānıñ ġayretiñ

Neylesin kim yer gelir ṣabr u ḳarār elden gider

[217] Önder GÖÇKÜN, *age*, s.197'de "ḥarīṣ" kelimesi, "ḥırṣ" şeklinde yazılmıştır.

ḪĀTİME

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Ḥaddimi gerçi bilirken ḫāme aldım destime

Öyle bir dāhiye pey-rev müstaḥil idi baña

Rūḥ sevḳ etdi Żiyānıñ geldi bir ḫᵕāhiş dile

Edelim yād raḥmet ile olalım biz de sezā

Fī 10 Kānūn-ı Ṣānī sene 329

4

Fużūlīniñ ġazelini taḫmīs

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 ʿAşḳ beni etdi esīr ḳaldım elinde pek zebūn

Gör düşürdü gönlümü bir dāma pek etdi oyun

Kim görürse ẓanneder vardır hele bende cünūn

Ṣubh-dem gülzār içinde çaldı bülbül erġanūn

Eyyühe'l-ʿuşşāk ḳūmū inneküm lā-tesmaʿūn[218]

[218] "Ey âşıklar kalkın, gerçekten de siz duymazsınız"

2 Yār gidince bezm-i meyde ḳalmadı aṣlā niẓām

Mey döküldü cām ḳırıldı yoḳdur eski intiżām

Şimdi meydān ḳaldı aġyārıñ elinde ve's-selām

Erġanūn[219] ṭutdu piyāle teşne-gān[220] doldurdu cām

Muṭribā çal naġmeyi yā eyyuhe'l-mustaġfirūn[221]

3 Zümreʾ-i aġyārı gör tebrīk ederler birbirin

Titriyor gördükçe ḳalbim eyliyor āh u enīn

Ṭaḳdı gitdi cümleten ʿuşşāḳı gör ol nāzenīn

Her görenler ḫaṭṭ-ı ḥüsnüñ oḳudu sad[222]-āferīn

Lā bişey'in aḥsenu illā ḳalīlen teşkürūn[223]

[219] Abdülbaki GÖLPINARLI, Fuzûlî Divanı, İnkılâb Kitabevi, İstanbul 1985, s.128'de bu kelime "erġavān" şeklindedir.

[220] Abdülbaki GÖLPINARLI, *age*, s.128'de bu kelime "nesteren" şeklindedir.

[221] "Suçlarının örtülmesini, yargılanmayı dileyenler"

[222] Abdülbaki GÖLPINARLI, *age*, s.128'de bu mısra, "Her görenler ḥüsn-i ḫaṭṭıñ oḳudu şād-āferīn"şeklindedir.

[223] Abdülbaki GÖLPINARLI, *age*, s.128'de kelime, "şākirūn" şeklindedir. "Pek az birşey de verseniz gene şükrederiz size."

4 Bellidir baḳsañ hele dünyā vü ʿukbādan geçen

Añlamaz bilmez taḳılsa boynuna ġayrı resen

Ḳatlanır cevrine ḫārıñ kim ki gül ġonca seven

Gözleri maḫmūr elinden bāde-i lāhūt içen

Zīr-i lebden çaġırır sāḳī ve lā hüm yaḥzenūn[224]

5 Herkese lāzım da elzem de olandır ʿāḳıbet

Çünki lāzım ḫoş geçirmek vaḳti dünyā ʿāriyet

Pek düşünme Emri dehri çünki vardır āḫiret

Ey Fużūlī yār yolunda cān verirseñ ʿāḳıbet

Diyeler bir gün olur innā ileyhi rāciʿūn[225]

[224] Abdülbaki GÖLPINARLI, *age*, s.128'de bu beyt, "Gözleriñ ser-ḫoş olanda bāde-i pür-ḫūn içer - Zīr-i lebde çaġrışır sāḳī ve lā hum yaḥzenūn" şeklindedir. "Onlar hüzünlenmezler (de)."

[225] "Biz gerçekten de dönüp ona varacağız."

5

Taḫmīs-i ġazel-i Belīġ

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Meclis-i rindāna vardıḳ bir meserret bulmadıḳ
İstedik yoḳ eski demler hīç maḥabbet bulmadıḳ
Her ne kim sorduḳsa sorduḳ biz nihāyet bulmadıḳ
Ehl-i dil ḳadrin bilen erbāb-ı himmet bulmadıḳ
Aradıḳ dünyāyı bir ṣāḥib-mürüvvet bulmadıḳ

2 Kimden umduḳsa mürüvvet bulmadıḳ andan ʿanūd
Lafẓını iḫvānına ṣarf etmeyenlerden çi sūd
Eskilerden ḳalmadır bu sözler ister mi şuhūd
ʿAṣrımızda eylemiş her ṣadra bir nā-kes ḳuʿūd
ʿArż-ı ḥācet edecek ehl-i saḫāvet bulmadıḳ

3 Çünki düşdük dehre artıḳ oynarız her bir oyun

Aldadır aldanmayan zendir hele bu dehr-i dūn

Çoḳ ʿaḳıl ṣāḥiblerinde var birer nevʿ-i cünūn

Derdimiz pesdir bize incitme ey gerdūn-ı dūn

Biz bu miḥnet-ḫāneye geldikse rāḥat bulmadıḳ

4 Neylesek, nitsek, ne yapsaḳ hep hebādır hep hebā

Çünki her kes dūnuna faḫr eyler etmekle cefā

Görmedim bir ferdi ṭutmuş ḥāṣılı rāh-ı Rıżā

Şimdicek dillerde bir efsānedir mihr ü vefā

ʿĀşıḳa mestānı söyletdik ṣadāḳat bulmadıḳ

5 Mey-kede dolmuş leb-ā-leb muġ-beçe bāde-fürūş

Herkes eyler biñ tehālükle elinden bāde-nūş

Ḳalmamış hīç kimsede diḳḳatle baḳsañ ẕerre hūş

Lāle pür-ḫūn, gül füsūn, bülbül de ḥayrān u ḫamūş

Gülsitān-ı ʿāleme geldik ṭarāvet bulmadıḳ

6. Her nigāhı sīnemi delmek için olmaḳta tīġ
İltifāt-ı merhemin eyler o meh-pāre dirīġ
Ser-fürūdan Emri yegdir ḥabbeye olmak ledīġ
Bī-niyāz olduḳ kibārıñ lufṭ u ḳahrından Belīġ
Biz bu ʿālemde ḳanāʿat gibi devlet bulmadıḳ

6

Taḫmīs-i ġazel-i li-cenāb-ı Şemʿī

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Neylese ḫoş baña ol mühr-i münīr-i ḥüsünüm
Çünki bir kerre dedim yā ben onuñdur o benim
Ḳaldı āşüfte yüzünde müteḥassir dehenim
Rāżıyam her ne ederse baña serv-i semenim
Tīġ-ı cevri ile ṣad-pāre ḳılarsa bedenim

2 Sevdigim sevdigimi durma gel iḳrār eyle

Yıḳtıġıñ ḳalb-i ḥazīni biraz iʿmār eyle

Her ne eyler iseñ artıḳ beni ser-şār eyle

Taḳ beni zülf-i dil-āvizine ber-dār eyle

Çekeyim pādişehim kendi elimle resenim

3 Bāb-ı luṭfuñda varıp kendimi ben ḫāk edeyim

Başḳa dil-berleri görmek içün imsāk edeyim

Ben bu ṣūretle ölüp kendimi tā pāk edeyim

Ḥulleʾ-i cennet olursa çekeyim çāk edeyim

Dem-i vuṣlatda baña hā'il olur pīrehenim

4 Uyma, aldanma ṣaḳın sen hele aġyār sözüne

Söze ḳanma baḳacaḳsañ kişiniñ baḳ özüne

Kim baḳar yār var iken ġayrı bir āfet yüzüne

Göremez girsem eger mūr-ı ża'īfiñ gözüne

Ey Süleymān-ı zemān şöyle ḫayāl oldu tenim

5 Olamaz hīç bu uġurda baña kimse ḥāʾil

Her ne derlerse desinler buña ʿāşık ḳā'il

ʿĀşḳ kitābında muṣarraḥ bunu bilmez cāhil

Cānı cānān dilemiş vermemek olmaz ey dil

Ne nizāʿ eyleyelim ol ne seniñdir ne benim

6 Leb-i laʿline baḳarken ḳızıyor āh dehenim

Ṭutulur raʿşeye[226] gördükçe o cismi bedenim

O perī māye-i ārāmiş u dürr-i ʿademim

Beni öldürmege ʿār eyler imiş sīm-tenim

Varayım yalvarayım boynuma ṭaḳıp kefenim

7 Ben degişmem o perī-peykeri Emrī melege

Bu daḳīḳ-i yem-i ḥayret giremez her elege

İltifāt eylemem olduḳça ne paşa ne bege

Şemʿiyem kūşe'-i mey-ḫāneyi vermem felege

Gülşen-i bāġ-ı iremden baña yegdir vaṭanım

[226] Divanda kelime "şın" yerine "se" ile, "raʿse" şeklinde yazılmıştır.

7

Edīb-i Lebīb Adanalı ŻiyāBeyiñ ġazelini ṭaḫmīs

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Her gören meftūn olur ḥüsn-i dıraḫşānıñ seniñ
Yalıñız bir ben miyem ʿālemde ḳurbānıñ seniñ
Ser-te-ser ṭutdu cihānı luṭf u iḥsānıñ seniñ
Dāstān-ı ʿālem oldu ey perīşānıñ seniñ
Ben kimem başdan başa ʿālem perīşānıñ seniñ

2 Vermede bir başḳa leẕẕet sendeki bu ṭatlı dil
Ey benim serv-i bülendim ḳadrini sen öyle bil
Yoḳ menendiñ var deyü ʿālemde sen olma melīl
Dīde sayyād, ġamze fitne, ebruvān cellād-ı dil
Pek mükemmel doġrusu erkān-ı dīvānıñ seniñ

3 Görmedim bir gün viṣālin saña etdim intisāb

Yalıñız bir ben degil üftādegānıñ şeyh ü şāb

Göñlüm aldıñ kendiñe māl eylediñ ʿinde'l-ḥesāb

Dil ki evreng-i Ḫudādır hep ḫarāb-ender-ḫarāb

Kāfir insāf eyle artıḳ yoḳ mu inṣāfıñ seniñ

4 Sāḳiyā artıḳ yeter verme ḫumıñdan el-ġıyāṣ

Göklere çıḳsam mı bilmem ben zemīnden el-ġıyāṣ

Geçdim artıḳ ben seniñ bezm-i demiñden el-ġıyāṣ

Bir sitem-cūsuñ ki seyl-āb-ı ġamıñdan el-ġıyāṣ

Mümkin olsa Nūḥu ġarḳ eylerdi ṭūfānıñ seniñ

5 Bilmiş ol sevdim seni ʿālemde hem cānım gibi

Olma, merd ol bir zemān ʿaḳl-ı perīşānım gibi

Öyle ḥıfẓ etdim göñül taḫtında sulṭānım gibi

Dehre maġrūr olma çāk eyler girībānım bibi

Dest-i imkāna düşer elbette dāmānıñ seniñ

6 Ṣor ṣorarsañ yāri ʿālemde çekinme bī-riyā

Sen de pey-rev olmaḳ isterseñ Żiyāya Emriyā

Bī-vefā bir yār içün etme fidā cānın hebā

Cān fidā ḳıymet bilen cānāna ʿālemde Żiyā

Bī-vefā bir şūḫ imiş ḥayfā ki cānānıñ seniñ

8

Merḥūm Maḥmud Celāle'd-din Paşanıñ Ġazelini ṭaḫmīs

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 Bī-gāne degil dīdelerim dāne ṭoḳunma

Raḥm eyle de gel ben gibi mihmāna ṭoḳunma

Göñlüm gül-i ruḫsārına pervāne ṭoḳunma

Ey çarḫ-ı sitem ger dil-i nālāna ṭoḳunma

Hecr ʿālemidir etdigi efġāna ṭoḳunma

2 Fürḳat baña bildirmedi āh leyl ü nehārı

Luṭf eyle de söyletme nihāyet dil-i zārı

Göstermedi devrān-ı zemān vaḳt-i bahārı

Ey tīġ-i elem yāraladıñ cismimi bārī

Cānānıma nezr eyledigim cāna ṭoḳunma

3 Sen kūyuna var sevdigimiñ ʿarż-ı ḫırām et

Her emrine rām ol da hużūrunda ḳıyām et

Hem pāyine yüz sürmege her ḥālde merām et

Ey bād-ı ṣabā uġrar isen bāri selām et

Tel ḳırma ṣaḳın zülf-i perīşāna ṭoḳunma

4 Çek kendini her vech ile gird-āb-ı belādan

Luṭf eyler ümmīd etme ṣaḳın bāb-ı belādan

Baḫş etse ḥayāt içme ṣaḳın āb-ı belādan

Ey ġamze gözet kendini seylāb-ı belādan

Ḳanlar dökülür çeşme-i çeşmāne ṭoḳunma

5 Ben söyleyemem var nelerim derd-i serimde

Volḳan çıḳıyor ben bilirim kendi yerimde

Ben aġlar iken var mı refāh ġonca terimde

Ey tīr-i cefā zaḥmın onulmaz cigerimde

Raḥm eyle nolur ḫāṭır-ı vīrāna ṭoḳunma

6 Olmaz, olamaz cām-ı cemim ġonca dehensiz

Rindān daġılır görse o ān bezmimi sensiz

Ölsem beni destiñle götür ḫāke kefensiz

Ey bāde eger yārim içerse seni bensiz

Ver neşe faḳat nergis-i mestāne ṭoḳunma

7 Öldürme ḳuluñ Emriyi var ṣoñra vebāliñ

Ey tīġ-i sitem söyle nedir sendeki ḥāliñ

Vermez saña bir fā'ide bil ṣoñra melāliñ

Ey ḥançer-i ġam sīnesini delme Celāliñ

Allah için ol ḫasta-i ḫicrāna ṭoḳunma

9

Ṭarīḳat-ı ʿaliyye-i ḫalvetiyye ekābir-i ricālinden Şeyh Zekāī Ḥażretleriniñ merṣiye-i şerīfine taḫmīs

1.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Yāralar açdıñ muḥarrem sīneme gel merhem ol
Ol Ḥüseyniñ ʿaşḳına terk eyle ʿārı Edhem ol
Bendesi olsañ o şāhıñ iftiḫār et ḫürrem ol
Bī-vücūd ol ey göñül ehl-i fenāya hem-dem ol
Bezm-i ḫāṣ-ı ṣoḥbet-i erbāb-ı ʿaşḳa maḥrem ol

2 İster iseñ olmaġa āl-i Resūle çün yaḳīn
Naḳd-ı cān ile niṣār, rāh-ı Ḥüseyne sen hemīn
ʿAzm-i gülzār eyle ṣoñra başıña ṭaḳ yāsemīn
Geç bu fānīde ḳamu ālāyişi görme ṣaḳın
Terk-i ṣūret eyle maʿnā ʿāleminde ādem ol

3 Ger dilerseñ būy-ı ḫoş duymaḳ içün yüzler sürüp

Kerbelā ḫākinde nālān ile eşk-i yem döküp

Ravża-i şāh-ı Ḥüseyne durma sen başın urup

Ārzū-yı māsivā ḳaydın göñülden ḳatʿ edip

Ḫırḳa-i faḳr u fenāda fāriġ-i dü-ʿālem ol

4 Ḥubb-ı evlād-ı Resūlü kendine eyle ḥużūr

Sen Yezīd ehli gibi ʿālemde gel etme ġurūr

Beñzeme ol ḳavme ʿāşıḳ demesinler mendebūr

Ḫāk olunsun var ise sīneñde āṣār-ı sürūr

Gel muḥarremdir bu günde sīne çāk et pür-ġam ol

5 Ger Ḥüseyni ister iseñ cümleye sen ol selem

Ḳurretü'l-ʿayn-ı Resūlü sev hemān çekme elem

Al ele merṣiye-ḫᵛān olmaḳ için her dem ḳalem

Māh-ı nev ṣanma felek ḳıldı güşāde bir ʿalem

Sen de derd-ālūd-ı evlād ile ehl-i mātem ol

6 Āh vāh etmekte her ḥālde bu gün dīrīneler

Dāġ dāġ oldu Ḥüseyniñ mātemiyle sīneler

Çāk çāk oldu dil-i ʿuşşāḳ içün āyineler

2.

1 Ey felek şor gel baña sen nice efġān eylediñ

Baġrını ʿuşşāḳıñ ʿālemde neden ḳan eylediñ

Ser-te-ser islāmiyānı böyle giryān eylediñ

Ey sipihr-i bī-vefā cevr-i fırāvān eylediñ

Kerbelā ḫākinde żulm ile nice ḳan eylediñ

2 Laʿnet olsun āline enṣārına ḳavm-i Yezīd

Sen naṣıl ḳıydıñ Ḥüseyne ey pelīd ibn-i pelīd

Rūz-ı maḥşerde seniñ olsun ʿazābıñ pek şedīd

Ḳurretü'l-ʿayn-ı Resūlü teşne-leb ḳıldıñ şehīd

Ehl-i beyt-i Muṣṭafāyı zār u giryān eylediñ

3 Ey Yezīd ibn-i Yezīd etdiñ büyük bir inḳılāb
Nefret etmişdir saña ʿālemde bil her şeyḫ ü şāb
Ḥaşre dek ḳavm u ḳabīleñ görmesin bir ḳaṭre āb
Eylediñ nehr-i Fıratı anlara ʿayn-ı ser-āb
Sākiyān-ı Kevṣeri dünyāda ʿaṭşān eylediñ

4 Tār u mār etdiñ a ẓālim sen ʿadālet ġoncasın
Kā'inātıñ tā temelden öyle ḥācet ġoncasın
Kıble-gāh-ı ʿāşıḳānıñ hem şefāʿat ġoncasın
Eyleyip pejmürde gülzār-ı kerāmet ġoncasın
Ḥayf kim dest-i melāmetle perīşān eylediñ

5 Ben şehīd-i Kerbelānıñ bendesiyim etme şek
Hem anıñ derdi ġamıyla zār u zārım ḥaşre dek
Yalıñız bir ben degil ʿālemde hep ins ü melek
Nā-murād etdiñ dögünün pādişāhıñ ey felek
Sen bu keçrev devr ile ammā ki ʿisyān eylediñ

6 Āh vāh etmekte her ḥālde bu gün dīrīneler

Dāġ daġ oldu Ḥüseyniñ mātemiyle sīneler

Çāk çāk oldu dil-i ʿuşşāḳ için āyineler

3.

1 Ġayrı terk etsem gerekdir bu cihānda minneti

İstemem artıḳ bu cismi cānda olsa rāḥatı

İḫtiyār etdim Ḥüseyniñ rāhına çün rıḥleti

Özge āteşdir belā-yı Kerbelānıñ miḥneti

Ādemiñ taş olsa da ḳalbi götürmez ṭāḳati

2 Vāḳıʿātı Kerbelā vermektedir ḥayret ʿuḳūl

Ṣāhib-i īmān olanlar hep o gün oldu melūl

Ol Yezīde lanʿet etmek oldu bir emr-i ḥuṣūl

Seyller gibi revān oldu dem-i āl-i Resūl

Āh kim bilmem nedir bu mā-cerānıñ ḥikmeti

3 Duydum eyvāh eyledim oldu baña dāġ-ı derūn

Çün şehīd oldu o şāh geldi baña ol dem cünūn

Çāresiz geldi dile innā ileyhi rāciʿūn[227]

Nūr-ı çeşm-i Murtażāyı neylediñ ey çarḫ-ı dūn

Şemʿ-i cān iken çerāġ-ı ḫānedān-ı devleti

4 Ṣanmasın ḳavm-i Yezīdān kim Ḥüseyni levm edip

Ḳurretü'l-ʿayn-ı ʿAlī'yi ser-te-ser pür-ġam edip

Ehl-i beyti her cihetden maẓhar-ı bī-raḥm edip

Cismini şāh-ı şehīdānıñ ʿadūvv pür-zaḫm edip

Güller açdı ser-te-ser gūyā nihāl-i ḳāmeti

5 Maḳṣadı var muṭlaḳā Perverdgārıñ ʿāḳıbet

Verdi meydānı Yezīde girdgārıñ ʿāḳıbet

Maḥv edip bāġ u bahār gül-ʿiẕārıñ ʿāḳıbet

Ne muṣībetdir bu köhne rūzgārıñ ʿāḳıbet

Gülsitān-ı li-maʿ - Allāha erişdi āfeti

[227] "Biz gerçekten de dönüp ona varacağız."

6 Āh vāh etmekte her ḥālde bu gün dīrīneler

Dāġ dāġ oldu Ḥüseyniñ mātemiyle sīneler

Çāk çāk oldu dil-i ʿuşşāḳ için āyineler

4.

1 Ben ġarīb gönlüm ḥazīn hem eşk-i çeşmim oldu ḳan

Derd-i bī-pāyānımı hīç kimseler bilmez nihān

Ye’s ü hicrān ile ālūde vücūdum her zemān

Rūz-ı mātemdir siyeh-pūş oldu cümle ʿāşıkān

Dīdeler ḳan aġladı seyl-i sirişk oldu revān

2 Ben bugün māh-ı muḥarremdir gözüm ḳan eyleyip

Vaḳʿayı ḫātırlayıp kendimi sūzān eyleyip

Kūşe-i vīrāne-i meskenle efġān eyleyip

Şerḥa şerḥa sīnesin pür dāġ-ı hicrān eyleyip

Sū-be-sū ehl-i muḥabbet ḳılmada āh u fiġān

3 Kerbelā ḫākinde cān verdi şehīd oldu imām

Eyledi feryād ü zāre ehl-i īmān ihtimām

Şād u ḫurrem oldu ol ḳavm-i laʿīnān ve's-selām

Ehl-i īmānıñ yıḳıldı ḫāne-i ḳalbi temām

Yıḳılıp ʿālem ḫarāb olsun ḳamu kevn ü mekān

4 ʿAḳl u fikrim ḳalmadı maḥv eyledim idrākimi

İstemem dünyāyı artıḳ istemem emlākimi

Ben ayırmam bir dem anlardan bu ḳalb-i pākimi

Bī-ḳarār eden bu mātemdir dil-i ġam-nākimi

Cāy-ı āsāyiş degildir baña bu fānī cihān

5 Çekdi ḫancer durmadan geldi Ḥüseyne ol laʿīn

Pey-rev oldu şimr-i melʿūna sipāh-ı ẓālimīn

Eyledim vird laʿnetullāhi aleyhim ecmaʿīn[228]

Ḳaṣt edip āl-i Resūlüñ ḳatline ol hā'inīn

Kerbelāda bir ḳażādır kim erişdi nāgehān

[228] "Allah, onların hepsine lanet etsin"

6 Āh vāh etmekte her ḥālde bu gün dīrīneler

Dāġ dāġ oldu Ḥüseyniñ mātemiyle sīneler

Çāk çāk oldu dil-i ʿuşşāḳ için āyineler

5.

1 Ḳanda varsam dil diler elbette maḳṣūdun arar

Āl-i evlād-ı Resūldür maḳṣadım leyl ü nehār

Ẓālimānıñ ḳıldıġı cevr ü cefā pek āşikār

Gör o maḥbūb-ı Ḫudāya neyledi ol rūzgār

Ser-güzeştin söylesem her dem olurduñ zār u zār

2 Pek büyük şān u ʿalāmetle bu dünyādan gidip

Enbiyā vü evliyā ervāḥı hep ḳarşu gelip

Ḫāzin-i cennet ser-ā-ser ḳaṣrını tefrīş ḳılıp

Nūr-ı ʿayn-ı ʿālemi ẓālim-i ḳatīl cevr edip

Ehl-i īmānıñ derūnun eyledi iḥrāḳ-ı nār

3 Cān verirsem ḳan dökersem yoluna cānım ḥelāl

Olmaḳ ister her zemān göñlüm yolunda pāy-māl

Baña beñzer var ise gelsin ḳılalım ḥasbiḥāl

Çekdi evlād-ı Resūlullaha seyf ehl-i ḍalāl

Eylediler ʿāḳıbet ẓulm ü nifāḳı āşiḳār

4 Ṣapladı ḫancer Ḥüseyniñ ḳıymadan gerdānına

Ol sebepden laʿnet eyler ḳavm-i müʾmin cānına

Biz de laʿnet edelim hem āline aṣḥābına

Girdiler cevr eyleyip āl-i Resūlüñ ḳanına

Laʿnet olsun cānına ḳavm-i Yezīdiñ ṣad hezār

5 Ḫāṭıra geldi imāmeyn Emrī nālān eyledi

Aġladı māh-ı muḥarremdir gözün ḳan eyledi

Her gece tā ṣubḥa dek āh ile efġān eyledi

Āteş-i ġamdır göñül mülkün perīşān eyledi

Ḳalb-i mecrūḥ Ẕekāʾī nār-ı ġayretle yanar

6 Āh vāh etmekte her ḥālde bu gün dīrīneler

Daġ daġ oldu Ḥüseyniñ mātemiyle sīneler

Çāk çāk oldu dil-i ʿuşşāḳ için āyineler

10

Taḫmīs-i ġazel-i Ġālib Dede[229]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Vechiñi gördüm de bozdum ʿaḳlı da iẕʿānı da

Görmezem bir ḥāldeyim ben dostu da düşmanı da

Añlamam bilmem nedir ben vaṣlı da hicrānı da

Baġlanıp zülfüñde bozdum ʿahdi de peymānı da

Ḥüsnünü gördüm unutdum dīni de imānı da[230]

[229] Ali ALPARSLAN, Şeyh Galip, Kültür ve Turizm Bakanlığı yayınları: 964, Ankara 1988, s.116'da gazelin beyit sırası, matla ve makta beyitleri hariç farklıdır.

[230] Ali ALPARSLAN, age'de "Ḥüsnünü gördüm unutdum dīni de imānı da" mısraı, "Çeşmini gördüm unutdum derdi de dermānı da" şeklinde yazılmıştır.

2 Bilmedim ḳanġı ṭabīb farḳ edecek bu ʿilleti

Bilmezem kimdir taḥammül edecek bu miḥneti

Öyle bir meftūn-ı ʿaşḳım görmezem cemʿiyyeti

Bende-i pīr-i ḫarābātam ki yoḳdur şıḳleti

Zāhid-i zerrāḳıñ olsun ʿilmi de ʿirfānı da

3 Kimse olmaz ġayrı senden hem-demim hem āşinā

Her sözün bir emr ü fermāndır benim çün ey şehā

Ẓannedersem sende ʿaşḳım bulmadadır intihā

Āteş-i cān-sūz-ı [dil fikr-i[231]] dehān-ı dil-rubā

ʿĀşıḳıñ maʿlūmudur peydāsı da pinhānı da

4 Öyle bir düşdü ḳapıldı bāde-i gülfāma dil

Yoḳ buña çāre, ne çāre düşdü gör bir dāma dil

Öyle bir yanmış ṭutuşmuş baḳ o ḫoş endāma dil

Merd-i bī-ḳayda belā-keşlikledir ārām-ı dil

Yoḳsa çoḳdan terk ederdim cānı da cānānı da

[231] Emrî divanında bu kısım boş bırakılmıştır.

5 Hep yanan şemʿ ʿaşḳına pervānelerdir çāre ne

Hem-demim hem-maḥremim dīvānelerdir çāre ne

Emrī būmveş meskenim vīrānelerdir çāre ne

Çünki dert ehline hep bī-gānelerdir çāre ne

Sen daḫı yād etme Ġālib seyri de seyrānı da[232]

11

Taḫmīs-i ġazel-i Muḥibbī (Ḳānūnī Sulṭan Süleymān)

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Çünki geldiñ pek düşünme dehri sen ġāyet derīn

Ḳalbini ḫoş ṭut bulundur her zemān çün sen serīn

Eyleseñ yok fāʾide sen dāʾimā āh ü enīn

Bilmedim sükker midir laʿliñ veyāḫūd engübīn

Ẓāhir olurdu baña görsem anı ʿayne'l-yaḳīn

[232] Ali ALPARSLAN, *age*'de "Sen daḫı yād etme Ġālib seyri de seyrānı da" mısraı, "Sen daḫı yād etme Ġālib ṣabrı da sāmānı da" şeklinde yazılmıştır.

2 Görmedim emṡāliñi ġāyet güzeldir bī-riyā

Aña ḳarşu bir güzel sevmek eder insān ḥayā

Geldi şen etdi bizim kāşāneyi hem pür-żiyā

Gözleri dil almaġa almış eline oḳ u yā

Perçemi ṭurmuş ḳafāda yaʿni ṭutmuşdur kemīn

3 Bir ṣaçı Leylā içün ṣaḥrādayım dīvāneveş

Rūyuna baḳdım da ḳaldım bir zemān mestāneveş

Belki rūyun gösterir ol sevdigim dürdāneveş

ʿĀşıḳ iseñ baḳ[233] cemāl-i şemʿine pervāneveş

ʿĀşıḳa lāyıḳ mıdır[234] bülbül gibi etmek enīn

4 Verseler dünyāyı almam bir telini vermezem

Sendeki ümmīd-i istiḳbāli bir dem kesmezem

Kimseye ḳaṭʾan zinhār ben seni beñzetmezem

Eyleseñ cevr ü cefā[lar] yüzümü döndürmezem

Her ne kim gökden yaġar anı ḳabūl eyler zemīn

[233] Coşkun AK, Muhibbî Divanı-İzahlı Metin , Kültür ve Turizim Bakanlığı Yayınları, 1000 Temel Eser Dizisi:129, Ankara 1987, s.643'te kelime "yan" şeklindedir.
[234] Coşkun AK, *age*'de , s.643'te kelime "durur" şeklindedir

5 Emri sevmişdir cihānda bilmiş ol sen bī-riyā

Ġam yemez etse saña cānın fidā ey dil-rubā

Ġayrıya baḳmaḳ ne lāzım sendedir bāb-ı Rıżā

ʿĀlemi gezdi Muḥibbī bulmadı ehl-i vefā

Kimsesi yoḳ senden özge yā ilāhe'l-ʿālemīn[235]

12

Esrar Dedenin ġazelini taḫmīs

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Her zemān maḥzūn olan göñlüm ʿaẕāb eyler firāḳ

Baġrım āteşden ciger-gāhım kebāb eyler firāḳ

Görse başḳa reng alır gül-reng şarāb eyler firāḳ

Gāh olur ol rütbede ḥālim ḫarāb eyler firāḳ

Kim olur nādim yine benden ḥicāb eyler firāḳ

[235] "Ey âlemin Rabbi"

2 ʿAfvıma ḳıldı tenezzül luṭfunu isrāf edip

Serv-i nāzım baḳ ne ṣūretle baña elṭāf edip

Her neye ṭālib idiysem cümlesin isʿāf edip

Āh ü feryādımdan ol ẓālim bile inṣāf edip

Gāh olur ki kendü kendüye iʿtāb eyler firāḳ

3 Kim görüp baḳmaz ʿaceb bilmem benim efġānıma

Kim görüp derdim şitāb etmez ʿaceb dermānıma

Baḳsalar ḥālim bilirler dīde-i giryānıma

Düşmenimken raḥm edip ḥāl-i dil-i nālānıma

Dem-be-dem ol şūḫ-ı bī-raḥma ḫiṭāb eyler firāḳ

4 Nerde ḳaldı yā İlāhi ẕevḳ-i meh-tāb etdigim

Geceler tā ṣubḥa dek dil-dārı bī-ḫʷāb etdigim

Hep ḫayāl oldu baña aġyārı iġżāb etdigim

Yār ile geldikçe yāda ʿālemi āb etdigim

Göñlümü girdāb-ı mevc-i ıżṭırāb eyler firāḳ

5 Var mı bir kimse cihānda sevmeye cānānıñı

Var mı bir derde düşüp de istemez dermānıñı

Emri yorma kendiñi yoḳdur ṭuyan efġānıñı

Ġālibā cemʿ-i yekūn etmek diler hicrānıñı

Defter-i ümmīd-i Esrārıñ ḥisāb eyler firāk

13

Taḫmīs-i ġazel-i Nedīm[236]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ey göñül bil yār ḳadrin her zemān lāzım saña

Sen ṣaḳın ġayrı vaḳārıñ bī-gümān lāzım saña

ʿĀşıḳ iseñ bil ki bir ġonca dehān lāzım saña

Çünki bülbülsün göñül bir gül-sitān lāzım saña

Çünki dil ḳoymuşlar adıñ dil-sitān lāzım saña

[236] Hasibe MAZIOĞLU, Nedim, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları: 868, Ankara 1988, s.126'da bu gazelin beyit sayısı 9'dur. Emri divanında 3.,4.,5. ve 6. beyitler tahmis edilmemiştir.

2 Bir veremdir ṣoñra ʿāşıḳlıḳ ḳomuşlar adına

ʿĀḳıbet yāri daḫı raḥm eylemez feryādına

ʿAşḳın olsun olsa da bāʾiṯ seniñ ber-bādına

Nev-cevānlıḳ ʿālemin tā kim getirse yādına

Daḫı pek pīr olmadan bir nev-cevān lāzım saña

3 Eyledim mādām ʿaşḳı iḫtiyārımla ḳabūl

Sırrı verme ver seri etme ṣaḳın andan nükūl

Nār-ı ʿaşḳıyla yanarsañ yine sen olma melūl

Çünki tīr-i hecr ile olduñ zaḥimnāk ey göñül

Çek çevir kendini bir[237] ḳaşu kemān lāzım saña

4 Gözlerim görmez ḥarām dünyā baña sensiz inan

Sen baña raḥm et yeter artıḳ yeter ey bī-emān

Ben saña cānım fidāya ḥāżırım her bir zemān

Vaṣf-ı leyl[238]-i dil-ber iseñ ḳaṣdıñ ey kilk-i beyān

Tercemān olmaḳlıġa şīrīn-zebān lāzım saña

[237] Hasibe MAZIOĞLU, *age*'de "kendini bir" kelimesi, "kendine ki" şeklinde yazılmıştır.
[238] Hasibe MAZIOĞLU, *age*'de "leyl" kelimesi, "laʿl" şeklinde yazılmıştır.

5 Etse de yāriñ firāḳı ḳadimi hem miṣl-i dāl

Emrī ḳā'ildir ḳażāya eylemez cenk ü cidāl

Verse de vāʿiẓ cihāna başdan başa ẓıll ü ḫayāl

Ḳıl metāʿ-ı naẓmını ārāyiş-i sūḳ-ı kemāl

Ey Nedīm-i pür-hüner zīb-i dükān lāzım saña

14

Rūḥī-i Baġdādīnin ġazelini taḫmīs

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ḫaylī demdir beklerim ḳāşı kemānım gelmedi

Dün gece tā ṣubḥa dek ṭuydu fiġānım gelmedi

Ben ġarīb ḳaldım bilir ġonca dehānım gelmedi

Çıḳdı cānım tenden ol rūḥ-ı revānım gelmedi

Gitdi ārāmım meded ārām-ı cānım gelmedi

2 Ben anıñ bir bendesi efkendesiyim āşikār

Ol bilir bilmezlenir ḳaçmaḳdadır benden nigār

Yoḳsa etdirmek mi ister ben ġarībi intiḥār

Göñlümü şimşīr-i endūh-ı firāḳ[239] etdi figār

Dil-fikārı olduġum nā-mihribānım gelmedi

3 Var benim derd-i derūnum āh kime ben söyleyim

Söylesem de çāre yoḳ çāre bunuñ çün iñleyim

Her ne isterse baña emr eylesin ben diñleyim

Yetdi fürḳat cānıma kār etdi bilmem neyleyim[240]

Āh o ḳurbān olduġum ebr ü kemānım gelmedi

4 Geldi aḳ mūlar benim rūyuma tebşīr eyledi

İḫtiyār olduñ dedi bu ḥāli tefsīr eyledi

Aldı göñlüm tā ezelden şimdi taḥḳīr eyledi

Miḥnet-i hecri cevān iken beni pīr eyledi

Āh kim geldi ecel ol bī-emānım gelmedi

---

[239] Coşkun AK, Bağdatlı Rûhî Divanı (Karşılaştırmalı Metin), Uludağ Üniversitesi Yayınları, Bursa 2001, s.1031'de "firāḳ" kelimesi, "felek" şeklinde yazılmıştır.

[240] "Yetdi firḳat cānıma kār etdi bilmem neyleyim" mısraı, Coşkun AK, *age*'de "Tīr-i firḳat cānıma kār etdi bilmem neyleyim" şeklinde yazılmıştır.

5 Ben varırsam kūy-ı yāre hem nidāyı hecr ile

Söylesem ben çektigim cevr ü cefāyı hecr ile

Gösterirsem Emri ben yanmış ʿabāyı hecr ile

Rūḥiyā bilmem nolur ḥālim belā-yı hicr ile

ʿİşve-bāzım şīve-kārım nev-cevānım gelmedi

15

Selāmīniñ ġazelini taḫmīs

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 O mehveş dün ṣabāḥ ẓannım benim çün ʿazm-i rāh etdi

Anı gördüm inandım ẓannederdim pek külāh etdi

Benim ḥāl-i perīşānım görünce öyle vāh etdi

Bu gün ol meh-cebīnim bendesine kec-nigāh etdi

Anıñ çün dūd-ı āhım ʿālemi cümle siyāh etdi

2 Bilirsin ey perī-peyker saña ben nice meftūnum

Yoluna ḳaldı bir cānım fidā etmekde medyūnum

Seniñ ʿaşḳıñla kūyuñda ḳalıp ben anda meskūnum

Yıḳarsıñ dāʾimā seng-i sitemle ḳalb-i maḥzūnum

Yanıñda ʿāşıḳ-ı bī-çāre bilmem ne günāh etdi

3 Taḥammül eylemez cevr ü cefāya ġayrı cāndır bu

Niçün ʿuşşāḳı celbe gösterirsiñ dāʾimā gīsū

Nedir ḳaṣdıñ hele üftādegāna söyle ey cādū

Yeter tīr-i sitemkār etdi cāna ey kemān-ebrū

O ḫūn-ı ġamzeler ḳaddim dü-tā ʿömrüm kütāh etdi

4 Bilirken ṣormuyorsuñ sen benim bir kerre aḥvālim

Yine ṣuç sende bulmam hep benim bu kendi iḳbālim

Saña ḳarşu hele ʿuşşāḳ içinde var mı emṣālim

Seniñ etdikleriñ cevr ü cefāyı baña ey ẓālim

Ne Leylā etdi Mecnūna gedāsına ne şāh etdi

5 Göñül verdim de aldandım ne çāre sen gibi yāre

Baña vaʿd-ı vaʿīdiñ çoḳ niçün ḳalḳarsıñ inkāre

Düşünmezsiñ niçün Emrī gibi bir dertliye çāre

Yazıḳdır merḥamet eyle Selāmī ʿāşıḳ-ı zāre

Firāḳıñ āteşinde yana yana neyyir-i āh etdi

16

Müştākıñ ġazelini taḫmīs

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Var ise söyle baña derdine dermān olayım

Emrederseñ baḳaraḳ vechine ḫandān olayım

Merḥamet et baña yavrum saña ḥayrān olayım

Pādişāhım saña ben bende-i fermān olayım

Ḫāk-i pāyiñde şehā ḫāk ile yeksān olayım

2 Ben dökersem yoluña ġam degil aṣlā ḳanım

Ben fidā eyler isem hīç fütūr etmem cānım

Bilmiş ol sen odur artıḳ saña ḳarşu şānım

Ey benim ḥüsn-i ḥasen ḫulḳ-ı ḥasen cānānım

Kaʿbe-i vaṣlına irgür saña ḳurbān olayım

3 Yāra açdıñ şu ġarīb göñlüme sürsen tīr baḳ

Çoḳ ricālar ederim gel araya ḳoyma nifāḳ

Çünki her kes saña ḳarşı bāña derler aḥmaḳ

Cemʿ-i ḫāṭır ḳala ḳapuñda cemīʿ-i ʿuşşāḳ

Saña lāyıḳ mı ki ben böyle perīşān olayım

4 Emrīniñ derdi de efkārı da her kārı da sen

Etse azdır yoluña bilmiş oluñ cān ile ten

Ḥālimi görmege gelsin hele Allahı seven

Severim cān u göñülden saña Müştāḳım ben

Öyle ʿāşıḳ degilem soñra peşīmān olayım

17

Taḫmīs-i ġazel-i Ẕihnī Efendi

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Bilmiyordum ẓannederdim āh baña imdādı var
Gül yüzüñ gördüm de ṣandım ol perīniñ şādı var
Ḳalb-i vīrānım yıḳıldı deme sen bünyādı var
Neylesin cān ġamze-i ḫūn-ḫᵛārveş cellādı var
Dil ne yapsın çeşm-i āhūsu gibi ṣayyādı var

2 Aldanırsıñ gördügüñ her dil-bere etme heves
Ṣoñradan nādim olursuñ boş yere yorma nefes
Her şeyi etmez taḥammül çünki nār-bündür ḳafes
Sen misiñ Leylā-yı ʿaṣrıñ serseri Mecnūnu pes
Her leb-i Şīrīne ʿaṣrıñ Kūh-ken Ferhādı var

3 Gel ṭoḳunma ḳalb-i bīmārıma sen sürme eliñ

Başḳa başḳa var ṣadāsı ḥāṣılı her bir teliñ

Kim görür mest ü müdām olmaz seniñ laʿl-i lebiñ

Cām-ı ʿaşḳ-engīz ṭoldur sāḳiyā ehl-i diliñ

Dehr-i nā-fercām elinden ḫāṭır-ı nā-şādı var

4 Bezm-i ʿuşşāḳa şarābı dest-i ʿaşḳınla getür

Ẕevḳe baḳ bil kimseden ʿālemde sen etme fütūr

Bilmiş ol ẕevḳ u ṣafāyı anda mevcūd her ḳuṣūr

Al ḫumārım bir ḳadeḥde cām-ı laʿlinde bitür

Her meyiñ bir ẕevḳi her cām-ı lebiñ bir dādı var

5 Merḥamet et sen güzelsin baḳma ḫor müştāḳına

Rāżīyem her ne yaparsañ yap hemān sen ḥaḳḳına

Emrī destinde ḳalem baḳmaḳda istiḥḳāḳına

Vaṣf-ı ḥüsnüñ yazmada gülşende gül evrāḳıña

Dest-i Ẕihnīde işitdim bir ḳalem feryādı var

18

Fużūlīniñ ġazelini taḫmīs

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Baḥr-i ʿaşḳa düşmüşüz bizler selāmet bekleriz

Çoḳ zemāndır isteriz bābıñda ḥācet bekleriz

Vuṣlat-ı cānān olunca biz nihāyet bekleriz

Nice yıllardır ser-i kūy-ı melāmet bekleriz

Leşker-i sulṭān-ı ʿirfānız vilāyet bekleriz

2 ʿAşḳ yolunda cān fidā etmiş olan buldu ẓafer

Ol sebebdir ben de ol rāha varıp etdim sefer

Dönmezem öldürseler döndürse cānānım meger

Sākin-i ḫāk-i der-i mey-ḫāneyiz şām ü seher

İrtifāʿ-ı ḳadr içün bāb-ı saʿādet bekleriz

3 Olmayınca rāḥat etmez gönlümüz maḥbūbumuz

Ẕevḳe maḥrumuz hele olmaz ise merġūbumuz

Emrine dāʿim müheyyā bu dil-i meklūbumuz

Cīfe-i dünyā degil kerkes gibi maṭlūbumuz

Bir bölük ʿanḳālarız Ḳāf-ı ḳanāʿat bekleriz

4 Biz bu gün maḥrūm olup her dürlü esrārdan[241]

Olmuş iken bir zemānlar hem daḫı dīdārdan

Ḥāṣılı mümkin mi ayrılıḳ düşünce yārdan

Ḫˇāb görmez çeşmimiz endīşe-i aġyārdan

Pāsbān-ı genc-i esrārız maḥabbet bekleriz[242]

5 ʿĀdetā bī-hūş eder kim leẕẕet-i ʿaşkıñ bizi

Ṭaġ ü ṣaḥrāya ṣalar hem şiddet-i ʿaşḳıñ bizi

Her zemān mecnūn eder gör ġayret-i ʿaşḳıñ bizi

Ṣūret-i dīvār edipdir ḥayret-i ʿaşḳıñ bizi

Ġayrı seyr-i bāġ edip biz günc-i miḥnet bekleriz

[241] Son tef'ilede vezin hece eksiğiyle kusurludır.

[242] Abdülbaki GÖLPINARLI, *age*'de s.67'de "Pās-bān-ı genc-i esrārız muḥabbet bekleriz" mısraı, "Pās-bānız genc-i esrār-ı muḥabbet bekleriz" şeklinde yazılmıştır.

6 ʿĀşıḳız biz ḥüsnüñe naḳşıñ seniñ dilde görüp

Ol sebebdir kūyuñu mesken edip seyre gelip

Düşeli ʿaşḳa nihāyet vās-ı dünyādan geçip

Kārvān-ı rāh-ı tecrīd ḫāṭır-ı ḫavfın çekip[243]

Gāh Mecnūn gāh ben devr içre[244] nevbet bekleriz

7 Her gören añlar bilir āh bu dīde-i giryānımız

ʿAşḳdan āteş kesildi görseler her yānımız

Ḳande varsaḳ isteriz ġayrı degil cānānımız

Ṣanmañız kim geceler bī-hūdedir efġānımız

Mülk-i ʿaşḳ içre ḥişār-ı istiḳāmet bekleriz

8 Ḥasret-i cānān elinden Emri gör ḳanlar içip

Defter-i aʿmālini efʿālini ġayri dürüp

Ḥāṣılı dünyā vü ʿuḳbādan bile yārdan geçip

Yatdılar Ferhād ü Mecnūn mest-i cām-ı ʿaşḳ olup

Ey Fużūlī biz olar yatdıḳca ṣoḥbet bekleriz

---

[243] Abdülbaki GÖLPINARLI, *age*'de s.67'de, "Kārvān-ı rāh-ı tecrīd ḫāṭır ḫavfın çekip" mısraı, "Kārvān-ı rāh-ı tecrīd ḫaṭar ḫavfın çekip" şeklinde yazılmıştır.

[244] Abdülbaki GÖLPINARLI, *age*'de s.67'de, "içre" kelimesi, "ile" şeklinde yazılmıştır.

19

ʿİzzet Monlānıñ ġazelini taḫmīs

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Her ḫuṣūṣda ḫidmeti insāna etmişlerdeniz
Minneti ġayra degil cānāna etmişlerdeniz
Tā ezelden ʿahdi bir Ḳurʾāna etmişlerdeniz
Āşinā-yı ʿaḳlı biz bī-gāne etmişlerdeniz
Nice Eflāṭūnları dīvāne etmişlerdeniz

2 Görmüyor dünyāyı çeşmim ḳalmadı bende heves
Māżide ḫoş gördügüm şeyler baña şimdi ʿabes
Murġ-ı dil uçdu bedenden ḳaldı ten boş bir ḳafes
Ḫānmān derdin olunca kenz-i ʿaşḳa dest-res
Biz anıñ çün bu dili dīvāne etmişlerdeniz

3 İşte derdim işte virdim işte kārım āşikār

ʿAşḳa düşdüm olmada derd-i derūnum āşikār

Ḳalmadı ṣabra ḳarārım aġlarım leyl ü nehār

Devr-i iḳbālden [ne] gördük ne ki gördükse żarar

Mihr-i şemʿi baḫtına pervāne etmişlerdeniz

4 Sendeki ḥüsn-i leṭāfet bil bulunmaz māhda

Sendeki ḥükm-i niẓām var mı ṣanırsıñ şāhda

Mekteb-i ʿaşḳa muʿallim olmuşuz pencāhda

Ḫaṣm-ı çarḫı aldayup ʿİzzet bu luʿbetgāhda

Çoḳ piyāde dilleri ferzāne etmişlerdeniz

20

Şeref Ḫānımıñ ġazelini taḫmīs[245]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Pāyiñe yüzler süren āh eşk-i Ceyḥūnum mudur
Āh ü feryād eyleyen dil murġ-ı meskūnum mudur
ʿAḳlımı yaġma eden āh yoḳsa gül-gūnum mudur
Çaġlayan cūy-ı sirişkim çeşm-i pür-ḫūnum mudur
Keşret-i ʿaşḳım mı bilmem ṭāliʿ-i dūnum mudur

2 Ben degil miydim seniñle ʿahd u peymān eyleyen
Şimdi de sensiñ beni bu ʿahde peşimān eyleyen
ʿĀdetā Mecnūn gibi ṭaġlarda nālān eyleyen
Ol ṣaçı Leylā demez kūyunda cevlān eyleyen
Beste-i zencīr-i ʿaşḳım kendi Mecnūnum mudur

[245] Şeref Hanım'ın bu gazaline yapılan tahmiste matla beytinin ikinci mısraı, Mehmet ARSLAN, Şeref Hanım Divanı, Kitabevi, İstanbul 2002, s.328'de "İñleyen şeb-tā-seḥer bu ḳalb-i maḥzūnum mudur" şeklindedir. Emrî divanında ikici ve üçüncü beyit yer değiştirmiş, matla beytinin ikinci mısrası yerine de ikinci beytin ikinci mısraı yazılmıştır.

3 İşte ʿaşḳıñla degil mi ṣubḥa dek dil inleyen

Sen degil miydiñ bıraḳmam bana yavrum söyleyen

Şimdi de ḳahr eyleyip ḥālim diger gūn eyleyen

Ḫāk-i pāyinden beni maḥrūm u mehcūr eyleyen[246]

Keṣret-i ʿaşḳım mı bilmem ṭāliʿ-i dūnum mudur

4 Señ düşün bu ḥāllere kimdir ḳoyan kimdir sebeb

Aġlayan güldürmeyen kimdir beni her rūz u şeb

Sekrime bāʿiṣdir ʿaşḳıñ sen deme bintü'l-ʿineb

Çıḳdı istiḳbāle ʿaḳl u ṣabr [u] ārāmım ʿaceb

Mihribān-ı dil-i ḫayāl ḳadd-i mevzūnum mudur

5 Bī-kesem Emrī bana mādām ki yoḳ ḫayrü'l-ḫalef

Ḳatlime fermān gelirse eylemem yārdan esef

Tīr-i müjgān-ı nigāra sīnemi etdim hedef

Miḥnet-i fürḳatle meydān-ı maḥabbetde Şeref

Āh edip ḳan aġlamaḳ muʿtād ḳānūnum mudur

[246] Mehmet ARSLAN, *age*'de, s.328'de, "eyleyen" kelimesi "eden āh" şeklinde yazılmıştır.

21

Taḫmīs-i ġazel-i Ḫüsrev

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Müşkil ama göñlüm alsın ṣaḳlasın her bir yeri
Pek ḳolay elde olur mu böyle bir dil serseri
Var göñülde ṣaḳlı gezdim bulmaġa ben her yeri
Kīmiyā buldum görünce ḫāki-pāy-ı dil-beri
İşim altın eyledim sevdim cevān-ı zer-geri

2 İstedim buldum o yāri kendime hem-ḥāl edip
Ḫāk-i pāye ben ṣarıldım hem de istiʿcāl edip
Her ne isterse anıñ ben emrini āmāl edip
Pūte-i ʿaşḳ-ı ḥaḳīḳat içre ḳalbim ḳāl edip
Ḫāliṣ-i muḫliṣ o şāh-ı ḥüsnüñ oldum çākeri

3 Ḫāṭırım ṣordu o maḥbūb-ı dil-ārāmım ne var

Ṣormasa ḥālim ederdim belki de terk-i diyār

Ḥāl bilir añlar yıḳılmış ḳalbi her dāʾim arar

Rūy-ı zerdim demdir eşkimi görüp meyl etdi yār

Ben helāk oldum görünmez ol melek sīmā peri

4 Bir zemān belki olur ki bilmezem bende beni

Öyle bir demde düşünmek var mıdır cānā beni

Vardır elbetde güzellerde bulunmaz mı denī

Görünür bir gün saña ol öldürür ṣoñra seni

Ḳadr-i zer zer-ger şināsed ḳadr-i gevher gevherī

5 Sevmedim göñlümce evvel mehveşiñ ḫad-ṣāfını

Dinlemem bu yolda aġyārıñ güẕāf-ı lāfını

Ḫüsrevā gördüm luġatde eşkimiñ evṣāfını

Lā-yuʿaddır eşk-i çeşmim ṣāʾimiñ erdāfını

Ḫāṭır-ı kevkeb demiş cevher-i ṣaḥīḥ cevheri

22

Burusalı Monla (Molla) Ḫüsreviñ ġazelini taḫmīs

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Cemāliñ her görenler baḫtiyār ʿAnḳāya beñzersiñ
Baḳanlar mest olur çeşmānına Mīnāya beñzersiñ
Açılmış ġoncaāsā sünbül-i zībāya beñzersiñ
Yeşiller giydigiñce ṭūṭi-i gūyāya beñzersiñ
Siyeh-pūş olduġuñca Kaʿbe-i ʿulyāya beñzersiñ

2 Nigāh-ı iltifātıñ sevdigiñ eyler beni īmā
Anıñ çün eyledim ben de seniñ çün varımı yaġmā
Olur vaṣlıñ muḥaḳḳaḳ mürde-i hicrāna cān-peymā
Ḳaçan kim nāz ile aḳ sāde giyseñ ey semen-sīmā
Ṣadefde ḥāṣıl olmuş gevher-i yektāya beñzersiñ

3 Seḥerde ederik hem naġmeler ʿazm-i çemen ḳılsañ

Alıp kendi eliñle ḫāmeler ʿazm-i çemen ḳılsañ

Bañā yazmaḳlıġa çoḳ nāmeler ʿazm-i çemen ḳılsañ

Giyip bir kerre mā'i cāmeler ʿazm-i çemen ḳılsañ

Yem-i Ḥażarda Ḥıżra gökdeki ʿİ̄sāya beñzersiñ

4 Güzellik artar eksilmez nedendir sende gitdikce

Anıñ çün ben seni sevdim sever göñlümde sevdikce

Bu bezme başḳa bir revnaḳ verirsiñ yār güldükce

Libās-ı surḫ ile cānā yeşil ferāce giydikce

Ṭarāvet gülşeninde ġonce-i raʿnāya beñzersin

5 Gel artıḳ göñlümüñ taḥtında ẕevḳ ile ṣafālarla

Bu Emrī̄ ʿāşıḳ-ı zārıñ çaġır lāyıḳ nidālarla

O dem maḥbūb-ı maṭlūbum ḫırām etsin vefālarla

O gül-ruḫsārı vaṣf etdiñ ʿaceb rengī̄n edālarla

Sözüñde Ḫüsrevā sen bülbül-i şeydāya beñzersiñ

23

Rūḥī-i Baġdādīniñ ġazelini taḫmīs

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Dökersem raḥm eden yoḳ dīdeden al ḳānımı Yārab

Duyan senden diger yoḳ āh ile efġānımı Yārab

Bilirsiñ sen yine ʿafv edecek ʿisyānımı Yārab

Ḫalāṣ eyle belā-yı hicrden al cānımı Yārab

Müyesser eyle yāḫūd vuṣlat-ı cānānımı Yārab

2 Hemān vaḳt-i seḥerde āh ile efġānı çekdirme

Firāḳ-ı ġonca-ı ber-gül içün nālānı çekdirme

Beni aġlatma ṣızlatma göze giryānı çekdirme

Baña künc-i belāda miḥnet-i hicrānı çekdirme

Ṣafā-yı vaṣlile şād et dil-i nādānımı Yārab

3 Yoluna vermege ḥāżır seniñdir tendeki cānım

Seniñ ʿaşḳıñla āteşler içinde ḳaldı her yānım

Duyan var mı ʿaceb senden diger bir kimse giryānım

Metāʿ-ı vuṣlat-ı cān naḳd vermekde peymānım[247]

Ḫalāṣ etme reh-i ʿaşḳında al peymānımı Yārab

4 Ser-ā-ser eyledi sendeki ḳudret ḳuvvetiñ ḥayrān

Görüp de bilmemek ḳābil midir bu ḥāli bir insān

Ne isterseñ yaparsıñ yā ilāhī sendedir fermān

Dil-i miḥnet-güẕārı tīşe-i ḳahr eyledi vīrān

Yine[248] luṭfuñda ābād et dil-i vīrānımı Yārab

5 Nedendir gitmiyor bilmem ʿaceb benden dem-i fürḳat

Degil bir ben ṣanırsam ṣardı hep bu ʿālemi fürḳat

Yetişdir yāreme yā Rāb devā-yı merhem-i fürḳat

Ṭutuşdum yaḳdı yandırdı beni sūz-ı ġam-ı fürḳat

Göñülde sākin eyle āteş-i sūzānımı Yārab

---

[247] Coşkun AK, Bağdatlı Rûhî Divanı, *age*'de, s.349'da, beyt, "Metāʿ-ı vaṣlına cān naḳdını vermekdi peymānım – Ḫilāf etme reh-i ʿaşḳıñda ol peymānımı Yārab" şeklinde yazılmıştır. Bu haliyle vezin tutuyor.

[248] Coşkun AK, *age*'de, s.349'da, "yine " kelimesi, "yed-i" şeklinde yazılmıştır.

6 Ṭutanlar bāb-ı luṭfun her zemān bilsin selāmetdir

Ne yapsañ neylesen ʿuşşāḳına elbet ʿināyetdir

Amān yā Rāb amān yā Rāb o menzil bāb-ı ḥacetdir

Ġubār-ı Kaʿbe-i maḳṣūd kim kuḥl-ı hidāyetdir

Mücellā et anıñla dīde-i giryānımı Yārab

7 Uṣandım mübtelāsı olduġum ben cām ile Cemden

Bu hāy-ı hūydan Emrī geçip hem meyl-i ʿālemden

ʿAceb kimler olur bilmem aña bu fānide tenden

Bedenden cānım al Rūḥī gibi ḳurtar beni ġamdan

Müyesser eyle yāḫud vuṣlat-ı cānānımı Yārab

24

Taḫmīs-i ġazel-i Muḥibbī

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ben ġamımla kūşe-i ʿuzletde bir mihmān idim
Men ʿaref dersin oḳur bir ṭālib-i ʿirfān idim
Ben beni bir ḳaṭre ṣandım bilmedim ʿummān idim
Tende cānım yoḳ iken ben ṭālib-i cānān idim
ʿAşḳ ṣaḥrāsına düşmüş zār ü ser-gerdān idim

2 Ġam mıdır cānān yolunda eylesem ben intiḫār
İntiḫār etsem keder etmem edersem iftiḫār
Eylerim her ḥālde ben āh ü fiġān leyl ü nehār
ʿĀrıż-ı dil-dārda yazılmadan ḫaṭṭ-ı ġubār
Ben yiyip esrār-ı ʿāşḳı vālih u ḥayrān idim

3 Yoḳ iken bu ʿālemi dünyāyı ḫalk etdi Celīl

Varlığın gösterdi gel sen isteme ġayrı delīl

Her ne isterse yapar re'yinde āmir müstaḳil

Etmemişdi Kaʿbeniñ bünyādını daḫı Ḫalīl

Ḳaʿbe-i ḥüsnüne ḳarşı ben seniñ ḳurbān idim

4 Bilirim başa ne gelse anı da ben ḫayr ü şerr

Ol sebebdir eylerem ṣaḥrā-yı ʿaşḳa hem sefer

Yār deyü feryādım oldu geceler tā-be-seḥer

Vermeden bir kimse daḫı zülf-i Leylādan ḫaber

Gelmeden Mecnūn cihāna ben ġama sulṭān idim

5 Emri ḳayd oldum nihāyet bende cānān levḥine

Her ne emrī var ise etsin de fermān levḥine

Her ne dense ġayrı düşdüm ben de meydān levḥine

Ey Muḥibbī ḫaṭ-ı ġam yazılmadan cān levḥine

Ben belā-perver gehī nālān ü geh giryān idim[249]

[249] Coşkun AK, Muhibbî Divanı-İzahlı Metin, *age'*de s.561'de "Ben belā-perver gehī nālān ü geh giryān idim" mısraı, "Ben belā bezminde geh nālān u geh giryān idim" şeklinde yazılmıştır.

25

Taḫmīs-i ġazel-i Ṣabūḥī

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 Bekler idik ʿālemde biz eyyām-ı maḥabbet
Bulduḳ aña şükr eyleyelim kām-ı maḥabbet
Ḫoş ḥāle getirdi bizi encām-ı maḥabbet
Sāḳī beni mest etmiş idi cām-ı maḥabbet
Ṣayd etmiş idi murġ-ı dili dām-ı maḥabbet

2 Her ḥālde inān olmuş idi ʿāşıḳa göñlüm
Herkesce ʿayān olmuş idi ʿāşıḳa göñlüm
Bir başḳa cihān olmuş idi ʿāşıḳa göñlüm
Meşhūr-ı zemān olmuş idi ʿāşıḳa göñlüm
ʿĀlemde añılmamış iken nām-ı maḥabbet

3 Gönlümde ṣafā bulmuş idim derd-i ġamımla

Hem derde devā bulmuş idim derd-i ġamımla

Ümmīd-i vefā bulmuş idim derd-i ġamımla

Bir özge ṣafā bulmuş idim derd-i ġamımla

Ẕevk olmuş idi gönlüme ālām-ı maḥabbet

4 Maḳrūn-ı ḥaḳīḳat sözü et gūşuna mengūş

Gönlüm seni etmiş ise sesinde der-āgūş

Ṣabr et siteme her söze baḳ olmaġa ḫāmūş

Erbāb-ı vefā eyleyemez ʿahd-i ferāmūş

Yār olsa nola ol geçen eyyām-ı maḥabbet

5 Bir başḳa ṣafā vermede mey-ḫāne olursa

Sāḳī-yi Cemiñ dīdesi mestāne olursa

Emrīye yazıḳ anlara bī-gāne olursa

ʿAşḳıñla Ṣabūhī nola dīvāne olursa

Mest etdi anı bāde-i gülfām-ı maḥabbet

26

Nigāhīniñ ġazelini taḫmīs

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Çünki açdıñ sīneme biñ türlü yāre merhem ol

Gel yetiş billāh göñül yanmış ṭutuşmuş zemzem ol

Emr-i teskīni içün hem bezm hem de hem-dem ol

Pāk edip dil levhini cehd ile durma ādem ol

Her belā bir cilvedir ḥaḳdan bil anı ḫürrem ol

2 Var iken fevt etme elden bir zemān sen furṣatı

İster iseñ vuṣlat-ı cānāna terk et rāḥatı

Bir zemān çoḳ görme sen sende olan bu fürkati

Ṣabr ile ḥaḳḳ verdi Eyyūbe ḥayāt-ı sıḥḥati

Her belāya ṣabr edip esrār-ı haḳḳa maḥrem ol

3 Çoḳcadır maʿnāsı söylerken düşün her bir sözüñ

Doġru söyle her nere varır iseñ olsun yüzüñ

Sen çekinme söyle söz sözüñ gibi olsun özüñ

Rāh-ı rifʿat bulmaḳ isterseñ birāder aç gözüñ

Ādem ara Ādemi bul Ādem ile Ādem ol

4 Çünki geldik ʿāleme var bizde bir dürlü cünūn

Çünki insanız olup her dürlü bir nefse zebūn

Diyeler bir gün bize innā ileyhi rāciʿūn

Bāḳi ṣanma çoḳ Süleymānlar geçirdi dehr-i dūn

Cīfe-i dünyāya aldanma tabʿ-ı cūd Edhem ol

5 Boş yere gel sen ṣaḳın ḳoyma cefāya ʿömrünü

Ḫoş geçir vaḳtin ṣaḳın verme hevāya ʿömrünü

Her zemān durma bıraḳ bāb-ı Rıżāya ʿömrünü

Aldanıp sen nefsiñe verme hevāya ʿömrünü

Düşmanıñ dost eyle gel dostuñla bārī hem-dem ol

6 Cān ü dilden durma baḳ Emrī̄ haḳīḳatdir saña

Her nere baḳsañ ne ṣorsañ hep işāretdir saña

Her yere meyl etme çünki hep sefāletdir saña

Ey Nigāhī̄ dinle sen nuṭḳuñ naṣī̄ḥatdir saña

Ḳıṣṣadan ḥiṣṣe budur ḥırḳañı çek de ebkem ol

27

Şeref Ḫānımıñ ġazelini taḫmīs[250]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Var iken ben sevdigim de ġayrı ḳurbān istemez

O da ġayrı var iken ben bir süḫandān istemez

Gül cemāli var iken dilde gülistān istemez

Ġayrı meyl etmez göñül cān ġayrı cānān istemez

Bir olur şehre ḥüküm-dār iki sulṭān istemez

[250] Mehmet ARSLAN, Şeref Hanım Divanı, s.348'de yer alan ikinci beyit: "Bildirir āh-ı şerer-pāşı yoḳ ʿarża iḥtiyāc – Āteş-i ʿaşḳ u maḥabbet ketm ü iʿlān istemez" Emri divanında tahmis edilmemiştir.

2 Herkesiñ ḳalbinde mevcūd ne ki var esrārdır

Söylemez ṣorsam da derdiñ ʿākıbet inkārdır

Ṣorsalar feryād ü zārı bülbülüñ gülzārdır

Ārzū-yı cennet ancaḳ rüʾyet-i dīdārdır

Yoḳsa ʿāşıḳ yārsız seyr-i gülistān istemez

3 Deldi sīnem ṣormadı kimse baña bu yāre ne

Demedi ʿālem görüp başımdaki bu ḳara ne

Ṣardı derdi cismimi bir ṣorsa bu bīmāre ne

Mübtelādır derd-i aġyāra ṭabībim çāre ne

Ḫasta-i hicrān [olan] tedbīr-i dermān istemez[251]

4 Eyleyen hicrān degil mi ʿaḳl u fikrim tār-u-mār

Bir degil derd-i derūnum söylesem ben āşikār

Ḥasret-i cānān yüzündendir baña bu āh ü zār

İntiẓār-ı miḥnet-i cevriñ çeker leyl ü nehār

Ṣanma ʿuşşāḳıñ ḥarīm-i dilde mihmān istemez

[251] Mehmet ARSLAN, *age*, s.348'de beyit, "Mübtelā-yı derd-i aġyāra ṭabībim çāre ne - Ḫasta-i hicrān olan tedbīr-i dermān istemez" şeklinde yazılmıştır.

5 Bir gün elbetde cefādan sālim eylersiñ yine

Emri-i bī-çāreyi hem-dem eylersiñ yine

Açdıġıñ şu yāreye merhem de eylersiñ yine

Ġayrılarla dāʾimā sen ʿālem eylersiñ yine

ʿĀlemi sensiz Şeref billāhi bir an istemez

28

Rıżā Paşanıñ ġazelini taḫmīs

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Bilmiş olsunlar ḳapılmam bir zemān evhāma ben

Bir ḳapıldım her naṣılsa serv-i ḫoş endāma ben

Sen telāş etme yanaşmam boş yere ibrāma ben

Devr-i laʿliñde baş egmem bāde-i gülfāma ben

Sāye-i pīr-i muġānda minnet etmem cāma ben

2 Hep degil mi başıma sevḳ eyleyen ġavġaları

Dīde-i mestiñ degil mi ṣubḥa dek ḫūlyāları

Her gece bıḳdım uṣandım bī-ḥakem daʿvāları

ʿAnber-i zülfüñ getirdi başıma sevdāları

Yoḳsa nerden düş olurdum bu ḫayāl-i ḫāma ben

3 Kim düşer de ḳurtulur bilmem o bend-i zülfüne

Sen de düşmüş bilmiyorsuñ kendi kendi zülfüne

Ḥāṣılı baḳdıḳça cān ten hep tükendi zülfüne

Ḫālini gördüm esīr oldum kemend-i zülfüne

Dāne içün kendimi ṣaldım düşürdüm dāma ben

4 Zülfüne bir kimse baḳsa bī-nihāye bend olur

Beyn-i ʿuşşāḳda baḳılsa oda müstemend olur

Her işi tedbīrle görse kişi hūşmend olur

Ne firāḳa tāb eder ne vaṣla ṭāḳatmend olur

Şaşmışım bilmem ne yapsam bu dil-i nā-kāma ben

5 Ḳalbiñe bir baḳ görürsüñ farḳ yoḳ āyīneden

Ṣor neler çekmekdedir bir ʿāşıḳ-ı dīrīneden

Gerçi āteşler çıḳar hem sīne-i bī-kīneden

Olmadım ḫāli nigīnāsā ḫırāş-ı sīneden

Bir dem ol günden ki düşdüm ārzū-yı nāma ben

6 Çünki ʿāşıḳ ṣıdḳını lāzımdır iṯbāt eylemek

Düşmeni tīġ-ı sitemle lāzım iskāt eylemek

Dostu dost bilmek ʿadūya hem mükāfāt eylemek

Ḫalḳ ile lāzımdır olduḳca mümāşāt eylemek

Ger baña uymazsa eyyām uyarım eyyāma ben

7 Çarḫ-ı dūn ḳoymaz dil-i rāḥat ʿaceb bir dem beni

Kendi derdim yetmiyor bir derd ile hem-dem beni

Eyler ammā neyleyim etmez niçün ḫürrem beni

Gāh esīr-i ġurbet eyler gāh enīs-i ġam beni

Şaşmışım bilmem ne etsem baḫt-ı nā-fercāma ben

8 Ben ġarīb gönlüm ḥazīn kārım benim hep āh ü zār

Söylesem bir kimseye rāz-ı derūnum ey nigār

Oldu kimse bilmiyorken her işim gör āşikār

Kūy-ı ġurbetde ne bir bildik ne bir ġam-ḫˇār var

Kim getirsin ger yazarsam yāre bilmem nāme ben

9 Baksañ a, āteş kesildi baña dünyā pīrehen

Ölmeden öldüm bu gün ṣardı beni şanlı kefen

ʿAşḳ yoluna cān fidā etmiş var ise işte ben

Eyledim dārü's-selāmı kendime beytü'l-ḥazen

Ḥasret-i ḥāl-i siyāhımla gidersem şāma ben

10 ʿAhd u peymān eyledim verdim gönül ben bī-riyā

Dönmezem bilmiş oluñ her ne ki derlerse hebā

Her ne gelse sevdigim senden der Emrī merḥabā

Telḫ-kām etmez seni şīrīn kelāmıñ ey Rıżā

Sen hemān eyle teẕallüm rāżıyam düşnāma ben

29

Hādīniñ ġazelini taḫmīs

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Nāme yazmış baḳ ne söyler dil-rubālardan biri
Anı açmaḳ bence olmuşdur ḫaṭālardan biri
Oḳuyunca ḫātıra geldi edālardan biri
Geldi yāda vehleten geçmiş cefālardan biri
Çıḳa ʿarşa āġladım müdhiş ṣadālardan biri

2 Yārdan ġayrı gelir ẓannetme dünyā fikrime
Gelmiyor Mecnūn bile olsam da Leylā fikrime
Biñ güzel olsa da baḳmam bī-muḥābā fikrime
Ḳalbini taḫrīb içün ṣaplandı gūyā fikrime
Atılıp yaydan hemān tīr-i ḳażālardan biri

3 Açdı yāra sīnemi bulmaz niçün merhem baña
Kendi raḥm etmez acır başdan başa ʿālem baña
Çekdigim derdi ṣaḳın ẓannetme pek mühim baña
Miḥnet-i ferdāyı telḳīn etmede her dem baña
Pister-i merge uzanmış bī-nevālardan biri

4 Ṣorsalar ʿālemde aġyār der-i menfūrum olan
Ġayrı andan yoḳ cihānda hem de maḳhūrum olan
Her zemān dilde göñülde hem de meẕkūrum olan
Cismimi taḥrīk eder şiddetle manẓūrum olan
Her ḳabir yāḫūd ki rūḥ-ı müntehālardan biri

5 Emriyā her ne yazarsa ol düşünmekde derīn
ʿĀḳıbet endīş olur kim ki ola ḳanı serīn
Ḫāmesin söyletmede gördükde ol bir nāzenīn
Hādiyā ṭabʿım gibi şiʿrimde oldu āteşīn
Şāʿirim elbet bilirler şiʿr āşnālardan biri[252]

[252] Vezin kusurludur.

30

Kānī Paşa-zāde Rifʿat Beyiñ ġazeline taḫmīs

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Derd-i ʿaşḳa düş olan derdin nihān eyler gider
Eşk-i çeşmi ağlamaḳdan hem de ḳan eyler gider
Gülşen-i ʿömrün nihāyet pür-ḫazān eyler gider
Dil ki zaḫm-ı ʿaşḳ ile teslīm-i cān eyler gider
Ḫūn ile ḳabrin ser-ā-ser gülsitān eyler gider

2 Her zemān baḳsañ görürsüñ cān u dilde dār olup
Sevdigi bir ʿāşıḳıñ fikrinde hem aġyār olup
Ol sebebden derdi artar dāʾimā bīmār olup
Āferīn ol merde kim ḳurbān-ı tīġ-ı yār olup
Hep sirişk-i dīdeveş ḫūnun revān eyler gider

3 Açdı güller ġoncalar rū gösterince lāleler

ʿAndelībiñ meskeni olsa revādır jāleler

Bedr-i ʿaşḳıñ āsmān-ı dilde yapdı hāleler

Baña ḳalsa intiḳām almazdım ammā nāleler

Çāresiz sūzişle ḳaṣd-ı āsmān eyler gider

4 Çekdigi kendi dilindendir bu ʿālemde cefā

Āh [u] feryād u fiġān etdikce güllerde ṣafā

Sürmede eller elinde varsın etsin ol nidā

Ṣanma teʾṣīr-i ḫazāndan görmüyor bülbül vefā

Berḳ-ı āhın sīne-sūz-i āşiyān eyler gider

5 Bulmadım ʿālemde Emrī leẕẕet-i ṣoḥbet gibi

Yār ile hem bezm-i ʿālem olduġum ʿuzlet gibi

Raḥm eden olmaz nihāyet ʿāşıḳa vuṣlat gibi

Miḥnetin derk eylemiş çarḫıñ meger Rifʿat gibi

Ṣaḥn-ı gül-geşt içre ṣular hep fiġān eyler gider

31

Ḥalīm Efendiniñ ġazelini taḫmīs

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Sen benim meftūn-ı cānān olduġum bilmez misiñ

Cān verip cānāna ḳurbān olduġum bilmez misiñ

Ol şehiñ vechine ḥayrān olduġum bilmez misiñ

Taḫt-gāh-ı ʿaşḳa sulṭān olduġum bilmez misiñ

Kişver-ı ġamda Süleymān olduġum bilmez misiñ

2 Sen benim cānım efendim ben saña bir āşinā

Bir zemān mümkin mi gülmek sevdigim senden ġınā

Yalıñız ʿaşḳıñ ile oldum bu derde mübtelā

Merhem-i bihbūd-ı vaṣlıñla ṭabībim ḳıl devā

Mübtelā-yı derd-i hicrān olduġum bilmez misiñ

3 Hep ḫayāliñle seniñ bilmiş ol ünsiyyetim

Artar eksilmez nedendir gün-be-gün āh ʿilletim

Var güzel sevmekde inkār eylemem ben şöhretim

Ḥasret-i laʿliñde sākī ṣorma hīç keyfiyyetim

Curʿa-nūş-ı bezm-i rindān olduġum bilmez misiñ

4 Pertev-i dīdārına ṭuġrā dedim dedi o şūḫ

İsmi var ben cismine ʿAnḳā dedim dedi o şūḫ

Cümleniñ yektāsı müstesnā dedim dedi o şūḫ

Ġırre oldu ḫüsnüne cānān dedim dedi o şūḫ

Pādişāh-ı ḫayl-i ḫūbān olduġum bilmez misiñ

5 Olmayınca boşdur ʿālemde kişi ḳalb-i selīm

Olmayınca yār mümkün mü ola ʿāşıḳ kelīm

Emri ʿālemde durur der her zemān Allah kerīm

Raḫş-ı endīşemle aldım ben bu meydānda Ḥalīm

Yekke-tāz-ı semt-i ʿirfān olduġum bilmez misiñ

32

Ṣıdḳīniñ ġazelini taḫmīs

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Gönlümü aldıñ hebā etseñ de inkārıñ seniñ
Ḳayd ile ṣābit ṭurur evvelce iḳrārıñ seniñ
Ṣanma bir ben ey perī meftūn-ı ruḫsārıñ seniñ
Serfürū eyler görenler serv-i reftārıñ seniñ
Lāl olur bülbül işitse zār-ı güftārıñ seniñ

2 Bezme ʿālemde veren bu intiẓāmı mey ḳızıl
Gösteren hem ʿāşıḳa her gün niẓāmı mey ḳızıl
Ögreden hem intiẓāmı iḥtirāmı mey ḳızıl
Leb ḳızıl ruḫlar ḳızıl destiñde cām-ı mey ḳızıl
Kim ḳızıl dīvāne olmaz görse dīdārıñ seniñ

3 Ṣoḥbetiñ ünsiyyetin bir kimsede olmaz inān

Yoḳ saña beñzer bulunmaz bir eşin ey nev-cevān

Verdi ḥüsnüñ ser-te-ser bu ʿāleme bir başḳa şān

Lāʿl-i leble gel yetiş imdāda ey şūḫ el-emān

Yaḳdı yandırdı beni bu tāb-ı ruḫsārıñ seniñ

4 Ḫāne-i ʿaşḳıñ hemīşe ṣormadan mihmān olur

Gün gelir sīnem urur cānım daḫı peykān olur

Başda ḳalmış var ise ʿaḳlım aña hicrān olur

Cān verip cām-ı lebiñ şimşīr ġamzeñ cān olur

Allah Allah ne temāşādır bu eṭvārıñ seniñ

5 Hem baña vaʿd-i viṣāl etmiş idiñ sen hani yā

Geldi bekler luṭfunu Emrī ḳuluñ āh bī-riyā

Öldürürseñ ḳurtulur ʿālemde luṭf eyle şehā

Kākül-i müşginini vaṣf ile dā'im Ṣıdḳīyā

Çīn [ü] māçīni muʿaṭṭar ḳıldı eşʿārıñ seniñ

33

Fużūlīniñ ġazelini taḫmīs

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Dü çeşmim oldu al ḳan gözüm yaşı ṣulanmaz mı
O fikrimde ḫayālimde ʿaceb dil-dārım añmaz mı
Anıñ çün olduġum dīvāne bilmez yoḳsa ṣanmaz mı
Beni cāndan uṣandırdı cefādan yār uṣanmaz mı
Felekler yandı āhımdan murādım şemʿi yanmaz mı

2 Beni ḥayrān eder dil-cū gören der aña bir şebbū
Kör olsuñ yan baḳan aġyār diyenler ḥaḳḳıña şubū
Ne söylerse sözü mesmuʿ benim çün gözleri āhū
Gül-i ruḫsārına ḳarşı gözümden aḳdı ḳanlı ṣu
Ḥabībim faṣl-ı güldür bu aḳan ṣular bulanmaz mı

3 ʿAceb kimdir bize ḥāʾil bizi tefrīḳ midir ḳābil

Ne eylerseñ göñül ḳā’il o her an sizlere māʾil

Viṣāliñle beni nāʾil hemān et ben saña sāʾil

Degildim ben saña māʾil sen etdiñ ʿaḳlımı zāʾil

Beni ṭaʿn eyleyen ġāfil seni görse utanmaz mı

4 Taḥammül eylemez insān anı kim görmese bir an

Görürse ḳulluġa şāyān o etsin emr ile fermān

Yoluña vermege ben cān ḥażırlandım aña ḳurbān

Ḳamū bīmārına cānān devā-yı derd eder iḥsān

Niçün ḳılmaz baña dermān beni bīmār ṣānmaz mı

5 Kesildi baḳsa her yanım bir āteş ṣanki sūzānım

Nedir bildirse işyānım baña ol nazlı cānānım

Gören der ben perīşānım bilir mi şāh-ı sulṭānım

Şeb-i hicrān yaḳar cānım döker ḳan cism-i giryānım[253]

Uyarır ḥalḳı efġānım ḳara baḫtım uyanmaz mı

[253] Abdülbâki GÖLPINARLI, Fuzûlî Divanı, s.141’de “cism-i giryānım” kelimesi, “çeşm-i giryānım” şeklinde yazılmıştır.

6 Ben artıḳ eyledim mesken seniñ kūyuñ ḳabūl et sen

Çekinme bir zemān benden uṣandırma beni tenden

Seni görmek diler dil şen ḳala ḥayrān saña gülşen

Ġamım pinhān ṭutardım ben dediler yāre ḳıl rūşen

Desem ol bī-vefā bilmem inanır mı inanmaz mı

7 Güzeller içre bālādır o dil-dārım hüveydādır

Anıñ ismi müsemmādır o bir Rüstem ü Dārādır

O her şeyden muʿarrādır hem Emrīye dil-ārādır

Fużūlī rind [ü] şeydādır hemīşe ḫalḳa rusvādır

Ṣoruñ kim bu ne sevdādır bu sevdādan uṣanmaz mı

34

Meḥmed ʿAli Babanıñ ġazelini taḫmīs

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Taḥt-ı dil ḥāżırlanıp ḫünkār gözler gözlerim
Nerde ḳaldı murġ-i dil bī-zār gözler gözlerim
Rāhına cān verdigim dīdār gözler gözlerim
Bülbül-i zāram gül-i gülzār gözler gözlerim
ʿĀşıḳ-ı dil ḫastayem dil-dār gözler gözlerim

2 Başım uġratdı ġam-ı hecriñ nihāyet müşkile
Çünki ḥasret-keş olup dil murġı ṣırma kāküle
Yalıñız bir ben degil bi'l-cümle ʿuşşāḳıñ bile
Cān verir ʿuşşāḳına būy-ı dil-āvīzi ile
Her zemān ol zülf-i ʿanber-bār gözler gözlerim

3 İltifāt-ı ṣoḥbetiñ medyūnuyam Allah içün

Ol sebebdir kūyunuñ meskūnuyam Allah içün

Gel deme bu ʿālemiñ mecnūnuyam Allah içün

Nergis-i çeşmānınıñ meftūnuyam Allah içün

Göz yumup açınca gül-ruḫsār gözler gözlerim

4 Nice maʿlūm sevdigim ʿālemde doġru sözlüdür

Uṣludur nāmūsludur vicdānı pāk bir nāzlıdır

Ġayra etmez iltifāṭ luṭfu anıñ pek gizlidir

Bir zemān görmek ile ḳanmaz gözüm aç gözlüdür

Vech-i yāri görmeye tekrār gözler gözlerim

5 Bezm-i iḫvān bezm-i rindān bezm-i mey hem bezm-i cām

Gel de görsün dil ḫarābe-zāra döndü ṣubḥ u şām

Görse ki bī-çāre Emrīye olup dünyā ḥarām

Cām-ı ʿaşḳı şevḳ ile Ḥilmī olup mest-i müdām

Ol sebebdir gece gündüz yār gözler gözlerim

35

Nefʿīniñ ġazelini taḫmīs

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Cemālin gösterip ḫalḳa dıraḫşān olduġun görsem
O yār-i bī-emānım āfet-i cān olduġun görsem
Yeter ẓulmetde ḳaldıḳ ġayrı aʿyān olduġun görsem
Bahār erse yine seyr-i gülistān olduġun görsem
Güzel seyr eylemek ʿuşşāḳa āsān olduġun görsem

2 Şu ṣaḥrālar şu vādīler bürünse bir yeşil perde
Göñüller şād ola ġamlar gide hem var ise serde
Göñül maḥbūbu dil-dārım ʿaceb kimlerdedir nerde
Leṭāfetden görünse āsmānıñ ʿaksi her yerde
Çemende başḳa bir ʿālem nümāyān olduġun görsem

3 Ġamım gitmez neden bilmem neden bu āh ü zār etsem

Ḫalāṣ olmaḳ ʿaceb mümkin mi derdden intiḫār etsem

ʿAceb āsūde ḥāl mümkin midir terk-i diyār etsem

Yine rez-duḫterīn peydā edip ʿazm-i kenār etsem

Ġamıñ ḫāṭırda nā-peydā vü pinhān olduġun görsem

4 Zemānı geldi ʿazm etsin çemenzāra o cānānıñ

Temāşā eylesin ṭursun baḳıp seyr ede her yanıñ

Ṭaġıtsın var ise dilde gözünde ġayrı giryānıñ

Ḳızarsa gül gül olsa tāb-ı meyden rūyu ḫūbānıñ

Ruḫ-ı cānānı hem gül hem gülistān olduġun görsem

5 Güşād olsun bahār eyyāmı geldi ġayrı defterler

Gelip ḳayd olmaġa her nerde varsa māh-peykerler

Ṣaçılsın bū dökülsün her yere hem ʿūd u ʿanberler

Ṣafādan bir biriniñ sīnesin çāk etse dil-berler

Güzeller mest olup dest-i girībān olduġun görsem

6 Uyansın ṭurmasın gelsin eger ṭalmış ise ḫ̆ābа

Ḫalaṣ olsun ġam-ı hecriñle düşmüş ise gird-āba

Gelip de intisāb etsin nihāyet öyle bir bāba

Baḳıp geh sīne-i cānāna geh cām-ı mey-i nāba

Dil-i dīvāne berr ü baḥre sulṭān olduġun görsem

7 Muḥaḳḳaḳ istememem ger verseler başdan başa dehri

Baña cānānesiz şu kūşe-i ġam-ḫāneler yegni

Bahār gelsin ṣafālar eylesin cānān ile Emrī

Muḥaṣṣal böyle bir gün görmeden ölürsem ey Nefʿī

Felek ben ölmeden ḫāk ile yeksān olduġun görsem

36

Revnaḳıñ ġazelini taḫmīs

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Cilve eylerken gülistān içre sünbül sünbüle

ʿAndelībān gördü bu ḥāli ḳopardı ġulġule

Geldi ṣandım zümre-i ḫūbān kākül kāküle

Reng-i rūy-ı yāri tavṣīf eyler iken gül güle

ʿAşḳ-bāzlıḳla ġazel-ḫᵛān oldu bülbül bülbüle

2 Çünki cānān gitdi rindān hedm olunsun mey-kede

Her gören bu ḥālimiz olsun cihānda ġam-zede

Yıḳdı ʿuşşāḳ bezmini ḥayretde ḳaldı dīdede

Dün bir āfet mest olup bezme bıraḳdı ʿarbede

Düşdü sāḳi sāḳīye ḳanlar aḳıtdı mül müle

3 Kūy-ı yāre āh ü feryād ile ʿuşşāḳ üşmede

Ṭaʿli-i nā-sāzına bed-baḫt olanlar küsmede

Bezm-i ḫūbān ġayrı bu ḥāli görüp göz büzmede

Ṣanki ḥüsnüñde seniñ Yūsuf cemāliñ süzmede

Mülk-i Kenʿāna füten, iḳlīm-i Mıṣra ġulġule

4 ʿAzm-i gülzār etse bülbül anda feryādın eder

Gül deyü vaḳt-i seḥer gül gül deyü eyler sefer

Gösterir gül bülbüle bülbül daḫı bir çoḳ hüner

Zülf ü ḫāl-i yāre reşkiñden göründü nāle-ger

Sünbüle ṭavr-ı teferruḳ o siyāh-ı fülfüle

5 Yalıñız Emrī degil herkes demekde lāfını

Yoḳdur ʿālemde naẓīri çün ʿAliyyü'l-Murtażā

Sāḳi-i kevṯer o dāmād-ı Resūl-i Kibriyā

Ḥaydar-ı naẓmım cihānda beñzemez mi Revnaḳā

Kilk-i pākim Ẕülfiḳāra tabʿı ṣāḳım düldüle

37

Maḥmūd Celāleʾd-din Paşanıñ ġazelini taḫmīs

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Gözüm yollarda ḳaldı beklerim bir āşnā gelmez
O yār-ı bī-emāndan isterim būy-ı vefā gelmez
Geceler ṣubḥa dek ẕikr eylesem ismiñ ġınā gelmez
Fiġānlar eylerim ammā felekden bir ṣadā gelmez
Yıḳılsa naġra-i āhımla ʿālemler nidā gelmez

2 Ben aġlar gülmezem herkes baña ḳarşı ederler ʿīd
Ġamım gitmez baña ülfet ederse yār eder tezyīd
Benim ʿaşḳ āteşim ẓannetme teskīn etmede teşdīd
Döküldü sünbül-i maḳṣūda düşdü ġonca-ı ümmīd
Meşām-ı ḫāṭır-ı maḥzūnuma būy-ı vefā gelmez

3 Vedāʿ bir nāmesiñ aldım beni kim eyledi tesm̄im

Ḫayāl-i ḫāṭıra gelmez idi bu bence nāmūsum

Ne yapsa rāżıyam oldum aña her vech ile tesl̄im

Cefā peykānları ol rütbe mecrūḥ etdi gör cismim

Devā etse ṭabīb̄ān-ı cihān ṣadra şifā gelmez

4 Beni Mecnūna döndürdü nihāyet ol ṣaçı Leylā

Baḳılsa iftirāḳından göñül etmekde vā-veylā

Derūnumda bir āteş var durur gitmez neden ḥālā

Firāḳ-ı yāre cān etmez taḥammül ḳorḳarım zīrā

Ser-i ʿuşşāḳ-ı ḥasretden büyük derd ü belā gelmez

5 Bu Emr̄i çoḳ zemāndır d̄ide-i mestāneden maḥrūm

Gül-i ruḫsāra ḥasret hem daḫı revdāneden maḥrum

Uçurdu yavrusun āvārelendi lāneden maḥrūm

Celāl oldum nüv̄id-i vuṣlat-ı cānāneden maḥrūm

Ḫaberler gelse de efsānedir ol meh-liḳā gelmez

38

Fużūlīniñ ġazelini ṭaḫmīs[254]

feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilün

1 Girmek ister o levend ṣanki bizim ḳanımıza
Rişte-i zülfünü ṭaḳmaḳ gibi gerdānımıza
Ḳavs-i ġamze-aṣar her gün dil-i dīvānemize
Küfr-i zülfüñ ṣalalı raḫneler īmānımıza
Kāfir aġlar bizim aḥvāl-i perīşānımıza

2 Bu meṣeldir ḳalan aġlar denir eyvāh gidene
Ṣoruñuz derd-i elem cevr-i ġamı bir çekene
Gülde bīzār oluyor elde ne vardır dikene
Cevri çoḳ eyleme kim olmaya tā kim tükene
Az edip cevr ü cefālar ḳıla ben cānımıza

[254] Tahmis edilen bu gazele basılı Fuzûlî Divanlarında rastlanmamıştır.

3 Kendi ḥālimde gezerken nereden geldi bulup

Derd-i ʿaşḳ derd-i elem görseñ a cismim yıḳılıp

Ben bile farḳ edemem kendime ʿālemden olup

Eksik olmaz ġamımız bunca ki bizden ġam alıp

Her gelen ġamlı gider şād gelip yanımıza

4 Aldı göñlüm bu neden şimdide inkār etdi

Ṣaldı baḥr-i ġama bir ṣormada bīzār etdi

Emriyi derde ḳoyup ḥāṣılı bīmār etdi

Ġam-ı eyyām Fużūlī bize bīdād etdi

Gelmişiz ʿacz ile dād etmege sulṭānımıza

39

Senīḥ Efendiniñ ġazelini taḫmīs

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Bülbülāsā başladım feryāda gül gülzār içün
Terk-i ḫ̆āb etdim nedendir sevdigim dil-dār içün
ʿĀdetā ḥayrān dururken ol gül-i ruḫ̆sār içün
Ben fidā-yı cān ederken ol cefā-cū yār içün
Eyledi cefā beni yārim fidā aġyār içün

2 Derd-i ʿaşḳa mübtelāyam gūn-be-gūn beñzim ṣolup
Ben beni bilmem ne ḥāldeyim baña bilmem n'olup
Baḥr-i ʿaşḳa var mı düşmüş ṣoñra andan ḳurtulup
Nergisī bīmār-ı yāre ḫ̆asta göñlüm dūş olup
Ḫ̆asta-i ʿaşḳ olmuşam ol nergisī bīmār içün

3 Söyledir yār her zemān meydān baġışlar ʿāşıḳa

Cānānı eyler fidā her an baġışlar ʿāşıḳa

Kendini eyler durur ḳurbān baġışlar ʿāşıḳa

Rü’yet-i dīdār-ı cānā cān baġışlar ʿāşıḳa

Cānımı versem nola ben bir nefes dīdār içün

4 ʿĀşıkıñ teskīn olur mu zārı yāri bulmadan

Hīç diger sözler ṣaçar mı kāse ġamla dolmadan

Bülbülüñ feryādı bitmez bir zemān gül ṣolmadan

Āteş-i āhım sövünmez eşkim efzūn olmadan

Gözlerim çoḳ yaş döker bir ān-ı āteş-bār içün

5 Rāżīyam her ne ki eylerse baña vech-i melīḥ

Her ne yapsa neylese ḥaḳḳımda ger dense ṣarīḥ

Emrī aldırmaz anıñ ḥaḳḳında söylense ḳabīḥ

Yār içün aġyār içün olma melūl sen ey Senīḥ

Bülbülān bī-zār olur ḫār-ı gül-i gülzār içün

40

Taḫmīs-i Fużūlī[255]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Çünki düşdük baḥr-i ʿaşḳ içre selāmet bekleriz
Biz ḳuluz bir şāha kim āndan delālet bekleriz
Ḥasret-i hicrānda ḳaldıḳ biz nihāyet bekleriz
Nice yıllardır ser-i kūy-ı melāmet bekleriz
Leşker-i sulṭān-ı ʿirfānız vilāyet bekleriz

2 Vuṣlat-ı cānān olunca ʿāşıḳa dünyā deger
Ol sebebdir kūy-ı yāre eyleriz dāʾim sefer
Rāżıyız gelsin bize dā'im o yārden ḫayr u şer
Sākin-i ḫāk-i der-i meyḫāneyiz şām ü seḥer
İrtifāʿ-ı ḳadr içün bāb-ı saʿādet bekleriz

[255] Fuzûlî'nin bu gazeli, daha önce 19. tahmis olarak farklı bir şekilde tahmis edilmiştir.

3 Nerde ḳaldı bekleriz ḫaylī zemān maḥbūbumuz

Gelmiyor bilmem nedendir dil ṣorar merġūbumuz

Yoḳ nedendir bezm-i ṣoḥbetde bu şeb meclūbumuz

Cīfe-i dünyā degil kerkes gibi maṭlūbumuz

Bir bölük ʿanḳālarız Ḳāf-ı ḳanāʿat bekleriz

4 Bülbülüñ hep çekdigi gülden degildir ḫārdan

Āh edip feryād ederse hep oda efkārdan

Hem sever hem de eder ʿaşḳ-ı şikāyet yārdan

Ḫ˘āb görmez çeşmimiz endīşe-i aġyārdan

Pās-bān-ı genc-i esrārız muḥabbet bekleriz[256]

5 ʿĀdetā bī-hūş eder hep leẕẕet-i ʿaşḳıñ bizi

Daġ ü ṣaḥraya ṣalar hep şiddet-i ʿaşḳıñ bizi

Her zemān mecnūn edibdir ġayret-i ʿaşḳıñ bizi

Ṣūret-i dīvār edipdir ḥayret-i ʿaşkıñ bizi

Ġayr seyr-i bāġ edip biz künc-i miḥnet bekleriz

[256] Abdülbâki GÖLPINARLI, Fuzûlî Divanı, s.67'de "Pāsbān-ı genc-i esrārız muḥabbet bekleriz" mısraı, "Pāsbānız genc-i esrār-ı muḥabbet bekleriz" şeklinde yazılmıştır.

6 ʿĀşıḳız biz ḥüsnüne naḳşıñ seniñ dilde görüp

Ol sebebden kūyunu mesken edip seyre gelip

Düşeli ʿaşḳa nihāyet dār-ı dünyādan geçip

Kārbān-ı rāh-ı tecrīd[iz] ḫatar ḫavfın çekip

Gāh Mecnūn gāh ben devr içre nevbet bekleriz

7 Her gören anlar bilir āh dīde-i giryānımız

ʿAşḳdan āteş kesildi görseler her yanımız

Ḳande varsaḳ isteriz ġayrı degil cānānımız

Ṣanmañız kim geceler beyhūdedir feryādımız

Mülk-i ʿaşḳ içre ḥişār-ı istiḳāmet bekleriz

8 Ḥasret-i cānān elinden Emrī gör ḳanlar içip

Defter-i aʿmālini efʿālini her dem görüp

Ḥāṣılı dünyā vü ʿuḳbādan bile yārden geçip

Yandılar Ferhād u Mecnūn mest-i cām-ı ʿaşḳ olup

Ey Fużūlī biz olar yatdıḳca nevbet[257] bekleriz

[257] Abdülbâki GÖLPINARLI, Fuzûlî Divanı, s.67'de "nevbet" kelimesi "ṣoḥbet" şeklinde yazılmıştır.

41

Leylā Ḫānımıñ ġazeline taḫmīs

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Yāre düşkün olduġum meydānda yoḳ inkāra ḥayf
Yoḳ buña çāre yanaşmaḳ biz hemān iḳrāra ḥayf
Olduḳ artıḳ n'eyleseñ boş ʿaşḳ ile āvāre ḥayf
Āhımıñ teʿsīri yoḳ bilmem niçün dil-dāra ḥayf
Bunca feryādım yetişmez mi ʿaceb gülzāra ḥayf

2 Çünki söz verdim anı terk eyledim ben bir zemān
ʿAḳl u fikrim anda her dem ʿaşḳı hem cānda nihān
Ölürüm ayrılmam andan bir yana gelse cihān
Küfr-i zülfüñle oyup ʿuşşāḳı ẓulmetde hemān
Nūr-ı vechiñ ʿarż eder her rūz [u] şeb aġyāra ḥayf

3 Kim güzel sevmekde ʿālemde ʿaceb görmüş ḫasār

Ol sebebden dāʾimā üftādegān maʿ şūḳ arar

Ben daḫı düşdüm nihāyet ṭutmadım hīç başḳa kār

ʿĀlemī etsem tedāvī-i derd içün geşt ü güẕār

Bir ʿilāc bulmaz mı āyā bu dil-i bī-çāre ḥayf

4 Yazmamışdır sīnem üzre lüṭfunu ol dil-firīb

Derd-i bī-dermānıma ṣabr et demekde ol ḥabīb

Ben ölürsem derd-i ʿaşḳdan diyeler bir gün ġarīb

Ḳaṭʿ-i ümmīd eyleyip nabżımdan el çekdi ṭabīb

Ḳalmadı dünyāda bu derd-i derūna çāre ḥayf

5 Her zemān Emrī cihānda var durur efkār ile

Uġraşır nefsiñde duymaz hem daḫı aġyār ile

Hep ḫayāl oldu maḥabbet hem geçen dil-dār ile

Etdiginiñ ẕevḳ ü ṣafā Leylā'nıñ el-ān bār ile

Bāde geldikce girībānım eder biñ yāre ḥayf

42

Nihādıñ ġazelini taḫmīs

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Cevri çoḳ eyleme çünki severim māh-liḳā
Beni aldatdı nigāhıñ edip ʿaşḳa ilḳā
Yıḳılan ḳalbimi bāri gelip eyle iḥyā
Cān fidā etmege āmādeyim ey şūḫ saña
Ne ḳadar cevr ü cefā eyler iseñ eyle baña

2 ʿAḳl u fikrim a perī sendedir her şām u seḥer
Baña sensiz gözümüñ nūru ḳaranlıḳ her yer
Sizi teʾmīn ederim bende ne ġam var ne keder
Ḳaṣd-ı cān eyler ise ġamze-i ḫūn-ḫᵛārı eger
Eylerim cānımı biñ cān ile dil-dāra fidā

3 Ḥasret-i ḫāl-i siyāhıñla ben oldum bī-zār

Yarsa sīnemde görürsüñ yüregimde dil-dār

Resmini öyle mücessem bunu etmem inkār

Ben gücenmem bilirim nālemi gūş etmese yār

Gelmiyor çāre nedir ḫāṭırıma nām-ı vefā

4 Ṣormuyor ḥāṣılı bir kerre niçün bīmārı

Yoḳsa maḥrūm-ı viṣāl etmeye ḳurmuş yārı

Söylesin bārī açıḳdan ne ise efkārı

Ḳara kīsemde eger yād ederim dil-dārı

Ḥaşre dek etse uṣanmam baña her yār cefā

5 Var desem yoḳ bilirim anda mürüvvet ġayret

Ṣormuyor kendini çekdi beni ḳoydu ḥasret

Öldürür bir gün olur hecr-i ġamıyla ġurbet

Kendi kendimden ayırdı beni tīġ-i fürḳat

Böyle bir kimseye raḥm eylemeden gitdi şehā

6 Bülbülāsā şu ġarīb Emri ederken feryād

Bekliyorken nerede ḳaldı o yārdan imdād

Ḥāṣılı cevr-i ġamı etdi beni irşād

Gece tā ṣubḥa ḳadar aġladı bī-çāre Nihād

Bir ḫaber var mı o mihrimden ʿaceb söyle ṣabā

43

Nevresiñ ġazelini taḫmīs

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 ʿAşḳıñ beni dīvāne inān eyledi gitdi

Her bir işimi öyle dumān eyledi gitdi

Ortada baña çoḳca ziyān eyledi gitdi

Ḳaşıñ belimi bükdü kemān eyledi gitdi

ʿAşḳıñ beni rüsvā-yı cihān eyledi gitdi

2 Elbet güzelidir o güzel nām ile sāḳī

Mest etdi bu şeb meclisi gülfām ile sāḳī

Bend etdi bizi ḳaşı gözü dām ile sāḳī

Geldi ki ġamı[m] defʿ ede bir cām ile sāḳī

Ol ḳanlı daḫı baġrımı ḳan eyledi gitdi

3 Geldi gidiyor sevgili cān bezm-i vedāʿa

Ẓannım olacaḳ ġayrı nihān bezm-i vedāʿa

Artıḳ gidiyor rūḥ-ı revān bezm-i vedāʿa

Bu şeb gelip ol ḳaşı kemān bezm-i vedāʿa

Tīr-i ġam[a] ʿuşşāḳı nişān eyledi gitdi

4 Ṣandım yüzüne baḳdım o dil-dārımı ʿādil

Baḳdım da begendim o dem oldum aña māʾil

Bir ben degil o ḥüsnü görenler aña sāʾil

Bir serve göñül bağladım ammā o da ey dil

Ṣular gibi eşkimi revān eyledi gitdi

5 Emrīye dokunma yüregi ḳalbi de nārīn

ʿAşḳıñ yoluna etdi fidā cümle o varın

Billāhi şaşırdı bilemez leyl ü nehārın

Nevres demeyip lāle gibi kimseye sırrın

Daġıtdı[258] derūnunda nihān eyledi gitdi

44

Sāniḥiñ ġazeline taḫmīs

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 Geldim saña her türlü ṣuçum varsa helāl et

Göster baña luṭfuñ daḫı aġyāra celāl et

Ben kim saña ḳarşı a begim hem de suʾāl et

Ey gözleri āhū ḳuluna bezl-i viṣāl et

Ḳaçma bu kadar gel güzelim ʿarż-ı cemāl et

[258] "daġıtdı" kelimesi, Osman Nevres ve Divanı (inceleme-metin), hazırlayan:Yard.Doç.Dr.Bayram Ali KAYA, Gökkubbe, İstanbul 2007, s.394, 280. gazelde: "dāġını" şeklinde geçmektedir.

2 Hecriñ yetişir gel yetiş imdādıma cānā

Ẓannım edecekdir beni ḥasretiñle iḳnā

Sensiz olamam bilmiş ol ey āfet-i dānā

Göster ruḫ-ı pür-tābıñı ey dil-ber-i raʿnā

Luṭf eyle de dil ḫānemi bir sūz-ı nikāl et

3 Ḳoyduñ beni gitdiñ niye sen serv-i nihālim

Ġamlarla kederlerle nedir ṣorsañ a ḥālim

Maḥşerde saña var ṣoracaḳ ḫaylī suʾālim

Yandırdı meded yaḳdı beni hecriñ a ẓālim

Ḳurtar beni bu derdden āzāde-i melāl et

4 ʿAşḳıñ yüregim deldi ciger-gāha yer etdi

Āteşlere yaḳdı hele bu cismim eritdi

Gör ṭāliʿ-i dūnum baña baḳ çoḳ żarar etdi

Zülfüñ heves[i] bendeñi şūrīde ser etdi

Ḳayd eyle beni kām ile āsūde-i ḥāl et

5 Birgün gelecek öldürecek derd-i merāḳıñ

Öldürmede āzādıma baḳ eyle çerāḳıñ

Emrī gibi bir bendeñi gösterme nifāḳıñ

Yandırdı dil-i Sāniḥi bir söz-i firāḳıñ

Ḳaçma bu ḳadar gel güzelim ʿarż-ı cemāl et

45

Meşhūr ʿĀşıḳ ʿÖmeriñ ġazelini taḫmīs

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 Göñlüm arıyor bulmaġa yār yāre dolaşdı

Vardırdı anıñ ṣormaġa bir çāre dolaşdı

Beyhūde telāş eyleyip āvāre dolaşdı

Bu dil niye bir āfet-i mekkāre dolaşdı

Mekkāre gözüm gözleri mekkāre dolaşdı

2 Bezminde bu şeb eyledi yārim beni iḥyā

Buldum o mehiñ gül yüzünü şaʿşaʿa pīrā

İnmiş gibi gökden bu gece bezme mehāsā

Meydān-ı maḥabbetde gezerken dil-i şeydā

Dil dil-bere dil-ber dil-i dil-dāra dolaşdı

3 Meftūn ediyor bülbülü hem bir gül-i zībā

Bülbül ediyor zār u fiġān gül daḫı īmā

Der bülbüle gel emriñe ben işte müheyyā

Gülşende fiġān eyler iken bülbül-i şeydā

Gül bülbüle bülbül güle gül ḫāre dolaşdı

4 Çoḳ geldi bahār başḳaca reng aldı gülistān

ʿUşşāḳ ile bülbüller eder şevḳ-i firāvān

Bir başḳa leṭāfet alıyor zümre-i ḫūbān

Destinde ṭutup cām-ı meyi sāġar-ı devrān

Mey sāġara sāġar meye mey nāre dolaşdı

5 Her ḥālde arar gözler idi Emrī bahāne

Eşʿārını taḫmīs içün uydurdu zemāne

Baḫş etmede her bir sözü bir rumûzla cāne

Ey ʿĀşıḳ ʿÖmer aç gözünü baḳ bu cihāne

Ġam ʿaskere ʿasker ġama ġam ḫᵕāre dolaşdı

46

Ẕekā'īniñ ġazelini taḫmīs

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Baḳarsam gözlerim görmez baña vīrāndır sensiz

Bütün bu kāʾinātıñ cümlesi ḥayrāndır sensiz

Gözüm görmez ḳaranlıḳ her yanım bī-cāndır sensiz

Gözüm yollardadır ʿālem baña zindāndır sensiz

Mekānım genc-i ḥasret gözlerim giryāndır sensiz

2 Nihāyet āteş-i ʿaşḳıñ ile n’oldum firāḳıñla

Baḳıp gör ḥālimi aḥvalimi ṣoldum firāḳıñla

Düşüp ṣaḥrālara dīvānelik buldum firāḳıñla

Gel ey rūḥ-ı revānım işte ben öldüm firāḳıñla

Yanar cism-i derūnum āteş-i sūzāndır sensiz

3 Ṭolar bezm-i dil-ārāda beni mest etmege cāmım

Eliñde sāḳi-i devrān döner artmaḳda evhāmım

Baḳıñ siz defter-i rindāne vardır anda hem nāmım

Ṣafā-yı ḫāṭırım yoḳdur ne ṣabrım var ne ārāmım

Hemīn gülzār-ı cennet vādī-i nīrāndır sensiz

4 Kesildi her yanım hecr-i ġamıñdan bende ṭāḳat yoḳ

Ararsam mübtelāsı olduġum derde ifāḳat yoḳ

Kime ʿarż eylesem ḥālim yine andan ʿināyet yoḳ

Gözümde ḫ̆ʷāb-ı rāḥat yoḳ bende istirāḥat yoḳ

Baña vallāhi ṣaġ olmaḳ ḫ̆irāş-ı cāndır sensiz

5 Göñül görmek diler ārzū eder her ḥālde bir ʿālem

Göre kim anı görmüş terk-i tācvār eyle[miş] Edhem

Ola hem yār ile hem bezm ola cānān ile hem-dem

Gözüm dünyāyı görmez seyr-i gülşen eylesem bir dem

Ne gülşen belki külḫān bā'iṣ-i aḥzāndır sensiz

6 Yetiş imdādına gel Emriniñ sen ġayrı cānānım

Ḳalıp hecr-i ġamıñla kūşe-i ʿuzletde giryānım

Baña sensiz cihān ẓulmet ḳaranlıḳ oldu her yanım

Ẕekāʾī gitdi elden gel yetiş derdine dermānım

Giriftār-ı belā-yı fürḳat [u] hicrāndır sensiz

47

Fużūlī'niñ ġazeline taḫmīs

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Öyle Mecnūnam ki ben farḳ etmezem Leylā nedir

Anlamam ednā nedir bilmem daḫı aʿlā nedir

Verseler de istemem ben rütbe-i bālā nedir

Öyle ser-mestem ki idrāk etmezem dünyā nedir

Ben kimim sāḳī olan kimdir mey-i ṣahbā nedir

2 Cān fidā etmekle cānān rāhına nām isterim

Kūy-ı dil-dāre varınca öyle inʿām isterim

Verse destiñle leb-ā-leb bāde bir cām isterim

Gerçi cānāndan dil-i şeydā içün kām isterim

Ṣorsa cānān bilmezem kām-ı dil-i şeydā nedir

3 Bi’ż-żarūr geldim cihāne ben gidersem pür melāl

Öldürürse ḥasret-i hecrinde dil-dārım vebāl

Eyler ʿālemde cefā yetmez bu ḥāle intiḳāl

Vaṣldan çün ʿāşıḳı müstaġni eyler bir viṣāl

ʿĀşıḳa maʿşūḳdan her dem bu istiġnā nedir

4 Her ne isterse yapar fikrinde insān müstaḳil

Çünki ḫalḳ etmiş seni Allah saña vermiş ʿaḳıl

Sen ṣebāt göster ṣaḳın olma bu ʿālemde sefīl

Ḥikmet-i dünyā vü māfīhā bilen ʿārif degil

ʿĀrif oldur bilmeye dünyā ve mā fīhā nedir

5 Yāreler açdı ciger gāhımda bulsun merhemi

Saña lāzım Emri terk et ġayrı bu cām-ı Cemi

Ẕevḳ ise fikriñ gözet bul kendiñe bir maḥremi

Āh ü feryādıñ Fużūlī incidipdir ʿālemi

Ger belā-yı ʿaşḳ ile ḫoşnūd iseñ ġavġā nedir

48

Ānī Ḫānımıñ ġazelini taḫmīs

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Yıḳıp göñlüm bu ʿālemde o bünyād etmeden ḳaldı
Ġamıñla ḳıldı āvāre beni şād etmeden ḳaldı
Esīr etdi beni zülfünde āzād etmeden ḳaldı
Ferāmūş etdi ḫaylī dem beni yād etmeden ḳaldı
Benim çoḳ sevdigim maḥzūn dili şād etmeden ḳaldı

2 Görür raḥm eylemez bilmem benim bu zār-ı giryānım
Ṭuyar her ḥālde ṣormaz ḥikmeti var āh u efġānım
Elim ṭutmaz görür çāk etdigim ḥāl-i girībānım
N'ola taʿmīr yine ḳaṣd etmese şāh-ı cihānbānım
Bilir kim ḫāṭır-ı vīrānım ābād etmeden ḳaldı

3 Gözüm her ḳande baḳsa var durur her ḥālde bir maḥmūd

Baḳarsañ dil sarāyında görürsüñ andadır mevcūd

Anı ḥaḳ olduġun ben bilmesem eyler idim maʿbūd

Ḳalıpdır baḥr-i ġamda fülk-i dil yoḳ sāḥil-i maḳṣūd

Ḥayıflar rūzigārım baña imdād etmeden ḳaldı

4 Geceler ṣubḥa dek derdiñle hep āh [u] fiġāndır dil

Alıp āġūşuna ʿaşḳıñ ḳalıp anda nihāndır dil

Anıñla uġraşır ḫaylī zemān bir pehlivāndır dil

Düşelden rāh-ı ʿāşḳ-ı yāre zār ü nā-tuvāndır dil

Ser-i kūyunda ḥālim yāre feryād etmeden ḳaldı

5 Seni aġlatdı ʿālemde gözüñ yaşıñ o silmez mi

Seni güldürmedi Emrī ʿaceb kendi de gülmez mi

Sözüm teʾṯīri yoḳ ẓannım ki ġūşa ẕerre girer mi

Niçün derpey olur “Ānī” ki ḥāl-i Ḳaysı bilmez mi

O bī-çāre yitirdi kendin irşād etmeden ḳaldı

49

Fużūlī'niñ Ġazelini Taḫmīs[259]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Her zemān bir ʿāşıḳıñ maḥbūbuna imdādı var
Maʿşūḳun da ʿāşıḳa ḳaşı, gözü cellādı var
Söylemez rāz-ı derūnuñ ṣaḳlar ʿāşıḳ dādı var
Bende Mecnūndan füzūn ʿāşıḳlıḳ istiʿdādı var
ʿĀşıḳ-ı ṣādıḳ benem Mecnūnuñ ancaḳ adı var

2 Ḥüsn ü ānı dil-beriñ olmaḳda örnek ʿāşıḳıñ
Gösterir baḳdıḳca müjgānıñ büyük cenk ʿāşıḳıñ
Ṣanma dünyāda seniñ ben gibi var pek ʿāşıḳıñ
Ḳıl tefāḫur kim seniñ hem var benim tek ʿāşıḳıñ
Leyliniñ Mecnūnu Şīrīniñ eger Ferhādı var

[259] Abdülbâki GÖLPINARLI, Fuzûlî Divanı, s.56'da matla beytinden sonra "N'ola ḳan dökmekde māhir olsa çeşmim merdümi – Nuṭfe-i Ḳābildir ü ġamzen kimi üstādı var" beyti yeralmaktadır. Emrî divanında bu beyt yoktur.

3 Ben naṣıl meyl etmeyim gülzāra geldim sen güle

Çün bahār geldi seniñçündür ḳopan hep ġulġule

Başımı uġratma gel rūḥ-ı revānım müşkile

Ehl-i temkīnim beni beñzetme ey gül bülbüle

Derde yoḳ ṣabrı anıñ her laḥẓa bir feryādı var

4 Gülşene vardım da baḳdım çoḳca ġam feryād olur

Gül deyü bī-çāre bülbül aġlayıp ber-bād olur

Bekleme düşdüm ġam-ı ʿaşḳa saña imdād olur

Öyle bed-ḥālem ki aḥvālim görende şād olur

Her kimiñ kim derd-i cevrinden dil-i nā-şādı var

5 Vaḳtile çoḳca yoruldum ben cefā-yı ʿaşḳda

Ḥāṣılı uġraşdım ʿālemde fidā-yı ʿaşḳda

Yine ben anda bulup ẕevḳ ü ṣafāyı ʿaşḳda

Gezme ey gönlüm ḳuşu ġāfil feżā-yı ʿaşḳda

Kim bu ṣaḥrānıñ güẕergāhında çoḳ ṣayyādı var

6 Cevre ẕevḳe Emri ʿālemde ṣaḳın olma melūl

Bezm-i yāre her zemān eyle gel eyle sen duḫūl

ʿĀṣıḳ-ı ṣādıḳsañ ögren bunda erkān u uṣūl

Ey Fużūlī ʿaşḳ menʿin ḳılma nāṣiḥden ḳabūl

ʿAḳl tedbīridir ol ṣanma ki bir bünyādı var

50

Rāsiḫ Efendiniñ ġazelini taḫmīs

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ḳatlime çıḳsa ne ġam fermān fermān üstüne

Etmediñ çünki beni şādān şādān üstüne

Dökse çeşmim ġam yemem al ḳan al ḳan üstüne

Süzme çeşmiñ gelmesin müjgān müjgān üstüne

Urma zaḫm-ı sīneme peykān peykān üstüne

2 Derdimi bilir anıñ çün gelmede raḥma o şūḫ

Düşdügüm aʿlā bilir her vechile dāma o şūḫ

Ben anıñ çün giydigim āteş ile câme o şūḫ

Rīze-i elmās ṣaçar her açdıġı zaḫma o şūḫ

Luṭfu var olsun eder iḥsan iḥsān üstüne

3 Her yanım zindān kesildi dīde görmez yaġsa nūr

Her ne gelse ṣabr u ṭāḳat bize lāzım bi'ż-żarūr

Āteş-i ʿaşḳa düşen bir nesneden etmez fütūr

Dilde ġam var şimdilik ṣabr eyle gelme ey sürūr

Olamaz bir ḫānede mihmān mihmān üstüne

4 Geldi ḫūblar anlamaḳ ister hem istinṭāḳıma

Baḳsalar bir bir neler eyler ẓuhūr evrāḳıma

Emri mānīʿ olmaḳ isterler benim erzāḳıma

Hem mey içmez hem güzel sevmez demişler ḥaḳḳıma

Eylemişler Rāsiḫā bühtān bühtān üstüne

51

Ḳuddusīniñ ġazelini taḫmīs

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Çünki düşdüm dehre geldi başıma ḫaylī oyun
Baḳ ne ḥāle ḳoydu seyret beni bu dehr-i dūn
İftirāḳ-ı ḥasreti oldu bağa [āh] dāġ-ı derūn
Eyledi bir dil-beriñ ʿāşḳı beni zār u zebūn
Ḳorḳarım ki başıma bir gün gelir āḫir cünūn

2 Var mı bir ʿāşıḳ cihānda olmaya hem ḳalbi ḫāṣ
Var mı bir maḥbūb ki cevri etmesin āh iḫtiṣāṣ
Her ne söylersem sözüm mengūşveş gūşuna aş
Vaṣlına bir çāre bilmem ki olam[260] andan ḫalāṣ
Āh u efġān eyledim bülbül miṣāl dün [ü] gün[261]

[260] "olam" kelimesi, Kuddûsî Divanı(tenkitli metin), hazırlayan: Doç.Dr.Ahmet Doğan, Akçağ Yayınları, Ankara 2002, s.455, 640. gazelde: "bulam" şeklinde yazılmıştır.
[261] Kuddûsî Divanı, *age*'de mısra: "Âh ü efgân eylerem bülbül misâli dün ü gün" şeklinde geçmektedir.

3 Çünki verdim gönlümü her ne yapılsa hep hebā

Cān fidā etsem yolunda hep hebādır muṭlaḳā

Añladım artıḳ benim çün añladım ol bī-vefā

Merḥamet etmez baña hīç ne deyin ol dil-rubā

Cismimi yandırdı ʿaşḳa eyledi baġrımı ḫūn

4 Ben seni sevdim anıñ çün isterim maḥbūbumu

Her zemān birlikde olmaḳlıḳ içün merġūbumu

Ṣormuyor artıḳ nedendir ṣormuyor mesʾūlümü

Ne eder red ḳapusundan ne verir maṭlūbumu

Nāzı çoḳ bir yār imiş kim derdimi etdi füzūn

5 Çünki ʿāşıḳsıñ gidip yalvar aña sen biʾż-żarūr

Ḫulf-i peymān eylese ʿāşıḳ anı görmez ḳuṣūr

Etme Emrī etme ʿālemde o maḥbūba ġurūr

Kesme Ḳuddūsī ümīd[i] ḳapusundan olma dūr

Gece gündüz ağla dā'im yalvarıp destini ṣuñ

52

Taḫmīs-i ġazel-i Derdli

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Görür ise rāḥ-ı ʿaşḳda pür-ṣafā derler bize
Ḥaḳḳımızda kim ne derlerse ḫaṭā derler bize
Ḫalḳ bilir ögrendi artıḳ bī-riyā derler bize
ʿĀşıḳ-ı ṣādıḳ muḥibb-i Muṣṭafā derler bize
Derdine[262] ġayret-keş-i āl-i ʿabā derler bize

2 Aġlayıp feryād eden her ṣubḥ u şām kimlersiñiz
Dīde yaşlı bāde-i ʿaşḳ elde cām kimlersiñiz
Cān fidā etmek bıraḳmaḳ bunda nām kimlersiñiz
Biz gürūha ṣorsalar ey ḳavm siz kimlersiñiz
Tābiʿ-i şāh-ı velāyet Murtażā derler bize

[262] Şemseddin KUTLUK, Dertli, Kültür Bakanlığı Yayınları:871, Ankara 1988, s.97'de "derdine" kelimesi, "derd ile" şeklinde yazılmıştır.

3 Varı yoġu terk edip bizler Ḥüseyniñ ʿaşḳına

İştirāk etdik o maḥbūbu sevenler ʿaşḳına

Ölmemek ḳābil midir ol ġonca-ı ḥaḳ ʿaşḳına

Baş u cān terk etmişiz bizler imāmeyn ʿaşḳına

Bende-i şāh-ı şehīd-i Kerbelā derler bize

4 Mūtū ḳable en temūtū[263] sırrını biz ṣormuşuz

Ölmeden ḥaşr ile neşri bunda bizler görmüşüz

Düşmene şimşīr çekip biñ cān ile biz urmuşuz

ʿAşḳ ile tīġler çekip münkire ḳarşı durmuşuz

Ol sebebden ḳavm-i süfyān eşḳiyā derler bize

5 Emrīyi yaz defter-i bālāya ʿaşḳın merdidir

ʿAşḳ yolunda cān fidā etmekde ʿaṣrıñ ferdidir

Yol alıp ʿarşa çıḳan hem āh u zārı meddidir

Gerçi ben bir Derdliyim derdim yetimler derdidir

Çek elin bizden ṭabīb[ā] bī-devā derler bize

[263] "Ölmeden önce ölünüz" (Hadis-i Şerif)

53

Vāṣıfıñ ġazelini taḫmīs[264]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ḫaylī dem ḫaylī zemāndır yāre hicrān oldum āh

Ol sebebdir kūyuna ben ġayrı mihmān oldum āh

Ḥasret-i cānān ile çāk-ı girībān oldum āh

Şemʿ-i bezm-i yār olup sūzān [ü] giryān oldum āh

Reşk eder ʿālem çerāġ-ı ḫās-ı cānān oldum āh

2 Aġlarım derd-i ġamıñla aġlarım vardır sebeb

Söylemem bir kimseye var bunda bir sırr ʿaceb

Beklerim kūyunda ben vuṣlat içün ümmīd hep

Ey gül-i şād-āb ümmīd-i viṣāliñle bu şeb

Her[265] seḥer mānend-i bülbül zār u giryān[266] oldum āh

[264] Enderunlu Vâsıf Divanı, hazırlayan:Dr. Rahşan Gürel, Kitabevi, s.360'da 123. gazelin üçüncü beyti, "Püşt-ber-dīvār-ı ḥayret ḳaldı āyīne-miṣāl – Resm-i ebrū-yı hilāl-i yāra ḥayrān oldum āh" Emrî divanında tahmis edilmemiştir.

[265] Rahşan GÜREL, *age*, s.360'da "her" kelimesi, "tā" şeklinde yazılmıştır.

[266] Rahşan GÜREL, *age*, s.360'da "giryān" kelimesi, "nālān" şeklinde yazılmıştır.

3 İftirāḳ-ı yār beni ʿālemde etdi bī-mecāl

Olmayınca bezmimiz cānān alır bir başḳa ḥāl

Eyler elbetde ḫarāb-ı zāra yārsız iştiġāl

Baʿdezīn cemʿiyyet-i ḫāṭır baña emr-i muḥāl

Kim esīr-i dām-ı gīsū-yı perīşān oldum āh

4 Cism-i zārım zāra döndü Emri ʿālemde tenim

Yoḳ buña çāre demek çāre yine Allah kerīm

Gör semenderveş nihāyet oldu āteş meskenim

Şemʿ-i cevri kār-ı cānān eyledi Vāṣıf benim[267]

Nār-ı ʿaşḳ-ı yār ile giryān u sūzān oldum āh

[267] Rahşan GÜREL, *age*, s.361'de mısra, "sīḫ-ı cevri cānıma kār eyledi Vāṣıf benim" şeklinde yazılmıştır

54

Sālikīniñ ġazelini taḫmīs

feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilün

1 Varabilsem hele ben sīne-i ʿuryānım ile

O perī görse baña raḥm ede ṣālānım ile

Nelerim var diyecek çāk-i girībānım ile

Süpürüp reh-güẕerin ça[ġı]rıp müjgānım ile

Ṣularım ḫāk-i rehiñ dīde-i giryānım ile

2 Beni maḥrūm ediyor ġayrı maḥabbetden o şūḫ

Ẕevḳ alır görse beni ayrı mürüvvetden o şūḫ

Bī-ḫaberdir bilemez ḥasret-i ġurbetden o şūḫ

Māʾil-i germī olup mehd-i melāḥatden o şūḫ

Kār-ı sāzı ġam olur mu hele cānānım ile

3 Beni ṣaḥrālara gör ṣaldı metāʿ-ı ḥüsünü

Başda ʿaḳlım var ise aldı metāʿ-ı ḥüsünü

Göñlümü ṣayd ederek çaldı metāʿ-ı ḥüsünü

Dile dāʾir ḫaṭ olup ḳaldı metāʿ-ı ḥüsünü

Devr eder bezm-i ṭarab şāʿir-i giryānım ile

4 Çıḳsa āhım med olur ʿarşa fiġānım yeridir

Çıḳsa cānān diyerek yoluna cānım yeridir

Emri rāhında dökersem hele ḳanım yeridir

Çāh-ı remzim gibi cūş etse divānım yeridir

Sālikā zümre-i kilkī̄-i füsūn-kārım ile

55

Fużūlīniñ ġazelini taḫmīs

feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilün

1 Lāl olur ḫāṭıra geldikce açılmaz dehenim
Bilmezem etdigimi gelse o serv ü semenim
Ṭaḳsa çekse ne şeref boynuma zülfün o benim
Penbe-i dāġ-ı cünūn içre nihāndır bedenim
Diri olduḳca libāsım budur ölsem kefenim

2 Kimse olmaz olamaz beynehümāya ḫāʾil
Var beni terk eder elbetde olunca nāʾil
ʿĀşıḳa her ne ki emr etse o yāre ḳāʾil
Cānı cānān dilemiş vermemek olmaz ey dil
Ne nizāʿ eyleyelim ol ne seniñdir ne benim

3 Cevr-i yāriñ deme ʿuşşāḳına hem miḥnetdir

İşte Mecnūn ile Ferhād size bir ʿibretdir

Yār ile tenhā ḳalıp bil anı sen ʿuzletdir

Ṭavḳ-ı zencīr-i cünūn dā'ire-i devletdir

Ne revā kim beni andan çıḳara żaʿf-ı tenim

4 Yāri görmelik içün ḳūyuna çoḳdur seferim

Gördügüm an vereyim yoluna hem cān u serim

İşte ʿālemde budur ġayrı benim yoḳ kederim

ʿAşḳ ser-geştesiyim seyl-i sirişk içre yerim

Bir ḥabābım ki hevādan doludur pīrehenim

5 İsterim ḳande varırsam seni yārim sensin

Sensiñ ʿālemde benim bāġ-ı bahārım sensiñ

Görmüyor ġayrı gözüm leyl ü nehārım sensiñ

Bülbül-i ġam-zedeyim bāġ-ı bahārım sensiñ

Dehen ü ḳadd ü ruḫuñ ġonce vü serv ü semenim

6 Ḳande varsa arar elbette göñül dil-dārıñ

Söylenemez kimseye Emri o bilir esrārıñ

Terk eder yār yoluna hem de olanca varıñ

Edemen terk Fużūlī ser-i kūyun yāriñ

Vaṭanımdır vaṭanımdır vaṭanımdır vaṭanım

56

Şeref Ḫānımıñ ġazeline taḫmīs

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 Ben ġayrı olup deftere imlā ḫaberim yoḳ

Denmiş baña hem ʿāşıḳ-ı şeydā ḫaberim yoḳ

Her kes bilir ʿālemde müheyyā ḫaberim yoḳ

Etmiş beni ʿaşḳ ʿāleme rüsvā ḫaberim yoḳ

Ṭaġıtmış olan ʿaḳlımı sevdā ḫaberim yoḳ

2 Ben bilmez idim ṣorsalar ʿaşḳı utanırdım

Sevdā-yı maḥabbet deme evvelce ṭanırdım

Her kim ne dese ḥāṣılı ben de inanırdım

Esrār-ı dil-i zārımı mektūm ṣanırdım

Eyler imiş āhım meger ifşā ḫaberim yoḳ

3 Bir derde ṣalıp gitdi beni āh bu nihāyet

Bilmem buña çāre bulunur var mı selāmet

Elbetde bulur istese yār ile rivāyet

Her cevre rıżā-dāde ol ādāb-ı maḥabbet

Etmek imiş aġyāra mudārā ḫaberim yoḳ

4 Gösterdi ʿabeş dīde-i efġānımı yāre

Ben söyler isem derdimi giryānımı yāre

Ḫāṭırladı ġam vermege hem cānımı yāre

Göndermiş idim ḳıṣṣa-i efġānımı yāre[268]

Ḳaldı o da gönlüm gibi ḥālā ḫaberim yoḳ

[268] Mehmet ARSLAN, Şeref Hanım Divanı, s.359, 88. gazelde, mısra, "Göndermiş imiş ḳāṣıd-ı efġānımı yāre" şeklinde geçmektedir.

5 Ber-bād edecek Emriyi giryān ile ẓālim

Ẕevḳ eylemeden ṭurmadı düşmān ile ẓālim

Aġlatmada çeşmānımı al ḳan ile ẓālim

Çoḳdan Şerefe gelmedi cānān ile ẓālim[269]

Cānım bile gitmiş benim ammā ḫaberim yoḳ

57

Taḫmīs-i ġazel-i Neş'et

feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilün

1 Eyler elbetde tebeddül gözü giryān ise de

ʿ Āşıḳıñ ḥāli diger-gūne perīşān ise de

Raḥma gelme ṣaḳın aġyārına şāyān ise de

Zaḫm-ı desti dehen[i] kimseye Loḳmān ise de

Merhem-i merḥameti derdine dermān ise de

[269] Mehmet ARSLAN, *age*, s.359'da "ẓālim" kelimesi, "ẓannım" şeklinde geçmektedir.

2 Ser-fürū etme ṣaḳın kimseye sen devlet içün

Keff-i yed etme ṣaḳın kendine bir ḫidmet içün

Ser-nigūn olma ṣaḳın kimseye yār ḥürmet içün

Cebhe-sā olma ṣaḳın żillet ile ʿizzet içün

Ṭutalım kim felegiñ aṭlası dāmān ise de

3 İster iseñ bulasıñ fāni cihān içre rehā

ʿÖmrüñü çūn ü çirā ile ṣaḳın etme hebā

Çek çevir kendiñi maḥbūbuñ ile eyle ṣafā

Naḫvet-ı nāzı kime et luṭf u kerem eyle şehā[270]

Lāzım-ı salṭanat u şevket ü ʿünvānı ise de

[270] Vezin kusurludur.

4 Her zemān ders-i ledünnī oḳu hem ʿirfān ol

Men ʿaref[271] sırrına vāḳıf ola gel insān ol

Kūşe-i ʿuzleti mesken ede gör mihmān ol

Ver rıżā naḥnü ḳasem ḳısmete[272] sulṭān ol

Āb-ı rūy dökme ṣaḳın dehre Süleymān ise de

5 Bir zemān isteme Emrī şu cihānda devlet

Olmayınca saña devlet olamaz bil ẕillet

Yār ile hem dem olunca anı bil sen niʿmet

Ḳār ġaz-ı himmet-i erbāb-ı himemden Neş'et

Māye-i muḥteşemi ṣervet ü sāmān ise de

[271] "Kim bilirse" (Nefsini bilen, Rabbini bilir. Hadis-i şerif)
[272] "Biz onların kısmetini taksim ettik."

58

Taḫmīs-i ġazel-i Rāzī

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 Ruḥsārı-i dil-dārı gören aġzı ṣulandı
Beñzer baña bir çoḳlarınıñ baġrı da yandı
Bilmezdi göñül nolduġunu şimdi inandı
Gül mevsimi geldi yine gülzār donandı
Bülbülleri hep ḫuʿāb-ı sükūnetle uyandı

2 Geldi görebilmeklik içün ḫayli seferdir
Ṣor murġ-ı dile ḥāli nedir gör o nelerdir
Gül-rūyuna baḳdım ki onuñ ġonca-ı terdir
Nāzlım uyu nāzlım ki dahā vaḳt-i seḥerdir
Çeşmānını ẓannetme henūz uyḳuya ḳandı

3 Göster o güzel rūyunu ʿuşşāḳa dil-ārā

Çünki saña emṣāl olamaz gökde ṣüreyyā

Cān vermege herkes yoluna ben de müheyyā

Bir kerrecik olsun daha görsem seni zīrā

Hicrānıñ ile dīdelerim ḳana boyandı

4 Ber-dārıma bāʾiṣ olacaḳ sendeki kākül

Baġlandı göñül zülf-i tele gitmesi müşkül

Bilmem kimi ben eyleyeyim ḥāṣılı mesʾūl

Bu fürḳate göñlüm edemez ġayrı taḥammül

Biñ derd ile bu āna ḳadar gerçi ṭayandı

5 Her ḥālde güzel rāz-ı derūnuñ baña söyle

Bir söyle iki diñle bu ʿālem daḫı böyle

Baʿżen ḳuluñ Emrī daḫı söyler ise diñle

Red eyleme Rāzīyi biraz merḥamet eyle

Ḳaç kerre gelip dāmenine düşdü ḳapandı

59

Şeref Ḫānım'ıñ ġazelini taḫmīs

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Yārsız dünyā gülistān olsa var olmaz baña

Ser-te-ser gülzār kesilse ḫalḳ bahār olmaz baña

Āteş-i ʿaşḳıñ dururken başḳa nār olmaz baña

Lāʾubālī meşrebim ḳayd u vaḳār[273] olmaz baña

ʿĀşıḳ-ı şūrīdeyim nāmūs u ʿār olmaz baña

2 İstedim görmeklige dil-dārı dilde bulmuşam

Ol sebebdir ʿaşḳa düşdüm ṣararıp çün ṣolmuşam

Ben bile bilmem bu ʿālemde nihāyet n'olmuşam

Cām-ı leb-rīz-i maḥabbetle ezel mest olmuşam

Bāde-i gülgūn ile defʿ-i ḫumār olmaz baña

[273] Mehmet ARSLAN, Şeref Hanım Divanı, s.312'de, 1. gazelde, "ḳayd u vaḳār" kelimesi "ḳayd-ı vaḳār" olarak yazılmıştır.

3 Gönlümü aldım ele vermek düşündüm pek derîn

Belki bilmez ḳadrini pek ṭıflidir ol nāzenîn

Bildi baḳdı ḥālime aḥvālime ol dem hemîn

Dergeh-i dil-dāra indim ben ṭutunup hep îzîn[274]

Hem-çü Ḳays-ı Kūh-ken terk-i diyār olmaz baña

4 Zümre-i ḫūbān gelip şu ḳalbi iʿmār etse de

Şu ḫarābezāra dönmüş gönlü gülzār etse de

Ḥāṣılı gönlüm alıp ʿaşḳın verip yār etse de

Biñ perî peyker melek [rū] ʿarż-ı dîdār etse de

Yārdan ġayrı cihānda kimse yār olmaz baña

5 Emri boş cānān yolunda cānımı etsem telef

Bilmiyor dilde ḫalefdir ẓanneder ḥālā selef

Bende gönlümde muḥaḳḳaḳ aña olmuşdur ṭaraf

Herçi bād ābād olursa yār eger rāżî Şeref

Cān fidā etmekde hîç ṣabr u ḳarār olmaz baña

[274] Mehmet ARSLAN, *age*, s.312'de mısra, "Dergeh-i dil-dārda etdim tavaṭṭun baʿd-ez-în" şeklinde yazılmıştır.

60

Fużūlīniñ ġazelini taḫmīs

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Yoḳ nedendir ḳande varsam sensiz ārāmım benim
Ḫāṭıra geldikce sen artmaḳda evhāmım benim
Kendi nefsimden dīger yoḳ ferde ibrāmım benim
Gel yürü luṭf eyle ey serv-i ḫırāmānım[275] benim
Şol leb-i cān-perverimden ver gelen kāmım benim

2 Görmedim gezdim cihānı sen gibi bir dil-beri
Oynadırsıñ çeşmile baḳsañ yerinden miḥveri
Kimdir ol kim yoluna vermez seniñ cān u seri
Senden ayru ḥaḳ bilir ey nāzenīnler serveri
Miḥnet ü ġamla geçer her ṣubḥ ile şāmım benim

[275] Abdülbâki GÖLPINARLI, Fuzûlî Divanı, s.114'de "serv-i ḫırāmānım" terkibi, "serv-i gül-endāmım" olarak yazılmıştır. Kafiye düzeni bu yazılış biçimiyle doğrulanır.

3 Her zemān ʿaşḳıñ beni gezdirmede efkār ile

Ol sebebdir ḳalmışam dünyāda ben bī-zār ile

Ḥaşre dek yansam gerekdir ben daḫı bu nār ile

Kārım olmuş rūz [u] şeb şīven firāḳ-ı yār ile[276]

Böyle yazılmış ezel günden serencāmım benim

4 Çünki düşdüm bezm-i ʿirfāna edeb yāhū ṭaḳın

ʿAşḳ şarābın nūş edip rindāna gel sen ol yaḳın

Baḥr-i ʿaşḳa ṣal çekinme ṭurma sen dil ẕevraḳın

Vermegil zāhid baña ḳorḳu cehennemden ṣaḳın

Cennetimdir ʿārıż[ı] zülfü dürür dāmım benim

5 Emri her ḥālde arar durmaz geçer āhınıñ günü

Gitdi ol ẕevk u ṣafā eyyāmı geldi cenk günü

Çoḳ zemān ister göñül görmek içün ol yek günü

Geçmesin hīç kimseniñ Yārab Fużūlī tek günü

Hep[277] geçer ġamla fenā dünyāda eyyāmım benim

[276] Abdülbâki GÖLPINARLI, *age*'de s.114'de bu beyit, "Düşmesin hiç kimse yārab ben teki yārdan cidā – Tā ezelden böyle yazılmış ser-encāmım benim" şeklinde yazılmıştır.
[277] Abdülbâki GÖLPINARLI, *age*, s.114'de, "hep" kelimesi, "kim" şeklinde yazılmıştır.

61

Fużūlīniñ ġazelini taḫmīs[278]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ġayrı bülbülden bilen var mı gülü zībā nedir
Ṣorsalar Mecnūn bilir ḥāl-i dil-i Leylā nedir
Ben gibi herkes de bilmez ʿālemi ḥālā nedir
Öyle sermestim ki idrāk etmezem dünyā nedir
Ben kimim sāḳī olan kimdir mey ü ṣahbā nedir

2 Bezm-i rindānda bu şeb de bir cām isterem
Şāda gelsin ġayrı cānān öyle hengām isterem
Öyle ẕevḳ alsın ki ḳalsın ḥaşre dek nām isterem
Gerçi cānāndan dil-i şeydā içün kām isterem
Ṣorsa cānān bilmezem kām-ı dil-i şeydā nedir

[278] Günümüz harfleriyle basılı Fuzûlî divanlarında bu gazel yoktur. Ayrıca bu gazel ikinci kez tahmis edilmiştir.

3 Bir zemān dünyāya meyl etmez muḥaḳḳaḳ ehl-i ḥāl

Her neye baḳsa bilir anlar anı ẓıll u ḫayāl

Ḥikmeti var her sözüñ her ṣoḥbetiñ et intiḳāl

Vaṣl eden çün ʿāşıḳı müstaġni ile bir viṣāl

ʿĀşıḳa maʿşūḳdan her dem bu istiġnā nedir

4 Çünki ʿāşıḳsıñ o yāriñ hecrine olma zelīl

Bir gün elbetde vuṣūl-ı yār olur olma saḳīl

Çünki sende var maḥabbet etme ġayrı bī-delīl

Ḥikmet-i dünyā vü māfīhā bilen ʿārif degil

ʿĀrif oldur bilmeye dünyā vü mā fīhā nedir

5 Geldi eyyām-ı meserret Emri terk et mātemi

Zümre-i ḫūbān içinden eyle tefrīḳ hem-demi

Tā bulunca dilde yāriñ iltiyām-ı merhemi

Āh [u] feryādıñ Fużūlī incidipdir ʿālemi

Ger belā-yı ʿaşḳ ile ḫoşnūd iseñ ġavġā nedir

62

Fużūlīniñ ġazelini taḫmīs

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Dirīġ etme ṣaḳın dūr etme luṭfuñ mübtelālardan
Çekil ey nev-nihālim nā-sezā āb u hevālardan
Sen aġyārıñ ṣaḳın gösterdigi bī-ḥadd riyālardan
Kerem ḳıl kesme sāḳī iltifātıñ bī-nevālardan
Elinden geldigi ḫayrı dirīġ etme gedālardan

2 Çekilseñ iḫtiyār etseñ diyār-ı ġurbeti ḥāli
Ḳalıp aġyār elinden tā ki bilseñ nedir aʿmāli
Yeter olduḳsa olduḳ şimdilik hem ġuṣṣa pā-māli
Ṣabā kūyuñda dil-dārıñ neye üftādeler ḥāli
Bizim yerden gelirseñ bir ḫaber ver āşinālardan

3 Bıraḳma bir zemān elden a mīrim ḳoyma temḳīni

Görürsün merḥamet ḳıl durma her dem durma ġamgīni

Görürseñ iltifātıñla silerseñ çeşm-i temkīñi

Ṭabībā ḫāk-i kūy-ı yāre döndür eşk-i teskīni

Bāña[279] artırma zaḥmet göz yaşarır tūtiyālardan

4 Güzeller iltifātından bizim ġayrı ġıdāmız yoḳ

Ḫayālī ḥāl-i yārdan ṣorsalar hem bir nevāmız yoḳ

Nevāl-i ʿālemi baḫş etseler hīç iştihāmız yoḳ

Esīr-i ġurbetiz senden bir özge āşināmız yoḳ

Ayaġın kesme başın çün bizim miḥnet-serālardan

5 Düşünce Emri yāriñ kūyuna her bār niyāz eyle

Aña yalvar hemīşe durma her kār niyāz eyle

Aña göster olanca āhila zār [u] niyāz eyle

Fużūlī nāzeninler görsen iẓhār-ı niyāz eyle

Teraḥḥum olsa ʿayb olmaz gedālar pādişālardan

[279] Prof.Dr. Ali Nihad Tarlan, Fuzuli Divanı Şerhi, Kültür Bakanlığı Yayınları:640, Ankara 1985, C.III, s.5, 205. gazel'de ve Abdülbâki GÖLPINARLI, *agc*'de s.116'da, "baña" kelimesi, "bize" şeklinde yazılmıştır.

63

Ṣafā Begiñ ġazeline taḫmīs

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Cismini göstermiyor bilmem o şūḫ ʿAnḳā mıdır
Yan baḳar ʿuşşāḳa çeşmānı ʿaceb şehlā mıdır
Ḥükm edersiñ ṣordular senden seni Dārā mıdır
Kākülüñ sünbül ʿizārıñ ġonca-ı raʿnā mıdır
Gözleriñ nergis lebiñ kevṯer ḳadiñ ṭūbā mıdır

2 Göster aġyāra reḳābet ṭāliʿ-i yār et beni
Ben ḫarāb oldum yetiş imdāda iʿmār et beni
Luṭfunu ibẕāl ile īṣāl-i dīdār et beni
Gel ṭabībā söyle ʿālemde ḫaberdār et beni
Çekdigim derd-i verem mi ʿillet-i sevdā mıdır

3 İltifātıñ bence niʿmet eyleyip güldür beni

Sen hemān ey vech-i ʿişmet eyleyip güldür beni

Ben ḳuluñ gördükce ḥürmet eyleyip güldür beni

Bir gece hem bezm-i vuṣlat eyleyip güldür beni

Netdiginiñ bilmem ki rūz-ı ḥaşre dek bekā mıdır

4 Mest eden bādeñ mi yoḳsa çeşm-i mestānım mıdır

İñleden şeb tā seḥer āhıyla efġānım mıdır

Yoluna ḥāżırlanan olmaḳ fidā cānım mıdır

Bī-ḫod oldum bilmedim ḳarşımda cānānım mıdır

Gördügüm ḥülyā mı şübhem var ʿaceb rüʾyā mıdır

5 Her gören ẓanneyliyor ʿālemde ser-ḫoşem beni

Kendimi bilmez cihānda öyle medhūşam beni

Geldi cānım aġzıma her ḥālde ölmüşem beni

Mest ü ḥayret eyle sāḳī baḳ ne bī-hoşem beni

Mest ile farḳ etmedim laʿlini yā ṣahbā mıdır

64

Burusa ḥākimi Mekkī Begiñ ġazelini taḫmīs

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Vefāsız yāre meyl etdik de ber-bād olmaḳ istersiñ
Nedendir şād iken ʿālemde nā-şād olmaḳ istersiñ
Düşüp bülbül gibi nālān u feryād olmaḳ istersiñ
Göñül ġamdan ḫaberdār olmadan şād olmaḳ istersiñ
Kimiñ şākirdisiñ kim bizden üstād olmaḳ istersiñ

2 Esīrim ḳurtulursam baḫtiyārlıḳ zülf bendinden
Buña yoḳ bence bir çāre ola ol kendi kendinden
Zevāl gelmez cihānıñ bir zemān merd oġlu merdinden
Naṣīb aldıysa söyle rūzgārıñ germ ü serdinden
Meserretden ne gördüñ ġamdan āzād olmaḳ istersiñ

3 Gönül her ḳanda varsa hep arar dil-dārını bulsun

Dir-i ʿālemde bir ʿāşıḳ ṭurmasın peymāneler ṭolsun

Görüp bu ḥāli aġyār her zemān çün ṣaçlarıñ yolsun

Ḫaber ver ser-güẕeştin defter-i ʿuşşāḳa ḳayd olsun

Miyān-ı ehl-i dilde sen naṣıl yād olmaḳ istersiñ

4 Ḳalınca yāre ḥasret aġlar ʿāşıḳ kendi kendine

Bilir her kim baḳarsa dīde-i imʿānla rengine

Naṣıl ṣabr eylesin kim ki düşerse baḥr-i engine

ʿAceb sen kūh-kenlik eylediñ mi nām-ı Şīrīne

Ne ḳoz ḳırdıñ ki bilsem şimdi Ferhād olmaḳ istersiñ

5 Düşeli ʿaşḳ-ı sevdāya nedendir Emri ṣolduñ sen

Düşünce bezm-i rindāna olup peymāne dolduñ sen

Ṣaçıñ dīvānelerveş ṭurmayıp derdile yolduñ sen

Bu ʿişretgāhda Mekkī ḳangı cāmıñ mesti olduñ sen

Esāsından ḫarāb olmuşken ābād olmaḳ istersiñ

65

Leylā Ḫānımıñ ġazeline taḫmīs

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 Ben söyleyemem rāz-ı derūnum kederim var
Ben şerḥ edemem öylece bir derd-i serim var
Her vech ile maġlūbu olup bir ḳaderim var
Bülbül gibi her şām u seḥer nālelerim var
Beyhūde degil sen gibi bir ġonce-terim var

2 Sensiñ beni sevḳ eyleyen ʿālemde bu ḥāle
Bülbül gibi feryād-ı ġama hem daḫı nāle
Vaṣlıñla be-kām eylede gel girme vebāle
Bī-gāne niçün maḥrem ola bāġ-ı viṣāle
Taʿn etme ṣaḳın kim [benim] āh-ı seḥerim var

3 Öldürmege ḳurduñ beni sen etme gel inkār

Bilmem saña n’etdim a gözüm nūru sitemkār

Hecriñ baña etdirdi olan sırrımı iẓhār

Tā cānıma kār etdi benim ṭaʿne-i aġyār

Söyletme beni daḫı göñülde nelerim var

4 Çoḳdan beri ʿālemde olup ḥüsnüñe māʾil

Her emrine fermānına ben öylece ʿāmil

N’etse baña her ne ki yaparsa hele ḳābil

Ẓālim benim ʿāşıḳlıġıma şāhid-i ʿādil

Al ḳan ile memlū mu degil dīdelerim var

5 Etdikleriñ işte şu cihānda hele ẓāhir

Gel sen buña aldanma demem kendine māhir

Sevdā-yı şamīmī ile bildim idi ṭāhir

Aġyāra yine ʿarż-ı cemāl etdiñ a kāfir

Ketm eyleme vallāh[i] o fenden ḫaberim var

6 Vaḳtiyle gelip bezmimize bādeleri nūş

Olduḳ o zemāndan hele biz öylece ḫāmūş

Her emri anıñ Emriye bilmiş ola mengūş

Ol şūḫ bizimle edeli ʿahdi ferāmūş

Leylā gibi eyvāh göñülde kederim var

66

Nābīniñ ġazelini taḫmīs

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün

1 Ben ölürsem derdimi varsın mezārım söylesin

Çekdigim cevr-i ġamı leyl ü nehārım söylesin

Görmedim bir gün nedense nev bahārım söylesin

Yāre varsın peyk-i nālem āh u zārım söylesin

Āb-ı çeşmim girye-i bī-iḫtiyārım söylesin[280]

[280] Nâbî Dîvânı, hazırlayan: Dr. Ali Fuat BİLKAN, Milli Eğitim Bakanlığı yayınları:2947, istanbul, 1997, s.910'da mısra: "Āb-ı çeşm-i girye-i bī-iḫtiyārım söylesin" şeklinde geçmektedir.

2 Ġam degildir ben gibi bir ʿāşıḳa görsem keder

Der dururşam kim nedir bilmem baña buymuş ḳader

Ẓannedersem būy vermez gördügüñ her ġonca ter

Çāk çāk-i sīne versin mevce-i ġamdan ḫaber

Zaḫm-ı ḫun-pāş-ı derūnum inkisārım söylesin

3 ʿAndelībān cūşa geldi güller imdād eylesin

Ḳoymayıñ zaḫma gelip kendini ber-bād eylesin

Geldi eyyām u zemānı naġme īcād eylesin

Ġonca gülsün gül açılsın cūy feryād eylesin

Sen ṭur ey bülbül biraz gülşende yārim söylesin

4 Kendi ʿişyānım degil mi çekdigim bulduḳlarım

Bezm-i meyde nerde ḳaldı dün gece ṣorduḳlarım

Çıḳıyor bilmem nedendir ḫāṣılı umduḳlarım

Ārzū-yı vaṣl ile şeb-zindedār olduḳlarım

Girye-i ḫasretle çeşm-i intiẓārım söylesin

5 Kūşe-i fürḳatde ḳaldım bāde al gel ṣūfiyā

Nūş edip ẕevḳ edelim tā ṣubḥa dek biz bī-riyā

Çoḳ zemāndır ḥasretiñle çekmede ġam Emriyā

Bende yoḳ ḳudret edāya ḥarf-i şevḳi Nābiyā

Ḫāme-i rengīn-ṣarīr-i bī-ḳarārım söylesin

67

Mehmed ʿAli Ḥilmi Babanıñ ġazelini taḫmīs

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün

1 ʿĪd-i aḍḥā geldi iʿlān eyle ḳurbān istemem

Ḥāżırım ey dil-rubā ben emr ü fermān istemem

Göñlümüñ taḫtında senden ġayrı mihmān istemem

Sen yetersiñ baña dil-ber ġayrı cānān istemem

Tahtgāh-ı dilde senden özge sulṭān istemem

2 Kimse bilmezse ʿabeş görmez şikārıñ olduġum

Ben seniñ her dürlü bendeñ dil-figārıñ olduġum

Āteş-i ʿaşḳıñla her dem bī-ḳarārıñ olduġum

ʿAndelībāsā hemīşe nāle kārıñ olduġum

Bāġ-ı ḥüsnüñ var iken seyr-i gülistān istemem

3 Senden özge kimse olmaz olamaz taʿmīr içün

Var mıdır bir başḳa ālet göñlümü tesḫīr içün

İşte ʿaşḳıñ var dururken başḳa şey tebşīr içün

Nāfeveş cānā dimāġ-ı cānımı taʿṭīr içün

Sünbül-i gīsūlarıñ bir būy-ı reyḥān istemez

4 İltifāt et İltifāt et İltifāt et İltifāt

İltifātından diger yoḳdur baña hīçbir necāt

Cān u dilden sevdim etsem ġam degil terk-i ḥayāt

Bezm-i ʿālemde hemān ey sāḳi-i mā'ü'l ḥayāt

Devr-i laʿliñ şerbetinden başḳa devrān istemem

5 Baña ʿayb etmeñ gezersem dehri ger dīvāneveş

Ḥāṣılı çoḳ görmeyiñ rind olduġum mestāneveş

Ben ḳuṣūr etsem bu gün sen sevdigim merdāneveş

Āteş-i ʿaşḳıñ ile yanmaḳdayım pervāneveş

Nāra ḥācet yoḳ a cānım şemʿ-i sūzān istemem

6 Bī-kesem bilmiş oluñ benden cihānda yoḳ ġarīb

Āh u feryādım ṭuyarsa bu nedir bir ʿandelīb

Ḥāl u aḥvālim görenler eylesin ġayrı ʿacīb

Her ne denlü mübtelā-yı renc isem de ey ṭabīb

Derd-i ʿaşḳ-ı yār içün tedbīr-i dermān istemez

7 N’ola bir kerre ararsañ ben gibi efkendeñi

Raḥm edip ṣorsañ n’olur Emrī gibi şermendeñi

Ey ʿazīzüm baʿzı da ṣorsañ n’olur nālendeñi

Şādmān eyle visāliñle bu Ḥilmī bendeñi

ʿĀşıḳıñdır merḥamet ḳıl başḳa iḥsān istemem

68

Suʿādıñ ġazelini taḫmīs

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün

1 Çünki maḥbūb-ı ḳulūbsuñ bil seni elzem seni
Ol sebebden her gören ẓanneyliyor ḫürrem seni
Görmese ʿuşşāḳıñ olmaz öyle kim bir dem seni
Meyl eder bu ḥüsn ile kim görse ey gülfem seni
Çāre pek güçdür meger ki görmeye ʿālem seni

2 Yalıñız bir ben degil ḥayrān ṣüreyyā rūyuna
Vermege cān bir degil her kes müheyyā rūyuna
Görse feryād u fiġān etmekde şeydā rūyuna
Ṭarf-ı külehden dolayı düşmüş ammā rūyuna
Tāze sünbül zāra döndürdü siyeh perçem seni

3 Var mı emṣāliñ ʿaceb bilmem seniñ nevres nihāl

Kim ki baḳsa rūyuna almaḳdadır bir başḳa ḥāl

Bir ṭaḳım bed-bīn seniñ çün etmede hep ḳıl ü ḳāl

Bī-miṣāl bir ḥüsne māliksiñ ki ey ḳāşı hilāl

Mihr-i ʿālemle bile farż edemem tev'em seni

4 Ḥüsnüñe baḳdım kemend-i zülfüñe oldum esīr

Ol zemāndan ben saña bir bende sen baña vezīr

Emri terk etmez seniñ bābın nihāyet olsa pīr

Ḳadrin añlarken Suʿādıñ ol vezīr-i bī-naẓīr

Silk-i sāḥirden niçün ʿad etmemiş bilmem seni

69

Ḥilmī Babanıñ ġazelini taḫmīs

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün1

Kim baña dīvāne der ṣaḥrāda meskūn olmasam

Ben de ḳalmazdım bu vādīlerde memnūn olmasam

Kim dururdu dilde anda bende merhūn olmasam

Şādmān olmaz felek ger dīde pür-ḫūn olmasam

Rāḥat etmez bir nefes ġam birle maḥzūn olmasam

2 Eyledi artıḳ bıraḳmaz hem der-āġūş göñlümü

Gösderip dīdārıñ etdi şimdi ḫāmūş göñlümü

Çünki almış çāresiz etsin bu mengūş göñlümü

Dağıdır görse eger dem cemʿ olunmuş göñlümü

Miḥnet-i derd ü belā-yı ʿaşḳa maḳrūn olmasam

3 Beñzedir bilmem neden Ferhāda gördükde beni

Sevḳ eder hīç raḥmı yoḳ hep dāde gördükde beni

Atmaḳ ister bu ne ḥāl ābāda gördükde beni

Reşk eder her ḳayddan āzāde gördükde beni

Bir perīniñ dām-ı gīsūsunda meftūn olmasam

4 Bir zemān etmez ġurūr ʿālemde hem pāk-nesl olan

Bir göñül ayrılmaḳ ister mi kim ʿaşḳa meyl olan

Defter-i ʿuşşāḳa baḫtlıdır o kimse ẕeyl olan

Hīç enīs eyler mi vaḥşīlerle ehl-i ʿaḳl olan

Düşmez idim Ḳaysveş ṣaḥrāya Mecñun olmasam

5 Ol perī kim gerdenimden zülfünü zencīr edip

Kimse bilmezken o yüzden şimdilik teşhīr edip

Emriye luṭf-ı ʿaẓīmdir ṣanmayın tekdīr edip

Ṣaḳlar idim mülk-i tende ben de bir tedbīr edip

Ḥilmiyā cān vermege cānāna medyūn olmasam

70

Ḥilmi Babanıñ ġazelini taḫmīs

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün

1 Kaʿbe-i ʿuşşāḳı gördükde gelip her kāma ben
Ḥubb-ı ʿaşḳ ceẕb eyleyip baḳdım o ḫoş endāma ben
Kim görür ẓanneyliyor düşdüm büyük evhāma ben
Ḳılmazam ṭāvūsveş raġbet-i mülevven cāma ben
Girmişem beyt-i cemāl-i yār içün iḥrāma ben

2 Lerze düşdü cismime ḫāṭırladıḳca bī-ḫilāf
Yalıñız bir ben degil bu ḥāldedir her ḳalb-i ṣāf
Çünki geldim bābına bildim beni bende muʿāf
Kaʿbe-i dīdārını tekbīr ile etdim ṭavāf
Ḥüsn-i ḫāl-i esvedine ṭurdum istiʾlāma ben

3 Senden olmazsa ʿināyet merḥamet senden yine

İlticā eyler ser-ā-ser vech-i pākin nūruna

Raḥm u şefḳat eyle hem bu bende-i mecbūruna

Zülf-i müşḳīniñ olup pūşīde beyt-i rūyuna

Ḳaʿbe ḥaḳḳı çün sürüp yüz geldim istirḥāma ben

4 Çünki Beytullahsın lāyıḳ denilse saña nūr

Ḳalb-i müʾmin hem naẓargāh-ı Ḫudā ḳalbe sürūr

Meṭāf-ı ʿāşıḳān olsañ aña ol her zemān mesrūr[281]

Āb-ı zemzemdir dudaġıñ şerbet-i māʾi ṭahūr[282]

Besmeleyle nūş edip erdim bu yüzden kāma ben

5 Ben çekildim ġayrı Emrī her ne dense ʿuzlete

Ol sebebden fikr ü ārzū etmede dil vuṣlata

Her ne gelse rāżıyam yārdan ṣafā u miḥnete

Ḫaḳ yolunda saʿy edip erdim ṣafā-yı vaḥdete

Düşmedim Ḥilmī ḥaḳīḳatde ḫayāl-i ḫāma ben

[281] Bu mısrada vezin "mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün" olmuştur.
[282] "temiz su"

71

Faḫrīniñ ġazelini taḫmīs

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Bu ʿālem cism olursa bil yine bu cānıdır taḥṣīl
Bu gün bālāya pervāz etdiren insānıdır taḥṣīl
Bütün bāy ü gedānıñ her zemān çün şānıdır taḥṣīl
Maʿārif bir gül-i raʿnā anıñ reyḥānıdır taḥṣīl
Maʿārif bir gül gūyā anıñ elḥānıdır taḥṣīl

2 Maʿārifden ḳalan maḥrūm aña kimse degil ḥāmī
O bī-çāre denir olmaz anıñ bir yerde ārāmı
Perīşān ḥāl olur yoḳdur anıñ dünyāda encāmı
Maʿārif ehli dünyādan gider ise ḳalır nāmı
Ḥayāt-ı cāvidānīniñ güzel reyḥānıdır taḥṣīl

3 Cehālet ʿādetā bir ādeme olmaḳdadır gird-āb

Maʿārif ögretir insāna ʿālemde daḫı ādāb

Maʿārif uġruna etmek fidā-yı cān eder i̇cāb

Maʿārif teşnegānı ān-be-ān andan olur si̇r-āb

Fażi̇let bezminiñ bir muʿteber erkānıdır taḥṣi̇l

4 Maʿārif dā’imā baḫş-ı fuyūż ile eder dil-şād

Cehāletde anıñ ʿaksi ki her ferdi eder ber-bād

Teġāfül olmasa ölmezdi Şi̇ri̇n yoluna Ferhād

Maʿārifden alan behre cehāletden olur āzād

ʿUmūmen derd-i insānıñ hemān dermānıdır taḥṣi̇l

5 Geçirme vaḳtini beyhūde durma her zemān saʿy et

Cehāletden sefālet bil gelir hem nāgehān saʿy et

Ne derse Emri doġrudur gelir bir gün inan saʿy et

Maʿārif rāhına ʿāzim olup Faḫri̇ hemān saʿy et

Cenāb-ı kibriyānıñ naṣṣ ile fermānıdır taḥṣi̇l

72

[Taḫmīs-i ġazel-i Nefʿī]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Baḳsa söyler her zemān eyler o şiddetle ḫiṭāb
Dest-i ẓulmünden yeter bu çekdigim artıḳ ʿaẕāb
ʿAşḳına ben düşeli olmaḳdayım her gün ḫarāb
Göz ucuyla ʿāşıḳa geh luṭf eder gāhī ʿitāb
Bir suʾāle yer ḳomaz ol ġamze-i ḥāżır-cevāb

2 Ṣaçmaḳ ister bī-ḥayā her yana almış ġam ele
Hep düşürmek ister ʿuşşāḳını dām almış ele
Bir baḳışda gönlümü her ḥālde tam almış ele
Çeşm bezm-i fitne ḳurmuş ʿişve cām almış ele
Bāde-i nāz ile etmiş ġamzesin mest-i ḫarāb

3 Eylemiş bir ḫayli ʿuşşākı o dil-dār münfaʿil

Bekledir bir ḫaylisiñ bābında ol ḫ̆ār u ẕelīl

Ẕevḳ alır etse cefā cevri o ḫalḳa muttaṣıl

Lebleri üzre ġubār-ı ḫaṭṭ-ı nev-ḫīzi degil

Nāfe-i āhū-yı çeşmiñden dökülmüş müşk-i nāb

4 Söylemem derd-i derūnum kimseye etmem ʿıyān

Başḳa bir ḥāle giriftārım gözüm görmez cihān

Deldi baġrım tīr-i müjgānıyla artıḳ el-amān

Çeşm-i mesti tīġ çekmiş ġamzeden bir ḳahramān

Ābrū-yı müşgini bir şimşīrden ḫālī ḳırāb

5 Elde olsa ben şikāyet etmez idim bir zemān

Söylemezdim kimseye derd-i derūnum bu ʿıyān

Ġayrı Emrī ʿaşḳ yolunda oldu gitdi nā-tuvān

Nice ṭutsun tīr-i yāre sīnesin Nefʿī nişān

Anı ḳor mu bir ḳarār üzre dil-i pür ıżṭırāb

73

Taḫmīs-i ġazel-i Nefʿī

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Başa geldi çekmesi ḥükm-i ḳażādır neylesin
Çünki düşdü demeli emr-i Rıżādır neylesin
Ḥāṣılı lāzım taḥammül bī-vefādır neylesin
ʿĀşıḳa ṭaʿn etmek olmaz mübtelādır neylesin
Ādeme mihr [ü] maḥabbet bir belādır neylesin

2 Ey ṣabā esme dağıtma bir alay sünbülleri
Pek yavaş var gülşene ürkütme gel bülbülleri
Nīk ü bed senden bilirler gel doḳunma gülleri
Zülfüne ḳalsa perīşān eylemezdi dilleri
Anı da taḥrīk eden bād-ı ṣabādır neylesin

3 Bilmezem zülf-i dil-āvīzi sebeb mi ʿāşıḳıñ

Faṣl-ı dil-dār etmege āyā edeb mi ʿāşıḳıñ

Aġlayıp güldürmeyen söyle bu şeb mi ʿāşıḳıñ

Göñlü dil-berden kesilmişse ʿaceb mi ʿāşıḳıñ

Ġamzesiyle tā ezelden āşnādır neylesin

4 Yolda cān eyler fidā Emrī güzelden bir ere

Kendini ṭopla bıraḳma her işi sen miḥvere

Her zemān lāzım da elzem de düşünce bir sere

Olmasa Nefʿī nola dil-beste zülf-i dil-bere

Ṭabʿ-ı şūḫu dāma düşmez bir Hümādır neylesin

74

ʿAndelīb Fā'iḳ Beyiñ ġazelini ṭaḫmīs

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Görmüyor mu dīdeden dilden aḳan al ḳanımı
Añlamaz bilmez nedendir āteş-i sūzānımı
Ḳapladı görmez bir āteş cismimi her yanımı
Işṭıbār-ı nālişin ḫandān eder cānānımı
Ḫandesi cānānımıñ giryān eder cismānımı

2 Başım uġratdım telāşa ol gözü şehlā ile
Olmuşam Mecnūn gibi ben ol ṣaçı Leylā ile
Ölürüm ẓannım ḳalırsam böyle bir sevdā ile
Āh bilmem kim ne ẕevḳ almaḳda istihzā ile
Böyle pür-ḫūn eylemekden bu dil-i sūzānımı

3 Baḳ da raḥm et ey perī ḥüsn şu ġarīb aḥvālime

Hīç ümmīdim ḳalmadı baḳdım da istiḳbālime

Ġıbṭa etsem ḥaḳlıyım baḳdıḳca ben emsālime

Merḥamet ḳıl sevdigim rūḥum perīşān ḥālime

Yaḳma yaḳma āteş-i cevriñle ġayrı cānımı

4 Gel beni Allah içün ḳurtar bu efġān etmeden

Bülbül ü güller deyü feryād ü nālān etmeden

Bāri öldür Emriyi sen yāre hicrān etmeden

Ḥıfẓ ederseñ ʿ Andelībī bile giryān etmeden

Bilmiyorsuñ bilmiyorsuñ āh sen vicdānımı

75

Fıṭnat Ḫānımıñ ġazelini taḫmīs

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 Baḳsañ saña ʿuşşāḳı bütün bende edersiñ
İster iseñ ülfet ederek zinde edersiñ
Her baḳdıġını ḥāṣılı efgende edersiñ
Her ġonca-ı neşküfte ḳaçan ḫande edersiñ
Murġ-ı dili bülbül gibi nālende edersiñ

2 Derd-i ġamı çek söyleme bir yana doḳunma
Ḳoy ẕevḳine baḳsın hele sulṭāna doḳunma
Ẕevḳ etsin amān ḥāl-i perīşāna doḳunma
Luṭf eyle ṣabā kākül-i cānāna doḳunma
Cemʿiyyet-i ʿuşşāḳı perākende edersiñ

3 Ḫalḳı o ḳadar mest edecek sendeki dīdār

Gösterme ṣaḳın kimseyi gel eyleme bīzār

Ḥüsnüñ gülünü eyleyemez bir zemān inkār

Gāh cevr edip aġyāra gehī eyleyip āzār

Erbāb-ı dili luṭf ile şermende edersiñ

4 Beñzer melege vechiñ efendim saña insān

Kim derse desin ben diyemem ey şeh-i ḫūbān

Çünki seni dil taḫtına etdim hele sulṭān

Ḥüsnüñ gören elbetde olur vālih ü ḥayrān

Her gördügüñü ʿāşıḳ-ı efgende edersiñ

5 Hem-dem olana ʿadd ederiz biz anı niʿmet

Sen gibi melek ḫaṣlet ile öylece devlet

Baʿżen de bu Emrī ḳuluna eyle de himmet

Daḫl eyleme ʿāşıḳlarıñ efġānına Fıṭnat

Dil-dāra cefā eyleyecek sende edersiñ

76

Nābīniñ ġazelini ṭaḫmīs

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Bütün bu kāʾinātıñ melceʾi bir mültecīdir bu
Zemīn ü āsmānıñ ḳıblegāh-ı enbiyādır bu
Anıñ çün ḫalḳ olundu dense ʿālemler sezādır bu
Ṣaḳın terk-i edebden kūy-ı maḥbūb-ı Ḫudādır bu
Naẓargāh-ı İlāhīdir maḳām-ı Muṣṭafādır bu

2 Bütün İslāmiyānıñ nūr-ı çeşmi ḫāk-i pākidir
Cihānıñ en muḳaddes bir maḳām-ı ʿarş-ı ḫākidir
Anıñ meftūnu olmuş cümle ʿuşşāḳ sūz-nākidir
Felekde māh-ı nev bāb-ı selāmıñ sīne çākidir
Bütün ḳandīl-i cevzā maṭlaʿ-ı nūr-ı żiyādır bu[283]

[283] Ali Fuat BİLKAN, Nâbî Dîvânı, *age*, s.952'de beyt: "Felek māh-ı nev bābü's-selānıñ cilvegāhıdur – Bunuñ ḳındīlidür ḥūr maṭlaʿ-ı nūr u żiyādur bu" şeklinde geçmektedir.

3 Cihāna gelmemiş miṣlin bulunmaz yoḳ ḥaḳīḳatde

Ḫudānıñ sevgili maḥbūb-ı merġūbu şerīʿatde

Ararsañ sen anı mevcūd bulursuñ her ṭarīḳatde

Ḥabīb-i kibriyānıñ ḫ̆ābgāhıdır faż̄īletde

Tefevvuḳ-kerde-i ʿarş-ı cenāb-ı kibriyādır bu

4 Buña her ḳalb-i pāk ḳıble-nümāveş olmada māʾil

Buña cān vermege herkes müheyyā kim olur ḥāʾil

O dergāha yüzüm sürmeklige olur muyam nāʾil

Bu ḫākiñ pertevinden oldu deycūr-ı ʿadem zāʾil

ʿAmādan açdı mevcūdāt çeşme tūtiyādır bu

5 ʿAceb emṣālini görmüş mü ṣor ḫūrşīd ile māha

Aña ümmet olup şükr edelim ġayrı biz Allāha

Ġulām-ı kemterīn olsa bu Emrī öyle bir şāha

Mürāʾāt-ı edeb şarṭıyla gir Nābi bu dergāha

Meṭāf-ı ḳudsiyāndır cilvegāh-ı enbiyādır[284] bu

[284] Ali Fuat BİLKAN, *age.*, s.952'da "cilvegāh-ı enbiyādır" terkibi, "būsegāh-ı enbiyādur" şeklinde yazılmıştır.

77

Ṣadr-ı Sābıḳ ʿĀlī Paşanıñ ġazelini taḫmīs

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 ʿĀrıż-ı ẕevḳ u ṣafāda biliñ encām olmaz
Yāre cān vermek ʿabeṣ öylece ikrām olmaz
Olmayınca hele yār ʿāşıḳa bayrām olmaz
Deme ibrām ile serv-i dil-i ārām olmaz
ʿĀşıḳa māʾil olur böyle dil-ārām olmaz

2 Vermemek yārine mümkin mi bir ʿāşıḳ nesi var
Görmese ḳanda ʿaceb dil hele dil-dārıñ arar
Ẕikr ü fikri odur ʿālemde anıñ leyl ü nehār
Deme bir aġ ile olmaya göñül murġı şikār
Anı ṣayda ḳara zülfüñ gibi bir dām olmaz

3 Alıyor fikrini efkārını zülf-i siyehiñ

ʿĀşıḳıñ öylece bil ʿārını zülf-i siyehiñ

Gösterir hem daḫı berdārını zülf-i siyehiñ

Maḥv eder revnaḳ-ı dīdārını zülf-i siyehiñ

Hangi gündür ki anıñ āḫiri aḳşām olmaz

4 Hele hicrānına ḳarşı bana azdır veremiñ

Deme derd ü ġam[a] teʾṣīr deme eyler yareniñ

Saña beñzer güzeli var mı şu bāġ-ı İremiñ

Bende-i muḫliṣa maḫṣūṣ gerekdir keremiñ

Luṭf kim ʿām ola ʿāşıḳa inʿām olmaz

5 Gördügüñ her güzeli ṣanma cihānda ḫāli

Var anıñ kendine maḫṣūṣ sevilir efʿāli

Emri ẓannım o da gül-bū ile her dem mālī

Dāver-i devr-i zemān şāh-ı cihānıñ ʿĀlī

Pāy-pūsı gibi ehl-i dile bir kām olmaz

78

Ġafūrīniñ ġazelini taḫmīs

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ḳahr ola ber-bād ola kimdir o kim düşmān-ı ʿaşḳ
Eyleyen ābād degil mi her zemān insān-ı ʿaşḳ
Her ne isterse yapar denmiş aña fermān-ı ʿaşḳ
Taḫtgāh etdi vücūduñ şehrini sulṭān-ı ʿaşḳ
Dil serāyında [olupdur] bir ʿaceb dīvān-ı ʿaşḳ

2 Düşdü rūyuñ görmeye yollarda hep üftādegān
Ḳapladı ḫāk ü semāyı nāle-i āh u fiġān
Şimdilik bir ḥāle gelmişdir ne çāre ʿāşıḳān
Mübtelā-yı derd-i ʿaşḳ oldu ser-ā-ser bu cihān
Söylenen dillerde hem bu diñlenen destān-ı ʿaşḳ

3 Derd-i ʿaşḳıñ vardır ʿālemde ṣafā sen bilmediñ

ʿÖmrünü her türlü ṣarf etdiñ hebā sen bilmediñ

Ṣandıġıñ ẕevḳ ü ṣafālar hep cefā sen bilmediñ

Rütbe-i erbāb-ı ʿaşḳı zāhidā sen bilmediñ

Şāh-ı mülk-i maʿnevīde ḥaddi mi rindān-ı ʿaşḳ

4 Emri bekler kūyunu muḥtāc anıñ iḥsānına

Her ne isterse yapar her ne ki yapsa şānına

Cān fidā etse ġam etmez āfet-i devrānına

Ey Ġafūrī ermek isterseñ eger cānānına

Terk-i cān eyle tecellī eyleye cānān-ı ʿaşḳ

79

Kemāl Paşa-zādeniñ ġazeline taḫmīs

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Kimse bilmez ġayrı ġamdan dilde esrārıñ seniñ
Añlamaz herkes görür bilmez nedir zārıñ seniñ
Gösterir bir başḳa ʿālem ṭavr-ı eṭvārıñ seniñ
Ḳanımı içmek diler ol çeşm-i ḫūn-hˇārıñ seniñ
Cānımı almaḳ diler laʿl-i şeker-bārıñ seniñ

2 Ḥasretinden çoḳ zemāndır bilmiş ol nā-şād idim
Hem daḫı laʿl-i lebi Şīrīne nev-Ferhād idim
Elde etmek çün gezerdim dāʾimā ṣayyād idim
Serv-ḳaddiñ sāyesinde ġuṣṣadan āzād idim
Başıma oldu belā zülf-i siyehkārıñ seniñ

3 İstemezsin bir zemān sen olduġum ẓannım melūl

Beyn-i ḫūbān etmemek ʿuşşāḳını olmuş uṣūl

Ben demem vaḳt-i zemānıyla demiş ehl-i ʿuḳūl

…… …… vaʿde-i mihr[i] aldı aġzımdan göñül[285]

Vay n'olaydı ẕerrece olsaydı iḳrārıñ seniñ

4 Bir zemān almış anı ey sevdigim gül-bengine

Ben de almışdım seni ez cān [u] dil evrengine

Eyledim ṭurdum taḥammül ben raḳībiñ cengine

Zülfüne uyup bile gitmişdi dil geldi yine

Siḥr ile başıñ çevirdi çeşm-i seḥḥārıñ seniñ

5 Etmemek ḳābil mi aġyārla görünce intiḥār

Ben gibi bir ʿāşıḳ-ı zārı bu Emrī āşikār

Sen beni öldür ya güldür bence birdir ey nigār

Sözlerim inhā eder her söz ki aġzımdan çıḳar

Sözlerim işʿār eder ey dil bu eşʿārıñ seniñ

[285] Divanda da mısraın baş kısmı nokta nokta yapılarak boş bırakılmıştır.

80

Senīḥ Efendiniñ ġazelini taḫmīs

feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilün

1 Yalvarıp bezmimize öylece daʿ vet etdim

Yāri aldım bu gece hem daḫı ṣoḥbet etdim

Ṣubḥa dek ẕevḳ ü ṣafā etmege ġayret etdim

O raḳīb kāfirini yāre şikāyet etdim

Mekr ü tesvīlini hep cümle ḥikāyet etdim

2 Eylemem ġayrı o ḥālde olamam hem-efkār

Tevbeler tevbesi olsun ben olursam bīzār

İstemem yār var iken görmege ġayrı dīdār

Yār ḫiṭāb etdi dedi ġam yeme ey ʿāşıḳ-ı zār

Ben o ḳāfir terese ḫaylī ḥaḳāret etdim

3 Yoḳ durur ṣanma miṯāli bulunur yoḳ eşimiñ

Eşi var kim aña der o ḫaṭā ḳalleşimiñ

Nice vardır diyecekler olamaz dil-keşimiñ

İltifātıñ göricek yoḳ bu ḳadar mehveşimiñ

Ben de āh etmemege bir daḫı niyet etdim

4 Bu ḳadar meyl-i maḥabbet ʿacebā n'oldu sebeb

Bende dil anda da ʿaşḳ bu da bir sırr-ı ʿaceb

Aġlarım ṣubḥa ḳadar bilse beni her yār şeb

Var[dır] efkārı verip kāle-i şādī bile hep

Naḳd-i derd-i ġamı tebdīl-i meserret etdim

5 Emri olmaz olamaz sizlere ḥāşā ki ḫalef

Yazdıġıñ şiʿri okur bilir ise o da şeref

Size pey-rev ne ḫalef[dir] ne de ʿālemde selef

Ey Senīḥ ġam yeme ẕem dense cenāb-ı Āṣaf

Ġazelim ben daḫı tanẓīrine himmet etdim

81

Rūḥī-i Baġdādīniñ ġazelini taḫmīs[286]

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Nedir sevdā-yı āşḳı bilmege Ferhāda gitmişler
Anı ögrenmek isterler anıñçün dāda gitmişler
Düşüp ġam baḥrine anlar ṣanıp kim şāda gitmişler
Ḥarīm-i kūy-ı yāre dil-beri ber-bāda gitmişler
Dirīġā ḫʷāb-ı yāri dil-beri ber-bāda gitmişler

2 Göñül terk eylemez eski ḫūyuñ ʿālemde pīr olmuş
Güzeller ḳande varsa anlara hem dest-gīr olmuş
Gelir ḫūbān gözü yollarda ḳaldı muntaẓır olmuş
Dil-i nā-şād işitdim zülf-i cānāna esīr olmuş
Fiġānlar nāleler feryādlar āzāde gitmişler

[286] Bu gazel günümüz harfleriyle basılı Bağdatlı Rûhî Divanlarında yoktur.

3 Gelir dinle seḥer vaḳti gülistāndan güzel sesler

Olup ḥāʾil gülü göstermiyor bülbüllere sisler

Bu ḥāl olduḳca böyle gitmiyor anlardaki ḥisler

Edince ġoncalar ʿarż-ı cemāl gülşende nergisler

Zavallı bülbül-i ʿāşıḳ mübārek-bāda gitmişler

4 Görenler ẓanneder dīvānelenmiş hep bu sevdādan

Bilen yoḳ başladım bu ʿaşḳ dersin hem elif-bādan

Cihānı görmezem bilmem ne aʿlādan ne ednādan

Ṭutuşmuş tāb-ı ḥasret āteş-i ḥüsn-i dil-ārādan

Sirişk-i dideler teskīn içün imdāda gitmişler

5 Ḳalıp bir ḫayli dem cānān gelir ben intiẓārımla

Mülāḳāt eylerim çoḳdan bu ḥasret bende yārimle

Anı terk eylemem Emrī muḥaḳḳaḳ iḫtiyārımla

Süḫan-sencān-ı ʿālem ġālibā nāḳış naẓīrimle

Cenāb-ı Rūḥiye taḳdīm içün Baġdāda gitmişler

82

Rūḥī-i Baġdādīniñ ġazelini taḫmīs

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Açmıyor geldi bahār bilmem gül ü reyḥānımız
Artar eksilmez anıñ çün āhımız efġānımız
Beklemek lāzımdır artıḳ tā çıḳa sulṭānımız
Āh gün çıḳdı o yoḳdan çıḳmadı cānānımız
Şol ḳadar āh edelim kūyunda çıḳsın cānımız

2 Rūy-ı dil-dāra baḳıp ʿibretle hem ḥayretle ben
Başḳa bir ʿālem olupdur ḥāṣılı ol sīmten
Yārelendi ḥasretiyle gel de gör cism ü beden
Leblerin emmek müyesser olmadı ol ġuṣṣadan
Düşmüşüz bir derde kim ʿālemde yoḳ dermānımız

3 Ben bu şeb bezmime aldım yāri aġyār olmadan

Leblerin öpdüm teḫālüfle şeker-bār olmadan

Bülbüle vuṣlat devā-sāz-ı dil-i zār olmadan

Mest-i cām-ı şevḳ olup bir laḥẓa huşyār olmadan

Sāḳiyā ʿaşkıñla geçdi ṭoymadan devrānımız

4 Ṣubḥ-dem doġmuş semāvāta ṣabānıñ yıldızı

Ḫāliñ olmuş ʿaks ile ruḫsāra düşmüş yaldızı

Cām-ı ṣahbā olamaz laʿl-i lebiñden ḳırmızı

Ḳanmadıḳ peymāne-i vaṣlıñla öldürdüñ bizi

Ḳanı ey ẓālim seniñle ʿahdimiz peymānımız

5 Ḥükmü ṭutmuşdu ser-ā-ser dil-rubānıñ bī-riyā

Zülfü bend etdi beni zencīr-i ʿaşḳ oldu bañā

Ol ḳadar oldum ki ʿaşkıñla perīşān Emriyā

Cānı ḳurbān eylemek eyyāmı geldi Rūḥiyā

Tekye-i dilde ḫayāl-i yārdır mihmānımız

83

Ḥalīm Girayıñ ġazelini taḫmīs

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Sūz-ı ʿaşḳım dīde giryānım bilir bilmezlenir
Ḥāl-i aḥvāl-i perīşānım bilir bilmezlenir
Her ḥuṣūṣda ḳalb-i vīrānım bilir bilmezlenir
Ḥālimi ʿālemde cānānım bilir bilmezlenir
Ol tecāhül-pīşe fettānım bilir bilmezlenir

2 Her cihetle ḥālime vāḳıf iken bilmez hemīn
Raḥmı yoḳ inṣāfa maḥrūm etdirir āh u enīn
Ḥāṣılı her gün benim etmekdedir ḳalbim ḥazīn
Söylemez farṭ-ı teġāfülden o şūḫ-ı nāzenīn
Yoḳsa ey dil zār-ı pinhānım bilir bilmezlenir

3 Her zemān her gün beni sevḳ etmede derd-i ġama
Luṭf edip almaz beni ol hem de bezm-i maḥreme
Ġayrılar gelmekde ḥikmet var buña cām-ı Ceme
Āşnā-yı ʿaşḳ olup bī-gāne oldum ʿāleme
Görse ḥālim şimdi yārānım bilir bilmezlenir

4 Ḳoy benim derd-i derūnum yāre ḫāmem söylesin
Söylesin ezcān u dil dil-dārımız da diñlesin
Mā-cerā-yı ʿaşḳı luṭf etsin de her ḥāl beklesin
Bulmadım bir kimse kim ḥālim saña ʿarż eylesin
Kimi bilmez kimi sulṭānım bilir bilmezlenir

5 Derdini kim var duyan ʿālemde Emrī bī-kesiñ
Söylemez rāz-ı derūnuñ kimseye kesdi sesiñ
Var ise ʿaşḳıñ yoluna hep fidā etdi nesiñ
Şiʿrimi taʿrīfe ḥācet mi Ḥalīmā nüktesiñ
Ol tecāhül-pīşe fettānım bilir bilmezlenir

84

Faṭīniñ ġazelini taḫmīs

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Āb-rū dökdüm gelip bende berā-yı iltifāt
Bābını bildim anıñ çün mültecā-yı iltifāt
Ben gibi bī-çāreñe olmaz mı cāy-ı iltifāt
Ḫayli demdir eylerim senden recā-yı iltifāt
Bāri bir kerre beni eyle sezā-yı iltifāt

2 Etdiğiñ dīvānelikler ʿāşıḳa lāyık mıdır
Gösterip vīrānelikler ʿāşıḳa lāyık mıdır
Yapdıgıñ efsānelikler ʿāşıḳa lāyık mıdır
Şimdi bu bī-gānelikler ʿāşıḳa lāyık mıdır
Bunca müddet olmuşiken āşinā-yı iltifāt

3 Bir zemān ḥaddim degildir sen gibi meh-pāreye

Söz uzatmaḳ hīç düşer mi ben gibi āvāreye

Bārī sen de raḥma gel bu ʿāşıḳ-ı pür-yāreye

ʿArż-ı ḥüsn etmez iseñ de ʿāşıḳ-ı bī-çāreye

Gāhīce göster aña bārī liḳā-yı iltifāt

4 İsterim kūyuna geldim yār sen göster viṣāl

Cism-i zārım āteş-i ʿaşkıñla bulmaḳda zevāl

Maḳṣadım bilmek saña lāzımdır eyle intikāl

Mukteżā-yı ṭāliʿ imdir var ise ey meh cemāl

Altı aydır olmadım talʿat-nümā-yı iltifāt

5 Emri dil verdi ne çāre sen gibi bir dil-bere

Sende raḥm eyle görüp ḥāliñ o düşkün kemtere

Vaṣl ile dil şād olur ḳalb-i ṣadāḳat-pervere

Bir nigāh-ı iltifāt eyle Faṭīn-i aḥḳara

Āsitānıñda seniñ olmuş gedā-yı iltifāt

85

Leylā Ḫānımıñ ġazelini taḫmīs

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Hīç gelir mi ḫāṭıra yār var iken ferdā benim
Olsa billāh istemem başdan başa dünyā benim
Girmek ister ḳanıma ol dīde-i şehlā benim
Cānıma ḳaṣd eyledikce ey gül-i raʿnā benim
Nāleme ḥayretde ḳaldı bülbül-i şeydā benim

2 Ol perī bilmem neden bī-ʿār ile ẕevḳ eyleyip
Dün gece tā ṣubḥa dek murdār ile ẕevḳ eyleyip
Dost ṣanıp bilmez o kim ol mār ile ẕevḳ eyleyip
Baña raġmen dün gece aġyār ile ẕevḳ eyleyip
Bāʾiṣ olduñ āhıma var mı ṣuçum a yā[287] benim

[287] Mehmet ARSLAN, Leylâ Hanım Divanı, *age*, s.282'de, "a yā" kelimesi, "ammā" şeklinde geçmektedir.

3 Öyle yanmaḳda derūnum hīç ḳalır nār-ı caḥīm

Kimseden ümmīd-i imdād beklemem Allah Kerīm

Ben beni herkesden ʿālā bilirim ḳalb-i selīm

Sevdigim bir derde düşdüm āteş-i ʿaşḳıñla kim

Şimdi hīç ʿaynımda yoḳ dünyā vü mā-fīhā benim

4 Baḳmıyorsuñ şefḳatiñ yoḳ mu benim efġānıma

Geçdi billāh āteş-i ʿaşḳın benim her yanıma

Hīç mi yoḳ sende mürürvvet dīde-i giryānıma

Żulmüñ efzūn eyleyip ġamzeñle ḳıydıñ cānıma

Ḫidmet-i ʿaşḳında[288] cürmüm yoḳ iken kaṭʿā benim

5 Ben seniñ bir bendeñim efkendeñim ey mihr-i māh

İstese vermem seni etmem fidā bir pādişāh

Gördügüñde iltifāt eyle ṣaḳın etme günāh

Etmediñ geçdiñ dil-i bīmāra bir kerre nigāh

Bilmiyorsuñ nāle vü efġānımı gūyā benim

[288] Mehmet ARSLAN, Leylâ Hanım Divanı, *age*, s.247'de "ḫidmet-i ʿaşḳıñda" terkibi, "ḫiddet-i ʿaşḳıñda" şeklinde yazılmıştır.

6 Ẕevḳine baḳ Emri isterseñ cihānda sen ḥayāt

Çünki geldiñ ʿāleme vardır muḥaḳḳaḳ bir vefāt

Ṭutduġun her kārı tā encāma dek eyle ṣebāt

Var ise maḳrūr olan şiʿrimde bir iki ṣıfāt[289]

Sīne-i mecrūḥumuñ āṣārıdır Leylā benim

86

Namıḳīniñ dīvānını taḫmīs

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ḳul olan ḫidmet içün ʿālemde ṣulṭānıñ arar

Her zemān yüz sürmege kim māh-ı tābānıñ arar

Leyl-i ẓulmetde ḳalanlar yār-i raḫşānıñ arar

Ḳanda varsa ʿāşıḳ-ı bī-çāre cānānıñ arar

Derd ile bīmār olan elbetde dermānıñ arar

[289] Mehmet ARSLAN, Leylâ Hanım Divanı, *age*, s.284'te, "Var ise mefrūr olan şiʿrimde bir iki ṣıfāt" mısra'ı, "Var ise maʿẕūr olan şiʿrimde bir iki ṣaḳat" şeklinde geçmektedir.

2 Ben vefāsı var demem yoḳdur şebīh memdūḥuma

Günde yüz biñ kerre ḳaṣd eyler ṭurur hep rūḥuma

Açdı nice yaralar gör sīne-i meftūḥuma

Ṣanma raḥmından ṣunar destiñ dil-i mecrūḥuma

Ol kemān-ebrū cigerde tīr-i müjgānıñ arar

3 Ḳorḳaram baḳmaḳlıġa ol ḥüsn ü anıñ ḳaṣdı var

Ben ġarīb bī-çāreye ol mihribānıñ ḳaṣdı var

Añlamam bilmem o gül ġonca dehānıñ ḳaṣdı var

Verd-i gülzāra ṭoḳunmaḳdan ṣabānıñ ḳaṣdı var

ʿAndelīb-i bī-nevānıñ rāz-ı pinhānın arar

4 Gel yetiş ʿuşşāḳ seni bekler ḥarīm-i bāġda

Hep seniñçündür geçen sözler ḥarīm-i bāġda

Bekleyen bir beş degil yüzler ḥarīm-i bāġda

Cān fiġān söyler seni özler ḥarīm-i bāġda

Bülbül-i şūrīde gūyā verd-i ḫandānın arar

5 Çünki verdim gönlümü almam begim etmem ġuluvv

Sen var iken kimseye dökmem muḥaḳḳaḳ ābrū

Gel beni aʿdāya etdirme a şāhım ser-fürū

Dil ḫayāliñle ġamıñla etse āyā cüst ü cū

Her kişi bu bezmgāh-ı ġamda yārānın arar

6 Hīç ḫayāli gitmiyor gözden buña vardır sebeb

Kim görür ḥāl-i perīşānım baña der ne ʿaceb

Ḥasret-i cānān degil mi aġladan ʿālemde hep

Çeşmine almaz sipihrim mihr ü māhıñ rūz [u] şeb

ʿĀşıḳ-ı āvāre ḫāṭır-mānde tābānın arar

87

Faṣīḥiñ ġazelini taḫmīs

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Bozma icrāya çalış ḳalbinde mevcūdiyyeti

ʿAşḳ u sevdā hem maḥabbet dildeki cemʿiyyeti

Herkese göster maḥabbet bozma sen ünsiyyeti

Cāy edinsem etmek istibʿād-ı deyr-i miḥneti

ʿĀşıḳam bir kāfir-i ḥüsne Muḥammed ümmeti

2 İltifāt eyler dilerse ẓulm ile inṣāfıdır

Ol perī neylerse eyler bence artıḳ kāfıdır

Uġradan her müşkile ʿuşşāḳı ḳalb-i ṣāfıdır

Geceler ʿazm etdigim ol yāre sāyem ḫavfıdır

Bir ṭarīḳiyle ḳabūl etmez maḥabbet şirketi

3 Bu cihān bir kimseye bāḳī ḳalır mı ey nigār

Her gelen gitmekdedir ṣormaḳ ʿabeṣdir ṣīvekār

Bir gün elbetde muḫālif esmek ister āṣikār

İrticādan ṣemʿ ile efsürde etmiş rūzgār

Bulmadım pervānede evvel olan germiyyeti

4 Dīde-i ʿuṣṣākı her gün ṭoldurur bu ʿaṣḳ ile

Raḥmı yoḳ inṣāfı yoḳ cevr eyliyor her gün dile

Uġradan başın degil mi ʿāṣıḳın her müṣkile

ʿAks-i āyīneyle ülfet eylemez bir vechile

Ṣūretin taʿbīre gelmez ol perīniñ vaḫṣeti

5 Gelse de bir ṣorsa aḥvālin o ḥüsn-i pür-melīḥ

Emri aldırma seniñ ḥaḳḳında ger dense ḳabīḥ

Ḥaḳ bilir meftūnluġum bu ṣübhesiz emr-i ṣarīḥ

Cānına minnet cefāsına taḥammül ey Faṣīḥ

Yāri bāġ eyler baña ol luṭf-ı nāzik mikneti

88

Taḫmīs[-i ġazel-i Żiyā Paşa]

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Cihānda bir vaḳit insānı insān olmayan bilmez
Seḥer ẕevḳ u ṣafāsın āh u efġān olmayan bilmez
Ne bilsin ʿālem-i fażlı ki ʿirfān olmayan bilmez
Hemān-dem Āṣafiñ ḳadrin Süleymān olmayan bilmez
Perīşān-ḥālleri ḥāli perīşān olmayan bilmez

2 Bahārıñ ẕevḳini bülbül bilir ṣanma o ġam-ālūd
Görürseñ gülsitān içre ṣanırsıñ sen anı mesʿūd
Derūnu her zemān her dem firāḳ-ı yār ile mevcūd
Deme her gördügüñ bī-çāre ben olmuş deme maḥmūd
Bu bezm-i cām-ı mesti ẕevḳ-i rindān olmayan bilmez

3 Görürsüñ kūy-ı cānānda beni gel ṣanma bī-gāne

Benim derd-i derūnum var ki geldim şimdi dermāne

Perīşān ḥālimi göstermege ol nazlı cānāne

Bilenler bilmeyenler ḳo desinler baña dīvāne

Ne bilsin ʿāşıḳ-ı sevdāyı ʿuryān olmayan bilmez

4 Derūnumda yanar āteş başımda her zemān sevdā

Degil bir ʿāşıḳıñ ḳalbinde eksik derd-i vā-veylā

Pīr oldum nerde görsem bir güzel sevmekdeyim ḥālā

Beni bu ḥāllere ilḳā edendir bir ṣaçı Leylā

Bu derdiñ çāresin ʿālemde Loḳmān olmayan bilmez

5 Muḥaḳḳaḳ Emriniñ kendince var cānında cānānı

Göñül taḫtında perverde olup bir şāh-ı sulṭānı

Ne yana kim baḳarsa ġayrı yoḳ ol demde hep ānı

Taḥammül etmesi müşkil görünce ol dıraḫşānı

Kitāb-ı ders-i ʿaşḳı ḳalb-i vīrān olmayan bilmez

89

Ṣıdḳīnıñ ġazelini taḫmīs

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Sen yetersiñ taḫt-ı dilde ġayrı sulṭān istemez
Sen ki mevcūdsuñ cihānda ġayrı cānān istemez
Bulsa maḥbūbun göñül ʿālemde şādān istemez
Vāṣıl-ı billāh olanlar ġayrı iḥsān istemez
Seyr edip yāriñ cemālin ġayrı iḥsān istemez

2 ʿĀşıḳ-ı ṣādıḳ olanlar yāriñ ister rūz u şeb
Añlamam vardır buña vardır nihāyet bir sebeb
Ḳanda varsa yāriñi dil-dārını ṣormaḳda heb
Derd-i dil-dār ʿāşıḳıñ dermānıdır eyler ṭaleb
Ol belādan ḫaẕ eder derdine dermān istemez

3 Her zemān ʿāşıḳ olanlar durmayıp yāriñ diler
Çünki sevmiş kendine maḫṣūṣ o bir kār u żarar
Terk edip nāmūs u ʿār[ı] görmedi anda ḥaẕer
Cennete çekmez teḥassür eylemez ġayrı naẕar
Köşk ü bāġ u ravża-i ḥūrī-i ġılmān istemez

4 Her ne derse ʿāşıḳa her bir sözün mengūş eder
Cān ü dilden emr ü fermānın anıñ hep gūş eder
Ḫışmile baḳsa bütün arslanları ḫāmūş eder
Dest-i ḳudretden şarāb-ı zindegānı tūş eder
Tā ebed maḫmūr olup ʿilmiyle ʿirfān istemez

5 Bülbül-i şeydā olan bir mülke mālik oldu kim
Ṭālib-i Leylā olan bir mülke mālik oldu kim
Ḥāṣıl-ı iḥyā olan bir mülke mālik oldu kim
ʿĀşıḳ-ı Mevlā olan bir mülke mālik oldu kim
Maʿnāda şāh oldu pes mülk-i Süleymān istemez

6 Her zemān bil kim benim bu derdimiñ dermānısıñ

Ḳoy ne derlerse ne desinler göñlümüñ sulṭānısıñ

Ḥāṣılı cānanısıñ bu Emri niñ hem cānısıñ

Göñlümüñ sulṭānısıñ hem cānımıñ cānānısıñ

Ṣıdḳīyā sen cān yetersiñ bir daḫı cān istemez

90

Şemsīniñ ġazelini taḫmīs

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Dehre geldim ben gidersem ġamla mesrūr olmadan

Var mı bir ʿāşıḳ gelip geçmişde maġdūr olmadan

İnzivā ḫoşdur bir insān çünki meşhūr olmadan

Vāṣıl olmaz kimse ḥaḳḳa cümleden dūr olmadan

Kenz açılmaz şol göñülde tā ki pür-nūr olmadan

2 Sen ḥaḳīḳat-bīn olup aç dīde-i ḳalbiñle baḳ

Çek çevir nefsine aldanma aña bir lāle ṭaḳ

Yār yolun bulmaḳ içün ḳalbiñde nurdan şuʿle yaḳ

Sür çıḳar ġayrı göñülden tā tecellī ede Ḥaḳ

Pādişāh ḳonmaz serāya ḫāne maʿmūr olmadan

3 ʿAndelīb efġāna gelmiş tā ezelden tā ebed

Var nice dīvāna gelmiş tā ezelden tā ebed

Yanmaġa pervāne gelmiş tā ezelden tā ebed

Mest olan mestāne gelmiş tā ezelden tā ebed

İçdiler ʿaşḳıñ şarābın āb-ı engūr olmadan

4 Gel ṣarıl gel cān u dilden ḳoḳ şu güller ṣolmadan

Cām-ı ʿaşḳı ṭurma nūş et bāde sāġar dolmadan

Terk-i cānān etme ey dil başḳa bir dost bulmadan

"Mūtū ḳable en temūtu[290]" sırrına maẓhar olmadan

Ḥaşr u neşrī bunda gördü nefḫa-i ṣūr olmadan

[290] "Ölmeden önce ölünüz." (Hadis-i şerif)

5 Müjdeler olsun size ʿāşıḳ gürūhıdır muʿāf

ʿİnd-i ḥaḳda anlarıñ ḳalb-i selīmī oldu ṣāf

Ben degil herkes bu doġru sözle eyler ittiṣāf

Ḥaḳ cemāliñ ḳaʿbesini ḳıldı ʿāşıḳlar ṭavāf

Yerde ḳaʿbe gökyüzünde beyt-i maʿmūr olmadan

6 Gül müdür yā ġonca mıdır söyleden ol bülbülü

Bir ṣāçı Leylā içün Ḳays etdi kendüsin deli

Baġbān biñ ḫāra ḫidmetkār olur görse gülü

ʿĀrif olanıñ kelāmı ġayrıdan gelmez velī

Bes ene'l-ḥaḳ nice desin kişi Manṣūr olmadan

7 Emriniñ her bir işi her maḳṣadı oldu temām

Bezm-i rindānı daġıtdı ḳalmadı hem elde cām

Her ne derlerse desinler sözüdür bu ve's-selām

Bir muḥāl sevdāya düşmüş rūz u şeb Şemsī müdām

Ḥaḳḳa vāṣıl olmaḳ ister ḫalḳa menfūr olmadan

91

Rūḥī-i Baġdādīniñ ġazelini taḫmīs

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Gören ʿālemde o dil-dārımı merdāne ṣanır

Görmemiş devr ü zemān miṣlini bir dāne ṣanır

Geldi iʿmār edecek bu dili vīrāne ṣanır

ʿAḳlım aldı yine inkār edip aya ne ṣanır

Var ise ol ṣaçı Leylā bizi dīvāne ṣanır

2 O ḳadar ḳuvvete mālik ne ki etse o merām

Yapar elbet ne dilerse o dil-ārā encām

Gel anı keyfine ḳoy sen aña etme ibrām

Eder üftādesin öldürmege yā sen eyle merām[291]

Gören ol muġbeçe reftārını mestāne ṣanır

[291] Coşkun AK, Bağdatlı Rûhî Divanı, *age*, s.455, 228. gazelde mısra, "İder üftādesin öldürmege nāz ile ḫırām" şeklinde geçmektedir.

3 Düşürüp dāma ġarīb gönlümü etdi iġfāl

Bu ne ḥāldir bilemem hep aña fikrim meyyāl

Kime derdim diyemem ḥāṣılı bilmem bu ne ḥāl

Dil-i zārım gibi bayġın[292] eder aġyārı ḫayāl

Herkesiñ ruḫlarını[ñ] şemʿine pervāne ṣanır

4 Emri kim gördi de sevmez o ġażanfer şūḫı

Bir baḳarsa eder iḥyā şu dil-i mecrūḥı

Ẕevḳ-yāb istese eyler dil ü cān u rūḥı

Ṣalmaz elden dil-i meyḫāne ṣafānıñ Rūḥī[293]

Mestidir bilmez anı var ise peymāne ṣanır

[292] Coşkun AK, *age*, s.455, 228. gazelde, "bayġın" kelimesi, "yanġın" şeklinde geçmektedir.
[293] Coşkun AK, *age*, s.456, 228. gazelde mısra, "Ṣalmaz elden der-i meyḫāne sifālın Rūḥī" şeklinde geçmektedir.

92

Nāẓımıñ ġazelini taḫmīs

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Yārsız ḳaldımsa ben çāk-i girībān eyledim
Öyle bir cūş eyledim her ḥālde ṭuġyān eyledim
Yāre ḥasret ḳaldıġımda dīde giryān eyledim
Āhımı şemʿ-i şeb-i deycūr-ı hicrān eyledim
Leyle-i ẓulmetde yāri māh-ı tābān eyledim

2 İstedim bulmaḳlıġa dil yarama ben merhemi
Çoḳ ṭolaşdım derdime dermān içün bu ʿālemi
Bir zemān etdim tesellī kendime cām-ı Cemi
Bāde aldım ḫūn-ı dilden sāġar etdim dīdemi
Bir ḳadeḥ meyle ḫayāl-i yāri mihmān eyledim

3 Ṭuymuyor bilmem nedendir āhımı efġānımı

Görse baḳmaz merḥametsiz dīde-i giryānımı

Ben aña etdim fidā ʿālemde ṭatlı cānımı

Sāġar-ı ümmīd-i yārla ben de içdim ḳanımı

Şükrilillah ḳana ḳana ḳanıma ḳan eyledim

4 Bezm-i cānāna varınca eyledim ben hāy hey

Çünki anda var rebāb ile kemānçe hem de ney

Her kime ṣorduḳsa verdi aldı andan öyle re'y

Meger ʿaşḳa ben içirdim dün gece bir cām-ı mey

Ḥāṣılı bir kāfiri ṭutdum müselmān eyledim

5 Yāre geldim ḥālimi ʿarż etdim imdād etmiyor

Aġlayan şu ḳalb-i maḥzūnu niçün şād etmiyor

Yıḳdıġı bu göñlümü şimdi de ābād etmiyor

Nāvek-i hecriñle dil çāk oldu feryād etmiyor

Dāmen-i ṣabra ṣarıldım terk-i dermān eyledim

6 Emri kendi kendime verdim göñülde bir ḳarār

Kimse bilmez şu benim fikr ü ḫayālimde ne var

Eyledi şu ṭāliʿ-i dūn başıma dünyāyı dār

ʿAks-i rū-yı yāri ḳıldım dilde manẓūm-ı naẓar

ʿĀlem-i ḫülyāyı Nāẓım bāġ-ı Rıḍvān eyledim

93

Fużūlīniñ ġazelini taḫmīs

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Yeter artıḳ elin çek luṭf ederseñ mübtelālardan

Be-hey cānā ṣaḳın sen kendini dürlü belālardan

Ne kār eylersiñ alsañ añlamam bed duʿālardan

Kerem ḳıl kesme sāḳī iltifātın bī-nevālardan

Elinden geldigi ḫayrı dirīġ etme gedālardan

2 Çekildik hecr ile ḳaldıḳ nedense kendimiz ḥālī̄

ʿAceb kimden ṣorarsaḳ kim bilir bu ʿaşḳ-ı āmāli

Gider ġamlar gelir bir gün gözetmek lāzım iḳbāli

Ṣabā kūyunda dil-dārıñ nedir üftādeler ḥāli

Bizim yerden gelirseñ bir ḫaber ver āşināлardan

3 Zemān geldi sen artıḳ gel de diñle hep bu ġam-gī̄ni

Düşeli ḥasret-i hecr-i ġama bozmuşdu temḳiñi

Efendim sevdigim luṭfen gelip ṣor çeşm-i nem-gī̄ni

Ṭabī̄bā ḫāk-i kūy-ı yārdandır eşk teskī̄ni

Baña etdirme[294] zaḥmet göz yaşarır tūtiyālardan

4 Düşüp bir baḥr-i ʿummāna baḳılsa intihāmız yoḳ

Hele dünyāyı terk etdik anıñçün iştihāmız yoḳ

Ḫayāl-i yārdan ʿālemde biliñ ġayrı ġıdāmız yoḳ

Esī̄r-i ġurbetiz senden de özge āşināmız yoḳ

Ayaġıñ kesme başıñçün bizim miḥnet-serālardan

[294] Abdülbâki GÖLPINARLI, *age*, s.116'da, "Baña etdirme" ifadesi, "Bize artırma" şeklinde geçmektedir.

5 Ne kim varsa seniñ rāz-ı derūnunda hemān söyle

Görürken ḥālimi sen de geçirme vaḳti hey heyle

Tesellī ḫāṭırıñ Emrī eder elbet ʿaceb neyle

Fużūlī nāzenīnler görseñ iẓhār-ı niyāz eyle

Teraḥḥum umsa ʿayb olmaz gedālar pādişāhlardan

94

Maḥmūd Kemāle'd-dīn Fenārīniñ ġazeline taḫmīs

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 Düşdüm beni ḳurtarsañ a giryānıñ elinden

Ben baş alamam āh ile efġānıñ elinden

Bir ġonca gülüñ derdiyle nālānıñ elinden

Pek muẓṭaribim āh bu hicrānıñ elinden

Gelmez buña ṣabr eylemek insānıñ elinden

2 Ẕevḳiñ deme ʿālemde ṣoñu ṣanma ṣafādır

Aldanma zemān dostuna her ḥālde ḫatādır

Kim ki saña dostum diyecek bil ki riyādır

Her dil hele bir vech ile bī-zār-ı cefādır

Öldüñ şu cefā-pīşe cüvānānıñ elinden

3 Añdıḳca bir ʿāşıḳ hele gülzār-ı behişti

Fikrinde ḫayālinde anıñ yār-ı behişti

Her ḥālde arar görmege dīdār-ı behişti

Zehr olsun o peymāne-i ser şār-ı behişti

Nūş eyler isem zāhid-i nādānıñ elinden

4 Gezdim aradım bulmaġa ben dehri mükedder

Bir yār-i vefā-dār edeyim kendime rehber

Tā kim olayım bir zemān anıñla muʿammer

Nefsim beni maġlūb-ı hevā eylemek ister

Ḳurtar beni Allahım o şeyṭānıñ elinden

5 Ben yāre fidā etmege cān eyledi medyūn

ʿAşḳ olsun o ʿaşḳa ki nihāyet beni memnūn

Görmüş müʿaceb Emri gelip böylece bir gün

Oldu dil-i bī-çāre zebūn-ı ġam-ı gerdūn

Olsam da ḫalāṣ olsa bu devrānıñ elinden

95

Şeref Ḫānımıñ ġazelini taḫmīs

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Vuṣlat-ı yār olmadan terk-i cihān etmek de güç

Olmayınca bezm-i cānān terk-i cān etmek de güç

Görmeden gül-rūları āh u fiġān etmek de güç

Ketmi müşkil āteş-i āşḳı ʿayān etmek de güç

Şuʿle-i şemʿ-i fürūzānı nihān etmekde güç

2 Ben anıñ efkendesi oldumsa ben cānān degil

Gösterir ẓāhirde ülfet ol baña bürhān degil

Ḳoḳlamaḳ ister göñül bir ġonca gül reyhān degil

İntiẓār-ı rü'yet-i cānān velī āsān degil

Vaṣl içün īmā'-ı ḳayd-ı imtinān etmek de güç[295]

3 Var benim derd-i derūnum çāre yoḳdur söyleyim

Yoḳ durur geceleri tā ṣubḥa dek ben iñleyim

Kendi raḥm etmez ne emri var baña ben diñleyim

Yāre taʿlīm-i vefā eylerdim ammā neyleyim

Zūr ile nā-mihribānı mihribān etmek de güç

4 Olamaz Emrī saña ẓannetme kim ḫayru'l-ḫalef

Cān fidā ḥāżır yolunda kendini etse telef

Aç oḳu ʿaşḳıñ kitābından hemīşe men ʿaref

Āyet-i ḥüsnüñle cismi terk-i siḥr etmek Şeref

Kāfir-i nā-ḥaḳ birini[296] müslimān etmek de güç

[295] Mehmet ARSLAN, Şeref Hanım Dîvânı, *age*, s.325, 25. gazelde mısra, "vaṣl içün ammā raḳībe imtinān etmek de güç" şeklinde geçmektedir.
[296] Mehmet ARSLAN, *age*, s.325, 25. gazelde, "peresti" şeklinde geçmektedir.

96

Nāmıḳıñ ġazelini taḫmīs

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ḫāk-i pāk-ı yāre ḳurbān olduġum demdir bu dem

Kendimi bilmez perīşān olduġum demdir bu dem

Merḥamet şefḳatle şāyān olduġum demdir bu dem

Peyrev-i ʿömre şitābān olduġum demdir bu dem

Bir nigāh ….....pūyān olduġum demdir bu dem[297]

2 Verseler ʿālemde ġayrı istemem evreng-i cevr

Her zemān baġrımda mevcūd āteş-i āheng-i cevr

Eksik olmaz bir zemān ʿālemde bende ceng-i cevr

Elvidāʿ ey ḫāk-i ḥasretü'l-firāḳ ey seng-i cevr

Bezm-i ʿālemde girīzān olduġum demdir bu dem

[297] Metinde boş bırakılan bölüm dîvân metninde de nokta nokta boş bırakılmıştır.

3 İstemem oldum esīr-i derd-i ʿaşḳın ben ḥayāt

Derd-i ḥasret çekmeden evlā baña gelse memāt

Eylerim tā ḥaşre dek çeksem bile cevri ş̱ebāt

Rehgüzār-ı mevc-i eşkimden ṣaḳınsın kāʾināt

Baḥr-i hicrānım ḫurūşān olduġum demdir bu dem

4 Hem-demim hem-maḥremim germiyyetim efkār ile

Ol sebebdir kūşe-i vaḥdetdeyim hep zār ile

Aġlarım tā ḥaşre dek ben iştiyāḳ-ı yār ile

Ḥarem ḫūn ālūde ṣanma ḥasret-i dīdār ile

Pāy-tā-ser çeşm-i giryān olduġum demdir bu dem

5 İstemem ġayrı cihānda istemem böyle ḥayāt

Olmuşam artıḳ cihānda ben esīr-i müşkilāt

Ben ḫarāb oldum yıḳılsın tā temelden kāʾināt

Tāc u taḥtıñ başına çalsın sipihr-i mümkināt

Ben vücūdumdan peşīmān olduġum demdir bu dem

5 Ġayrı Emrī eylesem ḫoşdur baña terk-i diyār

Ölmek evlādır cihānda çekmedense āh u zār

Gör ḫarāb etdi beni ʿālemde kim sevdā-yı yār

Olsun āhımdan yine eczā-yı ʿālem tār-mār

ʿAşḳile Nāmıḳ perīşān olduġum demdir bu dem

97

Ẕekā'ī Dedeniñ ġazelini taḫmīs

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Benim şu ṭāliʿ-i nā-sāzıma baḳ gör ḳapanmışdır

Açılmaz baḫt-ı dūnum çille-i ferdā uzanmışdır

Bilip bed baḫt olanlar ḥālimi her yerde añmışdır

Seniñ cellād ġamzeñ cām-ı ġaddārīye ḳanmışdır

O ẓālim gūyiyā şemşīr-i müjgāne dayanmışdır

2 Müje ṭāburuña ebrūlarıñ gör iştirāk eyler

Hücūm etmek diler etse o demde sīne çāk eyler

Beni hecr-i ġamıñla her zemān ol derdnāk eyler

Nigāh-ı çeşm-i mestiñ günde bin ʿāşıḳ helāk eyler

Anıñ çün nūr-ı ʿaynım gözleriñ ḳana boyanmışdır

3 Firāḳ-ı iftirāḳıñdan nihāyet ʿillete düşdü

Tükenmez bitmez ʿālemde cesīm bir fürḳate düşdü

Bu ḥāliñ nolduġun kendi de bilmez ḥayrete düşdü

Göñül mecnūn olup deşt ü belā vü miḥnete düşdü

Bu vādīde beni kendi gibi dīvāne ṣanmışdır

4 Düşünce ʿālem-i hecre olup gör Emriyi bī-zār

Anıñ çün āh u feryād eyliyor bülbül gibi her bār

Bilir herkes görür ḥāli cünūnın eylese inkār

Ḫayāl-i yār-i vech ile olur tā ṣubḥa dek bīdār

Ẕekāʾī dīde-i dil çünki ol yüzden uyanmışdır

98

Taẖmīs-i ġazel-i Rāsim

feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilün

1 Şu göñül taḥtını pāk et aña sulṭān bulunur

Hele sen eyle emel kim saña ḳurbān bulunur

Nerede kendiñe beñzer hele cānān bulunur

Dil-i ʿāşıḳda ne ġam āteş-i hicrān bulunur

Bir ġama bir dem olur derdine dermān bulunur

2 Beni yaz defterine bulmaz iseñ efkende

Her ne derlerse desinler beni sen et bende

Bu göñül bende o ʿaşḳ var bulunurken sende

Dökülür bir gün olur yaralarıñ sīneñde

Aña tertīb-i devā etmege Loḳmān bulunur

3 Cān u dilden baña lāyıḳ saña ḳurban olmaḳ

Saña da lāyıḳ olan bizlere cānān olmaḳ

Ḥāṣılı her ikimiz mütteḥiden insān olmak

…….....hem külbe-i aḥzān olmaḳ[298]

Sefer et Mıṣr-ı dile Yūsuf-ı Kenʿān bulunur

4 Bilmiyor mu ʿacebā derdi nedir Leylānıñ

Gülüyor ṣor ne imiş maḳṣadı vā-veylānıñ

Uçacaḳsıñ hele bil ḳadrini sen bālānıñ

Ericek feyż-i Sübḥān keremi Mevlānıñ

Açılır gülşen-i dil ġoncası ḫandān bulunur

5 Sen çalış olmamaġa fānī cihānda āṣim

Size lāzım ne ki derlerse sükūt ol dāʾim

Emri yoḳ ġayrı penāhıñ saña her dem lāzım

Seḥeri ṣıdḳ-ı ḫulūṣ ile niyāz etdi Rāsim

Erişir luṭf-ı Ḫudā maṭlaba imkān bulunur

[298] Metinde boş bırakılan kısım, dîvân metninde de nokta nokta boş bırakılmıştır.

99

Burusalı Ṣabrīniñ ġazelini taḫmīs

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Görmüyorsuñ ḥüsnüñe baḳdıḳca ḥayrān olduġum
Çeşm-i mestiñden seniñ her ḥālde sekrān olduġum
Āteş-i ʿaşḳıñla a ya ḫalḳa destān olduġum
Sevdigim bilmez misiñ ʿaşḳıñla nālān oldugum
Sūz-ı hecriñle yanıp derdiñle giryān olduġum

2 Yāralar açdıñ ṣanırdım ben seni merhem bilir
Ey ṭabībim sīne vü ḳalbimde var her nem bilir
Ẓannederdi her gören birlikdeyiz hem-dem bilir
Gizlesem de āşikār etsem de hep ʿālem bilir
Dem-be-dem sevdā-yı luṭfuñla perīşān olduġum

3 Ẕevḳ-i ḥüsnüñ müʿaceb āheng eden ʿāşıḳları

Her baḳışda başḳa başḳa reng eden ʿāşıḳları

Ṣoḥbet ü bezmiñde bir gülbenk eden ʿāşıḳları

Laʿl-i rengīniñ midir dil-tenk eden ʿāşıḳları

Söyle ey şīrīn zebānım söyle ḳurbān olduġum

4 Her zemān dil taḫtına lāzım gelir bir pādişāh

Bārī gel sen et cülūs ḥükm eyle ey ḳaşı siyāh

Ẕulmet-ābād ḫānemi sen rūşen eyle vech-i māh

Ḫāṭır-ı mehcūrdan bir laḥẓa görmez āh āh

Geceler tā ṣubḥa dek vaṣlıñla ḫandān olduġum

5 Olmuşam ben tā ezel cānān yolunda sernigūn

Varı yoġa vermişem Emrī nihāyet bir yekūn

İsterim densin baña innā ileyhi rāciʿūn[299]

Ben ne ḥācet vaṣf edem māhiyyet-i tabʿım bu gün

Ḫalḳ-ı ʿālem hep bilir Ṣabrī suḫandān olduġum

[299] "Biz gerçekten de dönüp ona varacağız."

100

Rūḥī-i Baġdādīniñ ġazelini taḫmīs

feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilün

1 İçdigim zehri görenler anı da mül dediler
Ol sebebden olacaḳsıñ beni mesʾūl dediler
Ḫalḳa menfūr olmuşam Ḥaḳḳa da maḳbūl dediler
Aġlasam ben yaraşur kim baña bülbül dediler
Sen gül ey ġonca-ı raʿnā saña da gül dediler

2 Ne ṣuçum varsa düşüp ṭāliʿ-i dūn giryāna
Ne sebeb var düşürüp de o beni hicrāna
Baḳ neler etdi neler baḳ saña devrāna
Felegiñ ḥālini bildirmek içün insāna
Ṣaldılar bülbül[ü] feryāda güle gül dediler

3 Geldi biñ nāz ile ʿuşşākına dil vermek içün

Ḥāl-i meʾyūsunu bilmek içün ögrenmek içün

Aġladıp soñra gözüñ yaşını hem silmek içün

Ḫūblar murġ-ı dil-i ʿāşıḳı ṣayd etmek içün

Bir ṭuzaġ eylediler nāmını kākül dediler

4 Bilseñ ʿālemde nihān olmaḳ içün zülfüñde

Cān verip hem daḫı şān vermek içün zülfüñde

Ḥāṣılı āh u fiġān olmaḳ içün zülfüñde

Çemen-ārā-yı cihān olmaḳ içün zülfüñde

Bir nümūne ḳodular nāmını sünbül dediler

5 Her zemān maʿşūḳuna cān vermede ʿāşıḳlarıñ[300]

Öyledir ḳānūn-ı ʿaşḳda siz biliñ ṣādıḳlarıñ

Gösterir ẓannetme ʿaşḳ āteşi yanıḳlarıñ

Raḥmı olur mu dedim ʿāşıḳa maʿşūḳlarıñ

Nedir ey Rūḥi-i şeydā bu tecāhül dediler

[300] Vezin son iki mısrada "fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün" şekline dönüştürülmüştür.

101

Ẕekā’ī Dedeniñ ġazelini taḫmīs

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Devāsız derde düşdüm ey ṭabībān isterim imdād
Yıḳılmış göñlümü kimler ʿaceb kimler eder ābād
Arar Şīrīn deyu dağlar başında olmuşam Ferhād
Göñül bir bī-vefā dil-dāra dūş oldu eder feryād
Nigāhı āfet-i cān çeşm-i ḫūnu ġamzesi cellād

2 Varam ben ḳūy-ı dil-dāra niyāza başlasam cāne
O da raḥm etse merdāne ḳabūl etse o mihmāne
Aña cānım semā-ḫāne niṣār etsem o sulṭāne
Temām eṭvārı ḫūbāne edālar hep levendāne
Nigāh-ı nāzı mestāne kemān ebrūları bī-dād

3 Nedir var ise ʿişyānım hemān söyle a sulṭānım

Seniñçün ḳaldı bir cānım verem gel ṭurma dök ḳanım

Benim bitmez mi hicrānım anıñçün işte efġānım

Benim ey māh-ı tābānım fidādır yoluña cānım

Yanar bu ḳalb-ı sūzānım dil-i dīvāne ġam-ı muʿtād

4 Beni öldürse dil-dārım benim ancaḳ odur kārım

Fidā etsem aña varım tek olsun ol benim yārim

Naṣıl ʿaḳl etsem efkārım o bilsin gizli esrārım

Gece hecriñle bī-dārım ʿaceb derde giriftārım

Ḳuluñ bir ʿāşıḳ-ı zārım efendim eyleme āzād

5 Varıñ siz söyleyiñ yāre gelip bulsun baña çāre

Ḳalınca Emri āvāre dönüp çeşmānı enhāre

Çekerse rāżiyem dāra beni dūr etdi her kāre

Esīrim sen cefākāra teraḥḥum ḳıl dil-i zāre

Ẕekāʾī yandı bir nāra ḳo yansın herçi bād-ā-bād

102

Taḫmīs-i ġazel-i Necmī

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Efendim ölsem ayrılmam seniñ bāb-ı meʾabından
Göñül bekler hemān himmet begim ʿālī-cenābından
Saña var mı ṣoran yavrum ḥesābından kitābından
Aman cānā beni ḳurtar yeter ḥasret ʿaẕābından
Viṣāle irgirüp sāḳī içir vuṣlat şarābından

2 Düşüp biz ḥüsn-i şemʿinden hele pervāneveş yandıḳ
Baḳıp da māha beñzer ḥüsnüne bir ḫayli aldandıḳ
Nedir sevdāyı bilmezken ne çāre öyle bir çatdıḳ
Firāḳıñ nārına yandım teraḥḥum eyle gel artıḳ
Çıḳar eflāke feryādım bu fürḳat iżṭırābından

3 Gözüm baḳdıḳca gülveş rūyuna dil ʿādetā titrer

Saña baḳdıḳca ṣanki ṣaplanır cāngāhıma ḥançer

Hele sensiz bütün dünyā baña zindān ḳuzum her yer

Ḳala mı gözlerim aʿmā bu künc-i ġamda ey dil-ber

Güşād et dīde-i cānı uyan ġaflet ḥicābından

4 O ṭatlı ṭatlı sözler iltifātıñ eyledi medyūn

ʿAceb bende sizi bilmem naṣıl edem hele memnūn

Güzelce iltifāt etmek sizi mecbūr eder meftūn

Ṭulūʿ-ı āftābāsā semā-yı dil-bere bir gün

Rehā bulsun dil ü cānım yeter ẓulmet seḥābından

5 Düşün bir sen derūnumda saña ḳarşı olan āhım

Naṣıl ki sende var āhlar benim de var seḥergāhım

Düşeli Emri sevdāya şaşırdım ʿādetā rāhım

Açılıp çeşmim ey māhım cemāliñ göster ey şāhım

Ḫalāṣ eyle beni Necmī enāniyyet ḥicābından

103

Cūdī Efendiniñ ġazelini taḫmīs

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Göñlümüñ bir ıżṭırābı şimdilik bir tengi var
Söylemez bir kimseye eyler ḥayā ferhengi var

Ben fiġān etdikce baḳtım ḳalb-i yāre sengi var

Şāh-ı ʿaşḳıñ mülk-i dil üzre büyük bir cengi var

Allah imdād eylesin göñlümde ṭūfān rengi var

2 Çoḳ zemān geçdi çevirdi şimdi ḳoydu miḥvere
Aldı göñlüm gör felek verdi umulmaz dil-bere

ʿAḳl u fikrim andadır varsam cihānda her yere

Bir tecellīgāh-ı ʿirfāndır dil-i ṣaḥrā vere

Hangi ʿālemde benim bu göñlümüñ bir dengi var

3 Her nere baḳsam baña yārsız ḳaranlıḳdır cihān

Yoḳdur ʿālemde ḳarārgāhım baña yoḳ āşiyān

Gitmez olduḳca benim āhım gözümden yār nihān

Yār tesellī vermiyor …… ey mihribān[301]

Ṣuṣalım Allah içün sende hicrān rengi var

4 Söyleyiñ Allah içün baḳsın benim efġānıma

Öyle teʾsīr etdi ʿaşḳ tā cigerden ḳanıma

Bir dem olsun ṣormuyor baḳmaz gözüm giryānıma

Şīvekār etdi cihān reşk eylesin cānānıma

Dil serāyında anıñ nūrdan bir evrengi var

5 ʿAşḳı bilmezken yaşarken bī-fütūr ben bir zemān

Şimdi ḳaldım ben ġarīb-i bī-nevā bī-āşiyān

Emriniñ ṣormaz niçün bir ḫāṭırın ol ḥüsn ü ān

Ṭabʿ-ı īcāzkārımıñ medfūnu olmuşdur cihān

Cūdiyā baḳ ḫāmemiñ ne neşve zār āhengi var

[301] Metinde boş bırakılan kısım dîvân metninde de nokta nokta boş bırakılmıştır.

104

Taḫmīs-i ġazel-i Nābī

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 Ey bād-ı ṣabā söyle ṣafādan mı gelirsiñ
Yoḳsa o siyāh zülf-i belādan mı gelirsiñ
Bildir o güzel rū-yı żiyādan mı gelirsiñ
Ey nāme sen ol māh-liḳādan mı gelirsiñ
Ey hüdhüd-i ümmīd ṣabādan mı gelirsiñ

2 Bilmem ne zemān raḥm edecek fitne-i devrān
Bilmem ne zemān eyleyecek ḳalbimi şādān
Artıḳ yetişir cevri baña etmede her ān
Ālūde-i ḫūndur yine dāmān-ı girībān
Ey ġamze-i ḫun-ḫᵛār ġazādan mı gelirsiñ

3 Etmiş olacaḳ ẓannederim ḫāṣiyeti teʾsīr

Bīmār elem-i ʿaşḳ olanıñ ʿilleti teʾsīr

Üftādeleriñ ḫāṣılı ol himmeti teʾsīr

Etmiş saña dil-ḫasteleriñ ḥāleti teʾsīr

Ey çeşm-i siyāh dār-ı şifādan mı gelirsiñ

4 Ṣūfī biñ türlü miṣāli naḳle getürme[302]

Sed eyleme her bābı bıraḳ ẕevḳı yitürme

ʿAşḳ dersin oḳu biz görelim defteri dürme

Vāʿiẓ bizi taḫvīf ile teşvīşe düşürme

Sen maḥkeme-i rūz-ı cezādan mı gelirsiñ

5 Emrī nedir ʿālemde saña ḳarşı şu efkār

Ṣorsañ anı söyler mi eder mi ʿaceb inkār

Eyler mi o dil-dār cefākār ü sitemkār

Nābī ġazeli gibi hoş-āyendeligin var

Ey yār-ı devā-baḫş rehādan mı gelirsiñ

[302] Vezin kusurludur.

105

Taḥmīs-i Ṣadr-ı Sābıḳ ʿAli Paşa[303]

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Celb-i ḫayr eyleyecek elde bir iʿlām olmaz
Et yolun bulmaġa ġayret aña ḫuddām olmaz
Ḫāṣılı çoḳca düşünce buña evhām olmaz
Deme ibrām ile o serv-i dil-ārām olmaz
ʿĀşıḳa māʾil olur böyle dil-ārām olmaz

2 Her ne yapsa bizi mecnūn edecekdir o nigār
Ben gibi ʿāşıḳıñ ʿālemde göñülde nesi var
Neylese netse ne yapsa hele destiñle o yār
Deme bir aġ ile olmaya göñül murġu şikār
Anı ṣayda ḳara zülfüñ gibi bir dām olmaz

[303] Bu gazel, ikinci kez farklı bir şekilde tahmis edilmiştir.

3 Söyledir herkese efkārını zülf-i siyehiñ

Añladır ḫalḳa da efkārını zülf-i siyehiñ

Terke mecbūr ediyor varını zülf-i siyehiñ

Maḥv eder revnaḳ-ı dīdārını zülf-i siyehiñ

Ḳanġı gündür ki anıñ āḫiri aḳşām olmaz

4 Çāresi olsa olurdu hele derd-i veremiñ

Ṣıḥḥat olmazsa ne ẕevḳi ola bāġ-ı İremiñ

Çekme evżāʿ-ı ḫasīsān cihānıñ şeremiñ

Bende-i muḫliṣe maḫṣūṣ gerekdir keremiñ

Lüṭfi kim ʿām ola ʿāşıḳa inʿām olmaz

5 Hīç gördüñ mü işitdin mi bu dünyā ḥālī

Ḳala tā ḥaşre degin elde nihāyet mālı

Emri herkes görüyorsuñ anı bilme ḫālī

Dāver-i devr-i zemān şāh-ı cihānıñ ʿĀlī

Pās-būsı gibi ehl-i dile bir kām olmaz

106

Niyāzīniñ ġazelini taḫmīs

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Çünki duyduḳ refʿ olundu cümle ʿālemde elem

Geldi dünyāya oʿālī Aḥmed-i Maḥmūd şiyem

Gitdi ẓulmet perdesi teşrīfi oldu muḥteşem

Ṭoġdu ol ṣadr-ı risālet başdı ʿarş üzre ḳadem

Ṣaldı ol nūr-ı nübüvvet pertevi fevḳa'l-ümem[304]

2 Bizde ʿişyān dem-be-dem taʿḳīb eder cürm ü ḫaṭā

Andadır raḥmetle şefḳat hem ʿināyet hem ʿaṭā

Kāʾināta başḳa bir reng verdi ol āl-i ʿabā

Çalınıp ṭabl-ı beşāret geldi şāh-ı enbiyā

Ġulġule ṣaldı cihāna ḳondu ol ṣāḥib-i ʿalem

[304] "milletlerin üstüne"

3 ʿĀleminiñ sulṭānı şāh-ı evliyā vü enbiyā

Ḥaḳḳ-ı ḥabīb ʿāleme baḫş eyledi nūr-ı żiyā

Olmayaydı ḫalḳ olunmazdı bu ʿālem ḥāliyā

Merḥabā yā Muṣṭafā yā nūr-ı ʿayn-ı aṣfiyā

Merḥabā ey ṣāḥibü'l-miʿrāc fī tācü'ẓ-ẓalām[305]

4 Çünki ümmet olmuşuz yoḳdur bize ġayrı keder

Ḥamdulillāh şükrümüz olsun hemān şām ü seḥer

Kāʾināta verdi el-ḥaḳ nūr-ı vechi zīb ü fer

Nūr-ı vechinden alındı encüm-i şems ü ḳamer

Baḥr-i ʿilminden bilindi ḥikmet-i levḥ ü ḳalem

5 Yalıñız insān degil meftūnu cümle sākinān

Medfeni ʿarşa tefevvuḳ eylemişdir bu ʿayān

İftiḫār eyler vücūduyla zemīn ü āsmān

Gelmeseydiñ ʿāleme sen ḫalḳ olunmazdı cihān

Dostluġuna yār oldu ey nebī-i muḥterem

[305] "Ey gecelerin tacındaki miraç sahibi"

6 Ḳadriñi tecīl içün Ḳurʾānı inzāl eyledi

Kāʾinātıñ mā-ḥaṣal noḳṣānın ikmāl eyledi

Nūr-ı vaḥdet gösterip işrāki pā-māl eyledi

Biz günahkār ümmete sen şāhı irsāl eyledi

Ḥamdulillāḥ saña ümmet eylemiş ol ẕī-kerem

7 Sen var iken yā Resūlallāh varam bilmem kime

Ümmetiñle baḫtiyārız sen Resūl-i Ekreme

Ey şefāʿat kānı Aḥmed Emriyi red eyleme

Yā Resūlallāh şefāʿat ḳıl Niyāzī mücrime

Şol zemān kim baş açıp yalın ayaḳ ḳan aġlarım

107

Ẕekā’īniñ ġazelini taḫmīs

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 İşim bülbül gibi leyl ü nehār efġāndır sensiz

Ne yaña kim baḳarsam her yañım vīrāndır sensiz

Durāġım menzilim bilmiş oluñ külḫāndır sensiz

Gözüm yollardadır ʿālem baña zindān[dır] sensiz

Mekānım künc-i ḥasret gözlerim giryāndır sensiz

2 Gözüm görmez cihānı öylece bil iftirāḳıñla

Geceler ṣubḥa dek bī-ḫᵛāb olup derd-i merāḳıñla

Ṣorarsañ vird ü ẕikrim hep a cānım iştiyāḳıñla

Gel ey rūḥ-ı revānım işte ben öldüm firāḳıñla

Yanar cismim derūnum āteş-i sūzāndır sensiz

3 Döküldü mey ṭaġıldı bezm-i rindān ḳalmadı cāmım

N’olur bilmem seniñ bu ḥasretiñle ġayrı encāmım

Gören olsa acır ḥālim bilenler varsa hengāmım

Ṣafā-yı ḫāṭırım yoḳdur ne ṣabrım var ne ārāmım

Hemīn gülzār-ı rāḥat vaʿde-i nīrāndır sensiz

4 Delip baġrım benim hecriñ ṣanırsıñ āteşin bir oḳ

Derūnumda ṣafā yoḳ ḥasret-i derd-i firāḳıñ çoḳ

Taḥammül eylerim müjgānına gel sīneme bir ṣoḳ

Gözümde ḫˇāb-ı rāḥat yoḳ bende istirāḥat yoḳ

Baña vallāhi ṣaġ olmaḳ ḫırāş-ı cāndır sensiz

5 Görenler der ne ḥāldir vech-i gülzār yine ṣolmuş

Baḳanlar hep görür āteş ile baġrım benim ṭolmuş

Yine ben bī-ḫaber kendi elimle ṣaçlarım yolmuş

Hilāl-i ebrūvānıñ ṣafḥa-i sīnemde naḳş olmuş

Ḫayāliñ ġurbet ilde ḥançer-i müjgāndır sensiz

6 Ne yaña kim baḳarsam hep baña zindāndır ʿālem

Ġam-ālūd işte ben başdan başa dünyā olupdur hem

Çekilsem baña ʿayb etmeñ ġamıñla eylesem mātem

Gözüm dünyāyı görmez seyr-i gülşen eylesem bir dem

Ne gülşen belki külḫan bāʾiṣ-i aḫzāndır sensiz

7 Seni görmüş de sevmiş cān u dilden Emri sulṭānım

Anıñçün ben fidā etdim hele bu tendeki cānım

Ġam u hecriñle ʿālemde muḥaḳḳaḳ bil perīşānım

Zekāʾī gitdi elden gel yetiş ey derde dermānım

Giriftār-ı belā-yı fürḳat-i hicrāndır sensiz

108

Ẕātīniñ ġazelini taḫmīs

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Söyle gülzār-ı derūnun bildir efkārıñ seniñ

Söyle her ḥālde baña her dürlü esrārıñ seniñ

Ol zemān taḳdīr olunsun nice miḳdārıñ seniñ

Ey göñül yaḳdı vücūdum ser-be-ser nārıñ seniñ

Ser çekip çıḳdı semāya āh ile zārıñ seniñ

2 Yanmada pervānesiñ bilmem niçün uṣlanmadıñ

ʿAşḳile mestānesiñ bilmem niçün uṣlanmadıñ

Öyle bir vīrānesiñ bilmem niçün uṣlanmadıñ

Bir ʿaceb dīvānesiñ bilmem niçün uṣlanmadıñ

ʿĀleminiñ rüsvāsı olduñ yoḳ mudur ʿārıñ seniñ

3 Düşeli sevdāsına çekdim neler çekdim neler

Cürʾet etdim yoluna vermeklige tā cān u ser

Gideli cānān diyār-ı ġurbete oldum heder

Almadı hīç kimseler serv-i nihānımdan ḫaber

Ṣaçmadı bū-yı leṭāfet müşk-i tātārıñ seniñ

4 Emri gel derd-i derūnuñ kimseye sen söyleme

Ḳo ne derlerse desinler her sözü gel diñleme

Çünki ʿaşḳ bīmārısıñ ġayrı derūndan iñleme

Ẕātiyā gel ḳıṣṣa-i cānānı iẓhār eyleme

Dāʾimā rāh-ı cefāda eyle reftārıñ seniñ

109

Ṣafvetīniñ ġazelini taḫmīs

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Gel düşün bu derdime bir çāre Allah ʿaşḳına
Gel düşürme sen beni aḫṭāra Allah ʿaşḳına
Etme āzār ben gibi bīzāra Allah ʿaşḳına
Bir devā eyle dil-i bīmāra Allah ʿaşḳına
Sevdigim ʿuşşāḳı yaḳma nāra Allah ʿaşḳına

2 Yoluna vermiş dururken ḳadrimi bil cān u ser
Gel beni söyletme ḳalbimde neler vardır neler
Ḫışmile baḳsañ nigāhıñ sīneler her gāh deler
Ḫār-ı cevriñle seniñ göñlüm ḫarāb oldu yeter
Bir nihāyet yoḳ mudur āzāra Allah ʿaşḳına

3 Minnet etdirme baña sen var iken gel bir yaña

Çünki dünyādan gelir gelmez baña senden ġınā

Ġayrı senden yoḳ gözümde yoḳ göñülde āşinā

Nūr-ı dīdem ḳaçma yetiş çeşmden raḥm et baña

Eyleme şemʿ-i ümmīdim ḳara Allah ʿaşḳına

4 Çünki ʿaşḳ bimārısıñ ḳābil mi renginiñ ṣolmamaḳ

Āteş-i ġamla derūnuñ hīç olur mu ṭolmamaḳ

Gün gelir mümkin midir derdiñe dermān bulmamaḳ

Rūyunu seyr eyleyen mümkin mi ʿāşıḳ olmamaḳ

Kim taḥammül eyler ol reftāra Allah ʿaşḳına

5 Bildim efkār eyledim cānā esīr-i ʿaşḳı kim

Çoḳca iḫbār eyledim cānā esīr-i ʿaşḳı kim

Emri ışrār eyledim cānā esīr-i ʿaşḳı kim

İşte iḳrār eyledim cānā esīr-i ʿaşḳı kim

Merḥamet ḳıl Ṣafvetī-i zāra Allah ʿaşḳına

110

ʿĀkif Paşanıñ ġazelini taḫmīs

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Öldürürseñ kendi kendiñe vebāl etmez misiñ

Ben gelip ḥālim görüp bir ḥasbiḥāl etmez misiñ

Merḥamet şefkat ʿināyet nev-nihāl etmez misiñ

Sāḳiyā bir cām ile taḥvīl-i ḥāl etmez misiñ

Ḫāṭırım āzāde-i renc ü melāl etmez misiñ

2 Ben seniñ bir bendeñim bābıña düşdüm ʿāḳıbet

Saña da lāyıḳ baña etmek hemīşe merḥamet

Saña aḥvālim degil mi saña maʿlūm her cihet

Meẕheb-i ḫūbanda yoḳ mudur ḳabūl-i maʿẕeret

Ben ḳuṣūr etdimse sen ʿafv u ḥelāl etmez misiñ

2 Sen baña ʿālemde müsteṣnā iseñ de luṭf edip

Bezm-i ḫūbānda bu gün raʿnā iseñ de luṭf edip

Herkesiñ ʿindinde hem dānā iseñ de luṭf edip

Şāḥbāz-ı evc-i istiġnā iseñ de luṭf edip

Āşiyān-ı vuṣlata taḥrīk-i bāl etmez misiñ

3 ʿAşḳ belāsıdır beni bīmār eden ey nāzenīn

Püster-i ġamda degil mi etdiren āh u enīn

Var ise gel yarama sür merhemiñ ey meh cebīn

Geçdi ʿömrüm derd-i hicrānıñla cānā baʿd ezīn

Bendeñi memnūn-ı iḥsān-ı viṣāl etmez misiñ

4 Gül cemāliñ vech-i pākiñ ʿāşıḳa yetmez mi hīç

Sendeki luṭf u kerem lafẓ-ı güher bitmez mi hīç

Saña da meftūn olanlar cān fidā etmez mi hīç

Etdiğiñ vaʿd-i ʿināyet ḫāṭıra gelmez mi hīç

Bezm-i ülfet demlerin fikr ü ḫayāl etmez misiñ

5 Emriyem gördüñ mü sen maʿkūs olan iḳbālini

Var ise göster bu ḥāliñ kimsede emṣālini

Herkesiñ bilmek saña lāzım iken āmālini

ʿĀkif-i zārıñ lisānla ṣormaz iseñ ḥālini

Bir nigāh-ı luṭf ile bārī suʾāl etmez misiñ

111

ʿUlvī Efendiniñ ġazelini taḫmīs

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Göñül hecr-i ġamıñla āteş-i sūzāna dönmüşdür

Yıḳıldı her yanım cismim benim vīrāna dönmüşdür

Nihāyet gözlerim yolda ḳalıp giryāna dönmüşdür

Ḫayāl-i laʿliñ ile gözlerim al ḳana dönmüşdür

Ġamıñla aġlamaḳdan eşk-i çeşm ḳana dönmüşdür

2 Bu fürḳatle bu ḥasretle bu hicrānla yine intāc

Olur ḥāl-i perīşānım perīşān etme gel sertāc

Beni hem bezm edip aġyārı andan eyle sen iḫrāc

Şeb-i fürḳatdeyim mihr-i viṣāle olmuşam muḥtāc

Gelip gör kūşe-i hicrānı zindāna dönmüşdür

3 Ġamıñla sīnemi köz köz edip bir ḫaylice deldim

Firāḳ-ı ḥasretiñle şimdi bīmār olduġum bildim

Ḥayā etdim seni gördüm gözüm ḳan yaşını sildim

Seni tenhāda gördüm ḥüsnüñü seyr etmege geldim

Ki nār-ı hecr ile sīnem benim külḫāna dönmüşdür

4 Zemān geçdi göñül ārzū ederse şāh-ı devrānı

Muḥaḳḳaḳ raḥm ederdiñ görseñ āh u zār u giryānı

Baña hecr-i ġamıñ göstermede zindānda her yanı

Raḳīb-i seng yetişdi ṣanki daʿvet eyledim anı

Meger ẓanneylemiş kendiñ ki insāna dönmüşdür

5 Ṭoḳunma bir zemān Emrī ṣaḳın şu çeşm-i pür-ḫūna

Düşürdüñ başımı derde çevirdiñ ġayrı memnūna

Ne istersiñ ṭoḳunma kūyuna gelmiş şu meskūna

Şikāyet ḳılma ey ʿUlvī-i kemter çarḫ-ı gerdūna

O ẓālim tā ezelden böyle küstaḫāne dönmüşdür

112

Nedīmiñ ġazelini taḫmīs

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Her zemān görmek diler göñlüm neden aʿlā seni

Tā ezelden ṣaḳlarım ḳalbimde ben ḥālā seni

Ḳande varsam cān u dilden isterim ālā seni

Mest-i nāzım kim büyütdü böyle bī-pervā seni

Kim yetişdirdi bu gūne serviden bālā seni

2 Ḫāṭıra geldikce başḳa sāye verdir cisminiñ

Ḥüsn ü ānıñ başḳadır gel ḳadrini bil sen seniñ

Bū ṣaçarsıñ yoḳsa bilmem gül-ʿizār mı meskeniñ

Būydan ḫoş rengden pāk̄izedir nāzik teniñ

Beslemiş ḳoynunda kim gūyā gül-i raʿnā seni

3 Günde biñ kerre cemāliñ görmege etsem sefer

Az gelir bād-ı ṣabādan isterim her dem ḫaber

Fikr ederken nūr-ı ʿaynım gelmede bir ince ter

Güllü dībā giydiñ ammā ḳorḳarım āzār eder

Nāzenīnim sāye-i ḫār-ı gül-i dībā seni

4 Vuṣlatıñla sen bekām eyler demişdiñ hāni yā

Çoḳ şükür geldiñ de verdiñ sen bu şeb bezme żiyā

Ḫāk-i pāyıñ her zemān çeşmāne olsun tūtiyā

Bir eliñde gül bir elde cām geldiñ sāḳiyā

Ḳanġısın alsam gülü yāḫud ki cāmı yā seni

5 Luṭf edip gösterdiñ ʿālemde baña çoḳ iltifāt

Ol zemān geldim de baḳdım ben saña etdim ṣebāt

Ṣanki nūr olmuş da aḳmış kūyuna āb-ı Fırāt

Ṣandım olmuş ceste bir fevvāre-i āb-ı ḥayāt

Böyle gösterdi baña ol ḳadd-i müsteṣnā seni

6 Etmedim etmem cihānda var ise her nem dirīġ

Etmez mi aḳsa yolunda eşk-i çeşmim nem dirīġ

Eylemem çāk olsa da sīnemdeki mi nem dirīġ

Ṣāf iken āyīne-i endāmdan sīnem dirīġ

Almadım bir kerrecik āġūşa ser-tā-pā seni

7 Sende bu ḥüsn-i melāḥat vār iken ey nev-cüvān

Emri terk etmez nihāyet bāb-ı luṭfun bir zemān

Yalıñız bir ben degil bekler durur üftādegān

Ben dedikce böyle kim ḳıldı Nedīmi nā-tüvān

Gösterir engüşt ile meclisdeki mīnā seni

113

Sāmī Begiñ ġazelini taḫmīs

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Gelir var ḥikmeti bilmem neden āheste āheste
Ṣunar destiñdeki peymāneden āheste āheste
Olur üftādesi her kim gören āheste āheste
Gelince bezme ol nāzik beden āheste āheste
Gider dilden o dem gerd-i miḥan āheste āheste

2 Ṣafā ẕevḳ etmek ārzū eylerim ger olmasa vehmim
Saña ḫidmet ederdim hem de bīmār olmasa cismim
Cihānda yoḳ baña senden diger kimse ola ḥāmīm
Bahār oldu buyur ʿazm eyleyelim ey merdüm-i çeşmim[306]
Şükūfe-zāra bir sen bir de ben āheste āheste

[306] Vezin, “ey” kelimesi çıkaıldığında düzelmektedir.

3 Göñül ġamlı firāḳlı olsa da şādān olup dāʾim

Seniñ gül rūyuna baḳdıḳca hem ḫandān olup dāʾim

Perīşān zülfünü görse gören ḥayrān olup dāʾim

Muʿanber zülfünüñ şevḳiyle ser-gerdān olup dāʾim

Nesīmi ṣubḥ eder zīr-i çemen āheste āheste

4 Naṣıl kim ben olup ʿālemde her vechle meftūnuñ

Naṣıl kim ben olup dünyāda dürlü dürlü medyūnuñ

Naṣıl kim luṭf edip hīç ṣormadıñ bu çeşm-i pür-ḫūnuñ

Olursañ bend-i zülfü sen de bir gün bir cefā-cūnuñ

Bu ʿālemde bulur elbet eden āheste āheste

5 Hele ʿaşḳıñ bu ʿālemde yaman etdi beni āḫir

Ġam-ı derdiñ neden ibn-i zemān etdi beni āḫir

Cefā-yı vuṣlatıñ bār-ı girān etdi beni āḫir

Felek bir ḫāne ber-dūş-ı cihān etdi beni āḫir

Olur şimdengeri ġurbet vaṭan āheste āheste

6 Neler gösterdi ʿālemde baña cevr ü cefā ol yār

Ġam-ı cevriñle öldürmek diler bilmem neden her bār

Ṣafāsın görmedim bir gün eder dāʾim beni bīzār

Hemīşe ṣabrı ḳıl pīşe a yā miḥnet-keş-i idbār

Gülistāna döner beytü'l-ḥazen āheste āheste

7 Atarlar her zemān Emrī seniñ eşʿārıña hep senk

Alır her kim oḳur taḫmīsi kesb eyliyor hem reng

Ẓarīf ü nüktedānlar şīvesinden olmamış dil-tenk

Görürlerse bu naẓm-ı dil-nişīni Sāmiyā lā-şekk

Olurlar pey-reviñ ehl-i süḫan āheste āheste

114

Şemseddīn Efendiniñ ġazelini taḫmīs

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 Her ne söylense bütün sezā ḥażret-i Ḥaydar[307]

Çünki ezelī dendi şehā ḥażret-i Ḥaydar

Her kalbe verir başḳa ṣafā ḥażret-i Ḥaydar

Ey bedraḳa-i rāh-ı Ḫudā ḥażret-i Ḥaydar

Vey zevraḳ-ı deryā-yı Ḫudā ḥażret-i Ḥaydar

2 Bāḳī ḳalır ʿālemde seniñ nūr-ı ḥayātıñ

Olmaz olamaz fāni cihān içre memātıñ

Düşmüş var ise pāyına var anda necātıñ

Bu nūrdan olup faḫr-i risālet ile ẕātıñ

Ol şems-i ilāh sende żiyā ḥażret-i Ḥaydar

[307] Vezin kusurludur.

3 Kim ki saña etmezse maḥabbet eder ihmāl

Çünki seni Peyġamberimiz eyledi hem-ḥāl

Ẓāhir ile bāṭın arasaḳ sendedir icmāl

Sulṭān-ı rüsul ḳıldı seni kendüye emṡāl

Ey meşrıḳ-i ḫūrşīd-i ḍuhā ḥażret-i Ḥaydar

4 Ey şīr-i Ḫudā dendi saña şāh-ı velāyet

Ey nūr-ı hüdā sendedir ol sırr-ı kerāmet

Ḫatm oldu bütün ʿilm ü hüner sende nihāyet

Ẓulmetde ḳalan ẕātıñ ile buldu hidāyet

Ey rehber-i Ḥaḳ bedr-i dücī hażret-i Ḥaydar

5 ʿĀciz seniñ ʿilm ü hüneriñ farḳ ede insān

Taʿrīfle bulur ʿārif olan isteme bürhān

ʿUlviyyetiniñ ḳadrini bilmekde her edyān

Şānında seniñ nāzil olup ḥażret-i Ḳur’ān

Mümkin mi edem medḥ ü ṡenā ḥażret-i Ḥaydar

6 Kim ki saña bende ola ol buldu selāmet

Evlādına, aḥfādına, ecdādına raḥmet

Olsun rehine bendeki cān ġayrı nihāyet

Senden dilerim luṭf u kerem eyle ʿ ināyet

Ey menbaʿ -ı iḥsān ü ʿ aṭā ḥażret-i Ḥaydar

7 Taḫmīsde ḳalıp Emri ḳuluñ baʿ d ezīn ʿ āciz

Etdimse ḫaṭā ben size lāzım o da ḥāciz

Ey şāh-ı velāyet ne ki yazsam size cāʾiz

Mıṣrī ḳulunuñ bendesidir Şemsi-i nāçīz

Bāb-ı keremiñde o gedā ḥażret-i Ḥaydar

115

Fużūlīniñ ġazelini taḫmīs[308]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Öyle mecnūnum ki bilmem ṣorsalar Leylā nedir
Bilmezem bilmem cihānda etdigim daʿvā nedir
Derde düşdüm bilmedim derdim benim ḥālā nedir
Öyle ser-mestem ki idrāk etmezem dünyā nedir
Ben kimim sāḳī olan kimdir mey-i ṣahbā nedir

2 Düşmüşem bir vechile dünyāda ben nām istemem
Bir cānım var yāre versem aña ibrām istemem
Kūy-ı yārda cennet olsa ġayrı ārām istemem
Gerçi cānāndan dil-i şeydā içün kām istemem
Ṣorsa cānān bilmezem kām-ı dil-i şeydā nedir

[308] Bu gazel, ikinci kez farklı bir biçimde tahmis edilmiştir.

3 Çekme ġam bir gün saña elbette yār eyler viṣāl

Hīç fütūr etme saña elbetde ʿarż eyler cemāl

Ḥāṣılı beyhūde degmez etdigiñ bu ḳīl u ḳāl

Vaṣl eden çün ʿāşıḳı müstaġni eyler bir ḫayāl

ʿĀşıḳa maʿşūḳdan her dem bu istiġnā nedir

4 Bilmiş ol ʿālemde sen dünyā bilen ʿārif degil

Devlet-i iḳbāl hem ḥāşā bilen ʿārif degil

Her ḫuṣūṣda gün bilip ferdā bilen ʿārif degil

Ḥikmet-i dünyā vü māfīhā bilen ʿārif degil

ʿĀrif oldur bilmeye dünyā ve mā fīhā nedir

5 Bir zemān Emrī ṣaḳın terk eyleme cām-ı Cemi

Kendine maḥrem deme her gördügüñ her maḥremi

Aldanırsıñ gördügüñ ādem deseñ her ādemi

Āh ü feryādıñ Fużūlī incidipdir ʿālemi

Ger belā-yı ʿaşḳ ile ḫoşnūd iseñ ġavġā nedir

116

Burusada Āsitāne-i Mışrī Post-nişīni Şeyh Şemse'd-dīn Efendiniñ ġazelini taḫmīs

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Her zemān artar maḥabbet ḫāndānıñ māyesi

Ehl-i beyti kim sever var anda ẕevḳiñ ġāyesi

Çünki evlād-ı resūldür dü cihān pīrāyesi

Kimse maḥrūm olmaz olsa nūr-ı Aḥmed māyesi

Kimseyi maḥrūm bıraḳmaz ehl-i beytiñ sāyesi

2 Ḳande varsa hep arar bulsun cemāli ehl-i ḥāl

Ol sebebdir bulmaḳ ister hep viṣāli ehl-i ḥāl

İçmek ister kevṯer-i āb-ı zülāli ehl-i ḥāl

Ẕilleti ḫorluḳ ile buldu kemāli ehl-i ḥāl

Müsekkenetle ʿāli menzil bulur artar pāyesi

3 Kim severse ehl-i beyti bir zemān olmaz ẕelīl

Maḥrūm etmez anları hem iki ʿālemde celīl

Sen naẓar et ḳalb-i pāke isteme ġayrı delīl

Her ne denlü bī-kes ü bī-çāre olsa ehl-i dil

Ḥaḳ Muḥammedle ʿAlidir dü cihānda vāyesi

4 Kimse olmaz ẓannedersem dilde yār olsa raḳīb

Kimse vāḳıf olamaz var bunda bir sırr-ı ʿacīb

Ḳande varsaḳ eksik olmaz ḳalbimizden ol ḥasīb

Bunlara her kim tevellī eyleyip olsa mücīb

Āḫiretde ehl-i beyt olur anıñ hem sāyesi

5 Ḫaniḳāh-ı şeyḫe geldiñ sen haḳīḳat ehli ol

Ol ġulāmı dergehiñ ġayrı ferāġat ehli ol

Dāmenin ṭut Emri şeyḫiñ hem emānet ehli ol

Anlarıñ rāhına ʿazm et gel ṭarīḳāt ehli ol

Āl-i evlāda maḥabbet Şemsīniñ ser-māyesi

117

Sermediñ ġazelini taḫmīs

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Ġamım var ṭurma gel söyle nedir efkārıñ ey bülbül

Seḥer vaḳti ne istersiñ nedir ışrārıñ ey bülbül

Fiġān etdikce farż eyle beni bīmārıñ ey bülbül

Ser-ā-ser ṭutdu gülzārı fiġān u zārıñ ey bülbül

Bilinmez kim derūnunda nedir esrārıñ ey bülbül

2 Gülü gör mā-cerāsın gel ṣaḳın ṭūl u dırāz etme

Çekin bir gül içün ʿālemde yek ḫāre niyāz etme

Mażarratdan ṣaḳın gül-ġoncaya bir dem temās etme

Cefā-yı ḫārdan rencīde-ḫāṭırsañ da nāz etme

Niyāz olsun yine ol gül-nihāle kārıñ ey bülbül

3 Ḫayāl-i ḫātıra gelmez edersiñ naġmeler īcād

Ġamıñ çok görmedim bir gün seni ʿālemde ben dil-şād

Sürer eller ṣafāsın gel deme eyler baña imdād

Nīçün beyhūde gülşende edersiñ nāle vü feryād

Hezār bī-gānelerle āşinādır yāriñ ey bülbül

4 Bu Emrī nā-tüvānıñ ḥāline bir baḳ ʿaceb zīrā

Ẓuhūr etdi anıñ da ẕevḳine şimdi raḳīb zīrā

Anıñçün nār-ı hicrāna düşüp yanmaḳda hep zīrā

Derūnun nār-ı ḥasretle yaḳıp Sermed bu şeb zīrā

Benim de yaḳdı cānım āh-ı āteşbārıñ ey bülbül

118

Esʿad Muḫliṣ Paşanıñ ġazelini taḫmīs

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Gül cemāliñde görüp ben dāne-i şāhāneyi
Ol zemān terk eyledim hem lāneyi kāşāneyi
Ol sebebdir destime aldım içip peymāneyi
Gāh güle gāh şemʿe beñzetdim ruḫ-ı cānāneyi
Bülbüle pervāne ḥāl etdim dil-i divāneyi

2 Celb edip kūyunda ʿuşşāḳı o yār meskūn eder
Bāġ-ı ḥüsnüñ gösterip her vechile dil-ḫūn eder
İltifātın her naşıl isterse gün-ā-gūn eder
Fürḳat ile iştihārı ʿāşıkı efzūn eder
Bülbül anıñçün nihāl-i gülde yapmaz lāneyi

3 Nāz ü istiġnāsı çoḳ eyler ṭurur hep bülbüle

Hem gülü hem ġoncayı aġlatmada feryād ile

Çāre yoḳ bizde anıñ meftūnuyuz her vechile

Pek müʾesṣirdir nevā-yı ehl-i dil ehl-i dile

Nāle-i dil-sūz-ı bülbüldür yaḳan pīrāneyi

4 ʿAndelībān gülizārıñ her zemān maġdūrudur

Bir gülüñ derdiyle serḫoş dāʾimā maḫmūrudur

Gül de bülbül de cihānıñ herkesiñ meşhūrudur

Ḫalḳ-ı ʿālem biʾṭ-ṭabʿ ḥubb-ı vaṭan mecbūrudur

Biñ gülistāna degişmez būm bir vīrāneyi

5 ʿĀlem-i kārḥāneye baḳdım da bildim hep ḫayāl

Neşʾe-yāb ümmīd ederken rindi gördüm pür-melāl

Ben bu ḥāli bilmeden kimden kime etsem suʾāl

Bāġda fikr-i ruḫuñ rindāna verdi başḳa ḥāl

Naġme-i bülbül ṣanırdım nāle-i mestāneyi

6 Bir zemān hem-ḥāl olup el-ḥamdülillāh gül ile

Söyleşip bir ḫayli şebbūlarla hem sünbül ile

Neşʾe-yāb olmuş deme Emr̄iye aṣlā mül ile

Muḫliṣā yād-ı ḥikāyāt-ı gül ü bülbül ile

Āşinā-yı ʿaşḳ etdim bir büt-i b̄i-gāneye

119

ʿİlm̄iniñ ġazelini taḫm̄is

mefāʿ̄ilün mefāʿ̄ilün feʿūlün

1 Şeriʿat bābı kim bāb-ı Rıżādır

Ṣaḳın ġayrıya meyl etme hebādır

Muḥaḳḳaḳ ṣāhibi yevmü'l-cezādır

Ḥaḳ̄iḳat ẓāhir ü bāṭın Ḫudādır

Veli anıñ niḳābı kibriyādır

2 Anıñçün ʿālemi gör etdi iḥyā

Anıñçün ḫalḳ olundu ʿarş-ı aʿlā

İki ʿālem aña ḳarşı muṣaffā

Şu'unāt-ı Ḫudādır cümle eşyā

Anıñçün evliyāsı pür-ṣafādır

3 Anı evvel ü āḫir enbiyāya

Ser-ā-ser etdi rehber evliyāya

Şükür kim ümmet olduḳ aṣfiyāya

Fenā fillāh olan merd-i Ḫudāya

İki ʿālemde rehber Muṣtafādır

4 Kişiniñ ḳadrini gel bil dilinden

Ṣaḳın incitme bir ferdi dilinden

Ḫaberdār eyle ʿuṣṣāḳı deminden

Teʿalluḳ bendini ḳaṭʿ et özünden

Cihānı bil fenā fillāh fenādır

5 Çalış iʿmārına gel ṭurma her ān

Ne yañda var ise bir ḳalb-i vīrān

Kimi ġam-nāk bulursañ eyle şādān

Naẓargāh-ı Ḫudādır ḳalb-i insān

Ṣaḳın bir şaḫṣı incitme ḫaṭādır

6 Fidā olsun yoluña Emri varın

Yoluñda ol eger var ise zārın

İki ʿālemde bil işte bu kārın

Ümmīdim bu durur ḥaḳ diye yārın

Şefīʿiñ ʿİlmiyā āl-i ʿabādır

120

Mihrīniñ ġazelini taḫmīs

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Şehā lāyıḳ mıdır aġyārına rū-yı vefā etmek
Bize ḳarşı cefā etmek anıñla hem ṣafā etmek
Ḫaṭādır nerde görseñ sen anıñla merḥabā etmek
Düşer mi şānıña şāhım beni böyle fidā etmek
Olup aġyār ile hem-dem baña cevr ü cefā etmek

2 Niçün göstermediñ ʿālemde baña sen raġbeti evvel
Niçün verdik saña baḳmaḳ içün hem ruḫṣatı evvel
Niçün göstermediñ varmış a mīrim fürḳati evvel
Nolaydı etmeyeydim ben seniñle ülfeti evvel
Efendim ben ḥaḳīre şimdi lāyıḳ mı ezā etmek

3 Neye bu ḳalb-i vīrānıñ benim sen etmediñ maʿmūr

Benimle etdigiñ ʿahd nerde ḳaldı dīdesi maḫmūr

Beni maḥzūn niçün aġyārı yārim eylediñ mesrūr

Merāmınca beni kendine āḫir eylediñ mecbūr

Revā mı şimdicek ẓālim beni cevre sezā etmek

4 Görüp şu ḥālimi aḥvālimi sen inṣāf etmezsiñ

Niçün aġyārı ḳarşıñda görüp de itlāf etmezsiñ

Olup hem-dem benimle sözleriñ isrāf etmezsiñ

Mürüvvetsiz beni şāyeste-i elṭāf etmezsiñ

Ḳarārım ḳalmadı aṣlā yeter artıḳ eẕā etmek

5 Seniñ bir bendeñim ʿālemde bilmiş şāh-ı ḫūbānım

Baña cevr ü cefā etmek saña lāyıḳ mı cānānım

Ben Emrī her zemān derd ü ġamıñla öyle sūzānım

Naẓar kıl Mihriniñ ḥāl-i perīşānına sulṭānım

Düşen şimdi baña ancaḳ saña her dem ricā etmek

121

Diyarbaḳırlı Saʿīd Paşa merḥūmuñ manẓūme-i ʿārifānelerine bir muḳābele-i tilmiẕānedir[309]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1

Sen uṣandırma eli el de uṣandırmaz seni

Sū-yı ʿirfāndan naṣiḥat al bulandırmaz seni

Ḥilekārlıḳ eyleme kimse ṭolandırmaz seni

Kendine hep ṣandıġıñ dostlar dayandırmaz seni

Dest-i aʿdādan soġuḳ ṣu içme ḳandırmaz seni

Ṣıdḳıla sen ḫ̆āba var kimse uyandırmaz seni

Ḳorḳma düşmandan ki āteş olsa yandırmaz seni

Raḥmı yoḳdur āteş-i aʿdā ṣulandırmaz seni

Müstaḳīm ol Ḥażret-i Allah utandırmaz seni

[309] Diyarbakırlı Said Paşa'nın tamamı 11 bent olan muhammesi alınmış, mütekerrir mısra hariç olmak üzere, her bendin ilk dört mısraına dört mısra daha eklenerek bu muhammes mütessâya dönüştürülmüştür. Manzumede tek mısralar Said Paşa'ya, çift mısralar Murat Emrî'ye aittir. Murad Emrî Divanı'nda Said Paşa'nın muhammesindeki 3. Bent "Halk arasında adâvet sû'-i zandandır bütün - İhtilâl-i milket-i âlem fitendendir bütün - Öldürenden bilme cürmü suç ölendendir bütün - Ne fenâlık görürsen elden sanma sendendir bütün - *Müstakîm ol Hazret-i Allâh utandırmaz seni"* tetsî edilmemiştir. Mütessâ, Divan'da ve İhyâ-yı Âsâr-ı Eslâf'da tahmislerin içine alındığından ayrı bir numara verilmeyerek, yine tahmisler sırasında 122 numara verilmiştir.

2

Hep geçer ʿālemde hīç bir ḥāline yoḳdur sükūn

Uyma aldanma felek eyler ṭurur bir çoḳ oyun

Ẕevḳe baḳ degmez teʾessüf etmege dünyā-yı dūn

Sen hemān olma melūl kim bir zemān hem dīde-ḫūn

İstiḳāmet şer-i aʿdādan seni eyler maṣūn

Ṣābit ol rāh-ı ṣavābda kimse etmez ser-nigūn

Ḥaḳ eder aṣḥāb-ı ṣıdḳıñ ḫaṣmını elbet zebūn

ʿĀlem-i ġafletde pūyān olma zinhār nāʾimūn

Müstaḳīm ol Ḥażret-i Allah utandırmaz seni

3

İster iseñ ḥıfẓ ede ʿarżıñ Ḫudā-yı lem-yezel

Ādem iseñ ġayr-ı meşruʿ sen düşünme bir emel

ʿArżına aʿdā-yı bed-ḫ̆āhıñ bile verme ḫ̆alel

Böyle fikr etmişdi doġrudur bunu her bir milel

Tā ezelden söylenir ḫ̆alḳıñ dilinde bu meṯel

Ẕerre ʿaḳlıñ var ise rāh-ı ʿadl̄e sālik ol

Celb eder elbette insāna mükāfātı ʿamel

Cehd edip sende ʿamel bābında eslem rāha gel

Müstaḳ̄im ol Ḥażret-i Allah utandırmaz seni

4

Ġaralanmaz rūz-ı iḳbālin görüp ehl-i ḫired

Her zemān maḳhūr olur bulmaz felāḥ ehl-i ḥased

Her günü bir ġadr eder taʿḳīb her sebti eḥad

Kendine hem-rāz dilerseñ et taḥarrī ced-be-ced

Seyl-i mevt etdikde berbād ʿömrü baḫt etmez meded

İylik etmek ʿazm ederseñ ḳıl anı sen yed-be-yed

Böyle āteş meşreb olma ḫāk olur bir gün cesed

Her ne iylikler gelirse anı ḥaḳ bil etme red

Müstaḳīm ol Ḥażret-i Allah utandırmaz seni

5

Ḫalḳı taḫrīb eyleyip de kendiñ ābād eyleme

Ḥaḳ yıḳınca bir evi sen anı bünyād eyleme

Bu cihānda ev yapıp ʿuḳbāyı ber-bād eyleme

Her zemān ġamlı bulun kendini hem-şād eyleme

Nefʿ in içün ẓālim-i bī-raḥma imdād eyleme

Herkesi iżlāl içün bir ferdi irşād eyleme

ʿĀlemi tenfīr eden aḥvāli muʿtād eyleme

Yıḳma bir ḳalbi temelden nāmıñ ilḥād eyleme

Müstaḳīm ol Ḥażret-i Allah utandırmaz seni

6

Seyyiʾāt insāna nefsī kemterīninden gelir

Nīk ü bed her ne gelirse bil emīninden gelir

Hem ḥacālet ādeme sūʾ-i ḳarīninden gelir

İylik ādemden fenālıḳ da cebīninden gelir

ʿİzzet ü ẕillet mekāna hep mekīninden gelir

Bir ḥasūduñ bilmiş ol ber-bādı kīninden gelir

İstiḳāmet müstaḳīmü'l-ḥāle dīninden gelir

Ḳāẕibe himmet gelirse hep yemīninden gelir

Müstaḳīm ol Ḥażret-i Allah utandırmaz seni

7

Düşmanı teẕlīl içün ḥīleyle etme iştiġāl

Söz nihāyet bulmadan maḳṣad nedir et intiḳāl

Ḥüsn-i efkāra olur ḥāʾil cihānda sūʾ-i ḥāl

Her sözüñ doġru dilerseñ ġayrıdan eyle suʾāl

Yüz ṣuyu dökme teʾessüf çekme etme ḳīl u ḳāl

Kimseniñ ḥaḳḳ-ı ḥuḳūḳun kendine gel etme māl

Sen seḳīm olma verir maḳṣūduñ elbet ẕü'l-Celāl

Māl-ı eytāmı ṣaḳın māl etme vardır çoḳ vebāl

Müstaḳīm ol Ḥażret-i Allah utandırmaz seni

8

At riyāyı elden iḫlāṣa çalış efʿāliñi

Ġayr-ı meşruʿ bir zemān sen isteme iḳbāliñi

Boş boġazlıḳ etme taʿdīl eyle ḳīl u ḳāliñi

Bilmesin bir kimse ʿālemde seniñ aʿmāliñi

Sen ne dürlü ṣaḳlayım derseñ de sūʾ-i ḥāliñi

Sen riyākārlıḳ ile ketm eyleme emvāliñi

Ḥaḳ Teʿālā senden aʿlemdir seniñ aḥvāliñi

Ġadr içün hīç kimseye ṭaḳma ṣaḳın çengāliñi

Müstaḳīm ol Ḥażret-i Allah utandırmaz seni

9

Ḥāliñe şeyṭān güler gördükde sende ġafleti

Uyma sen çekme ṣaḳın hem üstüne kim ṭıyneti

Üstüñe güldürme öyle düşman-ı bed-siyreti

Çekme çekdirme hele bir kimseye sen miḥneti

Ḫāʾin olma ver emānetle cihāna şöhreti

Bir ṭabīb söyler mi görse bī-devā her ʿilleti

Herkesiñ destindedir ʿālemde ẕill ü rifʿati

Ḥer zemān iylikle meşġūl ol bulunca devleti

Müstaḳīm ol Ḥażret-i Allah utandırmaz seni

10

Żāmin ü kāfil olan erzāḳa Ḫālıḳdır saña

Her ne gelse anı ḫoş bil Emri lāʾıḳdır saña

Mā-sivāya ser-fürū etmek ne lāʾıḳdır saña

Gördügüñ her kimseyi ẓannetme ṣādıḳdır saña

Iżṭırābı celb eden meyl-i ʿalāʾıḳdır saña

Dost degil dost bildiginiñ belki münāfıḳdır saña

Ġayr içün düşme lisāna nāsa yazıḳdır saña

Ummadıġıñ keşf eder rāzın o fāʾıḳdır saña

Müstaḳīm ol Ḥażret-i Allah utandırmaz seni

122

Fużūlīniñ Ḥamam ġazelini ṭaḫmīs

feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilün

1 Geldi geçdi gülerek söyleyerek verdi selām
Göñlüm aldı nideyim elde degildir encām
Her gören ben gibi etmekde o gül-rūya ḳıyām
Ḳıldı ol serv-i siḥir-nāz ile ḥamāma ḫirām
Şemʿ-i ruḥsārı ile oldu münevver ḥamām

2 Nūr ṣaçar ẓannolunur vech-i dıraḫşānından
Bū alır kim ki geçer ol gül-i ter yanından
Ḳorḳulur baḳmaġa gelmez yüzü erkānından
Görünürdü bedeni çāk-ı girībānından
Cāmeden çıḳdı yeñi ayını gösterdi tamām

3 Vermemek olmaz ʿaceb rāhına cānānın

Verse iẓhār edecek ʿāşıḳ-ı ṣādıḳ şānın

Görmemiş devr-i zemān devr-i felek aḳrānın

Nīlgūn fūṭaya ṣardı beden-i ʿüryānın

Ṣan benefşe içine düşdü muḳaşşer-ı bādem

4 Şen olur rūşen olur başşa ayāḳ kevkeb-i ḥavż

Gelse aġyār diyecek görse o dem ʿiḳrab-ı ḥavż

Celb eder ẕevḳi içün kendine hep meşreb-i ḥavż

Oldu pā-būs-ı şerīfiyle müşerref leb-i ḥavż

Buldu dīdār-ı laṭīfiyle żiyā dīde-i cām

5 Ol ḳadar kendine verdi o dil-ārām temkīn

Verdi bir başḳa leṭāfet gül-i vech-i rengīn

Luṭf edip baḳsa eder ʿāşık-ı nār-ı teskīn

Kākülüñ şāne açıp ḳıldı hevāyı müşkīn

Tīġ-ı mūyın dağıdıp etdi perī ʿanberfām

6 İncü meydānda ʿaceb nerede urduñ ṣadaḳı

Kimse bilmezse bile bence o maʿlūm şerefi

Olmuş artıḳ şu benim sīnemi görsen hedefi

Ṣandılar kim ṣatılır dāne-i dürrü ʿaraḳī

Urdu el kīseye çoḳlar ḳılıp endīşe-i ḫām

7 Her gören der bu güzel ḥūri mi yā peri mi bu

Görmemiş kimsede yoḳ anda olan ḫoş gīsū

Var da baḳ gülşene beñzer aña yoḳdur şeb-i bū

Ṭas elin öpdü ḥased ḳıldı ḳara baġrımı ṣu

Yetdi ṣu cismine reşk aldı tenimden ārām

8 Görmedim ben aña beñzer şu cihānda maḥbūb

Bekleriz bābını geldik aña biñler meczūb

Ḥüsnüne bir beni ṣanma anı herkes maṭlūb

Çıḳdı ḥammāmdan ol perde-i çeşmim ṣarınıp

Ṭutdu āsāyişile kūşe-i çeşmimde maḳām

9 Gösterip gül yüzünü ḳademi her ḥāl bükdü

Cānım almaḳlıḳ içün tā cigerimden sökdü

Cism-i zārım o sebebdir baḳılınca çökdü

Merdüm-i çeşmim ayaġına revān ṣu dökdü

Ki gerek ṣu döküle serviñ ayaġına müdām

10 Eyliyor yoluna Emrī hele iḥsān naḳdīn

Ben degil vermede herkes aña her ān naḳdīn

Dökmek isterdi göñül bulmaġa meydān naḳdīn

Müjde ḥammāma Fużūlī veririm cān naḳdīn

Ḳılmasın ṣarf zer ol serv-i ḳad-i sīm endām

123

Ġavsīniñ ġazelini taḫmīs

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ḥüsnünü seyr eyleyen meftūn olur her şeyḫ ü şāb
Kim görüp etmez ʿaceb ol yāre derḥāl intisāb
Görmedim geldim cihāna böyle bir ʿālī cenāb
Fikr-i vaṣl endīşe-i ḥasretle yoḳ dīdemde ḫˇāb
Iżṭırābımdan göñül maḥrūm-ı eẕvāḳ-ı şebāb

2 Gün-be-gün artmaḳdadır dil yarası bu derdimiñ
Beynel ʿuşşāḳ olmuşam āvāresi bu derdimiñ
Olmuşam her ḥālde ben bī-çāresi bu derdimiñ
Yārāb olmaz mı ʿilacı çāresi bu derdimiñ
Yoḳsa bu dermānıma ʿaşḳın içün bu ıżṭırāb

3 Anlamam bilmem ne ister ben gibi bī-çāreden

İntiḳām almaḳ mı ister yoḳsa ben āvāreden

Söyleyiñ çeksin elin yazıḳ bu baḫt-ı ḳāradan

Sīne-i sevdā penāhım şerḥa şerḥa yaradan

Māniʿ-i rengīn mi yoḳ şerḥa ḥācet bī-ḥicāb

4 İstemez ġayrı cihānda istemez bulmuş göñül

Varını hem yarını hem nūr ile dolmuş göñül

ʿAşḳa düşmüş ol sebebdir görseñ aşılmış göñül

Baḥr-i ʿaşḳın kişte-i mevc-āveri olmuş göñül

Cism ise ol baḥrin olmuş coşuşuna ……..[310]

5 Emriyi her kim görür ẓannetmesin iḳbāl ile

Vaḳtini imrār eder her ḥālde ḫayr-ı fāl ile

Ḳalmadı ʿālemde hīç ẕevḳ ü ṣafāsı māl ile

Aġlarım şām u seḥer Ġavsī bu sūziş-i ḥāl ile

İftirāḳ-ı yār ile dil mübtelā-yı pīç-i tāb

[310] Metinde boş bırakılan kısım, dîvân metninde de nokta nokta boş bırakılmıştır.

124

Fiġānīniñ ġazelini taḫmīs

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Cihānda görmemiş kimse benim bir nev-nihālim var
Anıñ çün beyn-i ʿuşşāḳda büyük bir ḳīl u ḳālim var
Nedir ʿaşḳıyla sevdāyı bilenlerden suʾālim var
Cihāna ʿaşḳ ile geldim ne mālım ne menālim var
Ḳanāʿat gencine ḳāniʿ olalı ḫoşca ḥālim var

2 O yāre ẕerrece teʾsīri yoḳdur āh ile vāhın
Ne bir ḳuvvet ne bir ḳudret ne bir sulṭān ile şāhın
Meger ḳalbine ʿalemde düşe ilhāmı Allahın
Gerekmez ẕerrece zāhid cihānın mihr ile māhın
Benim bir yüzü gül alnı ḳamer ḳaşı hilālim var

3 Seni terk eylemem ʿaşḳıñ beni ger eylese ifnā

Seni bilmem bu ḥālimle naṣıl ben eyleyem aʿlā

Seni ceẕb eylemiş almış benim ḳalbimdeki meynā

Dehānıñ sırrına yoḳdur sözüm kim ẕerrece cānā

Meyānıñ vaṣfın etmekde velī ince ḫayālim var

4 Baḳarsañ ʿaşḳ kitābında görürseñ anda icmālim

Bilirsiñ ṣoñra gördükde benim ḥāl ile aḥvālim

Nedendir ol zemān farḳ edeceksiñ zār ile nālim

Efendim saña lāyıḳ nesne çoḳ destimde ammā kim

Eşkin ellerine kāse-i serden sifālim var

5 Seniñ derd-i ġamınla aġlarım ʿālemde ben her gün

Fidā-yı cān içün söz verdi Emrī her zemān medyūn

Ne yapsa senden ayrılmam muḥaḳḳaḳ bil baña gerdūn

Ḳabā-yı aṭlas-ı şāha degişmem tanrı ḥaḳḳı çūn

Bu gün egnimde rindāne Fiġānī köhne şalım var

125

Fiġānīniñ ġazelini taḫmīs

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ḫoş ne ḫaṣlet var o bil ʿāli-cenāb üstündedir
Bi'l-ʿakis bende göñülde bir serāb üstündedir
Her zemān baḳsañ görürsüñ yār ḥicāb üstündedir
Ḳaşlarıñ ṭuġrāsı cāna āftāb üstündedir
Şekli Bismillāha beñzer kim kitāb üstündedir

2 Kim görür minber ṣanur rūyundaki ebrūlarıñ
Kaʿbe-i dīdārını setr eylemiş kisveleriñ
Ol sebebden ṣaçdı ʿuṣṣāḳına ʿanber būlarıñ
Āftāb-ı ʿalem-ārā gördügünce ruḫlarıñ
Ẕerreveş titrer felek üzre ḥabāb üstündedir

3 Eyledim cānān deyu ʿālemde ben terk-i diyār

Derd-i bī-dermān olup ġam pisteriñde āh ü zār

Eyledim vīrāneyi mesken anıñ çün iḫtiyār

Daġlar yaḳdım ruḫk-ı şevḳiyle dilde lāle vār

Ol sebebdendir ki ḳalbim ıżdırāb üstündedir

4 Var ise derdiñ ṣaḳın bir kimseye sen söyleme

Çek ʿazāb-ı fürḳati āh eyleyip sen diñleme

Sen ṣaḳın bir kimseden rū-yı vefāyı bekleme

ʿĀḳil iseñ ʿālemiñ naḳşın görüp meyl eyleme

Köhne bir vīrānedir bünyād-ı āb üstündedir

5 Maġrur olma sen ṣaḳın ḫūbān-ı ʿālemsiñ bu gün

Āfet-i cān āfet-i devrān-ı ʿālemsiñ bu gün

Emriniñ hem cānı hem cānān-ı ʿālemsiñ bu gün

Ṭutalım kim ser-te-ser sulṭān-ı ʿālemsin bu gün

Ey Fiġānī menzilin āḫir türāb üstündedir

126

Seḥerīniñ ġazelini taḫmīs

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 ʿAḳl u fikrim gör benim dīvāne şeklin bağlamış

Yanmada ʿaşḳıñla cism pervāne şeklin bağlamış

Gelde gör ḳalbim benim vīrāne şeklin bağlamış

Ḫāne-i cismim benim peymāne şeklin bağlamış

ʿĀşıḳ mı olmuş göñül peymāne şeklin bağlamış

2 Ben unutdum yār ile geçmiş o demler şeklini

Bir düşündüm ḫāṭıra geldi o cemler şeklini

Şimdi dilde gözde buldum āh o ġamlar şeklini

Şöyle tefsīr eyledim dilde ṣanemler şeklini

Kim ki gördüyse bizi bī-çāre şeklin bağlamış

3 Yāre baḳdım bir zemān ġayretle gördüm saʿyını

Lufṭ eder ʿuşşāḳına izzetle gördüm saʿyını

Her ne yapsa hep anıñ ʿiffetle gördüm saʿyını

Dün der-i mey-ḫānede ḥayretle gördüm sāyeñi

Yanına düşmüş gider mestāne şeklin bağlamış

4 Nāz ü istiġnālarıñ bir çoḳ zemān etmiş baña

Aldı göñlüm vermiyor ġayrı nihān etmiş baña

Meskenim gülzār iken berū yabān etmiş baña

Düşmen-i bed-ḫ̬ʷāh imiş sū'i ẓannetmiş baña

Yāri gördüm dostlar bī-gāne şeklin bağlamış

5 Emriniñ vardır melāli sūz-nāk olmuş sözü

Kendi de bilmez bu ḥāli sūz-nāk olmuş sözü

Buldu ʿaşḳ-ı şemʿ kemāli sūz-nāk olmuş sözü

Seḥerīniñ siḥr-i helāli sūz-nāk olmuş sözü

Şiʾr-i bāḳī cümleniñ efsāne şekliñ bağlamış

127

Ḫayālīniñ ġazelini taḫmīs

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Bülbülāsā başlasın artıḳ bizim efġānımız

Yār bize raḥm eylemez gözle görüp giryānımız

Yoluna vermiş dururken dīnimiz īmānımız

Dāʾimā seng-i cefā atmaḳdadır cānānımız

Oldurur maʿmūr eden bu ḫāṭır-ı vīrānımız

2 Siz bizim ẓannetmeyiñ ʿālemde ḥırṣ-ı şöhretiz

Olmuşuz bīmār-ı ʿaşk yoḳdur devā pür-ʿilletiz

Ḳalmışız biz kūşe-i ʿuzletde ġam-keş miḥnetiz

Sīne-i pür-daġla ṭāvus-ı bāġ-i ʿizzetiz

Gel temāşā eyle ʿarş-ı āhda cevelānımız

3 Her gören kūyunda yāriñ ẓanneder memnūn gibi

ʿAḳl u fikrim murġ-ı dil anda ḳalıp merhūn gibi

Her sözüñ bizler telaḳḳī eyleriz ḳānūn gibi

ʿĀlem-i ʿaşḳıñ müʾebbed şāhıyız Mecnūn gibi

Taḫtadan tābūta naḳl etmek degildir şānımız

4 Ādemi setr eyleyen her ḥālde ʿırz, nāmūsdur

Anlara da dāʾimā şefḳat-ı ḥayā fānusdur

Emrī de gelmiş cihāna her zemān meʾyūsdur

Çār divār-ı ʿanāṣırdan Ḫayālī maḥbūsdur

Yūsuf-ı Mışr ḳadem olmuşdurur mihmānımız

128

ʿĀşıḳ Emrāḥıñ ġazelini taḫmīs

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Çıḳsa gül uġrunda ġam etmez de cānı bülbülüñ

Derd vurdu hep açıḳ yoḳdur nihānı bülbülüñ

Güller açdı geldi āh etmek zemānı bülbülüñ

Nev-bahār oldu yine artdı fiġānı bülbülüñ

Gör ne leẕẕetler verir şīr[īn][311] dehānı bülbülüñ

2 Kendini göstermek isterseñ eger ey ġarra çıḳ

N'olduġun vech-i hilāliñ ʿāleme bir ẕerre çıḳ

Cevri ḳoy bir yanda ḳalsın her zemān sen ḫayra çıḳ

Devr-i gülşende dem-i bülbüldür [ey dil][312]seyre çıḳ

Naġmeler āġāz eder her dem lisānı bülbülüñ

[311] Yard.Doç.Dr.Metin Karadağ, Karşılaştırmalı-Transkripsiyonlu Erzurumlu Emrah Divanı, Uludağ Üniversitesi Necati Bey Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü, Fakülte Yayın no:36, Balıkesir 1992, s.311'deki metin esas alınarak eklenmiştir.

[312] Yard.Doç.Dr.Metin Karadağ age, s.311, esas alınarak eklenmişir.

3 Başḳa bir revnaḳ verir şādān olunca ġoncalar

Bülbülü bend eyliyor efşān olunca ġoncalar

Ḳadri artar hem gül-i reyḥān olunca ġoncalar

Laʿl-i cānānım gibi ḫandān olunca ġoncalar

Giryesinden reşk eder baġrında ḳanı bülbülüñ

4 İḫtiyār etmez cihānda ehl-i ʿuşşāḳ rāḥatı

Kendine hem-dem edinmiş her zemān çün fürḳati

Görse cān eyler fidā cānān elinde şefḳati

Vaḳt edip geçtikde gülzār-ı cihānda ṣıḥḥati

Lāneden pervāz eder rūḥ-ı revānı bülbülüñ

5 Emriyi ʿālemde serḫoş bile her cām eylemez

Mest eder yıḳmaz perīşān ḥāl-i encām eylemez

Kendi nefsinden diger bir ferde ibrām eylemez

ʿAşḳile Emrāḥveş bir demde ārām eylemez

Şāh-ı güldür ṣaḥn-ı bülbüldür mekānı bülbülüñ

129

Taḫmīs-i ġazel-i Revānī

feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilün

1 Ṣorsalar rāz-ı derūnum hele cānānımdan
Baḥṣ eder ẓannım oda dīde-i al ḳanımdan
Añlayan var ise yārdır yine efġānımdan
Derdimi anladılar sīne-i ṣūzānımdan
Bildiler mestligimi çāk-ı girībānımdan

2 Cigerim yārasına baġrımı açdım yaḳasıñ
İşte boynum o siyah zülfüñü geldim ṭaḳasıñ
Var benim derd-i derūnum ana çāre baḳasıñ
Nice çāk etmeyeyim gül gibi ṣabrım yaḳasıñ
Ayrı düşdüm bu gün ol serv-i ḫırāmānımdan

3 Baḳ benim dīde-i giryānıma eşkim çaġlar

Oḳ gibi müjeleriñ sīnemi baḳma daġlar

Aṣılı zülf-i siyāhıñ deyü Mecnūn baġlar

Ḫasta olduḳca durur başım ucunda aġlar

Çoḳ Keremler görüben dīde-i giryānımdan

4 Diyemem kimseye ben derd-i derūnum ḥālā

İstedim bulmaġa çāre buña yoḳdur aṣlā

Beni mecnūna çevirdi o levendāne edā

ʿAşḳ-ı cānān baña yeter bu göñülde ne belā

Çoḳ keremler görüben dīde-i giryānımdan

5 Emri var mı edecek derd-i derūnum taḫmīn

Āh u feryādımı kimler edecekdir teskīn

Baḳsalar belki görürler iki çeşmim nemekīn

Mülk-i naẓm içre Revānī ede ḫüsrev taḥsīn

Her ġazel kim oḳunur defter-i dīvānımdan

130

Ümmīdīniñ ġazelini taḫmīs

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Āteş-i ʿaşḳı benim başımdaki destārdır

Hep bilirler eylesemde boş yere inkārdır

Vechine baḳdım inandım āhiçün gülzārdır

Dāne-i ḫāl-i siyāhıñ sebḥatu'l-esrārdır

Levḥa-i māh-ı cīniñ muṭṭaliʿi'l-envārdır

2 Her zemān vaḳtin geçir insān iseñ insān ile

Ādam ol ādem gibi ādem bulun ʿirfān ile

ʿÖmrüñü emrār edip her vechile sen şān ile

Bir büt-i deyr-i melāḥatıñ bu ḥüsn ü ān ile

Saña nisbet her yeri bir ṣuret-i dīvārdır

3 Etmedim ḥāli görüp vaḳtiyle ben de intiḳāl

Aldanıp verdim göñül oldum anıñ çün pür-melāl

Ursa öldürse ġam etmem eylerem ḳanım ḥelāl

Aḫter-i baḫtımla ḳılmaġa bu gün cenk ü cidāl

Dūd-ı āh-ı pür-şerīr bir tīġ-ı cevher-dārdır

4 Ḳalmışım yārsız anıñ çün yolda ḳaldı gözlerim

Belki cānānım gelir gelsin nihāyet gözlerim

Her zemāñ cān u göñülden Emri yāri özlerim

Yeridir kūş-i şehinşāha ererse sözlerim

Ey Ümīdī her kelāmıñ bir dür-i şehvārdır

131

Dehrīniñ ġazelini taḫmīs

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 Bilmem şu benim cismimi neşterlediler mi
Rūyuñdaki müjgānıñı ejderlediler mi
Gördükce seniñ vechiñi gülterlediler mi
Ey ḥüsnü güzel rūyunu enverlediler mi
Hem cismiñi ḫoş müşk ile ʿanberlediler mi

2 Her kim görür ʿuşşāḳa seni müjde ederler
Anlarda gelip kendilerin bende ederler
Sen şāha o zümre baḳaraḳ ḫande ederler
Ol dāmen-i pākiñe seniñ secde ederler
Miḥrābı hilāl ḳaşıñı minberlediler mi

3 Etmekde sūzīn gūşuna mengūş nice ṣūfī

Olmuş seniñ evṣāfıña ḫāmūş nice ṣūfī

Olmaḳda hele ḫāne-i berdūş nice ṣūfī

Hecriñle seniñ dersin unutmuş nice ṣūfī

Vechiñde olan ḫāṭırı ezberlediler mi

4 Baḳmaḳla seniñ rūyuña hem kim ise çākmaz

Görse o gül endāmıñı bir ġayrıya baḳmaz

ʿAşkıñ var iken ġayrı bir āteş beni yaḳmaz

Dindānım ile çeksem o fülfülleri çıkmāz

Gerdāna siyāh benleri iksirlediler mi

5 Emrī yeter artıḳ güzele baḳma yorulduñ

Çünki düşeli ʿaşkıña sen ḫaylice ṣolduñ

İşte aradıñ cānda o cānānıñı bulduñ

Dedi baña ol ṣūḫ-ı cihān ḳande urulduñ

Yazıḳ saña Dehrī seni ḫançerlediler mi

132

Şeyḫü’l-islām Yaḥyā Efendiniñ ġazelini taḫmīs

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ḳā’il olmaz ġayrılarla görse vicdānım seni
Ben ḳadar yoḳdur seven ey şāh-ı ḫūbānım seni
Bed naẓardan ṣaḳlasın Allah dıraḫşānım seni
Rāżi olmam kimseler görsün de cāñānım seni
Var ḳıyās eyle ne vechile sever cānım seni

2 Kendi nefsimdir benim ʿālemde kendi düşmanım
Görmek ārzūlar göñül vādīler olmuş meskenim
Daġ u ṣaḥralar anıñ çün maḥv edip cism ü tenim
Rūyuñu gördükce kendinden gider göñlüm benim
Görmeyeydi kāşke ḳoluñda sulṭānım seni

3 Gökden inmişdir gören der şimdi ḫāke müşteri

Pek de müşkildir anı farḳ eylemek ḥūr yā perī

Her gören rāhıña vermekde dil ü cān u seri

Gerçi her yarlaḳ cüvāndır çarḫ-ı ḥüsnüñ aḫteri

Ben seni sevdim seni ey māhitābānım seni

4 Bir zemān mümkin midir gelmek baña senden ġınā

Geçmezem her ḥāl iki ʿālem gelirse bir yaña

İşte ben de bir göñül ḳalmış anı verdim saña

Ey benim ʿömrüm bu dirlikden ölüm yegdir baña

Fürḳatiñ derdini uyutmaz efġānım seni

5 Emri hecr ü ġamları kendine yoldaş eylediñ

Bezm-i fürḳat ʿāleminde Ḳaysı ḳardāş eylediñ

Aġladıp çeşmānını her ḥālde ḳāryāş eylediñ

Çünki ey Yaḥyā maḥabbet sırrını fāş eylediñ

Dāsitān etsin bütün dünyāya dīvānım seni

133

[Yavuz] Sulṭān Selīmiñ ġazelini taḫmīs

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Biz ʿaşḳın mektebin her vechile ʿirfānıyız cānā
O bezmin hem-demi hem maḥremi rindānıyız cānā
Düşüp bir olmadıḳ sevdānıñ āh giryānıyız cānā
Maḥabbet şāhınıñ bir bende-i fermānıyız cānā
Gedā-yı kū-yı ʿaşḳız ʿālemin sulṭānıyız cānā

2 Bilir derd-i derūnum herkes ʿālemde nihān etsek
Duyan olmaz bizim nālānımız her dem imān etsek
Yine āteş-i bezmle her zemān terk-i cihān etsek
Ruḫuñ añıp n'ola kūyuñda feryād u fiġān etsek
Fenā gülzārınıñ bir bülbül-i nālānıyız cānā

3 Ne isterseñ bulursuñ sen ararsañ şekl-i ādem de
Ṣafā-yı ẕevḳi hem şevḳi nihāyet cām ile Cem de
Neler var söylemez rāz-ı derūnun ṣaḳlar ebkem de
ʿAdemden gelmeden bezm-i vücūda bāde oldum da
Lebin esrārınıñ biz vāle ü ḥayrānıyız cānā

4 Ḫayāli dīdeden gitmez o mehveş gülfem-i ʿaşḳız
O bezm-i cām-ı yāri isteriz hem ʿālem-i ʿaşḳız
Derūnum daġlıdır hem iḥtiyāc-ı merhem-i ʿaşḳız
Nice demdir muḳīm-i vādī-i derd-i ġam-ı ʿaşḳız
Ser-i kūyı vefānıñ ṣanma kim mihmānıyız cānā

5 Bu şeb Emrīyi mest etdiñ gelip destiñde cāmıñla
Anı her vechile memnūn ü mesrūr et selāmıñla
Edip elbet gelir hem de edersiñ sen de kāmıñla
Selīmīveş leb-i vuṣlat edip şīrīn kelāmıñla
Zemānıñ himmetiyle ḫüsrev-i devrānıyız cānā

134

Niʿmetīniñ ġazelini taḫmīs[313]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Etmedim ḥāl u aḥvālim görünce intiḳāl
Etmedim bir kimseyi kendime maḫṣūṣ-ı ḥasbiḥāl
Bu güzel gün nice görmek oldu bir emr-i muḥāl
Gülmedim ʿālemde aṣlā olmadım mesrūr-ı ḥāl
Hem-demimdir devālımdır maḥremim her dem melāl

2 Ben güle baḳdıḳca her ḥāl bülbül-i şeydā güler
Yalıñız bülbül degil ardınca gül-i zībā güler
Baḳsa Mecnūn ḥālime görse ṣaçı Leylā güler
Der ki dāde varırsam ḥālime aʿdā güler
Ṭāliʿim ṭāliʿ degil ḥālim mükedder māh u sāl

[313] Gazelin makta beyti yoktur. Mahlas kullanılmamıştır.

3 Ġayrı senden her nere baḳsam gözüm görmez ʿalīl

Oldum ʿālemde seniñ derd-i ġamıñla ben sefīl

İsteme ḥāl-i perīşānım yeter ġayrı delīl

Her mesā vü her seḥer vaṣlın umar āvāre dil

Olsa ger ʿālemde vaṣlın herkese emr-i muḥāl

135

“Budinde defīn-ḫāk-i ʿıṭır-nāk “Gül Baba” nāmıyla müştehir cenāb-ı “Miṣālīniñ” nuṭḳunu taḫmīs

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Sevdigim çün ben seni ʿālemde insānım ʿAlī

Ḥaḳ nümāsın sendedir ḥaḳ cān cānānım ʿAlī

Yoluña etsem fidā cānım odur şānım ʿAlī

Ey Esedullāh ġālib-i şāh-ı merdānım ʿAlī

Gönlümün taḫtında sensiñ mīr ü sulṭānı ʿAlī

2 Pek muḥaḳḳaḳdır ki olduñ evliyānın serveri

Eylediñ iḥyā bu dīn-i Aḥmedi peyġamberi

İsteseñ sen oynadırsın tā temelden maḥūri

Senden oldu āşikāre küntü kenzeñ[314] gevheri

Ey kelāmullāh nāṭıḳ-ı fażl-ı raḥmānım ʿAlī

3 Kim ki ister ḥubbun ʿālemde geçer ol vārdan

Ḫāli ḳalmaz bir dem olsun bilmiş ol efkārdan

Bī-fütūr görmek dilerseñ çek elin aġyārdan

Ṭūr üzere Mūsāyā ḳıldıñ tecelli nārdan

Ey beşer ṣūretli ḥaḳ vay nūr-ı Ḳur'ānım ʿAlī

4 Ġam yemem rāh-ı selīminde verirsem cān u ten

Hīç fütūr etmem anıñ çün boynuma ṭaḳsam resen

Yā ʿAlī ḳurbāna geldim ḳīl ḳabūl reddetme sen

Kāfirim īmāna gelmezsem ṣaçıñ küfrüne men

Ey ḳāşıñ miḥrāb vechin dīn ü īmānım ʿAlī

[314] Bir hadis-i kudside Allah Te'ala "Ben bir gizli hazineydim…." İfadesine atıf yapılmıştır.

5 Rāh-ı Aḥmed yā ʿAliyyü'l-murtażā buldu vücūd

Sen gibi bir şāh-ı merdāndan bu ʿālem buldu sūd

Ṣayt u ʿadl-i Ḥaydarāneñ ʿarşa dek etdi ṣaʿūd

ʿĀleme fażlıñdañ irdi rūḥ u cisme feyż-i cūd

Ey ḥayātım vay ṣıfāt-ı ẕāt-ı bezdānım ʿAlī

6 Ḳande varsam lāfetī illā ʿAlīdir her sözüm

Ẓāhir ü bāṭında sensiñ ḳıblegāh hem de özüm

Ḳande varsam luṭf-ı ʿulyāsıñ arar gözler gözüm

Ṣūretiñdir ḳıblegāhım dā'im anadır yüzüm

Ey meʿāni cennetinde āb u ḥayvānım ʿAlī

7 Nūr-ı vāḥidsiñ peyāmberle a yā şems-i ḍuḥā

Ġayrı miṣliñ yoḳ seniñ ey menbaʿı ʿilm ü ḥayā

Ol sebeb Emrī ḳuluñ iẓhār-ı ʿacz eyler saña

Yaralar ise Miṣāli doġmaya senden şehā

Tā ebed kā'im seniñle ʿahd-i peymānım ʿAlī

136

“Ḫān”ıñ ġazelini taḫmīs

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ḥüsn-i anıñ vermede çeşmānıma āh fer melek
Yoḳ güzellerde meleklerde saña beñzer melek
Yerde sen gökte saña emṣāl olur aḫter-melek
Ey güzel mümkin midir olmaḳ saña hem-ser melek
Sen meleksin yoḳ semāda sen gibi dil-ber melek

2 Var mı görmüş müʿaceb bir kimse emṣālin perī
Yalıñız bir ben degil ḥüsnüñe herkes müşteri
İltifāt etseñ verir her kim saña cān u seri
Tāb-ı ruḫsārıñla cinler çarpılırsa var yeri
Nūr-ı ʿaynı ḥūrsuñ meftūn ḥüsnüñ her melek

3 Bilmiş ol ḥāżırladım yoluña ben cān u teni

Etmege memnūn edersiñ iltifātıñla beni

Bir ṣafā-baḫş eyler iseñ refʿ eder ālāmını

İddiʿa-yı ḥüsn ḳıldı lebiñ gördükde seni

Reşk-i vechiñden keşdī ṣūret mermer melek

4 Emri her ḥālde ḳuluñdur işte bir bürhān inān

Gösterir her ḥāli ṣabr eyle saña devr ü zemān

Söyle durma her ne emriñ var bana ey nükde-dān

Vaṣf-ı ḫāl u ḫaddiñizde ḫāme rān olduḳca Ḫān

Āsmāndan gül-feşānlıḳ dā’imā eyler melek

137

Vecdīniñ ġazelini taḫmīs

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Öldürür muṭlaḳ beni ẓāhirde imdād etse de
Ḳoḳdurur Şīrīn lebiñ ẓannetme Ferhād etse de
Bülbülāsā gül deyip ḳarşuñda feryād etse de
Ḳaṣdı cān almaḳdır evvel ẓālim dād etse de
Şād-ı mürg etmek murādıyla beni şād etse de

2 Yapdığın kendi bilir rāz-ı derūnun söylemez
Söz ana teʾṣīr eder ẓannetme heyhāt diñlemez
Derd çeker ġam-ı püsterinde her ne dense iñlemez
Dil-nüvāz olmaḳla ġamze terk-i bī-dād eylemez
Müslümān olmaz o kāfir Kaʿbe bünyād etse de

3 Aġlar ʿālemde düşen hicrāna hem leyl ü nehār

ʿĀlemi görmez gözü bir yanda ol etmez ḳarār

Eyler ʿakl u fikr ü varın her zemān çün tār u mār

Gird-bād-ı deşt-i hicrān eyler anı rūzgār

Cismini ʿāşıḳ ġubār u āhını bād etse de

4 Çünki ḥasret ʿāleminde her zemān göñlüm ẕelīl

Ḫasta-i hicrānıyım dil-dārımıñ ṣorma delīl

Gösterince vechini eyler benim ḥālim sefīl

Bend-i zülfünden ḥalāṣ olsa düşer zencīre dil

ʿAşḳ āzād eylemez ger yār āzād etse de

5 Cānımı neẕr eyledim vermeklige ben bir zemān

Ẓannım aldırmaz anıñ çün eylesem terk-i cihān

Eylesem duymaz o feryād u fiġānım el-emān

Ḫāṭır-ı yāre gelen cāna vedāʿ etsin hemān

Ḫayrile yād eylemez ʿuşşāḳını yād etse de

6 Var ise Emrī derūnum yarasın ben söylemem

Söylemem bimār isem de āh edip ben iñlemem

Yār benim cānımda cānānımda ġayrı diñlemem

Ḳadrimi yārān bilir ben ḫodsitālıḳ eylemem

Şiʿrimi ḫayr ile Vecdī ẕeyl-i evrād etse de

138

Bezmīniñ ġazelini taḫmīs

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Ne fikr eyler ʿaceb ṣaḥrālara dīvāne düşdükce

Yanar āh eylemez āteşlere pervāne düşdükce

Teraḥḥum ḳıl bir ʿāşıḳ ʿafv içün dāmāne düşdükce

Erişdir sāḳiyā peymānemi rindāne düşdükce

Ayaḳlandır ḫarābāt ehlini mestāne düşdükce

2 Oḳ atsa iltifāt ʿadd et sen artıḳ durma sīneñ aç

O yārdan nīk ü bed her ne gelse eyle sen ser-tāc

Bir ʿāşıḳ iltifāt-ı yāre her ān her zemān muḥtāc

Olur her biri ki keştī-i baḥr-i āteşin emvāc

O māhın pertev-i ḥüsnü gül-i ḫandāna düşdükce

3 Ṭuyanlar ẓanneder āh u fiġānım bülbül-i şeydā

Bu ḥāle dost olan aġlar güler her vechile aʿdā

Ḫayālimde düşümde yār gece gündüz degil ferdā

Beni pā-bend-i sevdā eyledi zencīrveş sevdā

Müselsel ḫalḳa ḫalḳa gerdanından cāna düşdükce

4 Beni ḥasret ġam-ı hicrān edipdir ʿādetā mecnūn

Anıñ çün eşk-i çeşmim aḳmadan olmuşdu bir Ceyḥūn

Demem ben yārime aġyār olup bu ḥālime memnūn

Olup her mū-yı ten bir naḫl-i āteşbār-ı ʿaşḳ-efzūn

Füruġ-ı berḳ-i nişārım dil-i nādāna düşdükce

5 Firāḳ-ı yār ile aġlar hemīşe durmayıp Emrī

Muḥaḳḳaḳ farḳ u temyīz eylemez ol ḫayr ile şerri

Bu ḥāli bildiriñ bilsin eger bilmez ise bārı

Cemāl-i şāhid ḥāli temāşā ḳıl gel ey Bezmī

O şūḫun ʿaks-i rūyı sāġar-ı raḫşāna düşdükce

139

Yenişehir Fenārī Ḳadirzāde Ḥāşim Begiñ ġazelini taḫmīs

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Kimsede olmaz nedendir lā’ubālī gözleriñ

Ceẕb eder dillerde ḳalmaz ẕerre ḥālī gözleriñ

Luṭf eder ʿuşşākıña baʿżen celālī gözleriñ

Ḳurratü'l-ʿaynım ne gözlerdir o ʿālī gözleriñ

Lāl eder her laḥẓa erbāb-ı meḳālī gözleriñ

2 İltifāt eyler durur reʿāyāsına bir pādişāh

Neylesin bir şāh aña kim ki ola baḫtı siyāh

İstemez cānānını bulduḳca ʿāşıḳ ġayrı māh

Şevḳile maḥzūnuña etdikce tevcīh-i nigāh

Sīneden tebʿīd eder reng-i melālī gözleriñ

3 Rūyuña baḳdım seniñ her ḥālde var bir başḳa ḥāl

Seyr edenler ḥüsnüñü bu ḥāle eyler intiḳāl

İltifāt göster ṣaḳın ʿuşşāḳa etme infiʿāl

Gözleriñ süzdükce sen ey verd-i gülzār-ı ḫayāl

Feyże ġark eyler perestār-i ḫayālī gözleriñ

4 Biz semāda görmek isterken zemīnde mihr ü māh

Öyle cevlān eyliyorsuñ bu ne ḥāl çeşm-i siyāh

Merḥamet et ḥāl-i ʿuşşāḳa gören etmekde āh

Nūr-ı dīdem el-amān etmez misiñ ʿaṭf-ı nigān

Göz göz etdi sīne-i rāz-ı kemālī gözleriñ

5 Kim ki çeşmānın görür gelsin o tefsīr eylesin

Gördügü aḥvāli bezm-i meyde taḳrīr eylesin

Söylesin ḫoş sözleri hem bezmi tenvīr eylesin

Gözleriñ ḥaḳḳındaki işʿārımı seyr eylesin

Görmek isterse eger siḥr-i ḥilālī gözlerin

1

Naʿt-ı Şerīf

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Resūl-i Rabb-i ʿālem Mustafāsıñ yā Resūl Allah
Bu ḫalḳa hem ṣafā hem deʿātāsıñ yā Resūl Allah

2 Kime ʿarż edelim aḥvālimiz kim şāhımız sensiñ
Bütün insānlara bāb-ı Rıżāsıñ yā Resūl Allah

3 Saña ümmet olanlar hep şikāyet etmede andan
Bu ümmet çekmiyor artıḳ cefāsın yā Resūl Allah

4 Neler söyler neler ḫalḳa ḥabibim hep bilirsiñ sen
Bunuñ taʿrīf eden yoḳ mā-cerāsıñ yā Resūl Allah

5 Yeter artıḳ yeter bizler üzüldük hep riyāsından
Anıñ bir başḳa yüzden ver ġıdāsıñ yā Resūl Allah

6 Ṣanırsıñ cennetiñ miftāḥın aldı geldi meydāna

Bunuñ ḥaḳḳıyla taʿyīn et cezāsın yā Resūl Allah

7 Āhālīden ḥükūmetden aña bir çoḳ hücūm oldu

Saña bir bir ṣayarsam ben ḫaṭāsın yā Resūl Allah

8 Ümmīd birisinde ḳaldı bekleriz ḳullar hemān imdād

Ḳabūl eyle meded ḫalḳıñ ricāsıñ yā Resūl Allah

9 Çıḳıp kürsüye söyler şaḳlabanlıḳla[315]

Anıñ ḫalḳ diñlemez artıḳ nevāsın yā Resūl Allah

10 Anıñ cürmüne nisbet eylesek bizde günān çoḳdur

Muʿīn-i ehl-i āṣām u ḫaṭāsıñ yā Resūl Allah

11 Gāh nigārız şefāʿat bekleriz senden mürüvvet ḳıl

Bilir herkes şefiʿü'l-etḳıyāsıñ yā Resūl Allah

[315] Metinde mısra bu şekilde olup, son tefile eksik bırakılmıştır.

12 Saña çünki o ümmetdir seniñ elbet ḳuluñdur ol

Ḳabūl et (Emrī)niñ bir bir ricāsın yā Resūl Allah

MUḪAMMESLER

1 [Muhammes-i mütekerrir]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ṭutma gel bir kimseye ʿālemde sen zinhār kin
Çünki bilmezsiñ göñül şehrinde var kimler mekīn
Ḫāṭırın yıḳma ṣaḳın bir kimseniñ andan çekin
Bir zemān sen ḳalb-i ʿuşşāḳı şikest etme ṣaḳın
Anı bilmezsiñ olur belki o dil ḥaḳḳa yaḳīn

2 ʿĀşıḳıñ ḳalbi dem-ā-dem ḥaḳḳa olmuşdur ḥużūr
Öyle bir örnek-i ʿālidir göñül kim doldu nūr
Ġam nedir bilmez o mihmān ḫāne olmuş pür-sürūr
Bir zemān sen ḳalb-i ʿuşşāḳı şikest etme ṣaḳın
Anı bilmezsiñ olur belki o dil ḥaḳḳa yaḳīn

3 İstemekden yārini eyler durur āh u enīn

Murġ-ı dil āh eyledikce titriyor rūy-ı zemīn

Her zemān maḥbūbuna bir ʿāşıḳın ḳalbi metīn

Bir zemān sen ḳalb-i ʿuşşāḳı şikest etme ṣaḳın

Anı bilmezsiñ olur belki o dil ḥaḳḳa yaḳīn

4 Der durur her ḳande varsa ey Ḫudā-yı lem-yezel

Çekseler dāra ġam etmez ʿahdīne gelmez ḫālel

Var dokunma var anıñ fikrinde var bir çoḳ emel

Bir zemān sen ḳalb-i ʿuşşāḳı şikest etme ṣaḳın

Anı bilmezsiñ olur belki o dil ḥaḳḳa yaḳīn

5 Emrīniñ ʿālemde ḳalmış ḳalbi bir cānānı bir

Verseler dünyāyı almaz yārı bir yārānı bir

Varsa derd-i derūnu var anıñ dermānı bir

Bir zemān sen ḳalb-i ʿuşşāḳı şikest etme ṣaḳın

Anı bilmezsiñ olur belki o dil ḥaḳḳa yaḳīn

2 [Muhammes-i mütekerrir]

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Bu şeb ḥasret firākı ben çekerken gör seḥer geldi
Ḫayāl ü ḫāṭıra gelmez baḳıñ başa neler geldi
Dururken fikrime bilmem neden ol ġonca-ter geldi
Anıñ derd-i firāḳından baña bir ince ter geldi
Bi-ḥamdillāh vücūdu ṣaġ efendimden ḫaber geldi

2 Ben ansız bir dem olmazken nice günden beri ḥasret
Ḳoyup gitdi buña vardır buña vardır sebeb elbet
Düşündüm yoḳ sebeb yoḳ geldi artıḳ baña bir ḥayret
Anıñ derd-i firāḳından baña bir ince ter geldi
Bi-ḥamdillāh vücūdu ṣaġ efendimden ḫaber geldi

3 Bilirken ḳalbimi āh āh beyān ü şerḥa ḥācet yoḳ

Nedendi iftirāḳı bilmem ki bende kerāmet yoḳ

Ṣanırdım ḥāṣılı bu ḥasrete ġayrı nihāyet yoḳ

Anıñ derd-i firāḳından baña bir ince ter geldi

Bi-ḥamdillāh vücūdu ṣaġ efendimden ḫaber geldi

4 Taḥammül etmek lāzım bir ʿāşıḳ görse de hicrān

Firāk-ı āteşi yāriñ dīger bir reng verir her ān

Gider ġamlar gelir bir gün olur elbet göñül şādān

Anıñ derd-i firāḳından baña bir ince ter geldi

Bi-ḥamdillāh vücūdu ṣaġ efendimden ḫaber geldi

5 Ne derseñ Emrī var ḥaḳḳıñ ara bul her zemān iste

Bilir ḥālden ḳomaz maḥrūm viṣālin iste āheste

O ḫünkārım o dil-dārım ser-i ḫūbāna şāyeste

Anıñ derd-i firāḳından baña bir ince ter geldi

Bi-ḥamdillāh vücūdu ṣaġ efendimden ḫaber geldi

3 [Muhammes-i mütekerrir]

mefʿ ūlü mefāʿ īlü mefāʿ īlü feʿ ūlün

1 Dün gece alıp destime bir ḫāme düşündüm
Yazsam mı ʿaceb derdimi bir nāme düşündüm
Kimler götürür ol gül-endāma düşündüm
Düşdüm o zemān ḥāṣılı evhāma düşündüm
Düşümde ṣarıldım o sebeb cāme düşündüm

2 Hicrāna ḳoyup gitdi beni ġurbete dil-dār
Etdi ki görürsüñ o sebeb sen beni bīzār
Ṣorsañ edecek etdigini ol baña inkār
Düşdüm o zemān ḥāṣılı evhāma düşündüm
Düşümde ṣarıldım o sebeb cāme düşündüm

3 Her gün o ḫayālimde gece düşümde berāber

Bir gün görürüz biz anı gördükce muʿammer

Olsa olur ol gün baña ʿālemde muẓaffer

Düşdüm o zemān ḥāṣılı evhāma düşündüm

Düşümde ṣarıldım o sebeb cāme düşündüm

4 ʿĀlemde ṣafā görmedi göstermedi bir gün

Bilmem ne ṣuçum var ki beni eyledi medyūn

Her gördügüne baḫt-ı siyāhım dedi maḥzūn

Düşdüm o zemān ḥāṣılı evhāma düşündüm

Düşümde ṣarıldım o sebeb cāme düşündüm

5 Sevdā-zedeyem çekdigimi ben bilirim āh

Olmaz olamaz kimse benim sırrıma āgāh

Emrī̄ bu gece çoḳça düşündüm edip eyvāh

Düşdüm o zemān ḥāṣılı evhāma düşündüm

Düşümde ṣarıldım o sebeb cāme düşündüm

4[Muhammes-i mütekerrir]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Görmedim ḫaylī zemāndır gelmiyor cānānemiz
Nerde ḳaldı bilmezem ḥasretdeyim bir dānemiz
Ol gidince ẓulmet-ābād oldu **gürdü'l-ḫānemiz**
Uçdu bülbül ḳaldı boş her vech ile bu lānemiz
Maḥv olup yaḳsa yıḳılsa ġam degil kāşānemiz

2 Her zemān āġūşuma almış dururken her seḥer
Şimdi ansız neyleyim nice degil mi bu keder
Geldigi dem ḫāṭıra ḳaplar beni bir ince ter
Uçdu bülbül ḳaldı boş her vech ile bu lānemiz
Maḥv olup yaḳsa yıḳılsa ġam degil kāşānemiz

3 Hecri açdı yaralar gel gör dil-i bī-çāreme
Ġayrı merhem güç bulunmaz sīne-i pür-yarama
Demiyor bir kerrecik n'oldu ʿaceb āvāreme
Uçdu bülbül ḳaldı boş her vech ile bu lānemiz
Maḥv olup yaḳsa yıḳılsa ġam degil kāşānemiz

4 Ol benim rūḥ-ı revānımın o cānım bir zemān
Şimdide hecri bu cism-i zārı etdi nā-tuvān
Ḥāṣılı kimden kime etsem cihānda el-emān
Uçdu bülbül ḳaldı boş her vech ile bu lānemiz
Maḥv olup yaḳsa yıḳılsa ġam degil kāşānemiz

5 Bir zemān bülbül gibi söyler dururken ol perī
Zerre ḳaldı nerdedir bilmem o ḫūblar sürūru
Görmemiş ḫaylī zemāndır Emrī ol dānişveri
Uçdu bülbül ḳaldı boş her vech ile bu lānemiz
Maḥv olup yaḳsa yıḳılsa ġam degil kāşānemiz

5 [Muhammes-i mütekerrir]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Gel dokunma sen ne istersin dil-i divāneden

Farḳı yoḳdur cismimiñ gel yaḳ yanan pervāneden

Ayrı düşdüm ḫaylī demdir sevdigim cānāneden

Ben geçersem yoḳ benim ervāḥıma bir dāneden

Böyledir taḳdīr-i Mevlā ṣorma sen illā neden

2 Her gece āġūşuma almış dururken yārimi

Şimdi kimlerdir görün bilmem ʿaceb dil-dārımı

Gör neler etdi neler şu ṭāliʿ-i idbārımı

Ben geçersem yoḳ benim ervāḥıma bir dāneden

Böyledir taḳdīr-i Mevlā ṣorma sen illā neden

3 Ḥasret-i derd u ġamımla aġlarım leyl ü nehār

Dostum aġlar görse düşmanlar ederler iftiḫār

Ben de görmekligiñ içün istemem mi āh terk-i diyār

Ben geçersem yoḳ benim ervāḥıma bir dāneden

Böyledir taḳdīr-i Mevlā ṣorma sen illā neden

4 Ey ṣabā gel bārī ver bir ḫaber dil-dārdan

Hem de ḳurtar bu dil-i bī-çāreyi aġyārdan

Ṭāliʿ -i dūnum tenezzül etmiyor idbārdan

Ben geçersem yoḳ benim ervāḥıma bir dāneden

Böyledir taḳdīr-i Mevlā ṣorma sen illā neden

5 Emrī ben ḥasret elinden olmuşam zār [u] zebūn

Geldi ẓannım iftirāḳdan baña şimdi cebūn

Gözleminde āh vaṣl içre baña bir reh-nümūn

Ben geçersem yoḳ benim ervāḥıma bir dāneden

Böyledir taḳdīr-i Mevlā ṣorma sen illā neden

6 [Muhammes-i mütekerrir]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ben ġamımla aġlasam sen bi'l-ʿaceb ḫurrem misin
Söyle ey rūḥ-ı revānım gül müsün gülfem misin
Meclis-i meyde ʿaceb sen başḳa bir ʿālem misin
Ben saña ṣorduḳca senden yoḳ cevāb ebkem misin
Sen yine benden ḳaçarsın yoḳsa nā-maḥrem misin

2 Ey gül ü reyḥān seniñ sāyeñde olmaḳ sāyedār
Her zemān ister seniñle göñlü olmaḳ pāyidār
Yalıñız bir ben degil üftādegānıñ bī-şümār
Ben saña ṣorduḳca senden yoḳ cevāb ebkem misin
Sen yine benden ḳaçarsın yoḳsa nā-maḥrem misin

3 Bir zemān hem-bezm idik hem bezm-i Cem idik

Nerde ḳaldı ol zemānlar başḳa bir ʿālem idik

Yalıñız bizler degil iḫvān bütün ḫarem idik

Ben saña ṣorduḳca senden yoḳ cevāb ebkem misin

Sen yine benden ḳaçarsın yoḳsa nā-maḥrem misin

4 Ben taḥammül edemem artıḳ yetiş hicrānıma

Sende bilseñ āh edersin dīde-i giryānıma

Ol āḫir söz budur ip ṭaḳsalar gerdānıma

Ben saña ṣorduḳca senden yoḳ cevāb ebkem misin

Sen yine benden ḳaçarsın yoḳsa nā-maḥrem misin

5 Emrīniñ sensin cihānda cānı da cānānı da

Taḫt-ı dilde pādişāhı şāhı da sulṭānı da

Ḥāṣılı maḥbūbu hem de āfet-i devrānı da

Ben saña ṣorduḳca senden yoḳ cevāb ebkem misiñ

Sen yine benden ḳaçarsıñ yoḳsa nā-maḥrem misiñ

7 [Muhammes-i mütekerrir]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Baña sensiz istemem olsa cihān bāġ-ı İrem
Senden ayrılmam bütün iḫvān baña etse sitem
Baña yār olmaz varıp ben ġayrıya derdim desem
Gel bu şeb-i bezme seniñle edelim bir cām-ı Cem
Gel benim rūḥ-ı revānım durmayıp eyle kerem

2 Her ne isterseñ yaparsın nice maʿlūm ḫayr u şer
Öldürürsüñ güldürürsüñ ʿāşıḳın şām ü seḥer
Bir nigāh-ı iltifātıñ nice biñ dünyā deger
Gel bu şeb-i bezme seniñle edelim bir cām-ı Cem
Gel benim rūḥ-ı revānım durmayıp eyle kerem

3 Bir görüp verdim göñül vardır bunuñ bir ḥikmeti

Ey gül-i zībā seniñ dīdārınıñ var ḳıymeti

Sen ḳazandıñ **beyn-i** ʿuşşāḳ böyle bir ḥayṣiyeti

Gel bu şeb-i bezme seniñle edelim bir cām-ı Cem

Gel benim rūḥ-ı revānım durmayıp eyle kerem

4 Baña ʿayb etme saña etsem seni kimden su'āl

Ben gibi bir bendeñe gösterme yavrum infiʿāl

Ben sen olduḳca cihānda çekme artıḳ hīç melāl

Gel bu şeb-i bezme seniñle edelim bir cām-ı Cem

Gel benim rūḥ-ı revānım durmayıp eyle kerem

5 Ḳalb-i vīrānım seni gördükce bil maʿmūr olur

Yalıñız bir ben degil her kim görür mesrūr olur

Emrī şād olduḳca aġyārı anıñ maḳhūr olur

Gel bu şeb-i bezme seniñle edelim bir cām-ı Cem

Gel benim rūḥ-ı revānım durmayıp eyle kerem

8 [Muhammes-i mütekerrir]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Bulmadım bir yār-ı ṣādıḳ kendime ḳalb-i selīm
Ol sebebdir gitmiyor göñlümdeki ḥüzn ü elīm
Her zemān ben ṣafvet-i ḳalb üzere olsam ḥalīm
Kim demiş kim ben dedim dil-dārıma olmuş kerīm
Ben demem dersem bile estaġfiru'llāhü'l-ʿazīm

2 ʿÖmrüm olduḳca aña medyūn şükrānım yine
Yoluña vermeklige ḳalmış olan cānım yine
Bilmesin bilsin yolunda öyle ḳurbānım yine
Kim demiş kim ben dedim dil-dārıma olmuş kerīm
Ben demem dersem bile estaġfiru'llāhü'l-ʿazīm

3 Her ne isterse yapar yapmaḳda anıñ şānına

Çünki düşdüm dāmene muḥtāc ḳalıp iḥsānına

Ḥāżırım bir ben degil herkes anıñ fermānına

Kim demiş kim ben dedim dil-dārıma olmuş kerīm

Ben demem dersem bile estaġfiru'llāhü'l-ʿazīm

4 Bir zemān āsude-ḥāl olmuş gezerken ʿālemi

Şimdi de hem-dem edip ben kendime derd ü ġamı

Çünki duydum olmuş aġyārım o yāriñ hem-demi

Kim demiş kim ben dedim dil-dārıma olmuş kerīm

Ben demem dersem bile estaġfiru'llāhü'l-ʿazīm

5 Emrī ʿālemde hemīşe yār deyü eyler fiġān

Artıḳ ol hecr-i ġamıñla oldu ġayrı nā-tuvān

Böyle diñle durmayıp gitsin nihāyet bir zemān

Kim demiş kim ben dedim dil-dārıma olmuş kerīm

Ben demem dersem bile estaġfiru'llāhü'l-ʿazīm

9 [Muhammes-i mütekerrir]

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Benim ḥāl-i perişānım bilen merdāne ṣorsunlar
Uzuncadır hele derdim devā-ı Lokmāna ṣorsunlar
Nedir hicrān nedir ḥasret gözü giryāna ṣorsunlar
Meyi maḥbūb-ı ẕevḳi her zemān rindāne ṣorsunlar
Ṣorarlarsa bilir her ḥāl beni cānāna ṣorsunlar

2 Ġamım çoḳ bī-ḥużūrum düşeli ben derd-i hicrāna
Anıñ çün aġlarım var iḫtiyācım şimdi dermāna
Bilenler ḥāl ü aḥvālim dururlar bāña bigāne
Meyi maḥbūb-ı ẕevḳi her zemān rindāne ṣorsunlar
Ṣorarlarsa bilir her ḥāl beni cānāna ṣorsunlar

3 Bahār eyyāmı geldi başladı dil āh u feryāda

Varıñ siz söyleyiñ gelsin hemān ol ḳadi şimşāda

Anıñ çün ṣaḳlarım vermeklige bu cānı āmāde

Meyi maḥbūb-ı ẕevḳi her zemān rindāne ṣorsunlar

Ṣorarlarsa bilir her ḥāl beni cānāna ṣorsunlar

4 Baña bigānedir ẕevḳ ü ṣafālar āşinā ġamlar

Ne rindān ḳaldı ne sāḳī ne bāde-i cām ile cemler

Ḫāyāl oldu bize artıḳ o geçmiş eski ʿālemler

Meyi maḥbūb-ı ẕevḳi her zemān rindāne ṣorsunlar

Ṣorarlarsa bilir her ḥāl beni cānāna ṣorsunlar

5 Taḫaṭṭur eyledikce (Emrī) hep āh u fiġān eyler

Geçen eyyām-ı ẕevḳe ṣafāya el-emān eyler

Anıñ çün her zemān bülbül gibi gülden amān eyler

Meyi maḥbūb-ı ẕevḳi her zemān rindāne ṣorsunlar

Ṣorarlarsa bilir her ḥāl beni cānāna ṣorsunlar

10 [Muhammes-i mütekerrir]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ṣormayıñ dil zaḥmımız hem dīde-i giryānımız
Ḥikmeti var seyl olup aḳmaḳda çeşm-i ḳanımız
Cāna teʾsīr etdi yoḳdur bir ṣoran hicrānımız
Görmeden dünyā gözüyle alsalar bu cānımız
Ol zemān maḥşerde dinle āh ile efġānımız

2 Başda sevdā dilde zaḥmım var hemīşe aġlarım
Söylemem rāz-ı derūnum cūşa gelsem çaġlarım
Gāh göñül bi-çāresin zencir-i ʿaşḳla baġlarım
Görmeden dünyā gözüyle alsalar bu cānımız
Ol zemān maḥşerde dinle āh ile efġānımız

3 Ḫaylī demdir bir melek-sīmāya meftūn olduġum

Ol zemāndır bu cānı yāre medyūn olduġum

Ḥāṣılı dīvāneveş kūyunda meskūn olduġum

Görmeden dünyā gözüyle alsalar bu cānımız

Ol zemān-ı maḥşerde dinle āh ile efġānımız

4 Aġladır her gün felek güldürmüyor bir gün beni

Ḥāl-i aḥvālim görüp raḥma gelir ʿālem beni

Ṭāliʿ-i dūnum o yārla etmiyor hem-dem beni

Görmeden dünyā gözüyle alsalar bu cānımız

Ol zemān-ı maḥşerde diñle āh ile efġānımız

5 Ḳurratü'l-ʿaynım gelince ḫāṭıra feryāda ben

Başladım bülbül gibi şām ü seḥer hem dāda ben

Emrī pey-rev olmaḳ üzere eylerim Ferhāda ben

Görmeden dünyā gözüyle alsalar bu cānımız

Ol zemān-ı maḥşerde dinle āh ile efġānımız

11 [Muhammes-i mütekerrir]

feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilün

1 Çün seḥer gülşende bülbül hele feryāda gelir
Derdini söylemege ġonca güle dāda gelir
Gel gel deyü bī-çāresi evrāda gelir
Gözlemede gülerek elde de bir bāde gelir
Gören ʿālemde ṣanır ol pīri imdāda gelir

2 Meyle maḥbūb ile herkes gidiyor gül diyerek
Çekilip gülşene ʿuṣṣāk daḫı sünbül diyerek
Geliyor sāḳī elinde dolu cām mül diyerek
Gözlemede gülerek elde de bir bāde gelir
Gören ʿālemde ṣanır ol pīri imdāda gelir

3 Hele mey-ḫāne-i ʿālemde hele mest ü müdām

Çekilip destine almış dolu bir bāde-i cām

Gözü yollarda gelir beklemede yāri ḳıyām

Gözlemede gülerek elde de bir bāde gelir

Gören ʿālemde ṣanır ol pīri imdāda gelir

4 Gelse yār biz de gidip seyr-i çemenzār edelim

İçelim bāde güzeller severek kār edelim

Yıḳılan taḫt-ı dili ḥāṣılı ʿimār edelim

Gözlemede gülerek elde de bir bāde gelir

Gören ʿālemde ṣanır ol pīri imdāda gelir

5 Beni ḥicrān oḳudur etdi perīşān nideyim

Kime ben ḥālimi ʿarża kime bilmem gideyim

Emrīyem derdimi bir bir kime teʿaddüd edeyim

Gözlemede gülerek elde de bir bāde gelir

Gören ʿālemde ṣanır ol pīri imdāda gelir

12 [Muhammes-i mütekerrir]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Her gelen dil-dārın almış ẕevḳe dalmış ben ġarīb
Ben ġarīb göñlüm ġarīb her dürlü ḥālim mużḍarīb
Var bunuñ bir ḥikmeti bilmem nedir sırrı ʿacīb
Geldi eyyām-ı bahār feryāda başlar ʿandelīb
Ẓannedersem gül içün bī-çāreye herkes raḳīb

2 Gülşene varsam da baḳsam güllere ben bī-ḥicāb
Yoḳ gülüm yoḳ bülbülüm yoḳ kime etsem intisāb
Yoḳluġuñ var ḥikmeti Allahu ʿālemu bi'ṣ-ṣavāb[316]
Geldi eyyām-ı bahār feryāda başlar ʿandelīb
Ẓannedersem gül içün bī-çāreye herkes raḳīb

[316] "Doğrusunu Allah bilir."

3 Herkesiñ ẕevḳ ü ṣafā eyyāmı ben feryād ile

Gelmiyor bir kimse ṣorsuñ ḥālimi imdād ile

Ḳaldım artıḳ kūşe-i vīrānede ben dād ile

Geldi eyyām-ı bahār feryāda başlar ʿandelīb

Ẓannedersem gül içün bī-çāreye herkes raḳīb

4 Nerde ḳaldı dīde-i mestānemiz bir dānemiz

Gelmedi boş ḳaldı eyvāh bilmiş ol kāşānemiz

Ḳara don giysiñ giyinsiñ ḫāne-i vīrānemiz

Geldi eyyām-ı bahār feryāda başlar ʿandelīb

Ẓannedersem gül içün bī-çāreye herkes raḳīb

5 Bir dem olsun Emrīye göstermedi eyyām felek

Gösterip hicrān baña bilmem neden encām felek

Herkese bāde baña bir dolu zehr-i cām felek

Geldi eyyām-ı bahār feryāda başlar ʿandelīb

Ẓannedersem gül içün bī-çāreye herkes raḳīb

13 [Muhammes-i mütekerrir]

mefʿ ūlü mefāʿ īlü mefāʿ īlü feʿ ūlün

1 Ḳadriñ bilirim terk edemem çoḳ degeriñ var

Bilmiş olasıñ ġayrı başım üzre yeriñ var

ʿAşḳıñ gibi göñlümde yatır bir eşeriñ var

Aldatmaġa bilmem ne belā şīveleriñ var

Taʿdād edemem var hele cilveleriñ var

2 Gel sevişelim eglenelim cilveli dil-dār

Gel ẕevk edelim ṣarmaşalım duymadan aġyār

İncitme beni bende seni ederim āzār

Aldatmaġa bilmem ne belā şīveleriñ var

Taʿdāt edemem var hele cilveleriñ var

3 Herkes saña müştāḳ bu nedir buña var ḥikmet

Kim görse ḳıyām eylemede dīdesi āfet

Herkes saña meftūn bu ḥikmet bu ne ḥālet

Aldatmaġa bilmem ne belā şīveleriñ var

Taʿdāt edemem var hele cilveleriñ var

4 Göster güzelim ṣaḳlama dīdārını cānān

Heykel deme ḳarşıñda bizi biz de bir insān

Gel ẕevḳ edelim gel bu gece āfet-i devrān

Aldatmaġa bilmem ne belā şīveleriñ var

Taʿdāt edemem var hele cilveleriñ var

5 Emrī seniñ ey āfet-i cān cān-ı cigeriñdir

Bilmiş olasın öldürecek çeşm-i teriñdir

Ḥaḳḳında ne kim yazsa önüñde degeriñdir

Aldatmaġa bilmem ne belā şīveleriñ var

Taʿdāt edemem var hele cilveleriñ var

14 [Muhammes-i mütekerrir]

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Seḥerde ʿandelībān gül deyü feryāda gelmişdir

Anıñ çün gülşene ʿuşşāḳ mübārek bāda gelmişdir

Görünce gülleri gülşende her kim şāda gelmişdir

Bu bezme şimdilik sāḳī elinde bāde gelmişdir

Bu şeb üftādegānı ol perī **taʿdāda** gelmişdir

2 Alıp destinde bir zerrīn ḳadeḥ ṣunmaḳ diler bāde

Merām u maḳṣadı tebdīl içün hep ḳalbleri şāde

Ġarībim bī-kesim duymuş yetişdi geldi imdāde

Bu bezme şimdilik sāḳī elinde bāde gelmişdir

Bu şeb üftādegānı ol perī teʿaddāda gelmişdir

3 Gözüm yollardadır ḫaylī zemān bekler idi giryān

Gelir belki nihāyet geldi ḥamd olsun şeh-i devrān

Baña tebrīge gelsin ṭāliʿim mesʿūddur iḫvān

Bu bezme şimdilik sāḳī elinde bāde gelmişdir

Bu şeb üftādegānı ol perī taʿdāda gelmişdir

4 Cihānı verseler ben istemem cānān baña lāzım

Benim derdim efzūn oldu hemān dermān baña lāzım

Yanımda isterim ol meh-liḳā her ān baña lāzım

Bu bezme şimdilik sāḳī elinde bāde gelmişdir

Bu şeb üftādegānı ol perī taʿaddāda gelmişdir

5 Geliñ Emrīyi tesʿīd eyleyiñ ey zümre-i ʿuşşāḳ

Bu bāzār-ı maḥabbetde buña sizler oluñ müştāḳ

Gelenler bezm-i rindāne verir bir neş’e-i revnāḳ

Bu bezme şimdilik sāḳī elinde bāde gelmişdir

Bu şeb üftādegānı ol perī taʿdāda gelmişdir

15 [Muhammes-i mütekerrir]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Kūy-ı yārda şimdilik olduḳda mihmān bekleriz

Belki raḥm eyler göñül ol nāzlı cānān bekleriz

İltifāt eyler mi bilmem ol süḫan-dān bekleriz

El-emān yollarda ḳaldı dīde-i giryān bekleriz

Gelse de gösterse de dīde-i ḫandān bekleriz

2 Baña ʿayb etmeñ derd-i derūnum pek füzūn

Ġam yemem etmem fütūr cānān deyü gelse cünūn

Çoḳ zemāndır görmedim oldu baña dāġ-ı derūn

El-emān yollarda ḳaldı dīde-i giryān bekleriz

Gelse de gösterse de dīde-i ḫandān bekleriz

3 Cāna teʾsīr etdi gitti ḥāṣılı dil-dārımıñ

Bilmedi ḳadrim yolunda cān verirken yārimiñ

Gözlerim yollarda ḳaldı her zemān ḫünkārımıñ

El-emān yollarda ḳaldı dīde-i giryān bekleriz

Gelse de gösterse de dīde-i ḫandān bekleriz

4 Biz anı dil defterinde ḳayd ile ḫāk eyledik

Ḥasret-i ḫal-i siyāhla sīneler çāk eyledik

Edecek teşrīf deyü dil ḳaṣrını pāk eyledik

El-emān yollarda ḳaldı dīde-i giryān bekleriz

Gelse de gösterse de dīde-i ḫandān bekleriz

5 Dīde-i giryān bekliyor belki gelir cānānını

Çıḳdı istiḳbāline dil bekliyor sulṭānını

Emrī yollarda gözü ister gele mihmānını

El-emān yollarda ḳaldı dīde-i giryān bekleriz

Gelse de gösterse de dīde-i ḫandān bekleriz

16 [Muhammes-i müzdevice]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ne ṣuçum var bilmezem yaḳdıḳca yaḳdıñ cānımı

Gösterip rūyuñ benim efzūn edip giryānımı

Kim ʿaceb teskīn eder bu āteş-i sūzānımı

ʿAndelīb ḫāmūş olur duysa benim efġānımı

Ḳapladı derd-i firāḳ-ı hicrān benim her yānımı

2 Öyle bir derd ehliyim dermāna vardır iḥtiyāc

Her ḥuṣūṣda ḥāẕiḳ-i Loḳmāna vardır iḥtiyāc

Göñlümü teskīn içün bürhāne vardır iḥtiyāc

Görmeden dīdārını Allah alırsa cānımı

Ol zemān seyr eylesin çeşmimdeki al ḳanımı

3 Ben kime ṣorsam kim anlar sīnem içre yāremi

Kim bilir kimden ʿaceb ben istesem āh çāremi

Görmedim görmek diler göñlüm de ol mehpāremi

Ẓulmet-i hicrānda ḳaldım kim görür hicrānımı

Ol sebebdir isterem vāh ḫūb-ı sulṭānımı

4 Ger yazarsam eşk-i çeşmimle o yāre nāmemi

Kim götürsüñ nāmemi hem kā'ile memlū ḫāmemi

Ḫāṭıra geldikce çāk çāk edem şu cāmemi

Ol zemān bilsin benim pür-ṣāf olan vicdānımı

Bir ḫaberdār etseler ol āfet-i devrānımı

İstese raḥm eyler isterse beni ber-bād eder

İstese şu ḳalb-i vīrānım hemān ābād eder

Ḳahr ederse kim nedir öldürse kim feryād eder

Kim oḳur anlar neyim bu defter [ü] dīvānımı

Emrīde ārzū eder görmekle bürhānımı

17 [Muhammes-i mütekerrir]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Yāreler açdıñ gelip sīnemde sen bul çāreler

Ey ṭabībim artar eksilmez cigerde yāreler

Yerde insān raḥm eder gökde bütün seyyāreler

Varınca beñzer baña bekler durur āvāreler

Bāb-ı luṭfuñda seniñ luṭfun diler bī-çāreler

2 Var mı sende merḥamet şefḳat maḥabbet ʿāşıḳa

Çünki var etme dirīġ göster nihāyet ʿāşıḳa

Bir zemān etme ṣaḳın yavrum ḥaḳāret ʿāşıḳa

Varınca beñzer baña bekler durur āvāreler

Bāb-ı luṭfuñda seniñ luṭfun diler bī-çāreler

3 Çünki düşdüm kūyuna gel sen yetiş imdādıma

Ġayrı senden yoḳ benim raḥm edecek feryādıma

Āteş-i ʿaşḳın sebeb bir gün olur ber-bādıma

Varınca beñzer baña bekler durur āvāreler

Bāb-ı luṭfuñda seniñ luṭfun diler bī-çāreler

4 Ey gözüm nūru görürsün durumu aḥvālimi

Sen neden baḳmazsıñ ā yā defter-i icmālimi

Ḥasret-i hecriñ nihāyet bükdü ḳadd u dālımı

Varınca beñzer baña bekler durur āvāreler

Bāb-ı luṭfuñda seniñ luṭfun diler bī-çāreler

5 Emr̄iniñ sensin cihānda yāri de aġyārı da

Göñlümüñ eglencesi hem ġoncası gülzārı da

Her zemān murġ-ı diliñ eglencesi efkārı da

Varınca beñzer baña bekler durur āvāreler

Bāb-ı luṭfuñda seniñ luṭfun diler bi̇̄-çāreler

18 [Muhammes-i mütekerrir]

mefʿ ūlü mefāʿ īlü mefāʿ īlü feʿ ūlün

1 Ey baḫt-ı siyāh gel baña degme kederim var

Ben söyleyemem yār yüregim görenlerim var

ʿ Aşḳ āteşine yandı görürsün cigerim var

Ḳalmış buluṭ altında benim bir ḳamerim var

İşte o sebebdir ne gecem ne seḥerim var

2 Çeşmim sen sebeb ṣorsañ a al ḳana boyandı

Baġrım yine āteşlere āteşlere yandı

Āhım o ḳadar çıḳdı ki tā ʿarşa dayandı

Ḳalmış buluṭ altında benim bir ḳamerim var

İşte o sebebdir ne gecem ne seḥerim var

3 Kim görse bilir ben diyemem derd-i derūnum

Yollarda aḳıp gitmededir eşk ile ḫūnum

Ḥükm etme görüp ḥālimi **ber-ger** cünūnum

Ḳalmış buluṭ altında benim bir ḳamerim var

İşte o sebebdir ne gecem ne seḥerim var

4 Artıḳ yazayım şerḥ edeyim dildeki derdi

Görsüñ oḳuyan hem de desin baḳ ne çekerdi

Herkes desin ʿālemde anı çoḳca severdi

Ḳalmış buluṭ altında benim bir ḳamerim var

İşte o sebebdir ne gecem ne seḥerim var

5 Emrī ne zemān ḳurtulacaḳ ʿālem-i ābdan

Bilmem şu firāk-ı derd ü ġam u hicr ü ʿazābdan

Bir gün gelecek ḳurtulacaḳ ġaflet-i ḫ̬ābdan

Ḳalmış buluṭ altında benim bir ḳamerim var

İşte o sebebdir ne gecem ne seḥerim var

19 [Muhammes-i mütekerrir]

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 Vallāhi bu şeb sevdigim āh cāndan uṣandım

Bir ġaflet ile rūyuna baḳdım saña ḳandım

Gördüm olacaḳ kendime rām öylece ṣandım

Maʿnāda görüp luṭf ediyor ṣandım inandım

Ol ẕevḳ ile ben gözlerimi açdım uyandım

2 Yumdum gözümü belki gelir bir daḫı ol yār

Geçmiş ola yāhū diyerek ḳarşıma aġyār

Geldi dedi de işte vekīlim o sitemkār

Maʿnāda görüp luṭf ediyor ṣandım inandım

Ol ẕevḳ ile ben gözlerimi açdım uyandım

3 Bu ṭaliʿ-i nā-sāzım ʿaceb böyle ḳalır mı

Yoḳsa bu ġamım artıraraḳ cānım alır mı

ʿĀşıḳlara ʿālemde cefā söyle olur mu

Maʿnāda görüp luṭf ediyor ṣandım inandım

Ol ẕevḳ ile ben gözlerimi açdım uyandım

4 Ben bilmez iken āteş-i sevdālara daldım

ʿAşḳ baḥrini gördükde hemān kendimi ṣaldım

Yumdum gözümü bister-i ġamlarda da ḳaldım

Maʿnāda görüp luṭf ediyor ṣandım inandım

Ol ẕevḳ ile ben gözlerimi açdım uyandım

Artıḳ güzelim gelse de bir görse bu ḥāli

Taḥvīl-i ʿ ināyet eder elbette melāli

Yumsa gözünü Emrī görür mü o nihāli

Maʿ nāda görüp luṭf ediyor ṣandım inandım

Ol ẕevḳ ile ben gözlerimi açdım uyandım

20 [Muhammes-i mütekerrir]

feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilün

Zeyn eder başsa eger bezme mübārek ḳademiñ

Başḳa bir ẕevḳi olur bilmiş oluñ cām-ı Cemiñ

Ġam gider ẕerresi ḳalmaz hele bende elemiñ

Ne zemān luṭf edeceksin baña söyle keremiñ

O zemān yüz sürelim pāyına sen Muḥteşemiñ

2 Amān İlāhī severseñ bize raḥm eyle ne var

Edeli ḥāl-i perīşānımı gör terk-i diyār

Yetişir bende elem gel ben etme bīzār

Ne zemān luṭf edeceksin baña söyle keremiñ

O zemān yüz sürelim pāyına sen Muḥteşemiñ

3 A benim rūḥ-ı revānım nelerim var nelerim

Açayım sīnelerim gör anda olan yārelerim

Yine senden dilerim her ne ise çārelerim

Ne zemān luṭf edeceksin baña söyle keremiñ

O zemān yüz sürelim pāyına sen Muḥteşemiñ

4 Seni kim görse cihānda hele yoḳdur bir eşiñ

Nice çeşmānı ḳamaşdırdı o vech-i güneşiñ

Nice cānlar yaḳıyor **rūdaki Hind ü Ḥabeşiñ**

Ne zemān luṭf edeceksin baña söyle keremiñ

O zemān yüz sürelim pāyına sen Muḥteşemiñ

5 Yeter artıḳ baña hicrān u ġamıñ ḥasret ile

Ḳoyup Emrīyi nihāyet sen ḥayret ile

Acı raḥm eyle baḳıp ḥāline bir ʿibret ile

Ne zemān luṭf edeceksiñ baña söyle keremiñ

O zemān yüz sürelim pāyına sen Muḥteşemiñ

21 [Muhammes-i mütekerrir]

müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün

1 Bīzār idik vuṣlatdayız vaḥdetde hem leyl ü nehār

ʿĀlemde derd-i verdimiz her ṣubḥ u şām āh ile zār

Etmiş idik cānān deyü terk-i vaṭan terk-i diyār

Geldi şükür gelsin deyü bezme bu şeb āh nāzlı yār

Çoḳdan bu vaḳit ḫareme bizler çekerdik intiẓār

2 Bizler vefā bekler idik bir ḫaylī dem cānāneden

Gördük şükür her vechile ol dīde-i mestānemiz

Bīzār desek billāhi yalan bizler o gül-i rū-dāneden

Geldi şükür gelsin deyü bezme bu şeb āh nāzlı yār

Çoḳdan bu vaḳit ḫareme bizler çekerdik intiẓār

3 Derdiñ dururduñ ḫaylī dem gelsin bize ol muḥterem

Versin ṣafālar dillere bulsuñ ḥayāt bu cām-ı Cem

Bulsuñ yeñiden cān ü ten gitsin göñülden ġam u elem

Geldi şükür gelsin deyü bezme bu şeb āh nāzlı yār

Çoḳdan bu vaḳit ḫareme bizler çekerdik intiẓār

4 Ṭutmuş idik vīrāneyi görmek içün cānāneyi

Hem biz dürr-i mey-ḫāneyi görsün gözü mestāneyi

Gel gör dil-i pervāneyi ārzū eder rū-dāneyi

Geldi şükür gelsin deyü bezme bu şeb āh nāzlı yār

Çoḳdan bu vaḳit ḫareme bizler çekerdik intiẓār

5 Emrī muḥaḳḳaḳ baḫtiyār geldi şen etdi bezm-i yār

Gitti göñüllerdeñ ġubār yoḳ ġayrı bizde āh u zār

Olsaḳ aña bende ne var verdiñ buña bizler ḳarār

Geldi şükür gelsiñ deyü bezme bu şeb āh nāzlı yār

Çoḳdan bu vaḳit ḫareme bizler çekerdik intiẓār

22 [Muhammes-i mütekerrir]

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Büyüsün yāri ḳoyuñ āfet-i devrān olsun

İsterim ders-i edeb görsün oʿirfān olsun

Ṣoñra gelsin şu bezm-i bezme suḫan-dān olsun

Diyelim biz aña maḥbūb-ı zemān şān olsun

“Ṣavuluñ bey geçecek ʿazmine meydān olsun”

2 O ḳara ḳaşlarını çekdi beni öldürecek

Urup aġyār ü raḳībi baḳaraḳ güldürecek

Şu göñül şemʿini püf etmek ile sevindirecek

Diyelim biz aña maḥbūb-ı zemān şān olsun

“Ṣavuluñ bey geçecek ʿazmine meydān olsun”

3 Görüñüz ṭavrı levendāne dil-ārāne gelir

Beni etmemekle bī-ḫoş yüzü mestāne gelir

Baḳınız bezmimize öylece merdāne gelir

Diyelim aġyār ü raḳībi baḳaraḳ güldürecek

“Ṣavuluñ bey geçecek ʿazmine meydān olsun”

4 Bulunur ṣanma cihān içre muʿādil aña eş

Haydi olsun diyelim yerde Yusūf gökde güneş

O güzel ḥüsnüne ḥayrān ḳalıyor Hind ü Ḥabeş

Diyelim biz aña maḥbūb-ı zemān şān olsun

“Ṣavuluñ bey geçecek ʿazmine meydān olsun”

5 Gelecek gün o benim derdime dermān olacaḳ

Giderek ḳaşı kemānım gözü mestān olacaḳ

Emr̄ide böyle görüp yoluna ḳurbān olacaḳ

Diyelim biz aña maḥbūb-ı zemān şān olsun

“Ṣavuluñ bey geçecek ʿazmine meydān olsun”

23 [Muhammes-i mütekerrir]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Mihr-i vechiñ var yeter mühr-i Süleymān olmasın

Sen yetersin ʿāleme bir başḳa sulṭān olmasın

Her sözün bir emr-i kāf̄ ġayrı fermān olmasın

Sen var iken istemem ḥūr̄ ü ġılmān olmasın

Baña yār ṣūfiye şerbet olsun ī̄mān olmasın

2 Çoḳ güzel gördüm saña beñzer bulunmaz yoḳ eşiñ

Kim görür ḥayrānı olmaz sen gib bir mehveşiñ

Ḥāṣılı bir bendeñim meftūnuñum sen dil-keşiñ

Sen var iken istemem ḥūrī ü ġılmān olmasın

Baña yār ṣūfiye şerbet olsun īmān olmasın

3 Görse Mecnūn terk eder Leylāsını Ferhād hemīn

Hem leb-i Şīrīnīni ister aña olmaḳ yaḳīn

İftiḫār etsin yetişdirdi seni ḫāk-i zemīn

Sen var iken istemem ḥūrī ü ġılmān olmasın

Baña yār ṣūfiye şerbet olsun īmān olmasın

4 Sen tefāḫur eyle ḥaḳḳıñ var güzelsiñ bī-fütūr

Ṣanki gökden ḫāke etmiş bir mücessem öyle nūr

Sen bu ḥāliñle tevāżuʿ da buluñ etme ġurūr

Sen var iken istemem ḥūrī ü ġılmān olmasın

Baña yār ṣūfiye şerbet olsun īmān olmasın

5 Emrī-i bī-çāreñe luṭf eyle göster iltifāt

Bister-i ġamlarda sevdigim bulsun ḥayāt

Bekliyor senden gelip göster a sulṭānım necāt

Sen var iken istemem ḥūrī ü ġılmān olmasın

Baña yār ṣūfiye şerbet olsun īmān olmasın

24 [Muhammes-i mütekerrir]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Al dilerseñ işte bu tende olan cān seniñ

Ġayrı andan yoḳ oda āfet-i devrān seniñ

İşte ben ḥāżırladım bu cismi bil ḳurbān seniñ

Cān seniñ cānān seniñ her vechle iḥsān seniñ

Her ne isterseñ yaparsın emr ile fermān seniñ

2 Her ne derlerse desinler ben seniñ bir bendeñim

Yaz beni hem defter-i ʿuşşāḳıña efkendeñim

Güldür aġlatma muḥaḳḳaḳ öyle bir nālendeñim

Cān seniñ cānān seniñ her vechle iḥsān seniñ

Her ne isterseñ yaparsın emr ile fermān seniñ

3 Olduġum meftūnuñ seniñ ʿālemde ey meh-liḳā

Sen bilir bilmezlenirsin bu ne ḥāl ey dil-rubā

Etdigim ẓannım emekler hep hebādır hep hebā

Cān seniñ cānān seniñ her vechle iḥsān seniñ

Her ne isterseñ yaparsın emr ile fermān seniñ

4 Sen düşürdüñ kendi ḥālimde iken sevdālara

Bilmiyordum ʿaşḳ u sevdāyı nedir daʿvālara

Hīç ḫayāl ü ḫāṭıra gelmez iken ġavġalara

Cān seniñ cānān seniñ her vechle iḥsān seniñ

Her ne isterseñ yaparsıñ emr ile fermān seniñ

5 Raḥm edip ṣormazsın ʿālemde benim aḥvālimi

Beyn-i ʿuşşāḳ artırırsıñ hem de ḳīl u ḳālimi

Emrīyem ḳaldım ṣoran yoḳdur benim hīç ḥālimi

Cān seniñ cānān seniñ her vechle iḥsān seniñ

Her ne isterseñ yaparsın emr ile fermān senīn

25 [Muhammes-i mütekerrir]

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Gel ey rūḥ-ı revānım sen gibi bir yāri görsünler

Yoluñda bekleyen ʿuşşāḳa ḫunkārı görsünler

Açıl ey ġonca-ı ter sen kim gül-i ruḫsārı görsünler

Ṣalın serv-i ḫırāmānım nedir reftārı görsünler

Güzellik n’olduġuñ vechiñ anı bir bāri görsünler

2 Baḳan ʿuşşāḳın ey mihr-i münīr u māh-ı tebānım

Görenler eylesin bīʿat gelip bir bir a sulṭānım

Açıl her yāna būlar saç gülāsā verd-i ḫandānım

Ṣalın serv-i ḫırāmānım nedir reftārı görsünler

Güzellik n'olduġuñ vechiñ anı bir bāri görsünler

3 Gelip kūyunda feryād etmede bilmem neden bülbül

Fiġānından açar ġonca olup gül pey-rev sünbül

Degil mi sevḳ eden dāma o gül rūyundaki fülfül

Ṣalın serv-i ḫırāmānım nedir reftārı görsünler

Güzellik n'olduġuñ vechiñ anı bir bāri görsünler

4 Güzellerde vefā yoḳ varsa da ḳaç sen de ey dil-ber

Miṣālin görmemiş şu gülşen-i ʿālem seniñ gülter

Efemdim söyledikce ṣaçmadasın miskle ʿanberler

Ṣalın serv-i ḫırāmānım nedir reftārı görsünler

Güzellik n'olduġuñ vechiñ anı bir bāri görsünler

5 Anıñ bir ḳaṭresin iḥsān ederseñ iltifātıñ hem

Olur ẓannım benim göñlümdeki bir yāreme merhem

Seni sevmişdir Emr̄ kim ne der ise desin ʿālem

Ṣalın serv-i ḫırāmānım nedir reftārı görsünler

Güzellik nolduġun vechiñ anı bir bāri görsünler

26 [Muhammes-i mütekerrir]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Artar eksilmez neden bülbül gibi feryādımız

Ol sebebdir çıḳmada ʿarşa ḳadar hem yādımız

Ḳalmadı bilmem neden dünyāda ẕerre şādımız

Her zemān çün ṣubḥa dek āhdır bizim evrādımız

Var yeri divānelikle yād olunsa adımız

2 Ḥasb-i ḥālim ġayrı būmlarla benim vīrānede

ʿAḳl u fikrim kesb ü kārım dīde-i mestānede

Baña ʿayb etmeñ yaşarsam ḥāl-i dervīşānede

Her zemān çün ṣubḥa dek āhdır bizim evrādımız

Var yeri divānelikle yād olunsa adımız

3 Bir zemāndır kūşe-i hicrānda ḳaldım çāresiz

Ṣanmayıñ her ḥālde cānım sīnemi hem yāresiz

Kūy-ı yāri bir zemān deme ḳalır āvāremiz

Her zemān çün ṣubḥa dek āhdır bizim evrādımız

Var yeri divānelikle yād olunsa adımız

4 Āh edersem med olup ʿarşa çıḳar feryādımız

Başḳa yoḳ āhdan cihān içre bizim de dādımız

Ḳande varsaḳ ġayrı yoḳ hep yārdan yādımız

Her zemān çün ṣubḥa dek āhdır bizim evrādımız

Var yeri divānelikle yād olunsa adımız

5 Ḳande varsam nerde görsem bir güzel dīvānesi

Olmada göñlüm nedendir ḥüsnünüñ pervānesi

Emrīniñ olmazsa olmaz bir zemān cānānesi

Her zemān çün ṣubḥa dek āhdır bizim evrādımız

Var yeri divānelikle yād olunsa adımız

27 [Muhammes-i mütekerrir]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Cismini ḫāk medfenin dil-dārımıñ ṣardı nebāt

Bulmadıḳ biz istesek şu derdine çāre necāt

Etmedi yüz döndürüp dünyāya meyl-i iltifāt

Tā temelden dehri yıḳsınlar yıḳılsın kā'ināt

Yār gidince istemem ʿālemde ben böyle ḥayāt

2 Nūr-ı ʿaynım çünki dünyāya vedāʿ etdiñ hemīn

Aġladı iḫvān-ı yārān aġladı ʿarş u zemīn

Etmedinse ölmek aʿlā yār içün āh u enīn

Tā temelden dehri yıḳsınlar yıḳılsın kā'ināt

Yār gidince istemem ʿālemde ben böyle ḥayāt

3 Bir zemān bülbül gibi söyler dururken şimdide

Ḫāki mesken eyledi bunda ḳalıp ben ġamzede

Hīç ḫayāl ü ḫāṭırımdan geçmiyordu böylede

Tā temelden dehri yıḳsınlar yıḳılsın kā'ināt

Yār gidince istemem ʿālemde ben böyle ḥayāt

4 Ben ṣaġ olduḳca seniñ baña ḳabriñ Beytü'l-hazen

Saña da olsun şefīʿi ġayrı Ḥüseyn ile Ḥasan

Rūḥuna bir Fātiḥa etsin seni her kim seven

Tā temelden dehri yıḳsınlar yıḳılsın kā'ināt

Yār gidince istemem ʿālemde ben böyle ḥayāt

5 Saña giydirdi felek aḳ baña devrān ḳaralar

Oldu ġayrı hem-demim beñzer baña āvāreler

İltiyām bulmaz nihāyet Emr̄ideki yāralar

Tā temelden dehri yıḳsınlar yıḳılsın kā'ināt

Yār gidince istemem ʿālemde ben böyle ḥayāt

28 [Muhammes-i mütekerrir]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Eyledi ṭāliʿ perī̄şān baḳ beni cām-ı Cemim

Bir dem olsun vermedi meydān veren o gülfemim

Göñlümü etdi ḫarāb-ender-ḫarāb ol mehveşim

Mübtelā-yı derd olanlar olsun artıḳ maḥremim

Meskenim vī̄räneler her ḥālde būmlar hem-demim

2 Ben ṣanırdım var beḳāsı yoḳ imiş bu ʿālemiñ

Olsa cānānıñ olurdu hem daḫı cām-ı Cemiñ

Olsa bāḳī nāmı ḳalmazdı cihānda Rüstemiñ

Mübtelā-yı derd olanlar olsun artıḳ maḥremim

Meskenim vīrāneler her ḥālde būmlar hem-demim

3 Görmez ʿālemde gözüm ednā nedir aʿlā nedir

Verseler almam da ṣormam rütbe-i bālā nedir

Ben bile bilmem ṣorarlarsa ġamım ḥālā nedir

Mübtelā-yı derd olanlar olsun artıḳ maḥremim

Meskenim vīrāneler her ḥālde būmlar hem-demim

4 Nār-ı ḥasret derd-i hicrān gör beni etdi ḥarāb

Bildigin ḫaram zemānlar etdi ġayrı inḳılāb

Görmedim ʿömrümde şaşdım böyle bir şaşḳın ḥesāb

Mübtelā-yı derd olanlar olsun artıḳ maḥremim

Meskenim vīrāneler her ḥālde būmlar hem-demim

5 Emrī mecnūnlar ṣorar görse seniñ aḥvālini

Bilmeyen ḥayret eder her ḥālini efʿālini

Ḳande vardımsa ederler anda ḳīl u ḳālini

Mübtelā-yı derd olanlar olsun artıḳ maḥremim

Meskenim vīrāneler her ḥālde būmlar hem-demim

29 [Muhammes-i mütekerrir]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Öldürür bir gün nihāyet çekdigim ḳayġu beni

Ṣormayor ḥālim nedir bir kerre ol māh-rū beni

Her zemān delmekde sīnem ḫançer-i ebrū beni

Bir baḳışda etdi ḥayrān gözleri āhū beni

Ey meded dīvāne oldum acıyıñ yā hū beni

2 Nāz u istiġnāsı çoḳ bir dil-bere verdim göñül

Ol sebebdir aġlarım ez-cān u dil oldum melūl

Elde olsa eylerim etsem de boş andan nüḳūl

Bir baḳışda etdi ḥayrān gözleri āhū beni

Ey meded dī̄vāne oldum acıyıñ yā hū beni

3 Var benim derd-i derūnum yoḳ bunun bir çāresi

Olmuşam artıḳ bu dehriñ bende bir āvāresi

Ḥasret-i hecr-i ġamıñ var bende bir çoḳ yāresi

Bir baḳışda etdi ḥayrān gözleri āhū beni

Ey meded dī̄vāne oldum acıyıñ yā hū beni

4 Gör şeb-i yeldā gibi derd-i ġamım oldu füzūn

Kim görür der buña gelmiş ġayrı ʿālemde cünūn

Oldu iḫvāna bu ḥāl her ḥālde bir dāġ-ı derūn

Bir baḳışda etdi ḥayrān gözleri āhū beni

Ey meded dī̄vāne oldum acıyıñ yā hū beni

5 Emrīniñ feryādına bā’iṣ güzellerden biri

Farḳ eder ẓannetmeñ ḥūrī midir yoḳsa perī

Oynadır bir ḫışmile baḳsa yerinden miḥveri

Bir baḳışda etdi ḥayrān gözleri āhū beni

Ey meded dīvāne oldum acıyıñ yā hū beni

30 [Muhammes-i mütekerrir]

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Ṣaḳın dünyāya meyl etme seni herkes eder taḥsīn

Yaşa sen her zemān ẕevḳiñle vaḳtin eyle hem teʾmīn

Duraġıñ menziliñ ʿārif iseñ evvelce et taʿyīn

Zemānı añladım bildim anı ben eyledim taḫmīn

Ne senden kimse incinsin ne sen bir kimseden incin

2 Bilirsin sen bu ḫalḳın n’olduġun taʿrīfe ḥācet yoḳ

Deme dünyā saña bāḳī ḳalır ölmek nihāyet yoḳ

Gelir bir gün şu fānīden gidersiñ hem selāmet yoḳ

Zemānı añladım bildim anı ben eyledim taḫmīn

Ne senden kimse incinsin ne sen bir kimseden incin

3 Eger incinmemek isteriseñ bir ferdi incitme

Ṣaḳın sen yār içün aġyāra minnet etme hem gitme

Saña ẓulm eyleyen olsa bile gel sen ana etme

Zemānı añladım bildim anı ben eyledim taḫmīn

Ne senden kimse incinsin ne sen bir kimseden incin

4 Olam derseñ eger dünyāda ʿuḳbāda ser-āzāde

Bulun rıḥlet içün Emrī hemīşe durma āmāde

Gelen gitmiş nihāyet ḳalmamış bir kimse dünyāda

Zemānı añladım bildim anı ben eyledim taḫmīn

Ne senden kimse incinsin ne sen bir kimseden incin

31 [Muhammes-i mütekerrir]

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Gelip kūyunda ʿuşşāḳ bekleriz iḥsāna muḥtācız

Be-hey[317] cānā saña beñzer **ḥāzıḳ**-ı Loḳmāna muḥtācız

Düşüp bir derde kim her vechile dermāna muḥtācız

Kerem ḳıl sevdigim sen gibi bir cānāna muḥtācız

Seni var eyleyen bir de ʿAẓīmu'ş-şāna muḥtācız

2 Ḳuṣūr etdimse ʿafv etmek seniñ her vechile şānıñ

Mürüvvet merḥamet şefḳat ʿināyet eyle iḥsānıñ

Bile beklerim ʿuşşāḳ seniñ her emr ü fermānıñ

Kerem ḳıl sevdigim sen gibi bir cānāna muḥtācız

Seni var eyleyen bir de ʿAẓīmu'ş-şāna muḥtācız

[317] Mısra vezin açısından kusurludur. Fakat "Be-hey" kelimesinin "hey" kısmı çıkarıldığında vezin düzelmektedir.

3 Ḥużūra vardığımda söyler derdin saña bir bir

Çıḳar her nem ki var rāz-ı derūnumda olur ẓāhir

Görürsüñ istemez tefsīre ḥācet görmezem taḳrīr

Kerem ḳıl sevdigim sen gibi bir cānāna muḥtācız

Seni var eyleyen bir de ʿAẓīmu'ş-şāna muḥtācız

4 Ġamım çoḳ derd-i bī-dermāna düşdüm eyle gel imdād

Ġam-ālūd göñlümü ḳurtar cefālardan anı et şād

Benim çün gel deme ʿālemde şāhım herçi bād-ābād

Kerem ḳıl sevdigim sen gibi bir cānāna muḥtācız

Seni var eyleyen bir de ʿAẓīmu'ş-şāna muḥtācız

5 Seniñ Emrī ḳuluñ her vechle ister merḥamet eyle

Derūnunda aña var ise ebrārıñ hemān söyle

Ne söylersem anı sen defter-i ʿuşşāḳa yaz diñle

Kerem ḳıl sevdigim sen gibi bir cānāna muḥtācız

Seni var eyleyen bir de ʿAẓīmu'ş-şāna muḥtācız

32 [Muhammes-i mütekerrir]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Firḳat-i derd-i ġamıñ öldürmek ister her zemān
Ben gibi bī-çāreyi āvāreyi ey nev-cüvān
Ben nedir sevdāyı bilmezken dūş oldum nāgehān
Gel yetiş imdādıma olmuş benim ḥālim yamān
Raḥma gel inṣāfa gel ben ʿāşıḳa ey Ḳahramān

2 Senden artıḳ özge yoḳ fikr-i ḫayālimde güzel
Ġayrı senden başḳa cānā ḳalmadı hīçbir emel
Saña inṣāf baña da versin ṣabırlar Lem-yezel
Gel yetiş imdādıma olmuş benim ḥālim yamān
Raḥma gel inṣāfa gel ben ʿāşıḳa ey Ḳahramān

3 Ḥüsn-i ānıñ hep görenler söylüyor dil-i sürūru

Ḫışm ile baḳsan yerinden oynadırsın miḥveri

Ol sebebden ġam yemem versem saña cān ü seri

Gel yetiş imdādıma olmuş benim ḥālim yamān

Raḥma gel inṣāfa gel ben ʿāşıḳa ey Ḳahramān

4 Elde cām geldiñ bu bezme sāḳī̇-i devrān mısın

Baġrımı etdin kebāb sen āteş-i sūzān mısın

Yoḳsa ey simā melek bu ʿāleme cānān mısın

Gel yetiş imdādıma olmuş benim ḥālim yamān

Raḥma gel inṣāfa gel ben ʿāşıḳa ey Ḳahramān

5 Gel de göster kendini herkes temāşā eylesin

Ḳande varsa Emrī̇veş görsün bu ḥāli söylesin

ʿĀşıḳı āvāreler bī̇mārıñ olsun iñlesin

Gel yetiş imdādıma olmuş benim ḥālim yamān

Raḥma gel inṣāfa gel ben ʿāşıḳa ey Ḳahramān

33 [Muhammes-i mütekerrir]

mefʿ ūlü mefāʿ īlü mafāʿ īlü feʿ ūlün

1 Gül mevsimi geldi gülerek ġoncalar açdı

Gül erildi gülistānına gül būları ṣaçdı

Bülbül de ḫaber aldı o dem geldi ulaşdı

Ḫūbān-ı zemān gördü bu ḫoş ḥāleye de şaşdı

ʿ Uşşaḳ da görüp sevdigini geldi yanaşdı

2 Çoḳdan berü biz ister idik vaḳt-i bahārı

Gösterdi bize kendini ḳahr etmese bārī

Etseñ yaḳışır ġayrı ziyāret o keremkārı

Ḫūbān-ı zemān gördü bu ḫoş ḥāleye de şaşdı

ʿ Uşşaḳ da görüp sevdigini geldi yanaşdı

3 Gül sünbüle pey-rev ola geldi naẓar ile

Daġlı yüregi ḳanlı gözü geldi de lāle

Şeb-būyları kim gördü baḳıp şaşdı bu ḥāle

Ḫūbān-ı zemān gördü bu ḫoş ḥāleye de şaşdı

ʿUşşaḳ da görüp sevdigini geldi yanaşdı

4 Bir reng-i ʿaceb verdi bahāra şu gülistān

Şen oldu gelip etmede dil-i bülbül-i nālān

Ġamlar gidip ʿālem yeñiden oldu dıraḫşān

Ḫūbān-ı zemān gördü bu ḫoş ḥāleye de şaşdı

ʿUşşaḳ da görüp sevdigini geldi yanaşdı

5 Emrī size nevbet gelir başla fiġāne

Al ḫāmeñi yaz nāmeñi hem eyle bahāne

Her ḥālde yetişdir oḳusun nāzlı zemāne

Ḫūbān-ı zemān gördü bu ḫoş ḥāleye de şaşdı

ʿUşşaḳda görüp sevdigini geldi yanaşdı

34 [Muhammes-i mütekerrir]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Gördügüm şu dil-bere etsem fidā cān u seri
Baña derler mi ʿaceb seyr eyleyenler serseri
Ben arardım çoḳ zemāndır öyle bir nāz-keteri
Benden aʿlā kimse bilmez māh-ı vech-i enveri
Yalıñız bir ben degil ẓannım o yāre müşterī

2 Her gören dīdārınıñ meftūnudur ḥayrānıdır
Beyne ʿuşşāḳ söylenir her dilleriñ sulṭānıdır
Baña da ṣorsañ derim bu göñlümüñ mihmānıdır
Benden aʿlā kimse bilmez māh-ı vech-i enveri
Yalıñız bir ben degil ẓannım o yāre müşterī

3 Beni meftūn eyledi ol dil-rubā o dil-firīb
Vuṣlatıñ ister göñül ister anıñla ʿan-ḳarīb
Ḥasret-i hecr-i ġamıñla ḳalmışam ben **mużṭarīb**
Benden aʿlā kimse bilmez māh-ı vech-i enveri
Yalıñız bir ben degil ẓannım o yāre müşterī

4 Baña ʿayb etmeñ anıñ çün eyler isem sīne-çāk
İftirākından ġamıñdan çünki oldum derd nāk
Olsa raḥm eyler idi çoḳdan baña vicdānı pāk
Benden aʿlā kimse bilmez māh-ı vech-i enveri
Yalıñız bir ben degil ẓannım o yāre müşterī

5 Emriniñ her ḥāline vāḳıf ṣanırdım bī-ḫaber
Bī-ḫaberdir doġrusu vardır derūnumda eṣer
Ġayrı sen bilmem benim ʿindimde bir dünyā deger
Benden aʿlā kimse bilmez māh-ı vech-i enveri
Yalıñız bir ben degil ẓannım o yāre müşterī

35 [Muhammes-i mütekerrir]

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Doḳunma ḳoy beni kendi ġamımla bir melālim var
Bu şeb bitmez tükenmez yār ile cenk-i cidālim var
Baña raḥm eyleyiñ şāyeste şefḳat bir de ḥālim var
Ḳoyuñ ol bī-vefā gelsin aña bir çoḳ suʾālim var
Tükenmez bitmez ʿālemde anıñla ḥasb-i ḥālim var

2 Felek çarḫıyla ḳırdı eyledi her yanımı vīrān
Belā fürḳatlere sevḳ eyleyip etmekdedir seyrān
Benim şu ḥālime baḳsın da raḥm etsin gören iḫvān
Ḳoyuñ ol bī-vefā gelsin aña bir çoḳ suʾālim var
Tükenmez bitmez ʿālemde anıñla ḥasb-i ḥālim var

3 Bu şeb tā ṣubḥa dek bir başḳa seyrān etdim eflāki

Taḫaṭṭur eyledim durdum ġamımla ḳalb-i nā-pāki

Oda n’olduñ deyü bir ṣormadı bu ḳalb-i ġamnāki

Ḳoyuñ ol bī-vefā gelsin aña bir çoḳ su’ālim var

Tükenmez bitmez ʿālemde anıñla ḥasb-i ḥālim var

4 Dem-ā-dem etmede göñlüm nedendir āh u zār göñlüm

Ġam-ı fürḳatle her dem eylemişdir **dāġ-dār** göñlüm

Ne yapsa neylese ister anı bu āşikār göñlüm

Ḳoyuñ ol bī-vefā gelsin aña bir çoḳ su’ālim var

Tükenmez bitmez ʿālemde anıñla ḥasb-i ḥālim var

5 Ġamım cūş-ı **ḫarūşe** sevḳ edipdir cümle ʿuşşāḳı

Benim āh u fiġānım boş degildir ṣanma āfāḳı

Denir Emrī saña **fāʿī** Ḫudādır ḫāliḳu'l-bāḳī

Ḳoyuñ ol bī-vefā gelsin aña bir çoḳ su’ālim var

Tükenmez bitmez ʿālemde anıñla ḥasb-i ḥālim var

36 [Muhammes-i mütekerrir]

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Gözüm yoḳ ḳalmamış bilmem nedendir kendi mālımda
Neden bulmam ʿaceb bilmem ṣafā ẕevḳi ḥalālımda
Cihānı añlamam şimdi ḫalel var intiḳālimde
Ḳomaz ḫūblar beni bir dem yaşayım kendi ḥālimde
Beni bir **bāde** gelmişler nihāyet sen viṣālimde

2 Nedendir murġ-ı dil her ḳanda görse bir güzel ister
Nedendir bu dil-i şeydā dem-ā-dem ince bel ister
Beyaż gerdān dutup ṣıḳmaḳ içün de bir el ister
Ḳomaz ḫūblar beni bir dem yaşayım kendi ḥālimde
Beni bir bāde gelmişler nihāyet sen viṣālimde

3 Güzellerden vefā kim ki umar anda vefā olmaz

Fidā etsem bütün vārım yine anda ġınā olmaz

Çalar çarpar ṣoyar gūyā saña ol āşinā olmaz

Ḳomaz ḫūblar beni bir dem yaşayım kendi ḥālimde

Beni bir bāde gelmişler nihāyet sen viṣālimde

4 Yeter ben iḫtiyār oldum çekildim vaḥdete ġayrı

Dirīġ etmem muḥaḳḳaḳ bil elimden geldigi ḫayrı

Baña bal şerbeti bāde deyüp de vermese zehri

Ḳomaz ḫūblar beni bir dem yaşayım kendi ḥālimde

Beni bir bāde gelmişler nihāyet sen viṣālimde

5 Ne varımda ne ʿārımda ne kārımda gözüm ḳaldı

Ne cānānda ne devrānda ne bir yanda sözüm ḳaldı

Ṣorarlarsa derim Emrī benim bir pāk özüm ḳaldı

Ḳomaz ḫūblar beni bir dem yaşayım kendi ḥālimde

Beni bir bāde gelmişler nihāyet sen viṣālimde

37 [Muhammes-i mütekerrir]

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Yıḳıldı ḳaṣr-ı dil bir kimseden ābādımız yoḳdur
Nedendir aġlarız her gün bizim hīç şādımız yoḳdur
Ne yandan istedikse bulmadıḳ imdādımız yoḳdur
Görenler ẓanneder āsude **ḥāl** feryādımız yoḳdur
Baḳanlar der şu ʿālemde muḥaḳḳaḳ dādımız yoḳdur

2 Olupdur ġayrı ʿālemde baña dīvāneler hem-dem
O ẕevḳe düşmeyen bilmez o vādī başḳa bir ʿālem
Olur ẓannetme her kim ki gelir seyr etmeye maḥrem
Görenler ẓanneder āsūde ḥāl-i feryādımız yoḳdur
Baḳanlar der şu ʿālemde muḥaḳḳaḳ dādımız yoḳdur

3 **Ser-i kūy-ı dil-dārı** ben artıḳ eyledim mesken

Duraġım menzilim ṣorma ṣorarsa bil anı külḫan

Anıñ āvāresi bir ḫaylī var ẓannetme yek bir ben

Görenler ẓanneder āsūde ḥāl-i feryādımız yoḳdur

Baḳanlar der şu ʿālemde muḥaḳḳaḳ dādımız yoḳdur

4 Gören her ḥālimi her hāl bilirler ʿaşḳa kim meyyāl

Baña Mecnūn ile Ferhād olur ẓannetme yek hem ḥāl

Gelir gün gösterir efʿālini kendiñdeki aḥvāl

Görenler ẓanneder āsūde ḥāl-i feryādımız yoḳdur

Baḳanlar der şu ʿālemde muḥaḳḳaḳ dādımız yoḳdur

5 Yeme ġam gün gelir Emrī olursuñ sen daḫı şādān

Bu gün aġlar iseñ yarın gülersin olma sen nālān

Gelir ḥāli de ḳoymaz bezmine ol āfet-i devrān

Görenler ẓanneder āsūde ḥāl-i feryādımız yoḳdur

Baḳanlar der şu ʿālemde muḥaḳḳaḳ dādımız yoḳdur

38 [Muhammes-i mütekerrir]

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Ġamıñla bir zemān eksik mi ṣandıñ bende vā-veylā
Bilirsin sen yine bilmezlenirsin çeşm-i müsteṣnā
Saña her ḥālde meftūnum buña şek eyleme aṣlā
Beni dīvāne etdiñ ʿāḳibet ey serv-i ḳad-bālā
Baña Mecnūn saña Leylā yine yoḳdur deyin ḥālā

2 Saña vaḳtiyle vaʿd etmiş idim ey dīdesi mestān
Ölürsem ġam yemem aṣlā benim çün ʿāleme bir şān
Ḳabūl eyler iseñ söyle seniñ çün ḥāẓırım her ān
Beni dīvāne etdiñ ʿāḳibet ey serv-i ḳad-bālā
Baña Mecnūn saña Leylā yine yoḳdur deyin ḥālā

3 Saña beñzer göñül taḫtına iclās etmemiş bir şāh

Bulunmaz n’olduġun bilmez iseñ gel ol buña āgāh

Güzellikde naẓīriñ yoḳ seni ḫalḳ eylemiş Allāh

Beni dīvāne etdiñ ʿāḳibet ey serv-i ḳad-bālā

Baña Mecnūn saña Leylā yine yoḳdur deyin ḥālā

4 Deyip gülzāra varsa sevdigim sen herçi bād-ābād

Görüp güller ḥicāb eyler seniñ vechiñden ey şimşād

O dem bülbül gelende terk eder eyler saña feryād

Beni dīvāne etdiñ ʿāḳibet ey serv-i ḳad-bālā

Baña Mecnūn saña Leylā yine yoḳdur deyin ḥālā

5 ʿAceb sen gelmessiñ sen bilmessiñ şeb-bū saña ḥayrān

Ḥicāb eyler saña insān demek çün şimdi bir insān

Ḳuluñdur ḥaşre dek Emrī bunu bil böylece her ān

Beni dīvāne etdiñ ʿāḳibet ey serv-i ḳad-bālā

Baña Mecnūn saña Leylā yine yoḳdur deyin ḥālā

39 [Muhammes-i mütekerrir]

mefʿ ūlü mefāʿ īlü mefāʿ īlü feʿ ūlün

1 Artıḳ yetişir eylediñ ʿālemde perīşān

Artıḳ baña raḥm eyle yetiş ey gül-i ḫandān

Senden baña imdād edecek var mı bir insān

Var bende efendim vereyim al saña bir cān

Et kendi eliñle beni sen ḥāṣılı ḳurbān

2 Ben lāyıḳ isem sen gibi bir dil-bere hem-dem

Aç sīneme baḳ yārama ṣar ülfeti merhem

Bu ʿāşıḳ-ı bī-çāre saña lāzım ü elzem

Var bende efendim vereyim al saña bir cān

Et kendi eliñle beni sen ḥāṣılı ḳurbān

3 Gel ṣoḥbet-i rindānemize ey şuḫ-ı ḫūbān

Göster seni sen tā bilelim āfet-i devrān

Biz cān u göñülden ederiz ḥāṣılı mihmān

Var bende efendim vereyim al saña bir cān

Et kendi eliñle beni sen ḥāṣılı ḳurbān

4 Herkes saña meftūn degilim ṣanma beni bir

Var sende düşünce bilirim sende müdebbir

Bende yoḳ efendim bilirim sendeki tedbīr

Var bende efendim vereyim al saña bir cān

Et kendi eliñle beni sen ḥāṣılı ḳurbān

5 Emrī ne ḳadar olsa seniñ eski ḳuluñdur

Al kūyuña bābıñda anı ġayrı bulundur

Her dürlü maḥabbet aña göster o yolundur

Var bende efendim vereyim al saña bir cān

Et kendi eliñle beni sen ḥāṣılı ḳurbān

40 [Muhammes-i mütekerrir]

mefʿ ūlü mefāʿ īlü mefāʿ īlü feʿ ūlün

1 Ey bād-ı seḥer etme gelip sīnemi şaḳ şaḳ
Ey āteş-i hicrān beni gel eyleme iḥrāk
Ḥālim saña maʿ lūm degil üftādene gel baḳ
Gördüm yüzünü gel deyü oldum saña müştāḳ
Sen gel beni bülbül deyü ḳayd eyledi ʿ uşşāḳ

2 Göster gülerek yüz baña eyle gel iḥyā
Her emriñe fermānıña ben işte mahyā
Raḥm eyle baña ben ḳuluñum dīdesi şehlā
Gördüm yüzünü gel deyü oldum saña müştāḳ
Sen gel beni bülbül deyü ḳayd eyledi ʿ uşşāḳ

3 Beñzer saña yoḳ ḥüsn-i cemālde a dil-ārām

Kim ki görür ʿālemde saña der a gül endām

İşte o sebebden saña diller oluyor rām

Gördüm yüzünü gel deyü oldum saña müştāḳ

Sen gel beni bülbül deyü ḳayd eyledi ʿuşşāḳ

4 Ḥasretde ḳoyup etme mükedder beni bir dem

Fürḳat oduna yaḳma ṣaḳın ġayrı bu sīnem

Artıḳ yeter ʿālemde baña hecr ile mātem

Gördüm yüzünü gel deyü oldum saña müştāḳ

Sen gel beni bülbül deyü ḳayd eyledi ʿuşşāḳ

5 Lāyıḳ mı bu Emrī ḳuluña derd ile hicrān

Aġlatma ṣaḳın sen anı ey dīdesi fettān

Çünki saña beñzer o da ʿālemde bir insān

Gördüm yüzünü gel deyü oldum saña müştāḳ

Sen gel beni bülbül deyü ḳayd eyledi ʿuşşāḳ

41 [Muhammes-i mütekerrir]

feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilün

1 Mihr-i ḥüsnüñ baña ver ʿāleme sulṭān olayım
N’olduġum bildireyim ḫalḳa Süleymān olayım
Et ḳabūl bezmiñe al ḥürmete şāyān olayım
Emr ederseñ yoluña ḫāk ile yeksān olayım
Var ise derdine söyle saña dermān olayım

2 Vereyim tende olan cānımı al eyle ḳabūl
Gel sözüm eyle ḳabūl olma ṣaḳın soñra melūl
Eylemem öylece ʿahd eyledim ʿālemde **nüḳūl**
Emr ederseñ yoluña ḫāk ile yeksān olayım
Var ise derdine söyle saña dermān olayım

3 Senden ʿālemde güzel ben bulamam sen de beni

Sen ḳabūl et beni ben de edeyim ben de seni

Bu miṣildir bileceksin seni sev sen seveni

Emr ederseñ yoluña ḫāk ile yeksān olayım

Var ise derdine söyle saña dermān olayım

4 Her ne emriñ var ise söyle çekinme her ḥāl

Her zemān ṣanma gelir adama böyle iḳbāl

Seni vaḳtiyle göñül taḫtına etdim īṣāl

Emr ederseñ yoluña ḫāk ile yeksān olayım

Var ise derdine söyle saña dermān olayım

5 Emrī her ḥālde saña bende aña yār ol

Öyle bir bülbül-i nālendeye gülzār ol

Her zemān ʿaşḳıñ elinde olacaḳsañ bīzār ol

Emr ederseñ yoluña ḫāk ile yeksān olayım

Var ise derdine söyle saña dermān olayım

42 [Muhammes-i mütekerrir]

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Doḳunma ġurbet ellerde benim bir nev-nihālim var
Gelir belki gözüm yollarda ḳaldı iḥtimālim var
Görürsem ḫaylīden ḫaylī aña bir çoḳ su’ālim var
Ḥāżırlanmış gene anda aña bir ʿarż-ı ḥālim var
Ḫulūṣ-ı ḳalbe mālik bir gözü ḳaşı hilālim var

2 Derūn-ı sīnede baġrım ser-ā-ser āteş-i sūzān
Beni ḥasretde ḳoydu gitdi artıḳ dīdeler giryān
Helāk eyler beni ẓannım o fürḳat-i āteş-i hicrān
Ḥāżırlanmış gene anda aña bir ʿarż-ı ḥālim var
Ḫulūṣ-ı ḳalbe mālik bir gözü ḳaşı hilālim var

3 Bütün dünyā benim olsa anı ben n’eylerim yārsız

Durur mu ʿāşıḳ-ı ṣādıḳ ʿaceb bir demde dil-dārsız

Anıñ çün gözlerim gelsin efendim baña aġyārsız

Ḥāżırlanmış gene anda aña bir ʿarż-ı ḥālim var

Ḫulūṣ-ı ḳalbe mālik bir gözü ḳaşı hilālim var

4 Ne bed-baḫtım beni şu ṭāliʿ-i dūnum helāk etdi

Hele ḥasret göñül maḥzūn dü çeşmim giryenāk etdi

Ġam-ı fürḳat nihāyet deldi baġrım derdnāk etdi

Ḥāżırlanmış gene anda aña bir ʿarż-ı ḥālim var

Ḫulūṣ-ı ḳalbe mālik bir gözü ḳaşı hilālim var

5 Gözüm yollarda fikrim anda göñlüm bekliyor her ān

Gelir belki gül-i ġonca baña būlar eder iḥsān

Bu gün Emr̄iniñ aḥvāli size maʿlūm olup iḫvān

Ḥāżırlanmış gene anda aña bir ʿarżu-ı ḥālim var

Ḫulūṣ-i ḳalbe mālik bir gözü ḳaşı hilālim var

43 [Muhammes-i mütekerrir]

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Ṣaḳın aldanma dehre gel deme bu gül-sitānlıḳdır
Bu maʿmūr ṣandıġıñ ḥālim gelir gün bil vīrānlıḳdır
Çalışma celbine varıñ oda bir pāsbānlıḳdır
Be-hey cānım cefā etmek seniñ içün ḳalpazanlıḳdır
Sen ʿuşşāḳına luṭf eyle bu işde nev-cüvānlıḳdır

2 Zemān gösterdi bülbüller gül-i zībādan el çekdi
Fiġānıñda devāmlar eyleyip ġavġādan el çekdi
Bulunca sevdigin ʿāşıḳ bütün eşyādan el çekdi
Be-hey cānım cefā etmek seniñ içün ḳalpazanlıḳdır
Sen ʿuşşāḳına luṭf eyle bu işde nev-cüvānlıḳdır

3 Beḳā bulmuş ʿaceb var mı cihānda söyle bir insān

Seniñ maʿmūr ābād gördügüñ bir gün olur vīrān

Ṭeḫattur eylemek lāzım düşün her dem düşün her ān

Be hey cānım cefā etmek seniñ içün ḳalpazanlıḳdır

Sen ʿuşşāḳına luṭf eyle bu işde nev-cüvānlıḳdır

4 Güzel sevmek şu ʿālemde olupdur ʿādetā ḳāñūn

Bunuñ icrāsına her vechile ʿuşşāḳ olup medyūn

Anıñ çün kūy-ı yārda olmuşam ben şimdilik meskūn

Be-hey cānım cefā etmek seniñ içün ḳalpazanlıḳdır

Sen ʿuşşāḳına luṭf eyle bu işde nev-cüvānlıḳdır

5 Seniñ **iḳlīm-i** ḥüsnüñde nice üftadegān bekler

Fiġān-ı zār ile Emrī o dehri bir zemān bekler

Degil bir ben nice bin ʿāşıḳ-ı ṣādıḳ inan bekler

Be-hey cānım cefā etmek seniñ içün ḳalpazanlıḳdır

Sen ʿuşşāḳına luṭf eyle bu işde nev-cüvānlıḳdır

44 [Muhammes-i mütekerrir]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Hīç gören var mı beni bir gün ki ḫandān olduġum
Bir gün olsun bir dem olsun vaṣl-ı cānān olduġum
Kūyuna vardımsa anda bende mihmān olduġum
Geldi eyyām-ı bahār ʿazm-i gülistān olduġum
Yoḳ gören var ise görmüş gördü nālān olduġum

2 Medd-i āhım ṭutdu eflāki göñül dād eyledi
Hecr elinden bülbülāsā āh u feryād eyledi
Öldürür her gün beni ḥasret deme şād eyledi
Geldi eyyām-ı bahār ʿazm-i gülistān olduġum
Yoḳ gören var ise görmüş gördü nālān olduġum

3 Bir ʿaceb ḫāke girifdārım Ḫudā imdād ede

Bir görüp aġyār göñülden Ḥaḳ anı müzdād ede

Görmedim bir kimseyi gelsin anı ābād ede

Geldi eyyām-ı bahār ʿazm-i gülistān olduġum

Yoḳ gören var ise görmüş gördü nālān olduġum

4 Gitmek ārzūlar göñül hem āh u efġānımla ben

Yāre yüz sürmek dilerdim eşk-i giryānımla ben

ʿArż-ı ḥāl versem yazılmış dīde-i ḳanımla ben

Geldi eyyām-ı bahār ʿazm-i gülistān olduġum

Yoḳ gören var ise görmüş gördü nālān olduġum

5 Emrī yā tā ḥaşre dek derd-i ġamıñla dil-beriñ

Gitmese benden gerek vech-i ḫayāli gülteriñ

Ben gibi ʿāşıḳ nice vermez aña cān ü seriñ

Geldi eyyām-ı bahār ʿazm-i gülistān olduġum

Yoḳ gören var ise görmüş gördü nālān olduġum

45 [Muhammes-i mütekerrir]

feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilün

1 Diyemem çoḳca ġamım var hele ol yāre benim
Söylesem belki olur derdime bir çāre benim
Görünür ḥāṣılı dünyā gözüme ḳara benim
Dönüyor ṭāliʿ -i baḫtım yine idbāra benim
Açıyor hecri o yāriñ sīneme yara benim

2 Yoḳ bilen derdimi artıḳ bilecekse o perī
Bilir elbetde Yāḳubdur yüregimde cigeri
Bulurum āh ederim her gece ḥasret-i seḥeri
Dönüyor ṭāliʿ -i baḫtım yine idbāra benim
Açıyor hecri o yāriñ sīneme yara benim

3 O beni ḥasret ile ḳoydu diyār-ı ʿademe

Düşürüpdür o beni derd-i firāḳ u eleme

Beni sevḳ etdi nihāyet o mühlik vereme

Dönüyor ṭāliʿ-i baḫtım yine idbāra benim

Açıyor hecri o yāriñ sīneme yara benim

4 Beni bir gün göreceksin şu nifāḳ öldürecek

Beni giryān beni nālān o **şiḳāḳ** öldürecek

Gel doḳunma baña sen degme merāḳ öldürecek

Dönüyor ṭāliʿ-i baḫtım yine edbāra benim

Açıyor hecri o yāriñ sīneme yara benim

5 Eylediñ öyle vefāsız dil-i dil-dāra vedāʿ

N'eylesem Emrī ne yapsam buña yoḳ çāre vedāʿ

Her neyim var ise yoḳsa o fedākāra vedāʿ

Dönüyor ṭāliʿ-i baḫtım yine idbāra benim

Açıyor hecri o yāriñ sīneme yara benim

46 [Muhammes-i mütekerrir]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Benden aʿlā yoḳ bilen ẓannım cemāliñ ḳadrini
Bilmedim elde iken ḥayfā viṣāliñ ḳadrini
Baḳdıġım günler o gül-rūyunda ḥāliñ ḳadrini
Şimdi bildin añladım nev-res-i nihāliñ ḳadrini
Ben degil herkes bilir ẓannım kemāliñ ḳadrini

2 Ben ḳuṣūr etdim nihāyet anladım ʿiṣyānımı
Dinlemez şimdi benim bir kimse de giryānımı
Ḳapladı hicrān ġamı ʿālemde gör her yānımı
Şimdi bildin anladım nev-res-i nihāliñ ḳadrini
Ben degil herkes bilir ẓannım kemāliñ ḳadrini

3 Herçi bād-ābād desem gitsem de kūy-ı yāre ben

Ḥālimi ʿarż etmeye her vech ile dil-dāra ben

Ḫaylī gündür düşmüşem bir müstaḥīl efkāra ben

Şimdi bildin añladım nev-res-i nihāliñ ḳadrini

Ben degil herkes bilir ẓannım kemāliñ ḳadrini

4 Fırṣatı fevt eyleyip şimdi hebā feryādımız

Çāk çāk etseñ girībān istesen imdādımız

Her ne yapsaḳ ʿavdet etmez āh o eski şādımız

Şimdi bildin añladım nev-res-i nihāliñ ḳadrini

Ben degil herkes bilir ẓannım kemāliñ ḳadrini

5 Şimdi ārzū eyliyor ancaḳ viṣāle çāre yoḳ

Ẓulmet-i hicrānda ḳaldıḳ ġarīb meh-pāre yoḳ

Gidecek Emrī nihāyet bir ṭarīḳ-i dil-dāre yoḳ

Şimdi bildin añladım nev-res-i nihāliñ ḳadrini

Ben degil herkes bilir ẓannım kemāliñ ḳadrini

47 [Muhammes-i mütekerrir]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Pek ḫaṭā etmem desem de Yūsuf-ı Kenʿān saña
Sen melek eyler ḫaṭā kim ki odur insān saña
Her gören dīdārını elbet ḳalır ḥayrān saña
Bir cānım var al seniñ olsun verem bürhān saña
Var seniñ dīniñ hemān lāzım olan īman saña

2 Sen bu ʿaṣrıñ bir gül-i reyḥānısın ḫandānısın
Herkes ʿālemde bilir her dil-beriñ sulṭānısın
Hem bu şehriñ dil-firībi her göñül bürhānısın
Bir cānım var al seniñ olsun verem bürhān saña
Var seniñ dīniñ hemān lāzım olan īman saña

3 Mülket-i Hinde bedeldir rūden-i şehdāneñiz

Şemʿ-i ḥüsnünde o şuʿle ben daḫı pervāneñiz

Ḥāṣılı dünyā deger ol dīde-i mestāneñiz

Bir cānım var al seniñ olsun verem bürhān saña

Var seniñ dīniñ hemān lāzım olan īman saña

4 Merḥamet bābıñ güşād et bekliyor üftādegān

Ḫānkāhı ḥüsnüne meftūn seniñ çoḳ dervīşān

Bilmiş ol emṣāliñi göstermemiş devr-i zemān

Bir cānım var al seniñ olsun verem bürhān saña

Var seniñ dīniñ hemān lāzım olan īman saña

5 Beslemiş gūyā hemīn-i dil-i lānesi āgāh seni

Ol sebebden söylerim ḥıfẓ eylesin Allah seni

Görmek ārzūlar eder Emrī neden eyvāh seni

Bir cānım var al seniñ olsun verem bürhān saña

Var seniñ diniñ hemān lāzım olan īman saña

48 [Muhammes-i mütekerrir]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Müjde ey dil geldi ....[318] ḫ͡ʿāb-ı gafletden uyan

Sen anıñ meftūnusuñ ḥayrānısıñ ḫ͡ʿaylī zemān

Geldi tebrīke gören ol ḳadd-i şimşādı duyan

Ṣolmamışdır gül-ʿiẕārı ṣolmamış ġonca-dehān

Ben pīr olduḳça o da olmaḳdadır bir nev-civān

2 Vaḳtiyle yazmış demişdim şāh-ı ḫ͡ʿūbānım benim

Raḥm ederdi ḥālimi gördükce giryānım benim

Baḫ͡ʿtiyārsın baḫ͡ʿtiyārsın derdi iḫ͡ʿvānım benim

Ṣolmamışdır gül-ʿiẕārı ṣolmamış ġonca-dehān

Ben pīr olduḳça o da olmaḳdadır bir nev-civān

[318] Divanda bu kısım üç nokta ile boş bırakılmıştır.

3 Bir zemān taṣvīrini nezdimde hem-dem eyledim

Nāmesin dil-i yāreme sürdüm de merhem eyledim

Kūşe-i vaḥdetde kendi kendim ebkem eyledim

Ṣolmamışdır gül-ʿizārı ṣolmamış ġonca-dehān

Ben pīr olduḳça o da olmaḳdadır bir nev-civān

4 Görmedim duydum demişler eskiden aʿlā imiş

Defter-i ʿuşşāḳa baḳmışlar anı bālā imiş

Ben anıñ Mecnūnuyam ḥālā baña Leylā imiş

Ṣolmamışdır gül-ʿizārı ṣolmamış ġonca dehān

Ben pīr olduḳça o da olmaḳdadır bir nev-civān

5 Emrī geldi ḫāṭıra geçmiş olan ʿālemleri

Lāl ederken nīm-i nigāhı nice biñ Rüstemleri

Şimdi bilmem kimdir ʿālemde anıñ hem-demleri

Ṣolmamışdır gül-ʿizārı ṣolmamış ġonca-dehān

Ben pīr olduḳça o da olmaḳdadır bir nev-civān

49 [Muhammes-i mütekerrir]

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Baña göstermiyor hecriñ ġamım çoḳdur şu dünyāyı
Seniñ çün ārżuḥāl etsem gören var mı bu daʿvāyı
Yeter artıḳ yeter faṣl edelim bizler şu ġavġāyı
Dolaşdırdı seniñ ʿaşḳıñ baña hep dāġ u ṣaḥrāyı
Getir gönlümü al ʿaşḳıñ yeter çekdim bu sevdāyı

2 Devāsı yoḳ bu derdiñ sen baña bir çāre sen göster
Saña lāyıḳ olan her derde imdād eylemek gülter
Degil bir ben bütün üftādegānıñ luṭfunu ister
Dolaşdırdı seniñ ʿaşḳıñ baña hep daġ u ṣaḥrāyı
Getir gönlümü al ʿaşḳıñ yeter çekdim bu sevdāyı

3 Saña şerh etmedim senden benim çekdiklerim bir bir

Ḫarāb etdiñ şu vīrān ḳalbimi bilmem naṣıl taʿmīr

Edersiñ söyle ey şāhım şu ẓulmet göñlümü tenvīr

Dolaşdırdı seniñ ʿaşḳıñ baña hep daġ u ṣaḥrāyı

Getir göñlümü al ʿaşḳıñ yeter çekdim bu sevdāyı

4 Ser-encāmım görenler hep baña ḳarşı eder ḥayret

Bunuñ var ḥikmeti bilmem buña vardır sebeb elbet

Hebā oldu benim bu çekdigim ʿālemdeki ġayret

Dolaşdırdı seniñ ʿaşḳıñ baña hep daġ u ṣaḥrāyı

Getir göñlümü al ʿaşḳıñ yeter çekdim bu sevdāyı

50 [Muhammes-i mütekerrir]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Var benim bilmem nedir yāre olan germiyyetim
Ol ḳadar meftūnuyam ölmek yolunda niyyetim
Ḳalmadı elde degil bir vechile ḥürriyyetim
Ġayrı āhūlarladır hep ṣoḥbetim ünsiyyetim
Dil-rubālardan kesildim kesdim artıḳ ülfetim

2 Ölsem artıḳ iftiḫārın baña dünyā dār gelir
Ḳande varsam hep benimle hep ḫayāli yār gelir
Her nere varsam bile şu ṭāliʿ-i idbār gelir
Ġayrı āhūlarladır hep ṣoḥbetim ünsiyyetim
Dil-rubālardan kesildim kesdim artıḳ ülfetim

3 Eşk-i çeşmim cūş edip mevce gelir deryā gibi

Yār uzatdıḳca viṣāli her zemān ferdā gibi

Kendini çekmiş baña göstermiyor ʿAnḳā gibi

Ġayrı āhūlarladır hep ṣoḥbetim ünsiyyetim

Dil-rubālardan kesildim kesdim artıḳ ülfetim

4 Aġladıp güldürmedi birden beni bu çarḫ-ı dūn

Aġladıp hicrān beni ḥasret edip ġayr-i zebūn

Geldi vaḳdi siz deyiñ innā ileyhi rāciʿūn[319]

Ġayrı āhūlarladır hep ṣoḥbetim ünsiyyetim

Dil-rubālardan kesildim kesdim artıḳ ülfetim

5 Kesmem ümmīd-i viṣāliñ çarḫa etmem ser-fürū

Yār içün hem-dem olan ben yoḳ dökersem ābrū

Kimseye ʿālemde Emrī böyledir çoḳdan berü

Ġayrı āhūlarladır hep ṣoḥbetim ünsiyyetim

Dil-rubālardan kesildim kesdim artıḳ ülfetim

[319] "Biz gerçekten de dönüp ona varacağız."

51 [Muhammes-i mütekerrir]

mefʿ ūlü mefāʿ īlü mefāʿ īlü feʿ ūlün

1 Ey yār-i cefā-cū baña cevri yaparsın

Ḥasretde ḳoyup cismimi āteşle ṣararsın

Etdiklerine gün gelecek sende bıḳarsın

Ey cān alıcı sen yine bu cāna ḳıyarsın

Alma kime ḥāżırladıġım ṣoñra ṭuyarsıñ

2 Eşkim yine ḥasretle benim eylediñ al kan

Ḥālim saña maʿ lūm beni gel eyleme giryān

Ben bunda ḳalıp mātem ile nerde o cānān

Ey cān alıcı sen yine bu cāna ḳıyarsın

Alma kime ḥāżırladıġım soñra ṭuyarsın

3 Çoḳdan çekerim derd-i verem, ʿillet-i sevdā

Öldürseñ eger işte bu cān ġayrı muḥyā

Sen cevr ü cefā etmedesiñ baḳ baña ḥālā

Ey cān alıcı sen yine bu cāna ḳıyarsın

Alma kime ḥāżırladıġım soñra ṭuyarsın

4 Baḳ ṭāliʿ-i nā-sāz baña baḳ gör neler etdi

Cismim giderek pister-i ġamlarla eritdi

Ḥasret cigerim deldi nihāyetde o gitdi

Ey cān alıcı sen yine bu cāna ḳıyarsın

Alma kime ḥāżırladıġım soñra ṭuyarsın

5 Sevdā-yı maḥabbet esiyor şimdi serimde

ʿAḳlım arasañ yoḳ bulamazsın da yerinde

Biñ dürlü elem Emr̄iniñ āh var cigerinde

Ey cān alıcı sen yine bu cāna ḳıyarsın

Alma kime ḥāżırladıġım soñra ṭuyarsın

52 [Muhammes-i mütekerrir]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Taʿmīr olmaz çünki ḳalbi tā temelden yıḳdılar

Açdılar gizli olan yaram beni aldatdılar

Ḥāṣılı şimdiki ḫūblar ṭop deyü oynadılar

Kendi ḥālimde gezerken gör beni ḥoplatdılar

Çoḳ degersiz ṣandılar ucuz bahāya ṣatdılar

2 Bir zemānlar az gelirken āh baña bu dehr-i dūn

Şimdi bir āhū baḳışlı ḫūb beni etdi zebūn

Gel beni söyletme çünki mā-cerāmız pek uzun

Kendi ḥālimde gezerken gör beni ḥoplatdılar

Çoḳ degersiz ṣandılar ucuz bahāya ṣatdılar

3 Olmasın bir kimse maġrūr ʿakl ile ʿirfānına

Çünki nefsi aldadır āḫir ḳıyār hem cānına

Söz bir ādem söyler iken baḳmalı dört yanına

Kendi ḥālimde gezerken gör beni ḥoplatdılar

Çoḳ degersiz ṣandılar ucuz bahāya ṣatdılar

4 Ben de vaḳtiyle gülerdim ʿāşıḳ-ı şeydālara

Bu ne ḥāldir der iken ben de düşüp sevdālara

Baḳmıyorken bir zemān böyle uzun ġavġālara

Kendi ḥālimde gezerken gör beni ḥoplatdılar

Çoḳ degersiz ṣandılar ucuz bahāya ṣatdılar

5 Bir zemān Emrī gülerdi şimdi de āh etmede

Gelsin ʿuşşāḳ görsün ʿālemde zemānım gitmede

Bī-vefālar bī-vefālar dökdü ḳanım içmede

Kendi ḥālimde gezerken gör beni ḥoplatdılar

Çoḳ degersiz ṣandılar ucuz bahāya ṣatdılar

53 [Muhammes-i mütekerrir]

feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilün

1 Çıḳdı ʿarşa bu gece āh u fiġānım giderek
Gör ne ḥikmet geçiyor ġamla zemānım giderek
Eşk deyü dökmede çeşmān hele ḳanım giderek
Başḳa bir reng alıyor ġonca dehānım giderek
İkiden dört oluyor ḳaşı kemānım giderek

2 Bir zemān ṭıflī idi şimdi civān olmadadır
Gün-be-gün başḳa güzel şāh-ı cihān olmadadır
Gūyā bir reng-i bahār ġonca-dehān olmadadır
Başḳa bir reng alıyor ġonca-dehānım giderek
İkiden dört oluyor ḳaşı kemānım giderek

3 Ṭıfl-ı nāzım giderek kendime etdim cānān

Ẓannederdim ḳalacaḳ kendi o boyda her ān

Baḳ da gör zümre-i ḫūbāna olupdur sulṭān

Başḳa bir reng alıyor ġonca-dehānım giderek

İkiden dört oluyor ḳaşı kemānım giderek

4 Bārekallāh demeli rūyuna baḳdıḳca müdām

ʿAşḳ kitābında muṣarraḥ bulunur hem de niẓām

Vermeli cānını cānāna ise ġayrı merām

Başḳa bir reng alıyor ġonca-dehānım giderek

İkiden dört oluyor ḳaşı kemānım giderek

5 Emrī̄ her ān u zemān yār ile hem-dem ister

Ġayrı vaḳtin geçire başḳaca ʿālem ister

Kendi pī̄r olsa göñül tāze ki gülfem ister

Başḳa bir reng alıyor ġonca-dehānım giderek

İkiden dört oluyor ḳaşı kemānım giderek

54 [Muhammes-i mütekerrir]

mefʿ ūlü mefāʿ īlü mefāʿ īlü feʿ ūlün

1 Cānān saña baḳdıḳca bu gün dīdelerim āh
Ḳan dökmededir yaş yerine böylece eyvāh
Bilmem ne ḳadar sevdigimi ben bile ey şāh
Naṣıl edeyim ben seni bu serime āgāh
Baḳmam baḳamam inse yere gökde olan māh

2 Āh yan baḳışı etdi beni ḥāsılı meftūn
Bülbül gibi civ civ ötüşü rūḥumu memnūn
İllā o nezāketle tebessüm beni medyūn
Naṣıl edeyim ben seni bu serime āgāh
Baḳmam baḳamam inse yere gökde olan māh

3 Ṭaḳdıñ beline şimşīri çek işte bu cānım

Ṣapla aḳacaḳ var ise aḳsın hele ḳanım

Ya sen benim ol ya beni öldür a civānım

Naṣıl edeyim ben seni bu serime āgāh

Baḳmam baḳamam inse yere gökde olan māh

4 Bilmem saña kimler oḳudur ders-i nezāket

Vechiñde tecellī ediyor nūr-ı aṣālet

ʿAşḳım bu gidişle bulacaḳ sende nihāyet

Naṣıl edeyim ben seni bu serime āgāh

Baḳmam baḳamam inse yere gökde olan māh

5 Emrī saña derse gel efendim anı hoş gör

Çünki saña ṣādıḳ hele denmiş aña nañkör

ʿAşḳıyla yanan ben ḳulunu ṣanmada meyḥur

Naṣıl edeyim ben seni bu serime āgāh

Baḳmam baḳamam inse yere gökde olan māh

55 [Muhammes-i mütekerrir]

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 Gösterdi devā derdime dermāna inandım
Vāʿd etdi baña vuṣlatı cānāna inandım
Gördüm anı bezmimde o sulṭāna inandım
Geldikde gözüm gördü o mihmāna inandım
Vaʿdinde ṣebāt eyledi burhāna inandım

2 Ümmīd-i viṣāl eyler iken geldi nihāyet
Hecr-i elemim gitdi bulup şimdi nihāyet
Her vechile göñlüm edecek işte şehādet
Geldikde gözüm gördü o mihmāna inandım
Vaʿdinde ṣebāt eyledi burhāna inandım

3 Şen oldu ġam-ı alūd iken āh meclis-i rindān

Çünki ayaġın başdı gelip āfet-i devrān

Biz bekler idik bezmimizde tā gele burhān

Geldikde gözüm gördü o mihmāna inandım

Vaʿ dinde ṣebāt eyledi burhāna inandım

4 Tebrīk edelim bezmimize ʿālem-i ābı

Doldur içelim sāḳī getir eski şarābı

Muṭrib çalalım ẕevk edelim ġayrı rebābı

Geldikde gözüm gördü o mihmāna inandım

Vaʿ dinde ṣebāt eyledi burhāna inandım

5 Emrī bu gece āfet-i devrānına hem-dem

Görmüş mü ʿaceb var mı göre böyle bir ʿālem

Dünyā var imiş ya yoḳ imiş bence ne elzem

Geldikde gözüm gördü o mihmāna inandım

Vaʿ dinde ṣebāt eyledi burhāna inandım

56 [Muhammes-i mütekerrir]

feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilün

1 Şu güzel kim deyü ṣordum baña cānān dediler
O melek bence n'içün āh aña insān dediler
Gören elbet ana şādān baña giryān dediler
Şu gelen dil-beriñ ismin baña burhān dediler
Aña emṣāli bulunmaz şuḫ-ı sulṭān dediler

2 Baḳınız ṭavrına eṭvārına ṣanki o melek
Hele ġılmān derim aṣlā buña etmem ben şek
Ḳalbimi göñlümü etdim ana gelsin o renk
Şu gelen dil-beriñ ismin baña burhān dediler
Aña emṣāli bulunmaz şuḫ-ı sulṭān dediler

3 Odur ʿālemde baña yār-ı vefādār bilirim

Naṣıl ʿālemde edem anı inkār bilirim

Ṣormayıñ söyleyemem hem nice esrār bilirim

Şu gelen dil-beriñ ismin baña burhān dediler

Aña emṯāli bulunmaz şuḫ-ı sulṭān dediler

4 O ḳadar dil-ber-i raʿnā arasañ yoḳdur eşi

O ḳadar şöhreti dutmuş hele Hind ü Ḥabeşi

Gel de yār gör yüregimde var anıñ ʿaşḳ āteşi

Şu gelen dil-beriñ ismin baña burhān dediler

Aña emṯāli bulunmaz şuḫ-ı sulṭān dediler

5 Çıḳıñız seyr edelim böylece endāmı güzel

Söyleyiñ var mı gören söyleyiñ hengāmı güzel

Emrī̇yim gördüm ise kendi gibi nāmı güzel

Şu gelen dil-beriñ ismin baña burhān dediler

Aña emṯāli bulunmaz şuḫ-ı sulṭān dediler

57 [Muhammes-i mütekerrir]

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Cefā vü cevr eden ʿuşşāḳa varsa anı **egdirdiñ**

Yalatmış kelb gibi bir çoḳlar ardınca dadandırdıñ

Kimine gösterip rūbar-ı zemān aġzın sulandırdıñ

Yeter bir çoḳ zemān ḫudʿalarıñla sen yalandırdıñ

Geçen gün ṣūret-i ḥaḳdan gelip ẓannetme ḳandırdıñ

2 Seni her kes baña söyler dururdu bir zemān alçaḳ

Yalan derler ṣanırdım ben seni ʿālemde bir şaḳşaḳ

Ṣanırsın etdigiñ bir kimse bilmez her kesi aḥmaḳ

Yeter bir çoḳ zemān ḫudʿalarıñla sen yalandırdıñ

Geçen gün ṣūret-i ḥaḳdan gelip ẓannetme ḳandırdıñ

3 Gelip dersin alır senden hemān ol laʿīn-i şeyṭān

Saña insān demek çün ʿār eder ʿālemde bir insān

Ṣanırsın saña beñzer herkes her ḥālde bir ḥayvān

Yeter bir çoḳ zemān ḫud'alarıñla sen yalandırdıñ

Geçen gün ṣūret-i ḥaḳdan gelip ẓannetme ḳandırdıñ

4 Seniñ çün bir zemān derdim dururdum ey gözü āhū

Seniñ çün ṣubḥa dek çeşmānıma girmez idi uyḳu

Meger bir ẕerre yoḳmuş sende şimdi añladım duyġu

Yeter bir çoḳ zemān ḫud'alarıñla sen yalandırdıñ

Geçen gün ṣūret-i ḥaḳdan gelip ẓannetme ḳandırdıñ

5 Bu gün Emrīyi ḳahr etdiñ seni de eyleye mevlā

Bu gün bir başḳa reng aldıñ deme ben güzelim ḥālā

Niçe bin ḫānumān yıḳdıñ ḳopardıñ ḫaylī vā-veylā

Yeter bir çoḳ zemān ḫud'alarıñla sen yalandırdıñ

Geçen gün ṣūret-i ḥaḳdan gelip ẓannetme ḳandırdıñ

58 [Muhammes-i mütekerrir]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Baḳmıyor inṣāfı yoḳ bir kerre olsun āhıma
Beklerim ben reh-güẕerde baḳmaḳ içün māhıma
Merḥamet etmez bilirken ol benim eyvāhıma
Dün gece aġyār ile birlikde çıḳdı rāhıma
Aña nisbet ben de yalvardım güzel Allāhıma

2 Her zemān her gün gecem tā ṣubḥa dek cānım aña
Vermege ḥāżırlamışdım o baḳar yan yan baña
Baña geldi etdigi cevr ü cefālardan ġınā
Dün gece aġyār ile birlikde çıḳdı rāhıma
Aña nisbet ben de yalvardım güzel Allāhıma

3 Hīç düşünmez hīç getirmez ḫāṭıra bir gün olur

Bu güzellik anda ḳalmaz o gider kendi ḳalur

Ṣoñra kimse yüzüne baḳmaz anıñ ḥāli n'olur

Dün gece aġyār ile birlikde çıḳdı rāhıma

Aña nisbet ben de yalvardım güzel Allāhıma

4 İşte aġyār işte yār işte göñül gözdür baḳan

Bir düşün şu ʿālemi ṣoñra deme sen el-amān

Böyle bir bed-ṭıynete Emrī baḳar mı bir zemān

Dün gece aġyār ile birlikde çıḳdı rāhıma

Aña nisbet ben de yalvardım güzel Allāhıma

59 [Muhammes-i mütekerrir]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Cān[ı] terke ḫāżırım cānān ḥāşā bir zemān

Ben anı terk etmezem çünki olur ḥālim yamān

Doġrudur bu sözlerim ey meh-liḳā artıḳ inan

Cānımı cānān yolunda terk edersem baña şān

Ṣoñra ḳabrim ṭaşına yazsın şehīd-i ʿāşıḳān

2 Ben şu yolda cān verirsem ālāy-ı dil-ber ile

Sevdigim gelsin beni **ġasl eylesin hem de** bile

Ḳoymadan āheng-i ḳabrimde ḳopsun ġulġule

Cānımı cānān yolunda terk edersem baña şān

Ṣoñra ḳabrim ṭaşına yazsın şehīd-i ʿāşıḳān

3 Hep gelenler genc olursa ol Ḫudā-yı lem-yezel

ʿAfv eder cürmüm benim īmānıma gelmez ḫalel

Ḥāṣılı maḳṣad odur işte ḥuṣūl buldu emel

Cānımı cānān yolunda terk edersem baña şān

Ṣoñra ḳabrim ṭaşına yazsın şehīd-i ʿāşıḳān

4 Seng-i ḳabrimde yazılsıñ ben şehīd-i dil-berim

Oḳuyan bilsin bunuñ altındadır ten ü serim

Türbedār olsun benim başımda yārim isterim

Cānımı cānān yolunda terk edersem baña şān

Ṣoñra ḳabrim ṭaşına yazsın şehīd-i ʿāşıḳān

5 Ölmeden öldüm diyen gelsin bu gün görsün beni

Yār yolunda nice ben etdim fidā cān ü teni

Kimlere terk eylesin ölmekdedir Emrī seni

Cānımı cānān yolunda terk edersem baña şān

Ṣoñra ḳabrim ṭaşına yazsın şehīd-i ʿāşıḳān

60 [Muhammes-i mütekerrir]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ey perī öldür beni yāḫūd beni et telḫ-kām

Belki bu ḥāl-i perīşānım bulur bir intiẓām

Her ṣınıf ḳānūna rabṭ oldu bize yoḳdur niẓām

Ḥāṣılı güldürmek öldürmek elindedir temām

Bir eli baġlı ḳuluñ ḳarşıñda etmekde ḳıyām

2 Sen var iken ben kime ḥālim ʿaceb ʿarż eylerim

Sen bilirken derdimi kime gidip ben söylerim

Derdi dermānı cihānı sensiz ey meh n’eylerim

Ḥāṣılı güldürmek öldürmek elindedir temām

Bir eli baġlı ḳuluñ ḳarşıñda etmekde ḳıyām

3 Günde yüz biñ dil-ber-i raʿnā görürsem baḳmazam

Sen var iken başḳa bir āteşle göñlüm yaḳmazam

Ey benim āhū baḳışlım başḳa dürlü çaḳmazam

Ḥāṣılı güldürmek öldürmek elindedir temām

Bir eli baġlı ḳuluñ ḳarşıñda etmekde ḳıyām

4 Düşdüm oldum mübtelā ḥüsn-i cihān-ārāsına

Çāre buldum ṣabr ile ẓulm-i ʿaẕāb-efzāsına

Ben degil kimse taḥammül eylemez ġavġāsına

Ḥāṣılı güldürmek öldürmek elindedir temām

Bir eli baġlı ḳuluñ ḳarşıñda etmekde ḳıyām

5 Vird u ẕikrī Emrīniñ sensiñ hemān leyl ü nehār

Senden artıḳ minnet etmez kimseye bu āşikār

Gün olur elbet[de] eser bir muḫālif rūzgār

Ḥāṣılı güldürmek öldürmek elindedir temām

Bir eli baġlı ḳuluñ ḳarşıñda etmekde ḳıyām

61[320] [Muhammes-i mütekerrir]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Yoḳ benim derdim deme vardır ʿazīzim bī-şumār
Ol sebebden eylerim tā ṣubḥa dek ben āh u zār
Farḳ edersem yūḫ baña ʿālemde etmiş kār u żarar
Yıḳdı ḳalbim tā temelden etdi kendi tārumār
Ol sebebden āh u efġān eylerim leyl ü nehār

2 Ṣorsalar derd-i derūnum āh feryādım benim
Āhdan ġayrı cihānda yoḳdur evrādım benim
Var ġamım bir gün bulunmaz kim ola şādım benim
Yıḳdı ḳalbim tā temelden etdi kendi tārumār
Ol sebebden āh u efġān eylerim leyl ü nehār

[320] Divan metninde bu muhammes iki bent olarak kurgulanmıştır.

62 [Muhammes-i mütekerrir]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Bir zemānlar ben saña derdim dururdum dil-firīb
Ol zemān mekteb bizi etmek dilerdi mużdarib
Ḥāṣılı senden yetişmekde iken bir çoḳ edīb
Gitdi şebān sende ḳaldıñ ben gibi artıḳ ġarīb
Başla feryād u fiġāna ol miṯāl-i ʿandelīb

2 Uçdu bülbüller ḳalıp ten şimdilik boş bir ḳafes
Ġayrı ile durma sen bülbül gibi feryād-res
Ḳalmadı artıḳ saña baḳmaḳlıġa bende heves
Gitdi şebān sende ḳaldıñ ben gibi artıḳ ġarīb
Başla feryād u fiġāna ol miṯāl-i ʿandelīb

3 Bir zemān derdim saña etme sürūr etme ġurūr

Ol zemān sen der idiñ eyyām-ı bezm hem bī-fütūr

Şimdi ḳaldın ẓulmet-ābādda yaġarken sende nūr

Gitdi şebān sende ḳaldıñ ben gibi artıḳ ġarīb

Başla feryād u fiġāna ol miṯāl-i ʿandelīb

4 Ġam yeme bir gün zemān bir başḳa eyyām gösterir

Böyle ḳalmazsıñ felek bir ḥāl-i encām gösterir

Bir zemān ḥāliñ şeṭāret şimdi evhām gösterir

Gitdi şebān sende ḳaldıñ ben gibi artıḳ ġarīb

Başla feryād u fiġāna ol miṯāl-i ʿandelīb

5 Emrīye pey-rev olursañ āh u feryād etmede

Hep geçen eyyām-ı vaḳti durmayıp yād etmede

Biz ḳalıp ġamda zemān bilmem kimi şād etmede

Gitdi şebān sen de ḳaldıñ ben gibi artıḳ ġarīb

Başla feryād u fiġāna ol miṯāl-i ʿandelīb

63 [Muhammes-i mütekerrir]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ben gezer miydim bu ṣaḥrālarda Mecnūn olmasam
Ben arar mıydım o yāri aña meftūn olmasam
Baḥr-i ʿaşḳa ben ḳarışmazdım ki Ceyḥūn olmasam
Ben fidā cān mı ederdim yāre memnūn olmasam
Ḥāṣılı ölmez idim yoluñda medyūn olmasam

2 Bendesi efkendesi nālendesi dil-dārımıñ
Olduġum bilmez misin hem bülbülü gülzārımıñ
Ben esīri olmuşam āh ṭāliʿ -i idbārımıñ
Ben fidā cān mı ederdim yāre memnūn olmasam
Ḥāṣılı ölmez idim yoluñda medyūn olmasam

3 Ḳoy ne derlerse desinler yār içün olsa fidā

Her neyim ki varsa ʿālemde o yāre bī-riyā

Bir gün elbette bilir ḳadrim ṣanırsam dil-rubā

Ben fidā cān mı ederdim yāre memnūn olmasam

Ḥāṣılı ölmez idim yoluñda medyūn olmasam

4 Pek ḳolay ẓann etmek ʿāşıḳlıġın encāmı var

Böyle ḳalmaz çarḫ-ı devrān var anıñ eyyāmı var

Her seḥer kim gün doġar elbet anıñ aḳşamı var

Ben fidā cān mı ederdim yāre memnūn olmasam

Ḥāṣılı ölmez idim yoluñda medyūn olmasam

5 Emrīveş sevdāya düşmekde o dem ḳadrin bilip

Ẕevḳin ʿālemde gelince bir elem ḳadrin bilip

ʿAşḳla bīmār olan ol dem-i verem ḳadrin bilip

Ben fidā cān mı ederdim yāre memnūn olmasam

Ḥāṣılı ölmez idim yoluñda medyūn olmasam

64 [Muhammes-i mütekerrir]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Bil çekilsem ġam yemem cānā yoluñda dāra ben
İftiḫārımdır gelirsem hem fiġān u zāra ben
Dönmezem aṣlā bu sözden gelmez inkāra ben
N’eylesem n’etsem ne yapsam ṭāliʿ-i idbāra ben
Baña gün göstermedi giydim nihāyet ḳara ben

2 Aġlasam var mı ʿaceb raḥm edecek āmālime
Ṣızlasam bir kimseler vāḳıf degil aḥvālime
Ġamla memlūdur baḳılsa defter-i aʿmālime
N’eylesem n’etsem ne yapsam ṭāliʿ-i idbāra ben
Baña gün göstermedi giydim nihāyet ḳara ben

3 Başda sevdā dilde āteş gözde ḥasret hep bile

Āh u feryād u fiġānım verdi ḥayret bülbüle

İftirāḳ-ı yār başım uġratdı ḫaylī müşkile

N’eylesem n’etsem ne yapsam ṭāliʿ-i idbāra ben

Baña gün göstermedi giydim nihāyet ḳara ben

4 Başım uġratdı felek bir olmadıḳ sevdālara

Eyledi Mecnūn düşürdü çoḳ ṣaçı Leylālara

Beklerim derde devā her gün ḳalır ferdālara

N’eylesem n’etsem ne yapsam ṭāliʿ-i idbāra ben

Baña gün göstermedi giydim nihāyet ḳara ben

5 Ḥasret-i hicrān elinde Emrī gör oldu zebūn

Kim görür der geldi ol bī-çāreye hem de cunūn

Dense lāyıḳdır aña innā ileyhi rāciʿūn[321]

N’eylesem n’etsem ne yapsam ṭāliʿ-i idbāra ben

Baña gün göstermedi giydim nihāyet ḳara ben

[321] “Biz gerçekten de dönüp ona varacağız.”

65 [Muhammes-i mütekerrir]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Gün gelir ʿālem bu ya dil vāṣıl-ı cānān olur
Hem-demi hem-maḥremi hem-bezmi hem-şādān olur
Ḳalb-i vīrānım görüp dil-dārını ḫandān olur
Taḫt-ı dilde sevdigim vaḳti gelir mihmān olur
Ḥükm eder başdan başa her vechile sulṭān olur

2 Görsün aġyār anı ḳahr olsun aña gelsin cünūn
Çünkü vaḳtiyle baña etmiş bilir kendi oyun
Ol zemān etdi neler etdi neler buldu zebūn
Taḫt-ı dilde sevdigim vaḳti gelir mihmān olur
Ḥükm eder başdan başa her vechile sulṭān olur

3 Bir zemānlar ġam ile ālūd idim ben şimdi şād

Şimdi de ẕevḳe dalıp aġyārı etdim ġayrı yād

Ben aña āhenk derim ḳarşımda gelse etse dād

Taḫt-ı dilde sevdigim vaḳti gelir mihmān olur

Ḥükm eder başdan başa her vechile sulṭān olur

4 Versin Allāhım selāmet sevdigim cānānıma

Vaḳtile gelsin yetişsin dīde-i giryānıma

Baḳsın ʿālemde teraḥḥum eylesin efġānıma

Taḫt-ı dilde sevdigim vaḳti gelir mihmān olur

Ḥükm eder başdan başa her vechile sulṭān olur

5 Gözlerim yollarda hem fikr ü ḫayālim andadır

Ṣūreti ḳarşımda naḳş olmuş o güler ü cāndadır

Bilmiyor Emrī varıp yüz sürmek ister ḳandadır

Taḫt-ı dilde sevdigim vaḳti gelir mihmān olur

Ḥükm eder başdan başa her vechile sulṭān olur

66 [Muhammes-i mütekerrir]

feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilün

1 ʿAḳl u fikrim gözüm ʿālemde göñül etdi ḳıyām
Bir Yaḥudī güzeli gelse de ʿarż etse ḫırām
Edecek gelmez ise bizleri **Mecnūn encām**
Çıḳamaz girdi ḳamışdan edecekdir bayram
O zemān belki gelir kim anı ʿafv ede ḫaḫam

2 Nesi var bendeki ḳıldı beni dīvāne gibi
Çekilip gitdi görünmez baña bīgāne gibi
O sebeb etdi göñül şehrini vīrāne gibi
Çıḳamaz girdi ḳamışdan edecekdir bayram
O zemān belki gelir kim anı ʿafv ede ḫaḫam

3 O diler cennete girsin süre hem anda ṣafā

Ol ḳoyup ḥasrete gitmek bu da mı oldu revā

O püserderd [ü] ġamıyla ben ölürsem ḥayfā

Çıḳamaz girdi ḳamışdan edecekdir bayram

O zemān belki gelir kim anı ʿafv ede ḫaḫam

4 Eski bāġçeniñ ol hem gülüdür sünbülüdür

Çün seḥerde ġam alūd defʿ-i ḫumār bülbülüdür

Beyn-i ḫūbān bilinir cümleye fā'ik denilür

Çıḳamaz girdi ḳāmışdan edecekdir bayram

O zemān belki gelir kim anı ʿafv ede ḫaḫam

5 Şimdi girmiş ḳāmışa murġ-ı nerīmān gibidir

Ṣanki evreng-i dile çıḳmış o sulṭān gibidir

Emrī ʿindimde bu gün āfet-i devrān gibidir

Çıḳamaz girdi ḳāmışdan edecekdir bayram

O zemān belki gelir kim anı ʿafv ede ḫaḫam

67[322] [Muhammes-i mütekerrir]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Beklerim cānānı cānım çıḳsa istiḳbālime
İstiyor bilmem nedendir şaşdım ancaḳ ḥālime
Her gören kendimde ʿālemde benim āmālime
Görmeyiñ dostlar benim siz baḳmayıñ efʿālime
Ben bile ḥayretdeyim maʿkūs olan iḳbālime

2 Çoḳ zemāndır ḥasret-i hicrānına dil-dārımıñ
Ḳalmışam ben kūşe-i fürḳatde hem bīzārımıñ
Baḳ neler etdi baña şu ṭāliʿ-i idbārımıñ
Görmeyiñ dostlar benim siz baḳmayıñ efʿālime
Ben bile ḥayretdeyim maʿkūs olan iḳbālime

[322] Divan metninde bu muhammes üç bent olarak kurgulanmıştır.

3 Ḥāl u aḥvālim diger gün oldu geldi bir sükūn

Görmezem dünyāyı kesb ü kārıma çekdim yekūn

Ben baña dersem sezā innā ileyhi rāciʿ ūn[323]

Görmeyiñ dostlar benim siz baḳmayıñ efʿ ālime

Ben bile ḥayretdeyim maʿ kūs olan iḳbālime

68 [Muhammes-i mütekerrir]

fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün

1 Īftirāḳıñdandır bu ʿ ālemde benim maḥzūnluġum

Derd-i hicrāndan degil midir hele coşġunluġum

Başḳa derdimden degil bilmiş oluñ durġunluġum

Başda sevdā dilde āteş kim budur durġunluġum

Ol sebebdendir cihānı dutdu gör Mecnūnluġum

[323] "Biz gerçekten de dönüp ona varacağız."

2 Ḳıldı istilā vücūdum şehrini derd ü elem

Bunu şerḥa yoḳ benim çün dilde elde bir ḳalem

Dutmada āfāk-ı hicrānı efendim dem be-dem

Başda sevdā dilde āteş kim budur durġunluġum

Ol sebebdendir cihānı dutdu gör Mecnūnluġum

3 Derd-i bī-dermān ʿaşḳ bīmārıyım elbet devā

İsterim gelse de etse durmadan ol meh-liḳā

Geçdi ʿömrüm bilmedim ḳadrim nihāyet ben hebā

Başda sevdā dilde āteş kim budur durġunluġum

Ol sebebdendir cihānı dutdu gör Mecnūnluġum

4 İstemez kimse rıżāsıyla düşe sevdālara

Boş yere kimse düşürmez başını ġavġālara

Ben ḳapıldım bilmedim āh bir zemān īmālara

Başda sevdā dilde āteş kim budur durġunluġum

Ol sebebdendir cihānı dutdu gör Mecnūnluġum

5 Āh u feryādım benim dutmuş dururken ʿālemi

Yarama kimden ʿaceb ben isteyim āh merhemi

Ḳırdı dökdü Emr̄i artıḳ şimdilik cām-ı Cemi

Başda sevdā dilde āteş kim budur durġunluġum

Ol sebebdendir cihānı dutdu gör Mecnūnluġum

69 [Muhammes-i mütekerrir]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Yoḳ iken ḫāṭır ḥayālde baḳsañ a cānānemiz

Çıḳdı geldi etdi iḥyā gör bizi bir dānemiz

Baḫtiyār etdi nihāyet ḥāl-i derv̄işānemiz

Geldi yavrum nūra ġarḳ oldu bizim kāşānemiz

Pür-sürūr oldu nihāyet baḳ dil-i v̄irānemiz

2 Bekliyorduḳ çoḳ zemāndan görmege dil-dārımız

Söylemek çün aña bir bir fikrimiz efkārımız

Biz fidā etmiş idik çoḳdan yoluna varımız

Geldi yavrum nūra ġarḳ oldu bizim kāşānemiz

Pür-sürūr oldu nihāyet baḳ dil-i vīrānemiz

3 Bir zemān dalmış dururken bir ulu efkāra biz

Yol arar durur iken hem varmaġa ol yāre biz

Çünkü meftūnuz muḥaḳḳak öyle bir ḫünkāra biz

Geldi yavrum nūra ġarḳ oldu bizim kāşānemiz

Pür-sürūr oldu nihāyet baḳ dil-i vīrānemiz

4 Her ne derlerse desinler biz anıñ ḳurbānıyız

Her ne isterse yapar hem emriniñ fermānıyız

Var ise derdi ḫaber versin hele dermānıyız

Geldi yavrum nūra ġarḳ oldu bizim kāşānemiz

Pür-sürūr oldu nihāyet baḳ dil-i vīrānemiz

5 Emrī̄ çoḳdan bendesi efkendesi şermendesi

Hem ḳabūl etmez āzād öyle ġarī̄b bir bendesi

Her seḥer bābında bekler ol bilir nālendesi

Geldi yavrum nūra ġarḳ oldu bizim kāşānemiz

Pür-sürūr oldu nihāyet baḳ dil-i vī̄rānemiz

70 [Muhammes-i mütekerrir]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Hoş geçirdim vaḳtimi ben bir zemān cānān ile

Şimdi ḳaldım kūşe-i miḥnetde hem hicrān ile

Gitdi yār ḳaldım ġarī̄b ben bilmiş ol giryān ile

Degmez uġraşmaḳ fenāda çarḫ ile devrān ile

Aġladır bir gün seni ẓālim felek al ḳan ile

2 Dehriñ aldanma ṣafāsı yoḳ cefāsı bī-şumār

Sen ṣafā ümmīd ederken çekdirir çoḳ āh u zār

Baña ṣorsañ bir pula almam olursa kār ḫasār

Degmez uġraşmaḳ fenāda çarḫ ile devrān ile

Aġladır bir gün seni ẓālim felek al ḳan ile

3 Çünkü düşdük çāresiz bizler bu dehriñ dāmına

Ġayrı lāzım geldi baḳmaḳ her işiñ encāmına

Dil ḳapıldı gördügüñ şu dil-beriñ gülfāmına

Degmez uġraşmaḳ fenāda çarḫ ile devrān ile

Aġladır bir gün seni ẓālim felek al ḳan ile

4 Sen ṣafā ümmīd ederken ʿaksi bir devrān gelir

Ḳanda varsañ bir cefākār āfet-i devrān gelir

Sen gibi cevr ü cefā çū saña bir mihmān gelir

Degmez uġraşmaḳ fenāda çarḫ ile devrān ile

Aġladır bir gün seni ẓālim felek al ḳan ile

5 Emrī̄ geldiñ ʿāleme bilmem ne kār etdiñ hele

Açdıñ uġraşmaḳ dilerken başka bir ġulġule

Başın uġratdıñ ne ḥāldir olmadıḳ bir müşkile

Degmez uġraşmaḳ fenāda çarḫ ile devrān ile

Aġladır bir gün seni ẓālim felek al ḳan ile

71 [Muhammes-i mütekerrir]

feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilün

1 Bilirim ġonca gülüm gün güne ḫandān olacaḳ

O beni eylese memnūn o da şādān olacaḳ

Görürüm rūḥ-ı revānım hele insān olacaḳ

Gelecek gün o perī̄ mihr-i dıraḫşān olacak

Ne ḳadar varsa güzel anlara sulṭān olacak

2 Olacaḳ dersem olur ben bilirim āfetimi

Yazıñız defter-i aḥbāba bu gün ṣoḥbetimi

Görür elbette olursa o benim ḥācetimi

Gelecek gün o perī mihr-i dıraḫşān olacak

Ne ḳadar varsa güzel anlara sulṭān olacak

3 Ḳızarır ġonca gibi baḳmaġa gelmez yüzüne

Ṣanılır bal şekeri ḳatdı da söyler sözüne

Baḳ çıḳsañ göreceksin neleri var gözüne

Gelecek gün o perī mihr-i dıraḫşān olacak

Ne ḳadar varsa güzel anlara sulṭān olacak

4 Küçücük ḳalbi büyük fikrine aʿlāda bilir

Bu gidişle o küçük nev-rese bālāda bilir

Var aña ḫaylī ice Mecnūn aña Leylā da bilir

Gelecek gün o perī mihr-i dıraḫşān olacak

Ne ḳadar varsa güzel anlara sulṭān olacak

5 Anı düşman naẓarında ede mevlā maṣūn

Çünkü ʿāşıḳ aña her kes aña bende meftūn

Gelmedi Emr̄iye oldu o güzel dāġ-ı derūn

Gelecek gün o per̄i mihr-i dıraḫşān olacak

Ne ḳadar varsa güzel anlara sulṭān olacak

72 [Muhammes-i mütekerrir]

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Yāre ʿarż etmek içün derd-i derūn-ı elemi

Hem vefādārım olan destime aldım ḳalemi

Bilmiyorken ne imiş ben hele derd-i veremi

Çoḳ zemāndır arayıp ister idim ben bu demi

Yāre ʿarż etmek içün derd-i derūn-ı elemi

2 Nesi var ben gibi bir ʿāşıḳ-ı āvāreye baḳ

A güzel açdıġıñ ʿālemde gelip yāreye baḳ

Baña bu derdi veren sen aña bir çāreye baḳ

Çoḳ zemāndır arayıp ister idim ben bu demi

Yāre ʿarż etmek içün derd-i derūn-ı elemi

3 Şu benim derd-i ġarībim duyan aġlar her ān

Baña raḥm eylemiyor ẕerre nedendir cānān

Biliyorken yoluna ben aña gittim ḳurbān

Çoḳ zemāndır arayıp ister idim ben bu demi

Yāre ʿarż etmek içün derd-i derūn-ı elemi

4 Ser-i kūyunda o yāriñ dolaşırken memnūn

Beni kim gördü dedi baḳ şu zavallı mecnūn

Biliyorlar ben anıñ ḥüsnüne çoḳdan meftūn

Çoḳ zemāndır arayıp ister idim ben bu demi

Yāre ʿarż etmek içün derd-i derūn-ı elemi

5 Yarsalar baġrımı elbette görürler yāre

Görecekler cigerim yandı ṭutuşdu nāre

Emrīniñ yoḳ şu olan derdine artıḳ çāre

Çoḳ zemāndır arayıp ister idim ben bu demi

Yāre ʿarż etmek içün derd-i derūn-ı elemi

73 [Muhammes-i mütekerrir]

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Ṭoḳunma git bu günler ṭāliʿ-i nā-sāz fiġānım var

Çıḳar belki cisimde bir de ḳalmış tende cānım var

Nedir kimse anı bilmez derūnumda nihānım var

Ḳapandı ḳaldı mektebde samur ḳaşlı civānım var

Anıñla kimse bilmez pek büyük ʿahd-ı emānım var

2 Firāḳ-ı ḥasreti tā cāna teʾsīr etdi giryānım

Ne ḥikmetdir gözüm dünyāyı görmez şimdi her yanım

Kesildi ʿādetā zindān görüñ ḥāli perīşānım

Ḳapandı ḳaldı mektebde samur ḳaşlı civānım var

Anıñla kimse bilmez pek büyük ʿahd-i emānım var

3 Cihāna baḳmazam baḳsam da görmem dīdeler pür-ḫūn

Ḫayālimde düşümde ol perī bilmiş olun sükūn

Bu ḥālimle görenler der baña dīvāne mi mecnūn

Ḳapandı ḳaldı mektebde samur ḳaşlı civānım var

Anıñla kimse bilmez pek büyük ʿahd-i emānım var

4 Uṣandırdı beni ḥasret ne çāre ṭatlı cānımdan

Ḫaber yoḳ ḫaylī gündür beklerim nāme civānımdan

Be-hey bād-ı ṣabā verseñ ḫaber āh nükte-dānımdan

Ḳapandı ḳaldı mektebde samur ḳaşlı civānım var

Anıñla kimse bilmez pek büyük ʿahd-i emānım var

5 Bu gün Emr̄iniñ eflāki ṭutupdur āh u feryādı

Nice Mecnūn u Leylāyı nice Ş̄ir̄in ü Ferhādı

Bıraḳdı gitdi ḥayretde veren yoḳ gülüne şādı

Ḳapandı ḳaldı mektebde samur ḳaşlı civānım var

Anıñla kimse bilmez pek büyük ʿahd-i emānım var

74 [Muhammes-i mütekerrir]

mefāʿ̄ilün mefāʿ̄ilün mefāʿ̄ilün mefāʿ̄ilün

1 Per̄işān ol per̄işān ol per̄işān ḳurtula senden

Ḳapandı ḳaldı sende ol suḫan-dān ḳurtula senden

Be-hey ḳaṣr-ı muʿallā şāh-ı ḫūbān ḳurtula senden

Yıḳıl mekteb temelden tā ki cānān ḳurtula senden

Ne derlerse desinler şāh-ı sulṭān ḳurtula senden

2 Benim bu ṭāliʿ -i dūnum mı bilmem var buña ḥikmet

Baña cevr ü cefāyı gösterirseñ ben saña ḥürmet

Ederken gel saña etdirme gel sen kendiñe laʿnet

Yıḳıl mekteb temelden tā ki cānān ḳurtula senden

Ne derlerse desinler şāh-ı sulṭān ḳurtula senden

3 Bu gün eflāke ser çekdiñ be-hey ḳaṣr-ı muʿallā sen

Saña baḳdıḳca āh eyler derūnum aġlarım hem ben

Kapandı sevdigim sende ṭurur taḥṣīl içün her fen

Yıḳıl mekteb temelden tā ki cānān ḳurtula senden

Ne derlerse desinler şāh-ı sulṭān ḳurtula senden

4 Ne ẓulm etdi saña bilmem düşürdüñ dāma dil-dārı

Anıñ ḥüznü degil mi etdiren hep āh ile zārı

Bıraḳ gelsin görem artıḳ göñül taḫtında ḫünkārı

Yıḳıl mekteb temelden tā ki cānān ḳurtula senden

Ne derlerse desinler şāh-ı sulṭān ḳurtula senden

5 Be-hey mekteb saña baḳdıḳca Emrī āh u zār eyler

Giderse bir zemān böyle o da terk-i diyār eyler

Seniñ ẓulmüñ nice ben gibi ʿāşıḳ tārumār eyler

Yıḳıl mekteb temelden tā ki cānān ḳurtula senden

Ne derlerse desinler şāh-ı sulṭān ḳurtula senden

75 [Muhammes-i mütekerrir]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Aġlarım bilmem nedendir dīde-i giryān ile

Aġlarım bī-çāre ḳaldım ḥasret-i cānān ile

Aġlarım siz söyleyiñ ḳoymaz beni hicrān ile

Aġlarım leyl ü nehār feryād leble efġān ile

Aġlarım derdime yār gelsin benim dermān ile

2 Aġlarım vardır benim derd-i derūnum bī-şumār

Aġlarım ḥasretde ḳaldım eylerim hem āh u zār

Aġlarım hicrān elinden el-emān leyl ü nehār

Aġlarım leyl ü nehār feryād leble efġān ile

Aġlarım derdime yār gelsin benim dermān ile

3 Aġlarım siz söyleyiñ dil-dāra gelsin aġlasın

Aġlarım gelsin benim başıma ḳara baġlasın

Aġlarım aḳsın gözüm yaşı hemān dem çaġlasın

Aġlarım leyl ü nehār feryād leble efġān ile

Aġlarım derdime yār gelsin benim dermān ile

4 Aġlarım ben bunda ḳaldım āh ile feryād ile

Aġlarım kimler gelir bilmem baña imdād ile

Aġlarım gelsin görüp dostum beni nā-şād ile

Aġlarım leyl ü nehār feryād leble efġān ile

Aġlarım derdime yār gelsin benim dermān ile

5 Aġlarım Emrī firāḳ-ı ḥasret ile her zemān

Aġlarım gitmez gelince başa sevdā nā-gehān

Aġlarım ḫaylī zemāndır dīdeden gözden nihān

Aġlarım leyl ü nehār feryād leble efġān ile

Aġlarım derdime yār gelsin benim dermān ile

76 [Muhammes-i mütekerrir]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 ʿĀlemi bir başḳa renge ḳoymada anıñ seniñ

Ṭutdu her yanıñ ne ḥikmetdir dıraḫşānıñ seniñ

Öldürüp gitdi beni ḥasretle hicrānıñ seniñ

Yoḳ mudur cevr eyliyorsuñ ẕerrece ḳanıñ seniñ

Nerde ḳaldı nūr-ı dīdem ʿahd u peymānıñ seniñ

2 Sen degil miydiñ diyen olsun fidā cānım saña

Şimdi ṣormazsıñ ʿaceb var mı bir ʿisyānım saña

Sen baña raḥm eyledikce ben de ḳurbān saña

Yoḳ mudur cevr eyliyorsuñ ẕerrece ḳanıñ seniñ

Nerde ḳaldı nūr-ı dīdem āh u peymānıñ senīn

3 Dün gece aġyār ile sen nūş ederken bādeler

Bezmime gelmiş de baḳmış ḫaylīce üftādeler

Ḥāline aḥvāline ḥayrān seniñ şeh-zādeler

Yoḳ mudur cevr eyliyorsuñ ẕerrece ḳanıñ seniñ

Nerde ḳaldı nūr-ı dīdem āh u peymānıñ senīn

4 Etmiyorken bir dem ʿālemde nihāyet ḥasrete

Gör ḳader sevḳ etdi yoḳdur çāreler bu fürḳate

Kim görür ḥāl-i ġarībim hep gelirler ḥayrete

Yoḳ mudur cevr eyliyorsuñ ẕerrece ḳanıñ seniñ

Nerde ḳaldı nūr dīdem āh u peymānıñ senīn

5 Ey perī artıḳ yeter Emrīye ḥasret āteşi

Bister-i ġamda yatırdı āh nihāyet āteşi

Bendedir gel gör efendim bende ʿibret āteşi

Yoḳ mudur cevr eyliyorsuñ ẕerrece ḳanıñ seniñ

Nerde ḳaldı nūr-ı dīdem āh u peymānıñ senīn

77 [Muhammes-i mütekerrir]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ey zemānıñ dil-beri senden ümmīdim yoḳ ümmīd

Her sözüm ʿaynı kerāmet olmadıñ sen müstefīd

Sen bu ʿaṣrıñ dil-firībi olsañ ʿālemde ferīd

Boş seniñle kim eder ʿālemde hem ʿahd u medīd

Var yıḳıl git durma ḳarşımda pelīd ibn-i pelīd

2 İstemem almam seni olsañ Ḫudānıñ raḥmeti

Cennet-i aʿlāda görsem bende baḳ sen ʿavdeti

Verseler ḥāşā vü kellā istemem ben devleti

Görmedim bir kimsede sende olan bu ḥāleti

Var yıḳıl git durma ḳarşımda pelīd ibn-i pelīd

3 İstemem ben verseler ʿālemde ben böyle **cebāt**

Görmedim ġam ü elem gelsin baña ġayrı memāt

Dönmezem dā'im bu sözden eylerim bunda şebāt

Bir zemān dönmem sözümden böyle bilsin kā'ināt

Var yıḳıl git durma ḳarşımda pelīd ibn-i pelīd

4 Olmada günden güne ḥālim ḫarāb-ender-ḫarāb

Yetdi artıḳ dest-i ḳahrından olan cebr ü ʿazāb

Cāna kār etdi nihāyet çekdigim bu ıżdırāb

İnlemekden sīnemi gel gör ki olmuşdur rebāb

Var yıḳıl git durma ḳarşımda pelīd ibn-i pelīd

5 Sen yaşa ellerle dünyāda olunca pāyidār

Ben ölürsem tel ṭaḳıñ eyle anıñla iftiḫār

Etdiginiñ efsāneler sence ṣanırsıñ iḳtidār

Gün gelir eyler bu ḥāliñ bilmiş ol sen tārumār

Var yıḳıl git durma ḳarşımda pelīd ibn-i pelīd

6 Ḳalmadı zīrā taḫammül Emrīde ṣabr u mecāl

Yalıñız senden degil dünyādan etmiş infiʿāl

Etdiginiñ etse saña maʿnen aña olmaz celāl

Bir degil üç beş deme artdıḳca artar ḳīl ü kāl

Var yıḳıl git durma ḳarşımda pelīd ibn-i pelīd

78 [Muhammes-i mütekerrir]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Baḳ gelen şu meh-liḳā serpmiş neden gīsūları
Ẓannedersem ol sebebdendir yapılmış yuları
Görse vechiñ terk eder gül-rūları şīveleri
Var bu bāġıñ ġoncası sünbülleri ḫoş gülleri
Ol sebebden āh u feryād eyliyor bülbülleri

2 Her seḥer üftedegānı bekliyor ṣaf-besteler
Yalıñız bülbül degil pīrān niçe nev-restedir
ʿĀşıḳān ṣaf ṣaf gelip görmek diler āhestedir
Var bu bāġıñ ġoncası sünbülleri hoş gülleri
Ol sebebden āh u feryād eyliyor bülbülleri

3 Söyleyiñ bülbüllere āh u fiġān beyhūdedir

Gördügü güller ḳoyup baş üzre ki gīsūdadır

Bülbül āh etdikce ġonca-gül gelip **hā hūdadır**

Var bu bāġıñ ġoncası sünbülleri hoş gülleri

Ol sebebden āh u feryād eyliyor bülbülleri

4 Ḳudret-i Mevlāyı gör yoḳdan neler var eyledi

Gül deyü gösterdi her yanında biñ ḫār eyledi

Ḥāṣılı bülbülleri aġlatdı bī-zār eyledi

Var bu bāġıñ ġoncası sünbülleri hoş gülleri

Ol sebebden āh u feryād eyliyor bülbülleri

5 Emrī geldi nev-bahār bülbül fiġāna başladı

Murġ-ı diller bezm-i cānānda amāne başladı

Her nesi vardır bu gün ḳaşı kemāna başladı

Var bu bāġıñ ġoncası sünbülleri hoş gülleri

Ol sebebden āh u feryād eyliyor bülbülleri

79 [Muhammes-i mütekerrir]

mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 Göñül ārzū eder elbetde yāri
Bulup vermek içün anda ḳarārı
Bulunca yāri neyler gülʿiẕārı
Baña ancaḳ odur ḳışıñ bahārı
Münāsib yār ile āteş kenārı

2 Felek vermez baña meydān nedendir
Gören ḥālim acır insān nedendir
Gözüm yollara hep giryān nedendir
Baña ancaḳ odur ḳışıñ bahārı
Münāsib yār ile āteş kenārı

3 Olunca yār ile bir kimse hem-dem

Görüp ġıbṭa eder her ḥālde ʿālem

Gözüm görmez cihānı gele gülfem

Baña ancaḳ odur ḳışıñ bahārı

Münāsib yār ile āteş kenārı

4 Ḳalıp ben ḥasret-i hicrān elinde

Ḳalıp bī-çāre ben devrān elinde

Alıp göñlüm o da cānān elinde

Baña ancaḳ odur ḳışıñ bahārı

Münāsib yār ile āteş kenārı

5 Bu gün Emrī firāḳı yār elinden

Neler çekmekdedir dil-dār elinden

Hele şu ṭāliʿ-i idbār elinden

Baña ancaḳ odur ḳışıñ bahārı

Münāsib yār ile āteş kenārı

80 [Muhammes-i mütekerrir]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Aldı göñlüm bir perī ʿaḳlım perīşān eyledi
Gösterip dīdārını ʿālemde ḥayrān eyledi
Āteş-i ʿaşḳıñla baġrım yaḳdı sūzān eyledi
Aġladıp ḥasret beni gör dīdemi ḳan eyledi
Her ne kim etdi baña ʿālemde hicrān eyledi

2 İftirāḳı cāna kār etdi nedense ḥasreti
Kendine mesken baña gösterdi derd-i miḥneti
İḫtiyār etdi ġamından iḫtiyārī ġurbeti
Aġladıp ḥasret beni gör dīdemi ḳan eyledi
Her ne kim etdi baña ʿālemde hicrān eyledi

3 Bir zemān bilmez iken sevdā-yı ʿaşḳı çāresiz

Bir zemān göñlüm cigergāhım dururken yāresiz

Düşdü göñlüm bir perīye siz demen meh-pāresiz

Aġladıp ḥasret beni gör dīdemi ḳan eyledi

Her ne kim etdi baña ʿālemde hicrān eyledi

4 Çünki bīmār olmuşam ʿaşḳıñ elinden bir ṭabīb

İsterim gelsin devā etsin ḳalınca ben ġarīb

Bister-i ġamda esīr oldum da ḳaldım mużṭarīb

Aġladıp ḥasret beni gör dīdemi ḳan eyledi

Her ne kim etdi baña ʿālemde hicrān eyledi

5 Emrīniñ āhdan bulunmaz ġayrı olmaz hem-demi

Yāreler açdı cigergāhımda yoḳdur merhemi

Çünkü cānān yoḳ ne yapsañ n'eylesün cām-ı Cemi

Aġladıp ḥasret beni gör dīdemi ḳan eyledi

Her ne kim etdi baña ʿālemde hicrān eyledi

81 [Muhammes-i mütekerrir]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Geldi geçmekde n’içün göstermiyor rūyuñ bahār

ʿAndelībān lānesin bekler durur bī-iḫtiyār

Yalıñız bir ben degil her kes bu vaḳte intiẓār

Görmeye gül ġoncasın ʿuşşāḳı gördüm bī-şumār

Bekliyor gülzārı görmeklik içün leyl ü nehār

2 Ey bahār bekletme gel görsün seni üftādegān

Muntaẓır teşrīfine bilmem neden pey-rev civān

Başḳa reng başḳa leṭāfet başḳa ẕevḳ bulsun cihān

Görmeye gül ġoncasın ʿuşşāḳı gördüm bī-şumār

Bekliyor gülzārı görmeklik içün leyl ü nehār

3 Ẕevḳ alır senden göñüller sende vardır başḳa ḥāl

Görmedim senden saña bir ferd etmiş intiḳāl

Var bunuñ bir ḥāleti kimden kime etsem su’āl

Görmeye gül ġoncasın ʿuşşāḳı gördüm bī-şumār

Bekliyor gülzārı görmeklik içün leyl ü nehār

4 Lāleler ṣaf-beste şeb-būlar ḳıyām eyler durur

Der o nev-rūz gelse de etseñ nihāyet bir sürūr

ʿAndelībān başlasa feryād u zāra bī-fütūr

Görmeye gül ġoncasın ʿuşşāḳı gördüm bī-şumār

Bekliyor gülzārı görmeklik içün leyl ü nehār

5 Emrīniñ vardır ġamı derd ü firāḳı ḥasreti

Ölmeden görmek diler sen gibi bir ḫoş āfeti

Tā göñüllerden gide vaḳt-i şitānıñ miḥneti

Görmeye gül ġoncasıñ ʿuşşāḳı gördüm bī-şumār

Bekliyor gülzārı görmeklik içün leyl ü nehār

82 [Muhammes-i mütekerrir]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ey şeh-i ḫūbān beni sen defter-i ʿuşşāḳa yaz

Ben seniñ bir bendenim efgendenim gel etme nāz

Her zemān senden budur gel etme sen ṭūl u dırāz

Gel beni aġlatma senden dā'imā budur niyāz

Bir cānım vardır fidā etsem benim çün ẓannım az

2 ʿĀşıḳı üzmek seniñ kārıñ mı muʿtādıñ mıdır

Ẕevḳ alırsañ anlar āh etmek seniñ şādıñ mıdır

Her zemān cevr eylemek baʿżen de muʿtādıñ mıdır

Gel beni aġlatma senden dā'imā budur niyāz

Bir cānım vardır fidā etsem benim çün ẓannım az

3 Ben seniñ her vechile bir ʿāşıḳ-ı efgendenim

Emrini red etmemekle bir ḳuluñ bir bendenim

Ḥüsn ü ānıñ bekleyen bir bülbül-i nālendenim

Gel beni aġlatma senden dā’imā budur niyāz

Bir cānım vardır fidā etsem benim çün ẓannım az

4 Sen n’içün bī-zār degilsiñ āh u zārımdan benim

Sen çekinmezsiñ neden āh nār-ı yārimden benim

Ḥāṣılı lāzım çekinmek inkisārımdan benim

Gel beni aġlatma senden dā’imā budur niyāz

Bir cānım vardır fidā etsem benim çün ẓannım az

5 Böyle olduḳca seniñ çün Emrī āh eyler durur

Ol saña āh eyledikce sen de gel etme ġurūr

Etmesin göster maḥabbet sen degil aġyār sürūr

Gel beni aġlatma senden dāʾimā budur niyāz

Bir cānım vardır fidā etsem benim çün ẓannım az

83 [Muhammes-i mütekerrir]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ṣāf Ṣāf ḫūbān gelip bezmi bu şeb nūr etdiler

Gösterip ülfet baña her dili mesrūr etdiler

Aldı eṭrāfım yıḳılmış ḳalbi maʿmūr etdiler

Ol zemān cān vermeye ʿālemde mecbūr etdiler

Çeşm-i mestān ile ṣoñra beni maḫmūr etdiler

2 Ben yaşarken kendi ḥālimde bu şeb meh-pāreler

Gösterip dīdārıñ açmış tā cigerde yāreler

Baḳ neler etdi neler āh **kevkebi** seyyāreler

Ol zemān cān vermeye ʿālemde mecbūr etdiler

Çeşm-i mestān ile ṣoñra beni maḫmūr etdiler

3 Öyle bir ʿālemdeyim bilmem neyim ülfetdeyim

Her ḥuṣūṣda bir alay ḫūbān ile miḥnetdeyim

Kendimi buldum bir ʿālemde ṣanıp devletdeyim

Ol zemān cān vermeye ʿālemde mecbūr etdiler

Çeşm-i mestān ile ṣoñra beni maḫmūr etdiler

4 Görmedim böyle bir ʿālem görmedim böyle zemān

Görmedim böyle maḥabbet görmedim billāh inan

Naġme-sāz olduḳca rūḥum ẕevḳ alır ey muṭribān

Ol zemān cān vermeye ʿālemde mecbūr etdiler

Çeşm-i mestān ile ṣoñra beni maḫmūr etdiler

5 Görmedim geldim cihāna böyle bir cām-ı Cemi

Bulmadım Emrī nihāyet böyle ẕevḳ-i ʿālemi

Gözler idim çoḳ zemāndır ben de böyle bir demi

Ol zemān cān vermeye ʿālemde mecbūr etdiler

Çeşm-i mestān ile ṣoñra beni maḫmūr etdiler

Ḳā’im-maḳām Eşref Beg'in Ġazeline Naẓīre[324]

[Terci-i bent]

1

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Ne ḫoş bir reng alıp şu kā’ināt gülzāra dönmüşdür
Gelenler gülizārıñ seyrine āvāre dönmüşdür
Beḳā var ẓannile her kim gelip miʿmāra dönmüşdür
Gelenler hep deme memnūn kimi bī-çāre dönmüşdür
Kimi yāre kiminiñ ṭāliʿi idbāra dönmüşdür

2 Ṣafā ümmīd ile dehre gelip bir çoḳ cefā gördüm
Beni öldürdü hicrān ʿāḳıbet bir çoḳ eẕā gördüm
Nihāyet başımı āteşlere yaḳdım belā gördüm
Gelenler hep deme memnūn kimi bī-çāre dönmüşdür
Kimi yāre kiminiñ ṭāliʿi idbāra dönmüşdür

[324] Murad Emrî Efendi, Eşref Bey’in gazelini Terci-i Bent şeklinde tanzir etmiştir.

3 Baḳarsañ kā’ināta her ne görseñ anı bil düşdür

Ḫayāli her zemān çün bilmiş ol insāna cūşdur

Ṭaḳıñ bir ḥāli gör her ḥālde sen kūşe-i mengūşdur

Gelenler hep deme memnūn kimi bī-çāre dönmüşdür

Kimi yāre kiminiñ ṭāliʿi idbāra dönmüşdür

4 Muvaḳḳatdır neye baḳsam neyi görsem budur maḥsūr

Ḳanı Ḳārūn ḳanı Dārā ḳanı ʿālemde İskender

Bu dünyāya naẓar etseñ görürseñ öyle ser-tā-ser

Gelenler hep deme memnūn kimi bī-çāre dönmüşdür

Kimi yāre kiminiñ ṭāliʿi idbāra dönmüşdür

5 Gelir gün sen gidersin kim naṣıl geldiñ ise çıplaḳ

Olursuñ kendiñi bil sen nihāyet bir avuç ṭopraḳ

Beḳāsından emīn olma bu ḫalḳın bir gözüñ aç baḳ

Gelenler hep deme memnūn kimi bī-çāre dönmüşdür

Kimi yāre kiminiñ ṭāliʿi idbāra dönmüşdür

6 Gelir gün ġam ile ālūd olur ʿālemde her yanıñ

Bekāsın kim ʿaceb görmüş ki beklersiñ bu dünyānıñ

Tesellī edecek kimse olur ẓannetme kirbānıñ

Gelenler hep deme memnūn kimi bī-çāre dönmüşdür

Kimi yāre kiminiñ ṭāliʿi idbāra dönmüşdür

7 Nihāyet ġam olur sende nedenli bir ṣafā olsa

Taḥammül eylemek lāzım saña yüz biñ belā olsa

Duyan olmaz muḥaḳḳaḳ bil nedenli vā-veylā olsa

Gelenler hep deme memnūn kimi bī-çāre dönmüşdür

Kimi yāre kiminiñ ṭaliʿi idbāra dönmüşdür

8 Ararsañ yoḳ saña beñzer bu ʿālem içre āvāre

Açarsañ hīç baḳan olmaz göñülse sīnede yāre

Bulunmaz isteseñ beñzer saña her ḥālde bī-çāre

Gelenler hep deme memnūn kimi bī-çāre dönmüşdür

Kimi yāre kiminiñ ṭāliʿi idbāra dönmüşdür

9 Yalan söz söylemek her ḥālde aldanma dirāyetdir

Zemānçün ḫīlekārlıḳ eyle bir ḫoşca ẓerāfetdir

Sen iylik etmege cehd et desin her kes cehāletdir

Gelenler hep deme memnūn kimi bī-çāre dönmüşdür

Kimi yāre kiminiñ ṭāliʿ i idbāra dönmüşdür

10 Ümmīdiñ bir zemān kesme o dergāh-ı İlāhīden

Şaḳın dönme ne kim görse ṭarīḳ-ı **hümā hūdan**

Düşerseñ bekleme imdādına paşadan ne şāhdan

Gelenler hep deme memnūn kimi bī-çāre dönmüşdür

Kimi yāre kiminiñ ṭāliʿ i idbāra dönmüşdür

11 Bir adam her zemān görmek diler kendinde ḥürriyet

Degil bir ferd bunu dünyā duyar ʿālemde her millet

Şaḳın aldanma gel isteme sen her ḥālde boş şöhret

Gelenler hep deme memnūn kimi bī-çāre dönmüşdür

Kimi yāre kiminiñ ṭāliʿ i idbāra dönmüşdür

12 Meyi maḥbūb elinden içmege her ḥālde et tervīc

Devā farż ile zehr olsa bilesin anı durma iç

Ṣarıl biñ cān ile cāma ḳuṣūr etme ṣaḳın sen hīç

Gelenler hep deme memnūn kimi bī-çāre dönmüşdür

Kimi yāre kiminiñ ṭāliʿi idbāra dönmüşdür

13 Verir bir başḳa şevḳ bezme elinde yāda geldikce

Ṣafā rindān bulur ol ġonca fem yār yāda geldikce

Eder ḫürrem bütün ʿuşşāḳını ol şāda geldikce

Gelenler hep deme memnūn kimi bī-çāre dönmüşdür

Kimi yāre kiminiñ ṭāliʿi idbāra dönmüşdür

14 Hebādır boş yere ʿālemde gel sen eyleme efkār

Ne derlerse desinler yār yolunda ḫoşnūd et iẓhār

Düşünme ehl-i derd olma düşüp efkār ile bīmār

Gelenler hep deme memnūn kimi bī-çāre dönmüşdür

Kimi yāre kiminiñ ṭāliʿi idbāra dönmüşdür

15 Düşünce kūy-ı yāre durma yārdan eyle istimdād

Görünce gülşeni bülbül gibi gel eyleme feryād

Yıḳılmış ḳalbi her nerde görürseñ anı et ābād

Gelenler hep deme memnūn kimi bī-çāre dönmüşdür

Kimi yāre kiminiñ ṭāliʿi idbāra dönmüşdür

16 Ne gördüñ ne bulduñ söyle her ḥālde bu ʿālemde

Ne isterseñ bulursun cehd ile ġayrı bu ʿālemde

Ararsañ ẕevḳi isterseñ bulursuñ cām ile Cemde

Gelenler hep deme memnūn kimi bī-çāre dönmüşdür

Kimi yāre kiminiñ ṭāliʿi idbāra dönmüşdür

17 Yeter Emrī yeter artıḳ yeter ḳurtul esāretden

Çalış sen müstefīd olmaḳlıġa hem de saʿādetden

Ne kār etmiş żarardan ġayrı bir kimse cehāletden

Gelenler hep deme memnūn kimi bī-çāre dönmüşdür

Kimi yāre kiminiñ ṭāliʿi idbāra dönmüşdür

Terkīb-i Bend

1

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Her kime varsam cihānda eylesem ben el-amān
Sensiz ey cānān benim ḥāl-i perīşānım yaman
Görmediñ bir gün benim bu gönlümü hem şādümān
Çıḳmıyor ġam leşkeri gönlümde mevcūd dehr zemān
Çāre yoḳ bī-çāre ḳaldım derd-i muḫatla amān
Ġam ile memlū derūnum bilmiyor ol nev-civān
Çıḳdı ḳaldım ʿarşa dek etdikce ben āh u fiġān
Āh u zārımdan muʿazzeb oldu bir çoḳ ḫānmān
Titredi ḫāk-i zemīn şarsıldı ẓannım āsumān
Raḥma geldi aġladı ḥāl-i ġarībim her duyan
Ben ölürsem yār yolunda nice bu bir başḳa şān
Aġlasın ḥālim görüp nālem duyan pey-rev civān

2 ʿĀḳibet etdi esīr ʿālemde gel gör ġam beni

Kim görür dermi ʿaceb gördükde ol ādem beni

Ḥasret-i nār u firāḳı etmiyor ḫürrem beni

Bir gün elbetde bilir başdan başa ʿālem beni

Etmedi yār bir dem olsun bezmine maḥrem beni

Söylemem derd-i derūnum ẓanneder ebkem beni

Var mı görmüş kim ʿaceb dil-dār ile hem-dem beni

Baḳsa da ġamlı bulur her kim görür her dem beni

Ṣormuyor işte ġamım bir gün neden gülfem beni

Öyle bir ḥāle giriftār eyledi şeb-nem beni

Ben ölürsem yār yolunda nice bu bir başḳa şān

Aġlasın ḥālim görüp nālem duyan pey-rev civān

3 Eyledi ṭāliʿ beni serv-i nihālimden cüdā

Baḫt ayırdı n'eyleyim ol gül cemālimden cüdā

Ḳaldı artıḳ çāresiz ben ḫoşmekālinden cüdā

Her zemān her dem nihāyet ben viṣālinden cüdā

Ayrı düşdüm şimdi ben ol rūy-ı ḫālinden cüdā

Öyle bī-hūşem ki ḳaldım ben ḫayālinden cüdā

Ḥāṣılı laʿl-i lebi şīrīn zülālinden cüdā

Kūşe-i ʿuẕletde ḫalḳın ḳīl u ḳālinden cüdā

Yoḳ bunuñ bir çāresi vech-i helālinden cüdā

Yār aġyār ġamıñ derd suʾālinden cüdā

Ben ölürsem yār yolunda nice bu bir başḳa şān

Aġlasın ḥālim görüp nālem duyan pey-rev civān

4 Ger ṣorarsañ derdimi gör ayrılıḳ düşvārıdır

Her zemān fikr ü ḫayālim bir gülüñ gülzārıdır

Sīnemi çāk etdiren bilsen o yār efkārıdır

Beni bu ḥāle ḳoyan her ḥālde göñlüm bārıdır

Cismimi ṣorsañ nihāyet ḥasret bīmārıdır

Ḫāṭırımdan geçiyor āh sevdigim dīzārıdır

Gizli rūḥlu ṭutduġum ḳalbimde yār esrārıdır

Beni ḥayretde ḳoyan başdaḳi destārıdır

Ger ṣorarsañ kim odur dil taḫtınıñ ḫünkārıdır

Her gören der kūyuna ben ʿāşıḳa seyyārıdır

Ben ölürsem yār yolunda nice bu bir başḳa şān

Aġlasın ḥālim görüp nālem duyan pey-rev civān

5 Baġlanıp zülfünde ḳalmazdım o zencīr etmese

Ben telāş etmezdim āh kim ʿaşḳı teʾşīr etmese

Ġam yemezdim yār aġyār şimdi teshīr etmese

Ser-te-ser vīrān olurdum ḳalbi taʿmīr etmese

Hep perīşān ḥāl olurdum fikr-i tedvīr etmese

Ẓulmet-i ābādda ḳalırdıḳ yār tenvīr etmese

Bezmimiz her ḥālde şen olmazdı tedbīr etmese

Bak neler söyler durur dem **çarḫ** beni pīr etmese

Āteşe düşmezdim Allāh baña taḳdīr etmese

Ben şikāyet eylemezdim Emrī taḥḳīr etmese

Ben ölürsem yār yolunda nice bu bir başḳa şān

Aġlasın ḥālim görüp nālem duyan pey-rev civān

84 [Muhammes-i mütekerrir]

mefʿ ūlü mefāʿ īlü mefāʿ īlü feʿ ūlün

1 Her kārı unutdurdu baña ḥasret-i cānān
Bir kerrecik olsun beni ṣormaz bu ne vicdān
Bilmez mi ʿaceb olduġumu ḥāl-i perīşān
Ḥālim aña yoḳ ʿarż edecek ḳalmadı insān
Bir gün anı da aġladacaḳ bendeki giryān

2 Herkes ediyor ḥāl-i perīşāneme ḥayret
Bir ferd de bulunmaz arama bendeki miḥnet
Hicrān-ı ġamım tā cigere etdi sirāyet
Ḥālim aña yoḳ ʿarż edecek ḳalmadı insān
Bir gün anı da aġladacaḳ bendeki giryān

3 Hem-dem baña ġamlarla giderler bu ne ḥālet

Hecri elemi ḥasreti tā cāna sirāyet

Āḫir o perī̄ maḥv edecek ġayrı nihāyet

Ḥālim aña yoḳ ʿarż edecek ḳalmadı insān

Bir gün anı da aġladacaḳ bendeki giryān

4 Yoḳdur benim āh derdime dermān edecek yoḳ

Yoḳ ġayrı bu cāndan aña ḳurbān edecek yoḳ

Ben pek tehī̄-destem hele iḥsān edecek yoḳ

Ḥālim aña yoḳ ʿarż edecek ḳalmadı insān

Bir gün anı da aġladacaḳ bendeki giryān

5 Hicrān-ı ġamı fürḳati giryān edecekdir

Ḥasret hele çeşmānımı al ḳan edecekdir

Emrī̄ umarım derdime dermān edecekdir

Ḥālim aña yoḳ ʿarż edecek ḳalmadı insān

Bir gün anı da aġladacaḳ bendeki giryān

85 [Muhammes-i mütekerrir]

mefʿ ūlü mefāʿ īlü mefāʿ īlü feʿ ūlün

1 Āh āh diyerek geçdi bu şeb gör seher oldu
Yāriñ baña hicrānı ġamı derd-i ser oldu
Ben söyleyemem kimseye ḥālim neler oldu
Ḥasretde ḳoyup gitdi o mehveş keder oldu
Artıḳ baña hicrānı elemler yeter oldu

2 Gel baġrımı del gör yüregimde nelerim var
Baḳ gör neler etdi baña āh ṭāliʿ -i idbār
Bilmem şu yıḳılmış dili kimler ede iʿ mār
Ḥasretde ḳoyup gitdi o mehveş keder oldu
Artıḳ baña hicrānı elemler yeter oldu

3 Aġlatdı felek ḥāṣılı güldürmedi bir gün

Aġyārı bu ḥālimle hele eyledi memnūn

Bilmem bu ne ḥāldir bu naṣıl **deryūna** ḳānūn

Ḥasretde ḳoyup gitdi o mehveş keder oldu

Artıḳ baña hicrānı elemler yeter oldu

4 Her vaḳt-i seḥer āh ederim yār eleminden

Bir nāme çıḳıp gelse ne var yār ḳaleminden

Vāḳıf olurum belki anıñ ben emelinden

Ḥasretde ḳoyup gitdi o mehveş keder oldu

Artıḳ baña hicrānı elemler yeter oldu

5 Emrī giderek olmadadır şimdi perīşān

Hicrān elemi etmededir kendini giryān

Bilmem ne zemānlar olacaḳ vāṣıl-ı cānān

Ḥasretde ḳoyup gitdi o mehveş keder oldu

Artıḳ baña hicrānı elemler yeter oldu

86 [Muhammes-i mütekerrir]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Çoḳ şükür gördük bahārıñ rengini
Dinle ġayrı murġ-ı dil ferhengini
Ben ḥāżır etdim göñül evrengini
Söyleyiñ dil-dārıma āhengini
Gelsin icrā eylesin gülbengini

2 Geçmeden vaḳt-i bahār gül-ġoncalar
Seyrine gelsin ne var efkendeler
Gül güler ġonca edipdir ḫandeler
Söyleyiñ dil-dārıma āhengini
Gelsin icrā eylesin gülbengini

3 Her göñülde başḳa başḳa var sürūr

ʿAndelībān nāle etmekde ġurūr

Eylesin gülzāra ṣanki geldi nūr

Söyleyiñ dil-dārıma āhengini

Gelsin icrā eylesin gülbengini

4 Nerde ḳaldı gelmiyor ḫaylī zemān

Nerde ḳaldı anlamam nerde nihān

Çünkü gül eyyāmıdır ġonca-dehān

Söyleyiñ dil-dārıma āhengini

Gelsin icrā eylesin gülbengini

5 Emrīniñ vardır firāḳı bī-şumār

Eyledikce ḫāki ṣarmaz āh u zār

Gözleri yollarda eyler intiẓār

Söyleyiñ dil-dārıma āhengini

Gelsin icrā eylesin gülbengini

87 [Muhammes-i mütekerrir]

mefʿ ūlü mefāʿ īlü mefāʿ īlü feʿ ūlün

1 Elbet bilirim ḳadrini ben ḳaşı kemānıñ

Ben cismiñ isem sen daḫı bütündeki cānıñ

Ben bülbülüñüm sen de benim ġonca-dehānıñ

Bir bende bu tende a benim rūḥ-ı revānım

Ḳaldı verecek al vereyim işte bu cānım

2 Kim der saña benden olacaḳ derdine dermān

Çāre bulamaz istese hem gelse ṭabībān

Bir gün gelecek öldürecek ḥasret-i hicrān

Bir bende bu tende a benim rūḥ-ı revānım

Ḳaldı verecek al vereyim işte bu cānım

3 Ey rūḥ-ı revānım saña ben ḥāṣılı meftūn

Her vechile dil etmegi ister seni memnūn

İşte o sebeb kūyuna eyle beni meskūn

Bir bende bu tende a benim rūḥ-ı revānım

Ḳaldı verecek al vereyim işte bu cānım

4 Ḥasret elemi gün gelecek öldürecekdir

Hicrānda görüp hem daḫı aġyār gülecekdir

Yoḳ çāre göñül ḥasret-i firḳat çekecekdir

Bir bende bu tende a benim rūḥ-ı revānım

Ḳaldı verecek al vereyim işte bu cānım

5 Emrī̄ o ḳadar cevre taḥammül neye etsin

Sen ṣaġ iken ʿālemde cefālarla bürünsün

Rāżī̄ mi olur ḥāṣılı göñlüñ o sürünsün

Bir bende bu tende a benim rūḥ-ı revānım

Ḳaldı verecek al vereyim işte bu cānım

88 [Muhammes-i mütekerrir]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Dūd-ı āhım med olup ʿarşa çıḳınca ol zemān

ʿAndelībāsā göñül murġu o dem eyler fiġān

Var benim derd-i derūnum var durur benden nihān

Añlamaz ḥāl-i perīşānım benim her nükte-dān

Her kime vardımsa buldum ben anı benden yaman

2 Bir ṭabībe iḥtiyācım var ki dermān eylesin

Bī-devā hem derdime hem çāre iḥsān eylesin

Ya devā etsin bu ʿālemde veya ḳurbān eylesin

Añlamaz ḥāl-i perīşānım benim her nükte-dān

Her kime vardımsa buldum ben anı benden yamān

3 Ṣabrı güç ārāmı güç bir derde oldum mübtelā

Dilde āteş n’eyleyim başda olan sevdā belā

Ayrılıḳ müşkil benim çün öylece bir ibtilā

Añlamaz ḥāl-i perīşānım benim her nükte-dān

Her kime vardımsa buldum ben anı benden yamān

4 Bir perīniñ olmuşam ruḫsārınıñ pervānesi

Ol bilir muṭlaḳ anıñ hem olduġum dīvānesi

Emrī ben üftādesi ol göñlümüñ cānānesi

Añlamaz ḥāl-i perīşānım benim her nükte-dān

Her kime vardımsa buldum ben anı benden yamān

89 [Muhammes-i mütekerrir]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Taʿmīr olmaz çünkü yıḳdıñ ḳalbi vīrānım benim
Ben unutmam etdigiñ tā çıḳmadan cānım benim
Ġayrı senden raḥm eder kim görse giryānım benim
Sen yine ṣormaz görürsüñ āh u fiġānım benim
Çāk çāk etdiñ ġamıñla āh girībānım benim

2 Raḥm-ı şefḳat merḥamet sende ʿināyet var ise
Añlamaḳ lāzım idi sende dirāyet var ise
Göster evlādım nihāyet öyle ḥālet var ise
Sen yine ṣormaz görürsüñ āh u fiġānım benim
Çāk çāk etdiñ ġamıñla āh girībānım benim

3 Mübtelāyım ḥāṣılı pervāneveş ruḫsārına

Çoḳ zemāndır ben seniñ meftūnuñum dīdārına

Vāḳıf olmaz ġayrı senden göñlümüñ esrārına

Sen yine ṣormaz görürsüñ āh u fiġānım benim

Çāk çāk etdiñ ġamıñla āh girībānım benim

4 Emrīyi öldür veya güldür de raḥm et ḥālime

Vaḳt ile bilsem göñül vermez idim sen ẓālime

Yoḳ seniñ ẕerre ṣuçuñ bu da benim iḳbālime

Sen yine ṣormaz görürsüñ āh u fiġānım benim

Çāk çāk etdiñ ġamıñla āh girībānım benim

Muṣul vālī-i ʿālişānı edīb-i bülend Süleyman Naẓīf Bey Efendi ḥażretleri ṭarafından ʿināyet buyrulan taḳrīż-i belīġdir

Ṭābiʿ-i keremkār ve şāʿir-i zī-iḳtidār Emrī Efendi

Żiyā Paşanıñ terkīb-i meşhūrunu taḫmīsen vücūda getirilen eṣer-i nefīseniñ bir nüsḫasını da bu ʿācize itḥāf etmek ṣūretiyle īṣār-ı elṭāf buyurmuşsuñuz naẓīr ve taḳlīdi mümteniʿ ẓannolunan bu eṣeri hem de taḫmīs etmek pek büyük bir muvaffaḳiyetdir. (Ẓafer-nāme) ṣāḥibiniñ rūḥu bu muvaffaḳiyete hem teşekkür hem de ġıbṭa eder. Ṭabīʿat-i şāʿirāneñiziñ āṣār-ı inkişāfını şimdiye ḳadar izhār etmekden

istiġnā göstermesi Edebiyāt-ı ʿOṯmāniye nāmında żarar olmuş o żararı telāfi edecek ṣūretde mütevāliyen neşr-i āṯār etmeñizi hep ricā ederiz ve şimdilik bu muvaffaḳiyet-i taḫmīsi müstefīdāne tebrik ederim efendim.

Dīvān-ı Emrīden Muḥammes Ḳıṭʿalar

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Ḳızıl ırmaġa döndü ağlamaḳdan çeşm-i giryānım
Görür bilmezlenir nedendir nāzlı cānānım
Fidā etsem de bilmez bilmemek ister ser ü cānım
Çekip çāk eyledim işte sebeb oldu giryānım
Ḫarāb etdi anıñ ābādı müşkil ḳalb-i vīrānım

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

2 Sevdā-zedeyim bilmez idim leyl ü nehārım
Feryād ü fiġān etmededir hep dil ü zārım
Olmaz olamaz yoḳ hele bir yerde ḳarārım
Her ḳanda varırsam ararım ben daḫı yārim
Bī-hūde geçirdim hele ben vaḳt-i bahārım

feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilün

3 Gelecek gün gözümüñ yaşı ḳızıl ḳan olacaḳ

Görecek ḥālimi cānān o da pişmān olacaḳ

Baña etdiklerine kendi de giryān olacaḳ

Beni etdi nice kendi de perīşān olacaḳ

Geçecek gün şu benim derdime dermān olacaḳ

fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün

4 Sendedir göñlüm ẓannetmem ola kim mübhem saña

Sen ḳabūl et her zemān çün hem odur hem-dem saña

Ḳahramānlıḳ göster ʿ uşşāḳıñ desin Rüstem saña

Merḥamet bābıñ güşād et ḳul ola ʿ ālem sañā

Nūr-ı ʿ aynım ẓannedersem hep odur elzem saña

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

5 İçdigim zerrīn ḳadeḫle zehr zemzem ṣandılar

Cānım almaḳ isteyen yārimle hem-dem ṣandılar

Bilmeyenler derdimi ʿālemde ḫürrem ṣandılar

Gördüler dil-dārımı nūr-ı mücessem ṣandılar

Gökden inmişdir yere ḫūrşīd le tev'em ṣandılar

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

6 Duyan yoḳ n'eylesem boşadır benim āh ile feryādım

Anıñçün aġlarım neyl ü nehār yoḳ zerrece şādım

Gözüm yollarda ḳaldı beklerim her ḥālde imdādım

…….[325]

Saña ben n'eyledim mīrim beni gel üzme evlādım

[325] Mısra, dîvân metninde boş bırakılmıştır.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

7 Der dururduḳ nerde ḳaldı söyle dermānıñ seniñ

Olsa raḥm eylerdiñ şu ḥāle imānıñ seniñ

Baḳ ne ḥāle ḳoydu gitdi ġayrı hicrānıñ seniñ

Ölmeden öldürdü gitdi çeşm-i fettānıñ seniñ

Deldi sīnem göz göz etdi tīr-i müjġānıñ seniñ

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

8 Geldi eyyām-ı muḥarrem geldi vaḳt-i āh u zār

Eyleyiñ laʿnet yezīde eyleyiñ siz ṣad hezār

Ehl-i beyti kim severse baḫtiyārdır baḫtiyār

Bendesi oldumsa hem āl-i ʿabānıñ iftiḫār

Eylesem cān-ı göñülden ben daḫı leyl ü nehār

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

9 Ḫāṭırımdan gitmiyor bilmem nedendir rū-yı bār

Var bunuñ bir ḥikmeti etmeklige terk-i diyār

Ağlasaḳ yatsaḳ yıḳılsaḳ biz aña leyl ü nehār

Cevri çekdirmekle eyler hem anıñla iftiḫār

Yılda bir kerre gelip ḫāṭır ṣorarsa ol ne var

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

10 Gösterme hebā zülfünü gerdānıma ṭaḳmam

Abdāl degilim kendimi āteşlere bıraḳmam

Etdiklerini ben bilmem ṣanma ki çaḳmam

Bıḳdım güzelim ġayrı o gül rūyuna baḳmam

Bir vechile ben kendimi āteşlere yaḳmam

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

11 Kim görür dīdārımı edvārını der āferīn

Her zemān olmaḳlıġa ister saña elbet ḳarīn

Gel ṣaḳın bir kimseye etdirme sen āh u **nīn**

Ḥāṣılı ölmek de öldürmek de güldürmek de seniñ

Her ne isterseñ yaparsıñ ḳudretiñ var nāzenīn

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

12 Kim ṭuyar bilmem cihānda dādımız feryādımız

Ey benim rūḥ-ı revānım senden artıḳ dādımız

Ḥāṣılı ʿaşḳıñ yolunda etdi Mecnūn adımız

Ḳanda varsaḳ ẕikrimiz olmakdadır avradımız

Ey benim maḥbūb efendim sen düşdüñ imdādımız

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

13 Sevmişim cānānımı ayrılmazam cānımla ben

Anı iṯbāt eylerim ḥālimle vicdānımla ben

Bī-ḥużūr etdim bu şeb iḫvān giryānımla ben

Dün vedāʿ etdim varıb kūyunda cānānımla ben

Ḫāk-i pāya yüz sürüp āh dīde-i ḳanımla ben

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

14 Ben ḫāṭırlatdım fidā etmeklige cānānıma

Cān evine girmek diler āh o murdār ḳanıma

Ṣormadı ḥālim gelip bir baḳmadı giryānıma

İştirāk etmez neden ẓālim benim hicrānıma

Ṭaḳmaḳ ister zülfünü berdār içün gerdānıma

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

15 Sevmemek mümkün mü gördükde o gül-rū dil-beri

Sevmeyenler dil-beri sevmez biliñ[326]

Sevmeyenler dil-beri bence o maḫlūḳ serserī

Çünki her dil-ber olupdur ʿāşıḳıñ dānişveri

Vermemek mümkün mü der ʿāşıḳ olan cānı seri

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

16 Görmek ārzūlar bir ʿāşıḳ her zemān dil-dārını

Var bunuñ bir ḥikmeti ben añlamam esrārını

Bülbülüñ feryād u zārı hep göre gülzārını

Söylemez derdi nedir kendi bilir efkārını

ʿArż eder görse bir ʿāşıḳ ḥālini dil-dārını

[326] Mısraın vezninde "fāʿilātün" tefilesinden biri eksik bırakılmıştır.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

17 Doġrudur etmek diler dīvānelikle ithām[327]

Defter-i ʿuşşāḳa baḳdım çāre yoḳ budur niẓām

Her ne ki ister yapar ʿālemde ol n’etse merām

Göz görüp rūyuñ esīr etdi beni serv-i ḫırām

Kim görür dīdārını olmaz ʿaceb ʿālemde rām

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

18 Baḳ ne hicrān gösterir şu ṭāliʿ-i idbārımız

Ṣubḥ şām āh u fiġān olmaḳda ancaḳ kārımız

Āhdan ġayrı bizim yokdur odur güftārımız

İstiyor cānānı cān her dem odur efkārımız

Şāhide ḥācet mi var göstermede edvārımız

[327] Vezin kusurludur.

Ḳıṭʿalarım

Ḳıṭʿa

[Nazım]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ġam firāḳ eksik degil bilmem neden her ḫānede
Uçsa murġ-ı dil gözü bilmem ḳalır mı lānede
Kendini maʿşūḳuna her bir zemān irgürmege
Öyle ḳuvvet var naẓar et ol per pervānede

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

2 Añlamam bilmem nedir derd-i derūnum söyleyim
Ḥayret ile kim baḳarsa dīde-i giryānıma
Çünki ʿaşḳ bīmārıyım bir vechile āh etmeyim
Ol sebebden ben bile ḥayretdeyim efġānıma

[Nazım]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

3 Gidiyorsañ beni ḥasretde ḳoyup ḳalbin selīm

Ne zemān ben beni ḫürrem görecek dīdelerim

Gelecek gün beni ber-bād edecek derd [ü] elem

Görecekler o zemān da nelerim var nelerim

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

4 Ḫāṭıra geldi yine eski dil-ārā Maḥmūd

Ol sebebdir benim ʿālemde fiġān eyledigim

Gelse ḫūbān zemān yoḳ aña beñzer mevcūd

Ben anı bilmez idim cānda nihān eyledigim

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

5 Ben gelince yan baḳarsıñ ey vefāsız bu neden

Her kese maḥrem baña sen yoḳsa nāmaḥrem misin

Añlamam bilmem nedendir sendeki bu ṭarz [u] ṭavr

Ben ġam-ı fürḳatde olduḳca begim ḫürrem misin

[Nazım]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

6 Görmemiş devr-i zemān bil sen gibi Yūsuf-liḳā

ʿĀlem içre bilmiş ol yoḳdur saña beñzer şehā

Bilmek istersen eger miḳdārını mirʾata baḳ

Her kese maʿlūm güzellik sende buldu intihā

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

7 Ey göñül tebrīke şāyānsın bütün dünyā bilir

Hīç ḫayāl ü ḫāṭıra gelmez iken bir nāmeñiz

Aldım öpdüm başıma ḳoydum şükür Mevlām dedim

Öyle yazmış ḥaḳlıyım tebrīk edersem ḫāmeñiz

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

8 Bir zemān gitmez idiñ fikr ü ḫayālimden

Çoḳ şükür oldum muvaffaḳ geldi bir ḫoş nāmeñiz

Destime aldıḳda bildim gül-nihālimden benim

Bil benimçün pek muḳaddes oldu ġayri ḫāmeñiz

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

9 Beklemezken ben seniñ lüṭfun cihānda bir zemān

Ḳatlanıp ḳalmış iken ben ḥasret-i ḥicrānıña

Geldi bir nāmeñ şaşırdım ġayrı bildim nāgihān

Şimdi buldum iḥtiyācım var iken dermānıña

[Nazım]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

10 Ḥāl ü aḥvālim perīşāndır benim çoḳdan beri

Çoḳ ḫaṭā etdim sevip ben sen gibi bir dil-beri

Baʿd ez-īn dünyāya baḳmam istemem ġayrı ḥayāt

Ben saña dil, sen de ʿaşḳıñ verdiğiñ günden beri

[Nazım]

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

11 Ṭabībā çeşm-i bīmārımda giryān artar eksilmez

Ġarīb bülbül gibi feryād ü nālem artar eksilmez

Ṭaḫattür eyledikce gül-ʿizār-ı yāri her demde

Tezāyüd etmede fürḳatle nālān artar eksilmez

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

12 Yeter artıḳ yeter ḥasret çekilmez ġayrı cāndır bu

Gelince ḫāṭıra gülrū, gelince ol siyāh ab-rū

Yanar ḥasret oduyla cism-i zārım ṣanki bir volḳan

Bilir bilmezlenir bu ʿālemi ʿālemde ol gül-rū

[Nazım]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

13 İftirāḳ-ı yār ile ḥasretdeyim çoḳdan beri

Ey felek göster baña bir gün de güldür sen beni

Meslekim ʿālemde dökmem kimseye ben ābrū

Yā viṣāl-i yāre irgür yā ki öldür sen beni

fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün

14 Serde sevdā dilde āteş bende ḥasret var iken

Ḳanda varsam derd-i hicrān hep benim yanımdadır

Ben aña hem-dem iken olda baña āh yār iken

Ẓannedersem her zemān bu cism ile cānımdadır

mefāʿ īlün mefāʿ īlün mefāʿ īlün mefāʿ īlün

15 Bu ḥasret bende ḳaldıḳca fiġānım artar eksilmez

Be-hey rūḥ-ı revānım sen yetiş gel ġayrı imdāda

Yeter hicrān yeter ḥasret yeter bu iftirāḳ ġayrı

Yetiş ol derdime dermān benim gel mevte āmāde

[Nazım]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

16 Kūşe-i hicrānda ḳaldım çāresiz mehpāresiz

Var benim rāz-ı derūnum ṣanmayıñ dil yāresiz

Gördügüm şu dil-rubānıñ var nice biñ ʿāşıḳı

Kim ʿaceb görmüş bu dehri bir zemān āvāresiz

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

17 Sen beni ḳandır inandır yoluña bu cān fidā

Ben anı gerçek telaḳḳi eylerim olsa yalān

Sende bu ān var iken bende daḫı yanmış ʿabā

Ben gibi var dāmına düşmüş nice sāde-dilān

[Nazım]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

18 Ḫānmānım yıḳdı gitdi tā temelden sevdigim

Yıḳdım artıḳ ben uṣandım şu emelden sevdigim

Sürdü gitdi ʿömrüm āḫir buldu senden gitmedi

Şu benim bī-çāre gönlüm āh bu ḥālden sevdigim

[Nazım]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

19 Kimseler ʿālemde yā Rab derde giryān olmasın

Kimseler ben gibi ḥasret-i hecr-i cānān olmasın

Ey gül-i bāġ-ı edā nāz etme göster kendini

ʿĀşıḳ-ı āvāreler ḥāl-i perīşān olmasın

[Nazım]

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

20 Ne çāre, çāresiz göñlüm düşüp zencīr-i gīsūya
Esīri oldu yoḳdur ḳurtuluş bir çār-ebrūya
Seḥerde bülbüle pey-rev olup ʿazm etdi gülzāra
Fidā-yı cān içün gelmişdir Emrī şimdi gül-rūya

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

21 Bulsa ḫālī bir göñül taḥtın ʿaceb neyler idi
Zümre-i ḫūbān baḳıp var ṣāḥibi mevcūd durur
Var anıñ bir pādişāhı var anıñ bir ḥākimi
Öyle bir çıḳmış oṭurmuş vaḳtile Mahmūd durur

[Nazım]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

22 Sen beni cānān uṣandırdıñ seni çoḳdan berü

İstemem olsañ melek billāh şimden girü

Hālime baḳdımda kendi kendime raḥm eyledim

Sūz-ı ʿaşḳıñ maḥv ederse ġayr etmem ser-fürü

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

23 Ben mi bilmem başıma ṭopdan yıḳıldı kāʿinat

Duyduġum ān Mīr Ḥikmet etdi ʿuḳbāya sefer

Genc iken taḥṣīlde yavrum eyledi terk-i ḥayāt

Neylesin dedi ecel eyne'l-mefer eyne'l-mefer[328]

[328] "Kaçacak yer yok ki"

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

24 Ḫāni kāh şefḳatinde bir zemān ben ser-fürü

Eyledim luṭfuñ görem göster baña ey kām-rān

Ben kime sen var iken ʿālemde döksem āb-rū

Yalıñız bir ben degil luṭfuñ arar çoḳ ʿāşıḳān

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

25 Öyle bed-baḫt görmedim kendim gibi ʿālemde ben

Ḥasret-i fürḳatle ḳaldım yār gidince ġurbete

Elde olsa bir dem ayrılmam ben ol meh-pāreden

Ölmeli yāḫūd taḥammül etmeli bu ḥasrete

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

26 Lisān-ı ḥāl ile söyler saña ḥāl-i perīşānım

Baḳınca resmime bende neler var gösterir bir bir

Ḳabul et işte taṣvīrim efendim yādıña olsun

Düşündüm hem-dem olmaḳlıḳ içün yoḳ ġayrı bir tedbīr

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

27 Bir düşündüm nerde ḳaldı mektebiñ ʿālimleri

Ḫoş geçirdik vaḳtimiz her vechile biz bir zemān

Size ihdā eylerim ḫāṭırla eski demleri

Resmimi al baḳ bilirsin ben kimim sen nāgehān

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

28 Bir zemān ḫandān iken şimdi perīşān bu neden

Gösteren her ḥālimi işte bu resmim yādigār

Saña olsun gör anı çekdiñ bu dil āyīneden

Nīk ü bed anda görürsen her ne kim var āşikār

[Nazım]

fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün

29 Resmimi tevkīl edip görsün seni

Destiñe alsañ görürsüñ sen beni

Yek vücūd yek cān gibi ḥikmet hemīn

Ben ḫulūṣ ḳalb ile sevdim gözüm nūrı seni

fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün

30 Her gören derdi bunuñ var ḥikmeti

Şimdi düşdük ayrı bilmem bu neden

Ben ḫulūṣ-ı ḳalb ile verdim saña

Resmimi çekdim ḳopardım sīneden

fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün

31 Resmime baḳdıḳca baḳ var ḥikmeti

Her gören bilsin saña meftūnluġum

Bir zemān bozmam ḫulūṣ-ı niyeti

Ḥālime baḳ gör benim mecnūnluġum

fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün

32 Ḫākine yüz sürmege resmimi tevkīl eyledim

Sen ḳabul et var gözüm elbet bunuñ bir ḥikmeti

Ben saña hicrānımı giryānımı hem söylesem

Var bilirsiñ her zemān bende ḫulūṣ-ı niyeti

[Nazım]

feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilün

33 Ṣanma ey dil bunu raʿ nā bilesin yoḳdur eşiñ

Saña ḳarşı güzelim ben diyeniñ nev-gülşeniñ

Bu gün İranda bile yoḳ saña beñzer bu ḥüsn

Hele pey-rev olamaz gelse de Hindū Ḥabeşiñ

[Nazım]

mefāʿ īlün mefāʿ īlün mefāʿ īlün mefāʿ īlün

34 Gelince bezme dil-dārıñ olur mehtāb nedendir

Görünce rūyunu ʿ āşıḳ ḳalır bī-tāb nedendir

Düşünce ol zemān añlar nihāyet dām-ı dil-dāra

Görendir kūyunu yāriñ bu bir girdāb nedendir

[Nazım]

feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilün

35 Arıyor murġ-ı dilim ārzūluyor dānesini

Arıyor rū-yı dil-ārāda bula dānesini

Arıyor olsada Mecnūn saçı Leylāyı bula

Ḳo ne derlerse desinler dil-i dīvāne seni

fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün

36 Saña lāzımdır beni ʿafv eylemek etsem ḫaṭā

Çünki ben bir bendeyim ölmek ḳapında isterim

Görmek ārzūsuyla geldim ol sebebdir ben saña

Bāb-ı ḫākiñdir benim ʿālemde bil sen bisterim

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

37 Ḳurratü'l-ʿaynım ḳararmış sīmsiyāhdır gözleriñ

Ḥükm eder Ḳafdan Ḳafa bir pādişāhdır gözleriñ

Kim ki görmüşse ḳalıp versin ḫaber ben bilmezem

Görmedim emṣālini mest-i nigāhdır gözleriñ

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

38 Resmimi eller elinde gördüm eyvāh eyledim

Ḫāṭıra geldi o eski demleriñ ʿālemleriñ

Kendime kendim yine derd-i derūnum söyledim

Nerde ḳaldı verdiğiñ şu yarama merhemleriñ

[Nazım]

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

39 Şehā sen cümleden aḳdem benimçün muḥteremsiñ sen

Cemāliñ Kaʿbe-i ʿuşşāḳ olup baġ-ı İremsiñ sen

N’içün ʿuşşāḳı mest etdiñ yaḳıp sen çeşm-i mestiñle

Bu bezmiñ serfirāzı şāh-ı devrān cām-ı Cemsiñ sen

[Nazım]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

40 Ben kimiñ derd ü ġamıyla āh edip ḳan aġlarım

Ben kimiñ ʿaşḳıyla öldüm ben perīşān aġlarım

Ḫastayım hecr ü ġamıñla bister-i fürḳatdeyim

Derde düşdüm isterim elbetde dermān aġlarım

[Nazım]

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

41 Baña bir ḥāl olur bilmem nedendir yāri añdıḳça

Gözüm dünyāyı görmez ḥāṣılı dil-dārı añdıḳça

Anı her vechile memnūn edip ẓannım şu ʿālemde

O da raḥmetle yād etsin beni ol yārı añdıḳça

[Nazım]

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

42 Derd verdi bulur elbetde yine çāresini

Düşünür şefḳati var raḥmı o āvāresini

Deldi müjgān ġamı sīnemi etdi göz göz

Ṣarsa ṣarsa yine yār ṣarmadadır yāresini

[Nazım]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

43 Eylerim ḥüsnüñ görüp bülbül gibi feryād neden

Eylemek lāzım iken āh etmediñ imdād neden

Kūhkehnelikde dolaşdırdıñ beni sen bir zemān

Ol seniñ laʿl-i lebiñ Şīrīne Ferhād neden

[Nazım]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

44 Ben ġam-ı hicrāndayım āh āh o cānān bī-ḫaber

Bilmiyor derd-i derūnum ede dermān bī-ḫaber

Sīnemi göz göz edip müjgān ile baġrım delip

Nīm nigāhı mest edip āh çeşm-i mesti bī-ḫaber

[Nazım]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

45 Ol ḳadar āh eylerim āhımda çıḳdı ʿarşa dek

Gün gece hecr-i ġamıñla gel buna sen etme şek

Çıḳmıyorsuñ hīç ḫayālimden nedendir añlamam

Görmedim ḫaylī zemāndır nerde ḳaldıñ ey melek

[Nazım]

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

46 Bu bezmiñ ḳalmadı ẕevḳi ṣafāsı nāmı ḳalmışdır

Ne mi ṣāḳi ne rindānı ne de bir cāmı ḳalmışdır

Bu dehriñ bāḳi yoḳ bir nesnesi hep fānidir fāni

Geçip eyyām-ı vuṣlat günleri aḳşāmı ḳalmışdır

feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilün

47 Severim ben seni cānım diyerek cānānım

Ġayrı bir kimse görünmez göze billah

Ayrı düşdük o sebeb bilmelisiñ giryānım

Saña inṣāf baña da ṣabrı vere hem Allah

[Nazım]

feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilün

48 Biliñiz dīdesi fettān saña ḳurbān sen inan

Baña sen vaʿ d-i viṣal etdin o īfā ne zemān

Geçiyor günlerimiz ṣanma ki avdet eyler

Geldi geçdi gidiyor ġayrı mübarek Ramaẓān

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

49 Bu nedendir gitmiyor bir dem ḥayāli dīdeden

Sevdigim çün cān-ı dilden ben o ḫūb meh-pāreyi

Gitse de gözden göñülden ayrılıḳ mümkün müdür

Ben unutmam bir zemān āh āh o çeşm-i ḳarayı

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

50 Bilmesem şu ʿālemi ḫalḳ eyleyen Allāh var

Ben gelip secde ederdim derdim Allāhım saña

Sen ṣaḳın maġrūr-ı ḥüsn olma beḳası yok anıñ

Her ne yana kim baḳarsa her ne görseñ bil fenā

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

51 Ben kime dermān dedim baḳdım o benden derdlidir

Degmege bir ḳalbe gelmez çünki āh eyler durur

Herkesin kendince bir derd-i derūnu var ʿaceb

Herkes āh eyler cihānda kimse de görmem sürūr

[Nazım]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

52 Ẕevḳ alır ehl-i ṣafā feryād ederken ʿandelīb

Gül güler ġonca tebessüm eyliyor bu pek ġarīb

Ehl-i dil seyrine ʿibretle baḳıp der bu ne ḥāl

Hem-dem olmaḳ yār ile her ʿāşıka olmaz nasīb

[Nazım]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

53 Dehriñ olmaz bir zemān ẕevḳ ü ṣafāsı çāresiz

Görmedim yoḳdur bu ʿālemde hem olsun yāresiz

Ben ṣanırdım ẕevḳ içün geldik cihāna aldanıp

Ṣanma sen ḫālī cihānı bulmadım āvāresiz

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

54 Geldi artıḳ çāk çāk etmek zemānı sīnemiñ

Gitdi dünyādan bıraḳdı baña ḥasret āteşi

Doymadan dünyāsına mesken edindi ḫāki gör

Ḫāṭırımdan geçmiyordu böyle ʿibret āteşi

[Nazım]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

55 Bir dem olsun ey felek şād u ḫandān etmediñ

Ben gibi bir genci etdiñ ḳahr-ı fürḳatle zebūn

Genc iken aldıñ getirdiñ nāzenīnim ḫᵛāherim

Ġayrı lāzımdır demek innā ileyhi rāciʿūn[329]

[329] "Biz gerçekten de dönüp ona varacağız."

[Nazım]

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

56 Yalāndır biz desek şu dil-beriñ ḥüsnü nihān olmaz

Gelir bir gün o gül-ʿiẕārı ṣoran olmaz baḳan olmaz

Baḳıñ da seyrediñ meyʿāleminde var mı bir bende

Bu bezm-i meyde cānānım gibi bir nüktedān olmaz

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

57 Resmine baḳdım seniñ gördüm de bildim n'oldıġun

Vaḳtiyle derdim saña ʿālemde insān yavrusu

Bārekallāh şimdi gördüm añladım miḳdārını

Belde süngü elde mavzersin bir arslan yavrusu

fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün[330]

58 Geldi öpdü destimi ḥayretle ben

Rūyuna baḳdım ben āh eyledim

Böyle nāzik dil-rubāyı görmedim

Tekbīr aldım baḳdım āh eyledim

fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün

59 ʿİd-i aḍhādir alıp gel destine sen ḥançeri

Boynumu urmaḳ içün tekbīr ile gel yanıma

Ol zemān ben baḫtiyār ad eylerim her ḥālimi

Ben saña ġāzī derim muṭlaḳ dökersen ḳanımı

[330] Kt. 58/2-4 vezin kusurludur.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

60 Ḥażret-i şeyḫiñ öpüp destin gelip irşādına

Geldim eyvāh ile ḳaldım ḳapıñda bir zemān

Çünki vardım luṭfunu etme dirīġ bir bendeñe

Var nice beñzer baña bābıñda eyler el-āmān

[Muhammes Kıt'a]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

61 Nāmını añmaḳla etmekde iken ben iftiḫār

Döndü şimdi başḳa yol aldı nedendir rūzgār

ʿAḳl u fikrim sende çeşmānım ederken intiẓār

Bari olsun bir selāmıñla beni et kāmkār

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

62 Bir dem olsun ölmeden göster baña dīdārını

Ol perīniñ dilde var āteşden açmış yāresi

Ben ölürsem ḥasret-i hecriñle Allāhım baña

Ḳalbine ilhām bıraḳ ölmüş desin āvāresi

[Muhammes Kıt'a]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

63 Öyle bīzārım firāk-ı ḥasretinden yārimiñ

Baḳ neler etdi baña şu ṭāliʿ-i idbārımıñ

Gitdi elden ġoncası ḳaldı ġarīb gülzārımıñ

Her yanı ṭutmaḳda hep Allah āh ü zārımıñ

[Muhammes Kıt’a]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

64 Kimseler bilmez benim rāz-ı derūnum yār bile

Ḥālimi gördükde aġlar yār degil aġyār bile

Seyre gitsem gülşene gül-ġoncalar hem ḫār bile

Hep fiġān eyler ṭurur bu ḥālime gülzār bile

[Muhammes Kıt’a]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

65 Her gören ḥayrān görür baḳsa seniñ dīdārına

Gūyā söyler ṭurur vermiş lisān-ı āh aña

Bende meftūnuñ düşündükçe seniñ tedbīrine

Ey ḳamer-ṭalʿat reḳābet edemez bir māh aña

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

66 Ḥüsn-i tedbīr ile gel taḳdīre bühtān eyleme

Çünki tedbīrde ḳuṣūr her kārı eyler tārmār

Gördügüñ her bir ṭabībe derdini hem söyleme

Ḳoy ḳader her ne ki eylerse aña et intiẓār

[Nazım]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

67 Ben neyim bilmem cihānda söyle neyle ülfetim

Farḳ edersem yūḥ baña kimlerledir ünsiyetim

Öyle ʿahd etdim gidersem kūyuna dil-dārımıñ

Anda ölmekdir nihāyet öylece bil niyetim

[Muhammes Kıt’a]

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

68 Bu dehriñ yoḳ beḳāsı aç gözün iḫtāra ḥācet yoḳ

Gelenler terk edip gitmiş buña etseñ nedāmet yoḳ

Gözüñ aç ʿibret al ġāfil ṣafāsında selāmet yoḳ

Ki olmaz kimseye bāḳi beḳāsında nihāyet yoḳ

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

69 Ḳanġı baġıñ bülbülü ḳanġı gülistānıñ gülü

Sevdigim bilmem ʿaceb ḳanġı çemenzār bülbülü

Baḳ ṭoḳunma aġzına alma yaḳar āteş miṣāl

Kim anı rūyuna serpmiş dāne dāne fülfülü

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

70 Görmedim göstermedi bir gün baña bilmem neden

Dehre geldim bulmadım meydān felekden bir zemān

Ḫātıra geldikçe āteşler çıḳar bu sīneden

Ḫ̆āherim terk etdi gitdi dīdeden gözden nihān

[Muhammes Kıt'a]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

71 Kim ʿaceb görmüş bu dehriñ lufṭunu inʿāmını

Kim ʿaceb sürmüş ṣafā bulmuş anıñ encāmını

İstedim ben bulmadım ḫoş görmedim eyyāmını

Çünki gün gördük anıñ bekle gelir aḳşāmını

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

72 Zemān geçdi ḫaber gelmez nedendir servi ḳāmetden
Benimçün ẓannedersem bir ʿalāmetdir ḳıyāmetden
Baña ẓannım bu hicrānlar bu fürḳat istiḳāmetden
Göñül verdim buña yoḳ çāreler şimdi nedāmetden

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

73 Çıḳsa da görse bu ḥāli Ḥażret-i Monlā-yı Rūm
Edemez farḳ ol ḳadar kim kendine mensūb mudur
Elde baston başda sikke ṣıḳca bir pantol giyip
Ḥāl ü eṭvārı anıñ bir mendebūr meczūb mudur

[Nazım]

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

74 Zemānın dil-beri çünki demem yārime ṣādıḳdır
Zemān bekler bulursa fırṣatı billāh münāfıḳdır
O nāmusdan muʿerrā ḳalmamışdır anda ḥayṣiyet
Yalānı kimler eyler irtikāb anlarla lāyıḳdır

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

75 Yārsız yārānsız olamam bir zemān
Olduġum baḳma benim sen nātüvān
İsterim hem-dem anıñla sen inan
Bir güzel gördükde çeşmim nāgehān

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

76 Gördügüm günden beri gül-rūyunu ey dil-rubā

Āteşīn ruḫsārına baḳmaḳlıġa ʿahd eyledim

Murġ-ı dil pervāneveş her gün ṭavāf eyler seni

Ben muvaffaḳ olmadım bilmem neden cehd eyledim

[Nazım]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

77 Düşde gördüm ṭoġru ṣandım yār ile birlikdeyim

Bir zemān ṣoñra uyandım ol perī yoḳ aġladım

Ḥāṣılı gitmez ḫayālimden düşümden ol perī

Ḫāṭıra geldi geçen ʿālemleri çoḳ aġladım

[Nazım]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

78 Kırḳ kilīsādan geçip içdim şarāb-ı ḥasreti

Tā ki hicrān baña gösterdi manastır ʿālemi

Ol sebebdir iḫtiyār etdim ben artıḳ vuṣlatı

Sen ḫulūṣ-ı ḳalb ile gel yarama ver merhemi

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

79 Bir sen bir ben ḳalırsaḳ istemem nāmerd seni

Var yürü kendiñ gibi kendine bul bir mübteẕel

Sende nāmusdan eṯer yoḳ ey rezīl alçaḳ denī

Yoḳ ne yapsañ sende ḥayṯiyyet ki gelsin bir ḫalel

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

80 Çoḳ şükür gördüm ben ölsem ġam degil dīdārını

Gideli vaḳtim geçirdim ḥasret-i hicrān ile

Ḫaylī dem ḫaylī zemān çekdimse āteş bārını

Şimdide birlikdeyim āh sen gül-i reyḥān ile

[Nazım]

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

81 Benim dil baġrımı etsen sitemle pür-nişān olsun

Açılsın yāreler aḳsın bu cismim hemde ḳan olsun

Ne emr etseñ seniñ ben emrine fermānına ḥāżır

Eger maḳṣūduñ ʿālemde dilerseñ iste cān olsun

[Nazım]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

82 Dökmezem ben āb-rū bir ferde etmem ser-fürū

Bilmiş olsun sevdigim ʿahd eyledim çoḳdan berü

İltifāt etmez nedir bilmem o dil-dārıñ saña

Ḳanda görse ṭurmaz eyler ol perī ṣaġdan girü

[Nazım]

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

83 Vardır hele sevdā-yı maḥabbet serimizde

Yoḳ ẕerre vefā öyle biliñ dil-berimizde

Bir ben bilirim añlayamaz kimse bu ḥāli

Volkan çıḳıyor görmüyor ʿālem yerimizde

[Nazım]

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

84 Baña dünyā vü ʿuḳbā bilmiş ol zindāndır sensiz

Ne yana ki baḳarsam her zemān nīrāndır sensiz

Gözüm görmez cihānı āfet-i devrān bir yanı

O ʿālā gördügüñ kāşāneler vīrāndır sensiz

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

85 Baña tevfīḳin Ḫudā etmiş naṣīb

Var benim ḳalbimde hep ẕikr-i necīb

Görse terk eyler gelen hem ʿandelīb

Sen anı ṣaḳla naẓardan yā ḥabīb

[Nazım]

feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilün

86 Kimi alsam gidiyorsuñ hele cānān yerine

Neyi terk eyleyeceksiñ baña dermān yerine

Baña raḥm eylemediñ derde giriftār etdiñ

Seni sevmiş de komuşdum bugün insān yerine

[Nazım]

fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün

87 Olmaz olmaz olmasın feryād ü zārı bülbülüñ

Çünki geldi nev-bahār yoḳdur ḳarārı bülbülüñ

Gül anıñ maḥbūbu ġoncalar aña ḫayrü'l-ḫalef

Ṣorma maʿ lūm gülsitāndır hem diyārı bülbülüñ

[Nazım]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

88 Görmedim yoḳ bir güzel serv-i ḫırāmānım gibi

Ol sebebdir ben anı ḫıfẓ eyledim cānım gibi

Söyle sen gelsin anıñ emṣālini görmüş ise

Var mıdır görmüş cihānda āfet cānım gibi

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

89 Gözüm dünyāyı görmez her zemān zindāndır sensiz

O maʿmūr gördügüm kāşāneler vīrāndır sensiz

Nihāyet görmezem bu kāʾinātı var baña Ḥikmet

Dü çeşmim ḥasret-i hicrān ile giryāndır sensiz

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

90 Kimseler ṣormaz benim ḥāl-i ġarībim bu neden

Pister-i ġamlarda ḳaldım yoḳ gelip bir kes ṣoran

Gel de diñle baḳ neler çıḳmaḳdadır āh sīneden

Añlamam bilmem o kimdir tā cigergāhdan uran

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

91 Rengine aldanma dehriñ bir zemān çünki dönek

Her gün ʿālemde bu çarḫ göstermede bir başḳa reng

Vermiyor bir ʿāşıḳa meydān muḥaḳḳak kör felek

Etdirir bir gül içün biñ ḫār ile bir ḫaylī cenk

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

92 Kilk-i ḳudret böyle yazmış tā ezel çekme elem

Ey gözüm nūru ḫulūsı maḳṣad-ı Mevlā budur

Yoḳ buña çāre taḥammül eylemek lāzım gelir

Nīk ü bed ṣabr eyle evlādım gelir eyler ẓuhūr

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

93 Ṣabr u ārāmım tükendi ḥasret-i dil-dār ile

Kūşe-i hicrānda ḳaldım şimdi āh u zār ile

Gülmedim güldürmedi bilmem neden ẓālim felek

N'eylesem n'etsem ne yapsam ṭāliʿ-i idbār ile

[Nazım]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

94 Başladım feryāda bülbülveş bahār eyyāmıdır

Gitdi yār elden bize terk-i diyār eyyāmıdır

Āteş-i hicrānına ṣabr [u] taḥammül pek de güç

Ḥasret-i cānān olunca āh u zār eyyāmıdır

[Nazım]

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

95 Oldum geleli bende peşīmān şu cihāna

Uydum n'edeyim uymasam olmaz şu zemāna

Ey dīdesi fettān beni mestān neye etdiñ

Sevḳ etme günāhdır beni sen āh u fiġāna

[Nazım]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

96 Bī-devā bir ḫasteyem ʿālemde Loḳmān bī-ḫaber

İstesem yoḳ çāre ṣorsam derde dermān bī-ḫaber

Ben ölürsem yār yolunda ḳabrimi ḥāżırlayıñ

Belki raḥm ile ṣorar geçdikce cānān bī-ḫaber

[Nazım]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

97 Dökme zülfüñ ey perī her kim perīşān görmesin

Ḫalḳa ḫürrem kendini göster ki giryān görmesin

Ey ḳamer-ṭalʿat saña her kim ki ḳaṣd etmiş ise

Derdi çoḳ olsun göñül ister ki dermān görmesin

[Nazım]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

98 Rāhını bekler dururken belki cānānım gelir

Ẓulmet-i ḳalbim feraḥ bulsun dıraḫşānım gelir

İltifāt bekler iken aġyār destimden alır

Ben anı gördükce billāh aġzıma cānım gelir

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

99 Aġladıp güldürmek ʿuşşāḳı seniñ şānındadır

Göñlüm aldıñ baġlayıp zülf-i perīşānındadır

Öyle bir dāma düşürdüñ sen benim bu göñlümü

Kimse bilmez düşmüş ol çāh-ı zeneḫdānındadır

[Nazım]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

100 ʿĀşıḳ-ı ṣādıḳlarıñ āh cānı bir cānānı bir

ʿĀşıḳ-ı bīmārlarıñ Loḳmānı bir dermānı bir

Dönmez aṣla bir zemān iḳrārına eyler ṣebāt

Bir mürīdiñ şeyḫine īmānı bir burhānı bir

[Muhammes Kıt’a]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

101 Ṣanma bir ḳalbi yıḳarsañ soñradan iʿmār olur

Her zemān ʿāşıḳ olan dil-dārına bīzār olur

Ol sebebdir ṣubḥa dek feryād ü zār ü zār olur

Bülbülüñ bir gül içün meskeni gör gülzār olur

[Nazım]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

102 Geldi cānān ḫāṭıra dil murġu feryād eyledi

Derd-i hecri yıḳdı ḳalbim ṣanki ābād eyledi

Bir dem olsun vermedi meydān felek bilmem neden

ʿAḳl u fikrim cismimi gör öyle ber-bād eyledi

[Nazım]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

103 Bekliyor birçoḳ zemāndır yolunu dīvānemiz

Gelmiyor bilmem nedendir dīde-i mestānemiz

Cām ḳırıldı ḳalmadı ẕevḳ ü ṣafāsı sāki yoḳ

Ḳaldı boş rindān dağıldı pek ġarīb mey-ḫānemiz

[Nazım]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

104 Yoḳ duyan derd-i derūnum yoḳ ṣoran aḥvālimi

Yoḳ ṭabīb bī-çāre ḳaldım bī-devā gör ḥālimi

ʿAşḳ beni etdi zebūn oldum esīri dil-beriñ

Ben bilir ẓannetmeyiñ bilmem nedir āmālimi

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

105 Çek eliñ benden ne istersiñ doḳunma ey felek

Ben gibi bir ʿāşıḳ-ı bī-çāreden eyle ḥaẕer

Çünki bir arslan yatar ḳalbimde etme aṣla şek

Yalıñız bir ben miyim hem de cihānda yār sever

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

106 Öldürdü beni derd ü elem miḥnet-i cānān

İşte o sebeb görmedesin ḥāl-i perīşān

Bilmem ne zemān yoḳ olacaḳ bendeki giryān

Artıḳ baña ben ṣabr edemem ben daḫı insān

[Muhammes Kıt’a]

mefʿ ūlü mefāʿ īlü mefāʿ īlü feʿ ūlün

107 Var derd ü ġamım söyleyemem olsa da Loḳmān

Çünki bulamaz ben bilirim derdime dermān

Yārsız göremem istemezem taḫt-ı Süleymān

Başdan başa olsa n’edeyim yoḳ ise burhān

fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün

108 Herçi bād ābād deyü düşdüm ṭarīḳ-ı ʿaşḳa ben

Ol sebebdir āh u feryād eylerim bülbül gibi

Hem görür bir kerre olsun ṣormuyorsuñ ḥālimi

Ḳaddimi bükdüñ a gül-rū eylediñ sünbül gibi

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

109 Ben göñül verdim saña aldandım ey gül-rū melek

Ol sebebdir āh u feryādım da çıḳdı ʿarşa dek

Şimdi de lāzım taḫammül ṣabr ede ārām gerek

Bilirim sen bī-vefāsın buña etmem aṣla şek

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

110 Bir zemān dil-ber severdim şimdi de anlar beni

Ṣormadan bilmem ne ister ben gibi bī-çāreden

Eski ḥālimde beni ẓannetmesinler bir zemān

Luṭf edip el çeksin anlar bu dil-i pür-yāreden

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

111 İḫtiyār oldumsa göñlüm tāzedir eski meṣel

Ḳanda görsem bir güzel ben anda ḥāżır nāẓırım

Ḥāṣılı bī-çāre göñlüm ʿaşḳ deyü atdı temel

İstemem dil-bersiz olsa cennet ü baġ-ı İrem

fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün

112 Öldürür her gün bir dürlü cefāsı derd ile

Ol perīniñ ḥasreti derd u ġamı bilmem neden

Söylemem bir kimseye rāz-ı derūnum ṣaḳlarım

Baḳ neler eyler ẓuhūr diñle derūn-ı sīneden

fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün

113 Bulmayınca bir ṭabīb derd-i derūnu söyleme

Aldanırsıñ sürme sen her merhemi her yāreye

Gördügüñ her dil-bere meyl ü maḥabbet eyleme

Ġadr ederseñ bilmiş ol sen de dil-i bī-çāreye

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

114 Bana ʿayb etme baḳarsañ düşkünüm dīdārına

Ol sebebdir vermişim cān zülf-i ʿanber bārına

Ġayrı benden kimseler vāḳıf degil esrārına

Rāżiyam gel çek beni durma tel-i berdārına

[Muhammes Kıt'a]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

115 Nūr-ı ʿaynımdan ḫaber yoḳ gitdi gelmez ġurbete

Ol sebebdir ben giriftār oldum artıḳ ʿillete

Bu firāḳ ẓannım sebeb olsa gerekdir rıḥlete

Ben taḥammül edemem ġayrı cefā vü miḥnete

[Nazım]

fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün

116 Baḳmaġa gülrūya gelmez dīnden īmandan çıḳar

Merd olan cānān deyü ʿālemde bil cāndan çıḳar

Kimseden aṣlā fütūr etmem civānım var iken

Çıḳsa çıḳsa ḳatlime fermān bugün andan çıḳar

[Nazım]

feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilün

117 Söyle bu ḥāl giderek ḳaşı kemānıñ n'olacaḳ

Añlamam var sebebi rūḥ-ı revānım n'olacaḳ

Var benim derd ü ġamım var elemim var kederim

Şu seḥer vaḳti benim āh u figānım n'olacak

feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilün

118 Ḳaṣdı bilmem nedir ʿālemde baña söylemiyor

Gelmiyor şimdi benim yanıma birḳaç gecedir

Ne vefāsız baña bir kerre o raḥm eylemiyor

Beni bīmār biliyor ṣormadı bir kez nicedir

[Nazım]

feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilün

119 Sākiyā destine al gel bize bir bāde getir

Bezm-i ʿuşşāḳa a mīrim seni yāda getir

İçelim defʿ edelim ġamları ẕevḳ eyleyelim

Ṣoñra söylen bizi bülbül gibi feryāda getir

[Muhammes Kıt’a]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

120 Bir zemān ben yār ile hem-dem iken şimdi ġarīb

Ḳalmışım şu kūşe-i vīrānede pek mużḍarib

Şimdi bilmem nerde nerdedir ʿeceb ol dil-firīb

Ol sebebdir aġlarım fikrim benim ẕikrim necīb

[Nazım]

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

121 Ṣafāsın bulmadım dehriñ cefāsı her zemān mevcūd

Ġamım var söylemem bir kimseye herkes bile mesʿūd

Düşürdü ṭāliʿ-i dönek beni ḥasret o dil-dāra

Anıñçün ġam gider derd u elem her an ṭurur Maḥmūd

[Nazım]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

122 Var yeriñ göñlümde gizli ṣaḳlarım ḥālā seni

İstemem gelse güzeller şāhı ben illā seni

Ḥasret-i hecriñ düşürdü ṭaġlara ṣaḥrālara

Ben gibi dīvāneye etsem gerek Leylā seni

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

123 Ḳanda varsa ol perī bir başḳa ḥālet gösterir

Her zemān fürḳat degil baʿżen maḥabbet gösterir

Eyler istiġnā güzeller dāʿimā ʿuşşāḳına

Her zemān cevr ü cefā o eski ʿādet gösterir

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

124 Şerḥa şerḥa sīnemi etdi baḳınca ol perī

Çeşm-i cādūsuyla ḫayrān her zemān çün ḳan eder

Olduġum bilse o ḳaṣd etmez anıñ dānişveri

Ol zemān bu derd-i bī-dermānıma dermān eder

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

125 Bülbülāsā gül görünce ḳaldım efġānımla ben

Öyle feryād eyledim dīnimle īmānımla ben

Vaktile bīmār edip ḥasret-i ġamıñla şimdide

Uġraşırken ṣor ne ister benden ol cānımla ben

[Muhammes Kıt’a]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

126 Luṭfu luṭfundan laṭīf olmaz baña bir iltifāt

Luṭfu çoḳ iḥsānı çoḳ bir sende var ey serv-i nāz

Luṭf-ı Ḥaḳla Luṭfī sen dünyāda bulduñ nev-ḥayāt

Luṭfunu Luṭfī dirīġ etme budur senden niyāz

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

127 Ḥaḳ Ḥaḳ diyerek Ḥaḳḳı seniñçün seveyim mi

Ṭaġlar başına yalvarayım ḥażret-i Ḥaḳḳa

Şimdi saña dil verdim ise ben öleyim mi

Yoḳsa edeyim kendimi āteşlere ilġa

feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilün

128 Pek bozuldu hele ḳalbiñ gibi vechiñ güzelim

Saña kim derse güzel aġzı kapansın demeden

ʿ Aks-i rūyuna naẓar ḳıl deme ki bī-bedelim

Haydi git ṭurma yanımda a ḳuzum ekşimeden

mefāʿ īlün mefāʿ īlün mefāʿ īlün mefāʿ īlün

129 Benim cānım gibi āh sevdigim cānāna var söyle

Saña bir ʿ āşıḳ-ı ṣādıḳ gelip yanıñda ḳan aġlar

Anı söyletmemek ṣuṣdurmaḳ isterse ʿ aceb neyle

Çıḳıp göster cemāliñ belki ol ʿ āşıḳ dilim baġlar

fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün

130 Ben uṣandım ṭatlı cānımdan uṣandırdı felek

Kendi ḥālimde gezerken baḳ ne geldi başıma

Āh geçen şu dil-beri gördüm baḳıp ṣandım melek

Aġladım çoḳca düşüp hīç baḳmadı göz yaşıma

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

131 Ben bu ʿālemde fidā-yı cān edersem yārime

Ẓannım ʿayb etmez beni kimse aña tebşīr ediñ

Belki raḥm eyler gelip baksa bu āh u zārıma

Ḥālimi ʿarża sizi ʿuşşāḳ vekīl etdim gidiñ

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

132 Her zemān seniñ içün aġlamada dīdelerim

Baña āh içün olsun ne zemān raḥmıñ olur

Size ḳarşı a ḳuzum var nelerim var nelerim

Kim kime her ne ederse anı elbetde bulur

[Nazım]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

133 Görmedim bir gün cihāna geldigim günden beri

Bir dem olsun gülmedim gezdim bu dehri serserī

Var mıdır bilmem alan bu cānı cismimden benim

Az gelir etsem yoluna ġayrı ben cān ü seri

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

134 Zülf-i siyehim murġ-ı dilim dāma düşürdü

Ḥālim neye müncer olur ol cāma düşürdü

Vaʿdinde ṣebāt eyler anı bende ṣanırdım

Vaʿd eyledigi şeyʾi de bayrāma düşürdü

[Nazım]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

135 Nūr-ıʿaynım nerde ḳaldıñ görmedim ḫaylī zemān

ʿAḳl [u] fikrim sende dīdem ḳaldı yollarda inan

Çoḳ güzel gördüm saña beñzer güzel ben bulmadım

Çünki olmaz bir naẓīriñ yoḳ saña beñzer civān

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

136 Öylece bilmiş oluñ bunda tereddüd etmeyiñ

Ḳatlimi tasmīm eden luṭfumla meʾmūndur bugün

Elli başlı dostumuz ẓāhirde düşmandır

Ol de bir anda olur bir gün biliñ siz ser-nigün

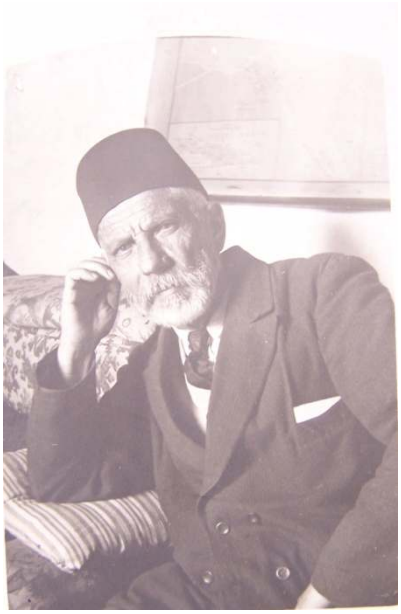

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Ḥāl-i ḥāżırdır bu resmim sinnim oldı altmış üç

Geçmiş eyyāmı taḫattür etdirir bī-iḫtiyār

Şimdilik tabʿı ḫitāma erdi bu dīvānımıñ

Resm-i nā-çīzimle birlikde ḳala hem yādigār

Sene 1330

Murad Emrī

Burusada Sedbaşı Caddesinde numaro 12’de Matbaʿa-i Emrī

Eñ eski ġazellerimden

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Gelenler öyle ṣandım hep felekden dāda gelmişdir
   Meger ruḫsār içün bu ʿāleme feryāda gelmişdir

2. Bilir bīmār-ı ʿaşḳı ol ṭabīb bī-devā dāʾim
   O cān almak diler ẓannetme sen imdāda gelmişdir

3. Bilir bilmezlenir ol tā ezelden mest vicdānım
   Elinde sāḳi-i devrān ṭolu bir bāde gelmişdir

4. Ḫarāb etdi vücūdum şehrini ābādı müşkildir
   Göñül iʿmārına ṣanma anı ber-bāda gelmişdir

5. Baḳıñ Emrī-i bīzāra perīşāndır dil-ārādan
   Bu ḥāli seyr eden aġyār muḥaḳḳaḳ şāda gelmişdir

Ebyāt

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Bülbülāsā gül yüzüñ gösterme feryād etdirir

   Ben gibi bir ʿāşıḳa her vechile dād etdirir

   fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

2. Dün gece ben sevdigim cānānı añdım aġladım

   Her nedense āfet-i devrānı añdım aġladım

   fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

3. Yāre baḳdım yār o yār anda dīdār ḳalmadı

   Dil o dil baḳdım o dilde eski efkār ḳalmadı

fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün

4. Ḥamdülillah çok şükür vardır bizim eglencemiz

Ṣorsalar bizden cevāb efkār bizim eğlencemiz

fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün

5. Ṣanma yārdan ben cihānda başka ş̲ervet beklerim

Vāṣıl-ı dī̲dār-ı yār olsam da nevbet beklerim

mefāʿ ī̲lün mefāʿ ī̲lün mefāʿ ī̲lün mefāʿ ī̲lün

6. Göñül bunlar gibi her ḳanda varsa bir ḫ̲arāb ister

Güzel her ḳanda görse anlara hep intisāb ister

mefāʿ ī̲lün mefāʿ ī̲lün mefāʿ ī̲lün mefāʿ ī̲lün

7. Ḫ̲aṭām yoḳ ben saña dersem güzeller içre müsteş̲nā

Yeter göñlüm buña şāhid seni ḳılmışdır istiş̲nā

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

8. Ben güzel sevmekle ʿālemde edersem iftiḫār

Ol zemān divānelikle eylerim ben iştihār

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

9. Ben fülāna dün gece ṣordum fülānıñ ḫālini

Ol dedi maʿhūd baña söyler mi hīç aḥvālini

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

10. ʿĀşıḳ elbette vere cānını cānānesine

O da bu ḥāli görüp raḥm ede dīvānesine

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

11. Gel dedim gelmem dedi gitsem ḳabul eyler mi yār

Bezmine alsa ne var ol nev-cüvān ben iḫtiyār

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

12. Yalıñız bir ben deme olmuş perīşānıñ seniñ

Var nice ben gibi urmuş tīr-i müjgānıñ seniñ

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

13. Ey ṣabā luṭf et ṭoḳunma kākül-i cānāneye

Yanmaġa andan gelir nevbet dil-i dīvāneye

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

14. Dehriñ olmaz bir zemān yārsız ṣafāsı bu neden

Hīç ḳalır gitse bir ādem ʿaksi gör āyīneden

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

15. Ṭoldur içelim ṣāḳi getür elde piyāle

Ẕevḳ eyleyelim çünkü ʿömr erdi zevāle

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

16. Dedim cānā yüzin göster nedir mehtābı görsünler

Nezāket n'oldıġın bilsin baḳıb ādābı görsünler

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

17. Var mı görmüştür vefā maḥbūb sevenlerden biri

Eskiden ḳalma meṣeldir ḳaç görürseñ bir güzeli

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

18. Görmedim ʿömrümde ben böyle müẕebẕeb bir zemān

Artıḳ imdād eylesin Allāhımız Burusa yaman

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

19. Çıḳıñ seyre gelir yārim o nazlım şānlıdır şānlı

Anıñ vechin görüp de sevmeyen var mı ʿaceb bir ferd

feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilün

20. Seni ḳoymuş sevinirken hele cānān yerine

Beni sende yine ḳoyma sen a insān yerine

fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün

21. Elde olsa aġlamam aġlatmasa devrān beni

Ṭaliʿ -i dūnum ayırdı ḫoş bir iḫvāndan beni

fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün

22. Taḫt-ı dilde var iken sen ġayrı sulṭān istemez

Olsa derdim ġayrı senden çāre dermān istemez

fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün

23. Kim görür der yārimi ʿālemde bir gül-destedir

Her gören der ṭıfl-ı nāzım ġoncaveş nev-restedir

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

24. Bir dem olsun gel beni güldür be-hey nev-res fidan

Ol zemān herkes seni sevsin desin şāh-ı cihān

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

25. Gül degil mi maḳṣadı ʿālemde gülzār isteyen

Gülsüz elbette ḳalır kim ġonca bī-ḫ͡ār isteyen

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün[331]

26. Şerḥa şerḥa sīnemi yol açdım menzile

Geçsin ʿuşşāk tā ki cānānem bulup kāşānesin

[331] Ebyat 26/1, vezin kusurludur.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

27. Gitmiyor fikr ü ḫayālimden belā-yı Kerbelā

Ol sebebdir eylerim lāʿnet Yezīdān āline

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

28. Vāḳıʿa-i Kerbelā-yı dil-sūzu gel ṣorma baña

Añlamak lāzım ise gir gör bir ʿāşık ḳalbine

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

29. Yeter artıḳ bu ʿālemde beni gel bāri bir güldür

Desin herkes saña ey nūr-ı ʿaynım baḳ ne ḫoş güldür

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

30. Kerem et merḥamet et ey perī göster baña dīdār

Saña lāyıḳ olan ben ʿāşıḳa raḥm eylemek her bār

fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün

31. İstiḳāmet maḥż-ı cennetdir demişler bu ḫaṭā

İstiḳāmetdir cihānda ādemi maʿ mūr iden

mefāʿ īlün mefāʿ īlün mefāʿ īlün mefāʿ īlün

32. Göñül ḥāli ne cevr eylerse dil-dārıñ ʿ afv eyler

O deñlü ḥürmeti vardır anı her gün ṭavāf eyler

fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün

33. Ben gidersem saña resmim işte olsun yādigār

Baḳ da ḫāṭırla desem eski zemānlar nerdedir

fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün

34. Ḥaḳḳı ḥaḳḳından utan ḥaḳḳımdır eyle iltifāt

Ḥaḳ seni sevdi yaratdı görmedim emṡālini

fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün

35. Bir zemān derd-i ġamıñla āh ederken şimdi de

Baḳmaḳ ikrāh eylerim bilmem ne oldu baña

fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün

36. Gelse bir yana cihānıñ ḫūbları görmez gözüm

Baḳmaġa dil-dārıma ḳarşı göñül eyler ḥayā

fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün

37. Ḳurtar Allahım beni ḳurtulmadan senden bu cān

Ṭoplar atsam ben güzel sevmeklige pīr olmadan

fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün

38. Kimde kim vardır hele fikr-i saḳīm

Bir zemān dinmez, degildir müstaḳīm

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

39. ʿAşḳ şarabın dest-i sāḳīden bu şeb nūş eyledim

Bezm-i cānāna düşüp dehri ferāmūş eyledim

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

40. Nāzik olsa nāzenin olmaz kenār dil-beriñ

Şīvesi çoḳça olur şehrī olursa bir güzel

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

41. ʿAşḳ ile bīmār olan her ḥālde bister istemez

Her zemān hem-dem ola ol yār ister istemez

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

42. Baḳdım ʿālemde bugün ṭabʿımca dil-cū ḳalmamış

Rengi ṣolmuş gülsitānıñ ġoncada bū ḳalmamış

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

43. Nūş ederken bādeler sāḳī elinden el-amān

Etmede ʿuşşāḳınıñ her ḥālde var bir ḥikmeti

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

44. Ṭut düşürme sāḳiyā destinde sen cām-ı şarāb

Rūyuna ʿaks eylesin ʿuşşāḳ edince intiḫāb

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

45. Bahār geldi niçün ġamdan göñüller olmuyor āzād

Görür gül-ġoncayı bülbül gülüm derken eder feryād

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

46. Oldu rūşen gözlerim gördükde ḫāl-i dil-beri

Bir alay ṭurmuş gören der geldi Hindiñ askeri

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

47. O şūḫ-ı nāzenīn ʿuşşāḳına nāz etmek isterken

Anıñ rūyundaki ebrūları müjgān hücūm etmiş

İbtidā-yı ġazeliyyāt

Harf-i elif

1

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Geldi hātifden baña gūş eyledim bir ḫoş nidā
Besmeleyle başla şu dīvāna dendi ibtidā

2 Her ne kim varsa derūnunda çalış iẓhārına
Ders-i ʿaşḳı yaz oḳu her dem görünsün bir ṣafā

3 Kāʾināta kendini göstermege cehd eyle kim
Sen giderseñ ḳubbe-i ʿālemde ḳalsın ḫoş ṣadā

4 Kimseye bildirme derdiñ tā bulunca bir ṭabīb
Keşf ede emrāż-ı rāzıñ ol saña ḳılsın devā

5 Bul yorul bir mürşid-i kāmil aña et intisāb

Ṭut bıraḳma dāmen-i dil-dārı artıḳ Emriyā

Ḥarf-i bāʾ

2

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Dün gece sen bezm-i aġyārda olup mest-i şarāb

Ülfet etdiñ ṣubḥa dek etdiñ anuñçün terk-i ḫ̆āb

2 Neyle meyle neşʾe-yāb oldu seniñle ḥāżırūn

Öylece vaḳtiñ geçürdüñ tā ṭoġunca āfitāb

3 Cām-ı mecrūḥ olsa rindān ẕevḳine māniʿ olur

Sen anı bilmez misiñ rīzān olur āb u nāb

4 Nūr-ı dīdem sen çalış bir ḳalbi iʿmār etmege

Ḳırma bir ʿaks-i ṣadā eyler ẓuhūr etme ḫ̆arāb

5 İltifāt ʿuşşāḳına göster de aġyārdan ṣaḳın

Her zemān Emrī seni görmek diler ʿālī-cenāb

Ḥarf-i tāʾ

3

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 Lāyıḳ o perī etse bu şeb bezme riyāset

Rindāna verir başḳaca bir şevḳ-ı leṭāfet

2 Meftūnu anuñ bay u gedā zümre-i ʿuşşāḳ

Herkes aña bende olacaḳ etse işāret

3 İsterse verir derdi dilerse alır ancaḳ

Bilmem bu ne ḳuvvetdir efendim bu ne ḥālet

4 İsterse yıḳar rūḥ-ı revānım şu cihānı

Ḫūbān-ı zemān dense denir anda ġāyet

5 Bir ben degilim ḥāṣılı meftūnu o māhıñ

Etmez mi ʿaceb baḳsa aña Emrī ṣaḥābet

Ḥarf-i ṣāʾ

4

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Meclis-i meyde bulunmaḳ hele bī̇gāne ʿabeṣ

Bāde nūş eylememek verse de cānāna ʿabeṣ

2 Bulduġu dem ṣaçı Leylāyı dil-i bī̇-çāre

Olmamaḳ gördügü an ḥāṣılı dī̇vāne ʿabeṣ

3 Bülbülāsā gül-i gülzāre varınca yolumuz

Baḳmamaḳ vardığı demde gül-i reyḥāne ʿabeṣ

4 Olmayınca hele cānān kim olurmuş ḫandān

Bezm devrān edecek olsa da peymāne ʿabeṣ

5 Çünki gül-rūda tecellī ediyormuş her ān

Öldürürse seni Emrī deme sen dāne ʿabeṣ

Ḥarf-i cim

5

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Başda sevdā dilde ḥasret āh u zār olmak da güc

Çünkü aldıñ göñlümü ṭāḳat-güẕār olmaḳ da güc

2 Kūy-ı cānāne ṭolaşmaḳdan murād cānān ise

Ṣanma sen aġyārı ġāfil reh-güẕār olmaḳ da güc

3 Kimse kendi kendine terk eylemez iḫvānını

Genc olup maḥbūb iken terk-i diyār olmaḳ da güc

4 Gerçi ʿāṣıḳ fāṣ-ı esrār eylemek lāyıḳ degil

Vaḳt olur ki ʿaṣḳ u sevdā āṣikār olmaḳ da güc

5 Her şeye Emrī taḥammül eylemek insān içün

Ḥasret-i dīdār ile mesken-i mezār olmaḳ da güc

Ḥarf-i ḥa

6

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Açdı aġzıñ gördügü birle bu şeb rindān ḳadeḥ

Çünki devrānında mest olmuş eder devrān ḳadeḥ

2 Pek küçük bir cām ise maʿnen anıñ var ḥürmeti

Bir doḳun biñ ses verir bilmiş oluñ ol ān ḳadeḥ

3 Gizli derdiñ var ise eyler cihānda āşikār

Bir ṭabībdir kim eder her derde biñ dermān ḳadeḥ

4 Devr ederek bezm-i meyde sāḳī-i cānān ile

Diñlemez bir ḥükm ü ḳānūn diñlemez fermān ḳadeḥ

5 Ol ḳadar neşʾe verir devrāna raḳṣ etdikçe hem

Bulsa rindi söyledir Emrī o dem meydān ḳadeḥ

Ḥarf-i ḫāʾ

7

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Her zamān lāzım olan esrārı şeyḫ

Tā ki teʾsīr eyleye güftārı şeyḫ

2 Ḫānḳāh-ı gülşenin eyle ṭavāf

Vermese de ḳalbe ṣafā gülzārı şeyḫ

3 Gösterir her dürlü ḥālet ādeme

Bir gülü ḳoḳmaḳ içün biñ ḫārı şeyḫ

4 Gāh verir ālām gāhī inbisāṭ

İster ise ḥayy ḳılar bīmārı şeyḫ

5 Dāmenin ṭut iste sen dāʾim naṣīb

Bilmiş ol insān eder ḫūn-ḫᵛārı şeyḫ

Ḥarf-i dāl

8

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Gelince ḫāṭıra gül-rū göñül murġu eder feryād

Anuñçün her zamān bülbül gibi ġamlı ḳalıp nā-şād

2 Fiġān etdikce ḫūbān ẕevḳ alır āhıla zārımdan

Düşende dost olur mu bir zamān bir kimseden imdād

3 Vefāsız bir perīniñ olmuşum meftūnu ʿālemde

Cefāsı, cevri maḥv olsa cihānın etmede īcād

4 Benim bu çekdigim derdi ʿaceb var mı gören kimse

Ne bir Mecnūn ne bir Leylā ne bir Şīrīn ne bir Ferhād

5 Geçip artıḳ ṣafāsından cefāsından riyāsından

Dedim Emrī bu ʿālemde ben artıḳ herçi bād-ābād

Ḥarf-i ẕāl

9

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Nice yoḳ dünyāda cānāndan leẕīẕ

Bülbüle feryād u efġāndan leẕīẕ

2 Söyledirseñ bülbülāsā yārıñı

Söylese olmaz süḫāndāndan leẕīẕ

3 Her zemān bekler ṭurur ez-cān u dil

Ḫānedāna var mı mihmāndan leẕīẕ

4 Bilmiş ol ʿuşşāḳa hem-ḥāl olamaz

Olsa ẓulmet māh-ı tābāndan leẕīẕ

5 Herçi bād-ābād deyü sevdim anı

Emrīye ṣor var mı burhāndan leẕīẕ

Ḥarf-i rāʾ

10

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Yetişir rūḥ-ı revānım baña hicrān yetişir

Beni aġlatma ṣaḳın bendeki giryān yetişir

2 O seniñ gül gibi rūyuñ baña būlar ṣaçıyor

Anı gösterme ṣaḳın bendeki nālān yetişir

3 Göñül ārzū ediyor yār ile hem-dem ola hep

Beni ḥabs etmege ol çāh-ı zenaḫdān yetişir

4 Gelecekseñ baña tekbīr ile gel çekdigini

Beni gel eyle ḳabūl kim saña ḳurbān yetişir

5 Ṣaḳın aġyārı alıp ẕevḳe dökülme a begim

Bir ḳuluñ Emrī seniñ bezmine mihmān yetişir

Ḥarf-i zāʾ

11

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Gözüm görmez cihānı her zamān zindāndır sensiz

Ne yaña kim baḳarsam her yañım vīrāndır sensiz

2 Ne isterseñ yaparsañ yap eliñde var iken ḳudret

Senüñ hecr-i ġamıñla gözlerim giryāndır sensiz

3 Meşāḳḳından dīger bir şevḳ-ı meşhūd olmadı aṣlā

Ne yaña kim varırsam bilmiṣ ol ṭūfāndır sensiz

4 Bu şeb mey ʿāleminde mest olup ḳaldımsa ey cānā

İşim tā ṣubḥa dek bülbül gibi efġāndır sensiz

5 Bu Emrī kūşe-i vaḥdetde ḳalmış āh u zār ile

Gözüm görmez cihānı her zamān zindāndır sensiz

Ḥarf-i sin

12

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Hep hebādır gel ṣaḳın dünyāya etme sen heves

Gün gelir āh etmege meydān saña vermez nefes

2 Sīnesin hem çāk çāk etse daḫı beyhūdedir

Olmadı bir kimse dünyāda ne ister dest-res

3 Çeşm-i imʿānla baḳılsa hep ḫayālāndır hele

Bir gün elbette ḳalır boş uçsa ol murġ-ı ḳafes

4 Gördügüñ her kimseyi ẓannetme ḫürrem ġamlıdır

Bir ḳulaḳ ur gelmede her ḫāneden bir başḳa ses

5 Kesdi ümmīdin cihānda beklemez bir kimseden

Ġayrı yārdan Emrīye bir kimse olmaz mültemes

Ḥarf-i şīn

13

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Añlamaḳ ister iseñ ādemi ādem ne imiş

Aç gözüñ baḳ şu cihāna hele ʿālem ne imiş

2 Baḳ görürsüñ gel ʿĪsāyı ederseñ taḳdīr

Sen bilirsiñ o zamān Ḥażret-i Meryem ne imiş

3 Bilmek isterseñ eger sen ne imiş nār-ı caḥīm

Bī-vefā dil-beri sev añla cehennem ne imiş

4 Tīġ-ı cevriñle delip sīnemi etdiñ pür-dāġ

Yara açdı şorarım çāresi merhem ne imiş

5 Kaʿbe-i ḥüsnüñe baḳ eyle ṭavāf sen o zemān

Emrī ʿālemde bilirsiñ hele zemzem ne imiş

Ḥarf-i ṣād

14

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 ʿĀlemde edā şīve ü reftār saña maḫṣūṣ

Her ḥālde cihān içre bu eṭvār saña maḫṣūṣ

2 Bülbülleri ḫāmūş edecek dilleri medhūş

Sen ṭurma hemān söyle bu güftār saña maḫṣūṣ

3 Sen ḳoymadıñ ʿālemde beni kendime bir gün

Yıḳdıñ şu göñül mülkünü iʿmār saña maḫṣūṣ

4 Gel gel güzelim gel beni bir eyle ziyāret

Seyrān edelim faṣl-ı çemenzār saña maḫṣūṣ

5 Her ḥālde yetiş ḥālini ālāmını seyr et

Luṭf u keremiñ Emrīye īṣār saña maḫṣūṣ

Ḥarf- ḍād

15

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 ʿĀşıḳ-ı bī-çāreler etmez n'içün cānāna ʿarż

Ḥālini aḥvālini her vechile sulṭāna ʿarż

2 Bülbül aġlar gül güler feryād eder ḥālim demez

Bir zamān olsun gülistāne gül ü reyḥāna ʿarż

3 Her ne dersem añlamaz bilmez seniñ aḥvālini

Bilmiyor ḥāl-i perīşānım ede dīvāna ʿarż

4 Çekdigim derd-i ġamı hecr ü firāḳı ol zamān

Vardıġımda maḥşere peyġam-ber-i z̲ī-şāne ʿarż

5 Emr̄iniñ vardır size pey-rev içün bir dil-beri

Hem lisān-ı ḥāl ile ben Yūsuf-ı Kenʿāne ʿarż

Ḥarf-i ṭāʾ

16

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Vechile baḳdım çekilmiş ebruvān bir ḳara ḫaṭ

Däneler fülfül miṣāli ṣanki bir seyyāre ḫaṭ

2 Görmege gül-rūyunu ʿarż etmege aḥvālini

Geldi ṣāf ṣāf kūyuna çekmiş durur āvāre ḫaṭ

3 Cāna kār etdi yeter artıḳ firāḳ ḥasreti

Çekseler hem verseler şu ṭāliʿ-i idbāra ḫaṭ

4 Bir nigāh et rūy-ı cānāna görürsüñ sen neler

Dest-i ḳudretle çekilmiş öyle bir ruḫsāra ḫaṭ

5 Her ne yapsam n’eylesem n’etsem devādan nā-ümmīd

Emrīniñ şu derdine yoḳ çāre çekdi çāre ḫaṭ

Ḥarf-i ẓāʾ

17

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ṣoḥbet-i dīvāneden eyler ṭurur dīvāne ḥaẓ

ʿĀlem-i meyde görünce cām eder mestāne ḥaẓ

2 Ben degil herkes olur dīdārına meftūn anuñ

Şemʿ-i ruḫsārın görünce etmede pervāne ḥaẓ

3 Alsa dil āġūşuna cānānın eyler iftiḫār

Durmadan eyler ṭurur murġān ile bir lāne ḥaẓ

4 Ẕevḳ eder her ḥālde rindān sāḳī-i devrān ile

Meclis-i meyden eder ẓannetmeyin bī̇gāne ḥaẓ

5 Ursa öldürmez deler müjgān her ān sī̇neler

Eyler Emrī̇yi ururs rūdaki ol dāne ḥaẓ

Ḥarf-i ʿayın

18

mefāʿī̇lün mefāʿī̇lün mefāʿī̇lün mefāʿī̇lün

1 Baña göstermiyor bir gün veren hepdir elem ṭāliʿ

Beni öldürmek ister her zamān bilmem o kem ṭāliʿ

2 Hele bī̇mār-ı ʿaşḳ gördükçe ṣormaz der nedendir bu

Düşürdü derd-i hicrāna hele etdi verem ṭāliʿ

3 Felek bir gün baña göstermedi aġlatdı her ḥālde

Eder ṣanma beni iḫvānıla bir bezm-i Cem ṭāliʿ

4 Düşürdü derd-i hicrāna devā göstermedi bir ān

Beni öldürdü gitdi n’eyleyem bilmem n’idem ṭāliʿ

5 Düşüp olmuş esīriñ hem viṣāliñ eyler istirḥām

Ne isterseñ hemān yap Emrīye artıḳ görem ṭāliʿ

Ḥarf-i ġayın

19

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 İltifātıñ bir zamān etmezse cānānım dirīġ

Ben de etmem ol zamān bil istese cānım dirīġ

2 İsteyen gelsin temāşā eylesin dīdārını

Eylemez etmez ṣanırsam şāh-ı devrānım dirīġ

3 Leyl-i ẓulmetde ḳalınca ḥāṣılı üftādegān

Kendini etmez o ḫūb rū-māh-ı tābānım dirīġ

4 Bir cānım var öyle neẕr etdim aña vermeklige

Bir zamān etmem yolunda aksa da ḳanım dirīġ

5 Her ne isterse yapar ḳudret ü ḳuvvet andadır

Verdi derdi Emrī etmez hem de dermānım dirīġ

Ḥarf-i fā ʾ

20

fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün

1 Bulmadım dil yarama çoḳ isterim bir çāre ḥayf

Ol sebebden olmuşam dünyada ben āvāre ḥayf

2 Geldigi günden cihāna bulmadı bir ẕevḳ ü şevḳ

Hep teṣādüf eyledim bir ṭāliʿ -i idbāra ḥayf

3 Var devāsı bulmaḳ ister bilmiş ol her ʿ illetüñ

Bulmayınca bir ṭabībi öyle bir bīmāra ḥayf

4 Ben aña cān ol da ʿālemde beni etmek fidā

Kim beni terk eylemiş aġyārı gitmiş yāre ḥayf

5 Emr̄iniñ vaḳtiyle almış göñlünü etmiş heder

Sevdigim inkār eder gelmez n'içün iḳrāra ḥayf

Ḥarf-i ḳāf

21

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Sendeki sevdā a mī̇rim bülbül-i şeydāda yoḳ

Bilmiş ol būy-ı laṭī̇fiñ ol gül-i zī̇bāda yoḳ

2 Sen ḫırāmān et de görsünler begim endāmına

Ḳadd ü endāmıñdaki şī̇ve bugün ṭūbāda yoḳ

3 Var ise görmüş gelip versin ḫaber bir sen gibi

Niçe yoḳ emṡāli ister iseñ dünyāda yoḳ

4 Kendi ḳadrin bil de artıḳ etme ġayra ser-fürū

Sendeki ḳudretile ḳuvvet Rüstem ü Dārāda yoḳ

5 Senden ögrensin gelip ʿaşḳı nedir ey ʿāşıḳān

Sendeki Emrī̄ maḥabbet Ḳays ile Leylāda yoḳ

Ḥarf-i kāf

22

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Beni ḥasretde ḳoyup dī̄demi ḫūn etdiñ felek

Verdi derd ü elemi cismi zebūn etdi felek

2 Ne etdi bilmez idim ben hele sevdā elemin

Düşürüp dāma nihāyetde oyun etdi felek

3 O ḳadar miḥnete sevḳ etdi taḥammül edemem

Baḥṣe gelmez n'ideyim cevri füzūn etdi felek

4 Ben ne yapdım bilemem hecr-i ġama ḳaldı hedef

Ḥasret-i yār ile hem dāġ-ı derūn etdi felek

5 Ṣormadı raḥm ederek ḥālimi cānān bir kez

Emr̄iniñ derd ü ġamın öyle füsūn etdi felek

Ḥarf-i lām

23

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Bir zemān aġzı ḳapanmaz şāʿiriñ varken güzel

Gel de söylet durma sen bāri anı erken güzel

2 Meclis-i meyle maḥabbet dāʾimā maḥbūb ile

İntiḫāb et her zemān içün kendine mesken güzel

3 Başḳa bir ʿālemdir ʿālemde güzel sözler açıp

ʿĀşıḳa bir ḥāl olur sevdim seni derken güzel

4 Olsa da baḳma telāṭum Emrī ẕevḳı anda bil

Baḥre ṣal ẕevrakçe-i baḫtı açıp yelken güzel

Ḥarf-i mīm

24

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Eyle taḳdīr ḳıymetim insān içinde bülbülüm

Cāhile ṣorma ṣaḳın ʿirfān içinde bülbülüm

2 Çünki geldim ḫāniḳāh-ı ʿaşḳına eyle ḳabūl

Ḳadrimi bil sen benim mihmān içinde bülbülüm

3 Pīr ü pīrān rāhına düşdüm kemāl-i ʿaşḳ ile

Kim ki Allāh, hū diyen devrān içinde bülbülüm

4 Öyle mest oldum ki kendi kendimi farḳ etmezem

Düşmüşüm bir baḥre kim ʿummān içinde bülbülüm

5 Emrī ḥaddim mi demek ʿālemde ben bir ādemim

Ḥażret-i Ḫünkār demiş pīrān içinde bülbülüm

Ḥarf-i nūn

25

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ḳadrini bilmez devānıñ kim giriftār olmayan

Derd nedir dermān nedir ʿaşḳıla bīmār olmayan

2 Añlamaz bilmez maḥabbet n'olduġun ʿālemde kim

Geceler tā ṣubḥa dek ġamlarla āzār olmayan

3 Gerçi olmaz bilmemek dil-dārını herkes bilir

Ben demem ʿāşıḳ aña yārdan ḫaberdār olmayan

4 Añlamaz aḥvālini bilmez cihānıñ bir zemān

ʿAşḳ nedir sevdā nedir müştāḳ-ı dīdār olmayan

5 Hīç telāş gösterme ʿālemde bıraḳ sen ḳısmete

Boşdur Emrī her ne yapsa ṭāliʿi yār olmayan

Ḥarf-i vāv

26

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Ḫaber aldım bugün cānān beni ṣormuş yalandır bu

Yapılmış dest aġyārıla düzülmüş bir plandır bu

2 Zemānıñ dil-rübāsında vefā yoḳ söylerim her ān

Ne dirlerse inanma her söze āḫir zemāndır bu

3 Vefā olsa ṣafāsından ġani olmaz hele ʿāşıḳ

Bulunmaz yoḳ miṯāli ol perīniñ nev-cevāndır bu

4 Ṭaḳınsın gelsin ʿālemde vaḳārıñ ḳadrini bilsin

Anı ḥıfẓ etmege gönlüm müheyyā āşiyāndır bu

5 Güzel sevmek o eski bir uṣūl olmuş anı bilmek

Maḥabbet Emrī ʿālemde göñülde bil nihāndır bu

Ḥarf-i hāʾ

27

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Görür ḥürmet bir ʿāşıḳ yāre mihmān olsa her ḥālde

O dem ḳadrin bilir kim şād u ḫandān olsa her ḥālde

2 Neler söyler neler dil-dārına bī-çāre ʿāşıḳlar

Ne atlar oynadır düşkün ki meydān bulsa her ḥālde

3 Ġam-ālūd varsa bezm-i yāre ḫālin ʿarż içün ʿāşıḳ

Olur ḫurrem görünce yāri giryān görse her ḥālde

4 Cihānda Āṣafıñ tedbīri lāzım her zemān elzem

Muḥaḳḳaḳ iḥtiyāc eyler Süleymān olsa her ḥālde

5 Bu bezm-i meyde ey saḳī beni bulmaḳlıġa bāḳī
Alır bir başḳa reng Emrī ki burhān olsa her ḥālde

Ḥarf-i lām-elif

28

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Edersem baña ġayb etmeñ ġam u hicrāna vā-veylā
Görürseñ iştirāk eyle baña giryāna vā-veylā

2 Perīşān-ḥāl olur mesken eder her ṭaġ u ṣaḥrāyı
Eder Leylā içün Mecnūn olur dīvāne vā-veylā

3 Anıñ cismi olup āteş o āteşden ḥaẕer etmez
Düşüp yansa eder mi şemʿine pervāne vā-veylā

4 Uçunca yavrusun durmaz gider ardınca her ḥālde
Eder terk eylese murġān o dem bir lāne vā-veylā

5 Firāḳ u ḥasrete etmek taḥammül pek de müşkildir

Düşünce Emrī hicrāna eder merdāne vā-veylā

Ḥarf-i yāʾ

29

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Seniñ ol āteş-i ḥüsnüñle gör pervānedir Emrī

Firāḳıñla seniñ Mecnūn degil de ya nedir Emrī

2 Düşüp ṣaḥrālara cānān diye ḥasretle ġam-ālūd

Bu vādīde görenler her zamān dīvānedir Emrī

3 Ġurūr etme güzellik fānīdir her ḥālde faḫr eyle

Bu gün ḫūbān içinde sevdigiñ bir dānedir Emrī

4 N'içün imsāk edersiñ iltifātın söyle ey şāhım

Ḳabūl et bezmiñe gelmiş deme bīgānedir Emrī

5 Gel artıḳ iltifāt eyle ṣaḳın ḫ̬ōr baḳma ʿuşşāḳa

Niçe dil-dār yetişdirmiş büyük bir lānedir Emrī

6 [Murād Emrī]niñ ʿālemde ne söyler ḫāmesin baḳma

Ne kim söylerse her ḥālde o bir efsānedir Emrī

Seng-i mezārıma hakk edilmek üzere söyledigim tārīḫdir.

* * * *

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

Ölürsem ben yazılsın seng-i ḳabrim üzre bu tārīḫ

Bilinsin Emrī dünyādan hemān ʿuḳbāya ʿazm etdi

müstefilün müstefilün

1 Ey zāʾirān ey zāʾirān

Sen ki başım üzre ṭuran

2 Bir Fātiḥa baḫş et hemān

Çünki anı bekler bu cān

3 Dünyāda āh ben sen idim

Ḫoşca gezer bir ten idim

4 Gülşen-serā mesken idim

Şimdi bu ḫāk içre nihān

5 Gel dehre aldanma ṣaḳın

Çünki ölümden yoḳ yaḳın

6 Gelir ecel her dem baḳın

Vardır ölüm muṭlaḳ inan

7 Dünyā için çekme keder

ʿÖmrü boşa etme heder

8 Her ne ise ḥükm ü ḳader

Ḫāke düşer pīr ü civān

9 ʿİbret gözüyle baḳ baña

Bir ben degil her bir yaña

10 Bu gün baña yarın saña

Emrī bu maḳberde yatan

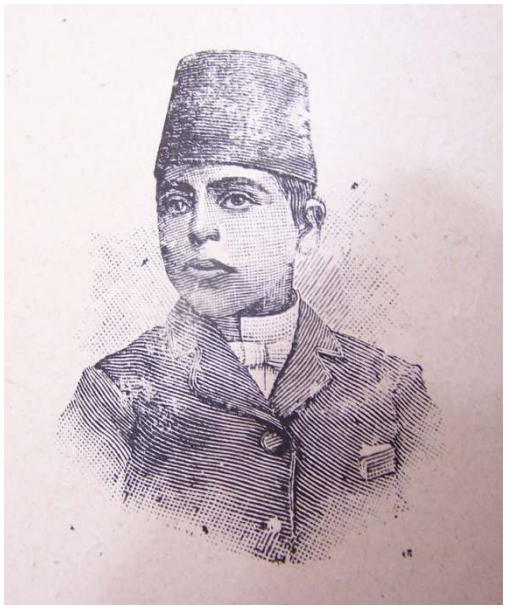

Emrī Efendi-zāde merḥūm Luṭfī Efendiniñ resmidir.

Zāde-i ṭabʿ olmaḳ iʿtibārıyla ʿindimde pek ḳıymetdār olan işbu ġazeliyyāt ve āṯār-ı ṯāʾireyi şekl-i maṭbūʿa vażʿ ederken ẕāten dāʾimā yād-ı taḥassüriyle dem-güẕār olduġum maḫdūm-ı merḥūmum, henüz bahār-ı ḥayātınıñ on yedinci sālini ikmāl etmeden āġūş-ı ebediyete doġru ecniḥa güşā-yı iʿtilā olan "Luṭfī"cigim ḫāṭıra geldi.

Onuñ murġ-ı rūhu ṭāʾir-i riyāż-ı cinān olduġu vaḳt yapdırtdıġım "resmi"niñ ḳılişesi esāsen mevcūd olduġından bilmesiyle bu eṯerde de ʿaynı ẓarfa maẓrūf olmaḳ hevesi uyandı.

Henūz pek genc iken mezārıñ āġūş-ı siyehine tevdīʿ etdigim o ṯemere-i fuʾādımıñ ufūl-ı ḥazīn-i ebedīsiyle ḳalbime açılan cerīḥa-i iltiyām-ı nā-peẕīriñ nev-ḥātt-ı ıżṭırābını -velev ki ḳısmen olsun- şu eṯere de yazıyorum.

Bād-ı ṣarṣar-ı eceliñ maḥv u tebāh etdigi o gülbün-i nev-resiñ eşk-i ḫūn-āb-ı taḥassürümle memlū olan şu eşerimde yād-ı ḫāṭırātı ʿindimde ihmāli ġayr-ı cāʾiz bir vaẓīfe-i vicdāniyedir.

* * * *

Benim için ġazel yazmaḳ, şiʿr söylemek artıḳ bir āheng-i melāl terennüm etmekden başḳa bir şey degildir.

Baʿżan merḥūmuñ bister-i vā-pesīnindeki ḥālini taḫaṭṭur u taḫayyül ederek:

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Nihāl-i vird-i cennetden mi ḳoymuş tāze ruḫsārıñ
Semā-yı sermediyyetden mi inmiş nūr-ı dīdārıñ

2 Meleklerden mi taḳlīd eylediñ nāzende reftārıñ
Perīlerden mi ögrendiñ bu ser-bestāne eṭvārıñ

3 Ne verd-i bāġ-ı cennetsiñ ne envār-ı seḥersiñ sen
Perīlerden meleklerden güzel nevʿ-i beşersiñ sen

müseddesinde en ziyāde ẕevḳıme giden daha doġrusu beni tehyīc eden:

Ṣabāḥ-ı ḥaşre dek oġlum devām etsin enīnimde

Bulunsun gözlerimde girye ān-ı vā-pesīnimde

beytini tekrār eyler ṭururum.

"Luṭfī" giriftār olduġu o ẓālim, ġaddār ḫastalıġıñ ḥummā-yı āteşinden ārām bulduġu demler, şevḳ u ġayret**-i** şebāb ile der-ḥāl maṭbaʿaya cān atar; ışrār ṣūretiyle edilen istirāḥat teklīflerine raġmen sinninden meʾmūl edilmeyecek bir ḫazīne-i kemāl, bir genc-i ʿirfān olduġunu teslīm etdirirdi.

Bināʾen ʿaleyh ne ḳadar yazsam merḥūmuñ ġaybūbet-i ebediyesinden müteḥaṣṣıl teʾeṣsürāt-ı ḳalbiyemi taṣvīr edemeyecegimden iṭnāba lüzūm görmüyor yalñız şu iki manẓūmeyi beyān-ı iḥtisāsāta tevkīl ediyorum.

1 Nīsān sene 330

M.Emrī

Merṣiye ṭarzında tārīḫ[332]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Baḥr-i bī-pāyān mısıñ başımdan aşdıñ ey keder

Ṭaġ mısıñ bir lemḥa ḳalḳ üstümden artıḳ ey melāl

2 Ḥadd-i maʿrūfu tecāvüz ḳıldı cevriñ ey felek

Meşreb-i ʿāciz-keşiñde yoḳ mu āyā iʿtidāl

3 Nūr-ı ʿaynımdan beni dūr etdi çarḫ-ı kec-medār

Çoḳ mudur eflāke ḳarşı etsem ʿarż-ı infiʿāl

4 İnfiʿāl etmez miyim ḥālim ḫarāb-ender-ḫarāb

Eşk-bār olmaz mıyım ṣabrım muḥāl-ender-muḥāl

[332] İlk etapta dîvânın bir parçasıymış gibi görünen bu manzume Muallim Feyzî Efendi'ye aittir. Fevâ'id'in 4. Sene 18. Nüshası (1 Rabiulahir 1315)'nda yayınlanmıştır. Manzumenin başında şu yazılıdır: "ṣaḥib-i imtiyāz ʿizzetlü Emrī efendiniñ maḫdūm-ı merḥūmu ḥaḳḳında efendi-i mu-mā-ileyhiñ lisānıñdan söylenmiş merṣiye ṭarzında bir ḳıṭʿa-i tārīḫdir" Bu başlıktan sonra manzumenin 10. Beytinin ardından "müteveffāya ḫiṭāb" başlığıyla iki beyt daha yazılmıştır.

5 Tünd-bād-ı ḳahr ile devrildi bāġ-ı ʿömrde

Ḫūn-ı dilden perveriş-yāb etdigim nevres nihāl

6 Ṣoldurup pejmürde ḳıldı ġonca-i ḫandānı mı

Atdı ḫāristān-ı ḳabre rūzgār-ı bed-fiʿāl

7 Bir zemān ruḫsārı maḥṣūl-ı bahār-ı ʿömr idi

Zīver-i ḳabr oldu şimdi ḳāmeti sünbül miṣāl

8 Pek başıp āġūşına rencde etme ey mezār

Bir gül-i nāzük-bedendir bu civān-ı meh-cemāl

9 Ben de ḫˇāb-ı rāḥatı hep kendime ḳıldım ḥarām

Cāna ḳıymaḳ ey felek ger, sence olmuşsa ḥelāl

10 [*[333]] Haftasında ṣoldu rengüñ āb u tābıñ ḳalmadı

Yoḳsa evlādım gül-i gülzāra ḳıldıñ imtiṣāl

[333] Müteveffāya ḫiṭāb

11 Bizden ayrı sen behişt-i cāvidānda rāḥat et

Sensiz ārām u ḳarāra bizde yoḳdur iḥtimāl

12 Zīb-i servistān-ı ḳabr olduḳca naḫl-i ḳāmetiñ

Cilvegāhıñ bāġ-ı ḫuld etsin Ḫudā-yı lā-yezāl

13 Sānih oldu fevtine tāliḥ iki iḥlās ile

Celb ḳıldı Luṭfīyi luṭf-ı Ḫudāyı zü'l-celāl

Levḥ-i mezār:[334]

Bir peder lisānından

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Bitdi āmāl-i kemālim ḳaldı bir yād-ı ḥazīn

Gitdi Luṭfī olmadan luṭfı baña şādī-resān

[334] Şiirin altında müellifin adı yazmamakla birlikte ilk okuyuşta şiirin Murad Emrî'ye ait olduğu zannedilmektedir. Bu şiir, Emrî Efendi'nin yakın dostu Recep Vahyî Efendi'nindir. "Levh-i Mezar" şiiri, Fevâ'id'in 4. Sene, 17. Nüshası'nda (17 Ağustos 1897 – 18 Rebiulevvel 1315) s.261'de yayınlanmıştır.

2 Şemʿa-i ümmīdī istiḳbāl ü iḳbālim sönüp

Ḳaldım artıḳ kūşe-i hicrānda ẓulemāt-iḳtirān

3 Ṣoldu verd-i nev-demīdem oldu sākit bülbülüm

Yaḳdı gülzār-ı ṣafāmı esdi bir bād-ı ḫazān

4 Genc idi ḥaḳḳā ki günc-i ġayret ü ʿirfān idi

Vermedi ruḫṣat ḳader bulsun kemāl-i ʿizz ü şān

5 Neẕrim olsun rūḥunu şādān-ı Ḳurʾān eyleyem

ʿAhdim olsun Luṭfī dilden çıḳmasın hīç bir zamān

6 Geçmeyiñ ey zāʾirān ihdā ediñ bir Fātiḥā

Rūḥ-ı [Luṭfī] luṭfen olsun luṭfuñuzdan şādımān

{*} Müteveffāya ḫiṭāb

Eyledi biñ üç yüz on beş sāl-i hicrīsinde āh

Māsivādan el çekip şādī-i cān terk-i cihān

Ġaybūbet-i ebedīsiyle el-ān giryān ü elemnāk olduġum maḫdūm-ı maġfūrumuñ kitābe-i seng-i mezārıdır:

Ey zāʾir

Fenā-yı beşere bir nişāne-i cāmid olan bu ḫārā-pārenüñ zīr-i ẓalīlinde yatan vücūd, Burusa ġazetesi ṣāḥib-i imtiyāzı Emrī Efendiniñ maḫdūmu Luṭfī Efendidir.

Bahār-ı ḥayātınıñ on yedinci devre-i inkişāfında bütün meḥāsini pençe-i veremle inḥilāl eden bu nā-kām genc bugün sizden ancaḳ bir Fātiḥa bekler.

Sene 1313

Cenāḥ-ı ḥimāyetime iki ġonce-i emel terk ile yigirmi üç yaşında terk-i daġdaġa-i ḥayāt eden kerīme-i şehīdemiñ kitābe-i seng-i mezārıdır:

Zāʾir

Bu mezār şehīde-i veremüñ ḥaclegāhı ḳurbunda ḳazıldı. Yalñız yigirmi üç bahāriñ ḫāṭırat-temāşāsı iki öksüzle peder ü māder-i mükedderiniñ ve refīḳ-ı giryān-ı ḥayātınıñ elem-i hicrānıyla mezc eden bu merḥūme Burūsa ġazetesi ṣāḥibi Emrī Efendiniñ kerīmesi ve İsmāʿīl Rüşdī Efendiniñ ḥalīlesi Lütfiye Ḫānımdır.

Ḥayātında şifādan ḳaṭʿ-ı ümmīd etmişdi. Şimdi hīç bir iḥtiyāc-ı dünyevī ile muḳayyed bulunmuyor. Ser-güẕeşt-i cerīḥadārına muṭṭaliʿ olanlardan yalñız bir Fātiḥa ister ki her maḫlūḳ-ı uḫrevīniñ yegāne medār-ı iḥtiyācı bu sūre-i mübārekdir.

Sene 1319

Ḳıṭʿa

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Serviler etmiş ḳıyām mevtālarıñ ḥayrānıdır

Der şu vādīde yatanlar hep ecel ḳurbānıdır

Zīr-i ḫākde görünce bāy ü gedā mecnūn yatır

Kimisi arslanı dehriñ kimisi sulṭānıdır

İbtidā-yı ġazeliyyāt

Ḥarf-i elif

30

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Kimi āh eyler kimi feryād ü zār ʿālem bu yā

Kimi derde mübtelā dermān arar ʿālem bu yā

2 Kimi pāzār-ı maḥabbetde kimi sevdā çeker

Bir bir ardınca görür kār u ḫasār ʿālem bu yā

3 Kimi almış ẕevḳa ṭalmış rūz u şeb cānānını

Kimi ḥasret aġlıyor leyl ü nehār ʿālem bu yā

4 Kimi hicrān kūşesinde zār ü zār cānān deyü

Kimi yār eyler kimi terk-i diyār ʿālem bu yā

5 Kimi de Emrī̄ gibi mecnūn gezer ṣaḥrāları

Kimi de bir kūşede eyler ḳarār ʿālem bu yā

31

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Verseler ister miyim ʿālemde bir ḫānlıḳ baña
İstememem cānāna ḳarşı olsa sulṭānlıḳ baña

2 Ben naşıl meyl-i maḥabbet gösterem bir ġayrıya
Gösterirken sevdigim her ḥālde merdānlıḳ baña

3 Luṭfı var olduḳca var olsun vücūdu ʿāleme
İstememem ansız ḥarām olsun bu seyrānlıḳ baña

4 Ger ṣorarsañ her zamān cānān benim cānımdadır
Olmasa cānān gülistān olsa vīrānlıḳ baña

5 İstememem artıḳ ḥayāt gelsin memāt cānānesiz
Olsa cānānım odur Emrī Süleymānlıḳ baña

32

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Kimi ġam-ālūd kimi eyler ṣafā ʿālem bu yā

Kimi de sevdā-yı ʿaşḳa mübtelā ʿālem bu yā

2 Kimi cānānım diye feryād ü zār eyler ṭurur

Kimi aldırmaz kimi eyler ḥayā ʿālem bu yā

3 Beñziyor ẓıll u ḫayāle et naẓar bu ʿāleme

Kimi gelmekde kimi eyler fidā ʿālem bu yā

4 Şad u ḫurrem ṣandıġıñ bir gün gelir ġam-nāk olur

Kimi luṭfa kimi ḳahradır sezā ʿālem bu yā

5 Kim ki bāḳī̄ der bu dehri aldanır hem bilmiş ol

Saña da ḳalmaz nihāyet Emriyā ʿālem bu yā

33

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Her göñül şād kimi de nā-şād olur ʿālem bu yā

Kimi de bir gül içün feryād olur ʿālem bu yā

2 Kimi Leylāsın dilerken bulmada Mevlāsını

Kimi Mecnūn kimi de Ferhād olur ʿālem bu yā

3 Kimi ister şeyḫ-i kāmil ki bula irşādını

Kimi de destin öpüp irşād olur ʿālem bu yā

4 Kimi mesken ṭaġları eyler ṭurur Mecnūn gibi

Kimi de her ġamlara muʿtād olur ʿālem bu yā

5 Emrī̄ bilmiş bilmiyor ẓannetme derḫāl ʿālemi

Kimi vī̄rān kimi de ābād olur ʿālem bu yā

34

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Bülbül eyler her zamān āh u fiġān ʿālem bu yā

Rūy-ı gül görmek içün bir gülistān ʿālem bu yā

2 Gün ṭoġar aḳşām olur ġamlarda baʿżan şād olur

Bir ḳarār üzre ḳarār etmez zemān ʿālem bu yā

3 Gördügüm ḥüsn-i melāḥat ṣanma sen bāḳī ḳalur

Vaḳt olur elbet ṣolar ġonca-dehān ʿālem bu yā

4 Bir perīniñ ḥasreti derdi ġamından şimdilik

Emrīniñ olmaḳdadır ḥāli yaman ʿālem bu yā

35

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Nerde bir vīrānelik gördüñse meskendir baña

Olmayınca yār gülistān olsa külḫandır baña

2 Öyle nūş etdim şarāb-ı ʿaşḳı bī-hūş olmuşum

Ẓannedersem kūşe-i mey-ḫāne medfendir baña

3 İstemem bu ʿālemi cānānesiz olsa benim

Her ḫarābe yār olunca bil ki gülşendir baña

4 Naḳş olunmuş levḥ-i dilde öyle taṣvīriñ ʿaceb

Pek muḳaddessiñ seniñ dīdārıñ aḥsendir baña

5 Çekmedense derd-i hicrānın bu ʿālemde seniñ

Ḥasretiñden ġayrı öldürseñ o ehvendir baña

36

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Yetişdirmiş nice murġān hemān bir lānedir dünyā

Gelen ḳapmaḳ diler her ḥāl ʿaceb bir dānedir dünyā

2 Beni mest eyleyen mestāne gözler görsün ʿālemde
Gelenler rind-meşreb olmada mey-ḫānedir dünyā

3 Beḳā ẓannetme vardır kim cihāna her gelen gitdi
Ne miʿyārlar gelip geçdi müsāfir-ḫānedir dünyā

4 Anıñ ālāyişi çoḳdur ḳapılma düşme sen dāma
Ne ḫudʿalar ḥāżırlar ādeme efsānedir dünyā

5 Beḳā bir nesnede yoḳ bāḳī ancaḳ Ḥażret-i Allāh
Deme Emrī ṣaḳın ʿālemde sen vīrānedir dünyā

37

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Bir cānım var işte cānānım fidā olsun saña
Gel de dök işte tenim ḳanım fidā olsun saña

2 Ḥāżırım ber-dār içün geldim uzat zülf-telin
Ṭaḳ da çek işte bu gerdānım fidā olsun saña

3 Her ne isterseñ yaparsañ yap bu gün meydān seniñ

Çek ḳopar çāk-i girībānım fidā olsun saña

4 Hep fidā etdim yoluñda var u ʿārı sevdigim

Ḳalmadı ḳalmış olan cānım fidā olsun saña

5 Emrī-i bī-çāreñe raḥm eyle şefḳat eyle sen

Bir cānım var işte cānānım fidā olsun saña

38

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 İltifāt göster kim ʿuşşāḳ ḳul olur her dem saña

ʿArż-ı dīdār et ser-ā-ser bend olur ʿālem saña

2 Baḳma sinem göz göz eyler tīr-i müjgānıñ seniñ

Zor olur yara açarsañ bulmaġa merhem saña

3 Ḳalb-i vīrānem ṣaḳın yıḳma ḫarāb etme ḫarāb

Her zamān iʿmāra gel cānım odur elzem saña

4 Söylemez rāz-ı derūnun ʿāşıḳ-ı āvāreler

Ġayrıya söylerse de derdin yine ebkem saña

5 Ṭut bıraḳma her sözün eyle ḳabūl ʿālemde sen

Emrī ʿālemde ne söylerse odur mübhem saña

39

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Nidem yāri görürsem dilde bir ferhenk olur peydā

Olur belki aña mihmān o dem evreng olur peydā

2 Ġam-ālūd gönlümüz yāri görünce olmada ḫurrem

Bulur bir başḳa ʿālem bezmimiz āhenk olur peydā

3 O fitne bī-ḥayā aġyār eger yār bezmine gelse

Ayaḳ baṣsa maḥabbet ʿāleminde cenk olur peydā

4 Görünce ben seḥer vaḳti o dil-dār-ı dil-ārāyı

Görürseñ bende her ḥālde dīger bir reng olur peydā

5 Nihāyet iftirāḳ görsem taḥammül güç olur yārdan

Muḥaḳḳaḳ Emrī ḳalbiñde seniñ pür-teng olur peydā

40

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Çoḳ fiġān etdirdi gülşende gül-i reyḥān baña

ʿĀḳibet gösterdi ḥasret n’eyleyim devrān baña

2 Çāresiz verdim göñül bābında nevbet beklerim

Emrederse ḥāżırım olmaḳlıġa ḳurbān baña

3 Bezm-i aġyāra ṣaḳın meyl etmesin siz söyleyiñ
Görmedense dest-i aġyārda ölümdür şān baña

4 Yār olunca kūşe-i vīrāneler gülşenserā
Yūsufu görmek içün gülşen olur zindān baña

5 ʿAndelībāsā bu gün Emrī fiġān etse ne ġam
Çoḳ fiġān etdirdi gülşende gül-i reyḥān baña

41

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 Gördüm seni ben meclis-i meyde a dil-ārā
Aġyārı alıp ẕevḳ ediyorsuñ tek ü tenhā

2 Ben senden anı beklemiyorken bu ne ḥālet
Ḳahr etmege ḳurduñ beni aġyārı hem iḥyā

3 Etdiñ beni dīvāne sebeb var buña ḥikmet
Çoḳ cevr ü cefā etmedesiñ ey ṣaçı Leylā

4 Bir gün gelecek öldürecek derd-i ġamıñ hem

Ey yār-i sitemkār o fikr sende mi ḥālā

5 Artıḳ yetişir gel baña gel eyle ʿināyet

Her emriñe Emr̄i seniñ ʿālemde müheyyāʾ

42

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Bir cānım vardır fidā etsem saña cānān saña

Al eliñle ḳurtulam olsun saña iḥsān saña

2 Bekliyor ʿāşıḳ seniñ bābın fidā-yı cān içün

Yalıñız bir ben degil herkes begim ḳurbān saña

3 Çünki vaʿd etdiñ viṣālin luṭfun iẓhār eyle gel

Gel ḳabūl et bezmiñe olsam ne var mihmān saña

4 Ol ḳadar nāziksiñ ʿālemde nezāket maʿdeni

Kim demez bu ḥüsn ile bir āfet-i devrān saña

5 Ḫāṭıra geldikce dil-dārın hele biñ cān ile

Aġla Emrī tā desinler dīde-i giryān saña

43

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Gelip sen kendini göster meger ʿālī-cenābāsā

Baḳıp yaḳma cigergāhım a sulṭānım kebābāsā

2 Ṣalındı ḳaddi bir ṭūbā miṣāli lerzenāk olduḳ

Gelince bezmimiz bir ḥāle döndü inḳılābāsā

3 Beni ʿaşḳ āteşi her ḥālde ber-bād eylemek ister

Benim ol dāne-i fikrim dönüpdür āsiyābāsā

4 Varırsam kendine mihmānı olsam her çi bād-ābād

Benimçün yüz sürersem bir şerefdir pāye ābāsā

5 Ne yapsam baḫtiyār ʿadd eylerim ben kendimi her gāh

Başarsa cismime Emrī̇ ġam etmem ben türābāsā

44

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Nāz ederdi ben nezāket eyledikce dil-rubā

Añlamam bilmem nedendir hem severken bī̇-riyā

2 Her güzelde var birer dürlü nezāket ey göñül

Kimi ẕevḳın kimi ḳahrın çekmede ʿālem bu yā

3 Gösterüp evvelce ülfet nā-geh aldı göñlümü

Olsa ḳahr etmez idi ʿuşşāḳını anda ḥayā

4 Görmek ārzūsıyla geldi seyrine üftādegān

Ḳaldı bir çoḳ bendegānı gitdi yollarda yaya

5 Öyle nāzik dil-rubāya aldanıp vermiş göñül

Boş yere cānım fidā etse yoluna Emriyā

45

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ol ḳadar mestim ki ḥayrān olmada rindān baña

Kim görür ḥāl-i perīşānım olur ḥayrān baña

2 Kendimi bilmem ʿaceb dīvāne mi yoḳsa neyim

Bilse şu ḥāl-i ġarībim hep acır insān baña

3 Aldı göñlüm ṣormuyor şimdi nedir ḥāliñ seniñ

Çoḳca cevr etdi ne çāre āfet-i devrān baña

4 Azdır bilsin o maḥbūb zemānım her zemān

Cān fidā etsem yolunda bilmiş olsun şān baña

5 Var yoḳ hep bir benimçün hem bile bu dehr-i dūn

Ḳalsa Emrī baḫtiyārım dīn ile īmān baña

46

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Öyle Mecnūnum ki ḥayrān oldu Leylālar bāña
Mesken oldu şimdilik işte bu ṣaḥrālar bāña

2 Bilmiyordum ʿaşḳ u sevdāyı felek ögretdi kim
Hep o yüzdendir gelen şimdi bu daʿvālar bāña

3 Öyle bir derd ehli oldum yoḳ anıñ hīç çāresi
Gösterir bir başḳa aḳlım işte ferdālar bāña

4 Ben gülistān seyrine vardım da gördüm gülleri
Bülbül aġlar gül güler baḳmaḳda zībālar bāña

5 Emrī āteşlerde ḳaldı yoḳ bunuñ hīç çāresi
Aḳsa teskīn eylemez ʿaṭşım şu deryālar bāña

47

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ḫūn olup aḳsa gözüm yaşı yine bir ān baña
Raḥmı yoḳdur merḥamet etmez neden cānān baña

2 Ben maḥabbet yāre gösterdikce o benden ḳaçar
Ḳaṣd eder bilmem neden ol āfet-i devrān baña

3 Baḳmaga ṭāḳati mi var ol dīde-i mestāne ki
Gösterir rūyuna baḳsam bir ālāy müjgān baña

4 Öldürür bir gün ġamıñla yine raḥm etmez o şūḫ
Derdimi aʿlā bilirken etmiyor dermān baña

5 Ben anıñ bīmārıyım bīzārıyım her vechile
Emrī ölsem ben yoluñda her zemānçün şān baña

48

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Vaḳt-i fürḳat sūziş-i hecriñ ki hem-demdir baña
Vuṣlat-ı cānān olunca ṣād u ḫurremdir baña

2 Çünki sevdim ġayrı yoḳ çāre taḥammül etmeli
Cānı cānāne fidā etmek de elzemdir baña

3 İltifāt ü şefḳati muṭlaḳ verir cāna ṣafā
Açdığı şu yāreler elbette merhemdir baña

4 Ansız olmam bir zemān düşde ḫayālde hep o yār
Bārī raḥm etse o yār ʿālemde maḥremdir baña

5 İstemem dersem yalandır çünki cānımdır benim
Emriyā yārsız cihān bir sicn-i muẓlimdir baña

49

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Görse ḥālim raḥm eder şefḳat eder insān baña
Dost aġlar bi'l-ʿakis memnūn olur düşman baña

2 ʿAbd-i memlūki olursam kim nedir ol yāre ben
Her ne isterse yapar her emri bir fermān baña

3 İsterim her ḥālimi ʿarż etmege cānānıma
Vermiyor bir dem raḳīb-i bed-liḳā meydān baña

4 Dün gece aġyārı gördüm yār ile birlikde ben
Küfr edip lāzım ki tecdīd eylemek īmān baña

5 Düşmüşüm ben baḥr-i ʿaşḳa Emrī yoḳdur ḳurtuluş
Gözlerim görmez bu gün kevn ü mekān zindān baña

50

fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün

1 Ben yañıldım dil verip ḳandım saña

Bilmiş ol baḳdıḳca āh yandım saña

2 Bilmezem āh içün bu ḥāl nedir

Bir ḳuṣūr etdim de aldandım saña

3 Olmadıḳ bir ḥālini gördükde ben

Çoḳ telāş etdim de mırlandım saña

4 Dün gece ben meclis-i meyde hele

Ol ġaẕūbet çehreyi añdım saña

5 Her ne derlerse desinler olmaġa

Söze billah ben ḥāżırlandım saña

51

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Bende ümmīd sende de yoḳdur vefā ey dil-rubā

Bī-vefā sizden cihānda istenir mi hīç vefā

2 Kim ʿaceb görmüş güzellerden mürüvvet merḥamet

Eski sözdür beklenir mi hīç zehirlerden şifā

3 Eşk-i dīdem ḫūn olup sīnemde şerḥa şerḥa dil

Ġam olan bir ḫānede var mı ʿaceb bilmem şafā

4 Bī-fütūr çoḳ eyliyor ʿuşşāḳa cevr ü cefā

Bī-vefādır bī-vefādır bī-vefādır bī-vefā

5 N’eyleseñ n’etseñ ne yapsañ ol gül-i ruḫsāre sen

Kendini gel yorma Emrī hep hebādır hep hebā

52

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Şu cihānda kimseye minnet edersem yūf baña
Ġayrı senden yāre ben ḫidmet edersem yūf baña

2 Yoḳdur aṣlā ḫāṭırımdan geçmiyor ārzū hele
Şān u şöhret manṣıb-ı devlet dilersem yūf baña

3 Öyle merdim kimseye minnet edersem etmeyem
İstemez benden gider daʿvet edersem yūf baña

4 Ölsem öldürsem benimçün bir o dil-dārım içün
Çıḳsa düşmen ḳarşıma ʿavdet edersem yūf baña

5 Celb içün dil-dārı bezme Emrī aṣlā bir zemān
Vāsıṭa bir kimseyi ālet edersem yūf baña

53

fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün

1 Her zamān maḥbūb sever gönlüm inan meşreb bu yā

İsterim bezmimde olsun nev-civān meşreb bu yā

2 Ruḫları al sözleri bal meşrebi şūḫ dil-rubā

Söylesin bülbül gibi ġonca-dehān meşreb bu yā

3 Duymasın aġyār ḫaberdār olmasın sāyem bile

İsterim cānān ile ẕevḳ-ı nihān meşreb bu yā

4 Her seḥer vaḳti varınca gülzāre isterim

Ben ṣafā bülbül güle etsin fiġān meşreb bu yā

5 Emrī̇ vaḳtim ben geçirmek isterim rindān ile

Mey ile maḥbūb ile ben her zemān meşreb bu yā

54

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Çoḳ zamāndır görmedim bilmem ne ḥāl olmuş saña
Vechiñe baḳdım ṣanıp nūr intiḳāl olmuş saña

2 Şimdi yoḳ beñzer saña ʿaṣrıñ ferīdi, şāhısıñ
Ey ḳamer-ṭalʿat melekler hep miṯāl olmuş saña

3 Ol ḳadar ḥayret verir ʿuṣṣāḳa vech-i enveriñ
Vechine inmiş nücūm gökden de ḫāl olmuş saña

4 Nūr-ı ʿaynım ben seniñ vechiñe baḳdıḳda müdām
Sen de yüz göstermediñ ẓannım vebāl olmuş saña

5 Dün gece biz eyledik aġyār ile çoḳ ḳıl u ḳāl
Emrī ḥaḳḳında neler bilmem suʾāl olmuş saña

55

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ben ne bedbaḫtım ki cānānım cüdā düşmüş bana
Herkese ẕevḳ u ṣafā billah cefā düşmüş bana

2 Bu nedendir añlamam ṭāliʿ beni etdi zebūn
ʿĀleme aṭlas libās yanmış ʿabā düşmüş bana

3 Herkesiñ bir ẕevḳı var hem bādeler nūş eyliyor
Bir ḳadeḥ zehr içmege artıḳ ġıdā düşmüş bana

4 Herkes almış yāriñi ẕevḳ u ṣafālar etmede
Beklemekçün her zemān bāb-ı Rıżā düşmüş bana

5 Söylemezken kimseye rāz-ı derūnum bir zemān
Emrī̄ ḥālim ʿarż içün bād-ı ṣabā düşmüş bana

56

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ġayrı benden yoḳ cihānda sevdigim bir yār saña
Bir zemān olmaz olur ẓannetme yār aġyār saña

2 Göñlüm aldıñ sendedir verseñ anı ben n'eyleyim
Bellidir etsem böyle ey sevdigim inkār saña

3 Gül-ʿiẕār etsin seniñle iftiḫār ey şīvekār
Öyle gelsin pāsbān olmuş nice biñ ḫār saña

4 Yoḳ naẓīriñ bir güzelsin hep seniñ ḥayrānıyız
Verd-i ḥüsne vermeye ġam Ḥażret-i Settār saña

5 Bence maʿlūmsuñ seniñ ḳadriñ bilir ẓannetmeyen
Başḳa bir revnaḳ verir Emrī bilir destār saña

57

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Geç be-hey dil geçmeden dünyāda bir meh-rū saña

Çeşm-i mestān her zemān lāzım siyāh ebrū saña

2 Erġavān, lāle, menekşe olmaz pey-rev hemīn

Vardıġıñda gülistāna hem gül-i şebbū saña

3 Sende var bir ḥüsn-i ḥāl kim herkese ḥayret verir

Başḳa bir şöhret leṭāfet vermede gīsū saña

4 Bezme teşrīf eyleyip iḫvānı etdiñ ber-murād

Kim görür elbette der ʿālemde ʿanber bū saña

5 Görmege dīdārını, reftārını, eṭvārını

Yalıñız Emrī degil herkes eder ārzū saña

58

fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün

1 Bī-kesim ben derd-i hicrānla eyvāhlar baña
Etdiginiñ cevr ü cefāya az gelir āhlar baña

2 Sen beni düşkün görünce ey perī-peyker baña
Giydirirsiñ günde bir ḳaç dürlü külāhlar baña

3 Bāb-ı luṭfun beklerim ḫaylī zemāndır sevdigim
İltifāt et ḥāṣılı gösterme sen rāhlar baña

4 Sen niçün raḥm etmiyorsuñ ʿāşıḳ-ı bī-çāreye
Görse şu ḥāl-i ġarībim āh eder şāhlar baña

5 Kalmışım şu kūşe-i hicrānda bī-kes ben ġarīb
Emrī görmeklik içün gelmekde sipāhlar baña

59

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ey göñül bir kimseden ümmīd ü istimdād saña
Dāma düşdüñ gel deme imdād eder ṣayyād saña

2 Çün seḥer başlar fiġāna murġ-ı dil nālāna hem
Bülbülāsā ġayrı lāzımdır hemān feryād saña

3 Bī-vefā bir dil-bere meyl etdiginiñ nice ʿabeş
Çünki düşdüñ bekleme bir kimseden imdād saña

4 Öyle ḥāliñ var ki kim görse saña ḥayret eder
Görse Mecnūn ḥāline ḥayrān ḳalır Ferhād saña

5 Emrīyi ḳoy kendi ḥālinde yeter ey dil yeter
Sev vefāsız bir güzel lāzım ise irşād saña

60

fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün

1 Ben bu gün dīvāneyim dīvāneler ḥayrān baña
Görse ḥālim āh eder aġlar acır insān baña

2 Āh bedbaḫtım ki düşdüm yārdan artıḳ ben cüdā
Ṣabrı müşkil derde düşdüm yoḳ hele dermān baña

3 Kim bilir derd-i derūnum kim bilir ben söylesem
Belki bir çāre bulup eyler hemān iḥsān baña

4 Bī-kesim āhdan fiġāndan başḳa varım ḳalmadı
Āh ne çāre sevdigim cevr eyliyor el-ān baña

5 Emrīniñ yoḳ ḳalmadı hīç bir meserretden ümmīd
Ḥāżırım ol demiş olsa dil-rubā ḳurbān baña

61

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Her cefāsı bir ṣafā her bir ṣafāsı pür cefā

Böyledir şimdi güzeller umma anlardan vefā

2 Bī-vefālardan vefā ummaḳ ḳadar olmaz ʿabeş

Bilirim verdim göñül kim çāreler yoḳdur buña

3 Ḳalmışım ẓulmetde cānā ġayr beẕl et luṭfuñu

Şemʿ-i ḥüsnüñle uyandır dil saña ṣad merḥabā

4 Ḳahr ola aʿdā sevinsin dost olan her bir zemān

Çünki yoḳ gelmiş bu bezme sen gibi bir meh-liḳā

5 Beklemez Emrī güzellerden mürüvvet merḥamet

Her cefāsı bir ṣafā her bir cefāsı pür ṣafā

62

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Farṭ-ı ḥüsnüñden bu ʿālem oldu bir ʿālem baña
Kim cihānı görmezem her ḥālde bir mātem baña

2 Eyledim ʿaṭf-ı naẓar eski maḥabbet yoḳ imiş
Ḳalmamış bī-çāre ḳaldım istedim hem-dem baña

3 Diñleyen yoḳ añlayan olsa ġamım ben söylerim
Ḳalmamış ṭabʿında ṣordum öyle bir gülfem baña

4 Her ṣafāsından ḳalıp ḥasret cihānıñ şimdilik
Bilmiş ol beytü'l-ḥazen her ḥālde vīrānem baña

5 Ḳalmamış bir noḳṭadan yoḳdur süẖandānım benim
Hem enīsim hem-demim Emrī olupdur ġam baña

63

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Bilmiş ol her ḥāli dil-dārıñ olup maḥrem baña
Ol sebebdir kim görür der ḥālimi ḫurrem baña

2 Gösterip ḥālim perīşān etdi gör aḥvālimi
Açdı yāre sīneme yoḳ şimdi der merhem baña

3 Gösterir ẓannım maḥabbet her zemān ben ʿāşıḳa
Sevdigiçün ben gül ʿĪsāları Meryem baña

4 Güldügüm baḳma derūnum yarsalar bir baḳsalar
Ḥālime baḳsa acır ẓannım bütün ʿālem baña

5 Kendimi bilmem ʿacīb bir ḥāle oldum mübtelā
Görse şu ḥāl-i perīşānım acır Edhem baña

6 Gösterip evvelce ülfet Emrīye gör ṣoñradan
Kāse kāse zehr içirdi diyerek zemzem baña

64

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Öyle bir dīvāneyem dīvāneler ḥayrān baña

Öyle mestem içdigim peymāneler ḥayrān baña

2 Etdigim bilmem beni ʿaşḳ eyledi giryān bu gün

Ben şaşırdım menzilim hep lāneler ḥayrān baña

3 Dūd-ı āhım ʿarşa çıkdı kimseler farḳ etmiyor

Yandıġım görse olur pervāneler ḥayrān baña

4 Öyle sermestem ki baḳdıḳca seniñ dīdārıña

Gül yüzüñde gerdeninde dāneler ḥayrān baña

5 Mest-i lā-yaʿḳıl olup ben tā ezelden tā ebed

Emrī bilmem kendimi mey-ḫāneler ḥayrān baña

65

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Öldürürseñ sen beni öldür saña cānım fidā
Ölmek evlādır seni aġyārla görmekden şehā

2 Sen gidince bezm-i aġyāra mükedder eylediñ
Şimdi bildim ey civānım sende yoḳ ẕerre vefā

3 Sende yoḳ şefḳat ḥamiyyet sende ey serv-i bülend
Bir zemān ey nūr-ı ʿaynım ben demez miyim saña

4 Gün gelir senden de şekvā eyler aġyār sevdigim
Sen gibi bir bī-vefāya her ne kim dersem sezā

5 Var seniñçün Emrīveş biñlerce āh eyler ṭurur
Āteş-i ʿaşḳıñla āh eyler ne yapsaḳ hep hebā

66

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Bu neden bilmem bu günler başḳa ḥāl olmuş saña
Var bunuñ bir ḥikmeti herkes melāl olmuş saña

2 Cedd-i pākiñ Yūsuf-ı Kenʿān mı bilmem irş ḳalıp
Bu güzellik ẓannedersem intiḳāl olmuş saña

3 Merḥametsiz çoḳ cefālar eylediñ ʿuşşāḳına
Bu ne ḥāldir añlamam resmen suʾāl olmuş saña

4 Her zemān ʿuşşāḳı öldürmek içün mi däneler
Bir alay ʿāṣī gelip rūyuñda ḫāl olmuş saña

5 Bu ḥesābı senden elbette ṣorarlar gün olur
Emrīye cevr ü cefā etdiñ vebāl olmuş saña

67

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Her zamān göster n’olur luṭf-ı nigāhıñ sen baña
Yalıñız gösterme hep çeşm-i siyāhıñ sen baña

2 Ḥālimi aḥvālimi bilmez gibi ʿālemde sen
Giydirirsiñ her zemān āteş külāhıñ sen baña

3 Gönlümü şād etmediñ güldürmediñ bir kez beni
Armaġan olsun deyü verdiñ de āhıñ sen baña

4 Çoḳ ümmīd etdim gelirsiñ göñlümü şād etmege
Bārī göster bir dem olsun vech-i māhıñ sen baña

5 Gel ṭoḳunma Emrīniñ sen ḳalbine bir dem ṣaḳın
Her zemān göster n’olur luṭf-ı nigāhıñ sen baña

68

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Yetmiyor mu ḥüsnüñe baḳ ṣolduġuñ ʿibret saña
Gelmiyor mu bir dem olsun öyle bir ḥayret saña

2 Geçdi çaġıñ ḳalmadı sende leṭāfetden eṣer
Etmiyor bir kimseler şimdengerü ḥürmet saña

3 Çoḳ cefālar eylediñ ʿuṣṣāḳına bilmem neden
Bilmediñ sen onlarıñ ḳadri iken ṣervet saña

4 Git görünme dīde-i pür-ḫūnuma şimdengerü
Baña çoḳ cevr eylediñ etsin cihān laʿnet saña

5 Sen ṣanırsıñ sende var eski leṭāfet yoḳ begim
Ġayrı vermez kimseler ʿālemde germiyyet saña

6 Bekleme bir kimseden ümmīd-i imdād şimdilik
Eylesin mey-ḫāneler kār-ḫāneler himmet saña

7 Emr̄iniñ ḥāṣā degil herkes bilir bu ḥālini

Kimden irṣ etmiş ʿaceb bilmem bu kem ṭıynet saña

69

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Bende var dīvānelik hem-dem baña

Ben perīşānım ne derse ḳo desin ʿālem baña

2 Ben eṣīr-i ġam, eṣīr-i miḥnet ü firḳatdeyim

Çoḳ ḫaṭā eyler görüp de kim ki der ḫurrem baña

3 Sāḳīye baḳdım neder destiñde ṣordum bu nedir

Ṣundu bir bāde eliyle al dedi zemzem baña

4 Ḫışımla bezme gelip baḳdım ḥalāvet gösterip

Saña kim derler suʾāl etdim dedi Rüstem baña

5 Baḳdım aġyār almış eṭrāfın ḳara necm gibi

Vermedi meydān felek bilmem neden bir dem baña

6 Sevdikçün bir gül-i ʿİ̄sāyı ʿafv eyler Ḫudā

İftiḫār eyler ṣanırsam Ḥażret-i Meryem baña

7 ʿĀrī̄ var mı terk edip ḳaldım tehī̄ destim bu gün

Görse baḳsa ḫālime taḥsī̄n eder Edhem baña

8 Mest olup mestānelerle Emrī̄ ḳaldım bir zamān

Pür-melālim hī̇ç gelir ʿālemde cām-ı Cem baña

70

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Kimse ġayb etmez baña versem nihāyet cān aña

Çünki vaḳtiyle dedim ben n’eyleyim cānān aña

2 Cismine baḳdım müje meydān oḳur ʿuşşāḳına

Ben de baḳdım gördüm etdim sī̄nemi ḳalḳan aña

3 Gāh urur gāh öldürür gāh güldürür ʿuşşāḳını

Her ne isterse yapar vermiş felek meydān aña

4 Her baḳan dīdārına ḥayrān ḳalır var ḥikmeti

Ol melekdir aldanur ẓannım diyen insān aña

5 Ḥāṣılı meftūnluġuñ gördükce siz ʿayb etmeyiñ

Çoḳ degil Emrī olursa şimdilik ḳurbān aña

71

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Luṭf ederse ḥāl aḥvālim görünce yār baña

Ol zemān şādım görüp bī-zār olur aġyār baña

2 Olsa aġyārım ṣafā ẕevḳ etse dil-dārım benim

Gelse kāse ol zamān dünyā gelir hem ṭar baña

3 Bezme gelse bādeler ṣunsa beni mest eylese

Görse ḥālim ol zamān ġıbṭa eder ḫünkār baña

4 Emredip seyr et benim dīdārımı gülzārımı

Gül cemāliñ gösterince hīç gelir gülzār baña

5 Bir gül-i ʿİsāya Emrī verdi ġayrı göñlünü

Ḳorkarım Rūm dil-beri bend etmesin zünnār baña

72

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ben varırsam bezm-i yāre oldu bir ʿālem baña

Oynadır ʿaşḳım gör ol vāddedir Edhem baña

2 Göñlümüz bir tāze yār ister ki aġyār olmasın

Ḥāli ḳaldı ḫāne-i dil bil anı elzem baña

3 Ḥasret-i hicrān-ı yāriñ aġladır her gün beni

Vermiyor meydān felek dökdürmede şeb-nem baña

4 Ṭāliʿ -i nāsāz unutdurdu bu dem her ḥāli kim

Ḳande varsam kim görürse hīç demez ādem baña

5 Ḳan döker çeşmānımız Emrī firāḳ-ı yār ile

Aldanır her kim ki görse söylüyor ḫurrem baña

73

fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün

1 Sen nesiñ bilmem ki baḳsa ṭoymaz insānlar saña

Olsa emṣāliñ olurdu Yūsuf-ı Kenʿ ānlar saña

2 Bezmine vardım görüp dīdār hem eṭvārını

Öyle baḳdım hem-dem olmuş pāk dāmenler saña

3 Dām-ı zülfünde esīr olmuş ṭurur üftādegān

Eylemez ġayrı taḥammül tendeki cānlar saña

4 Her ne isterseñ yaparsıñ var iken bu ḥüsn-i ān

Ḥükm edersiñ öyle kim ḥayrān Süleymānlar saña

5 Var ṭurur gör melekler bekler hemān dīdārını

Varınca beñzer baña bābında ḳurbānlar saña

6 Her gören yoḳ der naẓīriñ bende taṣdīḳ eylerim

Emrī görmüş eylemiş ʿālemde īmānlar saña

74

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Āh-ı feryādım görür raḥm etmiyor cānān baña

Derd verip o lücce şimdi etmiyor dermān baña

2 Baḳmaḳ ister her zamān dīdārına gönlüm velī

Ben ne ṣuç etdim ki ḳaş göz etmede ʿiṣyān baña

3 Ben perīşānım perīşān etdi hem zülfü gibi

Ḥālimi dīvāneler görse baḳar ḥayrān baña

4 Çünki verdim gönlümü mümkün mü andan ayrılıḳ

Gelse yār olmaz cihānda Yūsuf-ı Kenʿān baña

5 Var iken gülzārımız ġayrı gülistān istemem

Yetmiyor mu şimdilik Emrī o gül-i reyḥān baña

Ḥarf-i bāʾ

75

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ṭuysa āhım şevḳ olur yaşlar fiġāna ʿandelīb

Çünki Allāhım bilir ḳalbimde var ẕikri necīb

2 Ṣormuyorken ḥāl-i aḥvālim hele bir ferd benim

Yārı tesḫīr eyleyince oldu dünyālar raḳīb

3 Bilmiyorken başıma geldi nihāyet ayrılıḳ

Düşdügüm günden beri hicrānı oldum mużṭarib

4 Firḳat-i hicr-i ġamıñ artıḳ yeter ey dil-rübā

Pek ġarīb ḳalmış ṭurur Emrī yetiş sen yā ceyb

76

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Deste aldım ḳalem bir çoḳ ḥesāb etdim bu şeb

Añlamaḳ çün mā-cerāyı terk-i ḫᵛāb etdim bu şeb

2 Ḫāṭıra geldikçe hicrān tende cān eyler fiġān

Āteş-i ʿaşḳa bu cismim çün kebāb etdim bu şeb

3 Çünki cānımdan ʿazīz bildim anı vaḳtiyle ben

Ölürüm ben yārı terk etmem cevāb ettim bu şeb

4 Ben beni ol rütbe tażyīḳ eyledim ʿālemde kim

Beni bu ḥāle ḳoyan nefse ʿaẕāb etdim bu şeb

5 Āh u feryād ederek tā ṣubḥa dek giryān olup
Ben beni Emr̄ naṣıl görse ḫarāb etdim bu şeb

77

fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün

1 Bülbül-i şeydā fiġāna başladı zārım görüp
Kesdi ümmīdin ṭabībān derd-i bīmārım görüp

2 Bilmiyordu ḥāṣılı derd-i derūnum ol perī
Ḥālime raḥm etdi iḫvān şimdi idbārım görüp

3 Ol ḳadar bir dil-rubādır sevdigim ʿālemde kim
Var mıdır bir ferd ʿaceb āh etmemiş yārim görüp

4 Dün gece ben kūy-ı yāre ʿazm edip ferḥān ile
Ḳahra düşdüm āh-ı dil-dārımla aġyārım görüp

5 Baġlanıp ḳaldım da zülfüñ boynuma etdim resen
Raḥm eder belki tel zülfünde ber-dārım görüp

78

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Başda sevdā dilde āteş öyle bir hicrān-ı ġarīb
Her baḳan şu ḥālime hep olmada giryān ġarīb

2 Ben gibi ʿāşıḳıñ ḳadrin bilip bilmezlenir
Ben ölürsem aġlasın çünki ḳalır cānā ġarīb

3 Yār gidince bezm-i ʿuşşāḳda ne reng eyler ẓuhūr
Mey ġarīb sāḳī ġarīb destinde cām-ı rindān ġarīb

4 Ṭaḳsalar ip boynuma ber-dārım icrā etseler
Maḥv olursam ḳatlime bāʿiṣ olan fermān ġarīb

5 Söylemem bir gün gelir herkes bilir aḥvālini
Çıḳsa Emrī hep görürler yazdığım dīvān ġarīb

79

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Gel ṭoḳunma ḳalb-i vīrānım seni eyler ḫarāb
Çünki ʿaşḳıñ āteşi etdi benim baġrım kebāb

2 Ben saña verdim göñül aṣlā tereddüd etmedim
Sevmişim kendime etmişdim seni yār intiḫāb

3 Derdimi, efkārımı, esrārımı ʿālemde ben
Var iken sen söylemem bir kimseye ʿālī-cenāb

4 Yoluna ṣarf eylerim fikrim, çalışdım sevdigim
Yazmışım bilmiş ol ʿālemde saña bir ḳaç kitāb

5 Çoḳ çalışdım ḳalbini dildārımıñ iʿmār içün
Emrī taʿmīr edeyim derken bıḳıp etdim ḫarāb

80

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ḳurretü'l-ʿaynım ġarīb gönlüm ġarīb ḫānem ġarīb
Ben ġarīb-i bī-kesim ġurbetde her yanım ġarīb

2 Aġlamaḳdan başḳa çārem ḳalmadı artıḳ benim
Ben ġarīb ġurbetde ḳalmış şimdi cānānım ġarīb

3 Öyle bir ḥāle giriftār etdi kenz-i ʿaşḳ beni
Dīde-i maḥzūn dökdügü yaş yerine ḳanım ġarīb

4 Dün ṣabāḥ bu gülşene vardım da baḳdım güllere
Bülbül aġlar ġonca aġlar vird-i ḫandānım ġarīb

5 Emrī aġlar kim görür ḥāl-i perīşānıñ seniñ
Bister-i ġamda yatıp derd ile dermānım ġarīb

81

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Gösterince rūyunu ʿuşşāḳ ḥayrān oldu hep
İltifāt etdikce herkes aña ḫandān oldu hep

2 Görmedim ʿömrümde böyle bir gül-i zībāyı ben
ʿAndelībān almış eṭrāfında nālān oldu hep

3 Bir alay ʿāṣī cemʿ olmuş şehr-i ḥüsnünde anıñ
Ḳaş, göz, kirpikle ḫālī baña düşmen oldu hep

4 Vaʿd edip bezminde bir şeb beni hem-dem etmege
Ḫulf edip vaʿdinde kāfir şimdi pişmān oldu hep

5 Dīnden īmāndan muʿarrā bir sürü ḫūbān gelip
Baḳdım eṭrāfıma Emrī kāfiristān oldu hep

82

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ṣubḥ dem esme nigārım uyḳuda yārim ġarīb
Öyle dalmış uyḳuda ḳalmış o dil-dārım ġarīb

2 Ṣardı ġam eṭrāfım aldı ḥüsn ü ānım bir zamān
Bilmezem bu ḥāl nedir eyvāh ile zārım ġarīb

3 Bī-kesim ben ġurbet elde ḳalmışım yārdan cüdā
Ḥāṣılı ben derd ile ʿaşḳa giriftārım ġarīb

4 Çün vardım da gördüm ʿandelībān çaġrışır
Gül açar ġonca güler şeb-bū çeker bārım ġarīb

5 Ben ġarīb gönlüm ġarīb derdim garīb Emrī ġarīb
Söylesem ḥayret verir cānāne efkārım ġarīb

83

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Bir zamāndır ey perī̇ etdim seniñçün terk-i ḫᵛāb
Āteş-i hicrānıñ ʿālemde verir āh ıżṭırāb

2 Ben bu gün firḳatdeyim, ḥasretdeyim, hicrāndayım
Ben seni ḫāṭırladıḳca sī̇nem olmuşdu rebāb

3 Dī̇de-i imʿān ile baḳdım seniñ çeşmānıña
Öyle mest oldum ki teʾsī̇r etmiyor ġayrı şarāb

4 Ben esī̇r oldum zenaḫdānında ḳaldım bir zemān
Dönmüyor ġāyet aġırdır düşdügüm çarḫ-ı dolāb

5 Her zamān olmaz bu hicrān iftirāḳ ḥasret saña
Bir gün elbette olur Emrī̇ seniñçün inḳılāb

84

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ḥasretiñden ey perī baġrım kebāb etdim bu şeb
Ḫāṭırımdan çıḳmadıñ ben terk-i ḫ̆ᵕāb etdim bu şeb

2 Bezm-i ġamda bir zamān ḫ̆ūlyā ile hem-bezm idim
Lebleriñ ḫāṭırladım nūş-ı şarāb etdim bu şeb

3 Gözlerim yaşın gören ırmaḳ ṣanır ḳan aġlarım
Āh u feryād eyleyip sīnem rebāb etdim bu şeb

4 Saña teʾs̱īr etmiyorsa vāh benim feryādıma
Çoḳ yazıḳ etdim dil-i murġa ʿaẕāb etdim bu şeb

5 Ḥasret-i laʿl-i lebiñle ṣubḥa dek āh eyledim
Çekdigim derd ü ġamı Emrī ḥesāb etdim bu şeb

85

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Yāri añdım, aġladım dünyā baña hicrān olup
Kendi kendimden geçip ʿālem bütün zindān olup

2 Kūşe-i hicrānda ḳaldım ḥasret-i cānān ile
Ol ḳadar yaş dökdü çeşmānım benim giryān olup

3 Ben göñül verdim anıñ ḥükmünde ḳaldım şimdilik
Ol zamāndan taḫt-ı dilde ol perī sulṭān olup

4 Ṭıfl iken bildim anıñ ben ḳadrini miḳdārını
Giderek ol ṭıfl-ı nāzım āfet-i devrān olup

5 Ṣordu, geldi ḫāṭırım şād eyledi nā-şād iken
Ṭıfl-ı nāzım Emrī var olsun hele insān olup

86

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ben perīşānım perīşānlar baña hem-dem olup
Sen o ẕevḳı bilmiyorsuñ başḳa bir ʿālem olup

2 Açdı çoḳca yāreler sīnemde mevcūd gel de gör
İltifātıñ ẓannedersem yāreme merhem olup

3 İftirāḳıyla ġam-ı ḥüznünden oldu ey perī
Eşk-i çeşmim baḳ görürsüñ gūyiyā şeb-nem olup

4 Ṣormam ʿālemde şifā ʿadd eylerim verse gelip
Dest-i cānāndan zehir olsa baña zemzem olup

5 Söyler iken lāl olur bülbül miṯāli ʿan-ḳarīb
Emrī cānānıñ görünce öyle bir ebkem olup

87

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Gün gelir elbet ṣorarlar etdigiñ cevri ḥesāb
Gel ṣaḳın incitme bir ḳalbi begim etme ḫarāb

2 Ṣanma bāḳīdir ne kim görseñ cihānda fānīdir
Sendeki mevcūd güzellik bir gün eyler inḳılāb

3 Ben seni gördüm de verdim göñlümü ḳıl merḥamet
Çünki geldim pāyine redd etme ey ʿālī-cenāb

4 Vechiñ ʿuşşāḳa ʿaceb maḥrem mi nā-maḥrem midir
Rāyegān eyle cemāliñ perçemiñ etme niḳāb

5 Ey perī-peyker seniñ bir bendenim efkendenim
Emrī bir ḫaylī zemāndır saña etmiş intisāb

88

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 ʿAşḳ elinden olmuşum gel gör beni mest ü ḫarāb
Görmedim bir gün o yāre edeli ben intisāb

2 Kūşe-i vīrānede mey-ḫānede ḳaldım ġarīb
Beklerim bir çoḳ zemāndır yāri etsin feṯḥ-i bāb

3 Ben anıñçün cān fidā eyler ṭururken her zemān
Söyleyiñ raḥm eylesin görsüñ beni ʿālī-cenāb

4 Çünki sevdim ben anı ez-cān-ı dil her vechile
Anı terk etmem cihānda şāhid olsun dört kitāb

5 Ol ḳadar derd ü ġamım var yāre ʿarż etmek içün
Olmasa feryād ederdi Emrī kūyunda ḥicāb

89

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Yāre ʿarż etmekligim olmuş idi derdim ḥicāb
Yalıñız bir ben degil biñler durur çoḳ şeyḫ u şāb

2 Kim duyar feryādımı āhenk ṣanır bilmem o kim
Ḥasret-i hecri firāḳı sīnemi etdi rebāb

3 Nīk ü bed sevdim anı terk etmek olmaz bir zemān
Ben bıraḳmam vaḳtiyle etmiş bulundum intiḫāb

4 Ṣormayıñ derd-i derūnum var benim derd ü ġamım
Ḫāṭıra geldikce hem etmekdeyim ben terk-i ḫˇāb

5 Böyle ḳalmaz gün gelir şād olduġum demler gider
Ẓannedersem bir gün Emrī ġam seni eyler ḫarāb

90

fâʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Olmasa ẕevḳ u ṣafā eylerdim ʿālemde raḳīb
Niʿmeti vaṣlım olurdu ol zamān belki naṣīb

2 Ol perīniñ her kes imdādı vefāsıñ bekler
İster elbet görmege dil dil-rubāsıñ **müstereb**

3 Ṣanma raḥmı yoḳ mürüvvet etmez olmaz şefḳati
Her zamān bīmārını ḫoş görmek ister bir ṭabīb

4 Farḳı tā cānıma kār etdi eyvāhlar baña
Ḥasreti hicri devām etdikce mevtim pek karīb

5 Gitmiyor gözden ḫayāli ḫāṭıra geldikce yār
Çün seḥer Emrī fiġān eyler miṣāli ʿandelīb

91

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Gör beni etdi esīr ḥālim yaman bir dil-firīb
Her kime derdim dedimse anı buldum ben ġarīb

2 İştiyāḳım bir degil ruḫsāra dil ġam eylerim
Aġlarım ḫāṭırladıḳca ben miṣāli ʿandelīb

3 Yār ile bir sāye görsem ben raḳīb ʿadd eylerim
Ḳanda varsa yār ayaḳ başsa olupdur bir raḳīb

4 Pek baʿīd ḳaldıḳ viṣāli yāre olduḳ nā-ümmīd
Hem-demi hem-bezmi olmaḳ bir daḫı olmaz naṣīb

5 Her zamān düşde ḫayālimde temevvüç eyliyor
Ḫāk olunmuş levḥa-i ḳalbimdedir ism-i Necīb

6 ʿArżuḥālim elde dilde gör neler ḥāẓırladım

Baḳ neler arż eylerim diñler ise söz ol edīb

7 Böyle ḳalmaz gün gelir göñlüm bulur dil-dārını

Vuṣlat-ı cānān görmek Emrī bekler ʿan-ḳarīb

92

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ḥasretinden ol perīniñ dīde giryān oldu hep

Yandı cismim bu ne ḥāldir nār-ı sūzān oldu hep

2 Sen niçün bīgāne ḳaldıñ etmediñ kesb-i hüner

Bak da gör emṣālini ʿālemde insān oldu hep

3 Ārzū-keş üftādegān ṣāf ṣāf olup düşdü yola

Geldi ʿuşşāḳ kūyuna bābında mihmān oldu hep

4 Kim ki kendi kendine maġrūr olup cevr eyledi

Ben gibi anlar da dünyāda perīşān oldu hep

5 Şād u ḫandān bildigim ḫurrem bu gönlüm şimdilik

Gördügüñ şu ḳalb ābād şimdi vīrān oldu hep

6 Vaḳtiyle etmiş ḫiṭāb ḳırmış gönül ẕevraḳını

Etdigi cevr ü cefāya ol peşīmān oldu hep

7 Çün seḥer feryād-ı zāre başladı bülbül gibi

Ẕikri verdi Emrīniñ gülşende efġān oldu hep

93

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Cūşa geldim başladım feryāda oldum ʿandelīb

Hep güler gel gör beni ḳaldım cihānda ben ġarīb

2 Çünki derde ol beni etdi giriftār şimdi de

Ġayrı andan olmaz bu derdim başḳa ṭabīb

3 Bezme gelse ʿālem ü āyide baña bilmiş oluñ[335]

Yalıñız aġyār degil sāyem bile oldu raḳīb

4 Bezm-i ḫūbānda güzel çoḳ görmedim yārim gibi

Görmedim ʿālemde cānānım gibi bir dil-firīb

5 Ẕevḳ-yāb olmaḳ ʿaceb hem-ṣoḥbet cānān ile

Ḳanġı gün ḳanġı daḳīḳa Emrīye olmuş naṣīb

94

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Nev-bahār geldi fiġān-ı zāre başlar ʿandelīb

Ẓāhire gül gösterip maʿnen demekde yā cīb

2 Kimseniñ ḥāliñ görüp ḫor baḳma sulṭānım neler

Var anıñ bir vird-i ẕikri hem anıñ ḳalbi necīb

[335] Vezin kusurludur.

3 Ḳıymeti yāriñ bilinmez olmasa aġyār hele

Ẕevḳ alınmaz olmasa bir yāre ḳarşı bir raḳīb

4 Aldı göñlüm ṣormadan şimdi ne inkār gelir

Ġayrıya vermem göñül olmam cihānda mürtekīb

5 Nisbet etseñ az gelir feryād-ı zārı bülbülüñ

Emrīyi oynatmada daldan dala bir dil-firīb

95

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Vechini göster beni ḳurtar be heyʿ ālī-cenāb

İster iseñ çek niḳābıñ ṣanki ṭoġsuñ āfitāb

2 Geçdi gitdi cānıma görmedim luṭfuñ seniñ

Sen beni ister mi yoḳsa istemezseñ ver cevāb

3 Bil benim ḳaderimsin artıḳ gel yeter incitme sen

Aġlamaḳdan ben seniñçün eyledim sīnem rebāb

4 Çünki sevdim ben seni artıḳ bıraḳmam bir zemān

Seni terk etmem muḥaḳḳaḳ şāhid olsun dört kitāb

5 Bir zemān gitmez ḫayāliñ dīdeden dilden seniñ

Emrī derdinden seniñ etmededir terk-i ḫ̆āb

96

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ben benimçün aġlarım çünki ġarībim pek ġarīb

Aġlarım feryād u zārım hep duyan der ʿandelīb

2 Pek uzaḳsaḳ dīdeden ḥāşā gönülden bir zemān

Āteş-i hicrān yeter artıḳ yetiş gel ey ḥabīb

3 ʿAşḳ elinden öyle bīmāram devāsından yine

Firḳatile ḫaylī demdir oldum artıḳ mużṭrib

4 Ḳo ne derlerse desinler bence maʿlūm n’oldıguñ

ʿĀşıḳa ḥürmet saña lāzım ise nesl-i necīb

6 Ḳadrini bil çünki ʿālemde güzel denmiş saña

Her zemān görmek diler göñlüm seni Emrī edīb

97

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1 Sevdigim ṭutduñ hemān gitmekdesiñ yañlış ḥesāb

Hīç saña teʾsīri olmaz her ne dersem yoḳ ḥicāb

2 Gün gelir el-amān der sen de ḫoş gör sevdigim

Sen ṣanırsıñ ḥüsnüne olmaz seniñ bir inḳılāb

3 Doġru bir söz söylemez söyler ṣanırsıñ kendini

Öyle ṭalġalarla dönmez bilmiş ol sen bu dolāb

4 Müstaḳīm ol istiḳāmetden zevāl gelmez saña

İşte ṣoñ pendim budur evlād saña şāfī cevāb

5 Emr̄iniñ her bir sözüñ doġrı telaḳḳ̄i eyle sen
Bu gidiş böyle giderse bilmiş ol ḫāliñ ḫarāb

98

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Luṭfunu göster desin herkes saña ʿālī̄-cenāb
Çünki meftūndur seniñ dī̄dārına her şeyḫ [ü] şāb

2 Evvel ü āḫir ben seniñ ḳadrin bilip verdim göñül
Her zamān böyle güzelsiñ bu seniñçün inḳılāb

3 Gül yüzüñ göster ḥicāb etme şeref bulsun cihān
Çek eliñle zülfünü göster cemāliñ bī̄-niḳāb

4 ʿĀşıḳ-ı ṣādıḳlara luṭf eyle göster iltifāt
Bir zemān gösterme ey rūḥ-ı revānım ıżṭırāb

5 Etdigiñ etdikleriñ ẓannetme ḫāṭırdan çıḳar
Bir gün elbette ṣorar Emr̄ī saña senden ḥesāb

99

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Nigāh-ı çeşm-i mestiñ kim görürse mübtelādır hep
Ṣaḳın reddetme sen üftādegānıñ āşinādır hep

2 Görünmez tā cigergāhım yanıp yaḳılmada her dem
Yanarsa el uzatma murġ-ı dil āteş nevādır hep

3 Ne yapsam n'eylesem teʾşīri olmaz bir zemān yāre
Ne kim söylerseñ ʿālemde o dil-dāra hebādır hep

4 Benim şu ḥālime bāʿiṯ biliñ gül-rūdaki ḫāliñ
Perīşān eyleyen zülf gibi ʿaḳlım hebādır hep

5 N'içün sen bilmediñ ḳadriñ o maḥbūb-ı dil-ārānıñ
Saña Emrī bu hicrānlar bu firḳatler sezādır hep

100

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Yār gider ben bunda ḳaldıḳda işim ḥālim ḫarāb
Ey felek bu etdiğiñ bilmem ḫaṭā yoḳsa ṣevāb

2 Ṭıfl iken etdim der-āġūş bī-ḫaberken ʿāleme
Çoḳ emek çekdim edince kendime yār intiḫāb

3 Çekdigim taʿdāde gelmez ʿömrümüz geçdi hebā
Bilmezem ġayrı n'olur Allahu aʿlem bi'ṣ-ṣavāb[336]

4 Ḥasretinden el-amān hicrān elinden el-firāḳ
Dehre yandıñ çekdigim bilmem nedir bu ıżṭırāb

5 Emrīniñ cānānı gitdikde ne lāzım cān aña
Ġayrı etmem ben fütūr olsun o meksebler ḫarāb

[336] "Doğrusunu Allah bilir."

101

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Vermedi meydān nedendir yāri görmeklik raḳīb
Dilerim maḥv olduġuñ göstersin āh ʿan-ḳarīb

2 Ḥüsnüne maġrūr olursa ḥaḳlıdır ol meh-liḳā
Çoḳ güzel gördüm bulunmaz böyle bir nesl-i necīb

3 Söylese söyler olunca ḫāmesiñ ol söyledir
Var yeri derseñ aña emṣāline ḳarşı edīb

4 Öyle bīmārım anıñ derdi ġamıyla bī-revā
Derdime andan devālar edecek yoḳ bir ṭabīb

5 Görse gül-rūyuñ hemān feryāda başlar ḥüzn ile
Emrī feryād eyliyor gel gör miṣāli ʿandelīb

102

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Ḫaberdār eyleyem yārdan beni bād-ı hebādır hep
Göñül isterse her dāʾim anıñçün mübtelādır hep

2 Ṭoḳunma bir güle sen bülbülüñ feryād-ı āvāzıñ
Duyarsıñ ṣoñra teʾṣīrin saña baḫş-ı ṣafādır hep

3 Gelen gitmiş nedendir olmuyor bāḳī cihān mülkü
Gider bu bezm-i ʿālemden ḳalan bir ḫoş ṣadādır hep

4 O bezme hem-dem olmaḳlıḳ diler aldanma sen zinhār
Ne kim söylerse bilmiş ol saña aġyār riyādır hep

5 Neler ister göñül bilmem neler yazmaḳdadır ḫāmem
Murād Emrīniñ ancaḳ maḳṣadı ilticādır hep

103

feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilün

1 Duyurup nāle-i feryādımı cānāna bu şeb
Boyadım aġlamadan cismimi al ḳana bu şeb

2 Neye ḥasretde ḳoyup çıḳdı gözüm yaşı gibi
Beni sevḳ etdi nihāyet ġam-ı giryāne bu şeb

3 O ḳadar derd ü ġam var baña imdād edecek yoḳ
Gören aġlar duyan aġlar beni her ḫāne bu şeb

4 Şemʿ i görmez var iken ḥüsn-i laṭīfiñ güzelim
Hele baḳdıḳça seniñ ḥüsnüne pervāne bu şeb

5 Çünki gelmiş diliyor vuṣlat kām almaḳ içün
Emrīye luṭfunu gösterse o merdāne bu şeb

104

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ben ḫarāb oldum cihān başdan başa olsun ḫarāb
Belki cānānla olur beyn-hümāda inḳılāb

2 Çünki bilmez kendini baʿżan olur ʿāşıḳ olan
Ṣuç bile etse bir ʿāşıḳ dil-bere lāzım ḥicāb

3 Kendime bir ḥāl olur görsem raḳībi yār ile
Yār ile aġyārı görmeñ eylerim ben ictināb

4 Her ne cevr etmiş ise dil-dār baña bir gün olur
Ṣorarım o meh-liḳādan inceden inceye ḥesāb

5 Yāri aġyārla görüp de āh u feryād etmeden
Emrī ölmekdir saña bu demde çekmek ıżṭırāb

105

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Görmedim ʿālemde dil-dārım gibi ʿālī̄-cenāb

Ol sebeb kendime kendim buldum etdim intiḫāb

2 Cānıma cān deyüben istedim buldum anı

Ben ḫaṭā etdim mi bunda yoḳsa bilmem ki ṣavāb

3 Kim baḳarsa mest olur ol dī̄de-i mestānına

Ben gibi bī̄-hūş ḳalır her ḥāl olur ḥāli ḫarāb

4 Rind olan mey-ḫāneyi mesken edinmişdir müdām

Her biri bir kūşede sāḳī̄ sorar elde şarāb

5 Görmedim ben öyle bir ṭıfl-ı edā-perver güzel

Yalıñız Emrī̄ degil üftādesi her şeyḫ u şāb

106

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Öyle bir derdim ki vardır ṣorma gel benden ḥesāb
Ḥālime baḳ raḥma gel ey sevdigim ʿālī-cenāb

2 Ḳurtar āh ʿaşḳına zülfüñ telinden sen beni
Düşeli ol dāma ben oldum ḫarāb ender ḫarāb

3 Hep yoluñ ṭutmuş gözüm yaşı revā olmuş gider
Eşk-i çeşmim döndürür bir ḫaylī seniñ āsiyāb

4 Ṣormadıñ bī-kes nedir ḥālim bıraḳdıñ hicr ile
Āteş-i ʿaşḳıñla baġrım eylediñ ḫūn-ı kebāb

5 Ey perī cevriñ yeter gel ġayrī luṭf eyle baña
Sen beni öldür yā gel ver Emrīye kāfī cevāb

[Murabbaʿ-i müzdevic]

1

müstefʿilün müstefʿilün

1 Geldi bahār ey dil-firīb
Başlar fiġāna ʿandelīb
Der yā ḥabīb der yā ḥabīb
Göster baña vech-i necīb

2 Çoḳdan berü bīzār idiñ
Bülbülle hem-efkār idiñ
Meftūn hem gül-zār idiñ
Ḳalmış idiñ āh mużṭarib

3 Bir başḳa renge kāʾināt
Girdi göñül buldu ḥayāt
Geldi bahār buldu ṣebāt
Gülzār bir reng-i ʿacīb

4 Etsek mi gülzāra sefer

Ṣorsaḳ gelir mi bir ḫaber

Ḳalmaz göñülde ġam keder

Varsaḳ da görsek ʿan-ḳarīb

5 Emrī bugün āh u fiġān

Etse ʿaceb var mı ṭuyan

Düşmüş bu sevdāya inan

Olmazsa ẕevḳ eyler raḳīb

107

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Söyleyiñ bilsin o dil-dāra zemānı ʿandelīb

Benden ögrensin bütün āh u fiġānı ʿandelīb

2 Nāle zārıñ hep benim maḫfī derūnumda durur

Gül bilir ġonca bilir bilmez nihānı ʿandelīb

3 Ana şerḥ etsem degil idrāki kāfī añlamaz

Añlamaz her ḥāli görse ḥāl ü şānı ʿandelīb

4 Gül deyü eylerse ibrām anı her kesler bilir

Görse başlar nāleye ġonca dehānı ʿandelīb

5 Ders-i ʿaşḳın ḥaḳ bu kim pervāneden alsaḳ revā

Veremez cānān yoluna Emrī cānı ʿandelīb

108

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Boyanıp aġlamadan sīnemiz al ḳana bu şeb

Ḫalḳa teʾsīr ediyor etmedi cānāna bu şeb

2 Baḳaraḳ āteş-i ruḫsārına meftūn oluruz

Bize emsāl olamaz ḥāṣılı pervāne bu şeb

3 Çünki düşmüş bu gece bezm-i dil-ārāda ne var

Āteş-i ʿaşḳa ḳo yansın dil-i dīvāne bu şeb

4 Yār deyü aġlar isem beni siz ʿayb etmeyiñiz

Görse aġlar şu benim ḥālime her ḫāne bu şeb

5 Deyü vuṣlat çıḳageldi hele bezme bu neden

Ṭolaşıp Emrī ḳalıp zülf-i perīşāna bu şeb

109

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Seyr ederken gülşeni başlar fiġāna ʿandelīb

Öyle bir ḥāle gelir baḳmaz cihāna ʿandelīb

2 Gül gülistānda tebessüm etse ġonca bülbüle

Ḥāṣılı feryād içün ister bahāne ʿandelīb

3 Ḫāne-i ber-dūş olur medhūş olur serḫūş olur

Gelse eyyām-ı bahār ister mi lāne ʿandelīb

4 Başlasa feryād u zāra başlasa nālāna hep

Vermede bir başḳa ḥālet şimdi cāna ʿandelīb

5 Dām-ı zülfünde esīr olmaḳ diler her dem göñül

Aldanır rūyunda görse Emrī dāne ʿandelīb

110

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Aġlamaḳdan çeşmimiz ḫūn ḳalbimiz maḥzūn olup

Iżṭırāb-ı zaḥmımız aġyār ṭuyup memnūn olup

2 Her ne isterse yapar her emri bir fermān anıñ

Gūyā aġzından çıḳan her lafẓı bir ḳānūn olup

3 Cān fidā etmek yolunda her zamān dil-dārımıñ

ʿĀşıḳ-ı bī-çāregān her vechile medyūn olup

4 Yār deyü düşdük şu vādīlerde mecnūnlar gibi

Vaḥşī ḥayvānlar ile şu vādīde meskūn olup

5 Bir leb-i Şīrīn içün Ferhād gibi ṭaġlar delip
Bir ṣaçı Leylā içün Emrīyi gör Mecnūn olup

111

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Ġarībdir kimsesiz ḥıfẓ et hemān cānānımı yā Rab
Diyār-ı ġurbet ellerde gül-i ḫandānım yā Rab

2 Anı var eylediñ āh seniñ şānıñ anı şād et
Ṣaḳın aġlatma bir dem āfet-i devrānımı yā Rab

3 Niyāzım her zemān senden ṣaḳın incitme ʿālemde
Hemān luṭfıla ābād et dil-i vīrānımı yā Rab

4 Aḳan eşkim ḳızıl ırmaġa döndermiş benim ḥasret
Görenler raḥm ederler dīde-i giryānımı yā Rab

5 Ḳuluñ Emrīye raḥm eyle anı ḳurtar bu hicrāndan

Yā vuṣlat ʿālemin göster veyā al cānımı yā Rab

Ḥarf-i tāʾ

112

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 Ey şūḫ bu gece bezme gelip refʿ-i niḳāb et

Ṭoldur içelim ẕevḳ edelim defʿ-i ḥicāb et

2 Tenhā ḳalalım ḳahr edelim var ise düşmān

Öldür begim aġyārı hemān bunda ṣavāb et

3 İç bāde güzel sev güzeli anda ṣafā var

Bir kerrecik olsun bu gece ʿālem-i āb et

4 Çünki saña geldim beni sen ḥüsn-i ḳabūl et

Güldür beni aġyāra bir az sen de ʿaẕāb et

5 Yaz deftere ḳayd et size meydān budur işte

Emrī saña ḳul sen de ḳabūl eyle cevāb et

113

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Sāḳī gelsin bāde-i üftādegāna ġayret et

Mest-i ḥayrān etmege ol ḥāle ṣoñra ḥayret et

2 Ḳalmadı bende taḥammül ṣabrı müşkil yār ile

Ben anı aġyār ile gördüm görürsem laʿnet et

3 Göñlümü şād etmediñ berbād edip aḥvālimi

Baʿżan olsun ḫāṭırım ṣormaḳlıġa sen ʿādet et

4 Gördügüm yerlerde ṣor üftādegānıñ ḥālini

Bezme gel ṭurma bizimle her zemān ünsiyet et

5 Kārına aldanma dehriñ varına olma emīn

İster iseñ rāḥat Emrī terk-i nefs-i ʿizzet et

114

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 Gönlüm var iken ḥüsnüne pervāne ne ḥācet

Ben baġlı iken zülfüne dīvāne ne ḥācet

2 Āhū baḳışıñ cāna ḳıyar rūḥ-ı revānım

Öldürmege ḥāli yetişir dāne ne ḥācet

3 Baḳdıḳca seniñ dīde-i mestānına ey dost

Mest etdi nigāhıñ baña mey-ḫāne ne ḥācet

4 Düşmüş yanıyor āteş-i ʿaşḳıñla ne çāre

Cismim yanıyor hüsnüne pervāne ne ḥācet

5 Elbette seniñçün bu şeref ey güli endām

Emrī var iken ḫānene mihmāna ne ḥācet

115

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 Ey ġonca yetersiñ baña gülzāra ne ḥācet
Seyr etmege ḥüsnüñ gül-i ruḫsāra ne ḥācet

2 Sen bilmez iseñ kim bilecek zār-ı derūnuñ
Yaḳdıñ beni ʿaşḳ āteşine nāra ne ḥācet

3 Sensiz baḳamam hem göremem dehri nihāyet
Mālımda melālimde yine sen var ā ne ḥācet

4 Gel yıḳma ṣaḳın ḫāṭır-ı vīrānımı bir ān
Evvelce yıḳıp ṣoñra da iʿmāra ne ḥācet

5 Ḥasret ġamım etmişdi benim sīnemi mecrūḥ
Hicrān elemi Emrīde var yāre ne ḥācet

116

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Merḥametsiz yāre sen iltifātı merhem et

Gel beni söyletme artıḳ ḫalḳa ḳarşı ebkem et

2 İltifātıñla be-kām et ḳılma āzürde beni

Bir iki üç beş degil teksīr-i luṭfa her dem et

3 Çoḳ cefā etdiñ bıraḳdıñ bir zamānlar sen beni

Vaḳtile çoḳ aġladıp ḳalbimi şimdi ḫurrem et

4 Pek açıḳlarda ḳalıp şu derd-mend ʿāşıḳı

Al getir bezmiñde ben bī-çāreyi de hem-dem et

5 Öyle bir ṣādıḳ bulunmaz bilmiş ol ey sevdigim

Emrī pīr oldu ölürse sevdigim sen mātem et

Ḥarf-i s̱āʾ

117

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Cevr ü ẓulmü ʿāşıḳa gel etme sen ey yār ʿabes̱
Her ne kim etseñ de ṣoñra eylemek inkār ʿabes̱

2 Çünki zülfüñ pek esīri olmuşum her ḥālde ben
Sen var iken ġayrıyı etmeklige ber-dār ʿabes̱

3 Baḫt-ı nā-sāzım düşürdü olmadıḳ sevdālara
Saña çoḳ ẓulm eyliyor şu ṭāliʿ-i idbār ʿabes̱

4 Gel deme görmüş naẓīri olmaz ems̱āli anıñ
Beñzer ʿālemde aña ems̱āl demeklik var ʿabes̱

5 Çünki cismim āteş-i ʿaşḳ içre yanmaḳda hemīn
Emrī ʿālemde yaḳarsa başḳaca bir nār ʿabes̱

Ḥarf-i çīm

118

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 N’eylesem ben derd-i bī-dermānıma var mı ʿilāç
Var ki geldim ben saña yār ġayrıya yoḳ iḫtiyāç

2 Herçi bād-ā-bād düşmüşlere ol sen dest-gīr
Hem de ʿuşşāḳıñ gelince bāb-ı luṭfuñ ṭurma aç

3 Dāstān-ı ʿālem olduḳ nāʾil-i kām olmadıḳ
Sendeki ʿaşḳ bendeki sevdālara bulsa revāç

4 Luṭf edip bir bezme gel göster o gül ruḫsārını
Dīde-i pür-ḫūnumuz şād eyle ṣoñra durma ḳaç

5 Ṣaġ var ol sen cihānda iftiḫārımdır benim
Var iken sen ġayrıya ʿarż etmez Emrī iḫtiyāç

119

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 ʿĀşıḳıñ her kārı müşkil bā-ḫuṣūṣ hicrānı güc
Çāresiz eyler taḥammül āteş-i sūzānı güc

2 Bir dem olsun bārī güldürse n'olur devr-i zamān
Öyle bir ḥāle giriftār eyliyor insānı güc

3 Güldürür gāh aġladır bilmem neden dil-dār beni
Şād eder baʿżan da ġamnāk eyliyor ṭūfānı güc

4 Bir ṭabībe iḥtiyācım var olup bīmār-ı ʿaşḳ
Öyle bir derde giriftār olmuşum dermānı güc

5 Pek ḳolay ẓannetme cānānıyla hem-dem olmaġı
Elde etmek Emrī bilmiş ol saña burhānı güc

120

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Dilde dāʾim sevdigim gözden nihān olmak ne güc
Çünki aldı gönlümü ṭāḳat-resān olmaḳ ne güc

2 Bülbüle ṣorsañ nedir şekvāñ verir gülden ḫaber
Bülbülüñ feryādı ḫoş āh u fiġān olmaḳ ne güc

3 Yāri aġyārıñ elinden eylemek taḫlīṣ hüner
Pek sahīl ṣanma anı kim ṣoñra ḳan olmaḳ ne güc

4 İster elbette gönül ẕevḳ u maḥabbet bezmini
Vuṣlat-ı cānān içün bir şeb beyān olmaḳ ne güc

5 Her ṭarafdan yaġmada seniñ melāmet Emriyā
İşte bu ḥāle hemān tāb u tüvān olmaḳ ne güc

121

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Başda sevdā dilde ḥasret āh ü zār olmaḳ da güc
Çünki geldik ʿāleme kār u ḫasār olmaḳ da güc

2 Kūy-ı cānāne ṭolaşmaḳdan murād cānān ise
Ṣanmasın aġyārı ġāfil reh-güẕār olmaḳ da güc

3 Kimse kendi kendine terk eylemez iḫvānını
Genc olup maḥbūb iken terk-i diyār olmaḳ da güc

4 Gerçi ʿāşıḳ fāş-ı esrār eylemek lāyıḳ degil
Vaḳt olur ki ʿaşḳ u sevdā āşikār olmaḳ da güc

5 Her şeyʾe taḥammül eylemek insān içün
Ḥasret-i dīdār ile mesken-i mezār olmaḳ da güc

122

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ayrı düşdüm yārdan hicrānı güc
Aġlarım bilmem neden giryānı güc

2 Çünki gelmiş iltifāt göstermiyor
Ṣanmasınlar pek ḳolay mihmānı güc

3 Dil-rubānıñ her zamānçün bilmiş ol
İltifātı ḫoş anıñ ṭūfānı güc

4 Menzil-i maḳṣūdu ʿālemde ne var
Elde etmeklik pek ḳolay kārbānı güc

5 Elde etmek hem de bizim olmaḳ içün
Emrī̇ ẓannetme ḳolay burhānı güc

123

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Pek ḳolay ẓannetmeyiñ aġyār elinden yāri güc
Añlamaḳ, almaḳ nedir bilmek hele efkārı güc

2 Ṣorma aġyāra ser-encām-ı civānı bir zamān
Her ne ṣorsañ söylemez ġāyet ketūm esrārı güc

3 Çünki düşdüm dāmına oldum esīri ben anıñ
Baġlanıp zülfünde ḳaldımsa anıñ ber-dārı güc

4 Her ṭabībe söyleme gel ʿilletin çünki ʿabeş
Söylesem derdim aña iẓhārı güc iżmārı güc

5 Yāre minnet ṭoġrudur aġyāra Emrī pek ʿabeş
Minnet etmek bir gülü ḳoḳmaḳ içün biñ ḫārı güc

124

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Elde etmek ʿāşıḳ-ı şeydā içün cānānı güc
Bulsa da derd-i derūnu söylemek giryānı güc

2 Ḫaylī dem ḫaylī zamān düşdüm anıñ tesḫīrine
Çoḳ çalışdım elde etmek eylemek burhānı güc

3 Ḫastayım ʿaşḳıñ elinden nā-ümmīd bir ḥāldeyim
Öyle bir derde giriftārım hele dermānı güc

4 Çün seḥer gülşende güller, ġoncalar vermekde bū
Gül-ʿiẕārıñ var ṣafāsı āh ile efġānı güc

5 Ḫaylīden ḫaylī uzatdı vermiyor bekler Murād
İstese bir būse andan var anıñ iḥsānı güc

125

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Elde etmek pek ḳolay ẓannetmeyiñ dil-dārı güc
Ḥasret-i hicr ü ġamıñ da ẓannedersem nārı güc

2 Ḫāṭırın yap ʿāşıḳıñ göster aña rū iltifāt
Yıḳma bir ḳalbi ṣaḳın, incitme sen iʿmārı güc

3 Dost deyü aldanma aġyārıñ, raḳībiñ fendine
Beslemek ḳoynunda müşkil ẓannedersem mārı güc

4 Bir zamān birlik ġınā vermez olunca yār ile
Ẕevḳı çoḳ olsa bile her dil-beriñ de bārı güc

5 Yār ṣarar her yāreyi, āvāreyi dil-şād eder
Emrīniñ mümkin degil şu ṭāliʿ idbārı güc

126

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Var derūnumda neler dil-dāra bildirmek de güc
Ḥasret-i cānānı dil murġuna çekdirmek de güc

2 Ḥālimi ʿarż etmege bir çāre yoḳ ol yārime
Nāme yazsam kim getirsin yāre göndermek de güc

3 Gördü ḥālim bildi başda ʿaḳl u fikrim ḳalmadı
Defter [ü] dīvāna ḳayd etmişse bildirmek de güc

4 Yāriñi ḳahr eyledi göñlüm şikest etdi gören
Vaḳtiyle ber-bād edip şimdi sevindirmek de güc

5 Nār-ı ʿaşḳa düşmüşüm bilmez iken sevdā nedir
Bir alevdir ḳapladı Emrīyi söndürmek de güc

127

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 ʿĀşıḳ-ı ṣādıḳ olan cānānını ṣormaz mı hīç
Görmege hem āfet-i devrānını ṣormaz mı hīç

2 Hecr ile bīmār olanlar her zamān ister ṭurur
Derde düşmüşler ʿaceb dermānını ṣormaz mı hīç

3 Ġam-zede bir ʿāşıḳıñ hicrānını her vech ile
Görse dost bir dil-rubā giryānını ṣormaz mı hīç

4 Çünki uçdu ḳuş ḳalıp boş lānesi kāşānesi
Senden ayrılsa bir ādem cānını ṣormaz mı hīç

5 Kimse ʿayb etmez ṣanırsam Emrī-i āvāreyi
Görmemiş ḫaylī zamān burhānını ṣormaz mı hīç

Ḥarf-i ḥāʾ

128

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Sāḳiyā destinde gör ṣanki ḫırām eyler ḳadeḥ
Ceẕb eder her ḳalbi hem ʿāşıḳı rām eyler ḳadeḥ

2 ʿĀşıḳ-ı bī-çāreye söyler lisān-ı ḥāl ile
Bezm-i meyde ṭurmayıp elde ḳıyām eyler ḳadeḥ

3 Devr eder elden ele lebden lebe eyler temās
Ülfeti rindānına her ṣubḥ u şād şām eyler ḳadeḥ

4 Bir ḫarābezārı maʿmūr istese eyler ḫarāb
Hem yıḳar hem de dilerse intiẓām eyler ḳadeḥ

5 Bezm-i ʿirfānda hemīşe ṣoḥbet-i rindān ile
Dest-i sāḳīde lebi Emrīde nām eyler ḳadeḥ

129

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 ʿArż-ı endām ediyor baḳsaña rindāna ḳadeḥ
Başḳa bir neşʾe verir sāḳī-i devrāna ḳadeḥ

2 Bezm-i ḫūbāna varıp etse o ʿarż-ı endām
Şemʿ-i ruḫsāra baḳıp olmada pervāne ḳadeḥ

3 Ġam alır neşʾe verir hem de şifā bīmāra
Baḫş eder tāze ḥayāt cism ile bu cāna ḳadeḥ

4 Rind olur sāḳī olur dostuna hürmetli olur
Baḳsaña elden ele gezmede merdāne ḳadeḥ

5 Gösterir her kişiniñ māyesini öyle mehek
Leb lebe gelse eder Emrīyi dīvāne ḳadeḥ

Ḥarf-i ḫāʾ

130

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Et ḳabūl geldim saña mihmāna şeyḫ
Ben mürīd olmaḳ içün meydāna şeyḫ

2 Çünki neẕr etdim saña ben cānımı
Ḥāżırım bābıñda ben ḳurbāna şeyḫ

3 Sen baña erkānı ögret ḳıl ḳabūl
Al beni Allāh içün devrāna şeyḫ

4 Baş açıḳ yalın ayaḳ geldim saña
Ḳoy desin herkes baña dīvāne şeyḫ

5 Bende-i **āl-i ʿAbā**dan tā ebed
Emrīyi ẓannetme sen bīgāne şeyḫ

Ḥarf-i dāl

131

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Gönül bir āteş-i sevdāya düşdü herçi bād-ābād
Anıñçün bülbülāsā eyliyor her ṣubḥ u şām feryād

2 Derūnumda var āteş ḥasret-i hicrān-ı cānānıñ
Ġam-ı derdim benim çoḳdur eden var mı ʿaceb imdād

3 Gözümde dāʾimā ḳalbimde cānım içre cānānım
Baña ẕikr-i cemīli ol perīniñ her zamān evrād

4 Delip ṭaġlar deşip ṣaḥrālarda ḳaldımsa ben nā-çār
Baña pey-rev olur ṣanma ne bir Mecnūn ne bir Ferhād

5 O deñlü ḳuvvete mālik dirāyetli ḥamiyyetsiz
Cihānda Emrī yoḳ olsa ġam u cevri eder īcād

132

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Etmiyor etdigini görse de feryād imdād
Bir dem olsun yıḳılan göñlümü şād-ābād

2 Baña zülf-i siyehiñ göstererek etdi esīr
Düşürüp dāma beni eyledi ber-bād ṣayyād

3 Kūh-kühenlikde gezer vuṣlat-ı cānān diyerek
Etmede laʿl-i lebi Şīrīni hep yād Ferhād

4 O perīniñ o ḳadar miḥneti var ʿāşıḳa
Eder etdikce baña ġamları īcād Behzād

5 Bir gün Emrīye ederse o da şefḳat heyhāt
Etmiyor etdigini görse de feryād imdād

133

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün[337]

1 Bir belā almışdır ʿāşıḳ başa cānān ḳoymuş ad
Baḳdı bir vech-i dil-ārāya dırāḫşān ḳoymuş ad

2 İltifātı gūyiyā raḥm etmiş gibi söyler ṭurur
Verdigi baʿżan selāmı şimdi iḥsān ḳoymuş ad

3 Rūyuna baḳ ḫāl u ebrū dīde, müjgān bir alay
Bir süri ʿāṣīleri cemʿ etdi erkān ḳoymuş ad

4 Bī-şuʿūr üftādegān cānān deyü cānım fidā
İntiḫār etmiş yoluñda ṣoñra ḳurbān ḳoymuş ad

5 Her zamān vaʿd-i viṣāl hem nāz u istiġnā ile
Emrīye gösterdigi gül-rūya reyḥān ḳoymuş ād

[337] Antepli Aynî'nin gazeline nazîre olarak yazılmıştır. Bkz. Mehmet ARSLAN, Antepli Aynî Divanı, Kitabevi, İstanbul 2004, s.109.

Ḥarf-i ẕāl

134

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Olmuyor cānımda bildim şimdi cānāndan leẕīẕ
Bir marīża ṣorsalar yoḳ aña dermāndan leẕīẕ

2 Başḳa başḳa var leṭāfet ḥüsn-i erkānında hem
Yoḳ anıñ ḥüsnünde baḳdım ben zenāḥdāndan leẕīẕ

3 Bezm-i ʿālem bezm-i cām bezm-i maḥabbet başḳadır
Müʾminiñ var mı olur mı dīn ü īmāndan leẕīẕ

4 Her biri bir dürlü ẕevḳ almaḳda bir ʿālemde kim
Nūḥa ṣor bilmez de bulmaz ġayrı ṭūfāndan leẕīẕ

5 Gerçi güçdür iftirāḳ-ı yāriñ ammā ṣorsalar
Bulmadı bulmaz cihānda Emrī hicrāndan leẕīẕ

Ḥarf-i rāʾ

135

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Buldu cānān beyn-i ʿuşşāḳ bu nedendir iştihār
Ol sebebdir kūyunu etmekde ben geşt ü güẕār

2 Er görür maḳṣūda bir gün ʿaşḳ beni etmez ḫarāb
Sevdigim miḥnet olur bir gün ṣafā encām-ı kār

3 ʿArşa dek feryād u efġānı çıḳar dil murġunuñ
ʿĀşıḳa etdirme çünki yerde ḳalmaz āh u zār

4 Gideli cānān diyār-ı ġurbet elde ben ġarīb
Derd-i hecr fürḳati çekmekdeyim leyl ü nehār

5 Yār ölünce n'eylesin n'etsin ne yapsın ʿālemi
Ser-te-ser dünyā yıḳılmış Emrīye bilmem ne var

136

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Gün gelince sevdigim ḳıymetli cān elden gider
Gözlerim görmez bütün kevn ü mekān elden gider

2 Ṣanma her dem hem-demiñ cānān seniñ iḫvān seniñ
Āfet-i cān āfet-i devr-i zamān elden gider

3 Sen ṣanırsıñ başına ṭaḳdıñ unutduñ her dili
Elde ḳalmaz bir gün elbetde inan dilden gider

4 Sen çalış ibḳā-yı nām etmek içün bu ʿāleme
Vaḳtiyle kesb etdigiñ ol ḥüsn ü ān elden gider

5 Ġayr lāyıḳ menzil-i maḳṣūda ermekdir merām
Başdıgıñ Emrī nihāyet nerdübān elden gider

137

feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilün

1 Gelecek bezmimize gösterecek şān dediler
Edecek gönlümüzü ḥāṣılı şādān dediler

2 Gelse aġyār alayım fikriyle **yāri yārān**
Götürür gövdeleri gör bu gece ḳan dediler

3 Her ne emri var ise biz aña ḥāżır nāẓır
Biz fidā cān edelim yoluna rindān dediler

4 Neler etmek diliyor vechi siyāh düşmenler
Ḳopacak böyle gidişle hele ṭūfān dediler

5 Söyleyiñ bilsin aña ġayrı güzel sevmem ben
Emrīniñ gelse yeter bezmine burhān dediler

138

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Cevri kim eyler derim ʿālemde cānān ṣorsalar
İsterim var derd-i ḥasret bende dermān ṣorsalar

2 Çünki ḳaṣd etdi beni cāndan ayırmaḳ istiyor
Ben derim ādem degil aġyāra **Mervān** ṣorsalar

3 Her zamān, her dem müşerref olmaḳ ister murġ-ı dil
Dāʾimā olmaḳlıġa kūyunda mihmān ṣorsalar

4 Kendimi ḥāżırladım ḳurbānlıġa cānānıma
Maḳtelimdir rūdaki çāh-ı zenaḫdān ṣorsalar

5 Görmemiş emṡālini bir kimse ol **dil-dārımıñ**
Ben derim Emrī̇ o yāre şāh-ı ḫūbān ṣorsalar

139

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Dökülmüş **zīr-i** fesden gül gibi ruḫsāra perçemler
Dizilmiş ṣanki gül üzre gelip seyr ile **şeb-nem**ler

2 Taḫaṭṭur eyledikce şol geçen ʿālemleri bir bir
Gelince ḫāṭıra aġlar gözüm geçmiş olan demler

3 Açılmışdır sitemle ġamla sūzla çāre yoḳ çāre
Sürülse iltiyām bulmaz o eski yāre merhemler

4 Denmez bir kimseye ḥāliñ perīşān eyler aḥvāliñ
Ser-i kūyunda var bekler ṭurur bir ḫaylī ebkemler

5 Verir ḥayret anıñ çeşmi bütün ʿuşşāḳa ey Emrī
Nigāh-ı bī-emānı faṣl eder bir ḫaylī Rüstemler

140

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Baña yan baḳma ey cānā nigāhıñ tārumār eyler
Başımda ʿaḳl u fikrim hem de baġrım ruḫına dār eyler

2 Hevā-yı zülfüñ ʿālemde perīşān etdi aḥvālim
Anıñçün ʿömri āḫir-i ḥazānı rūzigār eyler

3 Gönül her vechile bekler ṭurur kim mübtelāsıdır
Gelir belki dil-ārāsı aña hep intiẓār eyler

4 Düşünce yārine ḥasret arar ister hemān yāriñ
Göre dil-dārını ʿāşıḳ o dem terk-i diyār eyler

5 Firāḳ-ı ḥasrete etmez taḥammül ġayrī ʿālemde
Anıñçün Emrī-i bī-çāre de āh u fiġān eyler

141

fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün

1 Ḥaḳlıdır ol nazenīnim **nev-civān** olsun da gör
Ol zamān sen de bilirsin Ḳahramān olsun da gör

2 Ben anı taḳdīr edip herkes bile miḳdārını
Āfet-i cān āfet-i devr-i zamān olsun da gör

3 Bādeler ver keyfe gelsin sāḳiyā dil-dārıma
Ol zamān söyler ṭurur bir **nükte-dān** olsun da gör

4 Göz görünce ḳıymeti olmaz bilinmez bu meṣel
Ol zamān ḳadrin bilirsiñ sen nihān olsun da gör

5 Bezme teşrīf etse de görsem anıñ dīdārını
Ben **fidā**-yı cān edersem Emrī şān olsun da gör

Mıṣrī dergāh-ı şerīfi seccāde nişīni Şemseddīn Efendi ile müşterekdir:

142

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Cemāl-i dil-bere meftūn olan ʿāşıḳ u fiġān eyler
Görünce vech-i dil-dārı beyānı şādumān eyler

2 Viṣāl-i yār ile mesrūr olursa ʿāşıḳ-ı ṣādıḳ
O bir tāne naẓar etmez hemān terk-i cihān eyler

3 Göñül maḥbūba meyl etmez olur mu ʿaşḳa bīgāne
Buña ḥāşā deriz çünki göñül meyl-i zamān eyler

4 Cemīl ḥaḳdır cemāl ḥaḳdır maḥabbet emr-i Mevlādır
Anıñçün ʿāşıḳ-ı efkende kendin dervīşān eyler

5 Maḥabbet bāʿiṯ-i ḫilḳat olunca Şemsī-i Mıṣrī
Maḥabbet gencini Emrī ṭutup dāʾim emān eyler

143

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Ġamım çoḳ derd-i bī-dermānıma cānā devā göster
Revā görme beni cevr ü cefālarda ṣafā göster

2 O ḳadd-i bī-menendiñle ḫırām et görsün ʿuşşāḳıñ
Ṣalın ey serv-i ḳāmet gülşen içre sen edā göster

3 Cihānda var güzel ammā saña beñzer desem var yoḳ
Menendiñ var yoḳ ammā var ise ey dil-rubā göster

4 Ḳarardı gözlerim firḳat ġamından eylerim feryād
Gören dīvāne der ḥālim baña dār-ı şifā göster

5 Gelip kūyunda beklerseñ anı reddetme sulṭānım
Dirīġ etme ḳulundan Emrīye luṭf-ı ṣenā göster

144

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ṣanmayıñ derd ehline cānān gelip dermān eder
Aġladır hem ʿāşıḳıñ çeşmānını giryān eder

2 Gösterip baġlı olan zülfündeki ʿuşşāḳını
Anların berdārına her vechile fermān eder

3 Gülşen-i ḥüsnüñdeki gül ġoncadan būlar ṣaçar
Bülbülüñ ʿaşḳı gibi her ʿāşıḳı nālān eder

4 Hīç gelir dūzaḥ ʿaẕābı ḥasret-i cānāneden
Her ne kim eylerse ʿālemde aña hicrān eder

5 Geldi görmek istiyor her vechile dīdārını
Ol nedendir Emrīye göstermiyor pinhān eder

145

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ḳanda varsam ḳarşuma bir āfet-i devrān çıḳar
Sāʾiḳ-i ṭāliʿimi āyā dīdesi mestān çıḳar

2 Beklemekden bāb-ı luṭfun her zamān dil-dārımıñ
İltifātına bedel baḳ ʿaks ber-hicrān çıḳar

3 Ẓannederdim yāri aġyārsız varıp gördüm hele
Bezm-i cānāndan raḳīb-i bed-liḳā Mervān çıḳar

4 Baḳ anıñ dīdārına gör anda var başḳa bir ḥāl
Bāġ-ı ḥüsnüñde nihāyet ġonca-gül reyḥān çıḳar

5 Dehre hem meyl etmemiş etmez ölünce bilmiş ol
Ṭabʿ-ı maḥṣūlünden āḫir Emrīniñ dīvān çıḳar

146

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ḥālimi ḥālinde dāʾim pek perīşān gösterir
İltifātıñ luṭf eder ʿuşşāḳı ḫandān gösterir

2 Bir zamān güldürmez ʿālemde felek üftādeyi
Ẕevḳ ederken ānsızın bezminde hicrān gösterir

3 Olsa ʿālemde Eflāṭūn-ı zamān her vechile
Āṣafıñ miḳdārını ḫalḳa Süleymān gösterir

4 Her ne deñlü bir güzel görseñ anıñ ḥayrānısıñ
Rūy-ı yāri başḳa bir ʿālem zenaḫdān gösterir

5 Emrī bāḳī mi ḳalır şu gördügüñ vech-i ḥasen
Vaḳt olur devrān bu cism ü cānı pinhān gösterir

147

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Var benim rāz-ı derūnum söylemem feryād eder
Murġ-ı dil belki ṭuyar cānānımız imdād eder

2 Nūr-ı ʿaynım dīde-i maḫmūrunu göstermiyor
Gönlümü dāma düşürmeklik içün ṣayyād eder

3 Bekleriz gelsin de göstersin o ʿıyd-i ekberi
Öldürür her gün ġamıyla yılda bir kez yād eder

4 Her ne isterse yapar ḳudret ü ḳuvvet andadır
Ġamdan āzād eyler isterse beni berbād eyler

5 Öyle bir āhengi var dil-dārımıñ herkes bilir
Her ḫuṣūṣda Emrīyi bir günde biñ kez şād eder

148

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Cānı cānān istese vermek aña mümkün müdür
Her ne emri var ise üftādegān medyūn mudur

2 Her ne isterse yapar destindedir ḳuvvet anıñ
Her ne emr etse ʿaceb cānāne o ḳānūn mudur

3 Öyle aḳmaḳda gözüm yaşı nihāyet olmada
Eşk-i çeşmim kim görür der bu ʿaceb Ceyḥūn mudur

4 Bir baḳınca oynadıp ʿaḳlım perīşān eyledi
Neye aldı gönlümü vermez aña merhūn mudur

5 Çeşm-i āhūya baḳınca bir zamān āh eyleyip
Mest eden Emrīyi ʿālemde leb-i gülgūn mudur

149

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Yoluñda cān fidā etsem efendim iftiẖārımdır
O yolda emriñe fermān ki āmāde dāʾim intiẓārımdır

2 Gören cismim dönüp pervāneye vīrānelendim ben
Yaḳan bu cismimi maḥv eyleyen bil kendi nārımdır

3 Ser-i kūyunda cānānıñ ṭolaşdım bir zamān ṭurdum
Ḫayāl-i yār ile vīrāneler hep gül-ʿiẕārımdır

4 Gözüm yollarda ḳaldı beklerim ḫaylī zamān oldı
Gelir bezme o dil-dārım hemīşe yādigārımdır

5 Firāḳ-ı ḥasretinden bülbülāsā hep işim feryād
Giceler ṣubḥa dek Emrī benim hep āh u zārımdır

150

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Derūnum her zamān cevr ü sitemle dāġdār eyler
Baḳınca ḥışmile göñlüm yıḳıp da tārumār eyler

2 Beni görʿālem hicrāna ḫarābezāra döndürdü
Ṭoḳunma ḳalb-i vīrānım nihāyet āh u zār eyler

3 Birʿāşıḳ her zamān ister arar görmeklige yārin
Gelir belki du çeşmimle o yāre intiẓār eyler

4 Gice ṣubḥa ḳadar āh u fiġān eyler nedir bülbül
Bulunca gül-ʿiẕārı murġ-ı dil anda ḳarār eyler

5 Taḥammül eylemezʿāşıḳ olanʿālemde dil-dāra
Ḳalınca Emrī cānānsız o da terk-i diyār eyler

151

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Temāşā eyleyenler ḳaddini nev-res fidan derler
Görenler rūyunu güller açılmış gül-sitān derler

2 Tehī ẓannetme sulṭānım seniñ dīdārını her ān
Göñüller mecmaʿı olmuş aña da āşiyān derler

3 Ne yanda sen miyānıñda ṭuran aġyār içün her ān
Bütün ʿuşşāḳı o aġyārıñ elinden el-amān derler

4 Bahārıñ başḳa bir ẕevḳı ṣafāsı var o da sensiñ
Şükūfe faṣlına baḳsañ siziñçün erġuvān derler

5 Telāş etme a sulṭānım görenler hep bu ʿālemde
Saña şāh-ı cihān Emrī içün de nā-tüvān derler

152

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Çünki geldik ʿāleme bilmem bu ġavġālar nedir
Gelmemek ḫoşmuş ne çāre düşdük iddiʿālar nedir

2 Kimseye māl olmamış hele bu dehr-i dūn
Gün ṭoġar aḳşam olur āḫir bu ferdālar nedir

3 İşte bu çarḫ-ı felek böyle ḳurulmuş devr eder
Kimseye bāḳī degilken āh bu daʿvālar nedir

4 Her neye baḳsañ görürsüñ sen muvaḳḳat bir şeref
Bilmez ʿāşıḳlar hele dünyā nedir ʿuḳbā nedir

5 Geldigim dehre muvaḳḳat olduġuñ bilmiş iken
Emrī böyle bildigiñ ḥālde bu sevdālar nedir

153

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 Ḳan aġladıyor baḫt-ı siyāhım ne yamandır
Artıḳ yetişir bence büyük bir heẕeyāndır

2 Bir gün baña göstermedi vāh o da şefḳat
Bilmem o perī raḥm edecekse ne zamān

3 Ben āteş-i ʿaşḳıyla anıñ derde giriftār
Oldum o zamāndan beri ḳalbim ḫalecāndır

4 Artıḳ beni ḳurtarmaġa ġayret edegel sen
Ammā deme sen gelmiş işi āh [u] fiġāndır

5 Ben ṣubḥa ḳadar aġlamada derd-i ġamıñla
Baḳ Emrīniñ ʿālemde iki dīdesi ḳandır

154

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ben saña derdim güvenme ḥüsnüñe ol fānīdir
İşte geldi geçdi ʿömrüm ṣanki Nūḥ ṭūfānıdır

2 Nice Yūsuf geldi geçdi hem de nāmı ḳalmadı
Bu cihān ẓıll u ḫayāl dil-berleriñ giryānıdır

3 Sen neye maġrūr olursuñ böyle bilirken hemān
Kendini kim bilir bilsin cihān arslanıdır

4 Ḳanı Mecnūn ḳanı Leylā ḳanı Ferhādile Şīrīn
Hepsi fānī bāḳī ancaḳ kişiniñ īmānıdır

5 Var mı bir ʿāşıḳ güzel görsün de meyyāl olmasın
Nerde görse bir güzel Emrī anıñ ḳurbānıdır

155

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Boynuma zencīr edip yār zülfünü ṭaḳmış ṭurur
Āteş-i ʿaşḳıñ ṭaġıtmış ʿālemi yaḳmış ṭurur

2 İstemezdim çāresiz ben de düşüp sevdāsına
Ol sebebden eşk-i çeşmim seyl gibi aḳmış ṭurur

3 Ḥālini her kim görür ẓannetmede vardır fidā
Bī-vefādır ol ise biñ ḫāneyi yıḳmış ṭurur

4 Ḥaḳḳı var cevr eylese ʿuşşāḳına her vechile
Çünki vermişler göñül anlar aña çekmiş ṭurur

5 Ḥāṣılı her kūşeye açmış birer ʿālem ṭurur
Emrī ʿuşşāḳ rāhına cān yaḳmaġa çıḳmış ṭurur

156

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Göñül göster açıp gelsin aña bir nev-civān bekler
Yetiş gel bārī ey dil-dār seni ḫaylī zamān bekler

2 Mürīdān intiẓārında yetiş gel kendini göster
Bugün dergāh-ı ʿuşşāḳda sizi çoḳ dervīşān bekler

3 Ḫırāmān ile gel göster o serv ḳaddini yavrum
Bu vādīde nice yüz biñ seni pīr ü civān bekler

4 Der mey-ḫāneden çıḳmış dökülmüş yollara rindān
Elinde bir ḳadeḥ meyle hemān sāḳī ʿıyān bekler

5 Miṣāliñ yoḳ desem cāʾiz güzeller şāhısıñ şāhı
Degil bir Emrī ʿālemde bütün üftādegān bekler

157

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ey perī açmaḳdadır dilde nigāhıñ raḫneler
İftirāḳıñla taḥassür her zamān ṭaşlar deler

2 Sensiz ʿālemde benimçün ölmek evlādır begim
Ben seni terk eylemem her ḥālde dāra çekseler

3 İltifāt et olsun artıḳ ser-te-ser dünyā benim
İstemem sen var iken dünyāyı sensiz verseler

4 Her ne kim ḳalbiñde var bence o maʿlūm sevdigim
Sen beni ġāfil mi ṣandıñ var derūnumda neler

5 Ḳoy beni derdimle tā ḥaşre dek āh eyleyem
Söylemem rāz-ı derūnum Emrī başım kesseler

158

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Bülbüle ṣorsañ nedir bilmezlenir vaḳt-i seḥer
Etdigi feryād u zārından o murġān bī-ḫaber

2 Gül güler ġonca tebessüm ile aġzıñ açmada
ʿAndelībān ola gülşende bu dem zīr ü zeber

3 Bū ṣaçar şeb-nem görünce gülşeniñ şeb-būları
Bülbül āh etdikce güller dökmede bir ince ter

4 Ben gülüñ meftūnuyam Mecnūnuyam hem ġoncanıñ
Ol sebebden gülşene etmekligim ʿazm ü sefer

5 ʿAzm ü gülzār ile vaḳt-i seḥer gül seyrine
Ol zamān ẕevḳ u ṣafāsı Emrī bir dünyā deger

159

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Añlamam göstermiyor kendini baña maḳber midir
Var anıñ bir maḳṣadı bilmem o sīm [ü] zer midir

2 Minberi ḥüsnünde ṣaff -beste olup üftādegān
Görmeye cism-i laṭīfiñ yoḳsa bu ʿanber midir

3 Söyledim aġyāra cānānımla ülfet etmesin
Aña teʾsīr etmiyor ḳalbi anıñ mermer midir

4 Geldi bir şūḫ der baña eyle ḳabūl cānān baña
Yoḳsa emṣāli bulunmaz böyle bir dil-ber midir

5 Secdegāh etdi anıñ dīdārını üftādegān
Şimdi Emrī vech-i pākī ʿāşıḳa minber midir

160

feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilün

1 Ḳalb-i selīm ʿāşıḳıñ göñlü dıraḫşān olur
Dervīş olanlar bugün bilmiş ol insān olur

2 Dāʾimā ṭurmaz gezer yār beni görmek diler
ʿĀşıḳ olan her zamān yāre nigehbān olur

3 Ḥükmünü icrā eder dil-ber olan ʿāşıḳa
Āṣafa mālik olan kendi Süleymān olur

4 Nīk ü bedi bilmeyen bence o ādem degil
İyiligi farḳ etmeyen niʿmet-küfrān olur

5 Ṣūfīye ṣorma ṣaḳın mey ile ney bilmiyor
Mey ile ney ṣun meclis-i rindān olur

6 Emrī ṣoḳulma ṣaḳın rūyuna olmaġa yaḳın
Ḳatline ṣoñra sebeb cāʾiz-i nehdān olur

161

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Derd-i āhım baḳ saña hep derd ü hicrāndan gelir
Her ne kim gelse baña āh hep o cānāndan gelir

2 Her sözüñ ben ṣaḳlarım cānım gibi cānımda ben
Nīk ü bed her ne gelirse bilürüm andan gelir

3 Ol ḳadar bir ḥüsne mālik kim anı görmeklige
Ḥüsnüne baḳmaḳ içün ʿuşşāḳı efġāndan gelir

4 Ṭatlı ṭatlı söylüyor söz herkesi ḥayrān eder
Gūyā Hüdhüd dersiñ almış tā Süleymāndır gelir

5 Ġayrı ḳoydu gitdi ḥasret ben gibi ʿuşşāḳını
İftiraḳından o yāriñ Emrī āh cāndan gelir

162

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 İltifāt görse bir ʿāşıḳ her zamān mesʿūd olur
Dil-rubāsından deger gün dīde ḳan-ālūd olur

2 Ṣabrı müşkül görse hicrān ʿāşıḳ-ı bī-çāresi
Kār [u] kesbi ol zamān bilmiş ol nā-būd olur

3 Görse bir ʿāşıḳ nihāyet yārini aġyār ile
Artar eksilmez ġam-ı derd anıñ mevcūd olur

4 Baḳ zemānıñ dil-rubāsı başḳa başḳa renk verir
Kimi bir ṣāf ḳalbe mālik kimisi merdūd olur

5 Hep bu ġavġālar bu daʿvālar degil mi yār içün
Gelse bezme Emrī cānān ḥāṣılı maḳṣūd olur

163

feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilün

1 Yazsam almaz şu benim derd-i derūnum defter
Çekdigim çekmedi dünyāda muḥaḳḳaḳ bir ser

2 Yalıñız ben güzelim gel deme olma maġrūr
O ġam-ı derd-i firāḳı çekmek de hüner

3 Yoluna baḳmaḳ ile gözlerimiz ḳan döküyor
Ne gelen var ne giden var o güzelden ne ḫaber

4 Diyemem kimseye derdim beni bu ṭāliʿ -i dūn
Beni bu ḥāle ḳoyan kimse degil varsa ḳader

5 O perīyi görebilmeklik içün vaḳt-i seḥer
Edeyim kūyuna Emrī buña yoḳ çāre sefer

164

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 Ṭāliʿ beni cānān yoluna gör heder eyler
N'eylerse baña ben bilirim hep ḳader eyler

2 ʿĀşıḳ çekemez söyleyemez kimseye rāzın
İẓhār edemez ḥāṣılı derdiñ ḥaẕer eyler

3 Herkes bilemez ḳadrini bilmek anı lāzım
Cānānına cān etse fidā işte er eyler

4 Ṣādıḳ görünen yārine dil-dārına ʿāşıḳ
Görmeklik içün kūyuna dāʾim sefer eyler

5 Yoḳdur anıñ emṣāli güzellikde nihāyet
Etse aña eylerse reḳābet ḳamer eyler

6 Aldanma ṣaḳın Emrī raḳībiñ neleri var
Fırṣat geçer aġyār eline baḳ neler eyler

165

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ey seḥer incitme gel zülf-i dil-ārā bī-ḫaber
Uyḳudadır nāzlı yār görmek de ḥālā bī-ḫaber

2 Bī-ḫaber dünyādan el çekmiş uyur ṣanki melek
Rūyuna baḳ ṣanki ṭoġmuşdur ṣüreyyā bī-ḫaber

3 Eyledi memnūn evṣāf-ı dil bu dil-i vīrānemi
Bilmiyor etdi ġarīb gönlümü iḥyā bī-ḫaber

4 Ṣorsalar bilmez nedir miḳdārını ol dil-rubā
Ḳoḳlasam būlar verir ġonca-ı zībā bī-ḫaber

5 Dīde-i maḫmūrunu süzmüş de geçmiş bilmiyor
Emrī geldi bekliyor bilmez o cānā bī-ḫaber

166

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Benimçün aġlamaḳ feryād efġān etmek elzemdir
Firāḳ-ı ḥasret-i cānānıla her yer ki mātemdir

2 Ṭuyarsa raḥm şefḳat merḥamet imdād eder yārim
Ṣanırsam iştirāk eyler ġamıñla bence ādemdir

3 Degil bir ben bilir herkes o mehveş ḳadrini ẓannım
Gelirse bezme şemʿ eyler o bir nūr-ı mücessimdir

4 Gözüm görmez cihānı istemem yārsız benim olsa
Anıñla her dem olmaḳlıḳ benimçün başḳa ʿālemdir

5 Muḥaḳḳaḳ iltifātı ol perīniñ her zemānçün hem
Göñül mecrūḥuna Emrī o da bir başḳa merhemdir

167

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Der ṭurursañ bilirem āh tīr-i müjgānıñdadır
Ḳaṣdıñız bilmem nedendir fikriñiz cānımdadır

2 Bir dem olsun senden ayrılmaḳ muḥāl ender-muḥāl
Ḳande gitsem āteş-i ʿaşḳıñ bile yanımdadır

3 Çünki düşdüm dāma ber-dār ile āh ʿaşḳına
Zülfünü ṭaḳdım ṭurur baġlı o gerdānımdadır

4 Ṣanma bilmem bilirem her ḥālini dil-dārımıñ
Sen benim varımda aġyārıñ gözü ḳanımdadır

5 İstemez taʿrīfe ḥācet yoḳdur Emrī dil-beri
Nīk ü bed her ḥāli ḳayd olmuş o dīvānımdadır

168

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Bülbülü gülşende gördüm gül deyü feryādı var

Bülbülüñ gülşende bir çoḳ naġmeler īcādı var

2 Ḳande görsem bir güzel ḥāliñ nedir el ṣunmada

Her lebi Şīrīniñ ʿālemde bir Ferhādı var

3 Ol kemān ebrūlarıñı rūyunda Hindū ḫālleriñ

Ṣanma ḫālī dīde-i āhūlarıñ ṣayyādı var

4 ʿĀşıḳ-ı şeydālara üftādegāna her zemān

Ol perīniñ luṭfu çoḳ iḥsānı çoḳ imdādı var

5 Çoḳ zemāndan yāre ḥasret bekliyorken dīde ḫūn

Bir meserret nefḫa aldı Emrīniñ gör şādı var

169

feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilün

1 Ne güzel gözleri var yan bakıyor

Şu ṭuran Rūm ḳopili cān yaḳıyor

2 Diyelim biz gül-i ʿ İsā ḳoḳalım

Buña yan baḳmaġa gelmez çaḳıyor

3 Şu benim gönlüme baḳ sen ne ġarīb

Gözümüñ yaşı olup ḳan aḳıyor

4 Küçicek kendi güzel ʿ aḳlı büyük

Aña baḳsañ saña zülfüñ ṭaḳıyor

5 Hele bülbül deyü söylet severek

Saña ḳarşı bugün Emrī şaḳıyor

170

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 Ṣorsam baña ʿayb etme bu mey-ḫāne kimiñdir
Cāmlar anıñ ammā deyü peymāne kimiñdir

2 Bī-çāre göñül düşdü ḳapıldı hele dāma
Ol vech-i ḥüsn üzere olan dāne kimiñdir

3 Taʿẓīmde ḳuṣūr etme o bir ḫāne-i ekrem
Uçmuşsa göñül murġu ḳalan lāne kimiñdir

4 Zülfünde neler baḳ göreceksiñ nesi var
Baġlanmış olan şu dil-i dīvāne kimiñdir

5 Bir ben degilim çoḳ aña meftūn anı bekler
Emrī gibi var var nice cānāne kimiñdir

171

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Bezm-i cānānda nesi var añlamam bīgāneniñ
Bülbülüñ gülşende ḥaḳḳı olsa yoḳ efsāneniñ

2 Çünki düşmüş her ne isterse yapar dil dāmına
İḳlīm-i ruḫsārda çoḳca ḥükmü vardır dāneniñ

3 Gāh güler gāh aġlatır ʿuşşāḳı bil bu dehr-i dūn
Başḳa ẕevḳı başḳa bir feryādı var her ḫāneniñ

4 Mest olan dīde-i mestān ile her bir zemān
Meskeni rindāniñ ʿālemdedir mey-ḫāneniñ

5 Ol sebebden gezdiren būmlar gibi üftādeyi
Emrī ʿālemde olur gencīnesi vīrāneniñ

172

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Görmüyor dehri gözüm fikr ü ḫayālim yārdedir

Ḥasret-i hecr-i ġamından murġ-ı dil āvāredir

2 Gülşene vardım ararken ben gül-i ḫandānımı

Ġoncayı gördüm ṣarılmış nāmīyān ḫārdadır

3 Gideli ḥasretdedir her vechile üftādegān

Zümre-i ʿuşşāḳını gör kim olur efkārdadır

4 Añladım efkārını esrārını ol mehveşiñ

Bende yoḳ fikr ü ḫayāli olsa olsa dārdadır

5 Siz beni ʿayb etmeyiñ ḥāl-i perīşān olduġum

Yoḳ benim ẕerre ṣuçum bil ṭāliʿ-i idbārdadır

6 Ben alıp ṣandım cihānı minnet etmem bir zemān

Bir ġarīb gönlüm ḳalan ḳalmış o da **mufaḫḫirdedir**

7 Çāresiz ḳalmış nihāyet bister-i ġamlardadır

Derd-i bī-dermān ṣorarsañ Emrīyi bīmārdadır

173

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Göñül murġu n’içün feryād eder bī-lāne dalmışdır

Ṣanırsam ḥüsn-i şemʿinden düşüp pervāne ḳalmışdır

2 Ḳoḳam derken beni ġaşy eyledi gül-rūdaki būlar

Göñülde yāre gül-rūda ṣanırsam dāne ḳalmışdır

3 Nedendir añlamam bilmem nedir derdi dilārānıñ

Ṣaçı Leylāyı gördükde göñül dīvāne ḳalmışdır

4 Beni mest eyledi ol dīde-i mestān ṭolandırdı

Ayaḳ bir başmadıḳ ẓannım ne bir mey-ḫāne ḳalmışdır

5 O deñlü var benim derd-i derūnum ṣaḳlıdır ṣaḳlı

Beni bīmār-ı ʿaşḳ etdi devā cānāne ḳalmışdır

6 N’içün aġyāra hem efkār olup ẕevḳ etmede dil-dār

Buña vardır sebeb Emrī baña bīgāne ḳalmışdır

174

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Baḳ şu ruḫsāra dökülmüş ṣanki murġān dāneler

Ol sebebden aġzın açmış baḳmada dīvāneler

2 Var iken mest etmege hem dīde-i mestānesi

Hīç ḫayāl ü ḫāṭıra gelmez begim peymāneler

3 Çünki ben cānāne oldumsa cüdā her dem hemīn

Ġayr mesken olsun ʿālemde baña vīrāneler

4 Kim anı ḥıfẓ eylemiş ḳalmış güzellik bāḳī hem

Sāyesi olmuş o ruḫsārıñ perī pervāneler

5. Mest çeşminden cüdā düşmüş ḳalınca çāresiz
Mesken olmuş Emr̄iye baştan başa mey-ḫāneler

175

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Perīşān eyliyor ḥālim benim zülfün perīşānlar
Cigerden ḳan alır elbet ḫūn-ı ʿālūd müşgānlar

2 Yazıla dest-i ḥiddetle benim aʿvāḳıma ḳarşı
Çıḳınca iftiḫārımdır benimçün öyle fermānlar

3 Eli baġlı dili baġlı meler bekler fiġān eyler
Niceler ben gibi bekler seniñ bābında ḳurbānlar

4 Seniñçün her gece ṣubḥa dek etmekdeyim eyvāh
Seylāsā bir Ḳızılırmaḳ olup gözden aḳan ḳanlar

5 Bekāsı yoḳ bu dehriñ hem güzellik kimseye ḳalmaz

Gelip geçmişdir Emrī bilmiş ol birçoḳ Süleymānlar

176

feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilün

1 Yetişir rūḥ-ı revānım baña hicrān yetişir

Beni aġlatma ṣaḳın bendeki giryān yetişir

2 O seniñ gül gibi rūyuñ baña būlar ṣaçıyor

Anı gösterme ṣaḳın bendeki nālān yetişir

3 Göñül ārzū ediyor yār ile hem-dem ola hep

Beni ḥabs etmege ol çāh-ı zeneḫdān yetişir

4 Gelecekseñ baña tekbīr ile gel çek tīġıñ

Beni gel eyle ḳabūl ben saña ḳurbān yetişir

5 Ṣaḳın aġyārı alıp zevḳe dökülme yavrum

Bu ḳuluñ Emrī seniñ bezmine mihmān yetişir

177

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Cemālim bekliyor göster civānım el-amān göster

Bütün üftādegān **ṣaf-besteler** yavrum hemān göster

2 Seniñ meftūnuñ ʿālemde degil bir ben cihān belki

Yeter hicr-i ġamıñ artıḳ sen ise bir zemān göster

3 Açıldıḳça ġurūra gelmesin gül ġonca zībālar

Şu gülşende utansınlar hemān laʿl-i dehān göster

4 Gelip sen bezm-i rindāna dil-ārāna ṣebāt göster

Sen artıḳ hüsn-i ṣūretle bu şebʿuşşāḳa şān göster

5 Gelince bezme dil-dārım añlasın iltifāt göster

O maḥbūb-ı dil-ārāya sen Emrī ḥüsn-i ẓan göster

178

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Geldi eyyām-ı bahār gül-ʿiẕār eyyāmıdır
Ey göñül başla fiġāna āh ü zār eyyāmıdır

2 Çıḳ sen istiḳbāline dil-dārına eyle ḳıyām
Belki cānānıñ gelir dil intiẓār eyyāmıdır

3 Çünki cānānıñla zevḳ etmiş bu şeb tā ṣubḥa dek
Laʿnet et aġyāra her dem ṣad hezār eyyāmıdır

4 Dest-i aġyārda görüp de yeʾsi mahzūn olmadan
Görmedense görmemek pek intiḫār eyyāmıdır

5 Ol perī-peyker nihāyet Emrī gitdi dīdeden
Çünki gitdi ġurbete terk-i diyār eyyāmıdır

179

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ġoncalar güller açıldı āh cānān bī-ḫaber
Çünki kendi bir gülistāndır süḫan-dān bī-ḫaber

2 Añlamaz ben söylesem bilmem nedendir derdimi
Şerḥa şerḥa etdi sīnem tīr-i müjgān bī-ḫaber

3 Kendi ḥālinde gezer bir lāʾübālī meşrebiñ
Aldı göñlüm ḫāneyi ʿaşḳında mihmān bī-ḫaber

4 Ṣāf ṣāf kūyunda ʿuşşāḳ geldi girdi nevbete
Ölmege bābında bekler ḫaylī ḳurbān bī-ḫaber

5 Bister-i ġamda esīr olmuş firāḳ yār pāyına
Derde düşdüm Emrī bīmār oldu dermān bī-ḫaber

180

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Bahār geldi nedense başladı feryāda bülbüller

Güler gül ġonca sünbüller gelir hem dāda bülbüller

2 O gül-rūlar o şeb-būylar var iken āh o sünbüller

Ḳalır mı bir zemān ġamdan ʿaceb āzāde bülbüller

3 Beni ġāfil bilipdir naġme-sāz feryād-sāz ile

Seḥer vaḳti gelir āġāz ile irşāda bülbüller

4 Düşünce gül-ʿiẕāra yoḳ ḫalāṣ olmaḳda müşkildir

Esīr olmuş da ḳalmışdır gül-i ṣayyāda bülbül

5 Düşüp ḳaldım rehā olmaḳda müşkildir[338]

Saña Emrī gelirse ḫoş olur imdāda bülbül

[338] G.180/4-1 Veznin son tesilesi yoktur.

181

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 Varsa verecek yār yoluna bil o serimdir
ʿAşḳ āteşine şimdi yanan hep cigerimdir

2 Bilmem niye terk etdi beni çeşm-i siyāhım
Ayırıldı ḳodu ḥasrete kendi ḳaderimdir

3 Bilmem bu gece bezm-i raḳībe niye gitmiş
Aġyār ile ülfet edecekse kederimdir

4 Görmek dileyor her zemān ʿālemde o yāri[339]
Üç beş oluyor kūyuna yāriñ seferimdir

5 Bilsin anı Emrī eden elbette perīşān
Söz söyleyen ol yārsa āh-ı seḥerimdir

[339] G.181/4-1 Vezin bozuktur.

182

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Bahār geldi çemenler ʿarż edipdir bāġ u ṣaḥrālar
Anıñçün gösterip rū ṣaçdı būy-ı ġonca zībālar

2 Menekşe, lāle, güller yeñiden cān bulup sünbül
Görürsüñ gül-ʿiẕāra vardıġında başḳa sīmālar

3 O ġamlar hep o ḳayġılar gelip geçdi o hāyhūlar
Feraḥ buldu o günler ḳalmadı āh gice yeldālar

4 Geceler ṣubḥa dek gösterdi her dürlü cefā hicrān
Ümmīdim ʿavdet etmez nice hem maḥzūn rüʾyālar

5 Beḳā olmaz cihānıñ ẕevḳ ü şādında muḥaḳḳaḳ bil
Geçen günler gelir Emrī ṣanırsam ġamlı ferdālar

183

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ġoncalar bir gün olur ʿālemde ḫandān öldürür
Ben gibi bir ʿāşıḳı zār ile giryān öldürür

2 ʿAşḳla bīmār olup yollarda ḳaldı gözlerim
Öldürür vaḳtle ḥasret āh ü hicrān öldürür

3 Var sebeb feryād ü zārımda benim ben bī-ḫaber
Bülbülāsā gül deyü gülşende efġān öldürür

4 Her ne yapsa rāżīyem çünki bu cism cān anuñ
Gün olur eyler beni destiñle ḳurbān ölürüm

5 Kimseden ḫavf eylemem bir kimseden etmem fütūr
Öldürürse Emrīyi dāʾim o cān öldürür

184

feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilün

1 Şu gelen kim deyü ṣordum baña cānān dediler
Olacaḳ ismini ṣordum aña Burhān dediler

2 O nezāketle tebessüm ederek verdi selām
Yüzünüñ dānesine mühr-i Süleymān dediler

3 Anuñ emṡāli bulunmaz aña meftūn hele sen
Gelecek gün olacaḳsın hele ḳurbān dediler

4 Yüzünüñ reng-i laṭīfi veriyor cāna ṣafā
Bu nedir ṣordum ise gül-i reyḥān dediler

5 Anıñ Emrī bulunur mu şu cihānda eşi yoḳ
O melek bence ne çāre aña insān dediler

185

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Bütün dünyā degerince benim bir nev-civānım var
Zebūn eyler görünce Rüstemi bir Ḳahramānım var

2 Fidā etdim aña her nem ki var ḳalmış olan ancaḳ
Ḥāżırlanmış durur vermeklige bu tende cānım var

3 Anı evvel anı āḫir bilip ben ḥāl ü aḥvāliñ
Ne derlerse desinler ol perīye ḥüsn ü ānım var

4 Ne söylersem ḫaṭā etmem anıñ ḥaḳḳında gel sorma
Gelince bezm-i ʿirfāna görürsüñ nükte-dānım var

5 Anı ben intiḫāb etdim dedim ʿālemde cānānım
Anıñçün nezd-i ʿuşşāḳda dem-ā-dem Emrī şānım var

186

fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün

1 Göñlüme āteş bıraḳdıñ başa sevdā rūzgār

Ey felek ḳaṣdıñ nedir ḳāyim sen etdiñ dāġdār

2 Görmedim görmek diler ḥasretdeyim dil-dārımı

Eylerim ḫaylī zemāndır rāḥ-ı yāre intiẓār

3 Var güzergāhımda var rāhımda çoḳ üftādegān

Baña beñzer ol perīniñ ḫaylīce Mecnūnu var

4 Ben anıñ fikr ü ḫayāliyle gece tā ṣubḥa dek

Aġlamaḳdan eşk-i çeşmim ḫūn olup leyl ü nehār

5 Bülbülün elḥānını dil murġunuñ āhengini

Belki Emrī şād olur gelse de görseñ nev-bahār

187

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Çarḫ-ı gerdūn-ı felek her dürlü hicrān gösterir
Günde biñ derdli cefā hem cevr devrān gösterir

2 Aña beñzetmek diler bilmem nedir ḳaṣdı bāña
Ḳande görse işte der zülf-i perīşān gösterir

3 Çeşm-i mesti mest edip biñlerce ʿuşşāḳıñ bu gün
Dīde-i maḫmūruna baḳdımsa ʿiṣyān gösterir

4 Var nedir ebrārını ʿuşşāḳına söyle hemān
Ḥāl-i aḥvāliñ neden ʿuşşāḳa ṭūfān gösterir

5 Yoḳ gören emṣālini yoḳdur bulunmaz hem-demi
Siz ṣoruñ Emrīye mühr-i Süleymān gösterir

188

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 ʿAdāletden çerāġı ḥüsnüne baḳdım münevverdir
O bir maḥbūb-ı ẕī-şāndır görenler der kebūterdir

2 Şereflenmiş şu gülzārıñ gül-i reyḥānesi billah
Ayaḳ baṣa o bezme bū ṣaçar bir misk-i ʿanberdir

3 Yeter burhān anıñ nāzik vücūdu bī-miṯāli hem
O gösterse eder ḫāmūş bütün ʿuşşāk Ḥaydardır

4 Mücellā eylemiş her ʿuşşāḳıñ mirʾāt-ı iḳbālin
Görürseñ defter-i ḳalbinde naḳş olmuş muḥarrerdir

5 Anıñ ʿaşḳıyla tevʾem her zemān her ān benim göñlüm
Ne yana kim varırsam bil o göñlümde berāberdir

6 Zebūn etdi beni ʿaşḳı buña yoḳ şimdi bir çāre
Yolunda ölmek öldürmek benimçün hem muḳarrerdir

7 Anı sevmiş yaratmış Ḥaḳ güzeller hem ser-firāzı

Bulunmaz yoḳ aña beñzer miṣāli pek de enderdir

8 O denli bir ṭutup gönlümde ḳalmış öyle naḳş olmuş

Mübārek ismi Emrī her zemān fikrimde ez-berdir

189

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Bu şeb bezm-i dil-ārāda nice peymāne dönmüşdür

Eliñde cām-ı mey sāḳī gözü mestāne dönmüşdür

2 Ben āh etdikce derdim āsumāna eyleyor cevlān

Yanar āteş derūnumda baḳıñ külḫāna dönmüşdür

3 Ḳızıl ırmaġa beñzer gör şu benim gezdigim yerler

Sirişkim dāne dāne aḳmadan mercāna dönmüşdür

4 Ḫarābezāra beñzetdim göñül o rengini yārsız

Uçunca bülbülüñ boş lānesi vīrāna dönmüşdür

5 Ne isterse yapar var anda ḳudret ʿāşıḳ-ı zāra

Ne emr etse anıñ Emrī sözü fermāna dönmüşdür

190

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Göñül ārzū eder cānānını elbette kām bekler

Güzergāhda anıñçün ḳāʾim olmuş da selām bekler

2 Olan ṣad çāre tīġ-ı ġamze-i ḫūn-ḫᵛārdan gelmiş

Derinde nevbet-i dārūya girmiş iltiyām bekler

3 Güzellikde yoḳ emṣāliñ n'içün böyle perīşānsıñ

Perīşān etdiginiñ ʿuşşāḳ senden intiẓām bekler

4 Ḳurulmuş bezm-i ḫūbānda seniñçün kürsi-i zerrīn

Gürūh-ı mehveşān teşrīfiñi pür-ihtinām bekler

5 Bugün bayramdır artıḳ luṭf ḳıl gel bezm-i rindāna

Seni dört gözle meclisde elinde Emrī cām bekler

191

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Gün-be-gün artmaḳdadır sīnemdeki ṣad yāreler

İstesem var mı ʿaceb bilmem bu zaḫma çāreler

2 Bir tebessümle niçe ʿuşşāḳı ḥayrān eyledin

Bāb-ı luṭfun beklemekde var niçe āvāreler

3 Baḳdım aldandım seniñ dīdārına gül-ʿiẕārına

Mest ü ḥayrān eyleyip vechinde çeşmi ḳaralar

4 Pek uzaḳ düşdüm de ḳaldım ḥasret-i hicrānıña

Gelse de etseñ ḫaberdār ḥāṣılı ṭayyāreler

5 Ḫışmla baḳsa dil ü baġırımda pek çoḳ yāreler

Nīm nigāhı vaḳt olur Emrī bu sīnem pāreler

192

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Ġamıñla cism-i bīmārım gözüm vīrāna dönmüşdür

Gözüm yaşı seniñ hicriñle gör al ḳana dönmüşdür

2 Anıñçün ḫaylīden ḫaylī emek ṣarf eyledim durdum

Yetişdirdim biḥamdillah Gül-i ḫandāna dönmüşdür

3 O yāriñ derd-i hicriyle gören ḥāl-i perīşānım

Yanar āteş derūnum ādetā külḫāna dönmüşdür

4 Yanıp yaḳıldım ʿālemde çerāġ-ı şemʿ-i vechiñle

O şemʿi ḥüsn-i dil murġu olup pervāne düşmüşdür

5 Taḥammül eylemem artıḳ ne yana kim naẓar etsem

Ne yana kim baḳarsañ Emrī baḳ ṭūfāna düşmüşdür

193

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Eşk-i çeşmim döndürüp ırmaġı ḫun etdiñ yeter

Ol sebebdir mā-cerāyı sen füzūn etdiñ yeter

2 Ṣormadıñ bir kerre ḥāl nāle ü zārım sen benim

Cismi ṣarṣdıñ taḥammülden ser-nigūn etdiñ yeter

3 Gezdirip dīvāneveş ṣaḥrāları raḥm etmediñ

ʿAḳlımı aldıñ benim her dem cünūn etdiñ yeter

4 Sen variken ben kime derd-i derūnum söyleyim

Ḳahr ile bī-dād ile artıḳ zebūn etdiñ yeter

5 İltifāt gösterdiñ evvel ben de düşdüm dāmına

Emrīye sen ḫaylīden ḫaylī oyun etdiñ yeter

194

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Görünmez kimseler bilmez benim bir ıẓṭırābım var
Beni söyletseler cānāna çün bir çoḳ ʿitābım var

2 Baña cevr ü cefāyı çoḳ edip ḥālā nedendir bu
Gelip geçmiş anıñla çoḳ ḥesābım hem kitābım var

3 Ḫayāli ḫāṭıra gelmez idi aġyārla ẕevḳ etsin
O yārla iftiḫār eyler idim ʿālā cinānım var

4 Anıñ meftūnuyam her emrine āmādeyim bilsin
Ṣorarsañ çoḳ zemāndandır aña kim intisābım var

5 Geçen şu mā-cerālar hep benimçün ḳayd ile s̱ābit
Aña Emrī̇ ṣorulsa her suʾāle biñ cevābım var

195

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ḳanda varsam ṭāliʿim bir ʿaks-i idbār gösterir

Her nere baḳsam felek çarḫile bir bār gösterir

2 İsterem gīsūlarıñ ḳoḳmaġla etsem iftiḫār

Baġlanıp zülfünde ḳalsam ṣoñra ber-dār gösterir

3 Bir zemān aġyār içün söz söyle cānānıma

Gel ṣaḳın baḥs etme andan ḳıṣṣa-i mār gösterir

4 Luṭfdan maḥrūm olan ʿuşşāḳı her ān ü zemān

Ḥasret-i hicr ü ġamı ʿālemde bīmār gösterir

5 Geldi eyyām-ı bahār geldi zemān-ı gül-ʿiẕār

Herkese gülzār-ı cennet Emrīye nār gösterir

196

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Desem sevmem seni billah yalandır

Seni ister arar elbet bu cāndır

2 Seniñle bir zemān hem-dem eden ben

Düşeli ayrı şimdi çoḳ zemāndır

3 Aramızdan neler geçdi unutma

Bize bu iftirāḳ ḫaylī zemāndır

4 Beni bu ayrılıḳ dil-ḫūn eder hep

Bu ṭoġrudur deme yavrum yalandır

5 Düşeli senden ayrı eylerin āh

İşi artıḳ şu Emrīniñ yamandır

197

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Bekliyor sāḳī elinde bāde ver mestāneler

Bir bir ardınca gelir dönsün bugün peymāneler

2 Geldi ṣaf ṣaf görmege dīdārını ruḫsārını

Var ṭurur kūyunda bekler ḫaylīce dīvāneler

3 Āteş-i ruḫsārına gelmekdedir şām u seḥer

Almış eṭrāfın o yārin yanmada pervāneler

4 Bu nedendir her zemān öldürmek ister ʿāşıḳı

Hīç amān vermez misiñ rūyunda gördüm dāneler

5 ʿAşḳ seni bīmār edip ḥasret ḫarāb etdi ḫarāb

Meskeniñ Emrī seniñ būmlar gibi vīrāneler

198

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ġonca ṭurduḳca gülistān içre gör ḫandān olur
ʿAndelībān gül deyü feryād eder nālān olur

2 Bezmimiz şen etdi teşrīf eyledi cānānımız
Gelmesin aġyār ṣaḳın ardınca ẓannım ḳan olur

3 Ṭurmasın peymāneler ṭolsun da dönsün sākiyā
Bir ḳadeḥ meyle bu şeb talṭīfe rindān şān olur

4 Söyleyiñ dil-dārıma gelsin devālar eylesin
İltifātı derd-i bī-dermānıma dermān olur

5 Ḳadrini bil Emrīniñ her vechle ey dil-berā
Ṭoplasa ḥaḳḳındaki eşʿār büyük dīvān olur

199

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Bahār geldi sürūrundan mübārek bāda gitmişler

Nihāyet ʿandelībān cemʿ olup feryāda gitmişler

2 Gülistānı ziyāret eylemek lāzım bize geldi

Anıñçün ʿāşıḳān cem-i ġafīrle şāda gitmişdir

3 Zemān geldi ṣafā ẕevḳ edelim dehriñ beḳāsı yoḳ

Nice Yūsuf-liḳā bir bir ʿadem-ābāda gitmişler

4 Gelip bezm-i dil-ārāya ḫabersizce bu şeb aġyār

Cemʿ olmuş ādetā ʿuşşāḳ anı ber-bāda gitmişler

5 Zemān bir başḳa reng gösterdi Emrī buna ḥāldir kim

Cemʿ olmuş zümre-i ʿuşşāḳ zemānı yāda gitmişler

200

fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün

1 Bī-ḫaberdir ḥālimi ol dīde fettān bilmiyor
Olduġum hecr ü ġamıñla şimdi giryān bilmiyor

2 Ol ṣanır ḥaram beni bilmez derūnum derdimi
Ẓāhirā maʿmūr görünce ḳalbi vīrān bilmiyor

3 Ḥüsn ü ānıñ gösterir ister düşürmek dāmına
Olduġuñ çoḳdan beri ḥabs-i zenaḫdān bilmiyor

4 Ḥükm anıñ fermān anıñ her emrine bir bendeyim
Taḫt-ı dilde olduġuñ hem de Süleymān bilmiyor

5 ʿĪd-i aḍḥā geldi görmek cān fidā etmek içün
Bekliyor Emrī ḳulu bābında ḳurban bilmiyor

201

feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilün

1 Bezm-i ʿ ālemde ne bir yār ne de hem-dem bulunur

Sırrımı gūm edecek ṣanma ki maḥrem bulunur

2 Sen ṣadāḳat deme eyler var iken yār dīgeri

Var güzeller aña beñzer deme gül-fem bulunur

3 Etdigi cevr ü cefāya eder isterse yine

Açdıġı yāreye anda yine merhem bulunur

4 Her zemān kūyunu yāriñ ara bul görmek içün

Kaʿ beyi eyle ṭavaf içmege zemzem bulunur

5 İşte ʿ ālemde ararsañ bulacaḳsıñ beni sen

Emrīveş bezm-i dil-ārāda da ebkem bulunur

202

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Mekānım meskenim şimdi **der-i mey-ḫāne** olmuşdur

Anıñçün her görenler der beni mestāne olmuşdur

2 Ṣaçı Leylāya bağlandım gören ḥayret eder elbet

Diyenler çoḳ şu vādīde gören dīvāne olmuşdur

3 Beni çoḳ görmeyiñ mest-i ḫarābāt olduġum āyā

Ġamım defʿ etmege elde olan peymāne olmuşdur

4 Semenderveş düşünme āteş-i ʿaşḳıñla her ḥālde

Ṣanırsam meskenim āteşle memlū lāne olmuşdur

5 Ben artıḳ ġam yemem ġamlar feraḥlar hep benimçündür

Baña sāye **bugün** Emrī pür pervāne olmuşdur

203

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Perīşān eyleyen kendi gibi ʿuşşāḳı kāküldür
Beni feryād ü zāra sevḳ eden rūyundaki güldür

2 Seḥerde gülsitāna vardıġımda āh ederken ben
Görüp hem de tebessüm eyleyen elbette sünbüldür

3 Görür raḥm eylemez bilmem nedendir ol perī-peyker
Seḥerde āh eden bir ben benimle bir de bülbüldür

4 Helāk olmaḳ muḳarrerdir seniñ hecriñle cānānım
Beni sevḳ eyleyen bu ḥāllere hep bil teġāfüldür

5 Ḫayāliñ zülfüne baġlandım artıḳ n'olduġun bilmem
Ne kim gelse taḥammül eyliyor Emrī tevekküldür

204

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ẓannedersem pek yaḳında gidiyor āh ḳaralar

Ṭaliʿ-i dūnum açıpdır tā cigerde yāralar

2 Hīç ḫayāl ü ḥaṭırımdan geçmiyordu iftirāḳ

Ġayrı hicrān gösterir devrān buña yoḳ çāreler

3 Olmayınca bezmiñ olmaz ẕevḳi yārsız bir zemān

N'eylesek n'etsek ne yapsaḳ boş bu āteş-pāreler

4 Ḥāṣılı dünyā güzel olsa gözüm görmez yine

Gelse de baḳmaḳ ʿabeṣ yārsız baña meh-pāreler

5 Geldi hicrān kūşesinde ḳalb-i maḥzūnumla hep

Emrīye hem-dem içün gelse bugün āvāreler

205

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 Gel dökme ṣaḳın zülf-i perīşān olacaḳdır
Gösterme sen ʿuşşāḳına ḫayrān olacaḳdır

2 Görse bilesiñ terk edecek tāc ile taḫtıñ
Edhem gibi şu vādīde ʿüryān olacaḳdır

3 Gel sen şu gülistānı ziyāret hemān eyle
Gör ġoncaları ṣoñra da ḫandān olacaḳdır

4 Bilmez o güzel cevr ediyorʿ āşıḳ-ı zāra
Etdiklerine o da peşīmān olacaḳdır

5 Ṣanmam anı ḫürrem ḳalır ʿālemde nihāyet
Bir gün gelir Emrī gibi giryān olacakdır

206

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Sürseler ḥāşā demem ben yārime vicdānlıdır

Urmaḳ öldürmek diler ẓannım o çapḳın ḳanlıdır

2 Cevr eder hem ẓulm eder bilmem neden ʿuşşāḳına

Her ne isterse yapar ʿuşşāḳına fermānlıdır

3 Ol ḳadar bir ḥüsne mālik her gören meftūnudur

Beyn-i ḫūbān ẓannedersem ol güzel ʿunvānlıdır

4 Ṣardı hicrān āteşi başdan başa bu cismimi

Gel ṭoḳunma şimdi patlar baġrıma volḳanlıdır

5 Var ṭabībe iḥtiyācım Emrī luṭf etse ne var

Var benim derd-i derūnum gelse yār dermānlıdır

207

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Gördügüm dem senden ayrılmaḳ ʿaceb ḳābil midir
Ey gözüm nūru saña meyl etmemek ġāfil midir

2 Her zemān birlikdeyim senden ferāġat eylemem
Bir dem olsun senden ʿaşḳın hele zāʾil midir

3 Sen niye ḥasretde ḳoyduñ kendiñ eyvāh dīdeden
Etdigin bu cevre vicdānıñ seniñ ḳāʾil midir

4 Ol ḳadar bir ḥüsne māliksin miṯāliñ yoḳ seniñ
Kim saña meyl etmez ʿālemde o dil āh dil midir

5 Ḳadrini bilmiş de sevmiş bilmiş ol ey dil-rubā
Emrīyi görmez mi ṣandıñ sen külli ġāfil midir

208

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Ṣafā ẕevḳ eylesek bir gün cihānda ġam nihāyet var
Düşürsek baḥri ʿummāna telāş etme selāmet var

2 Ṣaḳın ʿaṭf-ı naẓar etme göñül murġu güzel veche
Düşür ol zülf-i dāma kim ucunda çoḳ veḥāmet var

3 Eger derseñ güzellerde vefā var bir zemān olmaz
O baḥsi ḳoy hele ṭursun anıñçün çoḳ rivāyet var

4 Ezildi ḳaldı destinde o maḥbūbuñ ġarīb göñlüñ
Niçün yoḳ söyleyim bī-raḥma inṣāfa ḳıyāmet var

5 Ararsañ ẕerre yoḳdur yoḳ ḥamiyyet merḥamet aṣlā
Yalandır Emrī sen derseñ o dil-berde ʿināyet var

209

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Çarḫ-ı devrān-ı felek her dürlü hicrān gösterir

Günde biñ dürlü cefā hem cevr-i devrān gösterir

2 Aña benzetmek diler bilmem nedir ḳaṣdı bāña

Ḳande görse işte der zülf-i perīşān gösterir

3 Çeşm-i mesti mest eder biñlerce ʿuşşāḳı bugün

Dīde-i maḫmūruna baḳdıḳda ʿişyān gösterir

4 Var nedir esrārını ʿuşşāḳına vaṣf eylese

Ḥāl-i aḥvālin hemān ʿuşşāḳa ṭūfān gösterir

5 Yoḳ gören emṡālini yoḳdur bulunmaz hem-demi

Ger ṣorarsa Emrīye mühr-i Süleymān gösterir

210

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Geldi ḫūblar gülsitānı öyle tezyīn etdiler
Verdiler ʿaşḳın alıp göñlüme perçīn etdiler

2 Dediler ʿāşıḳsıñ ancaḳ her sözüñ ḥaḳdır seniñ
ʿĀşıḳ-ı ṣādıḳ deyü tebrīkle taḥsīn etdiler

3 Geldiler ḫāṭır-nevāzlıḳ gösteripdir ʿuşşāḳa
Eski düşkün olduġum ol ḥālde taḫmīl etdiler

4 Bezmimiz hem ẕevḳimiz muzdādına her ṣubḥ u şām
Ben duʿā etdim baḳasın birden āmīn etdiler

5 Ḥāṣılı çoḳ söz olup andan aña her bir yaña
Emrīyi cānān ile bir ḥaylī gergin etdiler

211

feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilün

1 Eder elbette gelir gün saña imdād dediler

O perī-peykerimiz göñlümüzü şād dediler

2 Beni dīvāne deyü bağladı zülfüyle meded

Leb-i Şīrīn aña ben ʿāşıḳ-ı Ferhād dediler

3 Luṭf eder istese ḳahrıyla yıḳar ʿāşıḳını

Cevri yoḳ olsa cihānda eder īcād dediler

4 Beni bir dāma düşürdü o nigār öldürecek

Çeşm-i şehlāsı göñül murġuna ṣayyād dediler

5 Düşürüp etdi esīr böylece ḳalmaz her ḥāl

Birgün elbette eder Emrīyi āzād dediler

212

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Sevdigim ḫūbān içinde cümleniñ raʿnāsıdır
Defter-i bālāya yazmışlar o müsteṯnāsıdır

2 Ṣanma göñlüm ḥüsnüñe meyyāl degildir bir zemān
Fikrimi yaġma eden ol dīde-i şehlāsıdır

3 Yoḳ benim bir başḳa derdim vird ü ẕikrim hep odur
Başdan eksik olmayan her dem anıñ ġavġāsıdır

4 Ol ḫırām etdikce ṭūbī naḫlveş şu vādide
Gūyā cennetden ḳopup gelmiş anıñ meyvasıdır

5 Çoḳ zemānlar görmedim ḥasretdeyim dīdārına
Kendisi göstermiyor ol Emrīniñ ʿAnḳāsıdır

213

fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün

1 İstememem şu gördügüm olsa benim kāşāneler

Cennet ü bāġ-ı İremden ḫoş baña vīrāneler

2 Ülfetim āteşle ṣanki ben semender murġuyum

Āh edersem incinir ẓannım perī-pervāneler

3 Bir ṣaçı Leylā içündür her zemān āh etdigim

Düşmüşüm ṣaḥrālara hem-dem baña dīvāneler

4 Her zemān vaʿ dinde ṭur ḫulf etme cānānım benim

Gün gelir meydān bulur sende olan efsāneler

5 Emrī her ḥālde bulunmaḳ yār ile yārān ile

Bezm-i cānānda olur mu bir zemān bīgāneler

214

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ḥüsnüne her kim baḳar der nūr şeklin gösterir
Gözlerim bir başḳa ʿālem ḥūr şeklin gösterir

2 Kim saña vermiş göñül kimler saña hem-bezm olup
Her kimi gördümse ben mesrūr şeklin gösterir

3 Baḳmaġa ṭāḳat götürmez ḥüsnüñe āvāreler
Mest-i çeşmiñ ʿāşıḳa maḫmūr şeklin gösterir

4 Ḥasretiñle fürḳatiñle her zemān hecrinle sen
Öyle bükdüm ḳadimi ḳanbur şeklin gösterir

5 Bezm-i yāre vardım Emrī anda gördüm bir raḳīb
Baḳdım aġyār yār ile menfūr şeklin gösterir

215

fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün

1 Olsa olsa ḫaṣm-ı cānım dīdesi ṣayyād olur
Cān fidā etsem aña rūḥ-ı revānım yād olur

2 Bī-vefā yārdan cihānda bir zemān gelmez vefā
Bekleme olmaz deme andan saña imdād olur

3 Bir ṣaçı Leylā içün dīvāne dil her ṣubḥ u şām
Nerde görse bir leb-i Şīrīn aña Ferhād olur

4 Varsa gülzāra temāşā eylese gül-rūları
Nev-bahār geldikçe bülbül ẓannedersem şād olur

5 Söyleyin cānānıma etsin ziyāret bezmimiz
Terk edip Emrī giderse bezmi hem feryād olur

216

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 Pek baḳma nigāhıñ a begim sīne delendir
Gösterme baña zülf teliñ bence resendir

2 Ṭatlı sözüñ ʿālemde muḳaddes baña yavrum
Ṣom ṣırma libās giydireceksiñ o kefendir

3 Öldür beni bir kerrecik olsun hele güldür
Bāl şerbeti ṣunsañ baña elbette semendir

4 Cevriñ o ḳadar çoḳ seniñ ʿālemde a dil-ber
Bir ben bilirim bir daḫı ben gibi çekendir

5 Sen nerde beni görseñ o dem yan baḳıyorsuñ
Emrīye ʿaceb cevr ü vefā söyle nedendir

217

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Merd isen merdāne gel ʿālemde insānlıḳ budur
Taḫt-ı dilde etme āzār kim Süleymānlıḳ budur

2 Cānını cānāna terk etmek odur şān ʿāşıḳa
Şānı ibḳāʾya çalışmaḳ merd-i merdānlıḳ budur

3 Var veyā yoḳ hīç umūrunda degildir ʿāşıḳıñ
Anı bilmekdir hüner bilmekde ʿirfānlıḳ budur

4 Keşmekeşden çek çıḳar ḳalbiñde varsa ḳıl ü ḳāl
Sen çekil bir köşeye seyr et ki sulṭānlıḳ budur

5 Emrīyi memnūn-i mesrūr eylemekse maḳṣadıñ
Merd iseñ merdāne gel ʿālemde insānlıḳ budur

218

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Ṣebāt her ḳahrına etmek o yāriñ pehlevānlıḳdır
Bilip de anı hem etmek o da bir Ḳahramānlıḳdır

2 Ṭurup müjgānına ḳarşı o ḫūn-ḫᵕārıñ ṣebāt etmek
Taḥammül eylemek ʿuşşāḳ içün bir dervişānlıḳdır

3 Sen elden ḳoyma tedbīriñ bıraḳma dāmen-i yāriñ
Gidecek menzilin aldanma şāhım pek ḳaranlıḳdır

4 Bıraḳma dāmen-i yāri bıraḳma bir zemān ḫāli
Saña lāzım olan Emrī o yāre pās-bānlıḳdır

219

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Gül ne yapsın bülbüle feryād u zār eyler durur
Gül deyü vaḳt-i bahārı intiẓār eyler durur

2 Çıḳsa gösterse celāliñ şīve-i reftār ile

Ḳaṣdıdır ol dil-beriñ her dem şikār eyler durur

3 Her kes ʿālemde anıñ meftūnudur ḥayrānıdır

Ḥasret-i üftādegān ẕevḳında zār eyler durur

4 Şöhreti āfāḳı ṭutdu dāstānı ʿāleminiñ

Görmege dīdār beni terk-i diyār eyler durur

5 İnzivāyı iḫtiyār etmiş ġam olmuş hem-demi

Emrī de bir ḳūşeyi ṭutmuş ḳarār eyler durur

220

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Benim bu çekdigim cevr ü cefālar bir civāndandır

Ḥelāl etmem aña çünki bu ġamlar başı andandır

2 Hele ben kendi ḥālimde yaşarken baḳ neler oldu

Bu sevdālar ki geldi başıma vech-i ḥüsündendir

3 Bugün vardım gülistāna açılmış gülleri gördüm

Degil gülden ṣorulsa bülbüle şekvā dikendendir

4 Olur olmaz güzellerden şikāyet eylemem ḥāşā

Şikāyet etdigim varsa o da ḳalbim dilindendir

5 Ne ḳaşdandır ne gözdendir ne de ḫāl-i siyāhdandır

Hele çekdigi Emr̄iniñ siyāh zülfüñ telindendir

221

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 ʿĀşıḳ-ı ṣādıḳ olanlar dāʾimā b̄imār olur

Derd-i ʿaşḳa mübtelālar her zemān b̄i-zār olur

2 Sırrını gel kimseye fāş etme sen dostum deyüp

Yār-ı ṣādıḳ ṣandıġın bir vaḳt olur aġyār olur

3 Ṣāf-dil ʿāşıḳ olanlar zülf-i yāre hep esīr

Ol da bilmez gün olur kendi düşüp ber-dār olur

4 Ḳanda varsam isterim yanımda dil-dārım ola

Yār olunca ādeme külḫān bile gülzār olur

5 İftirāḳından o yāriñ ben naşıl āh etmeyim

Vaḳt olur Emrī saña dünyā nihāyet dār olur

222

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 İñleyen şeb tā seḥer āh ile efġānım mıdır

Herkesi bī-zār eden bu çeşm-i giryānım mıdır

2 ʿAşḳ beni etdi zebūn dil bulmuyor maḳṣūdunu

Ben bile farḳ edemem cānım mı cānānım mıdır

3 Kimse bilmez ben ṣorarsam fürḳat-i hicrānı mı
Çekdigim her dürlü miḥnet kendi ʿişyānım mıdır

4 Tīġ-ı cevriñ öldürür ẓannım gelir birgün beni
Çāḳ olan sīnem midir yoḳsa girībānım mıdır

5 ʿAḳl ü fikrim çıḳmış istiḳbāline göñlüm bile
Emrī bilmem şu gelen cānım mı cānānım mıdır

223

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ḫ͡ʷāb ü ġaflet ʿālemin terk eyle insānlıḳ budur
Gel ṣaḳın incitme bir ferdi Süleymānlıḳ budur

2 Çünki miḥnet ʿālemiñ mesken ediñdiñ kendine
Ehl-i dil ol kendine gel işte ʿirfānlıḳ budur

3 Her ne kim eylerse eyler kendine bilmiş oluñ
Kendiñ aldat ġayrıya aldanma şeyṭānlıḳ budur

4 Her zemān ʿuşşāḳa lāzım iltifāt göster begim

Ben derim gel boynuma ṭaḳ zülfü gerdānlıḳ budur

5 İltifātıñ bir zemān etme dirīġ ʿuşşāḳına

Emrīniñ ḳalbin yıkınca işte vīrānlıḳ budur

224

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Ḫaberdār eyleyiñ ʿuşşāḳ gelip dīvāna görsünler

Hele āteşlere yanmış beni pervāne görsünler

2 Bahārıñ çün seḥer vaḳti anıñ derdiyle pür-ġamdır

Naṣıl feryād eder bülbül gel-i şāyāne görsünler

3 Ḫaḳīre bir zemān ḫor baḳma ḳalbinde neler vardır

Nice genci neler meydāna ḳor vīrāne görsünler

4 Göñül ārzū eder yüz sürmege Emrī dil-ārāya

Efendim rūyunu göster nedir bir dāne görsünler

225

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Pek güvenme gün gelir de yār olan aġyār olur

Vaḳt olur ʿālem bu ya aġyār olanlar yār olur

2 Oynadır şu çarḫ-ı devrān aldanır bu dehr-i dūn

Ṭaliʿ-i iḳbāle aldanma o da idbār olur

3 Vermeyor meydān Süleymān-ı zemān olsañ felek

Ḳoḳlayım derken gülü ardınca yüz biñ ḫār olur

4 Kim ki cānānıñdan ayrılmış nihāyet bilmiş ol

Ben gibi hicrānda ḳalmış ḥasret-i bīmār olur

5 Baġlanır kim ki baḳar dīdārına ruḫsārına

Gün olur Emrī anıñ zülfünde hem ber-dār olur

226

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ṭāliʿim gör her zemān ʿālemde giryān gezdirir

Ben gibi bī-çāreyi her dem perīşān gezdirir

2 Ben ne yapdım n'eyledim bilmem felek her dem beni

Girye-i çeşmim nedendir eyleyüp ḳan gezdirir

3 ʿİd-i aḍḥā geldi göstermek içün ʿuşşāḳına

Ẓannedersem ol beni yanında ḳurbān gezdirir

4 İstemez kimse düşe ḥasret-i diyār-ı ġurbete

Ḫāṭıra gelmez neler insānı devrān gezdirir

5 Ḫalḳa göstermek diler kim n'olduġun dil-dārımıñ

Emrīveş çoḳ ʿāşıḳı yanında burhān gezdirir

227

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ehl-i ʿaşḳıñ derd-i verdi her zemān cānānadır
Ḳalb-i pāk müʾminleriñ de dīn ile īmānadır

2 Gül-ʿiẕārıñ var ṣafāsı bir muvaḳḳıt vaḳt içün
Bülbüle ẕevḳı veren gül ġoncası reyḥānedir

3 Gitmiyor bir dem ḫayālimden o servi ḳāmeti
ʿĀşıḳı dil-ḫūn eden āh dīde-i mestānedir

4 Cevr ederse ẓulm ederse ḳahr ederse dil-rubā
Yine ʿafv eder cefā eylerse ʿāşıḳ şānedir

5 Bir pula almaz bütün dünyāyı birden verseler
Dehre minnet etmiyor Emrī cihān āyānedir

228

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Nedendir añlamam bilmem firāḳ-ı yār nedendir
Bıraḳdı gitdi hicrānda beni dil-dār nedendir

2 Baña göstermedi dīdār perīşān etdi aḥvālim
Alıp göñlüm nihāyet añlamam inkār nedendir

3 Anı ben görmesem bir dem hele olmazken ʿālemde
Aña ben cān fidā eyler iken efkār nedendir

4 Anıñ meftūnu hem müştāḳı oldum ben
O bezme gelmemek gösterdigi esrār nedendir

5 Kim añlar kim bilir derdim aña ben eylesem taʿrīf
O ḳurmuş Emrīyi öldürmege nā-çār nedendir

229

feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilün

1 Ḳalb-i vīrānımı yıḳdıñ hele gel et taʿ mīr

Söylesem derdim açarsam saña yavrum bir bir

2 Her ne etsem hele senden dilerim ben yine ʿafv

Bir ḳuṣūr olsa bilesin baña olma dil-gīr

3 Öyle bir ḥāle ḳodu girdi raḳīb aramıza

Baḳma aġyār sözüne her işi anıñ tezvīr

4 Öyle bir ḥāle duş oldum bilemem ben beni ben

Ṭaḳdı boynuma felek çekdi çevirdi zencīr

5 Dil-beri kim ki sever ḳalb anıñ hep şendir

Oldum Emrī geçemem ġayri güzelden hele pīr

230

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Kaʿbe-i vechiñ ṭavāf etsem baña bir ʿīd olur
Ḫaylī dem ḥasret ḳalan vechiñ o dem tevḥīd olur

2 İstesem çoḳ andadır ḥaḳḳımda var her vech ile
Bilmiş ol gönlüm içün ol ḥüsn ü ān mescid olur

3 Ḥasret-i hicrānda olduḳca benimçün ẕevḳı şeb
Nāḳış olmaz bir zemān artar daḫi temdīd olur

4 Vaʿd-i vuṣlat ile nice ol zemān bekler ṭurur
ʿĀşıḳ-ı bī-çāregāne işte ol ümmīd olur

5 Ḫāṭıra geldikçe ḥasret dilde mevcūd var iken
Emrīniñ derd-i derūnu her zemān teşdīd olur

231

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ḳoḳmadan bildim o ḫoş būlar baña gülden gelir

Şimdi bildim ḫoş edālar hep oña gülden gelir

2 Ġoncanıñ sevdāsı ile çün seḥer feryād edip

Gül deyü āh ü fiġān bī-çāre bülbülden gelir

3 Ben o mehveş ḳadrini gülden bilince ʿāleme

Ol ḳadar būlar ṣaçar ṣanki ḳaranfülden gelir

4 Gösterip dīdārını dāma düşürdü ʿāḳıbet

Eyledi cismim ḫarāb ṣoñra teġāfülden gelir

5 Sen ne ḥālde olduġuñ bilmeñ saña lāzım ise

Her zemān Emrī saña mest ü müdām **mülden** gelir

232

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 ʿĀşıḳa vermez felek ʿālemde meydān aġladır

Gösterir her gün hemīşe nār-ı hicrān aġladır

2 Bir dem olsun vermedi göstermedi bir gün baña

Ṭaliʿ-i nā-sāzımı gördüñ mü her ān aġladır

3 Ṣormayor ḥāli nedir ben ʿāşıḳ-ı bī-çāreniñ

Eyliyor zülfü gibi ḥālim perīşān aġladır

4 İltifāt etmez hele aġlatmaḳ ister Emrīyi

Kūyuna varsa eder aġyārı mihmān aġladır

233

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Göñül ārzū eder cānānını elbette kām bekler

Güzergāhdır anıñçün ḳāʾim olmuş da selām bekler

2 Olan ṣad pāre tīġ-i ġamze-i ḫun-ḫᵛārdan gelmiş

Deriñde nevbet var diye girmiş iltiyām bekler

3 Güzellikde miṯāliñ yoḳ n'içün böyle perīṣānsıñ

Perīşān etdiginiñ ʿuşşāḳ senden intiẓām bekler

4 Ḳurulmuş bezm-i ḫūbānda seniñçün kürsī-i zerrīn

Gürūh-ı mehveşān teşrīfini pür-ihtimām bekler

5 Bugün bayramdır artıḳ luṭf ḳıl gel bezm-i rindāna

Seni dört gözle meclisde elinde Emrī cām bekler

234

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Nāzenīnim pek ṣoḳulma iḫtiyār elden gider

Ḥüsnüñe baḳdıḳça rūḥum āh ü zār elden gider

2 Hest ü nīstine güvenme ʿālemin hīç bir zemān

Māl-ı Ḳārūn olsa dünyā rūzgār elden gider

3 Şu zemānıñ dil-rubāsı aldadır ʿuşşāḳını

Pek güvenme vaḳt olur ki elde yār elden gider

4 Gün ṭoġunca māh-tābānım leṭāfet artırır

Bekleme vaḳt-i ġurūbu çün nehār elden gider

5 Bülbülāsā sen gülistānda ḳarār eyle hemīn

Ṣabr ile güller gelir Emrī o cān elden gider

235

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Öyle bir coşġunluġum var yārda olsa az gelir

Göñlümüñ eglencesi dil-dār da olsa az gelir

2 Dün geçerken baḳmadı ḳalbim ḳırıldı sevgilim

Emr-i taʿmīre hezār miʿmār da olsa az gelir

3 ʿAndelībāsā göñül her dürlü naġme-sāz olur

Başladı feryāda dil gülzār da olsa az gelir

4 Öyle bir ḥāle ḳoyup gitdi şu maḥzūn gönlümü

Sevdiginden iltifāt āzār da olsa az gelir

5 Öyle düşkündür saña Emrī nice ʿarż edeyim

Āteş-i ʿaşḳına ḳarşu nār da olsa az gelir

236

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Ben bu şeb yāri düşümde göreceksem o da kār

Bārī raḥm etse de gösterse cemāliñ o nigār

2 Ben gece düşde ḫayālimde de gündüz bileyim

Onsuz olmam a begim göñlüm anı her dem arar

3 Her zemān sev güzeli rūḥa ġıdādır a ḳuzum

Hīç güzel sevmez idi ʿāşıḳ olan görse ḫisār

4 Ḫāṭıra geldigi dem kendime bir ḥāl oluyor

Yārimi görmek içün çoḳ mu baña terk-i diyār

5 Ḥasret-i derd ü firāḳı beni bī-zār ediyor

Ḥāṣılı etse fidā yoluna cān Emrī ne var

237

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Raḳṣ ederken ḳalbime dāʾim benim bir ḥāl olur

Ḳande varsañ hep saña gönlüm benim meyyāl olur

2 Vaṣfa ḥācet yoḳ görenler ḳadrini tebcīl eder

Ẕātıñı taʿrife ḫāmem dem-be-dem dellāl olur

3 Bu nedendir bilmezem ey dil-ber-i zībām benim

Saña söz söyler iken güller ḫalleriñ al olur

4 Ḳudretini elbet bilir bir ben gibi ʿāşıḳ olan

Seni görmüş de begenmişler baña hem-ḥāl olur

5 Pek küçükdür añlamaz rāz-ı derūnum yazsa da

Emrī bu yazdıḳlarıñ dil-dāra ʿarż-ı ḥāl olur

238

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Ferāset ʿāşıḳa lāzım, güzelce intiḳāl ister

Zemāne ḫūbları hem sīm ü zer hem de kemāl ister

2 Güzellik dediğiñ bāḳī degil ʿālemde sulṭānım

Ṭoġar gün gösterir kendin yine aḳşam zevāl ister

3 Bu günler öyle ser-mestim ne varımda ne kārımda

Göñül murġu hemān ḳonmaḳ içün bir nev-nihāl ister

4 Beni āh kendi ḥālimde bıraḳsa gitse dil-dārım

N’içün zülfün perīşān eylemiş yārdan suʾāl ister

5 Baña bir ḥāl olur görmez gözüm dünyāyı ʿuḳbāyı

Göñül Emrī bu günler bir zevāli yoḳ cemāl ister

239

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Şaşırdım yāri aġyāra eder gördüm işāretler

Ne ḥāldir aña ṣordumsa dedi nevʿi ziyāretler

2 Ümmīd etmez idik eyvāhlar olsun o dil-dāra

Zemāna baḳ neler gösterdi gördük çok ḥaḳāretler

3 Ḥaḳīḳatler maḥabbetler o eski ẕevḳ ü ʿādetler

Cihān bir başḳa reng aldı uçup gitdi nezāketler

4 N’içün evvelce gösterdiñ çevirdiñ şimdi yüz benden

Ne yanda ḳaldı bilmem ḥāṣılı eski rivāyetler

5 Hele sāḫte tebessümler nezāketlerle ülfetler

Baña göstermede ḥāṣā o ʿaḳlınca dirāyetler

6 Bu dehriñ bir zemān aldanma ḳanma ẕevḳıne zīrā

Gelir birgün ḳopar Emrī hemān başa ḳıyāmetler

240

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Şemʿ-i ḥüsnüñde yanan murġ-ı dilim pervānedir

Hep anı sevḳ eyleyen vechindeki bir dānedir

2 Her zemān zencīr-i zülfüñle seniñ baġlanmışım

Kim görür āh eylemez rūyuñ seniñ dīvānedir

3 Kūyunu bekler ṭurur bir bende-i efkendeyim

Ḥāl-i aḥvālim saña maʿlūm ki dervīşānedir

4 Lāl olup ben bāb-ı luṭfunda ṭurup bekler iken

ʿArż içün aḥvālimi sevḳ eyleyen peymānedir

5 Ḫalḳ olupdur mużṭarib āhı enīnimden benim

Emrīniñ derd-i ġamıñ çekse çeken kāşānedir

241

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Söyleyiñ Allah içün olsun bu cānān çoḳ mudur

Ben gibi bir ʿāşıḳa olmuş bu iḥsān çoḳ mudur

2 Eyleyip Mecnūn beni zencīr-i zülfüñ baġlıyor

Boynumu artıḳ ne var etse de ḳurbān çoḳ mudur

3 Ser-te-ser dünyāyı ṭutmuş ḥüsn ü ānı şimdilik

Ḥükmünü infāẕ içün taḫt-ı Süleymān çoḳ mudur

4 Bir zemāndır dīdeyi mestāna ḥayrān eylemiş

Gördügüñ bu bende ki ḥāl-i perīşān çoḳ mudur

5 Ben göñül verdim ezelden tā eded ayrılmazam

Bir dem olsun Emrīye olsaydı mihmān çoḳ mudur

242

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Gözüm seyr ü temāşāsın hemān gül-fem içün ṣaḳlar

Ṣafā-yı ẕevḳ seyrinde göñül aḳşam içün ṣaḳlar

2 Yüzün göstermiyor bilmem nedendir ẓannıma ḳalsa

Var ise bir ḳuṣūru anı da itmām içün ṣaḳlar

3 Cihānda merd olan dil-ber gelip ʿarż-ı cemāl etmez

Güzeller dāʾimā nāmūsunu nīk nām içün ṣaḳlar

4 Taḥammül eyleyor ḥasret deminde hecre her ḥālde

Cefā-yı cevr ü ṣabrı ʿāşıḳanda kām içün ṣaḳlar

5 Ne kārında ne āhında ne zārında ne varında

Ṣafā-yı ẕevḳı de Emrī ṭolu bir cām içün ṣaḳlar

243

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Derde düşdüm ṣormayıñ bu derde dermānım mı var

Ġurbet elde bī-kesim nezdimde cānānım mı var

2 Ben ġarīb göñlüm ġarīb eṭvār u aḥvālim ġarīb

Kendi ḥalimde yaşar bir bendeyim şānım mı var

3 Āh o nāzik dil-beriñ ben düşeli sevdāsına

ʿAḳl [u] fikrim ḳalmadı iẕʿān ü ʿirfānım mı var

4 Ṭāliʿ-i nā-sāzıma baḳ bu ne ḥāldir bilmezem

Çekdigim derd-i ġamından yoḳsa ʿişyānım mı var

5 Emriyā sen çoḳ güvenme luṭf-ı dehre bir zemān
Celb içün her dil-beri destiñde fermānım mı var

244

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Bülbülüñ efġānı var feryādı var
Neylesin bī-çāreniñ ṣayyādı var

2 Herkesin kendince var bir sevdigi
Gördügüñ Şīrīn-lebiñ Ferhādı var

3 Bir naẓar ḳıl şu perī ruḫsāra kim
İki āhū dīde-i cellādı var

4 Yaḳdı yandırdı cemāliñ gösterip
Ẓannedersem ṣoñradan imdādı var

5 Emrī aldandım göñül verdim hele
Her cefānıñ başḳa başḳa adı var

245

fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün

1 Sevdigim bir ḫoş şikārdır ḫaylīce ṣayyādı var
Baña göster dīn-i mektebliniñ hem adı var

2 Yalıñız bir ben degil herkes anıñ meftūnudur
Gördügüñ Şīrīn-lebiñ ben gibi biñ Ferhādı var

3 Dām-ı zülfüñde esīr oldum ṣafā ẓannetme kim
Aldanırsıñ deme ṣoñra ben anıñ imdādı var

4 Gülde leẕẕet ġoncada başḳa leṭāfet var hele
Gülşene vardıḳda bülbül gül deyü feryādı var

5 Öyle bir āhenge dalmış ẕevḳ-yāb olmaḳdadır
Emrīniñ bilmem nedendir gör bu günler şādı var

246

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Beni ḥayrān eyleyen bir dil-beriñ sevdāsıdır
Her nere varsam ʿaceb bir ḥāl anıñ ġavġasıdır

2 Öyle maḥfūẓdur benim ḳalbimde īmānım gibi
Ṣaḳlanan cānımda āteşzār olan sevdāsıdır

3 Gelmemiş gelmez naẓīri var mı görmüş söylesin
Bilmiş olsunlar anı her dil-beriñ bālāsıdır

4 Beni Mecnūn eyleyip ṣaḥrāları mesken edip
Ben gibi dīvāneniñ ʿālemde ol Leylāsıdır

5 Her zemān baḳsam da ṭutmam rūyuna dil-dārımıñ
Emrīyi ḥayrān eden hem dīde-i şehlāsıdır

247

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Uçup da murġ-ı dil boşuna bugün bir lāne ḳalmışdır
Ḫarāb-ender-ḫarāb olmuş o da vīrāne ḳalmışdır

2 Taḥammül eylemek müşkül bu hicrān nārına yāhū
Yanıp yaḳılmada bir ben perī pervāne ḳalmışdır

3 Ne derdim kimseye söyler ne ḥālim kimseler añlar
Benim rāz-ı derūnum añlamaḳ iẕʿāna ḳalmışdır

4 Ben öyle derde duş oldum devāsı ġayr müşküldür
Bunuñ āh çāresi ancaḳ hemān Yezdāna ḳalmışdır

5 Ṣoran yoḳ pek ġarībim mużṭarībim hem bī-kesim yāhū[340]
Görenler der bugün Emrī ḳızıl dīvāne ḳalmışdır

[340] Mısrada “hem” kelimesi çıkarıldığında vezin düzelmektedir.

248

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Aldılar dil-dārım elden beni maʿdūr etdiler

Şimdi de terk-i diyāra ġayrı mecbūr etdiler

2 Ben vedāʿa geldim artıḳ dört yanım gözler iken

Ṣāf-be-ṣāf ḫūblar gelip ḳarşumda ṭābūr etdiler

3 Ḳalmadı hicrān göñülde çünki mest oldum hele

Verdiler bir cām-ı memlū beni mesrūr etdiler

4 Hīç ḫayālimde düşümde görmedim bir böyle cemʿ

Bir alay ḫūbān gelip kāşāne bī-nūr etdiler

5 Rāżī olsun cümleden Mevlā derim bir ḳalb ile

Emrī vīrān ḳalbini ābād ü maʿmūr etdiler

249

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Bu şeb bezmiñde dil-dārıñ ne ẕevḳ ü nāmı ḳalmışdır
Yıḳıldı her ṭaraf meyler döküldü cāmı ḳalmışdır

2 Bize ḫayrı olur mu böyle bir cemʿīniñ artıḳ
Bize ṣaḳınıñ iḥsānı ne de inʿāmı ḳalmışdır

3 Büyük bir ḫāṭıra teşkīl eder geçmiş o eyyāmım
Dağıldı bezm-i rindān ġam firāḳ encāmı ḳalmışdır

4 O söyler kim ʿaceb diñler benimçün hepsi insāna
O zāhid bī-şuʿūruñ boş yere ibrāmı ḳalmışdır

5 Saña teʾsīr eder bil ki görürseñ ey şeh-i ḫūbān
Hemān Emrīniñ ʿālende firāḳ bayramı ḳalmışdır

250

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Müsāʿid olsa da vaḳti o yāre bir suʾālim var
Anıñ ben ḫākine yüzler sürüp çoḳ ḥasbiḥālim var

2 Çekindim çoḳ zemān rāz-ı derūnum ṣaḳladım şimdi
Yazılmış ḫaṭṭ-ı destimle elimde ʿarżuḥālim var

3 Gelip yerince baḳsınlar o dil-dārımı görsünler
Güzellikde naẓīri yoḳ benim Yūsuf miṣālim var

4 Gelirse gülşene elbet görürsüñ n'olduġun yāriñ
Açar vechinde güller ġoncalar bir gül-nihālim var

5 Ne yapsa n'eylese Emrī yoluna cān fidā olsun
Benim dil-dārıma ḳarşu a mīrim başḳa ḥālim var

251

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Bahārıñ geldigin bir baḳ saña elbet çemen söyler
Benim de çekdigim derdi size kilk-i dehen söyler

2 Görenler ḥāl ḳalmadan bilirler n'olduġum ammā
Hele ʿāşḳ rāhına düşkünlügüm serv [ü] semen söyler

3 Baḳınca ḥāline ben rişte-i zülfüñle baġlandım
Bu yolda ṣaluben ʿidāmım şu gerdende resen söyler

4 Ölürsem bilmiş olsunlar sebebdir fürḳat-i cānān
Benim hicrān şehīdi olduġum ṣorsañ kefen söyler

5 Benim ḥaḳḳımda güft ü gū n'içün etsin o bed-ṭıynet
Ḥaḳḳı vardır raḳībiñ Emrī ʿālemde neden söyler

252

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Kime derd-i derūnum söylesem cānā yalan derler
Anınçün şimdiki devre begim āḫir zemān derler

2 Ben āh etdikçe sūzişle derūnumdan çıḳar āteş
Baḳılsa yarama yoḳ çāre olmuş ḳanġıran derler

3 Bu ḫalḳıñ ḥālini aḥvālini bilmekde pek müşkül
Bize sāl-ḫūrda bir ʿāşıḳ size de nev-civān derler

4 Bu dehriñ bir zemān aldanma ẕevḳ ü ḳahrına baḳma
Bugün bāde-fürūş genc olsa da pīr-i muġān derler

5 Ne müşkil añlamaḳ bilmek bu ḫalḳıñ ḥāl ü aḥvālin
İki söz söyleyen bir şāʿire āteş-zebān derler

6 O kendi kendine birḳaç sözü söyler ṭururken hem
Bugün Emrīye ḥāşā sümme ḥāşā nükte-dān derler

253

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Her zemānçün dīde ḥasret öyle ḫūn-ālūd olur

ʿĀşıḳıñ zār-ı derūnu med-i āhı dūd olur

2 Pek güvenme dehre çünki yoḳ beḳā bir nesnede

Bir zemān elbet gelir ẕevḳ ü ṣafā nā-būd olur

3 Merd cānān her zemānçün muḥteremdir bilmiş ol

Göñlüñe el sürme bi'l-ḫāṣṣa o demde ʿūd olur

4 Cevr görse ẕevḳ deyü eyler telaḳḳī her zemān

ʿĀşıḳıñ ḳalbinde ilhām her zemān mevcūd olur

5 Hep degil mi derd-i āhıñ hep o cānānım içün

Bezmi teşrīf etse dil-dār ḥāṣılı maḳṣūd olur

6 Ẓanneder bāḳī ḳalır genclik güzellik her zemān

Kendini āyīnede görse güzel maḥzūn olur

7 Çoḳ güzel gördümse de ancaḳ göñülde bir olur

Olsa olsa Emrīye cānān hele Maḥmūd olur

254

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ẕevḳ nedir ṣıḥḥat nedir bu derd sen ʿirfāna ṣor

Añlamaḳçün ḳadrini bir ādemiñ insāna ṣor

2 Cāhil-i nā-dān ne bilsin bezm-i cānān leẕẕetin

Mest bī-pervā olup ḳalmış bugün rindāna ṣor

3 Geç bu dehriñ ḳıl ü ḳālinden yeter artıḳ n'ola

Vaḳtini ḫoşca geçirmeklik içün burhāna ṣor

4 Sevdigim her kes bilir taḳdīr eder miḳdārını

Ṣorma sen bir kimseden cānānı gel bu cāna ṣor

5 Ḳoymadı bir gün beni dünyāda vaḳtim ḫoş geçe

Göz göz etdi sīnemi deldi n’içün müjgāna ṣor

6 Her kesiñ kendince var bir derdi ʿālemde hemān

Var mı mesrūr tā ezelden tā ebed ḥayrāna ṣor

7 Ben ṣanırdım yalıñız bir ben anıñ efgendesi

Ḥüsnünüñ şemʿine kimlerdir anıñ pervāne ṣor

8 Yetmiyor muydu anıñ ḥüsnüñdeki ġam leşkeri

Ḳaşları ḳalmış n’içün bilmem anıñ ʿiṣyāna ṣor

9 Var sebeb bilmem nedendir bir ṣoruñ cānānıma

Emrīyi kimdir eder āh içün dīvāne ṣor

255

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ḫāne-i ber-dūş olanlar ekṣerī ʿirfān olur

Terk edenler var dehri bilmiş ol sulṭān olur

2 İsteyen yārin arar mı **ʿārı vārı** bir zemān

Terk eder cānıñ nihāyet vaṣlını cānān olur

3 Mübtelā-yı ʿaşḳ olan ister ṭurur cānānını

İltifātı var perīniñ derdine dermān olur

4 Böyle ḳalmaz gösterir bir gün nihāyet kendini

Ṭıfl-ı nāzım git gide bir āfet-i devrān olur

5 Çāresiz ʿafv eylemekdir var ise anıñ ṣuçu

Etdigi cevr ü cefāya Emrī de pişmān olur

256

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Duyar derdim gelir cānān benimle ḥasbihāl eyler
Ne söylersem rumūz ile ẕekīdir intiḳāl eyler

2 Felāṭūn-ı zemāndır bence maʿlūm ol şeh-i ḥūbān
Ḳuṣūr etsem yine ʿafv isterim hem iḥtimāl eyler

3 Anıñ dīdārına ḫaylī zemān ḥasret çekip ḳaldım
Bilir ḥālim baña artıḳ gelip ʿarż-i viṣāl eyler

4 Gelirse luṭf edip kāşāneme ʿālemde dil-dārım
Gidersem bezmine aġyār uzunca ḳīl ü ḳāl eyler

5 Taḥammül her zemān lāzım düşünce ʿaşḳ-ı sevdāya
Gelir bir gün seni Emrī bu sevdā pāyimāl eyler

257

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Abe ʿaṭf etse naẓar baḳsa o maḥbūb mül olur

Bezm-i ʿuşşāḳda bir söz dese ol bülbül olur

2 Gösterirse rūyunu meftūn olur memnūn olur

Ḥāṣılı üftādegān aña esīr-i dil olur

3 Seyre çıḳsa gülşene gelir görür eyler ḥicāb

ʿAndelībān lāl olur her lāleler sünbül olur

4 Kim anıñ ḥaḳḳında söz söyler de eyler güft-gū

Çarpılır ḳānūn-ı ʿaşḳa hem daḫı mesʾūl olur

5 Görmesem bir dem hemān ʿālemde ol dil-dārını

Biz varıp görmek içün Emrī aña ẕüll ẕüll olur

Ḥarf-i zā

258

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 ʿAşḳa düşdükse ne var yoḳ ġayrı bir efkārımız
Hep o cānāniçün degil mi āh ile hem zārımız

2 Derdimiz hem verdimiz yārdan dīger bir nesne yoḳ
Ḳanda varsaḳ hep o söz yoḳdur bizim inkārımız

3 Öyle bir aldıḳda verdik yoḳ bahāsın bulmadan
Ḳalmadı bāzār-ı ʿaşḳda zerre nāmūs ʿārımız

4 Çünki verdik göñlümüz artıḳ gelen şu dil-bere
Ol perīniñ yoluna olsun fidā hep varımız

5 Dönmeyiz aṣlā ṭarīḳ-ı ʿaşḳı ṭutduḳ ṣıdkile
Ölseñ öldürsen yine Emrī budur iḳrārımız

259

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Artmada günden güne baḳ saña dilde yaramız

N’eylese n’etse ne yapsa ḫoş göñül āvāremiz

2 Gördüm almış destine bir deste gül bir dāneveş

Verdi artıḳ iltifāt etdi bize dil-dāremiz

3 Bir zemān ġafletle ḳaldıḳ bekledik iḫvān bile

Gitdi żulmet geldi bezme etdi şen meh-pāremiz

4 Derdi de dermānı da almış elinde şöyle kim

İstese elbet bulur ġayrı bu derde çāremiz

5 İki göñül bir olunca anda ẕevḳı bir düşün

Var mı bir ḳuvvet ʿaceb Emrī ki açsa aramız

260

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Çünki geldik ʿāleme bizler de nevbet bekleriz

Şimdi düşdük bezm-i meyde ʿayş-ı ʿişret bekleriz

2 Bī-ḫaberdik ḫāṣılı bilmez idik dünyā nedir

Belki cānānım gelir bizler nihāyet bekleriz

3 Biz varıp bir mürşidiñ destin öpüp biñ cān ile

Yoluna cānlar fidā etdik kerāmet bekleriz

4 Eyleyip dünyāyı ʿukbāyı fidā cānān içün

Ḳayd olup biz defter-i ʿuşşāḳa, hācet bekleriz

5 Per açıp deryā-yı ʿaşḳ içre nihāyet dalmışız

Emrī düşdün baḥr-i ʿummāna selāmet bekleriz

261

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Güvenme ḥüsnüñe ey şūḫ saña bil bu ciḥān ḳalmaz
Kime ḳalmış saña ḳalsın güzellik bir zemān ḳalmaz

2 Seniñ bu gördügüñ kāşāneler hep lāneler bir bir
Gelir bir gün a sulṭānım zemīn ü āsumān ḳalmaz

3 Bu bāġ-ı gülşeniñ bülbülleri ḫāmūş olurlar hep
Olup güllerle sünbüller menekşe erġavān ḳalmaz

4 Dökülse mi ḳırılsa cām dağılsa gitse hep iḫvān
Gidince bezm-i cānān da biliñ bir nükte-dān ḳalmaz

5 Bu ẕevḳı şād-ı ḫanbeşler bu ḥāy-hūyu dil-berler
Gelir birgün saña Emrī hemān ḳaş-ı kemān ḳalmaz

262

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Kimdir ol **derd āhlı** kim ʿālemde dermān istemez
Var mı bir ʿāşıḳ ki ẕevḳ-i vaṣl-ı cānān istemez

2 ʿAndelībāsā eder efġān āh ü zār kim
Ṣanki bülbüldür faḳaṭ seyr-i gülistān istemez

3 Yār bir Allah bir efkār bir[dir] bilmiş ol
ʿĀdet olmuş bir göñülde iki sulṭān istemez

4 Söyleyin bābında bekler ʿabd-i memlūküñ seniñ
ʿİd-i aẓḥādır anıñçün ġayrı ḳurbān istemez

5 Ben anıñ hem-bezmi hem-yārānı hem-ḳurbānıyam
İşte Emrī var iken ġayrı suḫan-dān istemez

263

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Meded cānā göñül **ser-tā-beser** maḥzūn ṭurur sensiz
Görünmez gözüme dünyā diger bir gün durur sensiz

2 Gelip kūyunda ṣaf-beste ṭurur üftādegān şimdi
O vādīde bütün ʿuşşāḳ ile meskūndur sensiz

3 Degil bir ben saña ʿāşıḳ a sulṭānım görenler hep
Seniñ derd-i ġamıñla dīdeler pür-ḫūndur sensiz

4 Kızıl dīvāne olmuşlar görenler ḫatt-ı ḥüsnüñ hem
Degil bir ben bütün ʿuşşāḳ hele memnūndur sensiz

5 Meded cānā gelir esbāb-ı ḥüznüm bir suʾāl eyle
Firāḳı Emriniñ derdi biliñ efzūndur sensiz

264

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Aldı göñlüm ol perī inṣāf āzād eylemez

Yıḳdı ḳalbim n’eyleyim ṣormaz da ābād eylemez

2 Her kime varsam desem derdim o da benden beter

Ḥāṣılı düşkünlere bir kimse imdād eylemez

3 Bir zemān düşde ḫayālimde benim eksik degil

Her zemān yād eylesem de ol beni yād eylemez

4 Bu ne ḥāldir hīç baña raḥm etmiyor bilmem neden

Öldürür güldürmüyor bir kerrecik şād eylemez

5 Bilmiş olsunlar baña her laḥẓa biñ cevr eylese

Öyle ʿahd etdi bugün Emrī de feryād eylemez

265

feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilün

1 Yār giderse yerine ḳoymaġa cānān buluruz

Boş ḳalan bezmimizi luṭfile mihmān buluruz

2 Olsa da olmasa da bizce müsāvī Āṣaf

Taḫt-ı dil ḥāzır iken biz de Süleymān buluruz

3 Varalım yalvaralım pāyına yüzler sürelim

ʿArż-ı ḥāl eylemege belki de meydān buluruz

4 Bizde mi anda mı ṣuç kendi bilir bilmez ise

Anı iḳnāʿ edecek kendine burhān buluruz

5 Boş ḳalır siz demeyiñ göñlünü taḳdīr edecek

Emriye ḥāṣılı bir āfet-i devrān buluruz

266

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Yıḳdı gönlüm ol perī ʿālemde ābād eylemez

Hep baña bīġānelik göstermede yād eylemez

2 Ben gibi bir bendesin öldürmek ister sormayor

Bil nedir aḥvālimi ġam ḳalbimi şād eylemez

3 Meclis-i mey ʿāleminde ẕevḳ edip āġyār ile

Öyle ẓulm etdi baña kim olsa Şeddād eylemez

4 Ġam çeker kendi bilir derd-i derūnun söylemez

Murġ-ı gönlüm bülbülāsā āh [u] feryād eylemez

5 Āteş-i hecr-i ġamıñla her gece tā ṣubḥa dek

Öldürür Emrī seni her dem o imdād eylemez

267

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Ne gelse ādeme dostdan gelir bīgāneden gelmez
Seḥerde ḫoş nevālar bekleme her lāleden gelmez

2 O mest-i dīde-i maḫmūru görsem deyü ʿālemde
Gözüm yollarda ḳaldı mest olup mey-ḫāneden gelmez

3 Benim bir çoḳ zemāndır ḫāṭırım ṣormaz ne ḥikmetdir
Baña bir nāme-i iḥsān niçün cānāneden gelmez

4 Bu ʿālemde zevāl gördükse söyle ehl-i ʿuşşāḳdan
Gelir ʿākil olandan ne gelir divāneden gelmez

5 Ne gelse hep gelir sūfī ḥarīsiñ dest-i ḳahrından
Bu meşhūr bir meṯeldir hīç zevāl mestāneden gelmez

6 Bu gün ʿāşıḳ olan ʿibretle baḳsın görsün ʿālemde

Yanar tā maḥv olunca ses ṣadā pervāneden gelmez

7 Bu gün girdimse ben mey-ḫāneden yoḳ ḳurtuluş artıḳ

Be hey Emrī hemān doldur zevāl peymāneden gelmez

268

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Derd-i ʿaşḳa mübtelālar başḳa dermān istemez

Yoḳ tabībe iḥtiyācı olsa Loḳmān istemez

2 Nīk ü bed lāzım taḥammül eylemekdir ʿāşıḳa

Gelse yārdan ẕevḳ alır ġam olsa insān istemez

3 Baġlanır görse bir ʿāşıḳ rişte-i zencīrine

Kendini ber-dār eder ẕülfünde fermān istemez

4 Dil-rubādan ʿāşıḳa meyl ü maḥabbet yoḳ mu var

İltifātı gösterir bir başḳa burhān istemez

5 Taliʿ-i nā-sāzıdır her ferdi ber-bād eyleyen

Bir perīşān kendini görmek perīşān istemez

6 Ḳanda varsa hep arar cān bülbülü cānānı

Yārsız ʿālemde ḳalan bir demde bir ān istemez

7 Emriye cānān yeter dünyāyı almaz verseler

Dil serāyında yeter bir ġayrı mihmān istemez

269

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Gözüm yollarda cān tenden çıḳar cānān ile girmez

Ḫayālim fikrim anda ol gözü mestān ile girmez

2 Göñül mecrūḥ gözüm ḳanlı bu sīnem ṭaġlıdır ṭaġlı

Temāşā eyleyen ḥālin bu bir seyrān ile girmez

3 Benim derd-i derūnum var bilir herkes anı ṣanma

Devā elbetde cān ister ʿaceb Loḳmān ile girmez

4 Gidince yār döküldü mey ḳırıldı cām ne ḥāldir bu

Ṭaġıldı bezmimiz bir vechile rindān ile girmez

5 Düşüp derd-i firāḳ ile bu gün her bir merāk ile

Çekildi vaḥdete Emrī bu gün nālān ile girmez

270

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Bahārıñ ẕevḳı var şādı o eyyāmdan ḫasār olmaz

N'içün ʿuşşāḳ içün ʿālemde her dem nev-bahār olmaz

2 Güzel her nerde kim görsem benim olsun diyor göñlüm

Nedir bu sendeki ġaflet görenler inḥiṣār olmaz

3 Felek çoḳ gördü aġlatdı ayırdı tā beni cāndan

Ṣebāt lāzım görünce yār içün terk-i diyār olmaz

4 Ne yapsa n’eylese maʿ ẕūr görülsün çünki bilmez ol

Cihānda ʿ āşıḳıñ kesbinde kārında firār olmaz

5 Düşünce sevdigim āġuşuna artıḳ baña ṣorsañ

Manastır şehrine beñzer benimçün ḫoş diyār olmaz

6 Ṭutup pek dāmeniñ gelseñ bıraḳma her ne kim derse

Aña beñzer saña Emrī̄ cihānda başḳa yār olmaz

271

fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün

1 Yāre teʾ s̱ir etmiyor bilmem nedendir āhımız

Añlamaz bilmekde ārzū eylemez eyvāhımız

2 Nār-ı ʿ aşḳ içre vücūdum yandı kül olmaḳdadır

Şimdi āteşlerde ḳaldı başdaki külāhımız

3 Ben nedir sevdāyı bilmezdim felek ögretdi kim

Çünki düşdü ḳurtuluş yoḳ baḥr-i ʿaşḳa rāhımız

4 Çāre yoḳ bī-çāreyim her vechile āvāreyim

Gün gelir imdād eder ol sevgili Allāhımız

5 Kimseden gelmez vefā etsem anıñçün ser-fürū

Ḥāl-i aḥvālim görüp Emrī ederse şāhımız

272

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Göñül murġuñda ʿālemde bulunmaz āşiyān olmaz

Düşünce kūy-ı yāre aña andan ḫoş mekān olmaz

2 Eger s̱ābit ise maḳṣad benim göñlüm şu ʿālemde

Baña yāriñ selāmından büyük bir armaġan olmaz

3 Gül-i gülzāra beñzer ṣanmayıñ rūy-ı dil-ārāyı

O vech-i gülsitānında dil-ārānıñ ḫazān olmaz

4 Urup ben öldürürdüm şimdi aġyārı o murdārı

Nihāyet rāhı cānānda bilir Emrī ki ḳan olmaz

273

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Göñül murġu bu ʿālemde biliñ siz lānesiz ḳalmaz

Cihānda ʿāşıḳ-ı ṣādıḳ o da cānānesiz ḳalmaz

2 Ṣaçı Leylāya baġlanmış nice Mecnūn durur ṣaf ṣaf

Şu ṣaḥrālar şu vādīler begim divānesiz ḳalmaz

3 Baḳanlar vechine her an ḳalır dīdārına ḥayrān

O ḥüsn ü ān şemʿi siz biliñ pervānesiz ḳalmaz

4 Güzel kim ki sever hem-dem güzellerle diler olmaḳ

Bu günʿ aşḳ ehl-i ʿālemde gözü mestānesiz ḳalmaz

5 O mest olmuş ezelden tā ebed mestāneler yā hū

Ne yana kim varırsa Emri hem peymānesiz ḳalmaz

274

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Ṣaḳın aldanma dehriñ çarḫı devri bir ḳarār olmaz

Muḥaḳḳaḳ bil gelenler şād ḥarem-i pāyidār olmaz

2 Kime ḳalmış bu dehr-i dūn kime meydān ḳalıp bākī

Gelir bir gün a sulṭānım saña da iʿtibār olmaz

3 Beni ʿaşḳ-ı maḥabbetden a mīrim bī-ḫaber ṣanma

Güzel sevmekde gönlüm bir zemānlar iḫtiyār olmaz

4 Bilirseñ sen ben ey cānān neler geldi neler geçdi

Geçen beyn-hümāda her ne kim var āşikār olmaz

5 Sen artıḳ ḳadrini bil ṣohbetiñle hem-dem ol dāʾim

Muḥaḳḳak Emri ʿālemde seniñçün böyle yār olmaz

275

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Zemān geçdi nedendir bilmezem yārdan ḫaber gelmez

O hicrāndan ṣanırdım ben baña bir dem gider gelmez

2 Cemāli ʿādeta māha reḳābet gösterir her şeb

Efendim var iken bu vādide gökden ḳamer gelmez

3 Benim şu āh u zārımdan feleklerde melek bīzār

Uzandı leyle-i ḥasret n'içün vaḳt-i seḥer gelmez

4 Gözüm yollarda ḳaldı ḫayli demdir iştiyāḳım var

Maḥabbet nāmesiñ bekler iken andan eṯer gelmez

5 Uzandı āteş-i hicrān uzandı n'eyleyim ḥasret

Gözü yollarda ḳaldı Emriniñ yāri gider gelmez

276

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Zemān geçdi ne ḥikmetdir o dil-dārdan ḫaber gelmez

Bunuñ var ḥikmeti bizden zemānında ẓafer gelmez

2 Anıñ ol ḥüsn ü ānında laṭāfet var nihāyet bil

O bezme bir ayaḳ baṣsa ḥicāb eyler ḳamer gelmez

3 O deñlü var ḥicābı kim ḥicābından anıñ her ān

Baḳınca ḥasta ẓannetme andan ince ter gelmez

4 ʿAdūdan bir zemān ḫafv etme düşmandan keder etme

O nāmı bed olan aġyār elinden hīç ḫaber gelmez

4 Taḥammül eylemek müşkil benimçün Emri ʿālemde

Zemān geçdi ne ḥikmetdir o dil-dārdan ḫaber gelmez

277

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Uçdu bülbül ṣoldu gül gitmez nedendir dād henüz
Geçdi eyyām-ı bahār bāḳī ḳala feryād henüz

2 Ben ḳapıldım zülf-i dāma anda ḳaldım çāresiz
Olmuşum artıḳ esīri etmiyor imdād henüz

3 Dāne içün ben zeneḫdān dāmene oldum esīr
Bir ümīdim var gelince gelmiyor ṣayyād henüz

4 Toplamak çün dāneyi ben leblerimle bir zemān
Çoḳ çalışdım bāġ-ı ḥüsnüñde demez ırġād henüz

5 Tekke-i ʿaşḳıñ ṭavāf etdimse ḳabżıñ bulmadım
Etmiyor Emrī neden şeyḫim beni irşād henüz

278

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Bulmadım şu yāreme şu derdime merhem henūz
Ol sebepdir gitmiyor gitmez bu dilde ġam henūz

2 Hecri çekmekden ise terk-i ḥayāt etsem ne olur
Rāżiyem öldür beni kim duymadan ʿālem henūz

3 Ḥasretinden cān gelir ḫulḳuma bekler nevbetiñ
Vermiyorlar añlamam maḳṣad nedir zemzem henūz

4 Dīde-i mestānına çoḳdan berü meftūn iken
Etmedi etmez nedendir bezmine hem-dem henūz

5 Bir ḳılı ḳırḳa yarar her ḥāle vāḳıfdır bugün
Kim görür ẓannetmede bu Emriyi sersem henūz

279

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Baġlanıp zülfünde ḳaldım bilmiyor cānān henūz
İsterim ber-dārımı çıḳmaz neden fermān henūz

2 Ben meler bekler ṭurur kūyunda yārdan isterim
Beklerim etmez neden tekbīr ile ḳurbān henūz

3 Çoḳ zemāndır iftirāḳ-ı yār ile ben aġlarım
Gitmiyor benden bu ḥasret gitmiyor hicrān henūz

4 Düşeli sevdāsına ol meh-liḳānıñ gitmiyor
Dilde āteş başda sevdā bendeki ṭūfan henūz

5 Pek küçükdür añlamaz rāz-ı derūnum ol perī
Emri derdim söylesem bilmez aña sübyān henūz

280

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Uçdu bülbül ḳaldı boş vīrānelenmiş lānemiz

Añlamam bilmem ne reng kesb eylemiş kāşānemiz

2 Gitse rindān çünki sāḳī bāḳidir her vechile

Boş ḳalır ẓannetme ʿālemde bizim mey-ḫānemiz

3 Ayrılıḳ mümkün degil ʿahd eyledim verdim göñül

Baġlıdır zencīr-i zülfünde dil-i dīvānemiz

4 Aġlayıp feryād u nālān etmede her rūz şeb

İster elbet murġ u dil teskīn içün rū dānemiz

5 Böyle ḳalmaz gün gelir elbet ẓuhūr eyler ne kim

Yāre teʾsīr eyler Emrī ḥāl-i dervīşānemiz

Ḥarf-i sin

281

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Gel ṭokunma göñlüme soñra duyarsın başḳa ses
Gel ṣaḳın etdirme sen bir ʿāşıḳa feryād-res

2 Sen tefāḫür eyle hem ʿuşşāḳa göster iltifāt
Ḳahr u ẓulmü eyleme üftādegāne ġayr kes

3 ʿAşḳ beni etdi helāk āḫir n'olur ḥālim benim
Görmedim geldim cihāna almadım bir hoş nefes

4 Sensiz ʿālemde ben olmam isterim her dem seni
Sen gidince bilmiş ol bu cism-i ten bir boş ḳafes

5 Gördügün her kimseyi dostum deyü etme ḳabūl
Emriden ġayrı saña olmaz cihānda mültemes

Ḥarf-i şın

282

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Cān-ı dilden āh edip baḳdım seniñ taṣvīrine
Añladım eski maḥabbet dilde olan var imiş

2 Uymasan tezvīre birlikde yaşardıḳ her zemān
Ey gözüm nūru seni ber-bād eden aġyār imiş

3 Hep seniñle ẕevḳı vardır gülşeniñ ey gül-beden
Şimdi bildim ʿādetā geçmiş zemān gülzār imiş

4 Bilmezem şimdi seniñ ben ḥālini eṭvārını
Ḥāṣılı sensiz baña bildim bu dünyā ṭar imiş

5 Ḥālimi ṣorma diger-gūn oldu aḥvālim benim
Sensiz Emrīye gül gülşende ḥatta ḫār imiş

283

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Göñül murġ[u] ne ḥikmetdir ki ḥüsni āşiyān imiş
Düşüp çāh-ı zeneḫdānında ḳalmış hem mekān imiş

2 Saña ey nūr-ı dīdem sevdigim ʿālemde sulṭānım
N'içün gūş etmiyorsuñ derdini bir bir beyān etmiş

3 Seni sevmiş de bilmiş ḥāṣılı varıñ fidā ḳılmış
Muḥaḳḳaḳ bil seniñçün her ḥuṣūṣda terk-i cān etmiş

4 Be hey cānān n'içün ḳadrim bilip raḥm etmiyorsun sen
Seniñ cevriñ dolup sīnem benim ḫaylī nişān etdi

5 Saña ihdā içün bir nesneye mālik degil ammā
Bugün Emrī saña cānıñ efendim armaġān etmiş

284

feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilün

1 Añlamaḳ ister iseñ ādemi ādem ne imiş

Aç gözüñ baḳ şu cihāna hele ʿ ālem ne imiş

2 Ṣorar iseñ **gel ʿ īsāyı** ṣorup eyle ṭakdīr

Sen bilirsiñ o zemān ḥażret-i Meryem ne imiş

3 Sūz ile sen bilesiñ nār-ı cehennem ne imiş

Bī-vefā dil-beri sev añla cehennem ne imiş

4 Tīġ-i cevriñle dolup sīneler etdi sevrāḫ

Yāre açdı ṣoruyor çāresi merhem ne imiş

5 Kaʿ be-i ḥüsnüne baḳ eyle ṭavāf sen o zemān

Emri ʿ ālemde bilirsiñ hele zemzem ne imiş

285

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 N’içün farḳ eylemezsiñ yār ʿaceb ḳaşı hilāl olmuş
Nigāh-ı mest ü nāzıñ sevdigim bir başḳa ḥāl olmuş

2 Açılmış tāzelenmiş gülşen-i sünbüller ḥüsñünde[341]
Ṣanırsıñ baḳmaḳ ʿuşşāḳıñ o gülzārıñ ḥelāl olmuş

3 Şeref bulmuş nedendir añlamam hem de leb-i cāmıñ
Begim dün gecemi bezminde ḫaylī ḳīl u ḳāl[342]

4 Cemāliñ çoḳ zemāndır görmemişdim dün gece yavrum
Biḥamdillah seni maʿnāda gördükde viṣāl olmuş

5 Baña hicrān unutdurdu seniñ şekl-i müsemmānı
O serv-i ḳaddi Emrī gör nice bir nev-nihāl olmuş

[341] Vezin kusurludur.
[342] Vezin kusurludur.

286

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Ġam-ı hecriñ açıp sīnemde çoḳ yāre nişān etmiş
Firāḳ-ı ḥasreti baġrım delip bir ḫayli ḳan etmiş

2 Ne farḳıñ var hele dīvāneden bilmem şu ʿālemde
Üşüşdü başıma murġān ʿaceb bir āşinān etmiş

3 Vefā gösterdi ʿālemde bilinsin her zemān yavrum
Benimçün terk edip aġyārı yārim böyle şān etmiş

4 Gece ṣubḥa ḳadar feryād ü zārından olup bīzār
Görüñ bu sīnemi göz göz edip Emrī nişān etmiş

287

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Dün gece kūyunda ülfet baña cānān eylemiş
Luṭfunu gösterdi her ḥāl hem de mihmān eylemiş

2 Ḥasretinden ḫayli dem ḫaylī zemān aġlar iken

Pek ġarīb ḳalmış olan göñlümü şādān eylemiş

3 Ben anıñ bīmārı olmuş bekliyordum çok şükür

Derd-i bī-dermānıma baḳdım ki dermān eylemiş

4 Göñlümü örnek edindi ḫükmeder her vechile

Öyle iclāl eyliyor taḫt-ı Süleymān eylemiş

5 Ḳanda varsa iftiḫār eyler ṭurur ol meh-liḳa

Emriveş bir ʿāşıḳıñ var anı burhān eylemiş

288

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Cān ü dilden āh edip baḳdım seniñ taṣvīrine

Añladım eski maḥabbet dilde mevcūd var imiş

2 Her zemān birlik yaşardıḳ uyma sen tezvīrine

Ey gözüm nūru seni ber-bād eden aġyār imiş

3 Hep seniñle sevdigim vīrāneler kāşāneler

Şimdi bildim ʿādetā geçmiş zemān gülzār imiş

4 Bilmedim şimdi seniñ ben ḥālini aḥvālini

Ḥāṣılı sensiz baña bildim bu dünyā dār imiş

5 Ḥālimi ṣorma diger-gūn oldu aḥvālim benim

Emriye sensiz gülistān olsa da bil hār imiş

289

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Ey ṭabīb derdime sen bulmaġa bir çāre çalış

Bende emmāre-i mevt olsa da inkāra çalış

2 Baña cevr ü sitemi eylemeden ur öleyim

Çünki baġlıyım o zülfü tele ber-dāra çalış

3 Ey perī dün gece bezminde raḳībiñ var idi

Gördüm aġyār ile muṭlaḳ seni iḳrāra çalış

4 Beni sevḳ eylemege ṭāliʿ-i nā-sāz bu gece

Görmege ġoncaları gülleri gülzāra çalış

5 Sensiñ ʿālemde anıñ derdine dermān olacaḳ

Yāreye merhemi bul Emriyi bīmāra çalış

290

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Çünki geldim saña şeyḫim beni irşāda çalış

Var benim derd ü ġamım söyleyemem şāda çalış

2 Çün seher sünbülü görmekligiçün eyle sefer

Gülü gör bülbüle beñzet seni feryāda çalış

3 Nelerim var diyemem kimseye senden ġayrı

Görüp ʿālemde benim ḥālimi imdāda çalış

4 Kūh-kühenlik deme git belki görürseñ Emrī

Leb-i Şīrīnini göstermege Ferhāda çalış

291

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Merd olam derseñ eger her işe merdāne çalış

Sen eger ʿāşıḳ iseñ vuṣlat-ı cānana çalış

2 Sen fidā-yı cān ede gör ʿāşıḳ isen cānāna

Ḥüsn ü ān şemʿine olmaḳlıġa pervāne çalış

3 Sen eger ḫoş yaşamaḳ ārzū ederseñ dāʾim

Uyma uydur şu zemāna seni ḫandāna çalış

4 Her zemān gül yüzünü görmege ārzūñ var ise

Baġlanıp ḳalmaḳ içün zülf-i perīşāna çalış

5 Bāb-ı luṭfuñ tuta gör anda selāmet göresiñ

Bekle ḳul Emri olur sen şeh-i sulṭāna çalış

Ḥarf-i ṣad

292

mefʿ ūlü mefāʿ īlü mefāʿ īlü feʿ ūlün

1 Luṭf etmege ʿ uşşāḳına iḥsān saña maḥṣūṣ

Her vechile şefḳat hele cānān saña maḥṣūṣ

2 Biñlerce gelip beklemede emrine ḥāżır

Öldürmege güldürmege fermān saña maḥṣūṣ

3 Derd ehli olan gelmededir eyle mürüvvet

Hem ʿ āşıḳ-ı bīmārına dermān saña maḥṣūṣ

4 Hoş ḳaddiñ ile eyle ḫırām kendini göster

Meydān-ı maḥabbetde o devrān saña maḥṣuṣ

5 Gelmişse ḳuluñ der anı farż eyle dil-ārām

Güldürmege bu Emriyi her ān saña maḥṣūṣ

Ḥarf-i ḍad

293

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Eylemez mi ḥālimi aḥvālimi cānāna arż

ʿAzm eder mi var olan bu derdimi dermāna ʿarż

2 Söylemem nā-merde rāzıñ çünki bir kār eylemez

Eyle derdiñ var ise dermān içün Loḳmāna ʿarż

3 Bekle teʾsīriñ görürsün belki raḥm eyler saña

Yaz derūnu derdini et bir şeh-i sultāna ʿarż

4 Mest-i lā-yeʿḳıl olunca Cem-i mesti nāz ile

Durma git eyle bu ḥāli dīde-i mestāne ʿarż

5 Bir ḳabūl etse şerefdir baḫtiyār ʿad et seni

Emri ile kendini dil-dārını ḳurbāna ʿarż

Ḥarf-i ṭı

294

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Cānını vermek bir ʿāşıḳ her zemān cānāna şarṭ

İltifāt etmek o da bir ʿāşıḳ-ı giryāna şarṭ

2 Şarṭ odur gördükde bir ʿāşıḳ cemāl-i yāre hem

Bu sözü söyler iken lāzım gelir her yana şarṭ

3 Ḫānedānıñ ḳadri artar ol zemān bilmiş oluñ

Gelse ḫürmet eylemek lāzım gelir mihmāna şarṭ

4 Hem gül-i ruḫsārını görmek içün her ḥālde bil

İntisāb etmek içün Emrī̄ gül-i reyḫāna şarṭ

Ḥarf-i ẕı

295

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Göñül eyler şu ʿālemde vefādan ḥaẕ
Ṣaḳın eyler deme bir dem cefādan ḥaz

2 Raḳībi bir zemān sevmez de ṣoramaz
Eder bezme gelince āşinādan ḥaẕ

3 Ne yandan gelse bir ġam-ı dil anıñla
Ne çāre istemez eyler ṣafādan ḥaẕ

4 Ne söylerseñ duyañ [da] olmaz alan yoḳ
Zemānıñ dil-beri eyler recādan ḥaẕ

5 Tabaṣbuṣ eylemek lāzımdır Emrī
Eliñ ḳaldır eder belki duʿādan ḥaẕ

Ḥarf-i ʿayn

296

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 El-vedāʿ ey ḳurratü'l-ʿaynım cevānım el-vedāʿ

El-vedāʿ geldim demekçün dehre ẓannım el-vedāʿ

2 Görmedim geldim cihāna ben benim şād olduġum

Āh ile eyvāh ile geçdi zemānım el-vedāʿ

3 Çoḳ zemāndır ḥasret-i rūyuñla bīmār olduġum

Cism ü zārım çāk olur rūḥ-ı revānım el-vedāʿ

4 Ey benim rūḥ-ı revānım bilmiş ol ʿālemde sen

Eyleyen bir ben degil āh eşk-i ḳanım el-vedāʿ

5 Ey benim rūḥ-ı revānım gel de et ḥaḳḳıñ ḥelāl

Geldi Emrī bekliyor ḥulḳūmda cānım el-vedāʿ

297

feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilün

1 Edecek geldi demi ol gülü gülzāra vedāʿ

Şu ġarīb bülbüle baḳ bāġ-ı çemenzāra vedāʿ

2 Arar elbetde devā ister o bīmāra seni

Çāre bulmazsa ṭabīb eyler o bīmāra vedāʿ

3 N’eylese n’etse ne yapsa hele ʿ ālemde keş

Ṭāliʿ i gülse eder her kes idbāra vedāʿ

4 Ne ḳadar olsa maḥabbet yine bir gün gelecek

Edeceksiñ hele Emrī buña yoḳ çāre vedāʿ

298

feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilün

1 Geçdi eyyām-ı bahār etdi gülistāna vedāʿ

ʿ Andelibān bir aġızdan ḥüzn ü efġāna vedāʿ

2 Alsa āġūşuna her dürlü ʿ adālet var iken

Ediyor vaḳti gelince **ṣadef-i dāne** vedāʿ

3 Bize vaḳtiyle demişken beni sev ben de seni

Niye şimdi ediyor ʿ ahd ile peymāne vedāʿ

4 Göre bilmeklik içün rūyunu her dem geliyor

Gelecek dem edecek şemʿ aya pervāne vedāʿ

5 Bu ne ḥāldir bilemem añlayamam ḥikmeti var

Emri Emrīye de etmekde o kāşāne vedāʿ

Harf-i ġayın

299

feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilün

1 İstese eyleyemem cānımı cānāna dirīġ

Kim eder varı ʿaceb ʿārı o sulṭāna dirīġ

2 Gösterir istese ʿuşşāḳa maḥabbet o nigār

Ülfeten etmeyecek ẓannım olur **rūdāne** ol dirīġ

3 Bezm-i rindāne ḳabūl etse ne var ben ḳulunu

Etmesin versin eliñle baña peymāne dirīġ

4 Çāre yoḳ ḥāṣılı bī-çāreligim sence ʿiyān

Derdli geldim bilerek etmege dermāne dirīġ

5 Emriyim emrine her ḥālde müheyyā yāriñ

İstese cān edemem āfet-i devrāne dirīġ

300

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ben bugün cānāneden oldum firāġ[343]

Gül deyü gül lāne oldum firāġ

2 İstedim bir ḫayli demdir tā görem cānānımı

Āşinā-yı yār bulup bīgāneden oldum firāġ

4 Her zemān birlik yaşarken şimdi gördüm iftirāḳ

Var ṣuçum Emrī nedir **rūdāneden** oldum firāġ

Ḥarf-i fāʾ

301

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Düşmüşüm ben sen gibi cānāne ḫayf

Der görenler ḥālimi dīvāne ḫayf

[343] Birinci beyitte vezin kusurlu ve eksiktir.

2 Seyrederken şemʿ-i ḥüsnüñ nāgehān

Oldu cismim ṣanki bir pervāne ḥayf

3 Dām-ı zülfüñde esīr etmeklige

Beni mecnūn eylemiş **rūdāne** ḥayf

4 Bābıña geldim fidā-yı cān içün

Almıyor bilmem neden ḳurbān ḥayf

5 Emri kendi göñlüme bir ḥāl olup

Verdigim günden berü burhāna ḥayf

302

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Baḳmıyor bilmem nedendir ben gibi nā-çāra ḥayf

Ol perī her gün açar bir yāreye biñ yāre ḥayf

2 Eksik olmaz ḥasret-i hecri göñülden dīdeden

Ol perīniñ fürḳati etdi beni āvāre ḥayf

3 Dil esīr-i miḥnet olmuş ʿandelibān ẕevḳ eder

Güllere şeb-būlara sünbüllere gülzāra ḥayf

4 Nā-ümīd bir ḥāldeyim derdim benim ʿaşḳ derdidir

Der ṭabībān gördügü ān ben gibi bīmāra ḥayf

5 Aġlasın ṭursun cihānda ġayrı der-i yār ile

Emriye giydirdi ṭāliʿ yār gidince ḳara ḥayf

303

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Hep seniñçün etdigim etdi beni āhım telef

Ol sebebdir iñlemekden ṣanki sīnem oldı def

2 Ey beni mest eyleyen ṣāḳī-i devrānım benim

Olmayınca vermiyorsuñ mey mül-i sāġarda keyf

3 Nāzenin ʿömrüñ çoġalsın olsun ʿālemde mezīd

Verdi teşrīfiñ bu şeb bezme efendim bir şeref

4 Öldürürsen rāżiyem hem kendi destinle beni

Gel benim bu sīnemi etdirme aġyāra hedef

5 Kimseden bekler beni ẓannetme ʿālemde vefā

Kim olur sen yār giderseñ Emriye bilmem ḫalef

304

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 O deñlü bence müşkildir edem cānānımı taʿrīf

Degil ben kimseler ḥāşā anı kim etmeye tavṣīf

2 Bilenler ḥāli aḥvāli digerinden ʿaceb var mı

Var ise ḥasb-i ḥāl ile sevenler durmayıp teşrīf

3 Anıñ ḫaylī zemān oldu firāḳından merāḳından

Düşüp ben zülf-i dāmında olup anda bugün tevkīf

4 Aña taʿrīfe ḥācet yoḳ benim derdim aña maʿlūm

Bilir ḥāli perīşānım gelip etmez niçün talṭīf

5 Anıñ her emrine rāżī ʿaceb olmaz mı her ʿāşıḳ

Edeydi Emriye cānıñ fidā etmeklige teklīf

Ḥarf-i ḳāf

305

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Gülmüyor her dem baḳıp da rūy-ı ḫandān olmamaḳ

Var mı bir ʿāşıḳ görüp de yāre ḳurbān olmamaḳ

2 Yār içün ʿāşıḳ olan her dürlü cān eyler fidā

Etdigi kāra nihāyet soñra peşīmān olmamaḳ

3 Sen telāş etme dil-i bīmārına vardır ʿilāc

Derd olur da hīç olur mu aña dermān olmamaḳ

4 Her seḥer vaḳti varıp da ġonca-i gül seyrine

ʿAndelibān gülşene varsın da nālān olmamaḳ

5 Her ne derlerse desinler ben sözümde ṣābitim

At olunca Emri mümkin mi ki meydān olmamaḳ

306

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Bezme teşrīf etdi cānān biz ḫaberdār olmadıḳ

Var anıñ bir ḥikmeti kim vuṣlatı yār olmadıḳ

2 Dāma düşdük biz temāşā-yı cemāl eyler iken

Baġlanıp ḳaldıḳ anıñ zülfünde ber-dār olmadıḳ

3 Yalıñız bir ben degil gülden şikāyet eyleyen

Görmedim bir ferdi yoḳ andan da bīzār olmadıḳ

4 Var mı bir ʿāşıḳ cihānda bilmesin yār ḳadrini

Bir dem olsun şu cihānda yāre aġyār olmadıḳ

5 Yüz sürüp hem ḫāk-i pāye eyledik andan niyāz

İstedik biz Emri kim iḥsān-ı ḫünkār olmadıḳ

307

mefʿ ūlü mefāʿ īlü mefāʿ īlü feʿ ūlün

1 Geldik seni görmeklige cānān hele çıḳ çıḳ

Ṣor ḫāṭır-ı nā-şādımızı sen daḫı sıḳ sıḳ

2 Sāḳ̄ i kerem et bādeyi ver kendi eliñle

Cām-ı meyi gel ver içelim ḫāṣılı lıḳ lıḳ

3 Bir ḫayli zemān oldu seni görmeyeli ben

Sāʿ at gibi ḳalbim o sebeb etmede tıḳ tıḳ

4 Görsüñ de begeñsin bizi dost ḳahr ola düşmān

Tā ṣubḥa ḳadar ḳaynadalım ṣoḥbeti fiḳ fiḳ

5 Gel Emriniñ ʿālemde hemān göñlünü şād et

Düşmān kim ise ḫāṭırını ḳahr ile yıḳ yıḳ

308

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Göñül ārzū eder dil-dārıñ ancaḳ

Görünce söylesin efkārıñ ancaḳ

2 Anıñçün āh eder vaḳt-i seḥerde

Ġarīb bülbül göre gülzārıñ ancaḳ

3 Varıp bezm-i dil-ārāya bir ʿāşıḳ

Duyunca lāl olur güftārıñ ancaḳ

4 Bir ʿāşıḳ her zemān meydān bulunca

Görünce ẕevḳ alır dīdārıñ ancaḳ

5 Hemīşe Emriniñ ancaḳ o dil-dār

Bilirse ol bilir esrārıñ ancaḳ

309

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Görmedim yoḳdur naẓīri istesem dünyāda yoḳ

Saña beñzer bir melek-rū ʿālem-i aʿlāda yoḳ

2 Gül yüzüñ kim ki görür başlar fiġāna çün seḥer

Öyle zār eyler nihāyet bülbül-i şeydāda yoḳ

3 Biz aña şāh-ı cihān dersek bizi var ḥüsnünüñ

Öyle bir erkāna mālik görmedim dīdārda yoḳ

4 Ẓāhiren şefḳat maḥabbet gösterir maʿnen bıḳar

Raḥmı yoḳ insāfı yoḳ meyli anıñ imdāda yoḳ

5 Kim bilir bilmez kime derdi derūnuñ söylesiñ

Çekdigi cevri nihāyet Emriniñ taʿdāda yoḳ

310

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 Her leẕẕeti biz ṣoḥbet-i cānānede bulduḳ

Baḳdıḳ gül-i ruḫsārına āh dānede bulduḳ

2 Esrār-ı Ḫudāyı arayıp ṣorduġumuzdan

Ol gevher-i dürri hele vīrānede bulduḳ

3 Bir cām ile mest olmaġa ʿahd eyledik ammā

Çoḳca arayıp biz anı mey-ḫānede bulduḳ

4 Ḫaylī aradıḳ murġu nihāyet yorulunca

Bizler o güzel yavrucuġu lānede bulduḳ

5 Gezdik şu fenā dehri nihāyet uṣanınca

Emrī ġam ü şādı yine peymānede bulduḳ

311

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Yıḳdı gönlüm bir perī iʿmārına miʿmārı yoḳ
Başladı feryāda dil murġu anıñ gülzārı yoḳ

2 Ṣorsañ ʿayb etmez baña etdikleriñ söyler müdām
Dün gece aġyār ile ẕevḳ eylemiş iḳrārı yoḳ

3 Mest olup rindānelerle el ele vermiş gelir
Geldi bezme başda fes gördüm anıñ destarı yoḳ

4 Verdiler bir bir ḫaber etdikleriñ her ṣubḥ u şām
Gösterip şen etdi gönlüm şimdide inkārı yoḳ

5 Kesdik ümīdi güzellerden vefā çün bulmadıḳ
Emriyi farż eylesinler yārı yoḳ aġyārı yoḳ

312

feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilün

1 Deyiñiz yāre bu şeb bezmimiz al ḳan olacaḳ
Alıp aġyārı gelirse büyük ʿ işyān olacaḳ

2 Ḳopacaḳ ġulġule ʿ uşşāḳ diyecekler bu ne ḥāl
O meyānda ṣanırım ol daḫı ḳurbān olacaḳ

3 Güvenip ḥüsnüñe çoḳ cevr ü cefā etmiş ise
Görecek ḥüsnüñü ṣolmuş o da pişmān olacaḳ

4 Gider andan bu güzellik gider andan bu ḥüsn
Bu gidiş böyle ḳalır ṣanma perīşān olacaḳ

5 Ne kim eylerise keşī o da elbetde bulur
Edecekse beni mesrūr o da ḫandān olacaḳ

6 Kime ḳalmış bu güzellik kime ḳalmış bu cihān
Gelecek gün o da Emrī gibi vīrāne olacak

313

feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilün

1 Dün gece ṣoḥbet-i cānānla uzatdıḳ ḳaldıḳ

Bilmeden vaḳtimizi öyle uzunca daldıḳ

2 Ṣanki biz ḫayli zemān ayrı düşüp ḳalmış idik

Gūyiyā bāl şekerle eridip ḳaynatdıḳ

3 Öylece meyle bu şeb mest ü müdām olmuş idik

Bilmedik n'oldu bize ṣoñra yıḳıldıḳ yandıḳ

4 Yine muʿ tāda o maḥbūb ile birlikde idik

Bu ne ḥāldir buña bizler de düşündük şaşdıḳ

5 Gitdi cānān hele boşda yine ḳaldı yerler

Emri ġayrı bu gidişle bu gelişle yandıḳ

314

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Cihānda ẕevḳi şādı her zemān cānānede bulduḳ

Ṣadāḳat n'oldıġıñ ʿālemde biz pervānede bulduḳ

2 Kimi gördükse hep ġamlı neden şād olmuyor kimse

Yaşar āsūde ḥāl ancak bu gün dīvānede bulduḳ

3 Beni mest eyledi laʿl-i lebiñle ol perī-peyker

Zemānıñ ḥükmü ẕevḳ[ı] şimdilik peymānede bulduḳ

4 Arardım çoḳ zemāndır bulmadım bir ferd-i ʿirfānı

Hemān gencīne dürr-i gevheri vīrānede bulduḳ

5 Ne derlerse desinler ṭutmuşuz biz dāmen-i yāri

Ṣafā ẕevḳ ü maḥabbet Emri biz bir dānede bulduḳ

Ḥarf-i kāf

315

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ḳurratü'l-ʿaynım verir bir başḳa ḥālet gözleriñ
Ẓannedersem öldürür bir gün nihāyet gözleriñ

2 Gözleriñ süzdükçe bezme öyle revnaḳ vermede
Başḳa başḳa gösterir her gün kerāmet gözleriñ

3 Girdiğiñ bir ḫayli ʿuşşāḳıñ nihāyet ḳanına
Eylemişdir ḥāṣılı bir bir rivāyet gözleriñ

4 Zümre-i ḫūbān varıp her ḥāl niyāza başlasa
Ögredir mi anlara ders-i ẓerāfet gözleriñ

5 Ḳadrini bil ol ḳadar üftādegānıñ derdnāk
Emriyi etmekde ḥayrān āh o āfet gözleriñ

316

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Bilmiyor ẓannetme ʿālemde o **bī-ʿār** etdigiñ

Etmiyor bir ʿāşıḳa kimse o ġaddār etdigiñ

2 Olmuşum bīmār-ı ḥasret yār gidince ġurbete

Kim kime etmiş baña şu baḫt-ı idbār etdigiñ

3 Kendi ẕevḳ etsin de dünyālar yıḳılsın añlamaz

Ṣanmayıñ bilmez bilir ʿuşşāḳı bīzār etdigiñ

4 Ṣorsalar bilmez bilirken añlamaz ẓannetme sen

Emriye pek çoḳ gelipdir baḳma inkār etdigiñ

317

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Yār n'içün bilmez bilir ḥālim perīşān etdigiñ

Bilse etmez etmemek lāzımdır insān etdigiñ

2 Var mıdır bilmem ṣuçum öldürmege ʿazm eylemiş

Ḳatlime etmiş onunçün āh u fermān etdigiñ

3 Çoḳ cefā etmiş yorulmuş o cefā-cū yār baña

Ẓannedersem kendi de olmuş peşīmān etdigiñ

4 Söylerim billah duyan elbet olur aḥvālimi

Ben şikāyet eylerim maḥşerde giryān etdigiñ

5 Ġonca gül sünbül benefşe Emri hem şeb-bū bile

Duysa istiḳbāl eder ʿazm-i gülistān etdigiñ

318

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Baġladı bilmem nedendir zülf-i zencīriñ seniñ

Ben gibi bir ʿāşıḳı maḥv etdi taṣvīriñ seniñ

2 ʿĀşıḳa gāh iltifāt gāh ẓulm ederseñ bu neden

Añlamam bilmem nedir bu yolda tedbīriñ seniñ

3 Ben yañıldım ḳaşlarıñ miḥrābına etdim naẓar

Çāk çāk etdi durup sīnem o şimşīrin seniñ

4 Kendime mürşīd edindim ben seni ey meh-liḳā

Ṣormaḳ icāb eyledi kimdir ʿazīz pīriñ seniñ

5 Söyleseñ her neki isterseñ anı ḫoş diñlerim

İltifātdır Emriye ʿālemde takdīriñ seniñ

319

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ben esīri olmuşum rūyundaki bir dāneniñ

Çünki ʿālemde odur ṭabʿ-ı dili dīvāneniñ

2 Ben semenderveş düşüp āteşdeyim leyl ü nehār

Baña ḳarşı ḥaddine düşmüş müdür pervāneniñ

3 Şimdi yüz ṭutdum ḫarāba bir zemān maʿmūr iken

Yavrusu bilmem ne yanda ḳandadır şu lāneniñ

4 Gitdi sāḳī muṭribān daġıldı rindān cümleten

Gel ṭoḳunma ḳoy yıḳılsın ol deri mey-ḫāneniñ

5 Emri rūy-ı yāre maḥrūm oldu bilmem bu neden

Ḫayli demdir iltifātından ḳalıp cānāneniñ

320

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Şevḳı yoḳ sāḳī gidince ḳalmadı mey-ḫāneniñ

Hīç ṣafāsı bezm-i camıñ ẕevḳı hem rindāneniñ

2 Bādeye ḥasret keşim her dem diler gönlüm anı

Kim baḳar ẕevḳı ṣafāsı olmasa peymāneniñ

3 Yalıñız bir ben ṣanırdım şimdilik üftādesi

Var nice meftūnu rūyundaki esved dāneniñ

4 Görse giryānı ġamım bilse derūnu fürḳatim

Raḥmı elbetde olurdu hecrime cānāneniñ

5 İstesem varsın yıḳılsın istemem cānānesiz

Ḳalmadı ẕevḳı ṣafāsı Emri bu kāşāneniñ

321

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Durmasın varsın yıḳılsın her yanı mey-ḫāneniñ

Çünki gitdi muġpeçe şekvāsı çoḳ rindāneniñ

2 Bezme teşrīf etse cānānım verir bir başḳa ẕevḳ

Bülbül olduḳça mekīn var başḳa ẕevḳi lāneniñ

3 Bir nigāh etse açar biñ yāre baḳ gör sīneniñ

Var baña bilmem nedir ḳaṣdı gözü mestāneniñ

4 Gördügüñ her kimseyi ḫürrem deme [sen] derdi var

Başḳa başḳa ẕevḳ [ü] şādı var ġamı her ḫāneniñ

5 Ḳaldı bī-çāre ġamından aġlayor tā ṣubḥa dek

Ḥasretinden āh eder Emrī bu şeb cānāneniñ

322

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 İltifātıñ ḫayliden ḫaylī o yāriñ görmedik

Derde düşdüñ bir devāsıñ ol nigārıñ görmedik

2 Bezm-i cānāne hele bir cām içün ʿazm eyledik

Baḳdıḳ eṭrāfa bu şeb hīç bir şikārıñ görmedik

3 Vech-i yāri görmege düşdük anıñ bir kūyuna

Menzile ermek degil ḥāl-i diyārıñ görmedik

4 ʿAksidir bu ṭāliʿ-i dūnum nedendir bilmezem

Dehriñ Emr̄i bir güzel leyl ü nehārıñ görmedik

323

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Vermiyor bir dem baña meydān felek bir ān felek

Etmiyor bilmem nedendir yāri bir mihmān felek

2 Bir gün olsun şād edip güldürmedi aġlatdı hep

Yıḳdı her yanım ḫarāb etdi benim düşmān felek

3 Ḳanda varsam ḥālimi görse acır dī̇vāneler

Tāliʿ-i dūn baña etdi bu dem ḳalkān felek

4 Her ne yapsa rāżiyem öldürse de güldürse de

Etse cānānıñ yolunda ġam yemem ḳurbān felek

5 Ḥasret-i hicrān düşürdü mihnet-i ġam baḥrine

Verse baḳ neyler cihānda Emriye meydān felek

324

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Erdi eyyām-ı bahār bülbül gibi gülzāra çek

Bülbülāsā gül deyü durma fiġānı zāra çek

2 Ben didem baḳmaḳ ḳıyar cāna nigāh-ı dil-beriñ

Açdı müjgān tā cigerde durma ġayrı yāre çek

3 Çekme ġam zülf-i teliñle baġlanınca iltifāt

Rāżiyem tek ṭaḳ benim gerdānıma berdāre çek

4 ʿArż-ı ḥāl et ḥālini ʿarż eyle sen cānānıma

Çekdigiñ derd-i ġamı iẓhār içün ḫünkāra çek

5 Ṣadhezārān durmadan yūf dīdeye dermānına

Ṭāliʿ-i idbārıñ Emrī yār ile aġyāra çek

325

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Kim demiş vardır ḫatā etmiş bekāsı ʿālemiñ

Nice divāne diyen varmış ṣafāsı ʿālemiñ

2 Yoḳ gören olmaz cihānıñ kār ü cāhı devletiñ

Her neye baḳsañ muvaḳḳıt iştihāsı ʿālemiñ

3 Görse ki rūz-ı şebi devr etmededir gün-be-gün

Başḳa bir renge girer mihr-i żiyāsı ʿālemiñ

4 Her gelen fāni demiş bilmiş muvaḳḳit ʿālemi

Yalñız bir sen degilsiñ āşināsı ʿālemiñ

5 Her ne görseñ her neye baḳsañ anı fāni bil

Bir ṣafāya vardır Emrī biñ cefāsı ʿālemiñ

326

mefʿ ūlü mefāʿ īlü mefāʿ īlü feʿ ūlün

1 Bilmem ne zemān sen baña cānān olacaḳsıñ

Hem de şu benim derdime dermān olacaḳsıñ

2 Gel bezmimize ögredelim ʿaşḳ ile meşki

Nā-puhtelik etme hele pişmān olacaḳsıñ

3 Sen dostu raḳībi ne zemān farḳ edeceksiñ

Söyle ebkem söyle sen ʿirfān olacaḳsıñ

4 Eyvāh saña ey ḳalbi siyāh-pūş-ı riyāñla

Ẓannetme bu meslek ile insān olacaḳsıñ

5 Bī-çāre göñül dāmına düşmüş o ne yapsın

Emrī gibi bil kendini giryān olacaḳsıñ

327

feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilün

1 Nesi var ben bilemem bende ʿaceb cānānıñ

Verdigi derdi düşünmez ne içün dermānıñ

2 Beni öldürmegi ḳurmuş ne ṣuçum var bilemem

Gösterir ḳaṣdı mı var hep baña müjgānınıñ

3 Geçdi tā cānıma hecri ġamı serdi yārin

Aġladı soñra da görmez ne içün giryānıñ

4 Ol ḳadar ḥüsn-i leṭāfet veriyor ʿuşşāḳa

Bir beni var yanagında sevecek burhānıñ

5 Ben çekersem çekerim kaḥrını kadrim bilerek

Bulmadım Emrī̄ güzellerde anıñ aḳrānıñ

328

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ey göñül murġ[u] niçün ʿazm-i gülistān eylediñ
Gül görünce durmayıp āh ile efġān eylediñ

2 Öyle bir ḥāle gelip olmuş idim ben nā-ümmīd
İltifātıñ aldıñ öyle mehān eylediñ[344]

3 ʿAşḳ ile bīmār olunca bildik el çekmiş idiñ
Bī-devā derdime raḥm etdiñ de dermān eylediñ

4 Bezm-i rindāne görüp bī-kes buña destiñle sen
Dün gece mi ʿāleminden bāde iḥsān eylediñ

5 Gel de ṣor ḥāliñ nedir bugün benim aḥvālimi
Emrīyi zülfüñ gibi dökdüñ perīşān eylediñ

[344] G.328/2'de ikinci mısrada vezin kusurludur.

329

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Baḳmaḳ ārzūlar göñül dīdārına her dem seniñ

Gel ḫırām et bezme kim cismiñ bize elzem seniñ

2 Ḫışmile baḳdıñda açdıñ sīneme bu yāreler

İltifātıñ ʿādetā dil yāreme merhem seniñ

3 Her gören meftūn saña ḥüsnüñde var **bir ān bükem**

Yalñız bir ben miyim ʿālemde **al gel ġam seniñ**

4 Her görenler ḫaṭ-ı ḥüsnüñ bil anıñ meftūnudur

Bilmiş ol başdan başa şu gördügüñ ʿālem seniñ

5 Çıḳdı istikbāle beklerler durur rindān hele

Bezme gel göster cemāliñ Emrīye ekrem seniñ

330

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Var mı āteşden diger bir maḳṣadı pervāneniñ

Meskeni ṣaḥrā olur ʿālem bilir dīvāneniñ

2 Ḳalb-i virān ḳalb-i giryān ḳalb-i nālān her zemān

Var nice gencīnesi ṣorsam bilir virāneniñ

3 Ḥāline baḳ bāḳī ġayrı ḥāle olsa ol perī

Ol ḳadar teʾṣīri var rūda olan bir dāneniñ

4 Gördügüñ her ḳalbiñ ʿālemde bir āhengi var

Ṣād u ġamdan ḥāṣılı ḫāli degil her ḫāneniñ

5 Olsa bir ḫāne ḫarāb eyler anı ʿimār gelen

Uçsa bülbül ẕevḳ ḳalmaz ḥāṣılı şu lāneniñ

331

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Añlamam bilmem nedir yār bildir efkārıñ seniñ

Göñlümü aldıñ nedendir şimdi inkārıñ seniñ

2 Kendi ḥālimde yaşar bir ʿāşıḳ-ı ṣādıḳ iken

Baḳ ne ḥāle bir baḳışda ḳoydu dīdārıñ seniñ

3 Ẕerre olsaydı mürüvvet sende şefḳat merḥāmet

Gösterirdiñ gül yüzüñ olsa eger ʿārın seniñ

4 ʿAşḳ beni bir ḥāle giryān etdi gitdi ʿākibet

Baḳ ne ḥāle ḳoydu āh ol çeşm-i ḫūn-ḫʷārın seniñ

5 Ölsem ayrılmam cefā çeksem ṣafā ʿad eylerim

Emrī ẓannım rişte-i zülfünde ber-dārın seniñ

332

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 Öldürdü beni ḥasreti gör ḳaşı kemānıñ
Biñ ḫār ile biñ māra bedel hecri cevānıñ

2 Minnet edemem ġayrı cihāna bu zemāna
Elbetde yeter ẕevḳı baña köhne ādānıñ

3 Merdāne çalış ʿāşıḳ isen celbine yāriñ
Olmaz olamaz ḫayrı saña etme riyānıñ

4 Ṣarf etme nefes etme hederdir kelāmıñ
Bir perdeki yoḳ añlayacaḳ açma dehānıñ

5 Her rengine her fendine her ḥāline dehriñ
Uymazsa saña uymaġa baḳ Emrī zemānıñ

333

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 En büyük bir derd imiş bu derd-i hicrānıñ seniñ
Vuṣlatıñ nice büyük bir luṭf u iḥsānıñ seniñ

2 Ḫaylī demdir nār-ı ḥasreti baġrımı ḳan eyledi
Ḳurtar Allah ʿaşḳına var ise īmānıñ seniñ

3 Ben seniñ bīmār-ı ʿaşḳıñ olmuşum ey dil-rubā
Olmuyor ẓannım bu cevre rāżī vicdānıñ seniñ

4 Derdlidir bī-çāredir āvāredir ḳıl merḥamet
Bir gün elbetde olur Emrīye dermānıñ seniñ

334

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Beklemem nā-merd olandan bir zemān merdānelik
Bilmiş ol etmem cihānda öyle bir dīvānelik

2 Āh u zārım incidir ʿālemde ḥālim seyr idiñ

Hangi beyt eyler bu āhımla baña kāşānelik

3 Her güzele meyl edip baḳmam da kendim bağlamam

Ḳanda bir şemʿa görürsem edemem pervānelik

4 Öyle mest oldum ben Emrī dīde-i mestān ile

Rind olup ḳaldım ise ẓannetme sen mey-ḫānelik

Ḥarf-i lām

335

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Geçdi çağı sevmede şu dil-beri ḥālā göñül

Öyle Mecnūndur güzel görse ṣanır Leylā göñül

2 Geçmiyor bu ʿillet sevdā anı ḳıldı zebūn

Nerde görse āh eder bir serv-i ḳad bālā göñül

3 ʿĀlemi görmez o dem kim yār ile ülfet eder

Yār gidince ol zemān etmekde var belā göñül

4 Ḥāṣılı sevdāya düşmüş yār deyü feryād eder

Ḳanda varsa hep arar dil-dārını illā göñül

5 Böyle ḳalmaz her zemān bir gün gelir Emrī̄ diler

Vaḳt olur dil-dārı terk eyler arar Mevlā göñül

336

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Bezm-i ḫūbānda bu şeb etmiş neden ʿīsyān göñül

Olmuyor teskī̄n nedendir ḥāline elʾān göñül

2 Ḳoydu bir ḥāle beni mecnūnlar oldu hem-demim

Dāʾimā ġamnāk eder etmez niçün şādān göñül

3 Pek de meyyāl ḳanda görse bir güzel eyler hücūm

Bir perīniñ ḥüsnüñe olmuş durur mihmān göñül

4 Ḳanda görse bir güzel vardır dimez kim ṣāḥibi

Añlamaz ḥükm-i niẓāmı diñlemez fermān göñül

5 Kendine ṣorsañ o da bilmez nedir aḥvālini

Ḳanda varsa Emrīveş ister durur yārān göñül

337

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ḳanda görse bir leb-i Şīrīn olur Ferhād göñül

Ḳanda görse bir güzel ṣaydım deyü ṣayyād göñül

2 Dil-rubālar dest-i ḳahrından çekip ḫaylī keder

Gördü biñ türlü belālar olmuyor irşād göñül

3 Bilmiyor ḥāl-i zemānı bilmiyor aḥbābını

Bekliyor şaşḳın güzellerden vefā imdād göñül

4 Ẕevḳiñ icrā eylemek çün eyledi terk-i edā

İstedi düşdü nedendir eyliyor feryād göñül

5 Emr̄iniñ başın belāya ḳoydu gitdi nāgehān

Dāma düşmüş şimdi de bekler durur āzād göñül

338

mefʿ ūlü mefāʿ īlü mefāʿ īlü feʿ ūlün

1 Ey dī̄desi ebrūsu siyāh ruḫları āl āl

Ḥaddī̄ mi saña beñzeye bir yār ola emṣāl

2 Minnet edemem kimseye sen vār iken ey yār

Dünyāda baña sen var iken kim ola hem-ḥāl

3 Nāmıñla seniñ ben yaşarım sen daḫı ṣaġ ol

Cehd ile benim göñlümü yap eyleme ihmāl

4 Yanmış ṭutuşup eyledi saña luṭfunu göster

Bābında bu Emrī̇yi ṣaḳın eyleme pā-māl

339

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ey göñül geldi zemānı durma sen feryāda gel

Yār gider elden anıñ çün şimdilik sen dāda gel

2 Bister-i ġamda esī̇rim dī̇de-i giryān ile

Ey ṭabī̇bim dertliyim bī̇-çāreyim imdāda gel

3 Bir baḳıp dī̇dārına oldum esī̇ri zülfünüñ

Çünki düşdüm dām-ı ʿaşḳa gel yetiş ārāda gel

4 Ṣıdḳ ile ṭutdum yapışdım ben bıraḳmam dāmenin

Bāb-ı luṭfuñ beklerim şeyḫim bu gün irşāda gel

5 Emrī senden yār gider ẓannım ḳalıp fürḳat saña

Ey göñül geldi zemānı durmasın feryāda gel

340

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ḫaylī demdir āteş-i ʿaşḳıñla giryāndır göñül

Bāġ-ı ḥüsnüñde hemīşe āh u efġāndır göñül

2 Hem eder ẓannetmede bilmez ki maḥkūm her zemān

Ṣūret-i ḥüsnüñde āṣaf-ı Süleymāndır göñül

3 Ser çeker eflāke āh etdikce āhından anıñ

Bil çekil ḳurb-ı civārından ki sūzāndır göñül

4 Hecre ṭāḳat ḥasrete etmez taḥammül bir zemān

Ayrı düşmek istemez her ḥāl perīşāndır göñül

5 Emrīveş gönlüm de meftūndur o yār dīdārına

Ḫaylī demdir āteş-i ʿaşḳıñla giryāndır göñül

341

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ṭurra-i ṭarrārına her ḥālde meftūndur göñül

İḳlīm-i ḥüsnüñde mihmān anda meskūndur göñül

2 Bir perīniñ āteş-i sevdāsına düşmüş yine

Bir ḳılı ḳırḳa yarar ẓannetme mecnūndur göñül

3 Ayrılıḳ müşkil anıñ çün āh eder leyl ü nehār

Dām-ı zülfünde ṭutulmuş anda maḥzūndur göñül

4 Her naşılsa vaḳt ile verdim de aldım ʿaşḳını

İstesem vermez o yār ḥikmetde merhūndur göñül

5 Çünki meyl etmiş o yāriñ her zemān emrindedir

Ölmek Emr̄iveş yolunda ġayrı medyūndur göñül

342

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Her zemān görmek içün bir intiẓām bekler göñül

Seni ey vech-i ḥüsn bir başḳa nām ister göñül

2 Neşʾe bulsun başḳa bir ʿālem temāşā eylesin

Meclis-i mey sāḳ̄i-i devrānda cām ister göñül

3 Bir dem olsun gitmiyor fikrim ḫayāli yārdan

Ṣorsalar yoḳ başḳa çāre ʿarż-ı kām ister göñül

4 Var bunuñ bir ẕevḳı şevḳı var bunuñ bir ʿālemi

Birlik olmaḳ yār ile her ṣubh u şām ister göñül

5 Söylemez bir kimseye rāż-ı derūnuñ ol bilir

Kūy-ı yāre gelmiş Emr̄i anı rām ister göñül

343

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Artar eksilmez nedendir yāre bir etsek suʾāl
Bezm-i ʿuşşāḳda anıñ çün her zemān bu ḳīl u ḳāl

2 Var anıñ ḥüsnünde bir başḳa leṭāfet başḳa ān
Var anıñ ḥalinde baḳsañ var anıñ bir başḳa ḥāl

3 İsterim her dem anıñla hem-dem olmaḳ çāresiz
Ḥüsn-i erkānında var yoḳ bende bildim iʿtidāl

4 Yār beni bīmār edip derd-i ġamıñla ʿāḳibet
Derdime bir çāre ṣorsam gösterirler infiʿāl

5 Añlamam vardır bunuñ bir ḥikmeti bir ʿilleti
Emrīye ceddinden etmişdir bu sevdā intiḳāl

344

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Saña lāyıḳdır desem ben āfet-i devrān güzel

Az gelir etsem yoluna cānımı ḳurbān güzel

2 Sen dirīġ-i iltifāt etme ṣaḳın ʿuṣṣāḳına

Her zemān göster nezāket ey şeh-i ḫūbān güzel

3 Ḳadriñi bil göster ʿālemde begim miḳdārını

Her zemān lāyıḳ saña bir meclis-i ʿirfān güzel

4 Ḳorḳarım baḳmaḳlıġa gülzārına dīdārına

Söyle müjgānıñ ḳaşıñ yār etmesi[n] ʿiṣyān güzel

5 İltifāt göster nezāket sende bu efgendene

Çünki gelmiş kūyuna Emrī seniñ mihmān güzel

345

feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilün

1 Hele geldi ḳara bayram güzelim yoḳ bu ne ḥāl

Çekilip girdi ṣanırsıñ buluṭa māh-ı hilāl

2 Ḳara bayramlara girdi güzelim aḳ yüz ile

Ne zemān āh çıḳacaḳ gösterecek rūy-ı cemāl

3 O perī̄ bayrama ḥasret-keş idi ḫaylī̄ zemān

Giyinip ḳaralara girdi de çıḳmāz bindāl

4 Edip ʿālemde ḳodu gitti de ḥasret o beni

Ve ne ḳi dense de duymaz ne zemān ġayrı viṣāl

5 Buña ġayrı edelim ṣabr u taḥammül o gerek

Kime etsek ʿacabā Emrī̄ o dil-dārı suʾāl

346

fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün

1 Ey seḥer artıḳ yetiş imdāda gel sen dāda gel

Pek ġarīb ḳaldım firāḳım çoḳ hemān sen şāda gel

2 Çünki gösterdiñ cemāliñ eylediñ meftūn beni

Dām-ı zülfünde esīrim gelmişem āzāde gel

3 Ey seḥer murġu gelip sen de fiġāna hem-dem ol

Başla feryāda baña pey-rev olup evrāda gel

4 Çeşm-i mestiñ ile mest oldum da kendim bī-ḫaber

Elde cām ey sāḳī-i devrān bize ber-bāda gel

5 Maḳṣadım sensiz seniñçündür bu ġavġālar begim

Ey leb-i Şīrīn piş Emrī gibi Ferhāda gel

347

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Gelmesin de n’eylesin ḥasret ü fürḳat zāde dil
Aġlasın ʿayb etmeyiñ siz her zemān āvāre dil

2 Söylemez bir kimseye rāz-ı derūnuñ ṣaḳlayor
Derde düşmüş bī-devā ḳalmış neden bī-çāre dil

3 Āteş-i ruḫsarına baḳdıḳca cismim hevlnāk
Yanmada bilmem neden bilmem neden hep nāra dil

4 Ḥāṣılı bīmār-ı ʿaşḳım sen baña raḥm eyle gel
Pek dayanmaz bilmiş ol imdāda gel efgāra dil

5 Sūziş-i ʿaşḳıñla her dem her zemān Emrī müdām
Düşse bülbüller gibi feryād eder gülzāra dil

348

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Sevdigim sevdim seni sen etmiyorsuñ ḥasbiḥāl
Var ise taʿbīr baña ḳarşı efendim infiʿāl

2 Ben saña baḳdıkca dīdem mest olupdur āteşe
Yandı kül oldu göñül destiñle ver āb-ı zülāl

3 Ḥālimi gör merḥamet et ben ġarīb ü bī-kesem
Luṭf ederseñ bir nigāh et o benimçün bir miṣāl

4 Çoḳ zemāndır bekliyordum kūyuñu cānān seniñ
Etmiyorsuñ sen n'içün bilmem baña ʿarż-ı cemāl

5 Kendini bilseñ baña cevr ü cefā etmez idiñ
Bilmiyorsuñ etdigiñ bu Emrīden eyle su'āl

Ḥarf-i mīm

349

feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilün

1 Açıyor sīneme ṣormaz o perī yāre benim
Açdığı yārelere baḳmıyor āh çāre benim

2 Beni urmuş cigerimden gelecek de girecek
Gün olur ḳanıma elbetde gözü ḳara benim

3 Alıp oynar dil-i murġum anı pervāne deyip
Yaḳıyor cismimi ṣormaz nideyim yāre benim

4 O benim sırrıma āgāh degil ammā nideyim
Yazayım ʿarż edeyim ḥālimi dil-dāra benim

5 Geliyor Emrī der-āġūşa seni ol yār
Beni de ʿaḳlımı da ṣarmış o destāra benim

350

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Kaʿbe-i rūyuñ görüp baḳdım da tekbīr eyledim
Yüz aña sürmek içün bir ḥaylī tedbīr eyledim

2 Ben anıñ dīvānesi oldum görünce rūyunu
Zülfünü gerdānıma ṭaḳdım da zencīr eyledim

3 Ben degil herkes bilir ʿālemde ḳadriñ sevdigim
Cān ü dilden kim seni sevmezse tekdīr eyledim

4 Bildigim çün ḳadrini ṭutdum bıraḳmam dāmeni
Ḥüsn-i ānıñ cān onda naḳş ü taṣvīr eyledim

5 Hem dedim olmaḳ içün ʿālemde ey cānān seniñ
ʿAşḳını aldım götürdüm Emrī tenvīr eyledim

351

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ben düşüp Mecnūn gibi ṣaḥrālara kām isterem
Bir ṣaçı Leylā bulup etmekde bayram isterem

2 Yār ile hem-bezm olam hem-dem olam her ḥālde ben
Her zemān birlik ṣafā etmekde encām isterem

3 Bezmimiz şen ḳalbimiz rūşen ede bir ġonca-i fem
Sāḳī-i devrān gelince elde bir cām isterem

4 Ḥāṣılı ol yār ile dil-dār ile vaḳtim geçe
Gün geçip yār ile tenhā ḳalmaḳ aḳşam isterem

5 Ḫayr ile yād eylesin her kim oḳur eşʿārımı
Emrī yazmaḳdan murād dīvānı bir nām isterem

352

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Gül cemāliñ gördüm ʿālemde amana başladım

Bülbülāsā durmayıp āh u fiġāna başladım

2 Ḳalmadı bende taḥammül ḳalmadı bende mecāl

Bir cānım var vermege ḳaşı kemāna başladım

3 Her neyim var hep anı terk eyledim ġayrı bu dem

Kār u kesbi terk edip ġayrı ziyāna başladım

4 Ḳıblegāh etdim o gül ruḫsārını etdim ṭavāf

Ḳaşlarıñ miḥrābını gördüm iẕāna başladım

5 Ġayrı ṭāḳat ḳalmadı bende düşünce fürḳate

Çoḳ ezālar etmege Emrī bu cāna başladım

353

feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilün

1 Yār ile ḳopardı felek baġlı olan peymānım
Vaṣlını bekler iken artırıyor hicrānım

2 Çünki bīmār biliyor ṣormada imsāk ediyor
Baḳmıyor derde giriftār ediyor dermānım

3 Vaḳt u naḳti yoluna bende fidā eylemişem
Vermişem ḳaldı nihāyet verecek bir cānım

4 Öyle āh eylerim ʿālemde nedir feryādım
Duysa bülbül o sükūt eyleyecek efġānım

5 Söylesem söyleyemem derd-i firāḳım yāre
Emrī bilmez o perī ben bilirim vicdānım

354

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Olsa sensiz n’eyleyim ʿālemde dünyālar benim

Olsa ki yemem istemem ʿālemde kemḫālar benim

2 Düşeli senden cüdā ey mihr ü māhım ṣorma sen

Her gece tā ṣubḥa dek ḫulyā ü rüʾyālar benim

3 Ben taḥammül eylesem de gelse bir bir üstüne

Āteş-i ʿaşḳım sönmez aḳsa deryālar benim

4 Ey ṣaçı Leylā seni gördükde ḥālim gör nʾolur

Ol zemān Mecnūnluġum gör olsa ṣaḥrālar benim

5 Gelse de görseñ nʾolur şu ṭāliʿi nā-şādımı

Hem-demim Emrī olurdu olsa ʿAnḳālar benim

355

fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün

1 Nā-ümmīd bir ḥālde ḳaldım öyle giryān aġladım
Ben beni dīvāneveş gördüm perīşān aġladım

2 Gül yüzüñ seyr eyledim durdum nihāyet bir zemān
Bülbülāsā eyledim ben āh u efġān aġladım

3 Dehre geldim görmedim bir gün gülerken ben seni
Kemdimi fürḳatde hem aġyārı ḫandān aġladım

4 Ḥāliñe baḳdım dedim ḥāliñle hem ḥāl olmaġa
Zülfünü gördüm şaşırdım ben de nālān aġladım

5 Geleli Emrī cihāna vāṣıl-ı yār olmadım
Olmadım bir gün hele ʿālemde şādān aġladım

356

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ney gibi āh eyledikce bil seni yād eylerim

Bülbülāsā gül yüzüñ gördükce feryād eylerim

2 Çünki yoḳdur ḳalmadı bir çāre ġayrı çāresiz

Gördügüm ān senden istirḥām-ı imdād eylerim

3 Bildigim çün ben seniñ esrārını efkārını

Gördügüm ān bilmiş ol aġyārla ḫodād eylerim

4 Çünki āhımla ḫarāb etdim yine lāzım olan

Sen ḳabūl et kūyuna geldikde ābād eylerim

5 Hep seniñçündür bu daʿvālar bu ġavġālar begim

Emrīyim her gün birer manẓūme īcād eylerim

357

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ġam yemem cānān yolunda cismimi ḫāk eylesem

Ben o yolda baḫtiyārım kendimi pāk eylesem

2 Kendi elbetde bilir ne söylesem bilmezlenir

Ẓannedersem ḫoş olur ḥaḳḳında imsāk eylesem

3 Ben aña bir ḳalb-i maḥzūnumla baḳsam baḳmaz ol

Āh u feryād eyledikce sīne hem çāk eylesem

4 Ḳadrimi bilmez bilipde ben anı her vechile

Levḥa-i sīnemde resmin ben anıñ ḥak eylesem

5 Yaḳdı cānım yıḳdı çoḳ kāşāneler ḳıldı ḫarāb

Az gelir Emrī anı teşbīhde minḥāk eylesem

358

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ehl-i derdim sen beni ṣandıñ mı dermānsız mıyım
Pek ġarīb bī-çāre görme deme cānānsız mıyım

2 Çünki sevdim cān gibi cānānımı ʿālemde ben
Gel deme sen bī-vefā ḳansız mı vicdānsız mıyım

3 Bilmeñiz lāzım gelir ol āṣafıñ miḳdārını
Var benim bir pādişāhım ben Süleymānsız mıyım

4 Yāri aġyārıñ elinde gördügüm ān ben o ān
Öldürür maḥv eyler dünyāda ben ḳansızmıyım

5 Her zemān her dem hemīşe yār ile birlikdeyim
Ḫāne-i ḳalbimde mevcūd Emrī mihmānsız mıyım

359

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Bülbülāsā gül yüzüñ gördükde nālān eyledim
Başladım feryād u zāra hem de efġān eyledim

2 Ḥasretinden ḫaylī dem bīzār iken gördükde ben
Eşk-i çeşmim öyle dökdüm tā ḳızıl ḳan eyledim

3 Kūşe-i vīrāneyi mesken edindim bir zemān
Derd-i hecr ü fürḳati göñlümde mihmān eyledim

4 Eyledim dīvāne ṣaldım daġlara saḥrālara
Sen beni zülfüñ gibi işte perīşān eyledim

5 Nīk ü bed senden bilip Emrī cihānda bir zemān
Sen ne etdiñse baña ʿālemde cānān eyledim

360

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Kendimi bir olmadıḳ sevdāya rüsvā eyledim

Kendimi ol ḥālde bulduḳda temāşā eyledim

2 Bir cānım var bence ḳıymetdār iken her vech ile

Vermege cānān yoluna ben müheyyā eyledim

3 Derdimi dermānımı nezdinde ḥıfẓ etmiş iken

Başladım feryāda sırr-ı ʿaşḳı ifşā eyledim

4 Hem-demimdir maḥremimdir her zemān elzem baña

Gitmesin dīvānelik ḳalsın da daʿvā eyledim

5 Defter-i ʿuşşāḳa ḳayd oldum ezelden şimdiden

Sevmemek çün ġayrı bir yār Emrī imżā eyledim

361

feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilün

1 Nerde ḳaldı neye gelmez o nezāketli begim

Baña bilmem neye küsmüş o maḥabbetli begim

2 O ḳadar cilvesi var şīvesi var ʿuşşāḳa

O da gelsin görelim şen o dirāyetli begim

3 Aña bir şey diyemem ḳalmadı artıḳ diyecek

Beni bir nāme ile ṣordu ḥaḳīḳatli begim

4 Anı kim görse maḥabbetle nezāketle sever

Yalıñız bence degil herkese ḥürmetli begim

5 Bana vaʿ d etdi sözünde hele ṣādıḳ bulunur

Gelecek bezmimize ḥāṣılı şefḳatli begim

6 Gezdigi yerlere baḳ ṣanki gelir şāh-ı cihān

Kimseye minnet eder mi o ʿaẓīmetli begim

7 Emrī yollarda gözüm ḳaldı ne yanda güzelim

Nerde ḳaldı neye gelmez o nezāketli begim

362

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Eyle taḳdīr ḳıymetim insān içinde bülbülem

Cāhile ṣorma ṣaḳın ʿirfān içinde bülbülem

2 Çünki geldim ḫāngāh-ı ʿaşḳına eyle ḳabūl

Ḳadrimi bil sen benim mihmān içinde bülbülem

3 Pīr ü pīrān olup düşdüm kemāl-i ʿaşḳ ile

Kim ki Allah hū diyen devrān içinde bülbülem

4 Öyle mest oldum ki kendi kendimi farḳ etmezem

Düşdüm bir baḥre kim ʿummān içinde bülbülem

5 Emrī ḥaddim mi demek ʿālemde ben ādemim

Ḥażret-i ḫünkār demiş pīrān içinde bülbülem

363

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ġam yemem ʿālemde ġamlar hem-enīsim hem-demim

Derd ü fürḳatler teḥassürler benim hep maḥremim

2 İstemem yārsız cihānda bezm-i ʿālem bezm-i cām

Çünki gitdi yār dağılsın ḳalmasın cām-ı Cemim

3 Dehre küsdüm bādeyi görmekden ikrāh eyledim

Geçmiyorken ḥāṣılı dünyāda demsiz bir demim

4 Ben ölürsem ḥasretimden siz ḫaberdār eyleyiñ

Ḳabrime ḳoymañ beni āh gelmeyince gül-femim

5 Bezm-i yārde ḳul olup ḳaldımsa taʿyīb etmeyiñ

Emrī vardıḳda ḥużūra farż ediñ siz ebkemim

364

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Çekip ben kendimi vaḥdet-i ġamında iḫtiyār etdim

Gelir belki o cānānım deyü ben intiżār etdim

2 Gelince ḫāṭıra gül-rū o ġonca-fem dīdem eyvāh

Miṣāl-i ʿandelīb vaḳt-i seḥerde āh u zār etdim

3 Ḫayr-ı fāl ʿadd edip ben dün gece maʿnāda dil-dārı

Anı aġyār elinde gördügümde intiḫār etdim

4 Dolaşdım bir zemān ruḫsār-ı ḥüsnünde zeneḫdānı

Düşünce ʿāḳıbet kendime ol cāhı ḳarār etdim

5 Müşerref eyledi teşrīf edince bezme dil-dārım

Gidince Emrī boş ḳaldı o yüzden çün ḫasār etdim

365

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Ġamıñla sīnemi göz göz edip deldiñ nişān etdim
Anıñçün aġlarım verdim bu şeb āh ü efġān etdim

2 O bilmezse bilir ʿālem aña varım fidā olsun
Ḳalan bu tenden bir cān var anı da armaġān etdim

3 Düşünce fürḳat-i hecri ġamı ḥasret-i hilāl etdim
Nihāyet aġlamaḳdan girye-i çeşmānı ḳan etdim

4 Olunca sen geliñ hem ġonca-i meftūnu ʿālemde
Ġarīb bülbül gibi terk-i diyār ü āşiyān etdim

5 Anı farḳ etmedim kim ki çekilmiş gülün ḳudretden
Görünce sürmeyi çeşminde ben Emrīyi ẓannetdim

366

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Geçen şu dil-bere baḳdım anı ben yāre beñzetdim
Yanında gördügüm aġyār ṣanki māra beñzetdim

2 Behiştāsā olan dil-dārımıñ ben ola bād ābād
Varınca kūyuna ol vādīyi gülzāra beñzetdim

3 Ġamı hecri firāḳından o yāriñ ben şu ʿālemde
Aḳan şu çeşm-i pür-ḫūnum ḳızıl enhāra beñzetdim

4 Ġarīb ḳaldım nedense bilmedim ʿālemde dil-dārım
Nihāyet gönlüme baḳdım yıḳıḳ dīvāra beñzetdim

5 Tahammülden dīger yoḳ çāre verdim dil alıp ʿaşḳıñ
Ezildim ḳaldım altında ben Emrī yāre beñzetdim

367

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Yüzüñ gördüm ḳızarmış bir gül-i ḫandāna beñzetdim
Ḫaṭā etdim melekmiş bilmedim insāne beñzetdim

2 Gelip yanında nevbet beklerim cān vermeye ḥāżır
Beni ben öylece ebkem olup ḳurbāna beñzetdim

3 Ne ben ne ġayrı bir kimse cihānda görmüş aḳrānıñ
Miṯāli olmayınca Yūsuf-ı Kenʿāna beñzetdim

4 Yüzü māha nigāhı şāha şāmildir bilā-şen
Sözüdür güher-i laʿli lebiñ mercāna beñzetdim

5 Anıñ ḥaḳḳında Emrī ḫaylī ebyāt eyledim īcād
Nice eşʿārı iṯbāt eyleyip dīvāna beñzetdim

368

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ḳanda varsam celb edip dil-dārımı tesḫīrdeyim
Bildigim çün ḳadrini ben öyle bir tedbīrdeyim

2 Ḥasret-i hicrānına etmek taḥammül pek de güç
Çünki baġlıyım anıñ zülfündeki zencīrdeyim

3 Ḫ ̆āh [u] nā-ḫ ̆āh beklerim görmeklige dil-dārımı
Öyle rabṭ oldum ne gelse şimdilik taḳdīrdeyim

4 Her zemān cānım fidā etmek diler gönlüm aña
Ebruvān altında ḳalmış ṣanki düşmüş yerdeyim

5 Çünki düşdüm kūy-ı yāre Emrī her dem her zemān
İltifātında anı sizler demiş tekdīrdeyim

369

feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilün

1 Beni öldürme yazıḳdır bu gün ol yāre dedim

O sitem sözler ile cevrile dil-dāre dedim

2 Düşürüp dağlara yavrum neye ḥasretde koduñ

Beni dīvāne edip gel buña bul çāre dedim

3 Şu bahārıñ seḥerinde saña geldim gülzār

Hele sen ḥüsn-i ḳabūl et gel gülzāra dedim

4 Düşürüp püster-i ġamlara bıraḳdıñ bīmār

Yüregim yār göreceksiñ nice biñ yāre dedim

5 Şu seniñ işte ḳuluñ başını bekler her ān

Gelen Emrī yoluna cān veren āvāre dedim

370

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Ne bed-baḫtım ki cānānım bu gün gözden nihān etdim
Düşüp dīvāneveş ṣaḥrāya terk-i āşiyān etdim

2 Yolunda ḫāk-i ser etsem fidā etsem baña kim der
Desem pek doġrudur cānānıma ben terk-i cān etdim

3 Beni söyletdi hicrān-ı ḥasreti yār farḳ eylese
Hemān derd-i derūnum sırrını ḫalḳa ʿayān etdim

4 Nʾiçün cevr eyliyor bilmem nʾiçün raḥm etmiyor kāfir
Baña göstermiyor bir iltifātıñ ṣanki ḳan etdim

5 Ṣadāḳatden baña baḫş etmesin göstermesin gitse
Anıñ ben nʾolduġun Emrī görünce imtiḥān etdim

371

feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilün

1 Ḳararıp zülf-i siyāhıñ gibi cānā cigerim

O sebebdir a gözüm nūru ben āhı çekerim

2 Bilemem yapdığımı etdigimi ḥikmeti var

Ne gecem geceme beñzer ne de vaḳt-i seḥerim

3 Nice şekvā edeyim cevri baña yoḳ güzellik

Kime ben söyleyeyim derdimi nʾetsem ḳaderim

4 O güzel n'etse ne yapsa anı ben ḫoş görürem

Bana cevr etse de öldürse de yāri severim

5 Ḫaylī demdir hele Emrī çekerim derd ü ġamıñ

Görürüm kūyuna yāriñ edebilsem seferim

372

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Görünce yārimi derdim açıp ben ḥasb-i ḥāl etdim
Baña etdikleri cevr ü cefāyı ben ḥelāl etdim

2 Ḫaber aldım raḳībiñ ḫānesiñ teşrīf edip maḫfī
Kimiñle dün gece hem-bezm idi anda suʾāl etdim

3 Baña bir būse vaʿd etmiş iken evvelce dil-dārım
Anı almaḳ içün ḫaylī ṣavaşdım iştiġāl etdim

4 Ṣanırsam ben gibi düşmüş yeni sevdālara elbet
Derūnumda neler vardır deyince intiḳāl etdim

5 Anıñ sevdā-yı ʿaşḳıyla olup bīmār hele ḳaldım
Ben Emrī bāb-ı luṭfuñ beklemekden ḳadd-dāll etdim

Ḥarf-i nūn

373

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Yıḳma göñlüm bir zemān şāyeste-i taʿẓīm iken
Ḫāṭırım yapmaḳla meyl et yār saña teslīm iken

2 Gel ḫarāb etme ṣaḳın cismiñ cihānda bir zemān
Ḳadrini bil ḥüsnünüñ sen nüsḫa-i taḳvīm iken

3 Bir alay ḫāk-i siyāh cemʿ oldu gül-i ruḫsārına
Etmemek ḳābil mi ḥürmet dāne-i iḳlīm iken

4 Bülbülāsā gülşene vaḳt-i seḥer var murġ-ı dil
Geldi eyyām u bahār ẕevḳ edelim mevsim iken

5 Hīç ḫayāliñ gitmiyor gözden göñülden bir zemān
Emrī terk etmez seni ḳalbinde sen tersīm iken

374

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Ezelden mestem ey sāḳī ḥācet-i cāmı göstersin
Bıraḳsın kendi ḥālinde baña ārāmı göstersin

2 Dil-i bī-çāremi şād olmada herkes ṣafā etsin
Baña ġam gösterince ʿāleme bayramı göstersin

3 Ḳoyup ḥasretde aġlatdı felek güldürmedi aṣlā
O hicrān gösterip ḫalka dilerse nāmı göstersin

4 Anıñ meftūnu oldum çoḳ zemāndır söylerim zīrā
Ṭutuldum ben ezelden o ne ḥācet dāmı göstersin

5 Anıñ derd ü ġamıyla çoḳ zemāndır āh edip ḳaldım
Yeter Emrī yeter artıḳ saña ifhāmı göstersin

375

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Göñül ister viṣāl bekler o serv-i ḳadd-i bālādan
Ne etse iltifāt ʿadd eylerim her ān dil-ārādan

2 Ümmīd-i ʿāṭifet etmem cihānda kimseden billāh
Göñül ārzū eder ṣanma ne aʿlādan ne ednādan

3 Fütūr etmem ne aġyārdan ne yārdan ẕerre ḫavfım var
Ne gelse rāżīyem gelsin hemān ḳānūn-ı Mevlādan

4 Bıraḳsın kendi ḥālimde o yār ben iḫtiyār oldum
Baña başlatmasın ʿaşḳıñ kitābıñ tā elif bādan

5 Geliñ Emrī baña göstermemek ister neden bülbül
Şikāyet eylesem ḥaḳḳımda var gülşende şeydādan

376

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 ʿArż-ı ḥāl etsem mi bilmem ḥālimi dil-dāre ben

Raḥm-ı şefḳat iltifāt eyler mi bilmem çāre ben

2 İltifāt etse evāmir etse anıñ ben emrine

Ḫāṭırım zülf-i telinde kendimi ber-dāra ben

3 Bülbülāsā bir gülüñ bir ġoncanıñ meftūnuyam

Çünki oldum görmege geldim bu gün gülzāra ben

4 Ördü bir ḍarbe temelden gösterip hicrān baña

Gel ne yapsam n'eylesem bu ṭāliʿ-i idbāra ben

5 Emrīyim artıḳ firāḳ-ı yār ile oldum zebūn

Söyleyiñ sīnemde açdım ḫaylī ḫaylī yara ben

377

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Rāżīyem sīnemde cānān olduġuñ cān olmasın

Yāre ḥasret-keş olan mümkin mi giryān olmasın

2 Gülşene varsam duyarsıñ ʿandelībān zār eder

Gül olur bülbül olur gülzārda efġān olmasın

3 Gitse cānān ḳalsa ḥasret-i ʿāşıḳı bīmāresi

Ḳalbi maḥzūn ḥāṣılı ʿālemde insān olmasın

4 Bezm-i meyde çeşm edip gelse o āfet-i nāzenīnim

Neyler ʿuşşāḳ hem o dem çāk-i girībān olmasın

5 Pek düşünme ḥasret-i fürḳat geçer bir gün olur

Emrī ʿālemde o yārdan nāme hicrān olmasın

378

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Uṣandım beklemekden iñlemekden āh u zārımdan
O dil-dārıñ olursam pek yazıḳdır intiẓārından

2 Neden bīzār olupdur söylemez ben ʿāşıḳ-ı zāra
Bunuñ bir ḥikmeti var añlamam terk-i diyārından

3 O dem ben baḫtiyār ʿadd eylerim kendimi cānānı
Anı çeksem ayırsam alsam aġyār inḥişārından

4 Anıñ eglencesi gül-i ġoncası nālendesi kendi
Gülü terk eyleyip Emrī gider mi gül-ʿiẓārından

379

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Gören mümkin mi ayrılmaḳ o vech-i **māh-tābından**
O gözler kim görür muṭlaḳ **olur şen-i āf-tābından**

2 Baḳıp biñ cān ile oldum anıñ dīdārına meftūn

Ḳızarmış gül gibi **gül-rūları** gördüm ḥicābından

3 O dilde öyle ḫūnkāra o derd-i bī-āmān yāre

Oḳursam belki te’sīr eyliyor ʿaşḳıñ kitābından

4 Beni nālān beni giryān eden bir eylese şādān

İçersem mest eder laʿlī leb-i gül-fem şarābından

5 Firāḳından olup bīzār ġam-ı hecriyle āvāre

Geceler ṣubḥa dek Emrī o yāriñ iżdırābından

380

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ṣormuyor ḥālim bilirken dīdesi fettān neden

Añlamam derdi verir de etmiyor dermān neden

2 Bir alay müjgān ile ol çeşm-i ebrūlarla hem

Ben ne yapdım n’eyledim kim etdirir ʿ işyān neden

3 Yāri öldürse rehā olsam cefāsından anıñ

Ben ölüm ister dururken etmiyor fermān neden

4 Kūyuna geldim fidā-yı cān içün cānānıma

İşte boynum etmiyor bilmem neden ḳurbān neden

5 Her zemān ister dururken ol felek ġaddār felek

Emr̄iye göstermiyor vaḳti zemān bürhān neden

381

fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün

1 Dūd-ı āhım medd olup ʿ arşa çıḳınca yār neden

Ṣormuyor n’oldu neden sende bu āh u zār neden

2 Bekleyorken luṭfunu göstermiyor ülfet baña

Yıḳdı ḳalbim etmiyor bir kerrecik iʿ mār neden

3 Vermiyor meydān yüzün göstermiyor gül ġoncanıñ

Ṣardı eṭrāfıñ bunuñ var ḥikmeti biñ ḫār neden

4 Pister-i hicrāna sevḳ etdi firāḳı yār beni

Eyliyor derd-i ġamıyla ʿāşıḳ bīmār neden

5 Gitdi yār ḳaldı baña ḥasret-i firāḳ āteşi

Başıma Emrī kesildi şimdi dünyā dār neden

382

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 İltifāt bekler dururken biz bu şeb cānāneden

Dersini al ġayrı emr etdi bize pervāneden

2 Gösterip zülf-i perişānıñ bizi etdi ḫarāb

Añlamam bilmem ne ister ben gibi dīvāneden

3 Görmesin ḫ̆ār ḥāl-i aḥvālim benim ol dil-rubā

Söyleyiñ genc̄ineler çıḳmaḳdadır vī̆rāneden

4 Dehre aldanma ṣafāsından cefāsından ṣaḳın

Başḳa başḳa ẕevḳ ü ġam çıḳmaḳdadır her ḫ̆āneden

5 Emrī̆ taʿrī̆f istemez herkes bu ḥāle muṭṭaliʿ

Ẕevḳ ü şādī̆mi ḳalır bülbül uçunca lāneden

383

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Her ne dersem ḥaḳlıyım şu ṭāliʿ-i idbāra ben

Vermiyor meydān varam bir dem gül-i ruḫ̆sāra ben

2 Baġlanıp zülfünde ḳalsam bir zemān dī̆vāneveş

Kendimi muṭlaḳ çekerdim ol zemān ber-dāra ben

3 Ḳoy beni derd-i ġam-ı hecriñle feryād eyleyem

Kimse ʿayb etmez girsem ḥasretinden ḳana ben

4 Çünki meftūn olmuşam ol dīde-i mestāneye

Minnet etsem çoḳ degil bir gül içün biñ ḫāra ben

5 Öyle bir ḥāle giriftār olmuşam kim doġrudur

Kendime kendim desem Emrī bu gün āvāre ben

384

mefʿ ūlü mefāʿ īlü mefāʿ īlü feʿ ūlün

1 Çoḳ çekmedeyim ḥasret-i hicrānıñ evcinden

Olsam diyerek vuṣlat-ı cānānıñ evcinden

2 Yoḳ istedigim var desem ammā o bulunmaz

Olsa da bize gelse o vicdānıñ evcinden

3 ʿ Uşşāḳı görüp ẕevk ediyor cām-ı Cem olmuş

Ṭutdum ḳoyamam dāmen-i rindānıñ evcinden

4 Maʿnāda gelip sevdicegim destiñ uzatdı

Ṭutdu ḳoparınca olacaḳ cāmıñ evcinden

5 Tā ṣubḥa ḳadar aġlayaraḳ derd-i firāḳla

Düşdü bu gece Emrī̄ o burhānıñ evcinden

385

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ben naṣıl baḳmam o veche ḳaşları miḥrāb iken

Gözleri maḫmūra baḳmaz mı o mest-i ḫ̆āb iken

2 Gül yüzüñ ẓulmet bile olsa o dem rūşen olur

Seyrine gelmez mi ʿālem yār yüzü meh-tāb iken

3 Görse de çāh-ı zeneḫdānıñ naṣıl meyl eylemez

Göz baḳarken kim düşer baḳmaz bile gird-āb iken

4 ʿAşḳ elinden bī-ḥużūr olmuş ḳalan varsa bile

Añlamaz bilmez hele mest-i şarābı tāb iken

5 Sükker-i laʿl-i lebi dil-dārımıñ varken hele

İstemez Emr̄i verilse hem ḥayātı āb iken

386

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Bir gün ayrılmaz göñül sevdim anı cānımla ben

Ṣubḥa dek maʿnāda birlik ḳurretü'l-ʿaynımla ben

2 Merḥametsiz ben diyemem çünki anıñ da ḳalbi var

ʿAfv eder ẓannım gidersem yāre giryānımla ben

3 Vaʿd-i ġamda ser-te-ser ʿuşşāḳı dil-ḫūn etmesin

Eylerim maḥşerde daʿvā ḳalb-i vīrānımla ben

4 Baġlıdır zülfü teli boynumda her dāʾim içün

Eylerim kendimi iʿdām kendi fermānımla ben

5 Hīç fütūr etmez metānet gösterir cevrinde yār

Emrī dünyāyı yaḳarsam nār-ı sūzānımla ben

387

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Yār yolunda ḥāżırım işte tenim ḳurbāna ben

Çünki verdim vaḳtiyle söz öylece cānāna ben

2 Öyle bir derde giriftār oldum artıḳ nʾeyleyim

Kendimi bilmem düşüp ṣaḥrālara dīvāne ben

3 Çünki geldim beklerim bābında ben bir ḳul gibi

Her zemān çün ḥāżırım bil emriyle fermāna ben

4 Bülbülāsā āh u feryād eylerim leyl ü nehār

Öyle meftūnum ne çāre ol gül-i ḫandāna ben

5 Öyle merdim ki ölür ayrılmam andan bir zemān

Minnet etmem Emrī cānānımdan artıḳ cānāna ben

388

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Dün gece cānān ile baḳdım ḥesāba bir yekūn

Çekdik artık biz dedik innā ileyhi rāciʿūn[345]

2 Baġlanıp ḳalmış iken zülfünde çekdim kendimi

Bildi ḥālim ol zemān ḳarşımda oldu ser-nigūn

3 Göñlüm aldı cismimi etdi ḫarāb ender-ḫarāb

Her ne isterse yapardı çünki bulmuşdu zebūn

4 Ben anıñ derd-i ġamıyla ḥaşre dek āh eylerim

Gel beni söyletme artıḳ hem derūnum dīde ḫūn

5 Ben kime şekvā edem kimler duyar bilmem ʿaceb

Emrīyi güldürmediñ bilmem neden ey dehr-i dūn

[345] "Biz gerçekten de dönüp ona varacağız."

389

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Derd-i bī-dermān yatır bīmār ararsañ işte ben
Kendine her vechile hem yār ararsañ işte ben

2 Var benim rāz-ı derūnum kimse bilmez ṣaḳlarım
Ḥāṣılı her vechile bīzār ararsañ işte ben

3 Ey benim būy-ı laṭīfim serv-ḳāmet sevdigim
Sen gibi bir gül içün gülzār ararsañ işte ben

4 Görmesem mümkin mi her gün her zemān dil-dārımı
Kūyuna her dem varam seyyār ararsañ işte ben

5 Görmedim bir gün seni bezmimde göñlüm şād ola
Baḫtına ḳız ṭāliʿ-i idbār ararsañ işte ben

6 Ḥasret-i hecr-i ġamıñla fürḳatle şimdilik
Her yanım Emrī kesildi nār ararsañ işte ben

390

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Başda zülfüñ kesme destārıñ perīşān olmasın
Gel ṣakın incitme bir ferd ḳalbi vīrān olmasın

2 İstemem almam cihānı verseler başdan başa
İltifātıñ bence ḳāfī ġayrı iḥsān olmasın

3 İttifāḳ var çeşm-i ebrūlarla müjgān bir olup
Ḳorḳarım dīdārına baḳmam ki ʿiṣyān olmasın

4 Yalıñız bir ben degil herkes olup meftūn saña
Var mı bir ʿāşıḳ görüp rāhıñda ḳurbān olmasın

5 Olmasın saʿyım bu şeb bezminde cānānım bile
Ḳorḳarım Emrī gelip aġyārla bir ḳan olmasın

391

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Dün gece vardım ḥużūr-ı yāre vicdānımla ben
Yüz sürüp pāyına bu ḥāl-i perīşānımla ben

2 ʿĀrż-ı ḥālim destine verdim dedim Allah içün
Merḥamet şefḳat dedim dü çeşm-i giryānımla ben

3 Ben aña medyūn gibi her emrine fermānına
Sevmişem cānānımı kendi bilir cānımla ben

4 Anda varsa hem tereddüd bende yoḳdur bir zemān
Ḥaşre dek ḳalsam gerekdir ʿahd-i peymānımla ben

5 Pāyına geldim bıraḳmam bir zemān dāmeni
Emrī terk etdim ṣarıldım dīn ü īmānımla ben

392

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 İltifāt göster baña ġonca dehānım duymasın

Sev beni keyfiyyeti rūḥ-ı revānım duymasın

2 Belki ʿālemde baña bir ḥāl olur yār ol gece

Olduġuñ aġyār ile hem nā-tuvānıñ duymasın

3 İştiyāḳ-ı ḥasreti çek sen saña bildirme kim

Āh u feryād ile bülbülveş emānıñ duymasın

4 Dök firāḳ-ı ḥasretinden yollara olsun revān

Sen Ḳızılırmaġa döndür eşk-i ḳānıñ duymasın

5 Ṣorma aġyārla olan dil-dārınıñ keyfiyetin

Emrī̄ talḫımı bir zemān ʿālemde cānān duymasın

393

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Söylemem bir kimseye ʿālemde sen yār etdigin
Hīç ḳalır nisbet olunsa baña aġyār etdigin

2 Sen bilirken etdigiñ bilmezlenirsiñ bu neden
Pek ʿabes görmekde herkes şimdi inkār etdigin

3 Kūyuna etsin sefer görsün temāşā eylesin
Ben gibi zülfünde baġlı ḫaylī ber-dār etdigin

4 Ẓulm edip yıḳdıñ temelden cismimi etdiñ ḫarāb
Kim kime etmiş cihānda baña ḫun-ḫār etdigin

5 Ben ṣanırdım var vefā sende nihāyet yoḳ imiş
Emrīniñ ḳalbiñ yıḳıp gördüñ mü iʿmār etdigin

394

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ḳadrini bilmez devānıñ kim giriftār olmayan

Derd nedir dermān nedir ʿaşḳıyla bīmār olmayan

2 Añlamaz bilmez maḥabbet n'olduġun ʿālemde kim

Geceler tā ṣubḥa dek ġamlarla bīmār olmayan

3 Geceler olmaz bilmemek dil-dārını herkes bilir

Ben diyemem ʿāşıḳ aña yārdan ḫaberdār olmayan

4 Añlamaz aḥvālini bilmez cihānıñ ġāfilān

ʿAşḳ nedir sevdā nedir müştāḳ-ı dīdār olmayan

5 Hīç telāş gösterme ʿālemde bıraḳ sen miḥvere

Boşdur Emrī her ne yapsa ṭāliʿ-i yār olmayan

395

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 Çoḳdan severim ben seni ey dīdesi fettān
Raḥm eyle benim ḥālime gel etme perīşān

2 Baḳsa yüzüne şīve-i reftārına şāhım
ʿĀlemde taḥammül edecek mi ʿaceb insān

3 Geldim dilerim luṭfile iḥsānını yāriñ
Bilmem ne zemān gösterecek āfet-i devrān

4 Ẕevḳinde ṣafāsında olur mu hele ʿāşıḳ
Olmaz olamaz kim görsün dil-beri şādān

5 Ben **şu güzeli** sevmedeyim ṣanma sevilmez
Emrī yetişir istemeden kendine burhān

396

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Öldürür güldürmüyor bilmem nedir cānāneden
Geçdi çaġı gitmiyor sevdāları ḥālā neden

2 Geldi eyyām-ı bahār gösterdi güller kendini
Gelemiyor feryāda bülbül-i şeydā neden

3 Ḳatlime ber-dārıma emr eyleyen ṣorma o kim
Baḳ görürsüñ rūyu fermān ḳaşları ṭuġrā neden

4 Ḥüsn-i ānından olur ḫāmūş görün üftādegān
Görse tācıñ terk eder hem destime Dārā neden

5 İḫtiyār oldumsa Emrī murġ-ı dil nev-resteden
Gitmiyor bu dilde āteş başdaki sevdā neden

397

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ser-fürū etmem ser-efrāzı civānım var iken

Minnet etmem kimseye ḳaşı kemānım var iken

2 Söyleyin bilsin telāşa gelmesin dil-dārıma

Anı terk etmem muḥaḳḳaḳ tende cānım var iken

3 Bezm-i ʿirfānda bu şeb-i meyʿāleminde bilmiş ol

Kim söze āġāz eder ġonca dehānım var iken

4 İnḥirāf etmez gönül bir ẕerre aġyār bilmeli

Ḳoy ne derlerse desinler ḥüsn ü ānım var iken

5 Ḫāme alsam destime yazsam anıñ bir vaż'ını

Söyle sen Emrī añа serv-i revānım var iken

398

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Tahammül eylemek lāzım ne gelse serv-ḳāmetden
Firāḳ-ı ḥasreti ancak ʿalāmetdir ḳıyāmetden

2 Vefā gelmez zemānıñ dil-rubāsından ḥaẕer lāzım
Ne ṣorsañ ṣor o baḥs eyler nihāyet istiḳāmetden

3 Bu gün mey-ḫāne-i ʿaşḳı görüp seyr eyle rindānı
Kimi meyden kimi maḥbūb ile baḥs-i kerāmetden

4 Ḫayāl-i gülşen içre ʿandelībāsā evzār eyler
Bu feryād-ı fiġānlar Emrīye ṣanma nedāmetden

399

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ḳoḳla ʿanber-bū olan gül-rūyu cānān duymasın
Baġlanıp ḳal anda kim zülfü perīşān duymasın

2 Gül-ʿiẕārıñ her zemān eyle ṭavāf beytim deyü

Düş esīri ol anıñ çāh-ı zeneḫdān duymasın

3 Bezm-i meyde dün gece aġyārla ülfet etdigin

İncinir belki cihānda ḳalb-i vīrān duymasın

4 Bence ʿālemde tesellī her zemān derd-i ġamıñ

İstemem belki olur derdime dermān duymasın

5 Ol ḳadar var ḫaṣleti dil-dārımıñ bir ḥāl olur

Vaṣfını eyler iken Emrī bir insān duymasın

400

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ey göñül her dem buluñ ʿālemde dil-cūlarla sen

Bir zemān olsun şu vādīde de āhūlarla sen

2 Seyre çıḳ gülzāra var gör gülleriñ āhengini

ʿAzm-i gülzār eyle hem būlarla şeb-būlarla sen

3 Ẕevḳine baḳ kimseniñ olma ṣaḳın dil-i bendesi

Gel hemān olma maʿlūl ẕevk eyle heyheylerle sen

4 Ġayrı lāzımdır taḥammül eylemek ey murġ-ı dil

Çünki düşdüñ ḥasret-i hicrāna ḳayġūlarla sen

5 Ḥāṣılı çekmiş niḳāb maḥrem edip ʿuşşāḳını

Rūyunu göstermemek maḳṣadsa gīsūlarla sen

6 Çoḳca bekle rāh-ı cānānı çıḳıp belki gelir

Bekle Emrī nāme-i cānānı ārzūlarla sen

401

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 Dehriñ uṣanıp ḥāṣılı ben rūz [u] şebinden

Gel ṣorma baña söyleyemem sen sebebinden

2 Dün gece varıp pāyına yüz sürmek içün hem

Ḳorḳdum görecek ben o perīniñ ġażabından

3 Vardır o ḳadar ḫüsn-i letāfet o güzelden

Güller ḳızarıp ṣanki görüp laʿl-i lebiñden

4 Göstermek içün luṭfunu ʿuşşāḳına her dem

Ḫūbān-ı zemān dersiñ alır olsada bizden

5 Cānın dilese vermemek olmaz verecekdir

Ḳaçmaz ḳaçamaz Emrī anıñ her ṭalebinden

402

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Ayırmaḳdan beni öldürmek aʿlā dil-rubālardan

Doḳunma ḳalb-i ʿuşşāḳa çekin sen bed-duʿālardan

2 Kerem ḳıl cām-ı luṭfuñ iltifātınla baña gelsin

Be hey sākī dirīġ etme yazıḳdır mübtelālardan

3 Ṣabā dil-dārıñ aḥvāliñ bilirseñ gel dirīġ etme

Gelirseñ ḳūy-ı dil-dārdan ḫaber ver āşinālardan

4 Söz anlar mı ʿaceb dersek o dil-dāra hemān bilmem

Dirīġ etme begim sen iltifātıñ hem gedālardan

5 Ṣaḳın nā-merd olan cānāneye meyl etme ʿālemde

Ṣaḳın Emrī cihānda nā-sezā āb u hevālardan

Ḥarf-i vāv

403

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Taḥammül eyleyen cevr ü cefāya bir bedendir bu

Anı maḥv etmek istersiñ sebeb bilmem nedendir bu

2 Gözüm nūru sen artıḳ iftiḫār et bezm-i ḫūbānda

Ṣoran olsa beni gösterdi yavrum sen sevendir bu

3 Ne yapsın ḳalb-i vīrānım fiġān eylerde ḳan aġlar

Giyersem aṭlas ẕībā desinler kim kefendir bu

4 Ḫarāb etdi firāḳ-ı ḥasret-i hecriñ şu ʿālemde

Ṭavāf etmekse lāzım et dili beytü'l-ḥazendir bu

5 Bu hicrān ḳalmaz ʿālemde taḥassür şād olur elbet

Olur bir gün gider Emrī hele derdi verendir bu

404

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Her zemān derd-i ġamından aġlarım dermān deyü

Bāb-ı luṭfuñ beklerim belki olur iḥsān deyü

2 Öyle bir cemʿ-i ġafīr olmuşda bekler bābını

Baġrışır bābında ʿāşıḳ-ı āfet devrān deyü

3 ʿİd-i eḍḥā geldi sizler söyleyiñ dil-dārıma

İşte geldim pāyına olmaḳ içün ḳurbān deyü

4 Ḥüsnüne baḳdım da derdim bir zemān pervāneveş

Yanmışan nārına raḥm et sevdigim külḫān deyü

5 İftirāḳım ḫāṭıra geldikce ey yavrum seniñ

Aḳıdır göz yaşını Emrī bu gün al ḳan deyü

405

mefʿ ūlü mefāʿ īlü mefāʿ īlü feʿ ūlün

1 Öldürse beni ġam yemem ʿ ālemde budur bū

Her n’etse baña ḫoş gelir ol dīdesi cādū

2 Gülzāra varıp başḳa bir ʿ ālem göreceksin

Bir başḳa leṭāfet veriyor bāġa o şeb-bū

3 Ansız olamazken hele bir dem şu cihānda

Gitdi beni ḥasretde ḳoyup ġurbete dil-cū

4 Ansız yaşamaḳdan baña ölmek gelir evlā

Girmez gözüme ḫāṭırıma gelse de uyḳu

5 Her gün ararım kūyuna varsam ṣorarım ben

İndi aramaḳdan ayaġa Emrī ḳara ṣu

406

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Döner her gün birer renge beḳāsı yoḳ cihāndır bu

Dilerseñ menzile ermek anıñ çün terdibāndır bu

2 Ne kār etdim ʿāceb bilmem bu dehre geldigim günden

Ne varım ḳaldı ʿālemde benim çün bir zemāndır bu

3 Nice Dārā nice Hārūn nice Ḳārūn Süleymānı

Nice Rüstemleri yıḳmış ʿaceb bir pehlivāndır bu

4 Anıñ çün kimseye rāz-ı derūnum söyleyemem artıḳ

O bir sır-ı maḥabbetdir derūnumda nihāndır bu

5 Fidā-i cān etse bir ʿāşıḳ bilir mi ḳadrini ġamnāk

Yolunda Emr̄iveş olsa o bilsin aña şāndır bu

Ḥarf-i hā’

407

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Gel ṣaḳın aldanma dehriñ her zemān āhengine

Yoḳ beḳāsı aldanırsan ger baḳarsañ rengine

2 Bir güzel sevdim anıñ emṣālini yoḳdur gören

Görmek isterseñ güzel gel baḳ göñül evrengine

3 Öldürür her gün nigāh u çeşm-i mesti her zemān

Ṣabra ṭāḳat mı gelir artıḳ o müjgān cengine

4 Ḳūyuna vardım esīri oldum ancaḳ çāresiz

Aldı cānān ḳurtulmuş yoḳdur göñül gülbengine

5 Yaġdırır her ḳanda varsam başıma bir çoḳ sitem

Emrī artıḳ ben taḥammül edemem āh sengine

408

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ḫastayım ben ḳalb-i maḥzūn dīde pür-ḫūn olmada

Eyledikce āh görüp aġyārda memnūn olmada

2 Ḥālime vāḳıf olanlar bir zemān ʿayb eylemez

Keyf eder düşmān görünce dost maḥzūn olmada

3 Bir bakan ẓannetmeyiñ derdim bilir rāzım bilir

Bende var sevdā-yı ʿillet yāre medyūn olmada

4 Ḳalsa yarsız ʿāşıḳ-ı āvāre eyler āh u zār

Mesken eyler daġ ü ṣahrālarda meskūn olmada

5 Ḳanda varsa her zemān ister durur dil-dārını

Bir ṣaçı Leylā içün Emrī̄ Mecnūn olmada

409

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Dildeki bī̄mār derdim söylesem dermān bile

Aña kār etmez gelirse ḥażret-i Loḳmān bile

2 Ḳanda varsa her zemān ḳadrin bilir söyler durur

Ḫāndānıñ luṭfunu gördükde bir mihmān bile

3 Ol çeşm-i dil-dārını ruḫsārını eṭvārını

Seyr ederken ʿādetā ḫāmūş olur arslan bile

4 Bir gülüñ ruḫsārına baḳsañ ne ḳudret gösterir

Olamaz pey-rev o yāre bir gül-i ḫandān bile

5 Öyle ʿahd etdim anıñla vaḳtim emrār etmege

Anı terk etmem olursam ḫāk ile yeksān bile

6 Māh cemālin kim görüp el ḳaldırıp eyler duʿā

Aña ḥiddetle baḳıp da ġurre-i şaʿbān bile

7 Rāżīyem her ne ḳılarsa baña ol mehveş bu gün

Etse Emrī iftiḫār eyler anı ḳurbān bile

410

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Bahār gösterdi renginñ başladı bülbüller efġāna

Benim de var firāḳım başlasam mı şimdi nālāna

2 Baña bilmem neler oldu görünce ben çemen rāzı

Görün ḥāl-i perīşānım budur der beni dīvāne

3 Benim çün vādīler gülşen serāy vīrāneler mesken

Dikmişem şimdilik kāşānemi taḫt-ı Süleymāna

4 Ne yanda ḳaldı dil-dārım gelip görse şu aḥvālim

Ṣorarsañ sevdigim kimdir cihān geldi bir dāne

5 Fidā etdim yoluna varam ʿārım ḳaldı bir cānım

Telāşa gelmesin geldim anıñ çün işte ḳurbāna

6 Beni aġlatdı tā kim güldü aġyār gördü aḥvālim

Beni sevḳ eyleyen hicrān degil mi nār-ı giryāna

7 Ḫudā gösterdi ḥamdolsun bize nev-rūz-ı ferḥānı

Bahār bulur ṣaçar Emrī naẓar et şimdi her yana

411

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Yāri gördüm aġladım ben zār ile efġān ile

Dün gece düşde bıraḳdı ol beni giryān ile

2 Her gün āġūşumda sīnemde ṣararken ben anı

Bu ne ḥāl şimdi bıraḳdı ol beni hicrān ile

3 Belki ḳaldım kūşe-i fürḳatde ḥasret yāre ben

Bir zemān hem bezm iken ol āfet-i devrān ile

4 Çünki aldı gönlümü lāzımdı ḫoş ṭutmaḳ anı

Çoḳ ḥesābı var görürsem ol şeh-i sulṭān ile

5 Kim götürsün kim ʿaceb taḳdīr eder dil-dārıma

Ger yazarsam nāmeyi Emrī ya çeşm-i ḳan ile

412

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ben naṣıl āh etmeyim baḳdıḳca yār dīdārına
Ya naṣıl yanmam ki düşdüm āteş-i ruḫsārına

2 Çünki ben bir bendeyim her vechile efgendeyim
Ḥürmet etsem kimse ʿayb etmez begim efkārına

3 Her neye baḳsañ cihānda gördügüñ hep fānīdir
Olma maġrūr bir zemān dehriñ ṣaḳın sen varına

4 Gül-ʿiẕārım seyrine geldim görem gül-ġoncayı
Ḳoḳlayam derken hedef olmaḳda var gül ḫārına

5 Derd-i ḥasret derd-i hicrān derd-i fürḳat ṣardı kim
Bir gün elbet raḥm eder Emrī ḳulu bīmārına

413

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Yeter uġraşdığım gel sen doḳunma baḫt-ı dūnumla
Bıraḳ āh etdigim ḳoy sen beni dāġ-ı derūnumla

2 Zemān geçdikce hecrim artmada yārdan ḫaber gelmez
Yazarsam nāmeyi kimler götürsün eşk-i ḫūnumla

3 Baña dīvāne denmiş ṣormamış bir kes nedir ḥāliñ
Gidersem ol zemān āgāh olur belki cünūnumla

4 Varırsam derdimi ʿarż etmege bezm-i dīl-ārāya
Ḳabūl eyler ḥużūrunda beni elbet nigūnumla

5 Baña etdikleri cevriñ ʿaceb taʿdādı ḳābil mi
Ḥesābın güç verir Emrī varırsam ben yekūnumla

414

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Çekme şimşīriñ ḳıyarsıñ cānıma cānānıma
Söylerim billāḥi seni girmek dilerseñ ḳanıma

2 Gel doḳunma bī-ḫabersin var benim derd-i ġamım
Ben bile ḥayretdeyim çeşmimdeki giryānıma

3 Eylediñ ṣaldıñ perīşān şu cihān ṣaḥrāsına
Var seniñ ḳaṣdıñ yazıḳlar bir ḳalan şu cānıma

4 Her seḥer āhım benim eflāke etmekde ḫurūc
ʿAndelībān ḥayret eyler āh ile efġānıma

5 Emrī ayrılmam cihānda rabṭ-ı ḳalb etdim aña
Görmeden verdim göñül ʿālemde ben burhānıma

415

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ḫaylīden ḫaylī uzandıḳ dün gece biz yār ile

Mā-cerāyı çünki gördük hem ān aġyār ile

2 Aldı göñlüm her ne isterse yapar artıḳ baña

Öyle rabṭ etdi beni başındaki destār ile

3 Bir gülü ḳoḳmaḳ içün bir ġoncayı görmek içün

Degmez uġraşmaḳ anıñ çün ḥāṣılı biñ ḫār ile

4 Gülmede geldim cihāna görmeden bir gün neden

Ben ne yapsam n'eylesem şu ṭāliʿ-i idbār ile

5 Dökme aġular ṣaçar eyler helāk dil-dār seni

Dost olunmaz bir zemān ʿālemde Emrī yār ile

416

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Gel ṣaḳın aldanma taḳdīr hep bu zār-ı tedbīrine
Gel doḳunma her işi ḳoy sen bıraḳ taḳdīrine

2 İlticā etmek ʿabeṣdir merd isen nā-merdlere
Çünki düşdüñ baġlanıp ḳaldıḳ anıñ zencīrine

3 Ḳırma gel bir kimseniñ gönlün ṣaḳın incitme sen
Yıḳdıġıñ ḳalb-i hebā ḳalḳsañ bile taʿmīrine

4 Öyle geçmiş mā-cerālar var bilirken söylemem
Ḳalḳışırsam ḫaylī defterler dolar taḥrīrine

5 Levḥa-i ḳalbimde Emrī naḳş-ı ʿaşḳıñla müdām
Öyle ḫāk etdiñ baḳan ḥayrān ḳalır taṣvīrine

417

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Acır elbetde gelir gün dil-i bīmāresine
Neye raḥm etmiyor āh şimdi de āvāresine

2 Neye gösterdi o mehveş yüzünü şimdi bana
Beni meftūn edip ʿālemde gözü ḳarasına

3 Hele müjgān-ı sitemle yüregim deldi neden
Neye baḳmaz o perī şimdi ciger yarasına

4 Anı gördükde gözüm başḳa bir ʿālem olmuş
Var mı bir kimse ki baḳmaz o güneş pāresine

5 Çünki verdiñ göñül aldıḳ hele ʿaşḳıñ şimdi
Kimse girmez giremez Emrī ile arasına

418

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Mübtelā-yı derd-i ʿaşḳım n’oladır mātem gele
Ḥālime raḥm eyleyip ol şāh-ı ḫūbānım gele

2 ʿAndelībāsā fiġānım ḫalḳı taʿcīz eyliyor
Beklerim feryādıma bir kerre cānānım gele

3 Aġlamaḳdan menbaʿ-ı ekşimde ekşim ḳalmadı
Şimdi nevbet geldi artıḳ çeşmime ḳanım gele

4 Bāb-ı luṭfuñ feṭḥ edip bir kerre ṣormaz ḫāṭırım
Rāżī olmaz ḫalḳ ile birlikde bayramım gele

5 Bu gelen bayramda ḳurbān olmaġa ben rāżīyem
Biñ cellād-ı ecelle Emrī fermānım gele

419

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Beni ṭāliʿ dolaşdırdı bir gün zülf-i perīşāne
Perīşān etdi aḥvālim degilken aña bīgāne

2 Baña göstermemek hecriñ anıñ bīmārıyım bilsin
Yazıḳdır söyleyiñ luṭf eylesin hem nāzlı cānāne

3 Benim çün sevdigim anda iken bence muḥaḳḳaḳ bil
Degişmem göñlümü billāhi bu gün taḫt-ı Süleymāna

4 Vücudum vaḳt ile nezr eyledim Allāhu aʿlemdir
N'içün ẕebḥ eylemez gülşen iken pāyına ḳurbāna

5 Anı terk etmemek ġayrı güzel sevmek içün hem de
Anıñ çün Emrī ʿālemde dü destiñ urdu Ḳur'āna

420

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Bahār geldi göñül murġu düşüpdür āh u feryāda
O feryād u fiġān etdikce güller gelmede şāda

2 Firāḳ-ı ḥasret-i hicrān bu ʿālemde o dil-dārıñ
Düşürdü derde gelmez bu nedendir şimdi imdāda

3 Yaḳıp āyīnede ḥüsnüñ ṣakın gösterme sen benlik
O maġrūr olmasın bāḳī o da ḳalmaz şu dünyāda

4 Zemānıñ dil-rubāsında mürüvvet merḥamet yoḳdur
Ṣadāḳat gitdi Mecnūnla vefā da ḳaldı Leylāda

5 Ben Emrī infikāk etdim zemānıñ dil-rubāsından
Ṣaġ olduḳca gözüm görmez meger kim ola rüʾyāda

421

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Sevḳ eder ʿaşḳım beni cānāneden cānāneye

Var sebeb kim gezdirir bir ḫāneden bir ḫāneye

2 Dīde-i mestāne mest etdi nihāyet dil-beriñ

Ḥikmeti var düşmüşem mey-ḫāneden mey-ḫāneye

3 Ḥasret-i hecri degil mi gezdiren her dem beni

ʿĀdetā būmlar gibi vīrāneden vīrāneye

4 Ḥāline baḳmaz diler ḥāliyle hem-ḥāl olmaġa

Murġ-ı cān ḳonmaḳ diler bir dāneden bir dāneye

5 Bir ṣaçı Leylā içün Emrī bu gün sulṭān-ı ʿaşḳ

İntiḳāl eyler durur dīvāneden dīvāneye

422

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 İstememʿālemde ben bir yār bir yār üstüne

Ol zemān müşkil olur aġyār aġyār üstüne

2 Sevdigim hem yāra hem aġyāra etsemʿarż-ı ḥāl

Ol zemān etmez miyim iḳrār iḳrār üstüne

3 Hem gelip kāşāneme hem de yaparsa ḫātırım

Bence ʿālemde ederiʿmāriʿmār üstüne

4 Çerḥ ederse gönlümü ḳalbim ḳararsa ol zemān

Farż ediñ sizler beni bīmār bīmār üstüne

5 Mey dökülse yār gidip yola nihāyet bezmimiz

Ol zemān Emrī döner idbār idbār üstüne

423

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Sever ḥıfẓ eyliyor dil-dār beni hep ṭatlı cānında
Bulundurmaḳ diler ʿāşıḳ hemīşe hem de yanında

2 Meḥekdir ādeme bezm-i maḥabbet bezm-i ʿişret kim
O ānda gösterir her ne ki varsa gizli ḳanında

3 Görüp aldanma dīdāra derūnuñ ṣāf deme aṣlā
Neler var söylemez ṣaḳlı durur ġonca-dehānında

4 Derūnunda var elbetde bilinmez ṣaḳlı biñ yara
Dil-i bülbül neler söyler seḥer vaḳt-i fiġānında

5 Be hey cāna gelir bir gün bulursuñ etdigin bir bir
Neler yazmış seniñ çün Emrī ḥıfẓ etmiş dīvānında

424

fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün

1 Bir zemān hem-dem olup ṣaḥrāda ben Ferhād ile
Görmedim Şīrīn-leb ḳaldım nihāyet dād ile

2 Meyl edip ol dīde-i mestānına murġ-ı dilim
Çünki düşdüm dāma bilmem ben n'olursa yād ile

3 Ṭıfl iken etdim der-āġūş eyledim bu cisme cān
Şimdi bildim hep hebā uġraşdığım nev-zād ile

4 Ḥālimi her kim görür elbet bilir aḥvālimi
Ben ġam ü hicrāndayım ol bī-vefā hep şād ile

5 Derdliye dermān bilirken raḥmı yoḳ inṣāfı yoḳ
Gelmeyor bilmem neden Emrī saña imdād ile

425

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Merḥamet et nūr-ı dīdem dīde-i giryānıma
Āb-ı luṭfuñ sen yetişdir āteş-i sūzānıma

2 Ḳahr ederseñ ḥasretinle öldürürsüñ hecr ile
Girmek istersiñ nedendir añlamam hep ḳanıma

3 Geldi var olsun sözünde sevdigim ḫalf etmedi
Ey felek çoḳ görme degmesin bu şeb mihmānıma

4 Ḳahr ede Mevlā o kim ḳahr etmek ister yārimi
Kim baḳarsa kim naẓarla āfet-i devrānıma

5 Ey ṣabā senden niyāz etsem ṣaḳın görme ʿayb
Emrī raḥm et gel ṭoḳunma ol gül-i ḫandānıma

426

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Gel ṣaḳın aldanma dehriñ bir zemān sen rengine

Baḳma beyhūde yorulma ḳuvvet-i āhengine

2 Var mı gördün mü beḳā bir nesnede tā ḥaşre degiñ

Gör Süleymān-ı zemān etdi vedāʿ evrengine

3 Her neye baḳsam birer reng gösterir bu çarḫ-ı dūn

Kār [u] kesbiñ görmedim bir kimse koymuş dengine

4 Sen ṣaḳın maġrūr olup dehre güvenme mevti var

Ṣūṣ oluñ Allah içün baḳmaz faḳīrle zengine

5 ʿAşḳa uy aldanma nefse ḳuvveti pāzūsu var

Emrī ʿālemde taḥammül mü olur āh cengine

427

feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilün

1 Eyledim çünki ḳabūl cāna seni cānānelige[346]

Sen daḫı murġ u diliñ ḥüsnüne pervānelige

2 Öyle Mecnūn deyü zülfünde esīr olmuş iken

Beni sevḳ etme şu ṣaḥrālara dīvānelige

3 Ḳalb-i maḥzūnumu yıḳma yıḳar Allah da seni

Bāri güldür de çevirme hele vīrānelige

4 Çevirip eyle naẓar ḥāli perīşānıma bir

O gözü mest-i nigāhıñ beni mestānelige

5 Açayım sīnemi gelsin delecekse delsin

Varayım Emrī o gül-rūdaki efsānelige

[346] Vezin kusurludur.

428

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 ʿAḳlım daġılır dīde-i fettānı görünce
Bilmem n'olur sen gibi cānānı görünce

2 Sen ṭūṭī gibi eyle ḫarām tā seni görsen
Her kes seve sen serv-i ḫırāmānı görünce

3 Bī-hūş olur gül yüzüne baḳsam eger ben
Ḥayrān ḳalırım āfet-i devrānı görünce

4 Tebrīk ederim ben dil-i evrengimi şimdi
Fercām olurum sen gibi sulṭānı görünce

5 Raḥmiñ var ise göster anı ʿāşıḳ-ı zāra
Emrī gibi bir ʿāşıḳ-ı giryānı görünce

429

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Bir nefes olsun diler dil yār ile hem-dem ola

Her zemān ister yanında hem daḫı gülfem ola

2 Lāl olup durmaḳ ḳadar olmaz dirāyet bir zemān

Bezm-i yārda ʿāşıḳa lāzım olan ebkem ola

3 Cānı vermek bu cisme hep ḫıyānetdir demek

Yāri aġyāra fidā etmek meger sersem ola

4 Derd verir elbetde dermānıñ arar durmāz yine

Açdıġı şu yaraya kendi yine merhem ola

5 Ol sebebdir tā ezelden mest olup ḳalmış durur

İçdigi ʿaşḳ şarābıñ Emrī̇ye zemzem ola

430

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Yār baña hem-dem olunca istemem dermān bile

Öyle derdim var ki kār etmez aña Loḳmān bile

2 Ḫalḳa teʾsīr gösterir vaḳt-i seḥer feryādımız

Bülbüle ṣus der duyunca ol gül-i reyḥān bile

3 Yār aġyārıñ elinde görse bir ʿāşıḳ o dem

Ḳalmıyor gitdikde ẓannım dīn degil īmān bile

4 Öyle naḳş olmuş göñül levḥinde dil-dārım benim

Olsa andan ġayrı görmem āfet-i devrān bile

5 Öyle bir dil-dāra mālik ḥüsn ü ānı var anıñ

Emrī görse rūyunu ḫāmūş olur arslan bile

431

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ey felek öldürmeden güldür beni bir dem ola
Ḳahr ola aġyār hemīşe dost olan ḫürrem ola

2 Ḳurratü'l-ʿaynım nezāket eyle göster iltifāt
Gel bu bezmiñ maḥremi ol başḳa bir ʿālem ola

3 Çāre yoḳ derd-i dili bī-çāreme ancaḳ odur
Miḥnet eyle iltifātıñ yarama merhem ola

4 Var gelince söylemem rāzı derūnumda neler
Söyleyiñ **iḫvānıma** rindāna cām-ı Cem ola

5 Gör seni etdi zebūn bu ṭaliʿ-i nā-sāz ʿaceb
Defʿ-i ġam Emrī bu ʿālemde saña gülfem ola

432

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ḫayr ile yād eylemez cānān beni yād etse de
Ḫayrı yoḳ bu cismimiñ ʿālemde ābād etse de

2 Ben anıñ derdiyle bīmārım hemīşe aġlarım
N'eylesem boş boş gelip ġayrı o imdād etse de

3 Ben ḫalāṣ olsam da zülfünde yine dil baġlıdır
Kurtulmuş yoḳ dāmene düşdüm o āzād etse de

4 Ḫāṭırım ṣormaz bile terk ile mezcūruñ o yār
Var demem īmānı ben biñ beyt bünyād etse de

5 Ḳadrini bilmez bilir ẓannetme ʿālemde o kim
Yazdıġım ḥaḳḳında şiʿiri Emrī evrād etse de

433

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Kim ʿaceb eyler tahammül yār āteş-bārına
Kim baḳar ḥayrānı olmaz başdaki destārına

2 Kim anıñ dīdārına baḳsa olur nālendesi
Kim görür meftūnu olmaz baḳsa gül-i gülzārına

3 Kim büyütmüş kim yetişdirmiş hemān ol dil-beri
Kim olur emṣāli hem ol bī-menend ruḫsārına

4 Kim bilir rāz-ı derūnuñ kim ʿaceb maḥrem aña
Kimseler vāḳıf mıdır bilmem anıñ esrārına

5 Kim dururken ol beni urmaḳda öldürmek diler
Kim ʿaceb Emrī eder ḥükmü seniñ ber-dārına

Ḥarf-i lāmelif

434

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Dil-bere meyl ü maḥabbet ʿāşıḳadır mübtelā

Ol sebeb her ḳanda varsa mübtelādır mübtelā

2 Benim nigāhı iltifāt et ḳalb-i maḥzūnum benim

Ṣayḳal-ı luṭfuñla eyler iktisāb-ı incilā

3 ʿĀşıḳ-ı ṣādıḳ edince yārine hem iftirāḳ

Ḳanda varsa etmede hicrān elinden vā-veylā

4 Ben anıñ miḳdārını taḳdīr edip sevdim anı

Etmede her ḥālde ḳadri dil-rubānıñ iʿtilā

5 ʿİlm ü fażlı kimse taḳdir eylemez ḥikmet nedir

Cāhile ögretmesiñ Emrī o da başḳa bir belā

Ḥarf-i yā’

435

feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilün

1 Açdı ṣormaz neden ol yār cigere yāreleri

Oynuyor oynamaḳ ister bu ne āvāreleri

2 Ben nezāket ararım ḥāṣılı dil-berde görem

Kimse gelse baḳamam āh güzelim ḫāreleri

3 Edip ʿālemde beni ʿaşḳ ile bīmār dil-dār

Çünki düşdük bulur isterse yine çāreleri

4 Ġayrı söz verdim o meh-pāreye gelse ḫaylī

Yoḳ baḳarsam göremem āh o gözü ḳaraları

5 Ben gibi ʿaşḳa düşüp āh edene vāh edene

Acıyan var mı ʿaceb Emrī o bī-çāreleri

436

fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün

1 Var mıdır bilmem bilen şu derdimiñ dermānını

Var ise göster tutam ben ṣıdḳ ile dāmenini

2 Söylemem hīçbir zemān rāz-ı derūnum kimseye

Dīdeden dilden cigerden kim aḳıtsa ḳanımı

3 Bilmiyorlar āh benim derd-i derūnum n'olduġun

Hep nevā-gū ẓannederler duysalar efġānımı

4 Ben belā-yı ḳahr ile elde edince yār seni

Gör felek ẓulm etdi aldı ṣormadan mihmānımı

5 Ol cenāb-ı kibriyādan her zemān ister durur

Hep derim Emrī viṣāl olsun ya alsın cānımı

437

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Geldi cānān baş açıp zülfüñ perīşān eyledi

Aldı ʿāḳlıñ her baḳan ʿuşşāḳı giryān eyledi

2 Aldanıp baḳdım anıñ dīdārına gördüm neler

ʿAḳl u fikrim gönlümü ḥabs-i zeneḫdān eyledi

3 Bilmedim miḳdārını anlatmadı efkārını

Gönlümü verdimse de şimdi pişmān eyledi

4 Derd-i ʿaşḳa mübtelā etmiş çekilmiş seyrine

İftiḫār eyler durur ṣanki o dermān eyledi

5 Çünki düşmüş gönlümüz artıḳ anıñ sevdāsına

Bir zemān derd-i ġamıñla Emrī feġān eyledi

438

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Seniñ āh yan baḳışıñ tā cigerim yaraladı

Neye raḥm etmedi bilmem yüregim yaraladı

2 O seniñ derd-i ġamıñ ḥasret-i hecriñ güzelim

Duracaḳ yār baña göstermedi āvāreledi

3 Beni bīmār edip ʿālemde ṭabībim ṣormaz

O ḳadar derdimi artırdı da bī-çāreledi

4 Görecek ḳalmadı bende ne cihānı ne seni

İki çeşmim hele bilmem neye o ḳaraladı

5 Düşürüp ġurbete yāri beni ḥasretde koyup

Yār ile Emrīyi ṭāliʿ hele gör araladı

439

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Gösterip raḥm eylediñ ṣanma baña dīdārını
Ḫoş olurdu görmesem āh ben gül-i gülzārını

2 Sen baña baḳdıḳca artırmaḳdasıñ āteşlerim
Söylesem ʿālemde olmaz mı seniñ efkārını

3 Bilmiş ol bir ben degil vardır seniñ çoḳ ʿāşıḳıñ
Baġlıdır zülfüñde bekler her zemān ber-dārını

4 Derdliyim bīmār-ı ʿaşḳıñla seniñ ʿālemde ben
Yār yolunda cān verirsem et kefen destārını

5 Ṣıdḳ ile ṭutdum ṣarıldım ben bıraḳmam dāmeni
Terk eder mi bir zemān Emrī ʿaceb ḫünkārını

440

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Bir ḫaber-dār etseler ḥālimden ol dil-dārımı
Ol zemān gör ben naṣıl ʿarż eylerem efkārımı

2 Çünki cānımdan ʿazīz bildim bu gün cānānımı
Yoluna etsem fidā ġam eylemem hep vārımı

3 Her gören ḫurrem ṣanır bilmez ki ben bī-çāreyim
Benden aʿlā kimse bilmez ṭāliʿ-i idbārımı

4 Bilmiyorken aldanıp düşdüm anıñ ben dāmene
Baġlanıp zülfünde ḳaldım beklerim ber-dārımı

5 Dilde cānān ḥıfẓ edip kendim bilip kendim içün
Söylemem ben kimseye Emrī bilip esrārımı

441

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Raḥm eder ẓannım görürse dīde-i mestān beni
Çünki etmişdir cihānda derd-i bī-dermān beni

2 Bāb-ı luṭfuñ görmege yüz sürmege biñ cān ile
Çünki geldim luṭf eder etse o dem ḳurbān beni

3 Öldürürse raḥm eder ber-dār ederse luṭf eder
Neylese n'etse ne yapsa āfet-i devrān beni

4 Kaʿbe-i rūyuñ görüp biñ cānla tekbīr eyledim
Būlara ġarḳ etdi var olsun gül-i reyhān beni

5 Vardır anda merḥamet şefḳat maḥabbet ʿāşıḳa
Raḥm eder Emrī görürse ẓannım ol giryān beni

442

feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilün

1 Her ne istersen ara derde dermāndan ġayrı

Bulunur bende bu ʿālemde riyādan ġayrı

2 Saña derdim diyebilsem o bilir dermānım

Bende yoḳ yāre varırsam o recādan ġayrı

3 Kendi elbetde bilir ʿāşıḳ-ı bī-çāresini

Aña ḳurbān olacaḳ yoḳ bu gedādan ġayrı

4 Az gelir her ne yapılsa o fesād aġyāra

Aña lāyıḳ göremem cevr ü ezādan ġayrı

5 Kūy-ı yāre varabilsem göremezsiñ yāri

Ġayrı Emrī saña yoḳ bād-ı hevādan ġayrı

443

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Derdliyim ben isterim dermān bir Loḳmān iki
Taḫt-ı dilde görmege cānān bir sulṭān iki

2 Çünki gönlüm bir gül-i ruḫsāra meyl etdi durur
Bende var bülbül gibi nālān bir efġān iki

3 Bir zemān dünyāya ülfet eylemez her bir zemān
ʿĀşıḳa lāzım olan iḥsān bir insān iki

4 Ḳanda varsa yāriñ ister ʿāşıḳ-ı bī-çāregān
Kūyuna olmaḳ diler mihmān bir ḳurbān iki

5 Ḥasret-i hicrānda ḳalsa ʿāşıḳānı ol zemān
Öldürür ʿālemde bil hicrān bir giryān iki

6 İstemez başdan başa kim verseler bu ʿālemi
Ṣorsalar Emrī içün meydān bir burhān iki

444

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Bir dem olsun ben unutmam bilmiş ol cānān seni
Ben degil hem-dem olan bezmindeki rindān seni

2 Pek ṣoḳulma āteş-i ʿaşḳıñ ḫarāb eyler beni
Lāl eder bir gün olur āh bendeki efġān seni

3 Mübtelāyım derd-i ʿaşḳa çāre sāzım gel yetiş
Derd-i bī-dermānıma ʿadd eylerim dermān seni

4 Böyle ḳalmaz çarḫ saña bir başḳa devrān gösterir
Gün gelir eyler perīşān etdiğiñ giryān seni

5 Emrī naḳş etmiş seniñ taṣvīrini cān levḥine
Ḳayd edip cāngāhına ey āfet-i devrān seni

445

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ben perīşānım perīşānlar bilir aḥvālimi

Anlarıñ ḥāli bilir ancaḳ benim bu ḥālimi

2 Cānıma kār etdi ḥasret-i derd-i miḥnet āteşi

Artıran hicrān degil mi şimdi ḳīl u ḳālini

3 Geldigi dem ḫāṭıra gül-rūy-ı yāri ol zemān

Diñle gel vaḳt-i seḥerde bülbülāsā nālemi

4 Tā ezelden ben güzel sevmekle etdim iştihār

Nerde görsem bir güzel çoḳ görmemiş meyyālimi

5 Ḳanda varsam bir güzel eyler durur var ḥikmeti

Beyn-i ʿuşşāḳ içre Emrī görmedim emṡālini

446

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Sen ṭabīb ṣormaz geçersiñ derdimiñ dermānını
Ẓannedersem içmek istersiñ bir ʿāşıḳ ḳanını

2 İltifāt göster seniñ bir bendenim efgendenim
Gel beni üzme seversen dīnini īmānını

3 Çünki vardır şerveti ḥüsnüñ baña ʿarż etsene
Sen kimin çün ṣaḳlıyorsuñ dīde-i mestānını

4 Gördügüñ dem raḥma gel yāḫūd anıñ ur boynunu
Görse ne bekler durur yanındaki ḳurbānını

5 Öyle ʿahd etdim ki cānānıñ yoluna cān verip
Emrī terk etmez muḥaḳḳaḳ āfet-i devrānını

447

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Yār görür raḥm eylemez bilmem n’içün giryānımı
Ẓannedersem ḳaṣdı var öldürmek almaḳ cānımı

2 Etdiren ʿaşḳı degil mi her seher feryād baña
Duymuyor bilmem nedendir āhımı efġānımı

3 Ḥasret-i cānān ile hicrān ile bīmār olup
Var benim derdim anıñ çün isterem dermānımı

4 Kendimi cānān şaşırdım bilmezem ben n’olmuşam
Nār-ı ḥasret ṣardı yoḳ raḥm edecek her yānımı

5 Emrīyim ārzūlarım her dem bulam ben yārimi
Ġam çeker miyim bulunca Yūsuf-ı Kenʿān ımı

448

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Görmedim ʿālemde gördüm gel deme cānım gibi
Sevdigim cānāna beñzer dilde sulṭānım gibi

2 Durmasın gelsin desin gördüm seniñ derdiñ gibi
Kim ʿaceb görmüş cihānda çeşm-i giryānım gibi

3 Ben derim feryādıma beñzer bulunmaz bir zemān
Bülbüle ṣorsañ o der yoḳ āh u efġānım gibi

4 Ḳadrini bilmez mi ṣandıñ sen benim dil-dārımıñ
Ṣorduġuñda ṣaḳladım cānımda īmānım gibi

5 Bir zemān gezdim bulam dil-dārıma bir çāre ben
Var demeye Emrī cihānda dīde-i ḳanım gibi

449

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Gel ʿaceb dinler mi bilmem bülbülüñ feryādını
Ṣorsalar bilmem bilir mi āhını hem dādını

2 Ḫışmile baḳsa cünūn yaġdırmada ʿuşşāḳına
Kim görür ḫavf eylemez āh dīde-i ṣayyādını

3 Çünki oldum ben o çeşmānıñ esīri ʿāḳıbet
İster elbetde düşünce dāma dil-i imdādını

4 Etmeye beyhūde telāş üftādegānıñ ḥāline
Nükte-i ʿaşḳa varıp ögren nedir evrādını

5 Ḥāṣılı ʿaşḳıñ yolunda çoḳça zaḥmetler alıp
Çoḳ çalışdı Emrī dīvāne dedirdi adını

450

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Gözleriñ gösterme ʿālemde ḫarāb eyler beni

Gel ṣaḳın yan baḳma çeşmiñ ıżdırāb eyler beni

2 Bir zemān olmaz müyesser vuṣlat-ı şādıñ seniñ

Devr eden ʿālemde senden hep ḥicāb eyler beni

3 Ben ne yapdım n'eyledim ey rū melek bilmem saña

Olmaya maḥkūm nigāhıñ intiḫāb eyler beni

4 İftirāḳıñ cāna kār etdi nedendir añlamam

Ḥasreti hecri ġamıñ her gün ʿāẕāb eyler beni

5 Çünki Emrī cismini bīmār-ı ʿaşḳ etdiñ beni

Bir gün elbetde seniñ dırdırın türāb eyler beni

451

fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün

1 Aldı göñlüm vermiyor āh dil-rubālardan biri
Añladım bī̇gāne ṣandım āşinālardan biri

2 Rūyuna baḳdım dedim inmiş semādan ṣanki nūr
Bir gören etmiş zemī̇ne meh-liḳālardan biri

3 Her zemān ister dururdum cism-i bī̇mārım içün
Geldi bī̇-dermānıma ṣandım devālardan biri

4 Bāb-ı luṭfundan ṣaḳın redd etme bir dem bendeni
Yüz sürüp geldi ḳabūl eyle gedālardan biri

5 Cānıma kār etdi artıḳ ey perī̇ cevr-i ġamıñ
Ṭutmuyor aġyār mı Emrī̇ bed-duʿ ālardan biri

452

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Başladı feryāda gönlüm bülbül-i şeydā gibi
Yār fiġān etdikçe nāz eyler gül-i zibā gibi

2 Baḳmamaḳ aldırmamaḳ çıldırmamaḳ ḳābil midir
Gösterince vech-i pākin ġurre-i ġurrā gibi

3 Gün gelir kendi görür güller gibi maḥv olduġuñ
Şānına maġrūr olursa ʿāḳibet-i Dārā gibi

4 Bezme teşrīfin demiş ḫalf eylemiş āyā neden
Pek uzatdı vuṣlatı bilmem nedir ferdā gibi

5 Bāb-ı luṭfuñ her zemān görmek içün ez-cān u dil
Emrī bekler dīdeden maḥrūm olan ʿamā gibi

453

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Olmuşam bir dil-beriñ ḥüsnüñ görüp pervānesi

Baġlanıp zülfünde ḳaldım der gören dīvānesi

2 Bülbülāsā başladım feryād-ı zāra **çün** seḥer

Gör ḫarāb oldu göñül murġuñ ʿacebdir lānesi

3 Her sözü bence niẓām her emri de bir fermāndır

Bence pek merġūb olurdu olmasa efsānesi

4 İsterim hem-dem olam aġyār raḳībān olmasa

N'eyleyim cānda bu şeb ḫāṭıra belā peymānesi

5 Kendine artıḳ bahā ḳābil mi taḳdīr eylemek

Emrī bir hīnde bedeldir gördügüñ rūdānesi

454

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Mest eder ʿuşşāḳını āh dīde-i mestānesi

Ol sebebdir almış eṭrāfım durur pervānesi

2 Ḥüsnünüñ erkānı vermekde aña bir inṭiẓām

Başḳa başḳa ẕevḳ verir rūyunda her bir dānesi

3 Bī-naẓīr gördüm anıñ ḥüsnünde var bir başḳa ḥāl

Ben desem lāyıḳ aña merdi dil-i kāşānesi

4 Mest-i çeşmiñ seyr eden ʿuşşāḳ gelir bir ḥāle kim

Mest-i ḥayrān olmada ṣanki anıñ mey-ḫānesi

5 Kendiñ etdiñ gel telāş etme hebādır olsa da

Sen uçurduñ Emrī boş ḳaldı bu gün gör lānesi

455

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Çoḳ zemāndır görmedim dil-dārımıñ dīdārını
Görmek ārzū eyliyor gül-rūyunu gülzārını

2 Şimdi kimler hem-demi kimlerle hem-ḥāl olmada
Benden aʿlā kimse bilmez ṭavrını esrārını

3 Ḳalmadı bende taḥammül çekmeye bende mecāl
Ḥasreti hecr-i ġamıñ her dürlü āteş-bārını

4 Ben söylersem yine bilmezlenir farḳ etmede
Gelse de söylerse de ol fitnekār güftārını

5 Bir ucun almış da ṭaḳmış boynuna zülfü teliñ
Emrī ārzūlar ki baġlanmış durur ber-dārını

456

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Derd-i hecriñ öldürür ẓannım gelir bir gün beni
Etmiyor kūyunda ḥasret ṭāliʿim meskūn beni

2 Ḳalmış iken ḥasret-i hecr-i ġamıñla bir zemān
İltifāt gösterdiñ etdiñ şimdilik medyūn beni

3 Emrine fermānına çoḳdan beri vā-besteyim
Etse maḥkūm ġam degil āh sendeki ḳānūn beni

4 Ol ṣaçı Leylāyı gördükde dedim dīvāneyim
Öyle baġlandım görenler ẓanneder Mecnūn beni

5 Olduġum ʿālemde bir benden bilirken ʿāḳıbet
Emrīyim cevr-i sitemle bendenim maḥzūn beni

457

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Yoḳ gören kimden ṣorarsam āfet-i devrānımı

Git ṣabāḥ sen bārī söyle dīde-i giryānımı

2 Ẓannedersem görmeden dīdārını dersem gerek

Yoluna ḥıfẓ etdigim bilsin bu ṭatlı cānımı

3 ʿAzm-i cezm etdim yoluna cān fidā etmeklige

Ben ḫaber-dār eylesem bilsin bu gün iḫvānımı

4 Ḥāṣılı hicrān elinden öyle feryād eylerim

Sevdigimden ġayrı teskīn edemez efġānımı

5 Her zemān derd-i ġamından aġlarım leyl ü nehār

Emrī fürḳat āteşi ṣardı benim her yanımı

458

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Görür raḥm eylemez bilmem neden ben gibi maġdūrı

Neden oldum ʿaceb bilmem o yāriñ hem de meksūrı

2 Beni ben n'olduġum elbet bilip ġam bāġına düşdüm

Görenler der bu bezm-i ʿālemiñ sen sende mesrūrı

3 Beni mest [ü] ḫarāb etmek diler bilmem neden dil-dār

Baña ṣunmaḳ diler bilmem neden bu cām-ı faġfūrı

4 Aña ʿarż etmege ḥāl-i perīşānım yazar ḫāmem

Oḳur ẓannıyla yazardım hem döküp bir ḫaylī göz nūrı

5 Nedir sevdāyı bilmezken düşüp sevdālara ḳaldı

Ne ḥāle baḳ getirdi Emrīyi ol çeşm-i maḫmūrı

459

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Derdi āhım ṭutdu eflāki nedendir ey perī̇

Ḥasret-i hecr-i ġamıñdan oynadıpdır maḥūrı

2 Sen n'içün göstermiyorsuñ nim nigāh-ı iltifāt

Ben saña vermiş iken ey sevdigim cān-ı seri

3 Birlik aġyārı alıp ẕevḳ-i ṣafālar etmege

Gördügüñ anda beni etdiñ n'içün ṣaġdan geri

4 Sen n'içün bilmezlenirsiñ ḥālime āgāh iken

Ṣaḳlarım sī̇nemde dilde sen gibi bir genç eri

5 Ḥālini aḥvālini efʿālini āmālini

Her ne kim yazsa seniñ ḥaḳḳıñda Emrī̇ var yeri

460

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Başḳa bir ʿālem verir vaḳt-i bahār eglencesi
Derdli ġamlı gördügüñ ḳalbinde var eglencesi

2 Her zemān cānānını görmek diler ʿāşıḳ olan
Olmasa ölmekdi lāzım intiẓār eglencesi

3 Her zemān maḥbūbu bir maṭlūbu var üftādeniñ
Olsa da dehriñ o baḳmaz bī-şumār eglencesi

4 Yār ile eyler tesellī ʿāşıḳ-ı bīzār olan
Yār gidince ʿāşıḳıñ terk-i diyār eglencesi

5 Gülşene vardımda baḳdım bir zemān ez-cān u dil
Herkesiñ yār Emrīniñ de āh u zār eglencesi

461

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ḫastayım hecriñle cānān bende dermān ḳalmadı[347]

Geşt edip bu ʿālemi ʿālemde Loḳmān ḳalmadı

2 Eylesem tedbīri kim taḳdīr eder bilmem ʿaceb

Āṣafiñ miḳdārını añlar Süleymān ḳalmadı

3 Herkes almış ẕevk eder cānānını bir ben ġarīb

Ẓannedersem şimdilik benden perīşān ḳalmadı

4 Ben ziyāret eyledim baḳdım yıḳılmış meyiñde

Eski ḫūbān eski iḫvān eski rindān ḳalmadı

5 Ben ṣanırdım eski ḥāl eski maḥabbet var imiş

Gül gülistān bāḳī Emrī gülde reyḥān ḳalmadı

[347] Bu gazel Divan'da muhammes kıt'aların hemen sonrasında müstakil olarak da yazılmıştır.

462

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Gel doḳunma ḳalb-i vīrānım ḫarāb eyler seni
Ḫāk ile yeksān eder bir gün türāb eyler seni

2 Yıḳma gel bir ḳalbi hem iʿmārına eyle ḳıyām
Kendi vicdānıñ yine bir gün ʿaẕāb eyler seni

3 Ser-firāz lāzımsa olmaḳ bezm-i ḫūbāndan bu gün
Zümre-i ʿuşşāḳ görünce intiḫāb eyler seni

4 Bāḳī ḳalmaz kimseye ḳalmış mıdır bu dehr-i dūn
Çarḫ-ı gerdūn-ı felek bir gün ḫarāb eyler seni

5 Kim ṣafā sürmüş güzel sevmiş de olmuş kām-rān
Çünki düşdüñ Emrī bir gün maḥv eder gird-āb seni

463

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Gözüñ aç baḳ göreceksiñ bizi dīvāne gibi

Hele āteş gibi ruḫsārına pervāne gibi

2 Ben anı ṭıflī iken öylece peverde edip

Öyle ḥıfẓ etmiş idim kendi bilir lāne gibi

3 Güldügüm baḳma ġamım var diyemem kimseye ben

Bulacaḳsıñ baña baḳsan dil-i vīrāne gibi

4 Sākī bāḳī o ḳadar ʿālem-i āba dalmış

Şu bizim bezme gelen bulmada mey-ḫāne gibi

5 Der gören Kaʿbe-i ḥüsnüñ hele Allaḥu Ekber

Görmedim Emrī ol gül-rūda olan dāne gibi

464

fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün

1 Ḫāṭır-ı nā-şādımı ṣordu o dem şām eyledi

Ḳalb-i vīrānım o maḥbūb şimdi ābād eyledi

2 Fetḥ edip dil bābını gösterdi luṭf-ı merḥamet

Mihr [ü] māhım bilmiş ol ġamlardan āzād eyledi

3 Bāġ-ı ḥüsnünden cüdā düşdükce āhım artmada

Bülbülāsā murġ-ı dil her dürlü feryād eyledi

4 Ḳaysveş ṣaḥrāları gezer dururdu bir zemān

Gösterip Şīrīn lebiñ ol dem de Ferhād eyledi

5 Emrī aġlatdı neden güldürmedi var ḥikmeti

Derd ile evvelce bīmār ṣoñra imdād eyledi

465

fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün

1 Şol zemān kim bāġ-ı ḥüsnüñ açmadadır gül gibi
Ol zemān başlar fiġāna murġ-ı dil bülbül gibi

2 Gāh gülüñ gül-rūyuna dökdükde ol nāzik-beden
Gösterince bükdü ḳaddim gel de gör sünbül gibi

3 Öldürür bir gün beni hicrānı vermez hīç āmān
Ḫāṭıra geldikce ḫaller rūdaki fülfül gibi

4 Lāl olur bir kimse baḳsa dīde-i mestānene
Ḳıbḳızıl olmuş ḳızarmış lebleri ḳor gül gibi

5 Müjdeler olsun civānım geldi rūyun gösterip
Gördügüm dem ḥüsnünü Emrī ḳalıp menzūl gibi

466

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ben kime etsem şikāyet ey dil-i şeydā seni
İḫtiyār oldum güzel sevmekdeyim āyā seni

2 Ḥāṣılı ḫūbāna lāzım bir reʾīs-i evveliñ
Ṭoplanıp ʿuşşāḳ nihāyet etdiler intihā seni

3 Gel ḳabūl et herçi bād ābād deme lā ṣoñradan
Cemʿ olup birden ederler cümlesi daʿvā seni

4 Ben pīr oldum sen baña nisbet henūz bir nev-civān
Bilmiş ol buldum güzellik içre müstesnā seni

5 Ḳalmıyorsuñ bir zemān ḫālī güzelden ey göñül
Emrī bir dem bulsa neylerdi ʿaceb tenhā seni

467

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 İsterim her dem yanımda yār hem-dem olmalı
Göñlüme eglence ġayrı başḳa ʿālem olmalı

2 Ġam nedir ġussa nedir fürḳat elinden bī-ḫaber
Ben ki evvel māh-liḳā dünyāda ḫurrem olmalı

3 Olmalı āhū baḳışlı olmalı ḳaşı hilāl
Göñlümüñ eglencesi ṭabʿımca gülfem olmalı

4 Bülbülāsā eylesin dursun fiġān-ı āhengiyle
Söyledikce dil-rubāsı ʿāşıḳ ebkem olmalı

5 Baña söyletmek seniñ ṣūfī dehānıñ ṭutmaġa
Emrīye bāde baña bir desti zemzem olmalı

468

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Her zemān ister göñül bezminde cānān olmalı

Ansız olmaz bir zemān yanımda her ān olmalı

2 Olmalı tev’em maḥabbet dil-rubādan ʿāşıḳa

İltifāt gördükce bir ʿāşıḳ da ḳurbān olmalı

3 Yār dökünce kākülüñ ʿāşıḳ aña ez-cān-ı dil

Görse ol zülf-i perīşānıñ perīşān olmalı

4 Pek ḳolay ẓannetme bilmek herkesiñ miḳdārını

Añlamaḳ çün ḥālini fikrinde mīzān olmalı

5 Ṣanma ḳalmaz bir zemān ḫāmem güzel vaṣf etmeden

Baḳ neler söyler cihānda Emrī meydān olmalı

469

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 İsterim kendim gibi gönlüm de mesʿūd olmalı

Hem-demim hem-maḥremim ʿālemde Maḥmūd olmalı

2 Ḳalmasın ḥāl güzelden ẕevḳ u şevḳinden hele

Her zemān çün zümre-i ḫūbān mevcūd olmalı

3 Ben gönül verdimse de oldumsa da üftādesi

Daʾimā ben maḥremi aġyār da merdūd olmalı

4 Gösterip vechiñ düşürdü dāma ol rū-dānesi

Ol beni etdi esīr çeşmān ḥaydūd olmalı

5 Anı terk etmekde müşkil öyle bir meftūneyim

Zencīr-i ʿaşḳıyla Emrī aña memdūd olmalı

470

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Yār verir bezme leṭāfet bile aġyār olmalı

Dil anı ister olunca öyle bir yār olmalı

2 Emr edip ruḫsārınıñ erkānına etdi hücūm

Beni öldürmek diler her gün o ḫun-ḫᵛār olmalı

3 Aġlıyor bī-çāre göñlüm söylemez derd ü ġamıñ

Bir ṭabībe ihtiyācı var ki bīmār olmalı

4 İstemem ben yāri aġyarsız baña baḫş etseler

Ẕevḳı vardır bir gülüñ yanında biñ ḫār olmalı

5 İstemem almam cihānı verseler başdan başa

Nev-bahār geldi seniñ çün Emrī gülzār olmalı

471

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Dāġdār etdi nigāhıñ sīne-i pür-yāremi
Derde ḳoyduñ başımı başıñ içün bul çāremi

2 Gözlerim görmez cihānı ʿaşḳ-ı yārinden seniñ
Yoḳsa etmek mi dilersiñ söyle sen āvāremi

3 Gör açarsañ açma sen bu sīne-yi bīmārımı
Gösterirseñ bu dil-i bī-çāreme ṣad pāremi

4 Beni öldürmek mi güldürmek mi söyle maḳṣadıñ
Yoḳsa gidermek dilersiñ nāremi yā ḫāremi

5 Ey ḳamer-ṭalʿat seniñ çün Emrī āh eyler durur
Gün müdür vechīn baña söyle begim meh-pāre mi

472

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Özledim yāri felek göster de ḫurrem et beni

Cāna kār etdi anıñ hicrānı maḥrem et beni

2 Çekdigim artıḳ yeter her dürlü derdi iştiyāḳ

Bir dem olsun bāri dil-dārımla hem-dem et beni

3 Olmasın aġyār yanımda ol perī-peyker ile

Bezm-i cāmımı bu şeb mebnā-yı ʿālem et beni

4 Gel beni söyletme ey ṭāliʿ-i maʿkūs bir zemān

Göster ʿālemde cemāliñ tāki ebkem et beni

5 Kūşe-i hicrānda ḳaldım Emrī ḫaylī bir zemān

Özledim yāri felek göster de ḫurrem et beni

SON

Burusa reji neẕāret-i muʿāvin-i sābıḳı şāʿir-i ḥassās edīb-i nükte şināsNā’ilī Efendi ḥażretleri ṭarafından işbu dīvānımızıñ ḫitām-ı ṭabʿına tanẓīm ü ihdā eyledikleri kıṭʿā-i tārīḫiyyedir.

“Tārīḫ”

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Ḥabbeẕā Emrī Efendi baḫş edip bir yādigār

Eşer-i eslāf üzere yazdı böyle raʿnā bir eşer

Etdi imdād-ı çārda maʿṣūm pāk tārīḫine

Ṭabʿ olundu Emrīniñ dīvānı zībā muʿteber

Sene

1330

Bir genciñ maḥkemede berā’etine ḳarşı söylenmişdir.

feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilün

1 Geldi gördüm gülerek maḥkemeye serv-i ḫirām

Hep şaşırdıḳ baḳa ḳaldıḳ aña etdikde ḳıyām

2 Ol tebessüm ederek dedi reʾīse ebkem

Beni maḥkūm edecek var mı ʿaceb sende niẓām

3 Ben yaşarsam yaşarım nāmūs içün dünyāda

Ġam yemem doġru verilse baña ḥükm-i iʿdām

4 Hep baḳıp ḥayret ile bizde o mehveş yüzüne

Lerze geldi o bütün hey’ete ṣarṣıldı maḳām

5 Bārekallah diyerek olmuşuz engüşt-i dehān

Hep dedik biz bir aġızdan sözüne eyle devām

6 Baḳdı heyʾet buña yoḳ çāre berāʾat edecek

Dedi git müttefiḳen biz saña verdik iʿlām

7 Heyʾete ḳalḳdı dedi çoḳca teşekkür ederim

ʿĀdilāne şu siziñ maḥkemeñiz buldu ḫitām

8 Her sözü vehbī anıñ Emrī düşünme o ḳadar

Ḳalḳdı gitdi gülerek vermede her yana selām

SONUÇ

Bir ulusu var eden hiç şüphe yok ki dilidir. Hayatın her ayrıntısını yansıtan bir ayna olarak dil, kültürel kimliğimizi ortaya koyar. Edebî olsun olmasın bütün yazılı dil ürünleri toplumunun gerçeklerini ve hayallerini gözler önüne serer. Divan şiiri, uzun zaman daha ziyade şairin hayallerini ortaya koymakla birlikte, toplumun gerçeklerine de ışık tutmuştur. Toplumun yaşayışı, duyuşu, düşünüşü beyitlerle bir dantel gibi işlenmiştir yüzyıllarca. Ne var ki 18. yüzyılla birlikte giderek aşırı olgunlaşmış bir meyve gibi içten içe niteliğini yitirmiş, sürekli kendi içinde dönüp duran bir girdaba dönmüştür. Yaklaşılan her son, aslında yaklaşılan bir başlangıçtır. Murad Emrî Efendi de bu sonla başlangıç arasında gidip gelen bir divan şairidir.

Murad Emrî Efendi'yi çalışma konusu yapmaya karar verdiğimizde onu, "Divan Şiirinin Sonbaharında Bir Yaban Gülü" olarak düşünmüştük. Hedefimiz de doğal olarak divanıydı. Çalışma ilerleyip Emrî Efendi ile ilgili çalışma malzemeleri gün ışığına çıkmaya başladıkça onun sadece bir divan şairi olmadığı, şairliğinden ziyade Osmanlının eğitim ordusunda kendi gücünde çok kıymetli bir eğitimci, Bursa kültür hayatına yüzlerce kitap kazandıran bir matbaacı, Bursalıların her dâim aydınlanmasına vesile olan bir kitapçı ve kütüphaneci, geçmişte yaşayıp vefat etmiş ediplerin unutulmaya yüz tutmuş eserlerini tekrar canlandıran bir editör yayıncı ve bunların hepsini bir arada sentezlediği bir gazeteci olduğu ortaya çıkmıştır. Murad Emrî Efendi bir kültür adamıdır. Çalışmamız, bir şair olarak Murad Emrî Efendi'yi esas konu olarak işlerken dönemin Bursa kültür tarihine de ışık tutmaktadır.

Emrî Efendi'nin hayatıyla ilgili bilgiler, daha ziyade kendi ağzından dile getirdiği ve gazetelerinin (Bursa ve Fevâ'id) mukaddime kısımlarıyla divanının baş kısmına yazdığı yine mukaddime başlıklı yazılarından alınmıştır. Kaynaklarda yer

alan, şairle ilgili bilgiler de bu bilgilerin tekrarından ibarettir. Bunların dışında tek tek incelediğimiz Fevâ'id ve Bursa gazetelerinin muhtelif sayılarındaki şahsî bilgiler de değerlendirilerek fayda sağlanmıştır. Özellikle Bursa gazetesinin dili son derece ağırdır. Nüshalarına da oldukça zor koşullarda ulaşılmış, ilk nüshası neredeyse okunamayacak kadar yıpranmıştır. Oldukça uzun zaman almasına rağmen her iki Gazete de fişlemek suretiyle çalışılmış, gerek Bursa kültürü ile ilgili, gerekse bu geçiş döneminde Türk edebiyat tarihine ışık tutacak dikkat çekici tespit ve malzemelere ulaşılmıştır. Çalışmamıza bunlardan sadece konumuzla ilgili olanlar dâhil edilmiştir. Ayrıca Sayın Selahattin TANSEL vasıtasıyla Emrî Efendi'nin hayattaki yakınları bulunmuş, Emrî Efendi'nin torunu Nadide Hanım'ın kızı Nilüfer ALPMAN ve iki oğlu; Kâşif ve Tunç ALADAĞLI'ya ulaşılarak onların ifadelerinden de yararlanılmıştır. Ortaya çıkan malzemelerle Bursa basınının kurucusu sayılan Murad Emrî Efendi için Bursa Kent Müzesi'nde kalıcı bir köşe oluşturulması ve çalışmamızın tamamlanmasının ardından "Murad Emrî Efendi" konulu bir panelle açılışının yapılması konusunda Bursa Kent Müzesi Müdürü Sayın Ahmet ERDÖNMEZ ile mutabakata varılmıştır.

Murad Emrî Efendi divanının dışında beş eser daha neşretmiştir. Bu eserlerden; "Tahmis-i Terkib-i Bend-i Ziyâ Paşa", "İhyâ-yı Asâr-ı Eslâf" (Tahmislerim), "Bursa Kaplıcaları" adlı eserlere ulaşarak gerekli incelemeler yapılmış, çalışmamıza ışık tutmuştur. Bunların dışında kalan ve çok sınırlı sayıda basıldığını düşündüğümüz "Mudhikat-i Dehr", "Hatırat ve Alacalı Defter" adlı eserlere tüm çabamıza rağmen ulaşılamamıştır.

Murad Emrî Efendi mükemmel bir şair değildir. Kendi ifadesiyle, böyle bir iddiası da yoktur. O Türk insanının kendine has duygu ve düşünce dünyasını, içten bir Türkçeyle dile getirmiştir. Bu uğraşının sonucunda bir beklentisi de yoktur. Şairliğiyle ilgili bilgi ve belgeler öncelikle bu konudaki kendi ifadelerinden yola çıkılarak belirlenmiş, kaynaklarda söylenenlerle birlikte divanı esas alınarak

sonuçlandırılmıştır. Emrî Efendi'nin dikkati çeken bir başka yönü de kendi şiirlerine Fevâ'id ve Bursa gazetelerinde yer vermeyişidir. Bu durum iki şekilde düşünülebilir; birincisi: Şair kendi şiirlerini kendi gazetelerinde yayımlamayacak kadar mütevazıdır. İkincisi ise Emrî Efendi'nin şairlik konusunda bir iddiasının olmamasıdır. Gazetelerindeki mukaddimelerde şiiriyle ilgili söyledikleri düşünüldüğünde ikinci seçeneğin akla daha yatkın olduğu düşünülebilir.

Murad Emrî Efendi güzel bulduğu şairleri ve şiirleri büyük bir zevkle okur. Etkilendiği şairlerle ilgili bir ipucu olması bakımından tahmisleri önemlidir. Bir bakıma beğenilen şairlerin yine beğenilen şiirleri tahmis edilir. Emrî Efendi bu bağlamda hem kendisinden önce yaşamış şairleri; Fuzulî, Nedim, Nef'î, Nâbî, Bağdatlı Rûhî, Şeyh Gâlip gibi, hem de çağdaşı olan Ziyâ Paşa, , Şeref Hanım, Leyla Hanım, Enderunlu Vâsıf gibi şairleri tahmis etmiştir. Dikkati çeken bir diğer husus da kendi etrafında, görüşüp hasbihal ettiği Sâmi Bey, Senih Süleyman Efendi, Mehmet Şemseddin Efendi, Mahmud Kemâleddin Efendi, Bursalı Sabrî gibi şairlerin şiirlerini de tahmis etmesidir. Emrî Efendi'de bu şairlerin etkisinin de olması tabidir. Şiir dilinin sadeliği konusunda akla gelebilecek fikirlerden biri, düzenli bir eğitiminin olmayışı ve hatta bazı kaynaklarda geçtiği gibi ümmî kabul etmek gerektiği düşüncesi. Çalışmamız sırasında elde edilen veriler bu düşüncenin doğru olamayacağı yönündedir. Divandaki sadeliğin yanında tespit ettiğimiz diğer eserlerindeki dili ile Fevâ'id ve Bursa gazetelerindeki yazılarının dili son derece ağır bir Osmanlıcadır. Bununla birlikte divanın mukaddimesinde de şiirlerinin dilinin olabildiğince Türkçe olmasına gayret ettiğini kendi cümleleri ile ifade etmektedir. Öyleyse şiir dilindeki sadelik onun edebî kişiliğinin bir parçası olarak düşünülmelidir. Bu da mahallîleşme akımının etkisinde kaldığının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Nedim, Enderunlu Vâsıf, Şeref Hanım, Leyla Hanım, İzzet Molla, Âkif Paşa gibi şairlerin şiirlerine yazılan tahmisler düşünüldüğünde bu kanaat güçlenir.

Murad Emrî Efendi'nin şairliğinin etkisinden bahsederken daha ziyade genç şair adaylarına Fev'a'id gazetesinde yazdığı öneriler ön plana çıkmaktadır. Nev-hevesanın gazeteye gönderdiği şiirleri değerlendirerek onlara verdiği tavsiyeler bir şekilde şairliğinin etkisi olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte Murad Emrî Efendi dönemin Bursa'sında halkın önünde yürüyen bir aydın kimliği taşımaktadır. Onun en büyük etkisi, Bursa kültür tarihinde eğitime ve okumaya verdiği önemle kendini gösterir. Her fırsatta insanları eğitmeye çalışarak okumaya ve öğrenmeye teşvik eder. Gerek gazetelerinde gerekse matbaasında bastığı, editörlüğünü yaptığı onlarca eserde tek gayesi insanların aydınlanmasıdır. Bu durum Murad Emrî Efendi'nin eğitim anlayışına da ışık tutmaktadır. Çok yönlü bir eğitim anlayışıyla, geleneksel bakış açısını batıya çevirir. Modern bir öğretmenle öğrencinin nasıl olması gerektiği konusundan, okullarda okutulacak kitaplara kadar eğitimle ilgili her konuya ışık tutmaya çalışır. Bu dönemde yapılan tüm yenilikleri sık sık İstanbul'a giderek takip etmektedir. İstanbul'da küçük bir ofis açarak da oradaki varlığını somutlaştırır. İstanbul'da çıkan yeni kitapları çok geçmeden Bursadaki kitapçı dükkânına taşır. Böylece Bursalıların da günceli takip etmesini sağlar.

Ehl-i beyt sevgisi 19. yüzyılın genel bir temayülü olarak Murad Emrî Efendi'nin şiirlerinde de ön plana çıkmaktadır. Divanın başındaki dokuz mersiye, bir tahmis ve birkaç kıt'ayla ebyatta bu konuda yazılmıştır. Murat Emrî Efendi Ehl-i beyt'e karşı sevgisini bu şiirlerle ortaya koyar.

Murad Emrî Efendi bir tahmisler şairidir. Divanda 92 şairin 139 şiiri tahmis edilir. Tahmis edilen şiirler arasında: 1 terkib-i bend, 1 mersiye, 1 nutk, 136 gazel bulunmaktadır. Bunlar içinde en meşhuru ve takdire şayan olanı Ziya Paşa'nın Terkib-i Bendi'ne yazdığı tahmisidir. Emrî Efendi divan şiirinin en çok tahmis yazan şairlerinin başında gelir.

Murad Emrî Efendi iş yaşamında oldukça başarılıdır; gazetecilik, matbaacılık, kitapçılık ve kütüphanecilik… Bir bakıma birbirini besleyen ve destekleyen bu iş alanlarında karşılaştığı tüm zorluklara rağmen uzun yıllar başarılı bir şekilde iş yaşamını sürdürmüştür. İş hayatı onun rahat, varlıklı bir yaşam sürdürmesi için gerekli kazancı da sağlamıştır. Bursa'da reklamcılık konusunda ilk somut projeleri hayata geçirerek, ilk basılı reklam kampanyalarını da gazetelerine aldığı reklamlarla Murad Emrî Efendi başlatmıştır.

Klâsik divan tertibine uygun olarak düzenlenen Divan-ı Murad Emrî'de farklı nazım şekillerinden toplam 918 manzume bulunmaktadır. Bunların 474'ü gazel, 139'u tahmis, 136'sı kıt'a, 89'u muhammes, 47'si müfret, 18'i muhammes kıt'a, 6'sı mersiye, 2 kaside şeklinde yazılmış münacat, 1 terkib-i bent, 1 terci-i bent, 1 murabba, 2 tarih, 1 mesnevi şeklinde yazılmış mezar şiiridir. Şiirlerin tamamında şekil özellikleri incelenerek; vezin, kafiye, dil ve üslup özellikleri ele alınmıştır. Murad Emrî Efendi'nin oldukça sade bir dil kullanarak ve özellikle de kendi deyişiyle Türkçe yazmaya gayret ederek tamamladığı divanda tüm nazım şekillerinin vezinleri tablolaştırılarak yüzdelik oranları değerlendirilmiş, sıklıkla kullandığı vezinler tespit edilmiştir. Yine kafiye ve rediflerle ilgili incelemede istatistikî sonuçlar tespit edilmiştir. Divanın dilinin sadeliğini ve Türkçeliğini tamamlayan deyim ve atasözleri de tespit edilmiştir.

Divanın muhtevasında dikkati çeken; tasavvuf ve din, aşk, sevgili, âşık, rakip, şarap ve sosyal hayat konuları ele alınarak incelenmiştir. Sosyal hayat başlığı altında; tarihî ve efsanevî kişiler, ferdî şikâyetleri, gönül, şehirler, vatan ve gurbet, yaşam konularına değinilmiştir. Murat Emrî Efendi yaşamı süresince çok büyük acılara maruz kalmasına rağmen hayatı ve yaşamayı seven bir karaktere sahiptir. Bu durum şiirlerine de yansımıştır. Murad Emrî Efendi'nin Bursalı diğer divan şairleriyle münasebetini daha ziyade Fevâ'id ve Bursa gazetelerindeki yazılarından hareketle

inceleme imkânı bulduk. Divanda bu münasebete Bursalı şairlere yazdığı tahmisler esas alınarak bağ kurulmuştur.

Divan metninin oluşturulmasında metnin tek bir klişe üzerinden basılmış olması, dizgideki yanlışlıklar nedeniyle okuma güçlüğü çektiğimiz kelimeler olmuştur. Ayrıca Emrî Efendi zaman zaman da ihtiyarî olarak mısralarda boşluklar bırakmıştır. Muhtemelen söylenmesinde ahlâka mugayir bir yön ya da bilinmesini istemediği bir durum söz konusudur. Bu gibi kısımlar metinde de boş bırakılmıştır. Çalışmamızın sonuna Fevâ'id ve Bursa gazetelerin kapak sayfalarından ve Murad Emrî Efendi'nin günümüze kadar ulaşan akrabalarının fotoğraflarından oluşan bir bölüm de ekledik.

KAYNAKÇA

1. YAZMA KAYNAKLAR

Divan-ı Mehmed Şemseddin Efendi, **Güftar-ı Şemsî**

KEPECİOĞLU, Kâmil; **Bursa Kütüğü**, 4 cilt, Bursa YABEK no, Genel,4519, 4520, 4521, 4522.

2. BASMA KAYNAKLAR

ABDULKADİR KADİR; **Bursa Tarihi Kılavuzu**, Bursa 1327/1909.

ALİ VEHBİ; **Medeniyet-i İslâmiye Hakkında Birkaç Söz**, yayımlayan: Murad Emrî, Bursa 1308, Matbaa-i Emrî, 159 s.

BERNARD, A.; **Kaplıca Risalesi**, İstanbul. 1265/1849.

BURSA GAZETESİ, Bursa, I.Cilt 1307-1309 47 adet, Matbaa-i Emrî.

BURSA GAZETESİ; Bursa, II. Cilt 1309-1310, 49-100 adet, Matbaa-i Emrî.

BURSA GAZETESİ; Bursa, III. Cilt 1310-1311, 49-100 adet, Matbaa-i Emrî.

BURSA MECMUASI; Bursa, SAYI 1-24-26, Vilâyet Matbaası.

BURSALI MEHMED TAHİR; **Osmanlı Müellifleri**,3 Cilt, Matbaa-i Amire, İstanbul 1333

FEVÂİD; Bursa, 5 Cilt, 1305-1314, Matbaa-i Emrî.

HACI ZÂHİD; **Güldeste-i Ahlâk**, yayımlayan: Murad Emrî, Bursa 1307, Matbaa-i Emrî, 24s.

HALİL HAKÎ; **Mustahzaratım**, yayımlayan: Murad Emrî, Bursa 1307, Hüdâvendigâr Vilâyeti Matbaası, 52 s.

HASAN TAİB; **Hatıra Yahut Mirat-ı Bursa**, Bursa 1323/1905

HASİB EFENDİ; **Bursa'da Carî Sular Hakkında Hasib Efendi Merhûmun İyahiyesi**, Bursa, Matbaa-i Emrî, 10 s.

HAYRULLAH NEDİM; **Menâkıb-ı Eşref-i Rûmî**, yayımlayan: Murad Emrî, Bursa 1315, Matbaa-i Emrî, 13 s.

HÜSEYİN REMZİ; **Lügat-ı Remzi**, cilt I-II, Matbaa-i Hüseyin Remzi, İstanbul 1305

HÜSREV PAŞA; **Bursa Kaplıcalarının Havas ve Menafi**, Bursa 1858, 99 s.

İSMAİL BELİĞ EFENDİ; **Tarihi Bursa, Güldaste-i Riyaz-ı irfan ve Vefayat-ı Danişveran-ı Nadiredan,** Bursa 1302/1885

KÂNİ-ZÂDE RIF'AT BEY; **Bârika-i Edeb**, yayımlayan: Murad Emrî, Bursa 1308, Matbaa-i Emrî, 72 s.

MAHMUD HAMDİ; **Vecd-i Talid Tercemesi**, yayımlayan: Murad Emrî, Bursa 1307, Hüdâvendigâr Vilâyeti Matbaası, 122 s.

MAHMUD KEMALEDDİN FENÂRÎ; **Asarım Mektubat-ı Manzume**, yayımlayan: Murad Emrî, Bursa 1304, Ferâizci-zâde Matbaası, 26 s., Aded:3

-**Asarım Neva-yı Şebab**, yayımlayan: Murad Emrî, Bursa 1304, Hüdâvendigâr Vilâyeti Matbaası, 47 s.

MURAD EMRİ; **Bursa Kaplıcaları**, Bursa 1308/1892, s. 112 (Bursa Gazetesi'nde yayımlanan dizi yazıyı ayrı bir kitap olarak basmıştır.

-**Dîvân-ı Emrî**, Bursa 1329, Matbaa-i Emrî, 52 s.

-**Dîvân-ı Murad Emrî**, Bursa 1329, Matbaa-i Emrî, 132+68+16+116+21+5 s.

-**Tahmis-i Terkib-i Bend-i Ziya Paşa**, yayımlayan: Murad Emrî, Bursa 1329, Matbaa-i Emrî, 24 s.

-**Tahmislerim,** yayımlayan: Murad Emrî, , Matbaa-i Emrî, Bursa 1330.

OSMAN ŞEVKİ (Uludağ); **Bursa ve Uludağ Seyyahlara Rehber**, İstanbul 1928.

RIZÂÎ; **Dîvân-ı Rızâî**, yayımlayan: Murad Emrî, Bursa 1314, Matbaa-i Emrî, 22 s.

ŞEMSEDDİN SÂMİ; **Kâmus-ı Türkî**, Enderun Kitabevi, İstanbul 1989

-**Kâmusü'l-'alâm,Tarih ve Coğrafya Lugatı**, Mihran Matbaası, İstanbul 1311

ZİYA PAŞA; **Eş'âr-ı Ziyâ,** Mihran Marbaası, İstanbul 1298

3. YENİ HARFLİ KAYNAKLAR

AHMET ÇELEBİ; **Bursa Şairlerini Tetkik,** Uludağ (1949) S: 96, s.16-24

AHMET NECDET; "Eski Şiirimiz ve Bursa", **Bir Masaldı Bursa** (İstanbul 1996) s. 451-463

AK, Coşkun; **Bağdatlı Ruhî Divânı,** Cilt 1-2, Uludağ Üniversitesi Basımevi, Bursa 2001

AKKUŞ, Metin; **Nef'î Dîvanı**, Akçağ Yayınları, Ankara 1993

Ali Emirî; **Osmanlı Tarih ve Edebiyat Mecmuası**, (31 Temmuz 1336), Sene 3, Sayı 29. 1336.

ANDI, Fatih; "Tanzimat Sonrası Türk Şiirinde Nazım Şekli Olarak Gazel", **İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi**, Cilt XXVI, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1993, s.1-10.

ANDI, M. Fatih; **Servet-i Fünun 'a Kadar Yeni Türk Şiirinde Şekil Değişmeleri**, Kitabevi, İstanbul 1997

ARSLAN, Mehmet; **Antepli Aynî Divanı**, Kitabevi, İstanbul 2004

ARSLAN, Mehmet; **Leyla Hanım Divanı**, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2003

ARSLAN, Mehmet; **Şeref Hanım Divanı**, Kitabevi Yay. , İstanbul 2002

ATLANSOY, Kadir; "Kültür Tarihinde Bursa'nın Yerine Toplu Bir Bakış" **Yedi iklim**, Sayı:40, s.55

ATLANSOY, Kadir; **Bursa Şairleri**, Asa Kitabevi, Bursa 1998

AYNUR, Hatice; **15. Yy. Şâiri Çâkerî ve Dîvânı**, İnceleme-Tenkitli Metin, İstanbul 1999

BATİSLAM, H. Dilek; "Dîvân Şiiriyle Halk Şiirinde Ortak Bir Söyleyiş Biçimi (Mürâca'a-Dedim-Dedi)", **Folklor-Edebiyat**, c.VI. S.22, Ankara 2000

BİLGEGİL, M. Kaya; **Ziya Paşa Üzerine Bir Araştırma**, Ankara 1979

Bursa Ansiklopedisi; Murad Emrî maddesi, IV Cilt, Hazırlayan: Yılmaz AKKILIÇ, BURFED yayınları No:3, Bursa 2002

Bursa Tarihçesi; Bursa Halkevi yayını, Bursa 1937

BÜLBÜL, İbrahim; **Keçeci-zâde İzzet Molla (Seçmeler),** Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1988

ÇALIKUŞU, Eser; Murat Emrî Efendi'nin Evi, **Bursa Araştırmaları Dergisi**, sayı 15, Kış 2006

ÇAVUŞOĞLU, Mehmet; **Türk Şiiri Özel Sayısı II, (Dîvân Şiiri),** Türk Dil Kurumu, Sayı 415-416-417/Temmuz-Ağustos-Eylül 1986, Ankara 1986

ÇEÇEN, Mehmet Korkut; "Encümen-i Şuara'nın Tanzimat Birinci Dönem Sanayçılarına Etkisi", **Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt 15, Sayı 2, 2006

DİLÇİN, Cem; "Fuzulî'nin Şiirlerinde İkilemelerin Oluşturduğu Ses, Söz ve Anlam Düzeni", **Türklük Bilgisi Araştırmaları, Abdülbaki Gölpınarlı Hâtıra Sayısı**, 19, Harvard 1995

DOĞAN, Ahmet; **Kuddisî Divanı**, Akçağ Yayınları, Ankara 2002

ENGÜNÜN, İnci; **Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat'tan Cumhuriyet'e (1839-1923),** Dergâh Yayınları, İstanbul 2006

ERCİLASUN, Bilge; **Servet-i Fünun'da Edebî Tenkit,** Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1981

ERDOĞAN ÇELTİK, Seher; **Ali Emirî'nin Osmanlı Tarih ve Edebiyat Mecmuası Üzerine Bir İnceleme**, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007

ERDOĞAN, Kenan; "Said Paşa Divanı'na Göre 19. Yüzyıl Divan Şiirinde Görülen Bazı Değişimler", **VII. Milletler Arası Türkoloji Kongresi Bildirileri**, Kasım 1999

ERDOĞAN, Mustafa; **Türk Edebiyatında Muhammes**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul 2002

GARİPER, Cafer; "Yenileşmenin Başlangıcı ve Öncüleri", **Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı (1839-2000),** Grafiker Yayınları, Ankara 2006, s.41-44.

GÖÇGÜN, Önder**; Ziyâ Paşa**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İzmir 1987

GÖÇKÜN, Önder; **Ziya Paşa'nın Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği, Bütün Şiirleri ve Eserlerinden Açıklamalı Seçmeler**, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001

GÖLPINARLI, Abdülbâki; **Fuzûlî Divanı**, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1985

GÖLPINARLI, Abdülbaki; **Şeyh Galip Divanı'ndan Seçmeler**, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, Şark-İslâm Klasikleri:12 Ankara 1994,

GÜREL, Rahşan; **Enderunlu Vâsıf Divanı**, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2001

HAKKI TARIK US Kütüphanesi Kataloğu; Süreli yayınlar, İstanbul Büyük Şehir Belediyesi Yayınları, İstanbul 2006

İNAL, İbnülemin Mahmut Kemal; **Son Asır Türk Şairleri**, Dergâh yayınları, C.I, İstanbul 1988, s.315-316-317.

İPEKTEN, Haluk–İSEN, Mustafa; **Basılı Divanlar Katoloğu**, Akçağ, Ankara 1997

İPEKTEN, Haluk-İSEN Mustafa; **Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara 1998

İPEKTEN, Haluk; **Divan Edebiyatında Edebî Muhitler**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İSTANBUL 1996

İSEN, Mustafa-KURNAZ, Cemal; **Şeyhî Divanı**, Akçağ Yayınları, Ankara 1990

İSEN, Musrafa–KURNAZ, Cemal; "XIX. Yüzyıl Divan Şiiri", **Türk Dünyası El Kitabı**, C.3, Ankara 1992

İSEN, Mustafa – HORATA, Osman; "XIX. Yüzyıl", **Eski Türk Edebiyatı El Kitabı**, Grafiker Yayınları, Ankara 2006, s.155-175.

KALKIŞIM, Muhsin; **Şeyh Galip Divanı**, Akçağ Yayınları, Ankara 1994

KAPLANOĞLU, Raif; **Bursalı Şair Yazar ve Ünlüler Ansiklopedisi**, Avrasya Etnografya Vakfı Yayınları, İstanbul 1998

KAPLANOĞLU, Raif; **Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Bursa (1876-1926),** Avrasya Etnografya Vakfı Yayınları, İstanbul 2006

KAPLANOĞLU, Raif; **Bursa'nın Alâmet-i Fârikaları**, Bursa Araştırmaları Vakfı Yayınları,

KARA, Mustafa; Bursa'da Tarikatlar ve Tekkeler, 2 cilt, Bursa 1990-1993

KARA, Mustafa, "Murad Emrî Efendi", **Bursa Defteri Üç Aylık Kent Kültür ve Düşün Dergisi,** Aralık 2004, Sayı 24, s.125-131.

KARADAĞ, Metin; **Karşılaştırmalı-Transkripsiyonlu Erzurumlu Emrah Divanı**, Uludağ Üniversitesi Necati Bey Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü, Fakülte Yayın no:36, Balıkesir 1992

KAYA, Bayram Ali; **Osman Nevres ve Dîvânı**, Gökkubbe Türk Edebiyatı Dizisi:4,İstanbul 2007

KURMUŞ, Ömer Salim; "Bursa'da Basılan Kitaplar 1869-1928", **Türk Dünyası Araştırmaları**, 76.sayı, Şubat 1992

KURNAZ, Cemal; "Divan Şairlerinde Hece Vezniyle Şiir Yazma Eğilimi" ve "Klâsik Mûsikî Bestekârlarında Hece Vezniyle Şiir Yazma Eğilimi", **Türküden Gazele**, Ankara 1997

KURNAZ, Cemal; **Divan Dünyası**, Bizim Büro Basım Yayın, Ankara 2003

KURNAZ, Cemal; **Halk ve Divan Şiirinin Müşterekleri Üzerine Denemeler**, Akçağ Yayınları, Ankara 1990

KUTLAR, Fatma Sabiha; **Arpaemînî-Zâde Mustafa Sâmî Divanı**, Ankara 2004

KUTLU, Şemseddin; **Dertli**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1988

LEVEND, Agâh Sırrı; **Divan Edebiyatı, Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar**, Enderun Kitabevi, İstanbul 1984

LEVENT, Agâh Sırrı; **Edebiyat Tarihi Dersleri (Tanzimata Kadar),** İstanbul 1932

MACİT, Muhsin; **Gelenekten Geleceğe**, Akçağ Yayınları, Ankara 1996

MACİT, Muhsin; **Dîvân Şiirinde Âhenk Unsurları**, Akçağ Yayınları, Ankara 1996

MACİT, Muhsin; **Nedîm Divanı**, Akçağ Yay., Ankara 1997

MARDİN, Yusuf; **Şair Şeref Hanım**, Kültür Bakanlığı Yayınları Ankara 1994

MENGİ, Mine; **Eski Türk Edebiyatı Tarihi**, Akçağ Yayınları, Ankara 1994

MERMER, Ahmet-KESKİN KOÇ, Neslihan; **Eski Türk Edebiyatında Terimler Sözlüğü,** Akçağ Yayınları, Ankara 2005

Mülâzım Abdülkadir; **Bursa Tarihî Kılavuzu**, Hazırlayanlar: Mehmet Fatih BİRGÜL-Dr.Levent Ali ÇANAKLI, Bursa İl Özel İdaresi, İstanbul 2008

Nâbî Dîvânı, Hazırlayan: Dr. Ali Fuat BİLKAN, Milli Eğitim Bakanlığı yayınları:2947, İstanbul 1997

OKAY, Cüneyd; "Eski Harfli Çocuk Dergileri", **Bilim ve Sanat Vakfı Türkiye Araştırmaları Merkezi Literatür Dergisi**, Yeni Türk Edebiyatı Tarihi I, Cilt 4, sayı 7, 2006, 511-518.

ÖZGÜL, M. Kayahan; **Arayışlar Devri Türk Şiiri Antolojisi**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2000

ÖZGÜL, M. Kayahan; **Osman Nevres Hayatı ve Eserleri**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1999

ÖZGÜL, M. Kayahan; "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Klasik Edebiyat Çalışmaları (1839-1922)", **Bilim ve Sanat Vakfı Türkiye Araştırmaları Merkezi, Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi**, Cilt 5, Sayı 9, 2007, s.47-172.

ÖZGÜL, M. Kayahan; **Türk Edebiyatı Tarihi**, C.3, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 2006

PALA, İskender; **Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü**, Akçağ Yayınları, Ankara 1995

PARLATIR, İsmail; **Cenab Şahabeddin'in Bütün Şiirleri,** İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1984

PARLATIR, İsmail; **Servet-i Fünûn Edebiyatı**, Akçağ Yayınları, Ankara 2006.

PARLATIR, İsmail; **Tevfik Fikret Dil ve Edebiyat Yazıları**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1987

PEKOLCAY, Necla – ERAYDIN, Selçuk; **İslâmî Türk Edebiyatında Şekil ve Nev'îlere Giriş**, Kitabevi, İstanbul 1994

SOYSAL, M. Orhan; **Eski Türk Edebiyatı Metinleri**, Ankara 1978

TANPINAR, Ahmet Hamdi; **19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi**, Çağlayan Kitabevi, İstanbul 1997

TARLAN, Ali Nihad; **Fuzulî Divanı Şerhi 1-2-3,** Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1935

TARLAN, Ali Nihat; **Necatî Bey Divanı**, Akçağ Yayınları, Ankara 1992

TAYLA, Mustafa; **Bursa Basını**, Bursa Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, Bursa 1997

TUMAN, Mehmed Nâil; **Tuhfe-i Nâilî**, s.60, sıra: 216

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergâh Yayınları, CIII, s.42

ÜNVER, İsmail; "XIX. Yüzyıl Dîvân Şiiri", **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi,** c. XXXII, S. 1-2, Ankara 1988

YALMANOĞLU, Nezaket; **Bursa Bibliyografyası**, Kültür Ofset Yayınları, Ankara 1998

Özet

BURSALI MURAD EMRÎ EFENDİ VE DÎVÂNI

İbrahim İmran ÖZTAHTALI

ÖZTAHTALI, İBRAHİM İMRAN, BURSALI MURAD EMRİ VE DİVANI, DOKTORA TEZİ, ANKARA 2010

İçindekiler, Kısaltmalar, Önsöz ve "19. Yüzyılda Divan Şiiri ve Değişim" başlıklı Giriş'ten sonra üç bölümden oluşan çalışmamızın I. Bölümünde "Divan Şiirinin Sonbaharında Bursa'da Bir Yabangülü; Murad Emrî Efendi" genel başlığı altında A. Şairin hayatı, B.Eserleri, C.Edebî Kişiliği; burada 1.Şairliği üzerine kaynaklarda söylenenler, 2.Kendi sanatı hakkındaki düşünceleri, 3.Şiir tenkitçiliği, 4.Edebî kişiliğine etkisi olanlar, 5.Şairliğinin etkileri, 6.Ehl-i beyt sevgisi, 7.Eğitim anlayışı, 8.Bir tahmis şairi olarak Murad Emrî Efendi konuları üzerinde durulmuştur. Daha sonra D.İş yaşamı ele alınarak sırasıyla: 1. Matbaacı kimliği ve Matbaa-i Emrî, 2.Kütüphaneci, Kitapçı kimliği ve Kütüphane-i Emrî, 3.Gazeteci kimliği; Fevâ'id, Bursa ve Sanayi gazeteleri işlenmiştir.

II. Bölümde Murad Emrî Divanı'nın değerlendirilmesi yapılmış; A.Şekil özellikleri incelenmiştir. Divanın şekil yönünden incelenmesinde her nazım şeklinin sayısı, divanda kullanılan vezinlerin oranlarıyla kafiye ve redif tek tek ortaya konmuş, istatistikî tabloyla gösterilmiştir. Şairin şiir diliyle ilgili ayrıntılı bir inceleme yapılmış, dil ve üslup özellikleri ortaya konulmuştur. B.Divanın muhtevasında dikkati çeken hususiyetler ele alınarak 1.Tasavvuf-din, 2.Aşk, 3.Sevgili, 4.Âşık, 5.Rakip, 6.Şarap, 7.Sosyal hayat altında; a.Tarihî-Efsanevî kişiler, b.Ferdî şikâyetleri ve istekleri, c.Gönül, d.Şehirler, e.Vatan-Gurbet, f.Yaşam konuları ele alınmıştır. 8.Murad Emrî Efendi'nin Bursalı diğer şairlerle münasebetleri konu edilmiştir. C.Divanın gelenek dışı nitelikleri ve değişimler incelenerek bölüm

tamamlanmıştır. Divan-ı Murad Emrî'de farklı nazım şekillerinden toplam 918 manzume bulunmaktadır. Bunların 474'ü gazel, 139'u tahmis, 136'sı kıt'a, 89'u muhammes, 47'si müfret, 18'i muhammes kıt'a, 6'sı mersiye, 2 kaside şeklinde yazılmış münacat, 1 terkib-i bent, 1 terci-i bent, 1 murabba, 2 tarih, 1 mesnevi şeklinde yazılmış mezar şiiridir.

Sonuç bölümünde tezimizde ulaşılan sonuçlar özetlenmiştir. Bibliyografyaya Murad Emrî ile ilgili günümüze kadar yapılan yazma, basma ve günümüz alfabesiyle yapılan çalışmaların tümü alınmaya çalışılmıştır. Divan metninden önce metnin oluşturulmasında tutulan yolla metinde kullanılan kısaltmalar birlikte verilmiştir. Çalışmamız genel bir dizinle sona ermektedir.

Danışmanı: Prof. Dr. İsmail Hakkı AKSOYAK

Anahtar Kelimeler: *Murad Emrî Efendi,* Dîvân, Bursa, Bursa, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı, Şiir.

Abstract

MURAD EMRÎ EFENDİ AND HIS DİVAN

İbrahim İmran ÖZTAHTALI

ÖZTAHTALI, İBRAHİM İMRAN, MURAD EMRİ AND HIS DIVAN DİVANI, PHD. THESIS, ANKARA 2010

Table of Content, abbreviation, preface and after the introductory headline "Ottoman Poetry and Alternation in the 19th Century", A Yabangülü in Bursa during the autumn of the Ottoman Poetry; Murad Emrî Efendi" is in the first part of our work consisting of three parts. A. A Poet's Life, B. Literary Works, C. Literary Personality are under this General Headline. Issues like 1. What is said about being poetry in the sources, 2. The thoughts of his own literary art, 3. Literary Criticism, 4. The poets influencing His Literary Personality, 5. Effects of Being a Poet, 6. Ehl-i Beyt Love, 7. His Education Concept, 8. Focused on Murat Emri Efendi's as a Tahmis Poet are emphasized under the Literary Personality. Then under the Business Life of the Poet; 1. Pressing Identity and Matbaa-i Emri, 2. Librarian, Book Identity and Kütüphane-i Emri, 3. Journalist Identity; Fevâ'id, Bursa ve Sanayi gazettes are focused on.

In the second Part, assesment of Murat Emri Divan has done; A. Form Features has analyzed. Analyzing Divan in terms of Form, number of each nazım form, rhyme and redif have presented with the ratio of meter used in divan, and displayed by statistical charts. A detailed study has been done and language and literary style have presented. Issues like 1. Sufism-Religion, 2. Love, 3. Beloved, 4.Aşık, 5. Contestant, 6. Şarap, 7. Under the Social Life; a. Historical-Legendary People, b.Personal Complaints and Desires, c.Gönül, d. Cities, e. Vatan-Gurbet,

f.Life, and 8. Murat Emri Efend's Relationship with other Bursa's poets are focused in terms of Divan Muhtevası. Second part has completed by analyzing Divan's nonconventional qualifications and changes. There are 918 manzume consisting of different nazım forms in Divan-ı Murad Emri. These are 474 gazel, 139 tahmis, 89 muhammes, 47 müfret, 18 muhammes kıt'a, 6 mersiye, 2 münacat written in thre form of kaside, 1 terkib-i bent, 1 terci-i bent, 1 murabba, 2 tarih, 1 mezar poems written in the forms of mesnevi.

In conclusion part, achieved results in thesis have summarized. All the literary works done via current alphabet related with Murat Emri have tried to present by bibliography. Before Divan Text, the method followed for composing text and the abbreviation used in the text have been given together. Our study has ended with a general index.

Advisor: Prf. Dr. İsmail Hakkı AKSOYAK

Key Words: Ancient Turkish Literature, Bursa, Murad Emrî Efendi, Divan, Poet.

FOTOĞRAFLAR VE GAZETE KAPAKLARI

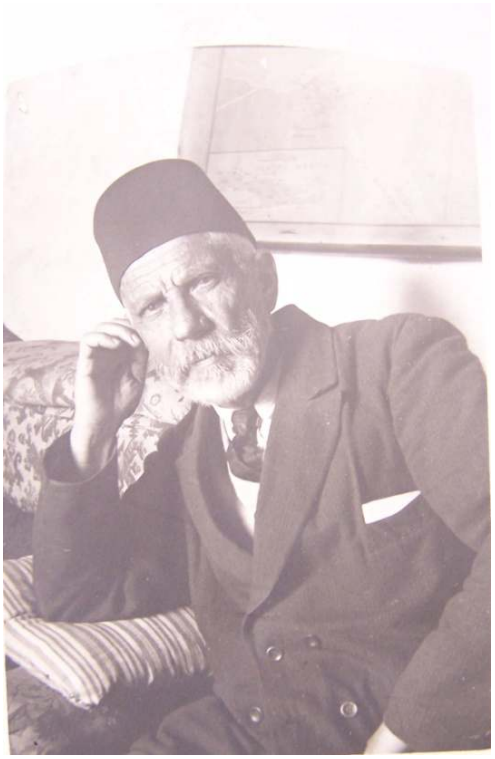

Yenişehir Fenârî Murad Emrî Efendi

Murad Emrî'nin oğlu Lutfi Efendi

Murad Emrî Efendi'nin kızı Lutfiye Hanım'ın Çocukları

Nadide ALPMAN

Dr.Fuat (Emrî) TOGAR

Nadide Hanım'ın Eşi Öğretmen Hüseyin Remzi ALPMAN

Nadide – Remzi ALPMAN ve çocukları Nilüfer, Korkut ve Umur

Nilüfer, Korkut ve Umur ALPMAN

Murad Emrî Efendi'nin Yeşildeki evi ve iç duvar süslemeleri

Yeşildeki ev ve sokak kapısı

Solda: Murad Emrî Efendi'nin torunu Nadide Hanım ve eşi Remzi ALPMAN ile birlikte Dr.Fuat TOGAR'ın Emirsultan Mezarlığı'ndaki sonradan yapılmış kabirleri. Sağda: Murad Emrî Efendi'nin torunu Nadide Hanım'ın hayatta olan tek evladı Nilüfer ALPMAN.

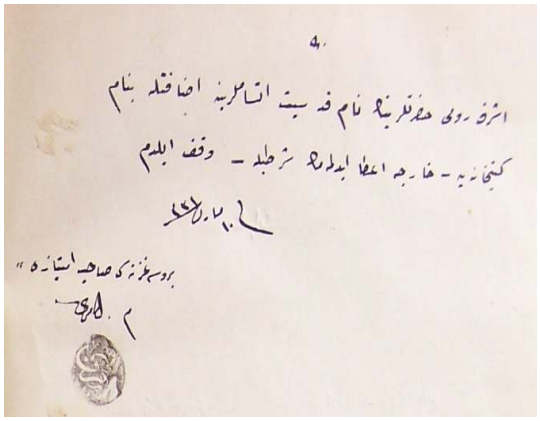

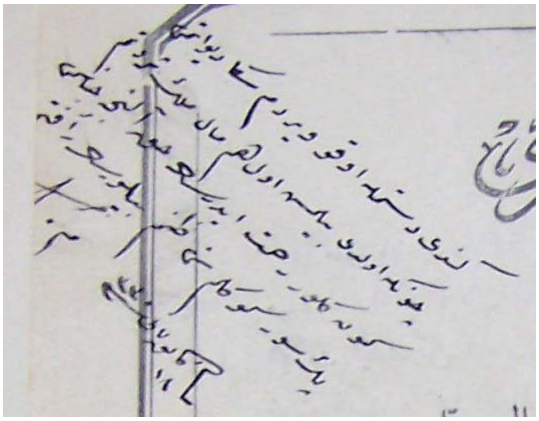

Murad Emrî Efendi'nin elyazısı ve imzasıyla mührü. Solda: Eşref-i Rûmî dergâhına verdiği divanın taktim yazısı, Sağda, şair Re'fet'e imzalayıp verdiği divanın iç kapağına kıt'a şeklinde yazdığı taktim yazısı :

Fāiʿlātün Fāiʿlātün Fāiʿlātün Fāiʿlün

Kendi destimle oḳu verdim saña dīvānımı
Çünki oldu bilmiş ol hem māl mülk ü ṣervetim
Gün gelir reḥmet edersin Ḥaḳḳ alınca cānımı
Pek sever gönlüm seni ẓannım bilirsin Reʾfeti

Fevâ’id gazetesi’nin muhtelif tarihlerdeki ön kapakları.

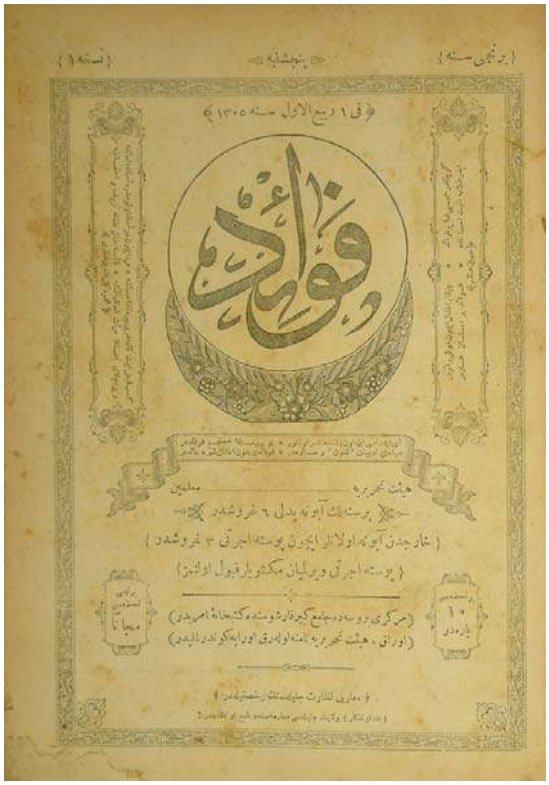

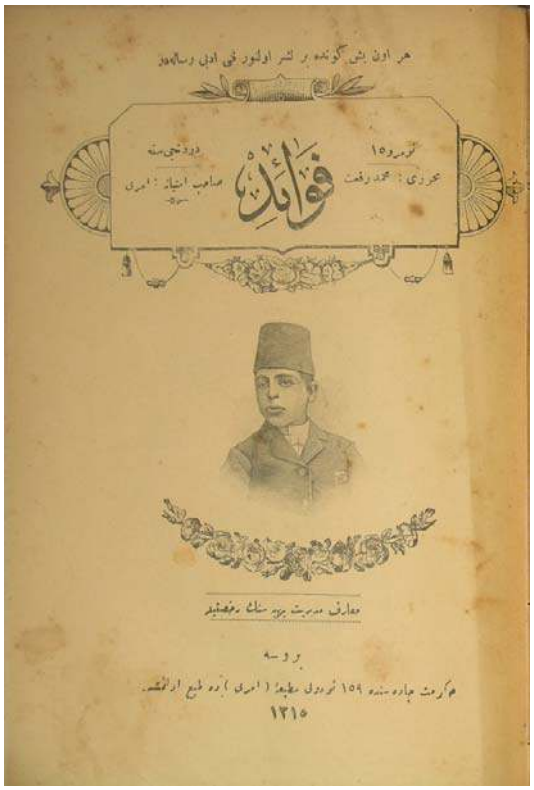

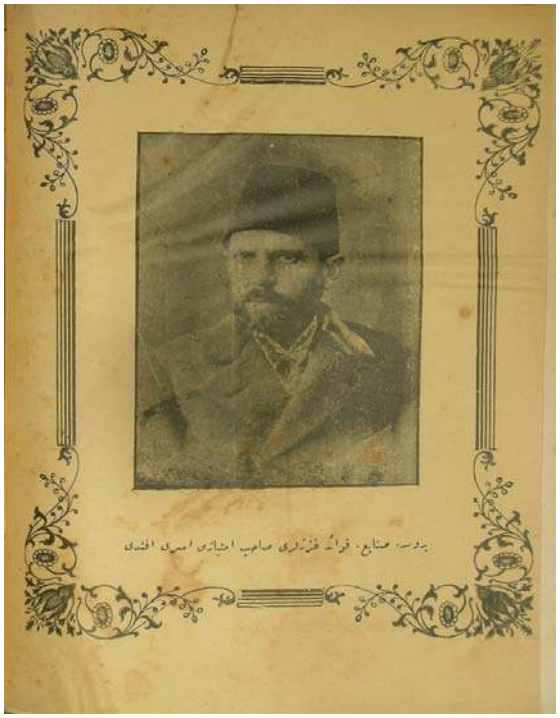

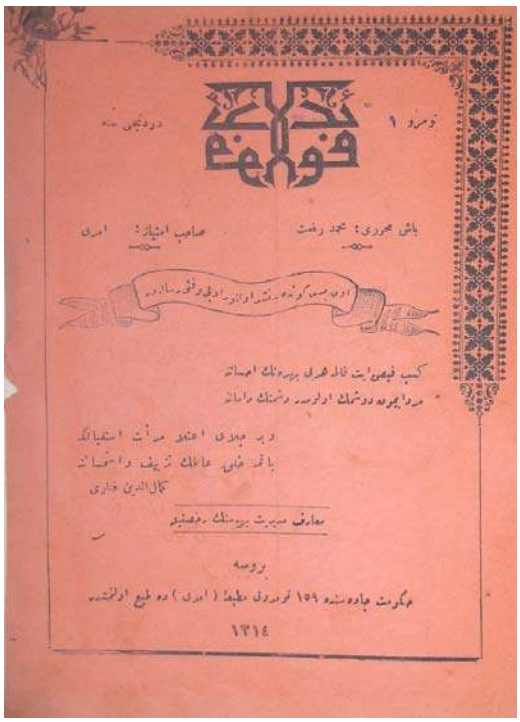

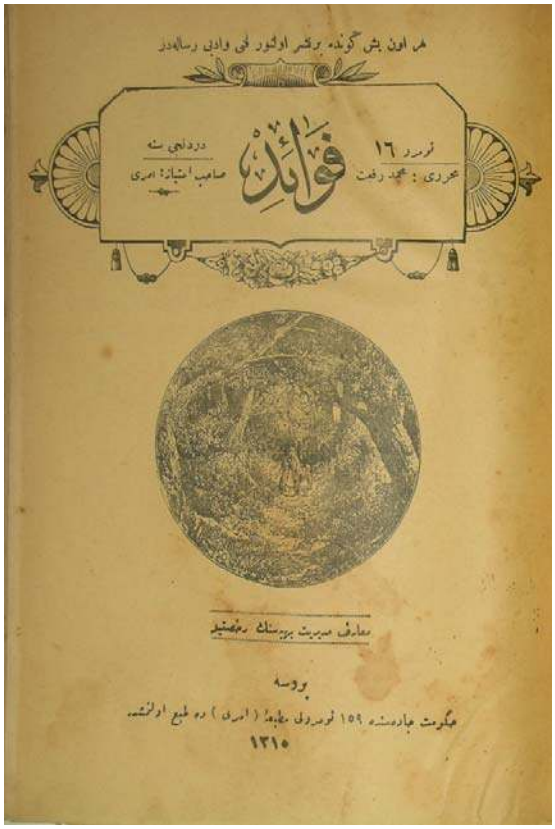

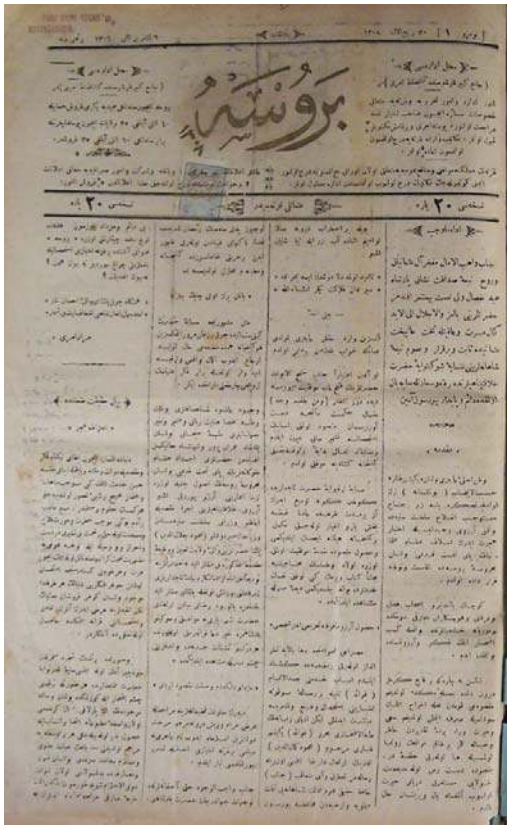

“Matbaa-i Emrî Burusa” logosu

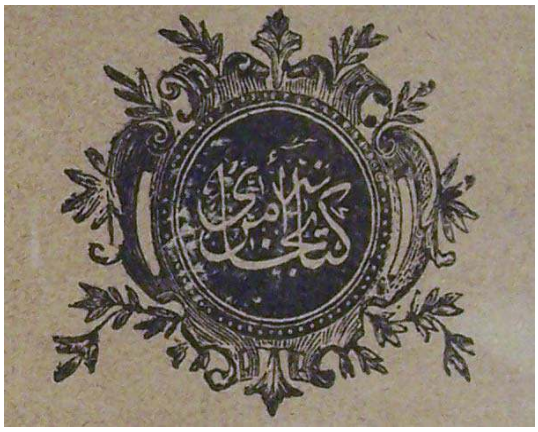

“Kitâb-hâne-i Emrî” Logosu

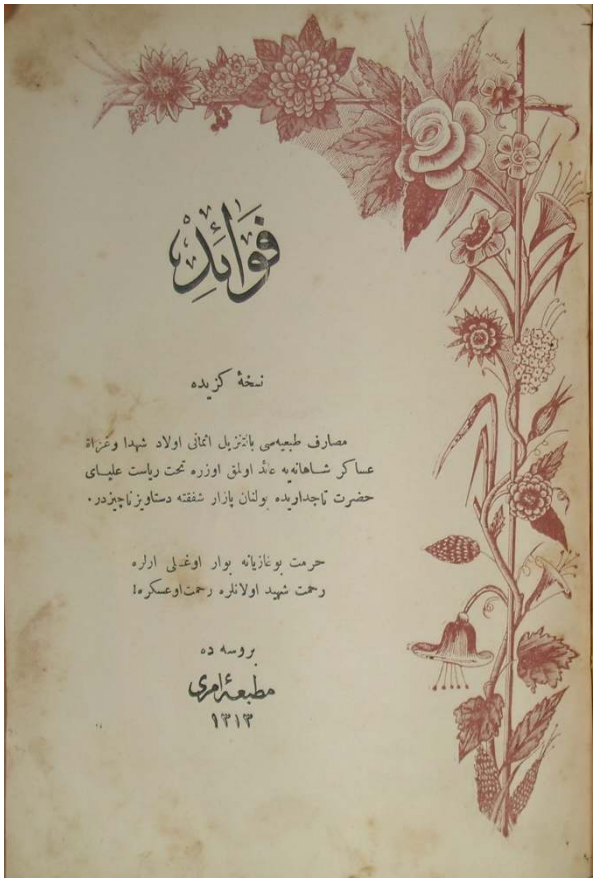

Fevâ’id gazetesi Nüsha-i Güzîdesi

GENEL DİZİN

A

Adanalı Żiyā Bey, 352
Allah, 51, 61, 81, 99, 100, 104, 120, 145, 154, 170, 178, 182, 185, 210, 244, 274, 277, 278, 279, 282, 321, 324, 356, 364, 380, 414, 416, 421, 450, 462, 506, 528, 548, 565, 566, 579, 580, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 621, 637, 643, 654, 655, 656, 679, 688, 751, 876, 883, 930, 1044, 1184, 1206, 1274, 1302, 1330, 1365, 1366
Allāh, 313, 362, 732, 771, 772, 785, 831, 877, 883, 925, 957, 981, 1019, 1075, 1216, 1358
Allaḥ, 1402
Aḥmed, 270, 573, 596, 643, 644
Aḥmed-i Maḥmūd, 571
Ānī, 452
Ānī Ḫānım, 451
Āṣaf, 43, 340, 518, 961, 1091, 1105, 1209, 1400
Āṣaf, 1280

Ä

A

Ġafūrī, 513, 514
Ġālib, 369
Ġālib Dede, 367
Ġavṣī, 620
Ġavsī, 619

B

Baġdād, 229, 338, 520
Baġ-ı İrem, 872, 906
Bāġ-ı irem, 351
Bāġ-ı İrem, 570, 669, 1158
Bāġ-ı Rıḍvān, 545
Bāḳī, 293
Behzād, 209, 1077
Belīġ, 63, 116, 347, 349
Bezmī, 649, 651
Budin, 642
Burhān, 1129
Burusa, 18, 22, 24, 25, 26, 30, 35, 37, 38, 46, 63, 68, 75, 83, 90, 91, 99, 103, 229, 237, 238, 265, 266, 291, 292, 293, 484, 596, 919, 925, 1412, 1443
Burusa ġazetesi, 973
Burusalı Ṣabrī, 557
Burusalı Monla (Molla) Ḫüsreviñ, 392
Burūsa ġazetesi, 974

C

Celāl, 356
Celīl, 398
Cem, 6, 33, 127, 129, 206, 209, 210, 217, 279, 308, 315, 396, 450, 524, 543, 596, 640, 668, 669, 670, 695, 698, 711, 712, 791, 815, 821, 827, 872, 952, 1014, 1236, 1303, 1323, 1370, 1425
Cengiz, 177, 194, 206, 209, 319
Ceyḥūn, 388, 650, 780
Ceyḫūn, 1093
Cibrīl, 52, 100, 102, 272, 273, 274, 275, 277, 281, 286
Cūdi, 566
Cūdī Efendi, 565

D

Daḥḥāk, 203, 317
Dārā, 208, 209, 211, 482, 823, 1335, 1344, 1391
Dehrī, 635, 636
Derdli, 459, 460
Dımışḳ, 297

E

ʿĀkif, 583
ʿĀkif Paşa, 581
ʿAli, 63, 102, 286, 287, 288, 362, 597
ʿAlī, 284, 285, 289, 642, 643, 644
ʿĀlī, 512, 570

ʿAli Paşa, 569
ʿAliyyü'l-Murtażā, 275, 288
ʿAliyyü'l-murtażā, 644
ʿAliyyü'l-Murtażā, 426
ʿAndelīb, 506
ʿAndelīb Fā'iḳ Bey, 505
ʿAnḳā, 392, 414, 482, 756, 1157, 1294
ʿĀşıḳ Emrāḥ, 629
ʿĀşıḳ ʿÖmer, 444, 446
Edhem, 115, 201, 206, 207, 315, 321, 357, 402, 448, 1007, 1014, 1016, 1150
Eflāṭūn, 386, 1091
ʿIrāḳ, 338
ʿİlmi, 604
ʿİlmī, 602
ʿĪsā, 1228
ʿİsā, 393, 946, 1007, 1014, 1016, 1114
ʿİzzet Monlā, 386
Emrāḥ, 630
Emri, 53, 66, 235, 346, 349, 354, 356, 366, 371, 373, 377, 386, 398, 403, 405, 410, 414, 430, 440, 448, 450, 455, 456, 462, 464, 467, 475, 477, 479, 481, 485, 488, 490, 494, 496, 500, 506, 512, 514, 518, 522, 526, 529, 533, 535, 538, 540, 542, 545, 549, 556, 562, 564, 566, 570, 573, 576, 578, 580, 583, 587, 593, 598, 604, 614, 620, 624, 626, 630, 632, 634, 638, 646, 935, 977, 989, 992, 1065, 1187, 1433, 1434
Emrī, 22, 23, 25, 26, 29, 30, 32, 34, 35, 36, 37, 41, 43, 44, 49, 52, 62, 65, 68, 74, 84, 103, 106, 107, 109, 110, 112, 117, 120, 125, 126, 130, 136, 138, 141, 142, 144, 145, 146, 147, 148, 151, 155, 156, 164, 169, 173, 182, 184, 197, 199, 200, 201, 202, 204, 207, 208, 209, 221, 222, 232, 238, 239, 241, 243, 257, 258, 259, 268, 271, 273, 275, 276, 277, 279, 283, 285, 288, 290, 291, 292, 293, 339, 341, 343, 351, 369, 375, 379, 380, 382, 389, 393, 396, 400, 403, 408, 412, 416, 419, 421, 424, 426, 428, 432, 435, 437, 442, 444, 446, 452, 458, 460, 471, 473, 492, 498, 502, 504, 508, 510, 516, 520, 524, 547, 550, 553, 558, 568, 585, 590, 596, 599, 602, 606, 618, 622, 628, 636, 640, 644, 649, 651, 656, 658, 660, 662, 664, 666, 668, 670, 672, 674, 676, 678, 680, 683, 687, 689, 693, 695, 697, 699, 701, 703, 705, 707, 709, 711, 713, 715, 716, 718, 720, 722, 724, 726, 728, 730, 733, 735, 737, 739, 741, 743, 745, 747, 749, 751, 753, 756, 758, 760, 762, 764, 766, 768, 772, 774, 776, 779, 781, 783, 785, 787, 791, 793, 795, 797, 799, 803, 805, 807, 809, 811, 813, 815, 817, 819, 821, 827, 831, 833, 835, 837, 839, 841, 843, 863, 920, 936, 937, 938, 939, 940, 942, 943, 944, 945, 946, 947, 948, 949, 950, 951, 952, 953, 954, 955, 956, 957, 958, 959, 960, 961, 962, 963, 964, 965, 966, 968, 969, 975, 976, 978, 979, 981, 982, 983, 984, 985, 986, 987, 988, 989, 990, 991, 993, 995, 996, 997, 998, 999, 1000, 1001, 1002, 1003, 1004, 1005, 1006, 1007, 1008, 1010, 1011, 1013, 1014, 1015, 1016, 1017, 1018, 1019, 1020, 1021, 1022, 1023, 1024, 1025, 1026, 1027, 1028, 1029, 1030, 1031, 1032, 1033, 1034, 1036, 1037, 1038, 1039, 1040, 1041, 1042, 1043, 1044, 1045, 1047, 1048, 1049, 1050, 1052, 1053, 1054, 1055, 1056, 1057, 1058, 1059, 1060, 1061, 1062, 1063, 1064, 1067, 1068, 1070, 1071, 1072, 1073, 1074, 1075, 1076, 1077, 1078, 1079, 1080, 1081, 1082, 1083, 1084, 1085, 1086, 1087, 1088, 1089, 1090, 1091, 1092, 1093, 1094, 1095, 1096, 1097, 1098, 1099, 1100, 1101, 1102, 1103, 1104, 1105, 1106, 1107, 1108, 1109, 1110, 1111, 1112, 1113, 1114, 1115, 1116, 1118, 1119, 1120, 1121, 1122, 1123, 1124, 1125, 1126, 1127, 1128, 1129, 1130, 1131, 1132, 1134, 1135, 1136, 1137, 1138, 1139, 1140, 1141, 1142, 1143, 1144, 1145, 1146, 1147, 1148, 1149, 1150, 1151, 1152, 1153, 1154, 1155, 1156, 1157, 1158, 1159, 1160, 1161, 1162, 1163, 1164, 1165, 1166, 1167, 1168, 1169, 1170, 1171, 1172, 1173, 1174, 1175, 1176, 1177, 1178, 1179, 1180, 1181, 1182, 1183, 1184, 1185, 1186, 1187, 1188, 1189, 1190, 1191, 1192, 1193, 1194, 1195, 1197, 1198, 1199, 1200, 1201, 1202, 1203, 1204, 1205, 1206, 1207, 1208, 1209, 1210, 1212, 1213, 1214, 1215, 1216, 1217, 1218, 1219, 1220, 1221, 1222, 1223, 1224, 1225, 1226, 1227, 1228, 1229, 1230, 1231, 1232, 1233, 1234, 1235, 1236, 1237, 1238, 1239, 1240, 1241, 1242, 1243, 1244, 1245, 1246, 1247, 1248, 1249, 1250, 1251, 1252, 1253, 1254, 1255, 1256, 1257, 1258, 1259, 1260, 1261, 1262, 1263, 1264, 1265, 1266, 1267, 1268, 1269, 1270, 1272, 1273, 1274, 1275, 1276, 1277, 1278, 1279, 1280, 1281, 1282, 1283, 1284, 1285, 1286, 1287, 1288, 1289, 1290, 1291, 1292, 1293, 1294, 1295, 1296, 1297, 1298, 1299, 1300, 1302, 1303, 1304, 1305, 1306, 1307, 1308, 1309, 1310, 1311, 1312, 1313, 1314, 1315, 1316,

1317, 1318, 1319, 1320, 1321, 1322, 1323, 1324, 1325, 1326, 1328, 1329, 1330, 1331, 1332, 1333, 1334, 1335, 1336, 1337, 1338, 1339, 1340, 1341, 1342, 1343, 1344, 1345, 1346, 1347, 1348, 1349, 1350, 1351, 1352, 1353, 1354, 1355, 1356, 1357, 1358, 1359, 1360, 1361, 1362, 1363, 1364, 1365, 1366, 1367, 1368, 1369, 1370, 1371, 1372, 1373, 1374, 1375, 1376, 1377, 1378, 1379, 1380, 1381, 1382, 1383, 1384, 1385, 1386, 1387, 1388, 1389, 1390, 1391, 1392, 1393, 1394, 1395, 1396, 1397, 1398, 1399, 1400, 1401, 1402, 1403, 1404, 1405, 1406, 1407, 1408, 1409, 1410, 1411, 1412, 1414
Emrī Efendi, 973, 974, 1412
Esʿad Muḫliṣ Paşa, 600
Esrār, 373
Esrar Dede, 371
Eşref Beg, 822
ʿUlvī, 585
ʿUlvī Efendi, 583
Eyyūb, 401

F

Faṣīḥ, 532, 533
Faḫrī, 499, 500
Fātiḥa, 23, 27, 710, 964, 973, 974
Faṭīn, 525, 526
Felāṭūn, 1200
Ferhā, 496
Ferhād, 61, 136, 177, 178, 194, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 209, 227, 319, 381, 386, 435, 453, 466, 485, 500, 515, 519, 561, 647, 676, 702, 730, 801, 874, 942, 978, 1003, 1056, 1076, 1077, 1099, 1113, 1156, 1160, 1187, 1188, 1234, 1277, 1286, 1363, 1403
Fırat, 360
Fırāt, 587
Fıṭnat, 508
Fıṭnat Ḫānım, 507
Fiġānī, 621, 622, 623, 624
Firʿavn, 270
Fużūlī, 36, 41, 47, 136, 207, 293, 344, 346, 383, 386, 417, 419, 429, 430, 433, 435, 449, 450, 453, 455, 465, 467, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 545, 547, 594, 596, 615, 618

G

Gül Baba, 642

H

Hādi, 410
Hādī, 409
Hārūn, 209, 1344
Hind, 203, 696, 700, 750, 768, 869, 932, 1113
Hüdhüd, 1106

İ

İhyā-yı Āşār-ı Eslāf, 294
İran, 869
İskender, 62, 63, 157, 177, 179, 185, 206, 208, 823, 1429
İslām, 331
İsmāʿīl Rüşdī Efendi, 974

K

Kaʿbe, 275, 380, 872, 947, 1146, 1174, 1228, 1380, 1402
Kānī Paşa-zāde Rifʿat Bey, 411
Kemāl Paşa-zāde, 515
Kenʿān, 426, 556, 749, 949, 1010, 1017, 1019, 1307, 1386
Kerbelā, 53, 100, 116, 179, 271, 272, 273, 275, 276, 279, 280, 281, 282, 289, 358, 359, 360, 361, 364, 460, 928
Kevşer, 360
Kird-gār, 286
Ḳaʿbe, 170, 211, 336, 392, 396, 398, 497, 498, 623, 647
Ḳaf, 871
Ḳāf, 384, 434
Ḳahramān, 207, 208, 719, 720, 1086, 1163
Ḳānūnī Sulṭan Süleymān, 369
Ḳārūn, 208, 209, 823, 1178, 1344
Ḳays, 197, 199, 475, 496, 540, 638, 955, 1403
Ṭırnova, 265
Ḳızılırmaḳ, 1120
Ḳuddusī, 457
Ḳuddūsī, 458
Ḳur'ān, 592, 643, 1358
Ḳurʾān, 386, 972

L

Leylā, 63, 159, 166, 172, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 222, 226, 370, 378, 381, 388, 398, 409, 428, 437, 449, 478, 488, 505, 529, 535, 537, 540, 541, 556, 594, 641, 702, 731, 732, 733, 752, 783, 796, 801, 870, 912, 937, 942, 955, 961, 978, 985, 990, 1056, 1099, 1118, 1147, 1158, 1160, 1189, 1217, 1275, 1291, 1294, 1347, 1359, 1360, 1395
Leylā Ḫānım, 486, 527
Leylā Ḫānımıñ, 436
Leyli, 453
Lokmān, 673
Loḳmān, 111, 151, 159, 203, 210, 211, 469, 535, 555, 688, 717, 899, 901, 905, 1212, 1214, 1236, 1347, 1369, 1382, 1400
Luṭfī, 22, 24, 25, 252, 914, 966, 968, 971, 972
Luṭfī Efendi, 966, 973
Lüṭfiye Ḫānım, 974

M

Mahmūd, 863
Manastır, 228, 229, 231, 1215
Manṣūr, 197, 540
Maḥmud Celāleddin Paşa, 354
Maḥmūd, 63, 65, 83, 84, 90, 202, 203, 427, 547, 855, 911, 1197, 1408
Maḥmūd Celāleʾd-din Paşa, 427
Maḥmūd Kemāleʾd-dīn Fenārī, 547
Matbaʿa-i Emrī, 265, 919
Maṭbaʿa-i Emrī, 265
Mecñun, 496
Mecnūn, 106, 136, 166, 177, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 209, 215, 222, 244, 317, 319, 378, 381, 385, 386, 388, 398, 409, 428, 435, 449, 453, 466, 478, 505, 628, 632, 641, 702, 730, 731, 732, 733, 752, 780, 783, 786, 789, 790, 791, 796, 801, 850, 870, 942, 961, 962, 978, 990, 1003, 1056, 1076, 1099, 1103, 1131, 1184, 1189, 1217, 1275, 1291, 1294, 1347, 1359, 1366, 1395
Mehmed ʿAli Ḥilmi Baba, 490
Mekkī, 485
Mekkī Beg, 484
Meḥmed ʿAli Baba, 420
Mervān, 1083
Meryem, 202, 204, 205, 1007, 1014, 1228
Mıṣr, 426, 556, 628
Mıṣrī, 593, 596
Mıṣrī dergāh-ı şerīfi, 1087
Miṣāli, 644
Miṣālī, 642
Mihri, 606
Mihrī, 605
Mīnā, 392
Mīr Ḥikmet, 864
Muallim Feyzî Efendi, 969
Muṣtafā, 603
Muṣṭafā, 359, 459, 509, 572
Muḥammed, 532, 597
Muḥammed Muṣṭafā, 289
Muḥibbī, 36, 41, 63, 293, 369, 371, 397, 398
Muḫliṣ, 602
Muḫteşem, 695, 696, 697
Murād, 1069
Murād Emrī, 963
Murad Emrī, 65, 264, 919
Murād Emrī, 264, 265, 267, 1046
Murtażā, 290, 362, 459
Müştāk, 379
Müştāḳ, 380
Mūsā, 270, 643

N

Nā'ilī Efendi, 1412
Nābi, 490, 510
Nābī, 293, 488, 509, 567, 568
Nāmıḳ, 551, 553
Namıḳī, 529
Nāẓım, 543, 545
Necīb, 1035
Necmī, 563, 564
Nedī, 585
Nedīm, 63, 373, 375, 587
Nefʿī, 293, 422, 424, 501, 502, 503, 504
Nemrūd, 270, 306
Neş'et, 469, 471
Nevres, 440, 442
Niʿmetī, 641
Nigāhī, 401, 403
Nihād, 438, 440
Niyāzī, 571, 573
Nūḥ, 204, 353, 1079, 1099
Nūşirevān, 177, 194, 209, 319

O

Ḥabeş, 203, 317, 700, 869
Ḥalīm, 414, 524
Ḥalīm Efendi, 413
Ḥalīm Girāy, 523
Ḥasan, 287
Ḥasaneyn, 285
Ḥażar, 393
Ḥażret-i Meryem, 946
Ḥażret-i Monlā-yı Rūm, 888
Ḥaydar, 284, 426, 591, 592, 593, 644, 1133
Ḥıżr, 393
Ḥikmet, 896
Ḥilmi, 496
Ḥilmī, 421, 492, 498
Ḥilmi Baba, 497
Ḥilmī Baba, 495
Ḥüccāc, 177, 194, 209, 319
Ḥüseyin, 272
Ḥüseyn, 52, 100, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 278, 280, 281, 282, 283, 287, 357, 358, 359, 361, 363, 364, 365, 366, 367, 460, 710
Ḥüsrev, 391
Ḫabeş, 768
Ḫalīl, 55, 270, 304, 306, 398
Ḫān, 645, 646
Ḫayālī, 627, 628
Ḫayber, 287
Ḫudā, 296
Ḫüsrev, 39, 390, 393

R

Rabbü'l-ʿālemīn, 277
Ramaẓān, 876
Rāsim, 63, 555, 556
Rāsiḫ, 456
Rāsiḫ Efendi, 455
Rāzī, 472, 473
Recep Vahyî Efendi, 971
Revānī, 631, 632
Revnaḳ, 425, 426
Rıżā, 296, 408
Rıżā Paşa, 405
Rifʿat, 412
Rüstem, 206, 207, 208, 315, 419, 753, 846, 955, 1013, 1084, 1345
Rūm, 339, 1016, 1114
Rūḥi, 377, 520, 522, 560
Rūḥī, 339, 396, 542
Rūḥī-i Baġdādī, 519, 521, 541, 559
Rūḥī-yi Baġdādī, 375, 394

S

Saʿīd Paşa, 607
Sālikī, 463
Sāmi, 590
Sāmī Beg, 588
Sāniḥ, 442, 444
Sedbaşı Caddesi, 265, 919
Selāmī, 64, 169, 377, 379
Selīmī, 640
Senīḥ, 432, 518
Senīḥ Efendi, 431, 517
Seḥerī, 625, 626
Sermed, 598, 599
Suʿād, 493, 494
[Yavuz] Sulṭān Selīm, 639
Süleym, 1344
Süleymān, 55, 104, 124, 151, 152, 177, 194, 197, 203, 204, 209, 311, 317, 319, 340, 350, 402, 413, 471, 534, 537, 701, 737, 905, 961, 976, 1018, 1091, 1105, 1106, 1121, 1129, 1132, 1145, 1154, 1162, 1167, 1169, 1184, 1209, 1231, 1280, 1298, 1349, 1358, 1365, 1400
Süleyman Naẓīf Bey, 843
Ṣabrī, 558
Ṣabūḥī, 400
Ṣabūḥī, 399
Ṣadr-ı Sābıḳ ʿĀlī Paşa, 511
Ṣafā Beg, 482
Ṣafvetī, 579, 580
Ṣıdḳī, 415, 416, 536, 538

Ş

Şeddād, 208, 1210
Şemʿi, 351
Şemʿī, 64, 349
Şemseddīn Efendi, 591, 1087
Şemse'd-dīn Efendi, 596
Şemsi, 593
Şemsī, 538, 540, 598
Şemsī-i Mışrī, 1087
Şeref, 389, 405, 469, 475, 550

Şeref Ḫānım, 388
Şeref Ḫānım, 403, 467, 474, 549
Şeyh Zekāī, 357
Şeyḫü'l-islām Yaḥyā Efendi, 637
Şir[ī]n, 629
Şīrīn, 61, 196, 197, 199, 200, 201, 202, 227, 326, 381, 453, 500, 515, 561, 647, 702, 801, 874, 942, 1056, 1099, 1113, 1156, 1160, 1187, 1188, 1234, 1277, 1286, 1363, 1403

Ü

Ümīdī, 634
Ümmīdī, 633

V

Vāṣıfıñ, 461
Vecdī, 647, 649
Verem, 951

Y

Y. Ṣabrī, 294
Yaḥyā, 638
Yāḳub, 746
Yeñişehir Fenāre, 265
Yenişehir Fenārī Ḳadirzāde Ḥāşim Beg, 651
Yezīd, 52, 100, 273, 274, 275, 281, 282, 283, 289, 358, 359, 360, 361, 362, 366, 928
Yūsuf, 204, 205, 229, 320, 426, 556, 628, 749, 856, 949, 985, 1010, 1017, 1019, 1099, 1144, 1193, 1307, 1386

Z

Zekā'ī, 576
Ẓafer-nāme, 843
Żiyā, 33, 35, 36, 290, 292, 295,339, 341, 343, 344, 354
Żiyā Paşa, 35, 36, 290, 292, 295, 534, 843
Ẕāti, 578
Ẕātī, 577
Ẕekā'ī, 446, 574
Ẕekā'ī Dede, 553, 561
Ẕekā'ī, 366, 448, 554, 562
Ẕihnī, 382
Ẕihnī Efendi, 381
Ẕülfiḳār, 426